

עמ"י עש"ו

הלכות איסור והיתר

ביאור וסיכום הלכות מליחה, בשר וחלב, תערובות ומאכלות גויים

אסף הרנוי

אייר תשע"ג

© כל הזכויות שמורות, ניתן להשתמש לצורכי לימוד בלבד

הלכות מליחה:

סימן ס"ט- דיני מליחה והדחה¹:

סעיף א'- הדחת הבשר קודם מליחתו²:

שו"ע- צריך להדיח³ הבשר קודם מליחה⁴. (ואם הדיחו הטבח אין צריך להדיחו בבית⁵) (טור). ואם אחר שהדיח חתך כל נתח לשנים או לשלשה או שהסיר טלפי הרגלים, לאחר ההדחה צריך לחזור להדיחם⁶.

¹ **הקדמה:** שו"ע הלכות דם סימן ס"ז- סעיף א' - "בדם בהמה וחיה נמי אין איסור כרת אלא בדם הנפש שהנשמה יוצאה בו, אבל דם האברים אינו אלא בלא תעשה. והני מילי כשפירש מן האבר ויצא לחוץ, או שנצרר בחתיכה, או שפירש ממקומו ונתעורר לצאת ונבלע במקום אחר, אבל אם לא פירש ולא נצרר, מותר".

סעיף ב' - "לפיכך מותר לאכול בשר חי בהדחה בלא מליחה, ובלבד שלא יהא בו מהחוטין שדם בהם, שהדם שבחוטין הוא ככנוס ועומד בכלי (וע"ל סי' ע"ו)".

² **חולין קיג', א'** - "אמר שמואל- אין הבשר יוצא מידי דמו אא"כ מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה. איתמר רב הונא אמר מולח ומדיח במתניתא תנא מדיח ומולח ומדיח ולא פליגי- הא(שרב הונא לא הצריך הדחה קודם המליחה) דחלליה בי טבחא, הא דלא חלליה בי טבחא".
³ **בב"י כתב** שבמקומות הקרים ובזמן הקור הגדול ישימו את המים באור עד שתפיג צינתן אחרת יקרה הפוך וע"י הקור הבשר רק יצטמק ולא יוציא מעצמו את הדם.

⁴ **מדוע צריך להדיח הבשר קודם המליחה(ב"י):**

- א. **ר"ן**- כדי שיתרכך הבשר וכך המליחה תוכל לחדור פנימה ולהוציא את הדם.
- ב. **מרדכי**- מטרת ההדחה להסיר את הדם הקרוש חיצונית על הבשר, כדי שהמלח יוכל לספוג דם מתוך הבשר ולא יתמלא מהדם החיצוני ואז כבר לא יוכל להוציא מן הפנימי.
- ג. **סמ"ק**- אם לא ידיח קודם המליחה הרי שהדם החיצוני שהוא אסור יכנס ע"י המליחה פנימה ויאסור את הבשר.

נפק"מ בין הטעמים:

- א. **מי שמלח בלא שהדיח תחילה(ש"ר, א'; ט"ז, א')** - לטעמים א'+ב' הרי שיכול לתקן זאת ע"י שידיח מחדש וימלח שוב, שהרי בכך הוא מרכך את הבשר או מסיר את הדם מבחוץ ואז מולח כדין. אבל לטעם ג'- אחרי שמלח פעם אחת כבר לא יוכל לתקן המצב מכיוון שע"י המליחה הראשונית נכנס דם פנימה שכבר לא יוכל לצאת ע"י הדחה ומליחה נוספת מכיוון שזה כמו בשר בעין שנפל ע"ג בשר רותח שא"א להוציאו ע"י מלח או הגעלה וכד', זה כמו כל איסור שבלוע באוכל.
הלכה למעשה: שו"ע, סעיף ב' - אם מלח ולא הדיח תחילה ידיחנו וימלחנו שנית, ויש אוסרים(בש"ך כתב שהב"י סמך בדיעבד להתירו), והרמ"א החמיר לכתח' - "וכן נוהגין(לאסור) אפילו לא נמלח רק מעט...מיהו במקום הפסד מרובה יש להתירו".
- ב. **חתך הבשר אחרי שהדיח(ש"ר, ג')** - לטעמים ב'+ג' יצטרך להדיחו שוב אחרי שחתך כי נוצר שטח פנים חדש שיש חשש שיכנס ממנו דם פנימה או שהמלח יספוג רק אותו ולא את הדם הפנימי, אבל לטעם א'- הרי שהבשר כבר התרכך ע"י הדחה ראשונה והחיתוך שנעשה אחרי כן לא משפיע על כך ולכן אין צורך להדיחו בשנית.
הלכה למעשה: השו"ע פסק - "ואם אחרי שהדיח חתך כל נתח לשנים או לשלשה- צריך לחזור ולהדיחם" **והוסיף הרמ"א** - "ואם לא עשה כן הוי כלא הודח כלל". **וגם הש"ך כתב למעשה** - "אבל לדידן דקי"ל דטעם הדחה הוא משום דם שע"ג וכדלקמן סעיף ב'- צריך הדחה אף בדיעבד".
- ג. **הדחה מועטת(ש"ר, יד')** - מה דין בשר שהודח רק מעט קודם שנמלח? לפי טעמים ב'+ג' הרי שגם הדחה מועטת מהני להסיר את הדם החיצוני ולכן בדיעבד אם הדיח רק מעט- יהיה מותר. אבל לפי טעם א'- ודאי שגם בדיעבד יהיה אסור אם הדיח רק מעט קודם שמלח מכיוון שהדחה מועטת בודאות אינה מספיקה בכדי לרכך הבשר.
- ד. **נשרה רק חלק מן הבשר במים(פת"ש(ה'))** - לטעם א' זה מספיק מכיוון שהחתיכה סו"ס נתרככה גם אם לא כולה הייתה בתוך המים. אבל לשאר טעמים יצטרך להדיח את אותו חלק אשר לא נשרה במים כדי להסיר ממנו הדם.

רמ"א - "ואם לא עשה כן, הוי כלא הודח כלל. הדחת הבשר לכתחלה, יזהר לשרותו נגד חצי שעה⁷ ולהדיחו היטב במי השרייה, אבל אם לא שראו ורק הדיחו היטב סגי ליה⁸, ואחר כך ימתין מעט⁹ שיטפטפו המים קודם שימלחנו, שלא ימס המלח מן המים ולא יוציא הדם (הגהות ש"ד והגהות אשירי פכ"ה ובארוך כלל א'). ונהגו שלא להשתמש בדברים אחרים בכלי ששורין בו בשר¹⁰. ואם נשתהה הבשר בשרייתו מעת לעת, הבשר וגם הכלי אסורין¹¹. ועיין לקמן סימן זה. אבל פחות מעת לעת אין להקפיד. ואף במקום שנאסר הכלי, מותר לחזור ולשרות בו¹² (בארוך). דין בשר שמלא קרח¹³, כיצד נוהגין עם שרייתו- עיין לעיל סימן ס"ח".

- ה. **הדחה במי פירות** - האם הדחה במי פירות תועיל? לפי טעם הר"ן שמטרת ההדחה לרכך הבשר אזי מי פירות יעשו פעולה הפוכה ויצמיתו הבשר ולכן לא מהני. אבל לשאר טעמים שהמטרה היא להסיר את הדם שעל הבשר מה זה משנה באיזה נוזל יסיר את הדם שעל הבשר ולכן מהני(ש"ך וט"ז).
- ⁵ **בט"ז(ב') כתב** שזאת הסיבה בגללה רב הונא בגמ' אמר רק "מולח ומדיח" ולא הזכיר את הצורך בהדחה ראשונה מכיוון שהיו רגילים להדיחו אצל הטבח. **הש"ך(ב') הוסיף** שמה שההדחה הראשונה של הטבח מועילה היינו דווקא כששורה אותו מעט במים או מדיחו היטב, אבל מה שעושים הטבחים שטיפה קלה כדי שהבשר יראה יפה בחנות שירצו לקנותו- זה לא חשיב הדחה שמספיקה.
- ⁶ צריך לחזור ולהדיח מכיוון שעם החיתוך נוצר שטח פנים חדש שעכשיו גם עליו יש דם וחיישין שמא דם זה יכנס פנימה אם לא ידחו או שמא המלח שימליח יבלע את הדם החיצוני ולא הפנימי. אבל **לשיטת הר"ן** שסיבת ההדחה הראשונה היא כדי לרכך הבשר- לא צריך לשרותו או להדיחו אחרי החיתוך מכיוון שסו"ס כבר התרכך הבשר והחיתוך לא מנה או משפיע על זה(ע' ש"ך, ג').
- ⁷ **חתיכה שנשרתה במים רק חלקה(פת"ש, ה')** - **כתב בפמ"ג** שלטעם הר"ן שמטרת ההדחה היא כדי לרכך- הרי שכאן הבשר כולו נתרכך מפני המים שנשרה בהם, אבל לשאר הטעמים צריך לשטוף החלק העליון.
- ⁸ **דין בשר שהודח הדחה מועטת בלבד(ש"ך, ה')**: כשהדיחו היטב אפילו אם עדיין לא מלח אותו- מספיק מה שהדיחו היטב ויכול למולחו לכתח' אבל בהדחה מועטת לא סגי וצריך לחזור ולמולחו, אבל אם כבר מלח אותו אחרי הדחה מועטת- **בדיעבד סגי**, וכמו שמתיר הרמ"א **בסעיף ב'** בדיעבד אם הדיחו רק מעט, וכתב שם **הט"ז(י')** הטעם- מכיוון שסומכים להקל כמ"ד שמדיחים קודם המליחה כדי להסיר דם שעל גבי הבשר ולכן מועילה הדחה מועטת.
- ⁹ כיוון ששרה אותו במים והם הסירו את הדם החיצוני צריך לחכות שאותם המים יטפטפו מהבשר כי יש בהם דם ועוד מכיוון שכל עוד שהבשר מלא במים המלח יתמוסס בהם ולא יכנס לבשר. מצד שני לא צריך לחכות עד שהבשר יתייבש לגמרי כי אז כבר לא ימס המלח לתוכו ולא יוציא דם(ש"ך, ו').
- ¹⁰ זהו רק מנהג, אבל מעיקר הדין שרי כי לא נכבש בו הדם האסור מעל"ע, אלא שנהגו שלא להשתמש בו לכתח' אפילו בצונן דחיישין שמא נדבק בו עדיין דם. אבל בדיעבד ודאי שזה בסדר. **והט"ז(ה')** **כתב** שמה שאסור זה דווקא מאכל קר לח או יבש רותח, אבל מאכל קר יבש שרי, **כי בזה אין לחוש כלל שידבק או ייצא מן כלי אל המאכל. עיין סימן צא', סעיף ב'.**
- ¹¹ מדין כבוש עיין להלן **סימן קה', א'.**
- ¹² מכיוון שאת הבשר השני לא שורים בו גם ככה מעל"ע ולכן לא יקבל מטעם הדם האסור שנבלע בכלי. **באו"ה** כתב שאין לשרות בכלי הזה בשר שהודח לזמן של מעל"ע מכיוון שהוא נכבש בכלי איסור, אבל **הט"ז** הקל בדיעבד מכיוון שכדי שיהיה זמן כבישה צריך מעל"ע ואחרי זמן זה כבר נפגם הטעם שבכלי ולכן אינו אוסר בדיעבד, עיין על כך בסימן קה, ס"א.
- ¹³ **דין בשר שנקרש/קפוא:** בשר שנקרש אסור למולחו עד שירכך אותו. מצד שני- בוודאי שאם נמלח בשר רך כשיעור מליחה ואז הוקפא- הוא מותר. השאלה היא- אם נמלח ואח"כ נקרש **קודם ששהה שיעור מליחה**-כתב הש"ך שטוב למולחו פעם נוספת ולהשהותו שיעור מליחה, אבל בדיעבד התיירו גם אם לא המליחו פעם נוספת כל ששהה שיעור מליחה אחר ההפשר(ש"ך(יא)).
- דין מליחת בשר קפוא:**
- א. **איסור מליחת בשר קפוא** - **הב"י הביא משו"ת הרשב"א** שאין למלוח בשר מלא קרח וכפור. אלא יפסיר אותו בכלי שני(כי אם בכלי ראשון ייחשב שמבשל אותו עם דמו וייאסר הבשר).
- ב. **הוקפא קודם ששהה שיעור מליחה** - **הש"ך(יא)** **כתב** - שהכי טוב זה שכשמפשירים אותו- למלוח אותו ולהשהותו שיעור מליחה ורק אז לבשלו, ואם לא מלחו פעם נוספת, ושהה שיעור מליחה אחרי ההפשר ונתבשל מותר בדיעבד.

סעיף ב' - מלח הבשר קודם שהדיחו:

שו"ע - "אם מלח ולא הדיח תחילה, ידיחנו וימלחנו שנית. ויש אוסרין¹⁴".

רמ"א - "וכן נוהגין, אפילו לא נמלח רק מעט¹⁵ כדרך שמולחין לצלי, ואפילו לא שהה במלחו שיעור מליחה. מיהו במקום הפסד מרובה, יש להתיר (ב"י). ואם לא הודח רק מעט, קודם שמלחו, מותר בדיעבד¹⁶. והוא הדין אם היה ס' בחתיכה נגד דם שעליו (הגהת ש"ד בשם מהרא"י). ואם נמלח חתיכה בלא הדחה עם שאר חתיכות- שאר חתיכות מותרות והיא אסורה¹⁷ (בארוך כלל ד' דין ה')".

סעיף ג' - באיזה מלח מולחים:

שו"ע - "לא ימלח במלח דקה כקמח, ולא במלח גסה ביותר שנופלת מעל הבשר אילך ואילך. (ואם אין לו מלח אחר רק מלח דק כקמח, מותר למלוח בו)¹⁸ (ד"ע).

ג. **נמצא אחר המליחה חתיכה קפואה בתוך הבשר (פת"ש, ו')** - אנו חוששים שלא יצא ממנה דם- דן באריכות ומביא מחל" אחרונים האם יועיל מה שימלח אותה עוד פעם אחרי שתפשיר או שחוששים שמליחה נוספת לא תועיל כיון שהבשר מסביב כבר פלט דמו, או שמא הבשר מסביב שכבר פלט את דמו יחזור ויבלע.

בשר קפוא המיובא מחו"ל - בימינו מצוי ששוחטים בהמות בחו"ל ומשם שולחים את הבשר לישראל. ויש לשאול שהרי בשר לאחר ג' ימים ללא מליחה החמירו בו הגאונים שכבר א"א להוציא דמו ע"י מליחה, א"כ כיצד ניתן להעביר בשר מחו"ל לישראל שיהיה אפשר להשתמש בו לבשר? הדרך הפשוטה ביותר היא למלוח הבשר מיד אחר שחיטתו בחו"ל ואז להקפואו ולשולחו. **אולם יש מגדולי האחרונים (שו"ת אג"מ, יו"ד א', סימן כז; "ביע אומר", חלק ב', יו"ד סימן ד' וחלק ז' סימן ד')** שהתירו לשלוח בשר מחו"ל ע"י שיקפואו הבשר מיד אחר שחיטתו ואפילו שלא ימלחו אותו לפני כן שכן ההקפאה של הבשר כאבן מעמידה אותו במצב בו הוא קיים ולא מתייבש בו הדם על ידי שהייתו ולכן יועיל מה שימלחו אותו כשיפשר אפילו זה מספר ימים אחר שחיטתו. עוד צירפו שבכלל כל הדין שבשר אחרי ג' ימים לא ניתן למליחה יותר הוא חומרת הגאונים שהקלו בה במספר דינים וכן הכא.

על כן הכריעו למעשה - שבדיעבד ולצורך גדול אפשר להתיר הקפאת הבשר קודם מליחתו.

¹⁴ עיין סעיף קודם בהערות שדין זה תלוי במחל" מה טעם ההדחה הראשונה קודם המליחה.

¹⁵ **מדוע צריך להדיח מחדש במקום שמלח רק מעט:**

1. מפני שאין אנו בקיאים מה נחשב מליחה מועטת.
  2. שמ"מ אפי' מליחה מועטת מוציאה משהו מן הדם והוא חוזר ונבלע ואוסר. לפי טעם זה יוצא שלטעם הסמ"ק שהובא לעיל שהדחה הראשונית היא כדי להסיר הדם שלא יכנס פנימה לבשר וכבר לא נוכל להוציאו- הרי שבמקום שמלח אפי' מעט ודאי שמשהו דם נכנס פנימה ואוסר הבשר וכבר א"א להוציאו ע"י מליחה ונאסר הבשר.
- ¹⁶ **הש"ר (יד') כתב** שמה שמותר בדיעבד אם הודח רק מעט זה לשיטה הסוברת שטעם המליחה הוא בכדי להסיר את הדם החיצוני שלמעלה, אבל לשיטת הר"ן הסובר מטרת ההדחה היא ריכוך הבשר הרי שהדחה מועטת ודאי לא מועילה לכך ולכן לשיטתו יהיה אסור אפילו בדיעבד אם הדיחו רק מעט.

¹⁷ החתיכה שנמלחה נאסרת כי היא נמלחה ללא הדחה ראשונה. שאר החתיכות מותרות מכיוון שהדם שיצא מן החתיכה ע"י המליחה הוא רק דם פליטה ולא כמו איסור בלוע ודם כזה "מישרק שריק" ואינו נכנס לשאר החתיכות.

¹⁸ **באיזה מלח מולחים את הבשר (טור, ב"י):**

- **רמב"ם** - רק במלח גס, כי המלח הדק נבלע בבשר ואינו מפליט.
- **רא"ש** - במלח דק עדיף מכיוון שהוא מכסה כל הבשר וכשהופכים את הבשר אינו נופל משא"כ במלח גס שכיוון שאינו נדבק ממש- נופל בשעה שהופכו, אבל למעשה גם מלח גס טוב.

סעיף ד' - כמה מהבשר צריך למלוח:

שו"ע - "פזר עליו מלח שלא ישאר בו מקום מבלי מלח, וימלח כדי שלא יהא ראוי לאכול עם אותו מלח, ואינו צריך להרבות עליו מלח יותר מזה. ומולחו משני צדדים. ועופות צריך למלחם גם מבפנים¹⁹, ואם לא מלחם אלא מבפנים או מבחוץ, וכן חתיכה שלא נמלחה אלא מצד אחד, מותר"²⁰.

רמ"א - "ויש אוסרים אפילו בדיעבד²¹ (מהרא"י בהגהות ש"ד וארוך כלל ו'), והכי נהוג, אם לא לצורך. ודוקא אם כבר נתבשל כך²²; אבל אם לא נתבשל עדיין, לא יבשלנו כך, אלא אם הוא תוך י"ב שעות²³ שנמלח יחזור וימלח צד השני שלא נמלח עדיין ויבשלנו אחר כך, ואם הוא אחר י"ב שעות, אזי יצלנו דנורא משאב שאיב ואין הצד שנמלח כבר בולע מצד שלא נמלח (שם)".

סעיף ה' - חתך את הבשר אחרי שנמלח:

שו"ע - "אחר שנמלחה החתיכה, אם חתך ממנה אינו צריך לחזור ולמלוח מקום החתך"²⁴.

השו"ע הכריע למעשה כמצע בין השיטות - שימלח במלח שלא עבה וגס מדי ולא במלח שהוא דק מדי. **והרמ"א היקל** אם אין לו אלא מלח דק - שרי.

בד"מ כתב "מלח שאינו גס יותר ממלח שעושין ממי הים - הוא כשר למליחה" (ט"ז, יב').

בש"ך (יז') כתב בשם התורת חטאת בדיעבד בכל מלח שמלח סגי.

¹⁹ וה"ה כל דבר שהוא חלול שצריך למולחו גם מבפנים.

²⁰ **שיטות הראשונים כמה צריך למלוח (טור):**

- **הרשב"א מיקל** שאין צריך לתת מלח על הבשר עד שיכסנו כולו אלא מולחו יפה יפה עד שלא יהיה ראוי לאכול אותו עם אותו מלח, וכן - שאין צריך למולחו משני הצדדים.
- **הרא"ש החמיר** שצריך למולחו היטב כולו שלא יהיה מקום בלי מלח, ובודאי שצריך למולחו משני צדדיו, ושאוזז ותרגולת צריך למולחם משני הצדדים.

אולם בב"י חלק על הבנת הטור את הרשב"א וממילא את מחלוקתו עם הרא"ש - לשיטת הב"י ניתן להסביר שהרשב"א והרא"ש כלל לא

חולקים - מלשון הרשב"א משמע שלכתח"ל גם הוא מצריך מליחה משני הצדדים ורק בדיעבד מתיר אם מלח רק מצד אחד, וכן ניתן להסביר שגם הוא מצריך לפזר על הבשר מלח שלא ישאר מקום בלי מלח ורק כתב שאין צורך לכסותו הרבה כבניין.

מליחת חתיכה גדולה: הרשב"א כתב שכל חתיכה בכל גודל שהיא מספיקה בה מליחה ואין צורך לחתוך חתיכה גדולה ולמולחה. ועיין על כך **בערוך השולחן, סעיף א' על סימן זה** שמבאר שכך ברא הקב"ה טבע הבשר שמליחה מועילה להפליט ממנו הדם אפילו היא חתיכה גדולה. **המרדכי חולק** שחתיכה גדולה צריך לחותכה.

²¹ דהיינו שכל שלא התפזר המלח על כל החתיכה - אסור, ובודאי שאם לא מלח משני הצדדים אסור.

²² כלומר - מה שאסר הרמ"א בדיעבד אם לא פיזר מלח על כולה זה דווקא אם בישל חתיכה זו, אבל אם עדיין לא נתבשלה יכול בשעת הצורך לסמוך על כך שבתוך מעל"ע ימלח את החתיכה כולה וכך יצילה מאיסורה (ש"ך, כא'). **ובט"ז (יד') כתב שמה שמתירים אם זה לצורך היינו בהפסד מרובה שמלח רק מצד אחד.**

²³ **בט"ז (טו')** מאריך לבאר מדוע יש לסמוך שיחזור וימלח הצד השני אפילו אחר יב' שעות ומסיים - "ע"כ נראה להלכה כיוון דכאן יש קולא בלא הכי, בדיעבד יש להתיר אפילו אחר י"ב שעות...".

²⁴ בסעיף א' דנו מה דין חתיכת בשר שהדיחה ואז חתכה קודם שמלחה - האם צריכה הדחה נוספת וראינו שנחלקו שם הראשונים. כאן מדובר בחתיכה שהודחה ונמלחה כדין אלא שאחרי כן חתך אותה. הדין כאן הוא שאין צורך למלוח שוב מכיוון שברגע שהחתיכה הומלחה כדין - ק"ל שהיא מותרת לאכילה כי יצא ממנה הדם ולכן גם אם יחתוך אותה אחרי כן זה לא משנה ויהיה מותר. **הדוג'** הטובה ביותר לסימן זה הוא **בשב טחון**, שהוא בשר שנמלח ואז טחנו אותו ושרי.

סעיף ו'- זמן שהיית הבשר במלח:

שו"ע- "שיעור שהייה במלח אינו פחות מכדי הילוך מיל, שהוא כדי שלישית שעה בקירוב".

הגה- "ועל זה יש לסמוך בדיעבד, או אפילו לכתחלה לכבוד אורחים או לצורך שבת, אבל בלאו הכי המנהג להשהות במליחה שיעור שעה, ואין לשנות (מהרא"י בת"ה סימן קס"ז ובהגהת ש"ד ואו"ה כלל א')²⁵".

סעיף ז'- ניפוץ והדחה שאחרי המליחה:

שו"ע- "קודם שיתן הבשר בכלי שמדיחו בו ינפץ מעליו המלח שעליו²⁶, או ישטפנו במים, ואחר כך יתן הבשר בכלי שמדיחין בו, וידיחנו פעמים, וישטוף הכלי בין רחיצה לרחיצה"²⁷.

רמ"א- "וי"א שצריכין להדיח ג' פעמים (חדושי אגודה בשם א"ז ומהרא"י ואו"ה כ"א דט"ו והג"א), והכי נוהגין לכתחילה, על כן ישטפנו או ינפץ המלח מעליו וידיחנו ב' פעמים דזה הוי כהדחה ג' פעמים²⁸ או ישים המים

²⁵ מהו שיעור הזמן לשהיית הבשר במלח:

- **רמב"ם**- כדי שיעור הילוך מיל(כ-18 דק').
- **רא"ש**- כדי צליה, מכיוון שיוצא הדם ע"י מליחה כמו ע"י צליה לכן צריך שיעור דומה.
- **הרמב"ן** כתב ששיעור צליה הוא כדי מהלך מיל ואם כן השיטות זהות.
- **בב"י** כתב בשם האו"ז "דמרגלא בפומייהו דאינשי שצריך לשהות הבשר במלח שעה אחת... שיעור מליחה כשיעור צליית אותה חתיכה עצמה כפי גודלה ועוביה והואיל ואין שיעור זה שווה בכל החתיכות קבעו בעולם להם שיעור מוגבל ותפסו שעה אחת לשיעור זה."

בשו"ע פסק לכתח' לקולא כרמב"ם- שמספיק למלוח החתיכה בזמן של כדי הילוך מיל.

הרמ"א החמיר שלכתח' שיעור שהייה במלח הוא שעה, ובדיעבד או אפי' לכתח' לצורך אורחים או שבת שרי לסמוך על שיטת הרמב"ם.

בילקוט יוסף, סע' ס' כתב שאף הספרדים נוהגים לכתח' להשהות שעה.

²⁶ לעיל בסעיף ג' ראינו שבגלל ניפוץ זה כתב **הרשב"א** שטוב למלוח במלח גס כי אז יספיק ניפוץ קל כדי להסיר המלח לפני שמדיחו

פעמיים(אחרי שמלח), כי מלח דק נדבק חזק לבשר ויצטרך ממש לשפשפו כדי להסירו. **לעומתו רש"י חולק עליו** שלהיפך- דווקא מלח גס

מצריך ניפוץ כי אינו נכנס ונבלע בבשר, אבל מלח דק נבלע בתוך הבשר וכלל לא צריך ניפוץ או שטיפה ראשונית קודם שתי הדחות.

²⁷ **הסבר**: אחר שמדיח הבשר ומולחו צריך לעשות הדחה נוספת להסיר כל הדם שיצא ממנו במליחה. הדחה זו שאחר המליחה מורכבת מ-2

הדחות, דהיינו לשרות אותו פעמיים בכלי עם מים. בפעם הראשונה כדי להסיר המלח והדם, והשניה כדי להעביר את הלחלוחית מים שנשארו

אחרי ההדחה הקודמת שכן מים אלו הם עם דם.

אולם, קודם שנתנו בכלי עם מים פעמיים כדי להדיחו- צריך לנפצו(=לנער) או לשוטפו פעם נוספת כדי להסיר מעליו את שכבת המלח שעליו,

שכן אע"פ שזו מטרת השריה הראשונה במים, בכל זאת אנו מצריכים שינפץ לפני כן כדי שלא ישאר כמעט מלח על הבשר מכיוון שאם יהיה

הרבה מלח אנו חוששים שכשיכנס הבשר למים ישברו המים את כוח פליטת הבשר ועכשיו בעזרת המלח שנתר עליו הדם יכנס בו פנימה חזרה

וייאסר הבשר. לכן, קודם שמדיחו פעמיים צריך לנפצו או לשוטפו. **בב"י** מצטט מספר ראשונים שמאריכים להסביר דברים אלו, ע"ש.

²⁸ **התקשו האחרונים בדברי הרמ"א כאן**, כי מצד אחד הוא אומר שצריך ג' הדחות ומשמע שחולק על השו"ע שהצריך שתי הדחות אחרי

הניפוץ או השטיפה, מצד שני הוא כותב שג' פעמים פירושו שישטפנו או ינפץ ואז ידיח פעמים- ואם כן זה בדיוק מה שאמר השו"ע!?! אז במה

הוא חולק?!

הט"ז מתרץ- שצריך לשנות שיש טעות סופר ברמ"א וצריך לגרוס "וינפץ" במקום "או ינפץ" ואז יוצא שהרמ"א מצריך הדחה וניפוץ וא עוד שתי

הדחות.

הש"ך תירץ- שהרמ"א הביא את ה"א שצריך 3 הדחות כדי ללמד שאינו חולק על השו"ע אלא ה-3 הדחות היינו 2 הדחות ולפניהם או הדחה או

ניפוץ.

תוך הכלי ואחר כך יניח בו הבשר וידיחנו ג' פעמים, והכי נהוג. ולכתחילה יתן מים הרבה בהדחה ראשונה, כדי שיבטל כח המלח שבציר (ד"ע). מותר להדיח הבשר במי פירות ואין צריך מים²⁹ (הר"ן פ' השוחט ותוספ' שם).

סעיף ח'- דין בשר שנמלח ולא ניפצו קודם שהדיח:

שו"ע- "אם לא ניפץ המלח שעליו ולא שטפו, אין לאסור, כי המים שבכלי מבטלים כח המלח³⁰".

רמ"א- "ואפילו המים מועטים מ"מ מבטלים כח הציר (ד"ע וארוך כלל ו' ומהרא"י). ויש מתירין אפילו לא היה מים כלל בכלי והניחו בו הבשר, דאין לחוש בשעה מועטת כזו שעוסקין בהדחת הבשר (ש"ד ואו"ה כלל א' ו' וע"ל ס"כ), ויש לסמוך עליהו. ואין לחוש בכל זה רק בהדחה ראשונה, אבל לאחר הדחה ראשונה אין לחוש (כך משמע ממרדכי ור"ן). ואין חילוק בין אם הדיחו בכלי כשר או טרפה או חולבת. ואם היה מעט מים בכלי, שמבטל כח המלח שאינו חשוב עוד כרותח, אפילו הכלי חולבת או הטריפה מלוכלך עדיין באיסור, מותר (בארוך)".

סעיף ט'- בשר שנמלח ולא הדיחו אחר מליחתו:

שו"ע- "בשר שנמלח ונתבשל בלא הדחה אחרונה, צריך שיהא בו ששים³¹ כדי המלח³² שבו³³".

רמ"א- "וכל הקדירה מצטרף לששים (ש"ד וע"פ עיין ס"ק ל"ד). ואם יש בקדירה כ"כ כמו החתיכה שנמלח ולא הודח, הכל שרי, דודאי איכא ששים נגד המלח שעל החתיכה דהחתיכה עצמה בודאי היא שלשים נגד המלח שעליו, (בארוך כלל י"א ד"ד). ואי ליכא ס' בקדירה נגד המלח, אפילו לא הושם רק בכלי שני, הכל אסור, דמאחר שיש שם מלח וציר אפילו בכלי שני מבשל³⁴ (שם דין א' ובמרדכי). בשר יבש יש להתיר אפילו בכלי ראשון, דודאי יש ס' נגד המלח שעליו מאחר שכבר נתייבש (מרדכי פכ"ה וראב"ן ובי"ב בשם הגהת

²⁹ הדחה קמייתא ובתרייתא במי פירות: הרמ"א מתיר כאן לעשות הדחה בתרייתא במי פירות, ובסברא זה מובן שהרי כל מטרת ההדחה היא

להסיר המלח שעל הבשר ומה זה משנה אם זה מי פירות. אבל לגבי הדחה קמייתא שקודם המליחה יש לדון- האם תועיל הדחה קמייתא במי פירות? הש"ך (ל') דקדק שהרמ"א בתשובה לא התיר הדחה ראשונה במי פירות כי אפשר שזה יקשה את הבשר ולא יוכל להוציא דם.

³⁰ היינו שבדיעבד מועיל להדיח פעמיים הבשר אחר שנמלח גם אם לא ניפצו לפני כן כי כוח המלח בטל במים שמדיח אותו בהם.

³¹ ש: איך יתכן שמספיק ששים כנגד המלח? הרי מלח הוא דבר העשוי לטעם שאינו בטל אפילו באלף?

ת:(ט"ז, יט') כיוון שהמלח אינו אסור בעצמו אלא רק מחמת הדם שבלוע בו הרי שאין הנאסר יכול לאסור יותר מהאסור ולכן אין המלח יכול לאסור יותר מהדם, וכמו שהדם בטל בשישים כך המלח בטל כל שיש שישים כנגדו אף אם טעמו מורגש.

³² מדוע צריך שישים כנגד המלח ולא רק כנגד הדם?

- ש"ך (לד')- צריך לשער כנגד כל המלח כי אין אנו יודעים כמה דם הוא בלע, ולא מדין חנ"נ כי אין חנ"נ בשאר איסורים.

- ט"ז (יט')- צריך לשער כנגד כל המלח כי נעשה נבלה, יש חנ"נ בשאר איסורים.

- רש"ל- צריך שישים כנגד כל החתיכה כי כולה נעשתה נבלה. אבל לא נפסקה הלכה כמותו.

³³ בב"י מאריך להביא שיטות בראשונים- מה דין בשר שנמלח ואז הושם בקדירה אחרת קודם שהודח: יש שהקלו להתירו בדיעבד כי בכל

חתיכה יש שישים לבטל הדם שעליה ויש שהחמירו ואסרו.

³⁴ למרות שבסימון קה', סעיף ב' נפסק להלכה שכלי שני אינו מבשל ובדיעבד גם אינו מבליע או מפליט, מ"מ הכא במלח וציר חוששים שכלי שני מבשל ולכן כל שאין שישים יש ביטול עם הדם ואסור.

אשירי וש"ד). אבל לכתחלה יזהר אפילו בבשר יבש שלא לבשלו או להדיחו במים שהיד סולדת בהם בלא הדחה אחרונה (ש"ד שם) וכל זה מיירי שלא הודח באחרונה כלל, אבל אם הודח רק פעם אחת ונתבשל כך, מותר, דבדיעבד סגי ליה בהדחה אחת באחרונה (מהרא"י בהגהת ש"ד). מלח שמלחו בו פעם אחת, אסור למלוח בו פעם שנית (כל בו וד"ע ודעת רוב הפוסקים), וכל שכן שאסור לאכול המלח אחר שמלחו בו".

סעיף י'- נאמנות עכו"ם על הדחת הבשר:

שו"ע- "עובד כוכבים משמש בבית ישראל ונתן הבשר בקדירה, ואין ידוע אם הדיחו, אם יודע העובד גלולים מנהג ישראל סומכין על דבריו, אם היה שם ישראל יוצא ונכנס או שום קטן בן דעת"³⁵.

רמ"א "ובחד מינייהו סגי (טור), או במסיח לפי תומו"³⁶ שהדיחו יפה או שישראל, אפילו קטן, יוצא ונכנס, דמרתת הואיל ויודע מנהגי ישראל³⁷. מיהו אם מיחה לעובד גלולים שלא ידיחו בלא רשותו, והוא עבר על דבריו, אסור, דהא חזינן דאינו מרתת ואין לסמוך גם כן אדבריו (הגהת ש"ד ואו"ה)".

סעיף יא'- בשר שנתבשל בלא מליחה³⁸:

שו"ע- "בשר שנתבשל בלא מליחה, צריך שיהיה בתבשיל ששים כנגד אותו בשר ואז מותר הכל"³⁹.

נאמנות עכו"ם על הדחה(ב"י):³⁵

- **סמ"ק-** מספיק גוי מסל"ת או שיש שם ישראל שנכנס ויוצא שהגוי מפחד ממנו. הסיבה שסומכים כאן על גוי מסל"ת אפילו שהוא נאמן בד"כ רק לעדות אשה היא מכיוון שזהו דין דרבנן, ואף אם נאמר שבד"כ אינו נאמן מסל"ת גם בדרבנן כזה, הרי שיש להוסיף כאן חזקת נקיות- שהגויים מנקים דבריהם בצורה טובה.
  - **סמ"ג-** לא מספיק מסל"ת אלא צריך שיהיה ישראל נכנס ויוצא וכך הגוי יפחד לשנות ולכן יהיה נאמן.
  - **ריב"א-** הגוי אינו נאמן מסל"ת ואפילו ישראל נכנס ויוצא שם כי לא סומכים על היתר זה של ישראל נכנס ויוצא אלא כשליכא למיקם עליה דמילתא אבל כאן שאיכא למיקם עליה דמילתא(=שאפשר לברר) לא סומכים על היתר זה ואסור.
- בשו"ע פסק כסמ"ג ואילו הרמ"א היקל כסמ"ק.** הש"ך ביאר שיתכן שהרמ"א אמר דבריו גם לשיטת השו"ע.
- ³⁶ **"מעשה דט"ז"** הט"ז סיפר על מעשה שקרה שאשה בישלה בשר ושכחה אם מלחה אותו תחילה אם לא- והט"ז התיר אותה מכוח זה שיש כאן ספק דרבנן, כי דם שבושל אסור רק מדרבנן. ואע"פ שיש כאן חזקת איסור שבשר חזקתו שיש בו דם כל שלא מלחו- מ"מ מכך שרואים שגוי מסל"ת נאמן במקרה זה אע"פ שיש מנגד חזקה שבשר יש בו דם- משמע שגם בספק יש להתיר אע"פ שיש חזקה. אבל **בנקוה"כ חולק** ואומר שאין להתיר במקרה זה מכיוון שספק לא מספיק להתיר בכה"ג שהרי לכן הצריכו שהגוי יהיה מסל"ת- ולא סומכים רק על זה שיש כאן ספק מה קרה. אלא כאן נאמן גוי מסל"ת כי הגוי עומד מול חזקת האיסור אבל בספק בפני עצמו אין סומכים להתיר משום דהוי דרבנן.
- ³⁷ יתכן שהוא מסל"ת אפילו שידוע מנהגי ישראל וכגון שסיפר לישראל אחר בלי ששאל אותו אם הדיח או לא (ט"ז).
- ³⁸ **חתיכת בשר שבושלה ומסופק אם מלח אותה (מעשה דט"ז)- בט"ז, ס"ק כד'-** כתב שמעשה בא לפניו על אשה שבישלה בשר ונסתפקה אם מלחה אותו או לא. והם התירו לה מכוח זה שהוי ספיקא דרבנן(בשר שבושל אסור רק מדרבנן) לקולא. ואע"פ שיש סתם ככה חזקה שיש דם בבשר ואסור, מ"מ מהני האי ספיקא להקל, וכמו שגוי מסל"ת נאמן להתיר הבשר כי הוי דין דרבנן ואע"פ שיש חזקה של דם בבשר.
- אבל בנקוה"כ הוכיח לא כן-** שאסור הבשר במצב של ספק כזה מכיוון שמול הספק עומדת חזקת איסור של דם שבבשר, וכמו שבגוי שמסל"ת שסתם ככה נאמן בדרבנן הצריכו כאן בכל זאת שיהיה גם "מירתת" מהישראל הנכנס ויוצא, הינו שבסתם דרבנן לא נאמן- וגם כאן עם אשה זו ספק דרבנן בלבד לא יועיל להתיר מכיוון שיש חזקת איסור כנגד.

רמ"א - "ויש אוסרים אותה חתיכה אפילו בדאיכא ס' נגד החתיכה⁴⁰ (טור בשם י"א והגהות מיימוני בשם סמ"ק והגהות ש"ד וארוך ומהרא"י ומרדכי בשם ראב"ן), והכי נהוג אם לא לצורך, כגון לכבוד שבת או לכבוד אורחים, דאז יש לסמוך אדברי המקילין (ב"י בשם א"ח וד"ע עד"מ). ואם נמלחה חתיכה ולא נמלחה כראוי⁴¹ - דינה כאלו לא נמלחה כלל. וכן בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה, אף אם נמלח דינו כאלו לא נמלח, ואם נתבשל צריך ס' כנגדו (או"ה)".

סעיף יב' - דין בשר ששהה ג' ימים ללא מליחה:

שו"ע - "בשר ששהה ג' ימים מעת לעת בלא מליחה, נתייבש דמו בתוכו ולא יצא עוד ע"י מליחה ואין לאוכלו מבושל, אלא צלי. ואחר שצלאו לא יבשלנו⁴², ואם בישלו מותר⁴³. ואין להשהות בשר ג' ימים בלא מליחה, דחיישין שמא יבשלו (ב"י בשם פסקי מהרא"י סימן קצ"א)".

³⁹ אם יש בתבשיל שישים כנגד הבשר הכל מותר כי הדם שיצא נתבטל טעמו בשישים והחתיכה עצמה ג"כ מותרת כי אם נשאר בה משהו זה רק דם איברים שהוא מותר כי לא פירש והרמ"א חולק ואוסר החתיכה.

תוספת ביאור(ע"פ דברי הרא"ש בסוגיה - חולין פרק ח' סימן מה):

"בשר שנתבשל בלא מליחה צריך ס' לבטל כל החתיכה דלא ידעין כמה דמא נפיק מינה. ואם יש ס' בתבשיל אז התבשיל מותר. ויש אוסרין הבשר כיון שנתבשל בדמו ויש מתירין לפי שהדם שנפלט נתבטל בס' ואם נשאר בו מקצת דם הוא דם האיברים שלא פירש. וכן מסתבר(שהחתיכה תהיה מותרת כשיש שישים כנגדה) דלא שייך הכא אפשר לסוחטו אסור דלא נאסר הבשר מעולם. ודמיא לצלי בלא מליחה דמה שנפלט האור שואבו ומה שנשאר בתוכו הוא דם האיברים שלא פירש...".

השו"ע הקל למעשה כרא"ש - שהחתיכה תהיה מותרת אם יש שישים כנגדה. אבל הרמ"א החמיר כסוברים שהחתיכה נעשית אסורה גם אם יש שישים כנגדה משום שעבורה הדם הוא איסור עצמי שאינו יוצא לעולם אפילו יש שישים כנגדו.

40 טעם האוסרים את אותה חתיכה כשיש שישים כנגדה:

שהרי באופן פשוט כל שלא נתבשלה עדיין עם הדם אינה נאסרת, ועכשיו כשמתבשלת יש שישים כנגדה אז לא נאסרת בכלל החתיכה?

- **ט"ז-1.** האיסור כאן מחמת עצמו - הדם שבה והוא נשאר בה ואסור. **2. זה דומה לאיסור הדבוק** (סימן צב', ס"ד) שאנו אוסרים את אותה חתיכה שדבוק אליה איסור אפילו יש שישים כנגדה מכיון שאנו חוששים שמא הגביה את אותה חתיכה חוץ לרטוב קודם שפלטתה כל דמה ואז נבלע בה הדם וכבר נעשית לחתיכה שבלעה דם שבין אם נאמר חנ"נ או לא הרי שיש דין "אפשר לסוחטו אסור" והחתיכה לעולם עומדת באיסורה אפ"י יש שישים כנגדה.

- **ש"ך** - הרוטב בו החתיכה מתבשלת מבלבל טעם החתיכה וגורם שהדם שבתוכו פירש ממקום למקום ונחשב כדם שיצא שאוסר.

תוספת ביאור למחל' השו"ע-רמ"א: חתיכה שלא נמלחה ונתבשלה יש לדון בה משני צדדים- 1. מצד הדם שיוצא ממנה בבישול- אם יש שישים בתבשיל כנגד החתיכה- התבשיל מותר כי הדם שיוצא מהחתיכה בטל(וצריך 60 כנגד החתיכה כי אין אנו יודעים כמה דם נפלט ממנה). 2. החתיכה עצמה- באופן פשוט צריכה להיות מותרת כי הדם שפרש ממנה- בטל בשישים והדם שנשאר בה אינו אסור כי הוא דם האיברים ששרי- כך פסק בשו"ע. אולם הרמ"א החמיר לאסור החתיכה בכל מקרה ונראה להסביר טעמו כי ע"י הבישול פירש הדם התוכו ממקום למקום והוא דם היברים שפירש ממקום למקום שאסור. בעניין זה יש להרחיב- שכל הנראה השו"ע סובר שע"י בישול החתיכה יצא כל הדם שיכל לצאת ומה שלא יצא הרי שנשאר במקומו בתוך החתיכה ולכן היא מותרת- כי זה דם האיברים שלא פירש. אבל הרמ"א מבין שאע"פ שיש דם שיצא מחוץ לחתיכה ובטל בשישים- הרי שהבישול גרם גם לתזוזת דם בתוך החתיכה וזה דם האיברים שפירש ממקום למקום ואסור את החתיכה עצמה- כי דם האיברים שפירש ממקום למקום- אסור.

⁴¹ **דוג' ל"לא נמלחה כראוי" שנחשבת כלא נמלחה:** 1. נמלחה ולא שהתה שיעור מליחה. 2. באו"ה כתב דוג'- שנמלחה רק מצד אחד, אמנם לעיל ראינו הן בשו"ע והן ברמ"א שבדיעבד שרי כל שמלח מצד אחד אז א"א לומר על זה שנחשב כלא נמלח.

⁴² **מדוע מחמירים כ"כ שלא לבשל בשר זה אחרי שנצלה?** הרי **בסימן ע"ג** התיר המחבר לכתח' לבשל כבד אחר שנצלה כי יצא כל דמו? לא דמי, מכיון ששם הסיבה שמליחה אינה מועילה היא מרוב כמות הדם שבכבד ולכן הצריכו לצלותו ומסתמא נפלט הכל בצליה וכבר אין לחוש

סעיף יג' - כיצד יכול להשהותו ג' ימים נוספים ללא מליחה:

שו"ע - "ואם שרו⁴⁴ אותו במים תוך הג' ימים, יכול להשהותו עוד שלשה ימים אחרים פחות חצי שעה⁴⁵ (אגור)".

רמ"א - "בשר שנמלח וספק אם נמלח תוך ג', מותר⁴⁶ (בארוך)".

סעיף יד' - בשר ששהה ג' ימים ונתערב בחתיכות אחרות:

שו"ע - "בשר ששהה שלשה ימים בלא מליחה ונתערבה אותה בחתיכות אחרות, בטלה⁴⁷ ברוב⁴⁸ ומותר לבשל כולן, ואפי' היתה ראויה להתכבד⁴⁹".

רמ"א - "וכן הדין בנתבשל בלא מליחה ונתערב אח"כ באחרות⁵⁰ (או"ה)".

שמא יפלט יותר בבישול אחרי כן, משא"כ אצלנו שלא מלח אותו ג' ימים והדם כבר נכנס ונצרב בתוכו ולכן מתירים רק ע"י צליה ומ"מ חוששים שמא לא כל הדם יצא ע"י הצליה כי נצרב בתוך הבשר בשהייתו ולכן אומרים שלא יבשל אחרי הצליה - שלא ייצא הדם שנצרב ע"י הבישול.
⁴³ מקור דין זה הוא בגאונים שכתבו כן. רוב הפוסקים התירו בשר ששהה ג' ימים ע"י מליחה ויש שהחמירו לאוסרו לגמרי, כמו שכתב הריב"ש(ב"י) - שבברצלונה נהגו לאוסרה אף לצלי וזו חומרא יתירה.

האם מותר לבשל בשר זה שנצלה: בתה"ד כתב שקיבל מרבתי שאסור לבשל אחר הצליה והטעם הוא דנהי שנצלה הרי סו"ס הבישול פועל בו יותר מהצליה ויוציא בבישולו דם לתבשיל(כזה שלא יצא בצליה). אבל בב"י הביא שיש מקומות ופוסקים שנהגו לבשל אחרי צליה של בשר כזה ששהה ג' ימים ללא מליחה.

וסיכום בב"י - "ולענין הלכה נראה לחוש לדברי האוסרים לבשל אחר צליה, מיהו בדיעבד יש לסמוך על דברי המתירין",
רש"ל החמיר שאף בדיעבד אסור אם בישלנו לאחר שצלה.

⁴⁴ **בש"ך(נג')** כתב שלדעת הרמ"א בת"ח אין לעשות כן לכתח' בכדי שיוכל למלוח הבשר גם אחר ג' ימים, ורק בדיעבד שכבר שהה ג' ימים - מותר לבשל.

אבל הש"ך חלק והתיר לעשות כן אפילו לכתח' מכיון שדין זה של שהיית ג' ימים שהדם נבלע בבשר ולא יכול לצאת ע"י מליחה זהו חידוש של הגאונים שאין לו כלל מקור בש"ס.

⁴⁵ בעצה זו משתמשים הרבה מבעלי הקצביות שמוכרים בשר טרי שלא נמלח - שמרטיבים אותו כל יומים וכך יכולים למוכרו לבישול.

⁴⁶ מכיוון שבטוח הוא נמלח וכל השאלה היא רק מתי, ורק הגאונים הם שקבעו חומרא זו של תוך ג' ימים - הרי שכשיש ספק בשאלה אם נמלח לפני או אחרי ג' ימים - זה ספיקא דרבנן ומקילים.

⁴⁷ **מדוע יש ביטול ברוב ואין דין דשיל"מ?** אין כאן דין דבר שיש לו מתירין שאינו בטל כמבואר בסימן קב', מכיון שדשיל"מ הוא דווקא דבר שהוא עצמו אסור עכשיו ועוד מעט יהיה מותר או שיכול להתירו, אבל כאן ע"י צליה הבשר היה תמיד מותר אם כן לא הוי דשיל"מ, כי ביחס לצליה שהיא ההיתר - לעולם לא היה איסור.

וברש"ל כתב טעם אחר - שכיוון שצריך להוציא הוצאות כדי למלוח - אינו נכלל בגדר דשיל"מ, כדין כלי בסימן קב', **סע' ג'.**

⁴⁸ **הקשה הש"ך(נז')** - איך יתכן שהחתיכה בטלה ברוב? הרי נפסקה ההלכה בסימן קט' שגם יבש ביבש מין באינו מינו צריך שישים כדי לבטל החתיכה שמא יבוא לבשלה ואז יהיה איסור תורה ע"י הטעם?

ותירץ - שכיוון שכל הדין הזה של בשר שלא נמלח ג' ימים הוא חומרת הגאונים לא הוסיפו להחמיר עליו עוד חומרא - שמא יבוא לבשלו ולהצריכו בשל כך שישים.

⁴⁹ כי אין איסורה עצמי אלא בלוע, כמבואר בסימן קא', סעיף ב'.

⁵⁰ **לשיטת הרמ"א קשה קושיית הש"ך(נז')** שהובאה לעיל - שהרי בסימן קט' מצינו שאין דין ביטול ברוב במין בשרינו מינו לא בשישים שמא יבשל - אם כן כיצד התיר כאן הרמ"א חתיכה שנתבשלה עם דמה מדין ביטול ברוב? וכאן א"א לתרץ שזה דין שהחמירו בו הגאונים כי חתיכת

סעיף טו'- דין בשר שלא הוכשר מדמו ונשרה במים:

שו"ע- "בשר המלוכלך בדמים⁵¹ שנשרה במים מעת לעת, יש אוסרים לאכלו כי אם צלי⁵², אלא אם כן יש במים ס' כנגדו⁵³".

רמ"א- "ויש אוסרים אפילו לצלי, והכי נהוג (או"ה)".

סעיף טז'- מולחים בכלי מנוקב:

שו"ע- "אין מולחין אלא בכלי מנוקב או על גבי קשין וקסמין או במקום מדרון, בענין שאם ישפך שם מים יצאו מיד⁵⁴".

רמ"א- "ודף חלק ברהטני, שמים זבין ממנו, אין צריך להניחו במדרון. אבל אם אינו חלק ברהטני, צריך להניחו במדרון שיצאו המים ממנו (שערים ש"ו ובב"י בשם ת"ה סימן קע"ב/קע"ג) בכלי מנוקב יזהר לכתחלה שיהיו הנקבים פתוחים. (בארוך כלל ג'). ולכן לא יעמידו על גבי קרקע, כי הוא ככלי שאינו מנוקב (ע"ל ס"ס ע'). וכן מחמירין קצת לשום תוך הכלי מנוקב קש או קסמין, כי הבשר יסתום הנקבים (הגהות אשר"י פכ"ה ובארוך כלל א'), ובדיעבד אין לחוש לכל זה".

שו"ע- "ואם מלח בכלי שאינו מנוקב, אסור להשתמש באותו כלי בדבר רותח⁵⁵".

בשר שלא נמלחה אינה חומרה אלא מצד הדין אסורה אז גם בה יצטרכו שישים כמבואר בסימן קט'. לפי הסבר זה יוצא- אין להתיר חתיכה שנתבשלה בלא מליחה ונתערבה ברוב, אלא רק בשישים.

אבל יש שתירצו קושיה זו על הרמ"א (נקוה"כ; פרי חדש, ס"ק מח')- שהרמ"א התיר חתיכה זו שנתבשלה ללא מליחה אם יש רוב כנגדה ואע"פ שגזרו להצריך שישים- ה"מ בחתיכה שאסורה מהתורה שאם יבשלה יעבור על איסור תורה, אבל חתיכה זו אסורה רק מדרבנן כי דם שבושל אסור רק מדרבנן ואם כן בחתיכה כזו שנכנס בה דם שבושל כל איסורה מדרבנן ובה כלל לא גזרו שמא יבשלה ולא הצריכו שישים אלא בטלה ברוב, וחזר דין הגמ' למקומו.

ולענ"ד נראה שכלל אין מקום לשאלה מכיוון שאנו יודעים ש"מין במינו" לפי הרמ"א תלוי בשם (ע' סימן צח' ס"ב) וא"כ ה"ה הכא שיש אותו של לחתיכות שהתערבו ולכן זה בכלל מין במינו ולכן בטל ברוב ולא צריך שישים וכלל אין מקום לשאלה מעיקרה.

⁵¹ **בש"ר (ס')** כתב שה"ה אם אין החתיכה מלוכלכת בדמים אלא פשוט שלא נמלחה ואז שרה אותה- ג"כ דינא הכי.

⁵² **בש"ר שם תמה** מנין לו לשו"ע להתיר בשר זה שלא נמלח ושהה מעל"ע ע"י צליה?

⁵³ במקרה שיש שישים במים כנגד החתיכה הרי שהם מותרים כי טעם הדם בטל בהם וגם החתיכה עצמה מותרת כי לעולם לא נבלע בה הדם כי תמיד היה שישים כנגדה ולעולם לא נאסרה. **ולא דמי לסעיף יא'** שם כתב הרמ"א להחמיר ולאסור החתיכה מכיוון ששם הבישול מערבב הטעם בתוך החתיכה ואסורה או מכיוון שם אנו חוששים לאיסור דבוק. משא"כ הכא שאין בישול שגורם לעירוב הדם בבשר ולכן אין מקום להחמיר ולאסור החתיכה.

⁵⁴ **חולין קיג'-** "אמר שמואל אין מניחין בשר מלוח אלא ע"ג כלי מנוקב". והטעם הוא כדי שהדם היוצא ילך מן הבשר ולא יחזור ויבלע בו ויאסור אותו מחדש בדרך כזו שכבר המליחה לא תוכל לסייע. **וא"ת** מדוע שייאסר הבשר הרי ס"ס גם אחרי שנפלט הדם ממנו הוא עדיין ממשי לפלוט ציר ואידי דטריד לפלוט- לא בלע?! **תירץ בב"י** שכאן זה מקרה מיוחד כי הדם מתכנס תחת הבשר (כי הכלי איננו מנוקב) ובכה"ג בטוח הוא בלעאע"ג שהוא באמצע לפלוט ציר.

⁵⁵ **שימוש בכלי שאינו מנוקב שמלח בו בשר:**

רמ"א - ואם נשתמש בו, בעי קליפה אם הוא דבר יבש (רשב"א), ואם הוא דבר לח, ששים נגד קליפה מן הקערה⁵⁶ (ב"י בשם י"א).

שו"ע - "יש אומרים שאפי' בצונן אסור להשתמש בו בלא הדחה"⁵⁷, ואם נשתמש בו בלא הדחה, ידיח מה שנשתמש בו".

רמ"א - "אבל מותר לחזור ולמלוח בה בשר לאחר שניקבוה, או אפילו בלא נקיבה אם הבשר שהה כבר במליחתו והודח (ב"י בשם הגהת ש"ד וארוך)"⁵⁸.

הגמ' בחולין ק"א: אומרת: "אמר רב נחמן אמר שמואל- קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח... "מכיוון שהמאכל שמניח בה רותח בולע מן הדם שנבלע בקערה ונאסר. ואע"ג שאומרים- "אין מליחה בכלים"- הני מילי דאין הנכנס לתוך הכלי יוצא ע"י מליחה (כמבואר בסימן קה' סעיפים יב', יג'- שמותר לתת מלח וכד' בכלי גויים), אבל ע"י בישול ודאי יוצא איסור שנכנס ע"י מליחה. ובהמשך הגמ' שם- "אמר רב נחמן אמר שמואל- סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח. (ב)צונן (נחלקו)- אמרי לה בעיא הדחה ואמרי לה לא בעיא הדחה".

ובפוסקים הובאו שלוש שיטות ביחס לשימוש צונן(כי ברותח לכ"ע המאכל נאסר) בכלי איסור(כגון הסכין ששחט בה איסור או קערה שמלח בה בשר מדמו):

- **שיטה מקילה**- דווקא בסכין שיש בה דוחקא הצריכו שטיפה של המאכל שנחתך בה, אבל שאר כלים כגון קערה זו שהומלח בה בשר- שרי להשתמש במאכל אפילו ללא הדחה, כל שניגבו כמו שצריך.
  - **שיטה ממצעת**- דין כל הכלים כסכין ולכן כל מאכל שנשתמש בו בקר בכלי של איסור בין סכין ששחט בה איסור בין קערה שמלח בה בשר- המאכל צריך הדחה.
  - **שיטה מחמירה**- בסכין הצריכו הדחה מפני הדוחקא, אבל קערה שמלח בה מלח חמורה מסכין מכיוון שאע"פ שהיא נשטפת חשובה כרותחת ולכן אם שם בה מאכל אלא חשיב כרותח וצריך לכה"פ כ"ק.
- הטור הביא רק את 2 השיטות הראשונות** וביאר הב"י הטעם כי הרבה לא הסכימו עם השיטה המחמירה ועוד שכתב עליה הרשב"א- "שאין זה עיקר".
- פסיקת ההלכה:** השו"ע הביא בהתחלה את הדין לו כל השיטות מסכימות- שאסור להשתמש בכלי אינו נקוב זה שמלחו בו בשר לכל מאכל אחר רותח, ורמ"א הוסיף שכל שנשתמש בכלי זה במאכל רותח יבש נאסר המאכל כד' קליפה, ואם הוא רותח לח- צריך שישים כנגד קליפה מהכלי. דהיינו זו השיטה המקילה- שרק שימוש רותח בכלי אסור אבל שימוש צונן שרי.
- בהמשך מביא השו"ע את השיטה הממצעת**- שאפילו בצונן אסור להשתמש בכלי בלא הדחה, ואם נשתמש בו ללא הדחה- ידיח מה שנשתמש בו.

⁵⁶ מדוע צריך כן שישים כנגד קליפה מהקערה? הרי פסקינן להלכה כר"י שבדבר שא"א להוריד ממנו קליפה כמו נזל אין צריך בכלל לשער שישים כנגד כ"ק.

ת: כאן החמיר הרמ"א כריב"א להצריך שישים כנגד כ"ק מהכלי מכיוון שגם ככה יש פוסקים(השיטה המחמירה) הסוברים שקערה שנמלחה נחשבת כרותח אפילו אחרי שהודחה, לכן אנו מחמירים כאן יותר למרות שבד"כ איננו חוששים לשיטת ריב"א.(ש"ך, סד').

⁵⁷ ש"ך(סו')- בת"ח פסק דבכלי חרס אסור להשתמש בלא הדחה ובשאר כלים מותר וכן פסק מהרש"ל. ומיהו לכ"ע ודאי שגם היכא שלא צריך הדחה צריך לקנחם היטב קודם שמשמש בהם.

⁵⁸ **סיכום הדינים העולים מהסעיף:**

ישנה גמ' מפורשת בחולין ק"ג- שחייבים למלוח בכלי מנוקב, אחרת הכלי נאסר וכל דבר רותח שמניח בו נאסר ממנו כ"ק(כי מליחה אוסרת עד כדי קליפה) ואם זה לח צריך שישים כנגד כ"ק מהכלי.

אבל לגבי שימוש בקר נחלקו הראשונים, כי הגמ' אומרת שסכין שחתך בה אסור לחתוך בה צונן ואם חתך בעי הדחה. האם דין זה נכון רק לסכין או שה"ה לכלי שאינו מנוקב שמלח בו ועכשיו רוצה לתת בו מאכל קר. יש ג' שיטות בראשונים בעניין זה ולהלכה פסק בשו"ע כדעה הממצעת הראשונים- שאם הניח בו מאכל צונן- בעי הדחה, כמו בסכין.

אבל באותו כלי לא מנוקב שמלח בו מותר ליתן אח"כ בשר אחר למלוח אותו שם.

סעיף יז' - כלי מנוקב שמלחו בו:

שו"ע - "אבל⁵⁹ אם הוא מנוקב, מותר לאכול בו אפילו רותח, ויש אוסרין ברותח".

רמ"א - "ויש ליזהר לכתחלה, ובדיעבד מותר⁶⁰ (ארוך כלל ג')".

סעיף יח' - בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב:

שו"ע - "בשר שנמלח⁶² בכלי שאינו מנוקב ושהה בו כשיעור שיתנו מים על האש ויתחילו להרתיח⁶³, כל מה שממנו בציר אסור לאכול⁶⁴ אפילו צלי, וחלק החתיכה שחוץ לציר אין אסור ממנו אלא כדי קליפה⁶⁵, ואפילו אם יש בה שומן".

בסימן קה' היתר המחבר ליתן מאכל יבש אפילו מלוח בכלי של איסור כגון בדפוס גויים, וא"ע שאין לעשות כן לכתח' מפני הכיעור, הרי שמעיקר הדין שרי- כי אין מליחה בכלים- היינו שאין בכוח המלח להפליט האיסור מתוך הכלי.
⁵⁹ בעוד בסעיף קודם דנו בכלי שאינו מנוקב שמלחו בו- מה דינו ואיזה שימוש מותר בו, כאן אנו דנים בכלי מנוקב שמלחו בו שדינו קל בהרבה מכיוון שדם "משרק שריק"= מחליק ואינו נבלע לתוך הדפנות ולכן השימוש בו קל יותר.

60 דין כלי מנוקב שנמלח בו בשר- הלכה למעשה:

- **מהרש"ל**- בכלי רגיל מנוקב מותר להשתמש ברותחים לכתח'. ובכלי חרס אפילו מנוקבת אסור אפי' בדיעבד.
- **ש"ך(ע)**- בשאר כלים אסור לכתח' ומותר בדיעבד ובכלי חרס אפילו בדיעבד אסור

וכל זה בשימוש חם, אבל בשימוש צונן לכ"ע שרי שימוש אפילו בכלי חרס כל שקינח אותו היטב.

⁶¹ **הקדמה כללית לסעיף**: חתיכה של בשר שנמלחה בכלי שאינו מנוקב נאסרת מכיוון שהדם שבה אינו יוצא מן הכלי אלא נשאר בו ונבלע בה חזרה. הסעיף עוסק מה דינה של חתיכה זו שנמלחה בכלי שאינו מנוקב- כמה ממנה נאסר- האם רק החלק ממנה שהיה בתוך הציר והדם שיצא או כולה וכל זה תלוי במחל' נוספת בסעיף זה- כמה זמן צריכה לשהות בכלי הזה שאינו מנוקב בכדי שתאיסר כפי המחל' לעיל- האם תוך רגע נאסרת או שצריכה להיות שם כדי שיעור שתתחיל להתבשל על האש או שנאסרת רק אם שוהה שם שיעור יותר ארוך- עד שיפסק תהליך המליחה.

פרמטר נוסף שחשוב לציון(ומביאו הש"ך בראש דבריו הקצרים על הסעיף)- כמה הבשר צריך להמלח כדי שנגיד שנפלט ממנו הדם ואסור אותו- אפילו מליחה מועטת אוסרת או שאינו נאכל מחמת מלחו וכד'.

בסעיף טז' התבאר מה דין הכלי.

⁶² **מה שיעור "מליחה" האוסרת**: מלבד השאלה כמה נאסר ואיזה זמן צריך לשהות כדי להאסר יש פרמטר נוסף- מה נחשב מליחה שאוסרת? אפי' קמצוץ של מלח יאסור הכל?

כותב הש"ך(עא)- ששיעור מליחה עליו מדובר כאן שאוסר היינו שאינו נאכל מחמת מלחו והיינו כעין מליחה לקדרה, וכמו שפסק להלן **בסימן צ"א, ה'**. אבל הרמ"א כאן החמיר כאו"ה ש"אפילו לא נמלח רק מעט כדרך שמולחין לצלי...".

63 כמה זמן צריכה לשהות החתיכה הנמלחת בכלי שאינו מנוקב בכדי שתאסר(כל אחד לפי שיטתו כמה נאסרת):

- **ר"ת(מחמיר)**- נאסרת מיד, כי הדם מתחיל לצאת ברגע הראשון שמולח אותה ומיד נכנס חזרה לבשר כי הכלי אינו מנוקב וכך נאסרת מיד.
- **רא"ש(ממצע)**- נאסרת כששוהה בכלי שיעור שיתנו אותה על האור ותתחיל להתבשל.
- **ר"י ברצלוני(מיקל)**- נאסרת רק לאחר שהסתיים תהליך פליטת הדם ע"י המליחה- רק אז מתחילה לבלוע דם מבחוץ ונאסרת.

השו"ע פסק כרא"ש, הרמ"א החמיר כר"ת.

⁶⁴ **הסיבה** בגללה אסור לאכול בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב היא שהדם יוצא ע"י המליחה מן הבשר ונכנס חזרה ע"י כבישה לתוך הבשר עצמו ודם כזה שנכנס אינו יוצא עוד ע"י מליחה. אבל אם הכלי היה נקוב- הדם מטפטף מן הכלי למטה והבשר כבר לא נשאר כבוש בדם ולכן אינו נאסר. למרות שבד"כ כדי שייחשב ל"כבוש" צריך מעל"ע הרי שכאן כיוון שיש גם את הרתיחה הנוצרת ע"י המליחה- נחשב לכבוש אפילו בפחות מעל"ע(ש"ך, עב').

רמ"א - "ויש אוסרין כל החתיכה⁶⁶, אפילו מה שחוץ לציר. (טור ומרדכי בשם מהר"ף). ואפילו לא נמלח רק מעט, כדרך שמולחין לצלי, ואפילו לא שהה שיעור מליחה רק מעט, שנראה ציר בכלי (מרדכי פכ"ה בשם ראב"ה והגהת ש"ד וארוך כלל י'), וכן נוהגין, ואין לשנות⁶⁷. ומכל מקום אינו אסור רק אותה חתיכה המונחת למטה בכלי ונוגעת בציר, אבל שאר חתיכות שעליה הנמלחים עמה, מותרות. (שם בארוך ובכל בו) והכי נהוג".

סעיף יט' - נתינת הבשר במים רותחים אחרי מליחתו:

⁶⁵ **בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב - כמה מהבשר נאסר(ב"י):**

- רבינו פרץ - כל החתיכה נאסרת אפי' מה שחוץ לרוטב. הביא רביה לדבריו מהגמ' בחולין קיב' - "דגים ועופות שמלחן זה עם זה - אסורים" - כמו שהדגים אסורים כולם כך העופות. והסביר הטעם - כיוון שנמלחה החתיכה בכלי שאינו מנוקב - הדם שבה לא יצא ממנה אבל פירש בתוכה ממקום למקום ומעתה הוא אסור ונאסרת כל החתיכה.
- רא"ש, רשב"א - רק חלק החתיכה שבתוך הציר והדם נאסר. הרא"ש חלק על ר' פרץ בלשון חריפה - "מיהו הנביא שהגיד שפירש ממקום למקום (בתוך החתיכה עצמה - שאוסר?)! - אלא אלו דברי נביאות להשחית ממונן של ישראל" וכד'. ואפילו החתיכה עם שומן - אין נאסר אלא מה שבתוך הציר והדם ולא מה שבחוץ, מכיוון שהשומן עצמו אינו אסור אנו אומרים שאינו מוליך את הדם אלא במקום שכן הדם ללכת ולהתפשט מחמת טבעו...". דהיינו - אין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאיסור עצמו(הדם) יכול לילך שם מצד טבעו.

הלכה למעשה: השו"ע פסק לקולא כרא"ש - שרק מה שהיה בתוך הציר נאסר. הרמ"א החמיר כרבינו פרץ - שהכל נאסר.

⁶⁶ אע"פ שהרמ"א פסק כאן להחמיר ולאסור את כולה, כתבו האחרונים מקרים שונים בהם אנו מקילים וסומכים על שיטת הרא"ש והרשב"א

שאיין כולה נאסרת:

- כגון אם נפלה חתיכה לציר עם דם בכלי שאינו מנוקב וספק אם שהתה שם שיעור מליחה.
- כגון(מהרש"ל, מובא בש"ך(עו')) - נפלה אותה חתיכה שנאסרה לשתי חתיכות היתר - אע"פ שאם יבשלם יחד אנו מחמירים לשער בשישים כנגד החתיכות(כמבואר בסימן קט', סעיף ב'), מ"מ נקל כאן לא להצריך שישים אלא יספיק חד בתרי - ואפילו בבישול יהיה בטל ברוב!
- כגון(ט"ז, מד') - מקרה שבא לפני הט"ז על אשה שמלחה תרנגולת על גבי תרנגולת אחרת שעדיין לא נמלחה ועכשיו יוצא שהתרנגולת התחוננה נמצאת בכלי שאינו נקוב ויורד ציר ודם מן העליונה והיא נמצאת בתוך הכלי עם הציר - בכה"ג היקל הט"ז שלא נאסרת כולה אלא רק מה שבתוך הציר מכיוון שממילא זה לא המקרה הרגיל שמולח בכלי שאינו נקוב בו החמרנו(הרמ"א) אלא כאן מולח בכלל תרנגולת אחת וממילא יוצא שהשניה שאינה מלוחה נמצאת מתחתיה ובתוך כלי עם ציר ודם - בכה"ג מקילים כרא"ש ורשב"א שרק החלק שבתוך נאסר.

⁶⁷ **קושיה על הרמ"א מסימן קה', א' ופירוקה:** לכא' קשה מדוע כאן הרמ"א הכריע לאסור בכבוש מקצתו את מה שמחוץ לציר, הרי בסימן קה',

א' - הביא שנחלקו בכך ובתורת חטאת כתב שם לסמוך להתיר מה שמחוץ לרוטב.

ונראה לתרץ ע"פ מעשה שהביא הט"ז(מד') על אשה שמלחה אווז על גבי אווז אחר והתחונן נשרה מקצתו בציר האסור של העליון - ואסר הט"ז רק מה שתוך הציר ולא את כל האווז התחונן - ומדוע לא אסר את כל התחונן שהיה מקצתו בציר כמו שאסר כאן הרמ"א הכל?!

וי"ל שמה שהחמירו שגם החלק שמחוץ לרוטב נאסר בכבוש היינו דווקא כשיש גם מליחה לבשר הזה שכבוש - שהכבישה עם המליחה אוסרת הכל בגלל כוח המלח - ובזה הכריע הרמ"א גם כאן לאסור את כל החתיכה. אבל בסימן קה' ובהאי מקרה של הט"ז - האווז התחונן(או הבשר של סימן קה') לא נמלח - ולכן יש מחל"ה האם מה שמחוץ לציר גם נאסר בכבישה - ובכך הקלו - כי כאן התחונן לא נמלח ואין כוח המלח שסייע לכבישה להתפשט לכל.

שו"ע- "אחר שנמלח הבשר והודח, מותר ליתנו אפילו במים שאינם רותחין. ויש מי שמצריך ליתנו במים רותחין"⁶⁸.

רמ"א- "והמנהג כסברא ראשונה, וכן עיקר (ב"י ודעת עצמו)".

סעיף כ'- בשר שנמלח כדי ונתנוהו בכלי בלא הדחה:

שו"ע- "בשר שנמלח, ושהה כדי מליחה, ונתנוהו אחר כך בכלי בלא הדחה ונתמלא מציר, מותר"⁶⁹. ולפי זה בשר שנפל לתוך ציר היוצא מהבשר אחר ששהה כדי מליחה, מותר⁷⁰. ויש מי שאוסר⁷¹ בזה ובזה, ויש לחוש לו לכתחלה".

⁶⁸ הרמב"ם הצריך ליתן הבשר שנמלח במים רותחין אחרי מליחתו בכדי לחלוט ולצמת הדם שנשאר בתוכו. אבל רוב הפוסקים כתבו שאין צורך בכך ולא צריך ליתנו במים חמים אלא יכול להשתמש בו מיד כרגיל, והנזל האדום שרואים שיוצא ממנו אחרי המליחה אינו דם שצריך לחשוש אליו אלא מוהל בעלמא או דם האיברים שבכלל מותר ולכן הכל שרי.

⁶⁹ הסבר: מקרה זה מכונה בלשון הפוסקים "**מעשה דרש"י**" מכיוון ש**בתוס'**, **קיב' סוף ד"ה "ודגים"** הביא מעשה כזה שקרה בביתו של רש"י. שבשר נמלח כדי והניחו אותו אחרי כן בכלי בלי הדחה(והרי צריך להדיח הבשר יפה יפה אחרי מליחתו כדי להסיר ממנו המלח עם הדם שיצא ממנו, כמבואר לעיל **בסימן זה סעיף ז')** ויצא ממנו ציר ועכשיו הבשר הזה שרוי בכלי עם ציר שנראה כדם שיצא ממנו- **נחלקו הראשונים מה דין בשר זה(ב"י):**

- רש"י, רא"ש, ראבי"ה- רש"י התיר את הבשר הזה בביתו. **הבשר מותר** מ- 2 סיבות:
  1. הנוזל שנמצא בכלי בו נמצא הבשר אינו דם אסור אלא מוהל בעלמא, וכפי שהתבאר בסעיף הקודם- שמוהל זה אינו אסור כלל אפילו נבלע בתוך הבשר.
  2. גם אם נמצא בנוזל דם הרי שאין בכוח המלח להבליע חזרה דם זה לתוך הבשר מכיוון שהמלח כבר "נוצל" ואיבד מכוחו כשפלט הדם מן הבשר וכבר אין בו כוח להחזיר ולהבליע הדם בבשר.
- **תוס', סמ"ג- נהגו בכך העולם לאסור**, אע"פ שמעיקר הדין שרי.
- **מרדכי, רבינו יונה- אסר בשר זה(כדי קליפה) לגמרי.**

השו"ע הביא שהלכה לכתחילה **כ"א- שהבשר אסור לכתח' אבל בדיעבד שרי- כרש"י**. והרמ"א הביא שיש אוסרים אפילו בדיעבד. ממחלוקת זו נגזר המקרה השני שהביא בשו"ע- בשר שנפל לתוך ציר שיצא מחתיכת בשר אחרת, ובשר זה שנפל נמלח- דינו יהיה כדין הבשר שנמלח ולא הודח ואז נשרה בכלי- כמחלוקת וכפסיקה לעיל.

והט"ז גם פסק כשו"ע- שלכתח' אין לסמוך על כך שהמלח איבד כוחו ואינו מבליע, אבל בהפסד מרובה- אפשר לסמוך ולהתיר, ודווקא כשהמלח עשה מעשה של פליטת דם, אבל ללא כך לא איבד מכוחו.

שאלה על שיטת רש"י- לפי רש"י בשר כזה שנמלח ולא הודח אחרי כן אינו נאסר יוצא שלא צריך להדיח את הבשר אחרי מליחתו, והרי בגמ' כתוב במפורש וכן נפסק להלכה- שאחר המליחה מדיח הבשר יפה יפה? א"כ לרש"י נראה שכלל אין צורך בכך?!

תירוץ(ע"פ ט"ז, מו'): כוונת רש"י לומר שכבר אין כוח במלח להבליע את הדם בתוך הציר חזרה לבשר, ואין המלח כרותח ולכן הבשר אינו נאסר, אבל מ"מ גם לרש"י ודאי שצריך הדחה של הבשר הזה מן המוהל והדם שעליו. החידוש הוא שאע"פ שיש פה מלח מ"מ אינו אוסר את הבשר כרותח, אבל מ"מ הדחה מיהא בעי זה מה שנפסק שאחרי המליחה צריך הדחה יפה יפה- וגם לרש"י זה נכון וצריך הדחה זו. ולכן גם כותב הב"י בשיטת רש"י- שאם חתך בשר כזה שנמלח בסכין- הסכין צריכה רק הדחה ולא הגעלה כי אין במלח כוח רתיחה של "מליח כרותח" כי כבר המלח עשה מלאכתו ואיבד כוחו כשפלט הדם מן הבשר.

סיכום נפק"מ ודינים העולים "ממעשה דרש"י":

- **בשר שנפל לציר היוצא מבשר לאחר שנמלח-** לפי רש"י יהיה מותר כפי שהתיר במקרה שלו את הבשר שמלח ושהה בציר של עצמו. השו"ע התיר את זה בדיעבד כפי שפסק במעשה דרש"י.

רמ"א: "ויש אוסרין (תוספות ורא"ש וכמה מן האחרונים), אפילו בדיעבד, כדי קליפה. (הגה ש"ד ובשערים, ומהרי"ב ומהר"ש וב"י וארוך), והכי נהוג. ודוקא מה שמונח בתוך הציר, אבל מה שחוץ לציר, שרי. והכלי שנפל בו אותו הציר, אסור. וכן אם היה הכלי חולבת ויש בו לכלוך, אסור הבשר, דאף לאחר שיעור מליחתו נחשב כרותח (הגה ש"ד ות"ה סימן קנ"ט). אבל אם הוא הפסד מרובה ואית ביה גם כן צורך סעודת מצוה, יש להקל ולומר דאחר ששהה שיעור מליחה לא מחשב צירו כרותח (ד"ע ועיין לקמן סימן צ"א).

שו"ע- ולפי דבריו, אף על פי ששהה הבשר במלח כשיעור, אסור לאכול ממנו עד שידיחנו יפה יפה. ואסור לחתוך ממנו בסכין קודם שידיחנו, ואם חתך צריך להגעילו⁷².

רמ"א- "ויש מתירין לחתוך בסכין לאחר ששהה שיעור מליחה, דאין מליחה לכלים, וכן עיקר דמות⁷³ (ת"ה סימן קנ"ב ואו"ה כלל ל"ז). אבל הסכין צריך הדחה אחר כך, או נעיצה בקרקע אם נתייבשה עליו הציר (ארוך). ואפילו קודם שיעור מליחה אין האיסור משום הסכין, אלא משום שיצא דם בעין על הבשר, ואם רוצה להדיחו שם היטב ולחזור ולמלחו שם, מותר. וכשרוצים לעשות מליחה להתקיים לאחר ששהה במלחו בכלי מנוקב כשיעור הראוי, מדיחים אותו יפה יפה ואחר כך חוזרים ומולחים אותו כדי שיתקיים, ואפילו בכלי

• **הדחת בשר קודם אכילתו-** לפי רש"י הציר שיוצא מותר אז לא מחוייבים לכא' להדיחו, כמו שהתיר את הבשר שנשאר בצירו, אלא שקשה על כך שהרי נפסק בסע' ז' שחייבים להדיח אחר מליחה ותיכף הט"ז שרש"י התכוון שהציר לא אוסר את החתיכה ע"י מליחה אבל מ"מ הדחה בעי.

• **סכין שחתכו בשר קודם שהדיחו את הבשר-** ממעשה רש"י עולה שאין הסכין נאסרת מכיוון שכשם שמעשה דרש"י הבשר לא בולע מהדם ואינו נאסר, כך גם הסכין אינה בולעת מן הדם ואינה נאסרת אלא בעי הדחה בלבד. **הרמ"א שלא פסק כרש"י** מ"מ מסכים לדין הזה שהסכין לא נאסרת כי דם משרק שריק ואינו נכנס לאסור את הסכין אלא בהדחה סגי.

בכל המקרים הללו בהם כתבנו את שיטת רש"י המיקל-הרי שלחולקים על רש"י ומחמירים **כרבינו יונה** יהיו דברים אלו אסורים.

סיכום: מעשה דרש"י הוא צד להקל ולומר שאחרי שדבר נמלח כשיעור זמן מליחה כבר אינו אוסר הדם שיוצא ממנו, ולכן כל דם שיוצא ממנו מכאן ולהבא אינו אוסר כלל- לא את הבשר עצמו, לא סכין שחתכו את הבשר בה וכד'. **ורבינו יונה חולק בכך ואוסר** בשר שיצא ממנו דם ולא הודח כי חוששים שנכנס דם פנימה.

⁷⁰ כי זה בדיוק אותו דיון כמו במקרה הראון שהביא השו"ע- בשר מלוח שנפל לתוך ציר שיצא מבשר שנמלח, מאי שנא אם זה ציר שיצא ממנו עצמו במקרה הראשון או שנפל לתוך כלי שיש בו ציר מבשר אחר.

⁷¹ זו שיטת רבינו יונה המובא בטור שחולק ואומר שהדם שיצא ונבלע במלח יכול לחזור ולהבלע בבשר שיצא ממנו, ולכן צריך להדיח הבשר מיד עם סיום רתיחתו ופליטת דמו- כדי שלא יתייבש הדם שעליו יוכנס אליו חזרה. בהמשך המחבר מביא עוד דינים היוצאים משיטה זו כגון זה שסכין שחתך איתו בשר זה נאסר אם לא הדיח הבשר וכן שאם רוצה למלוח בשר כדי להשאיר אותו צריך קודם להדיחו ורק אז יכול למולחו עוד פעם ולהשהותו ככה.

⁷² **דהיינו-** לפי היש אוסרים שהביא לעיל לפסוק כמותו לכתח' - הרי שלשיטתו לא פסק כוח המלח ויש כאן דם אסור שנבלע ע"י כוח המלח בבשר ולכן צריך להדיחו יפה יפה, או כגון במקרה דידן- בסכין שחותך איתה את הבשר שמלח אותו אבל לא הדיחו עדיין- נבלע דם מן הבשר בסכין ולכן היא צריכה הגעלה.

אולם לפי מה שפסק המחבר שבדיעבד מותרת אותה חתיכת בשר ששהתה בכלי עם המוהל/דם כי זה מוהל בלבד וגם כי פסק כוח רתיחת המלח להבליע איסור בגוף החתיכה הרי שבדיעבד אם חתך בסכין בשר שנמלח קודם שידיחנו- מספיקה שטיפה ואין צריך הגעלה כאותה חתיכת בשר שהתיר בה בדיעבד השו"ע שמספיק ע"י הדחה ולא נאסרת, כי בדיעבד פוסקים כמעשה דרש"י- שהתיר הבשר ששהה בדם אחרי שנמלח הבשר שיעור מליחה כי הדם איננו דם אלא מוהל..

⁷³ אע"פ שהרמ"א לא פסק לקולא כרש"י, מ"מ הרמ"א מתיר לחתוך בסכין את הבשר הזה ולא להצריך הגעלה, מכיוון שאין מליחה לכלים היינו שהדם משרק שריק- מחליק ולא נכנס ע"י המליחה.

שאינו מנוקב. ואפילו לפי סברא זו, אם רוצה למלוח ולאכול צלי בלא הדחה, עושה ואינו חושש לדם שעל המלח, שהאש שואבו ומונע המלח מלבלוע דם. והני מילי במולחו ומעלהו לצלי, אבל אם שהה במלחו, המלח בולע הדם ונאסר, ולפיכך מדיחו יפה יפה וצולה ואוכל. (וע"ל סימן ע"ו מדין בשר שנמלח ולא הודח ונצלה כך).

סעיף כא' - אם אין מלח מועילה צליה:

שו"ע - "במקום שאין מלח מצוי, יצלו הבשר עד שיזוב כל דמו"⁷⁴, ואחר כך יבשלוהו"⁷⁵.

74 כמה יצלה הבשר ויהיה מותר לבשלו:

- ר"ן - יצלה עד מאכל בן דורסאי ואז נחשב שזב כל דמו.
  - רשב"א - עד שיהיה ראוי לאכילה לרוב בני אדם.
  - שערי דורא - כיוון שאין הנשים בקיאות בדבר נוהגים לצלותו עד שיתייבש מבחוץ.
- אין צריך להדיחו אחרי כן כי האש שואבת הדם.

75 דינים מעשיים העולים מדברינו עד כה:

- בשר שנתבשל בלא שהכשירו(ע"י מליחה)(סעיף יא') - סתם ככה נאסר כי נבלע בבשר מן הדם, אולם בני ספרד מקילים אם יש שישים כנגד אותו הבשר - שלא לאסור הבשר כי הדם בטל בשישים ולא חוזר ונבלע, אבל בני אשכנז מחמירים אפילו יש שישים כנגד הדם (משום חומרא שזה נחשב כאיסור עצמי שלא יוצא מהחתיכה לעולם או משום איסור דבק), אבל גם לבני אשכנז אפשר להקל במקום הדחק.
- אשה שבשלה בשר ואינה זוכרת אם מלחה אותו כדין או לא - "מעשה דט"ז" (ס' יב') - באופן פשוט יש להקל כי הוי ספיקא דרבנן(בשר שנתבשל אסור רק מדרבנן) לקולא, ויש שהתירו בכה"ג(ט"ז), אבל יש שלא התירו(נקוה"כ) אלא בהפסד מרובה, מכיוון שאמנם יש כאן ספק דרבנן אבל יש גם חזקת איסור של דם.
- בשר מיובא קפוא - יש שהתירו מכיוון שבעמדו קפוא אין הדם מתייבש לתוכו, וכשיגיע למקומו ימלחו כדין, אולם יש מגדולי הפוסקים שחלקו על כך כי אולי ההקפאה לא מועילה ובכלל - חששו שמא במהלך הטיסה והשהייה לא עבד הגנרטור והיו רגעים ללא טמפ' של הקפאה.
- בשר שלא הודח והשרה אותה מעל"ע כדי להשרות(ס' א') - לכתח' אסור כי הבשר נאסר מהדם שהוא בולע, אבל בדיעבד שרי אם היו במים שישים כנגד הדם.
- מה דין בשר שנמלח קודם הדחה ראשונה(ס' ב') - אסור לאוכלו, אבל לבני ספרד אפשר להקל אם נזכר קודם בישולו - שדיחנו וימלחנו מהתחלה ואז שרי.
- בשר שבשול אחר שנמלח אבל לא הודח אחרי המליחה(ס' ט') - אם יש שישים בתבשיל כולו כנגד המלח והדם שעל פני הבשר - הכל מותר כי הדם בטל בשישים ואינו אוסר, אבל אם אין שישים - הבשר נאסר.
- סיכום דרך הכשרת בשר(סיכום פרק ט' בספר "הכשרות"):
  - הדחה שקודם המליחה: משרים את הבשר במים כחצי שעה (ושני טעמים עיקריים לדבר: 1. להסיר הדם החיצוני. 2. לרכך הבשר. בשעת הדחק מספיקה שטיפה טובה. לכתח' יחד כלי שבו ישרה הבשר אולם בשעת הצורך יכול בכל כלי וישטוף אותו אחרי כן, שהרי לא ישהה שם מעל"ע לאסור הכלי. בתום ההשריה מוציאים את השר מן המים ומתינים מעט כדי שיטפטפו המים מעליו, אבל לא לגמרי עד שיתייבש.
  - המליחה: מניחים את הבשר בתוך כלי מנוקב ומפזרים שכבה דקה של מלח בינוני על פני כל הבשר מכל צדדיו, שלא ישאר מקום ללא מלח ובכמות כזאת שלא יהא ראוי לאכול בשר זה מחמת אותה מליחה. מליחה זו מספיקה אפילו לחתיכות עבות במיוחד. הבשר צריך לעמוד לכתח' במלח למשך כשעה, אבל בדיעבד או בשעת הצורך כגון לשבת וכד' מספיק שיעמוד שיעור ל 18 דק'.
  - ניפוץ והדחה שאחר מליחה: לאחר המליחה מנער את המלח מעל הבשר או שוטפו במים, לאחר מכן מכניסים את הבשר בכלי מלא במים ומדיחים שם את הבשר יפה יפה ועושים כך פעם נוספת עד שהמים בכלי יהיו זכים ונקיים לא כל דם.

סימן ע' - דין מליחת בשר ביחד:

סעיף א' - מליחת הרבה חתיכות יחד:

שו"ע - "מולחין הרבה חתיכות זו על גב זו. אף על פי שהתחתונה גומרת פליטתה קודם לעליונה, לא אמרינן שחוזרת ובולעת מדם העליונה, לפי שהוא שווה הרבה לפלוט ציר וכל זמן שפולטת צירה אינה בולעת. ואפילו מתקבץ הרבה ציר ועומד בגומא שבין החתיכות, מותר⁷⁶. במה דברים אמורים⁷⁷, במולח בשר עם בשר, ואפילו בשר שור עם בשר גדיים וטלאים ואפילו עם עופות, שאי אפשר להם לגמור כל פליטת צירן עד שיגמור בשר שור לפלוט את דמו.

רמ"א - ומכל מקום נוהגין להחמיר לכתחלה שכל חתיכה שיש לה בית קיבול, כגון דופן שלימה, מהפכין אותה שיזוב הדם⁷⁸, אבל בדיעבד אין לחוש (א"ו הארוך). חתיכה שמלח אותה ב' פעמים, מותרת, ולא חיישינן שמלח השני מבליע הדם הנשאר ממליחה הראשונה⁷⁹ (פסקי מהרא"י סימן ס"ו).

לאחר כל הנ"ל הבשר מותר לבישול ולאכילה.

⁷⁶ **חולין קיג, א'** - "רב ששת מלח גרמא גרמא, תרי מאי טעמא לא? דילמא פליט האי ובלע האי. חד נמי דילמא פליט האי גיסא ובלע האי גיסא? **אלא לא שנא**" - דהיינו בתחילה אסור רב ששת למלוח הרבה חתיכות יחד ולבסוף התיר ולא שנא בו מליחת אחד אחד לשנים ביחד. **נחלקו הראשונים מדוע מותר למלוח כמה חתיכות יחד ולא חוששים שיבלע דם מן האחרונה בראשונה:**

- **רש"י** - מותר למלוח החתיכות יחד ולא בולעות דם זו מזו כי כל החתיכות טרודות לפלוט דם וממילא אינן בולעות, וכשנחה חתיכה זו מלפלוט דם נחה חתיכה זו וכבר אין לחוש שיבלע דם מזו בזו.
  - **תוס' - קשה על רש"י** כי אם כן לשיטתו אסור למלוח כמה חתיכות זו אחר זו ולהניחם זה על זה כי החתיכה הראשונה נחה מלפלוט כשהעליונה עדיין פולטת וכך יוצא שהתחתונה תבלע דם מהעליונה. לכן תירץ תוס' - שדם משרק שריק ומתחלק על הבשר שהוא נופל עליו ולא נכנס לתוכו ולכן בכל גוונא הבשר יהיה מותר כי דם לא נכנס פנימה.
  - **יש אומרים בתוס' - קשה על ההסבר הראשון של תוס'** מכיוון שבד"כ יש בבשר כל מיני חורים ובקעים ואולי דם משרק שריק ואינו נכנס אבל כשהוא נופל ונכנס לחור כזה ודאי אינו יוצא משם אז למה הבשר מותר? ולכן הם מסבירים בדומה לרש"י אבל עם תוספת לדבריו - שהחתיכה הראשונה טרודה לפלוט, ואפילו שהיא מפסיקה לפלוט דם - היא עדיין טרודה בפליטת ציר ממנה וכל עוד החתיכה טרודה בפליטת ציר איננה בולעת דם ולכן החתיכה העליונה אינה אוסרת בדם שהיא פולטת את החתיכה התחתונה, אע"פ שהתחתונה סיימה לפלוט את דמה, מכיוון שהיא עדיין טרודה לפלוט ציר ולכן אינה בולעת.
  - **ר"י מאורלייני"ש** - כיוון שלא נגמר פליטת דם התחתון קודם התחלת בליעתה מן העליון - אין דרך פליטתה נסתמת דהואיל ופתוח לפלוט לא יסתם עד גמר פליטת החתיכה שעליה.
- במשב"ז(א) כתב נפק"מ בין** הטעמים כגון שלר"ת תמיד יהיה מותר כי דם לעולם לא יכנס ולא רק בתוך היום שנפלט גם הציר וכד'. **בשו"ע כתב ופסק כטעם השלישי** - שמולחין הרבה חתיכות זו על גב זו. לפי שהוא שווה הרבה לפלוט ציר.
- הרמ"א החמיר לכתח' - להצריך** להפוך כל חתיכה שיש לה בית קיבול שיזוב ממנה הדם (ואע"פ שהיא עסוקה בפליטת ציר עכשיו).
- ⁷⁷ שמותר למלוח הרבה חתיכות ולהניחם זה על גבי זה.
- ⁷⁸ אע"פ שפסקנו להלכה כיש אומרים שהדם לא יכול להבלע כי החתיכה הראשונה עוד טרודה בפליטת הציר שלה, מ"מ חיישינן שמא הטעם הוא דם משרק שריק ולכן כשיש בית קיבול לחתיכה חוששים שהדם שם לא משרק שריק ויכנס פנימה ולכן לכתח' יהפוך אותה לצד לסלק הדם ששם.

⁷⁹ **כיצד התיר הרמ"א לחזור ולמלוח שנית חתיכה שנמלחה ולא הודחה ולא חשש שיכנס המלח ע"י המליחה השנית:**

שו"ע- אבל בשר עם דגים, אפילו בשר עופות עם דגים, אסור למלוח לפי שהדגים פולטים כל צירן קודם שיפלוט העוף את דמו⁸⁰. ואם עבר ומלחן יחד, העופות מותרין⁸¹ אבל הדגים צריך ליטול מהם כדי קליפה⁸². ואם לא ניטלו קשקשיהם כשנמלחו, מותרים.

רמ"א- ויש אוסרין כל הדגים (ארוך כלל י"ג) אם אינן ס' נגד העופות, דאנו משערין במליחה בס', והכי נהוג. ודוקא דלית בהו קשקשים, דרפו קרמיהו ופלטי מיד אבל אי אית בהו קשקשים, מותרים, דאינן פולטים מיד ולא בלעי מן העופות⁸³ (הרא"ש שם), דאידי דטרידי לפלוט לא בלעי, מידי דהוי אשני חתיכות שנמלחו יחד".

סעיף ב' - היתרים במליחת דג ועוף:

לכא' קשה, הרי אם לא הדיח החתיכה לאחר שנמלחה יש עליה מלח עם דם שיצא במליחה מהבשר ועכשיו כשימלח פעם נוספת יכניס הדם פנימה לתוך החתיכה, כפי שראינו בריש סימן ס"ט שצריך להדיח קודם מליחה- שאחד הטעמים היה שלא יכנס הדם שעל החתיכה פנימה לחתיכה עצמה ע"י המליחה- א"כ כיצד כאן הרמ"א התיר לכתח' למלוח שנית חתיכה זו שזכר נמלחה ועדיין לא הודחה ולא חשש לדם שיכנס פנימה?? **תירצו האחרונים:**

- **תירוץ א' בט"ז-** זה כשית הרא"ש שלא חושש שמליחה תכניס מן הדם שבחוץ כי אין כוח במליחה לכך.
  - **תירוץ ב' בט"ז-** מדובר במקרה מיוחד- שהבשר עדיין טרוד בפליטת ציר בשעה שבא עליו המלח ולכן אינו בולע מהדם שבחוץ ע"י המליחה השניה.
  - **ש"ך(ג)-** מה שאסרו בבשר נמלח ללא הדחה זה כי היה שם דם בעין, משא"כ הכא ולכן שרי כשמלח שנית בלא הדחה.
- ⁸⁰ **חולין דף קיב:** "אמר רב נחמן: דגים ועופות שמלחן זה עם זה - אסורין; היכי דמי? ... לעולם - בכלי מנוקב, ודגים משום דרפו קרמיהו קדמי ופלטי, ועופות קמיטי, בתר דניחי דגים פליטי עופות, והדר בלעי מיניה".
- דהיינו- רק בבשר עם בשר או עם עוף קיים הטעם שהבשר עדיין עסוק בפליטת הציר בעוד השני פולט עליו דם, אבל בדגים תהליך הוצאת הדם והציר כ"כ מהיר(כי עורם רך) עד כדי כך שהעוף עדיין פולט דם בזמן שהדג סיים כבר לפלוט גם את הציר ולכן הדם נבלע בדג.
- ⁸¹ בגמ' שם אמר רב נחמן- "דגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורים".

נחלקו הראשונים מה "אסורים" - רק הדגים או גם העופות?

- **רש"י ורוב ראשונים-** רק הדגים נאסרים ולא העופות.
  - **רשב"ם-** גם העופות אסורים מכיוון שהדגים בלעו דם בשל עורם הרך ונעשו נבלה וחזור ופלטו דם וציר אסור שנכנס לעופות ואסורם. **הרא"ש הקשה על שיטה זו-** 1. כל זה נכון דווקא למ"ד חנ"נ. 2. גם למ"ד חנ"נ הרי שלא בכל מקרה שיש חנ"נ אומרים שהאיסור הולך ועובר ומתפשט למאכל השני אלא רק במקרה של חלב/ שומן וכד'- אז למה הוא אוסר את העופות?
- הב"י כותב שנראה שהרא"ש פוסק כרש"י מכיוון ש-** 1. הוא סובר שאין חנ"נ בשאר איסורים. 2. הרא"ש כותב שהדגים נאסרים כ"ק ולא מזכיר כמה העופות נאסרים- היינו משמע שלא חושב שהם נאסרים. **וקשה איך כתב הטור שהרא"ש פוסק כרשב"ם.**
- להלכה פסק השו"ע כרוב הראשונים שרק הדגים נאסרים כדי קליפה(ככל מליחה שלשיטתו אסרת כ"ק), בש"ך(ד) כתב שכל הפוסקים הסכימו כרש"י שאין העופות נאסרים כי טרודים הם לפלוט ולא בלעי מהדגים חוץ מלב"ח שהוא דעת יחיד שאוסר גם את העופות.**
- הרמ"א הסכים לשו"ע שהלכה כרוב ראשונים ורק הדגים נאסרים.** אבל נאסרים כולם ולא רק כ"ק, כשיטתו במליחה- שאוסר הכל כי אין אנו בקיאים לחלק בין כחוש לשמן.
- ⁸² מליחה אסרת כדי קליפה, כן פסק כאן המחבר וכן פסק **בסימן קה', סעיף ט'. פסיקה זו היא כרוב הראשונים ולא כרא"ה שפסק שמליחה אסרת כדי ניטלה ולא כרמב"ן שפסק שמליחה אסרת הכל.** **הרמ"א פסק כאן כרמב"ן שמליחה אסרת הכל.**

2 הסברים מה עושים הקשקשים:

1. הם כמו קליפה ולכן אם נמלחו הדגים עם עפות וצריך להסיר מהם כדי קליפה- כשיש קשקשים לא צריך כי הם בעובי כדי קליפה ויסיר הקשקשים וכל הדג מותר.
2. רמ"א- הקשקשים יוצרים שכבה נוספת סביב עור הדג כך שאע"פ שבד"כ הוא פולט בקלות ובמהירות את הדם והציר שבו בגלל שהוא רך- כשיש קשקשים הפליטה של הדם והציר ממנו יותר איטית וכיוון שהוא עסוק בלפלוט אינו בולע מדם העוף שנמלח איתו.

שו"ע- "במה דברים אמורים, כשמלח שניהם יחד, או שהעוף מליח ודג תפל, אבל אם דג מליח ועוף תפל ונתנם זה אצל זה או זה על גב זה, אף דגים מותרים בלא קליפה"⁸⁴.

רמ"א- "וכן אם הדגים מונחים על העופות, מותרים⁸⁵ אפילו נמלחו יחד דם אינו מפעפע מלמטה למעלה, ולא גרע מחתיכה המונחת בציר דמה שלמעלה מן הציר שרי⁸⁶ (ארוך כלל י"ג). וכן אם לא הניח הדגים אצל העופות אלא לאחר ששהו העופות במלחן שיעור מליחה⁸⁷, אף הדגים מותרים, אף על פי ששניהם מלוחים (ד"ע וכן משמע בארוך). ואם נמלחו דגים בכלי שמלחו בו בשר, הדגים מותרים דאין הדגים בולעים הדם שבכלי, דאין מליחה לכלים⁸⁸ (ב"י בשם רשב"א סימן קכ"ט). והא דאמרינן דאם הדג תפל והעופות מלוחים אסורים, היינו דוקא שהדג פלט כבר דמו והודה, אבל אם עדיין לא פלט דמו ולא נמלח מעולם, מותר, דאגב דיפלוט דם דידיה יפלוט גם כן הדם שבולע מן העופות (סברת עצמו וכן משמע בארוך כלל י"ג בשם הסמ"ק), כמו חתיכה שנפלה לציר קודם מליחה דמותר מהאי טעמא, כמו שיתבאר לקמן סימן זה⁸⁹. ועיין לקמן סימן צ"א באיזה מליחה אמרינן דהוי כרותח"⁹⁰.

⁸⁴ לדבר מליח יש כוח להפליט מעצמו ולהבליע בשני אבל אין בו מספיק כוח לבוא לשני ולהפליט ממנו ואז להבליע בעצמו, לכן רק כשהאיסור מלוח הוא מבליע ואוסר ההיתר אבל כשהאיסור תפל וההיתר מלוח- אין ההיתר נאסר מחמת האיסור וכך מבואר בסימן קה', סעיף י' אבל הרמ"א כותב שם להחמיר בכך.

⁸⁵ ומ"מ צריכים כ"ק אפילו היו למעלה כי דמי לבשר שבתוך הציר (=דם וציר שזב ממנו)- שמה שלמעלה מן הציר מותר כי דם אינו עולה למעלה ומ"מ צריך כ"ק במקום שנגע בציר ולכן גם כאן צריך כ"ק.

חידוש זה רק לרמ"א- לשו"ע אין מה לכתוב דין זה כי לשיטתו דגים שנמלחו עם עופות לעולם אינם צריכים יותר מכדי קליפה אז אין חידוש במה שמצריכים גם כאן כ"ק, אבל לרמ"א שכתב שהדגים נאסרים כולם ולא רק כ"ק יש חידוש במקרה זה שרק כ"ק מהם נאסר (ש"ך, י').

⁸⁶ לעיל בסימן ס"ט, סעיף יח' מבואר שבשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב אסור לאכול ממנו דווקא את החלק של הבשר שהיה בתוך הציר, אבל החלק שמחוץ לציר אינו נאסר כי דם אינו עולה למעלה.

⁸⁷ **מדוע העופות אינם אסורים אם שהו שיעור מליחה:** אם שהו העופות שיעור מליחה כבר אינם אסורים בדמם את הדגים. ואע"פ שבסימן

צ"א כתב הרמ"א שבשר וגבינה מלוחים שנוגעים זה בזה- אסורים ואפילו שנגעו זה בזה אחר שעבר שיעור מליחתן- שאני הכא כיוון שכל האיסור נובע מהדם שבעופות הרי שלאחר ששהו זמן מליחה יצא כל הדם וכבר אין להם במה לאסור משא"כ בסימן צ"א שם הבשר והחלב עצמם נאסרים בנגיעתם מלוחים וזה לא משנה כמה זמן עבר- עדיין מלוחים הם ואסורים זה את זה(אם לא במקום הדחק שכתב הרמ"א להקל שאינם אסורים אם עבר שיעור מליחת כתרומת הדשן ע"ש).

⁸⁸ והיינו בדיעבד אבל לכתח' אין ליתן הדגים בכלי זה כי צריכים הדחה וחישיבן שישכח להדיחם, וכמבואר בסימן צ"א, ב'- שאין להשתמש בכלי של איסור במקום שיצטרך הדחה אחרי כן למאכל ואין דרך להדיחו.

⁸⁹ **דין דג תפל שנתנו לידו בשר בשעת מליחת הבשר ונוגעים זה בזה- מה דין הדג(נאסר מהדם או לא):**

בסעיף ו' יתבאר שלרמ"א חתיכה של בשר שנתנו עם חתיכה אחרת שנמלחת עכשיו- אע"פ שבולעת הראשונה דם אינה נאסרת כל שלא נמלחה עדיין, כי ע"י מליחתה ייצא מלבד הדם הטבעי שלה גם הדם שנכנס לה מבחוץ. על היתר זה הסתמך כאן הרמ"א וכתב שאם מלח עוף/בשר עם דג תפל- אין הדג נאסר כי כשימלח את הדג- ייצא גם הדם שנבלע בו מן העוף.

השו"ע לא כתב היתר זה. בט"ז(ח') כתב שהפרישה דחה היתר זה של הרמ"א- מכיוון שדווקא בבשר או עוף שחייבים במליחה אנו אומרים שאגב מליחתם שפולטים דמם הם פולטים גם דם מבחוץ שנבלע בהם, אבל בדגים דבכלל אינם צריכים מליחה וכל מה שיש בתוכם הוא ציר- אין לומר שע"י מליחתם ייצא גם הדם שנבלע.

הט"ז חזק את דחיית דברי הרמ"א- שבדגים הציר שלהם מועט וא"א לומר שיפלט הדם שנכנס כי הציר הטבעי יסתיים להפלט מהר ועדיין לא ייצא כל מה שנבלע.

הש"ך(ו') כתב שנראה שדעת הרשב"א והר"ן כרמ"א. הב"ח כתב שגם הב"י מודה לרמ"א וכל מה שאסר השו"ע זה בדג שנמלח ואז נקרא תפל שנגע בעוף מלוח.

סעיף ג'- בשר שחוטה שמלחו עם בשר טריפה:

שו"ע - "בשר שחוטה שמלחו עם בשר טריפה, או שהטריפה מלוחה והכשירה תפלה והם נוגעים זה בזה, אסור כדי קליפה. שאע"פ שאינו בולע מדם הטריפה, בולעת מצירה⁹¹. אבל אם הכשירה מלוחה והטריפה תפלה, מותרת בהדחה בלא קליפה בין נתן כשירה למעלה, בין נתנה למטה⁹². ויש מי שאוסר בנוגעים זה בזה, וסובר שלא הותרו אלא בעומדים בסמוך, בכדי שפליטה של זה נוגעת בזה".

רמ"א - "וכשהטריפה מלוח וכשר תפל, אפילו בכהאי גונא אסור. וע"ל סימן ק"ה מאלו דינים".

סעיף ד'- מליחה בשמן אוסרת הכל:

סיכום דין דג תפל שמלח לידו בשר: השו"ע כתב לאסור. הרמ"א היקל אם הדג עדיין לא נמלח. יש אחרונים שחלקו על הרמ"א כי בדגים אין המליחה שלהם תוציא דם שנבלע מבחוץ כמו שמוציאה מבשר שבלע ויש שכתבו שהלכה כרמ"א.

⁹⁰ **סיכום הסעיף- מתי לא נאסרים דגים שמולח עם עופות:**

- כשהדג מלח והעוף תפל- אין דם העוף יוצא ע"י המלח ונכנס לדג לאוסרו.
  - אם הדגים מונחים על העופות- לא נאסרים הדגים מכיוון שאין הדם עולה ללמעלה אבל כ"ק מיהא צריך.
  - אם הניח את הדגים אצל העופות אחר ששהו העופות במלח שיעור מליחה.
  - דגים שנמלחו בכלי שמלחו בו בשר- שרי כי אין מליחתם מוציאה את הדם מדופן הכלי- "אין מליחה בכלים".
  - (לרמ"א)- אם הדג עדיין לא נמלח ומלחו איתו עוף- אין הדג נאסר כי כשימלח אחרי כן את הדג ייצא ממנו גם דם זה שנבלע בו.
- ⁹¹ **חולין, קי"ב-** "מרי בר רחל אימלח ליה בשר שחוטה בהדי בשר טריפה, אתא לקמיה דרבא א"ל- "הטמאים"- לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהם", **והסביר שם רש"י**- שכיוון שהציר שלהם אסור- נאסר הבשר השחוט מחמת ציר הטריפה משום שהוא נוח להלבע.
- דהיינו-** למרות שבסעיפים הקודמים ראינו שמותר למלוח מספר חתיכות יחד ולא חוששים שמא הם יבלעו דם זו מזו- במליחת חתיכת בשר כשרה עם בשר נבלה הדין שונה- שאמנם דם אין לחשוש שיבלע מהחתיכה הטריפה לכשרה מכיוון ששתייהם יחד טרודות לפלוט ואידי דטרידי לפלוט לא בלעי- אבל ציר כן יבלע מהטמאה לטהורה ולכן היא נאסרת.
- וא"ת כיצד נבלע הציר** הרי ג"כ נאמר "אידי דטרידי לפלוט לא בלע"- כי שתי החתיכות טרודות בפליטת דם וציר? **וי"ל שציר נוח להבלע ונבלע בכל מצב אפילו תוך כדי שפולט הבשר** וכך יוצא שהבשר נאסר מהציר היוצא מבשר הטמאה. (ע"י ש"ך, יח').
- ⁹² **חולין קי"ג, א'**- "דג טהור שמלחו עם דג טמא - מותר, מאי לאו שהיו שניהן מלוחין? לא, כגון שהיה טהור מליח וטמא תפל"- דהיינו כאשר האיסור אינו מלוח אין כוח במליחות של ההיתר לבוא "ולקחת" מטעם האיסור ולאסור בו את ההיתר, אלא רק כשהאיסור עצמו מלוח אז נפלט ונותן טעם איסור בכשר.

הראשונים נחלקו בהעמדת פשט הגמרא- מתי התירה הגמ' בטהור מלוח וטמא תפל?

- **רוב הראשונים**- אפילו אם חתיכת ההיתר שנמלחה נוגעת ממש בחתיכת האיסור- אין חתיכת ההיתר נאסרת כי זה לא נחשב שהטמא נמלח, כי רתיחת הטהור אינה מספיקה לעשות הטמא כמלוח ולכן אינו מעביר טעם לאסור הטהור, ואע"פ שכן נוגע קצת מהמלח של הטהור גם בטמא בנקודה בה הם משיקים ונוגעים זה בזה- אין זה נחשב למספיק מלח שישחש שגם הטמא מלוח ואוסר את הטהור.
- **ר"ן**- מה שהתירה הגמ' בטמא תפל וטהור מליח זה דווקא **שהיו קרובים זה לזה** ועבר ציר מזה לשני, אבל אם נגעו ממש זה בזה- נחשב שגם הטמא נמלח- ואוסר בנגיעתו את ההיתר(שלא כרוב ראשונים דלעיל שכתבו שגם בנוגעים זה בזה אינו נחשב הטמא למליח).

השו"ע פסק כרוב ראשונים אפילו נוגעים שרי כל שהטמאה אינה מלוחה, כי אין בנגיעת הטהורה המלוחה כדי להרתיח הטמא ולהוציא ממנו ולהבליע בכשרה. ומביא ג"כ את שיטת הר"ן **כיש מי שאומר**.

הש"ך(יט') כתב שהשו"ע פסק כדעה ראשונה והוכיח מכך שהוא הצריך הדחה של הכשרה- ואם לא היו נוגעים זה בזה לא רק שאין המליחה אוסרת אלא אפילו הדחה לא צריך.

שו"ע- "הא דאמרינן דאינו אוסר אלא כדי קליפה, היינו כששתיהן כחושות, אבל אם אחת מהן שמינה, אפילו אם חתיכת הטריפה כחושה וחתיכת הכשירה שמינה, מפעפע האיסור בכולה אם היתה הטריפה המלוכה למטה, משום דתתאה גבר(ועיין לקמן סימן ק"ה כיצד נוהגין⁹³)".

סעיף ה'- השהיית בשר במלחו לאחר שנמלח:

שו"ע- "יש אומרים שבשר שנמלח אסור להשהותו במלחו לאחר פליטת כל צירו דהיינו י"ב שעות⁹⁴, לפי שחוזר ובולע מלחלוּחית דם שעליו ושעל המלח. ויש מתירים להשהותו במלחו אפילו כמה ימים. ולכתחלה יש לחוש לדברי האוסרים, ובדיעבד מותר⁹⁵".

סעיף ו'- נתינת בשר עם בשר שנמלח עתה:

שו"ע- "יש אוסרים ליתן בשר שלא נמלח כלל, או שנמלח ופלט כל דמו, עם בשר שנמלח קודם פליטתו דם, לפי שהבשר שלא נמלח, או שנמלח ופלט כל דמו, חוזר ובולע ממה שחבירו פולט. ויש מתירים ע"י מליחה שימלחנו אחר כך, כי אז יפליט כל דם שבלע, ויש מתירים בכל זה. ולכתחלה יש לחוש לדברי האוסרים⁹⁶".

⁹³ הרמ"א כתב בסימן ק"ה שתמיד אנו דנים במליחה שהכל נאסר אם אין שישים ולא רק כ"ק, מכיוון שאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן. הסיבה בגללה המחבר מצריך כאן שיהיה גם תתאה גבר היא כי לעניין דבר שמן שאוסר במליחה הכל זה דווקא כאשר התחתון הוא מלוח כמבואר **שם** סעיף יא'.

⁹⁴ **האם יש זמן שבו אפשר להדיח הבשר מהדם שנפלט ממנו או אימתי שרוצים מדיחים?**

כתב כאן הטור- "כתב הרשב"א... וגדולה מזו שמעתי מרבותי שאפי' בשר שנמלח לעצמו אסור להשהותו במלחו לאחר פליטת כל צירו לפי שחוזר ובולע מלחלוּחית דם שעליו ושעל המלח עבר ושהה צריך קליפה שאין דם נכנס בו אלא כדי קליפה ומקובל אני מרבותי שעד י"ב שעות פולט ציר וא"א הרא"ש ז"ל **כתב** שיכולין להשהותו כמו שירצה לפי שדם שעליו מעט הוא ובולע במלח ואינו יכול לצאת ממנו שאין המלח מפליטו ממנו אדרבה דרך המלח להפליט הדם ומושכה אחריו ונשאר בתוכו ואינו חוזר לבשר".

בשו"ע פסק לכתח' כרשב"א ובדיעבד כרא"ש.

⁹⁵ דין זה מקביל בדיוק ל"מעשה דרש"י" שהובא לעיל בסימן ס"ט, **סעיף כ'-** שבשר שנמלח והשהו אותו בתוך כלי איך שהוא בלי הדחה- רש"י התיר כי כל מה שיוצא ונמצא בתוך הוא מוהל בעלמא כי הבשר עצמו כבר הוכשר כדן. אבל יש מן הראשונים שחלקו שם על רש"י ואסרו את הבשר שנמלח כדן והושאר בכלי בלי הדחה בגלל שהדם נכנס אליו חזרה ואסור.

השו"ע פסק שם לכתח' לחומרא ובדיעבד היקל להתיר את הבשר- כרש"י, וכן פסק כאן.

מדוע בדיעבד לא חוששים שהדם שיצא יכנס חזרה לתוך הבשר(ש"ך, כד')?

- מדובר בכלי נקוב שהדם כבר יצא ממנו ע"י מליחה וכל שנשאר זה המוהל שאינו אסור ולכן אין חוששים שיכנס פנימה.
- המלח שפלט הדם מן הבשר אין בו עוד הכוח להבליע מעצמו את הדם חזרה לבשר.

⁹⁶ **נתינת בשר עם בשר הפולט דם בזמן מליחתו:**

מה דין בשר שמניחים אותו יחד עם בשר שעכשיו נמלח- האם חוששים שהדם היוצא מהבשר השני (בשל מליחתו) יכנס לחתיכה הראשונה ויאסור אותו כי זה דם שבה מבחוץ שאינו יוצא עוד או שכן יכול להוציא דם כזה שנבלע ע"י מליחת הראשון:

- **רא"ה, ר"ן(יש אוסרים בשו"ע)-** אסור לתת כל בשר(שלא תוך כדי שהוא בתהליך המליחה כי אם כן הרי הוא טרוד בלפלוט ולא בולע לכ"ע) עם בשר שנמלח כי יוצא דם מהבשר שנמלח ונבלע בבשר השני וא"א להוציאו יותר גם לא ע"י מליחה כי מליחה אינה פועלת כ"כ להוציא דם שנבלע מבחוץ.
- **ספר התרומה(יש מתירים ראשון בשו"ע)-** בשר שכבר נמלח אסור לתת עם בשר שעתה נמלח כי יכנס דם מהשני וא"א יהיה להוציאו וגם מליחה לא תעזור כי חתיכה זו כבר נמלחה אז מליחה שבה לא תועיל להוציא דם שנכנס מבחוץ. אבל חתיכה שלא

רמ"א - "ואפילו בדיעבד נוהגין לאסרו אם נפל בשר שכבר פלט כל דמו וצירו אצל בשר שלא שהה עדיין שיעור מליחה"⁹⁷ (מהרא"י בהגהת ש"ד). ויש אומרים שכל מעת לעת לאחר שנמלח פולט צירו, ואם נגע תוך זמן זה לבשר שנמלח ולא שהה עדיין שיעור מליחה, אינו נאסר, וכן נוהגין (ש"ד בשם הגאונים ומהרא"י וסה"ת ומרדכי בשם ר"י), אך במקום שאין הפסד מרובה יש לאסרו לאחר י"ב שעות. וקודם לזה אין להחמיר כלל⁹⁸. וכל שכן אם לא נמלח כלל, דאפילו אם נפל לציר ממש⁹⁹ אין לאסרו, דאמרינן על ידי שיפלוט דם ידידה יפלוט גם כן מה שבלע ממקום אחר¹⁰⁰. ואפילו נמלח הבשר ולא שהה עדיין שיעור מליחה, ונפל לציר, יש להתיר (ארוך כלל ה') אם לא נכבש בתוכו יום שלם. אך אם שהה שיעור מליחה ונפל לציר, יש אוסרין אותו אף על פי שלא כלה זמן פליטת צירו עדיין (רש"ל בא"ו שלו). ומכל מקום לצורך הפסד גדול יש להתיר גם בזה כל זמן פליטת צירו, דהיינו תוך י"ב שעות, ע"י שיחזור וידיחנו (הגהת ש"ד) ויחזור וימלחנו¹⁰¹. וכן

נמלחה מותר- כי גם אם יכנס לה דם אפשר יהיה לפלוט אותו ע"י המליחה של החתיכה מכיוון שכשם שהמלח יפעל להוציא את דם החתיכה עצמה הוא גם יפעל אגב כך להוציא את הדם שנבלע מבחוץ.

- **מקצת ראשונים אחרים (ר"ת) ("יש מתירים שני בשו"ע)** - מותר ליתן בשר עם בשר שנמלח עתה בין אם הבשר הראשון כבר נמלח בין אם לא- כי מליחה (נוספת) בכל מקרה תפעל להוציא דם שנבלע.
- **בשו"ע הביא את שלושת הדעות כסדר זה וכתב** - "ולכתח' יש לחוש לדברי האוסרים" - היינו שלא ליתן כל בשר לצד בשר שנמלח עכשיו אבל בדיעבד שרי. ורמ"א פסק - "ואפילו בדיעבד נוהגין לאסרו, אם נפל בשר שכבר פלט כל דמו וצירו".
- **היינו פסק הרמ"א כשיטה הממצעת של התרומה** - שבשר שכבר נמלח - א"א להוציא כל שבולע מבחוץ אפילו ע"י מליחה ואפילו בדיעבד (לעומת השו"ע שהתיר גם בזה בדיעבד).
- **בתוך 12 שעות לכ"ע הבשר עדיין פולט ציר ואידי דטריד לפלוט אינו בולע דם מהחתיכה שנמלחה לידו.** אבל לאחר מכן- יש שיטה מקילה שאומרת שהוא פולט ציר 24 שעות ולפיה כל מעל"ע ממליחה מותר ליתן עמו בשר שנמלח עתה כי לא יבלע ממנו כי הוא עדיין פולט ציר, אבל הרמ"א כתב לסמוך על שיטה זו רק במקום הפסד מרובה. **הב"ח (מובא בש"ך לג')** התיר לכתח' לסמוך על שיטה זו שתוך מעל"ע שרי.
- **האם ההיתר בעדיין לא נמלח הוא דווקא כשהדיח אותו לפני כן (ש"ך, כט'; באר היטב(כ)):** יש סוברים שדווקא אם הדיח בתחילה את הבשר הזה שלא נמלח- מותר אם נתנו אותו עם בשר שנמלח עכשיו, אבל אם לא הדיחו הרי זה כנמלח ולא הודח שאסור משום שהדם שעליו נכנס פנימה ולא יכול לצאת, ונכנס ע"י המלח שבא מהבשר השני שכן נמלח עכשיו (כבסימן ס"ט, סעיף ב'). **אבל מהרש"ל וב"ח ושאר פוסקים** סבירא ליה דכאן אפילו בלא הדחה ראשונה איירי ומותר, מכיוון שאין כח ברתיתות הציר (או הבשר השני שעכשיו נמלח) להבליע הדם בעין שעל בשר זה ולא נחשב לנמלח ולא הודח, **וכן נוטה דעת הש"ך.**
- **נפילה לציר ממש יותר חמורה מנתינת בשר עם בשר שנמלח ובכל זאת שרי אם עדיין לא נמלחה חתיכת הבשר כי ע"י מליחתה יוצא כל הדם גם זה שנבלע מן הציר מבחוץ- כפי שאמרנו לעיל שפסק כבעל התרומה.**
- **כפשט שיטת בעל התרומה דלעיל.**

¹⁰¹ **ביאור סתירה לכא' בפשט דברי הרמ"א:** איך מקודם כתב הרמ"א שבתוך י"ב שעות- "אין להחמיר כלל" ואילו עכשיו כותב שאם נמלח הבשר והוא בתוך י"ב שעות - "יש אוסרין אותו אע"פ שלא כלה זמן פליטת צירו עדיין, ומ"מ לצורך הפסד גדול יש להתיר גם בזה כל זמן פליטת צירו"- הרי לפני רגע כתב שמותר בזה לכ"ע ואין להחמיר בתוך י"ב שעות כלל????

ת: מה שכתב שאין להחמיר כלל בתוך י"ב שעות זה כשנתן בשר שנמלח עם בשר שמלחו עכשיו (ולא בתוך ציר)- שבזה אין לאסור כי הבשר הראשון עדיין פולט את הציר ולכן אינו בולע. ומה שכתב בהמשך שרק בהפסד גדול יש להתיר בתוך י"ב שעות מדובר שהניח הבשר הזה בתוך 12 שעות למליחתו **בתוך ציר** שזה חמור מנתינתו ליד בשר שנמלח, לכן במקרה כזה סומכים על כך שפולט הבשר ציר (12 שעות) רק בהפסד גדול ולא תמיד. אבל אם לא נמלח עדיין הבשר ונפל לציר בזה כתב הרמ"א להקל לכתח' שיוכל להכשירו ע"י מליחתו.

סיכום דין נפילת בשר לציר:

- **אם נפל לציר קודם שנמלח**- כתב הרמ"א ששרי כי ע"י מליחתו יפלט עם דמו הטבעי גם הדם שנכנס אליו מהציר. **הש"ך (כט')** **העמיד** שזה דווקא בשר שכבר הודח הדחה ראשונה שאם לא כן דמי לבשר שנמלח קודם הדחה שאסור, **ויש שהתירו** אפילו אם לא הדיחו קודם לכן שלא דמי לבשר שנמלח קודם הדחה שאסור מכיוון שאין לציר כוח כ"כ.
- **נפל לציר כשהוא מלוח- תלוי הדין:**

אם נפל לציר קודם ששהה שיעור מליחה, ידיחנו ויחזור וימלחנו. מיהו אם מלחו בלא הדחה לאחר שנפל לציר, שרי בדיעבד (ארוך כ"ה). וכל זה לא מיירי אלא בציר שהוא כרותח, כמבואר לעיל סימן ס"ט, אבל דם בעין שנפל על בשר שהוא תוך שיעור מליחתו והוא חשוב כרותח כמבואר לקמן סימן צ"א, נאסר הבשר, דלגבי דם בעין לא אמרינן אידי דטריד לפלוט לא בלע, ולא כבולעו כן פולטו (שם)¹⁰². והא דאסרינן אותו כשנפל לציר, היינו דוקא מה שבתוך הציר, אבל מה שלמעלה מן הציר, שרי. מיהו מה שבתוך הציר נאסר מיד ואין שיעור לדבר. בשר שנפל לתוך ציר שעל הקרקע, דינה כאילו היתה הציר בכלי (בית יוסף בשם ש"ד ואו"ה שם). בשר שנגע בחתיכה שנמלחה בכלי שאינו מנוקב ונאסרה, דינה כאילו נגעה בציר (ד"ע). ספק ציר ספק מים, מותר, דציר דרבנן וספיקא להקל (מרדכי פכ"ה). ציר מעורב עם מים, אפילו היו המים מועטים, לא חשיב עוד רותח ואינו אוסר (ב"י בשם אגור) (דין כבוש עיין לקמן סימן ק"ה).

סימן עא' - דין מליחת הראש והטלפים והמוח¹⁰³:

סעיף א' - כיצד מולחים ראש:

שו"ע - "הראש, חותכו לשנים ומולחו יפה לצד פנים, וחוזר ומולח על השיער, שאין השיער מעכב על ידי המלח להפליט דם"¹⁰⁴.

א. אם עדיין לא פסק משיעור מליחה ועדין מוציא דם - שרי לכתח'.

ב. אם פסק שיעור מליחה להוציא דם ונמצאים בתוך י"ב שעות (שפולט ציר) - מותר בהפסד גדול כי סו"ס פולט ציר אבל לא לכתח' כי יש חומרא כי הוא בתוך הציר.

ומה שאוסרים כשנפל לתוך הציר זה דווקא מה שבתוך הציר אך מה שלמעלה ממנו - שרי. ומה שבציר נאסר מיד ואין שיעור לדבר. ובין כך ובין כך אחרי ששהה בציר צריך להדיחו ולמולחו.

¹⁰² **אין דין "אידי דטריד לפלוט לא בלע" באיסור הבא מבחוץ:** רק בדם עצמו יוצא מתוך הבשר ע"י המליחה אנו אומרים - אידי דטרווד הבשר לפלוט הוא לא יכול לבלוע, אבל גבי איסורים הבאים מבחוץ, לדוג' - טיפת דם או חלב שנופלת על בשר בזמן מליחתו - ודאי אומרים שהיא נבלעת בו ואוסרתו, שלא אומרים "אידי דטריד לפלוט לא בלע" על איסור שבא מבחוץ.

¹⁰³ דיני מליחה, צליה ובישול הראש והמוח נתבארו **בסימן ס"ח**.

¹⁰⁴ **כדעת הרשב"א.** לכא' יש לשאול ולהבין - אם השיער אינו מעכב - מדוע צריך לחתוך הראש לשניים ולמלוח גם מבפנים, הרי השיער אינו מעכב ומולחו מבחוץ זה טוב גם לבפנים, ואין לומר שחותך לשניים כדי שיהיה מקום לדם לצאת כי יכול לצאת דרך מקום השחיטה. **אלא צריך לחתוך הראש לשניים כי הדם שבמוח שבתוך העצמות שבפנים לא היה יוצא ע"י המליחה החיצונית, לכן חותך ומולח גם מבפנים.** וא"ת - מדוע א"כ צריך למלוח מבחוץ - הרי שמולח היטב מבפניו מספיק כי פסק לעיל בסימן ס"ט שמספיקה מליחה היטב מצד אחד? וי"ל שלכתחילה טוב למלוח משני הצדדים ולכן כתב שימלח גם מבחוץ במקום השיער.

והש"ך והט"ז הבינו כן בשו"ע - שמה שהצריך לחתוך הראש לשניים ולמלוח גם מבפנים זה רק מצוה מן המובחר ולא מעיקר הדין, כי מעיקר הדין מספיק כמו בסעיף ג' - לנקב את עצם הגולגולת אז תועיל המליחה גם להוציא הדם מהמוח, אלא שמצווה מן המובחר לחלק הראש לשניים וככה ודאי יוצא כל הדם גם מהמוח.

סיכום להלכה: את הראש מתירים ע"י מליחתו מבחוץ על השיער שאינו מעכב ואז יכול לאכול הבשר החיצוני שעל הראש. אלא שבתוך הראש יש גם מוח שרוצה לאוכלו אבל המוח עטוף בקרום שמונע מהדם לצאת, לכן כדי להתיר גם את המוח שבראש - מצווה מן המובחר לחצות הראש לשניים ואז למלוח המוח מבפנים, אבל מעיקר הדין סגי בנקיבת הראש (סע' ג') ואז דרך נקיבה זו נכנס המלח ויוצא הדם והמוח מוכשר.

סעיף ב' - כיצד מולחים טלפים (ארכובה):

שו"ע - הטלפים, מחתך אותם מעט למטה, ומולח, ויניח מקום החתך למטה וימלח גם על השיער.¹⁰⁵ (ועיין לעיל סימן ס"ח).

סעיף ג' - מליחת המוח שבראש:

שו"ע - הקרום שעל המוח, יש בו חוטין, והמוח עצמו יש בו דם ואינו יוצא מידי דמו במליחת הראש, לפי שעצם הראש מקיפו ועומד לפניו ואין מקום לדם לזוב.¹⁰⁶ לפיכך הבא למולחו קורעו ומוציא המוח וקורע הקרום ומולחו. ואם רצה למלוח הראש והמוח בתוכו, ינקוב העצם כנגד הקרום, וינקוב גם הקרום, וימלח, ויניח הנקב למטה, ומותר אפילו לקדירה.¹⁰⁷

רמ"א - ועיין לעיל סימן ס"ח כיצד נוהגין לכתחלה (ש"ד בשם מ"ה). ואם נמלח הראש שלם בלא נקיבת העצם, הקרום והמוח אסורים¹⁰⁸, ושאר הראש מותר¹⁰⁹, וכל שכן שאר בשר שעמו (ארוך כלל י"ז וש"ד). הקולית ושאר עצמות שיש בהן מוח צריכין מליחה. ומליחת העצם מועיל למוח שבקרבו, ואין צריך לנקוב העצם¹¹⁰ (טור בשם הרשב"א). מיהו לכתחלה לא ימלחנו עם שאר בשר, רק לבד, ובדיעבד שרי. (ארוך כלל ל"א).

סימן עב' - דין מליחת הלב והריאה¹¹¹:

¹⁰⁵ לטלפים מציאות מיוחדת שמצריכה שיחטכו אותם למטה ויטו אותם על מקום החתך - מכיוון שיש בהם חלל בפרסות למטה אם לא יחתוך אותם למטה יצטבר דם בתחתית הרגל וייחשב כמולח בכלי שאינו נקוב שאסור ואוסר כל מה שבתוך הציר. לכן צריך לחתוך אותם למטה וכך ייצא הדם משם ולא ישאר במקום הפרסות.

¹⁰⁶ בכל איבר מספיק מה שמולח ונכנס המלח פנימה גם למוח שבעצם ויוצא הדם החוצה, אבל במוח לא מועילה המליחה כי המלח נכנס אבל הדם תקוע מלצאת בגלל הקרום שבמוח, ולכן צריך לנקוב המוח כדי לייצר פתח יציאה לדם היוצא מן המליחה החיצונית ואז שרי. לענין יציאת הדם לא מועיל בית השחיטה או הנחיריים כי הדם תקוע סמוך למוח - בקרום שמסביבו ולכן צריך לנקוב אותו.

¹⁰⁷ **כתב הש"ך (ה')** - שדווקא כך מהני, אבל לא יועיל אם יניח הראש על בית השחיטה וימלח או שיתקע משהו בנחיריים ויסמוך שהדם זב משם - שכל אלו מועילים לענין שיכול לצלותו אח"כ אבל לא לענין שיכול לבשלו. **דהיינו פסק בשו"ע כרא"ש** - שדווקא בנקיבת הראש והקרום של המוח תועיל המליחה **ולא כרשב"א** שאמר שמועילה ג"כ הטיית הראש על בית השחיטה להוציא הדם מהמוח.

¹⁰⁸ כי נחשבים כנמלחו בכלי שאינו מנוקב כי הם מוקפים בקרום ואין לדם מהיכן לצאת.

¹⁰⁹ כי הראש מותר בגלל שעצם הגולגולת מקיפה את המוח בפנים ומפרידה שהדם לא נוגע בבשר. מה שבעצם עושה את המוח עצמו כבכלי שאינו מנוקב.

¹¹⁰ דין המוח שבשאר האיברים קל ממוח שבראש, מכיוון שבשאר איברים מספיקה מליחה כדי להוציא דם שבעצמות ולהתיר הכל משא"כ בדם הראש כפי שהוסבר ונפסק בסעיף זה שצריך במיוחד לקרוע הקרום או לנקבו ורק בזה תועיל מליחת המוח להוציא דמו.

סיכום כללי של הסימן:

ערוה"ש על סימן זה - יש בלב שני מיני דמים האחד המובלע בבשר הלב ככלל הבשר ודם זה הוא ככל דם האיברים כשלא פירש מותר וכשפירש יש בו איסור לאו והמלח מפליטו לחוץ, והדם השני הוא הדם שבחלליו שמתקבץ מחוצה לו בשעת שחיטה ועל דם זה חייבים כרת

סעיף א'- הלב צריך לקורעו קודם בישולו:

שו"ע- הלב, מתקבץ הדם בתוכו בשעת שחיטה¹¹². לפיכך צריך לקרעו קודם מליחה ולהוציא דמו, ולמלחו אחר כך¹¹³.

רמ"א- "ואז מותר אפילו לבשלו (ארוך כלל ט"ו). (ויש מחמירים לבשלו רק צולין אותו¹¹⁴)".

שו"ע- ואחר כך מבשלו (ש"ד)".

סעיף ב'¹¹⁵- מלח הלב קודם שקרעו:

כמ"ש בס' ס"ה והמלח אינו מפליטו לחוץ מפני שהוא דם בעין וכנסו בכלי וגם האש אינו מפליטו לחוץ ולפיכך שנו חכמים [ק"ט א] הלב קורעו ומוציא את דמו וקורעו קודם מליחה ושופך הדם ואח"כ מולחו כשאר בשר.

לא קרעו קודם המליחה לא נאסר בכך וקורעו לאחר מליחה ומותר והגם שבשעת מליחה בלע מדם החלל מ"מ אמרינן בזה דכשם שבלעו כך פלטו והגם דבדם בעין לא אמרינן כבולעו כך פולטו כמ"ש בס' ס"ט ובס' ע' מ"מ בלב אין אנו צריכין לכך דבשר הלב משונה מכל הבשר שהוא חלק מאד ואינו בולע כלל וכך איתא בפסחים [ע"ד ב] שאני לב דשיע דלכך אמרו חז"ל דאפילו אם בישלו ולא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר.

בגמ' בחולין, קט' אמרינן- "הלב קורעו ומוציא את דמו... לא קרעו- קורעו לאחר בישולו ומותר", **וכ"פ בשו"ע**. **הרמ"א הביא שיש מחמירים** שגם אם קרעו אסור לבשלו אחרי כן גזירה שמא יבשלו ללא קריעה, אבל רבים מהאחרונים הקלו בכך.

אם מלח את הלב ולא קרעו- יכול לתקן ולהכשיר את הלב ע"י קריעה נוספת וה"ה אם צלאו ללא קריעה, אבל לגבי בישול נחלקו הראשונים האם תועיל קריעה אחר שבישלו את הלב קודם שקרעו- **הרמב"ם כתב** שכן מכיוון שללב יש תכונה מיוחדת שהוא חלק וזה מונע מהדם להכנס אליו ולכן מועילה קריעה אחר בישולו, **אבל ר"ת חלק** שלא תועיל קריעה ומה שכתבה הגמ' שהלב חלק (=שיע") היינו בצליה שאחריה תועיל קריעה אבל אם בישלו קודם שקרעו לא תועיל קריעה לאחר מכן והלב אסור.

אם בושל קודם שנקרע- נאסר כל הבשר שבושל עמו א"כ יש בו שישים כנגד הלב, **והש"ך כתב** שהלב עצמו ג"כ יהיה מותר באם יש שישים, **והרמ"א** כתב שהלב תמיד ישאר באיסורו. ואם נמלח או נצלה קודם שקרעו- באופן פשוט לא נאסר הבשר שהיה עימו חוץ מלשיטה מחמירה שהביא הרמ"א שאוסרת בשר זה אבל להלכה אין להחמיר כשיטה זו ומ"מ צריך להסיר מהבשר כדי קליפה כדין כל מליחה של דבר אסור.

עקרון "לב שיע"- הגמ' בפסחים עד: אומרת- "שאני לב דשיע" היינו שבשר הלב יש לו תכונה מיוחדת שהוא חלק ולכן אינו בולע בקלות. במהלך סימן זה נשתמש בעקרון זה במספר מקומות:

1. מחל' רמב"ם- ר"ת- האם לב שבושל קודם שקרעו אפשר להכשירו ע"י שיקרע אותו פעם נוספת- הרמב"ם כתב שכן מכיוון שהלב "שיע" חלק ואינו בולע הרבה את הדם ולכן מועילה קריעה להוציא ממנו דמו. ר"ת לא קיבל דין זה וכתב שלב "שיע" היינו לענין שנצלה אבל בבישול לא ניתן להכשירו ע"י קירעה כי הבישול הכניס בו הדם שא"א להוציאו עוד. להלכה פסק השו"ע כר"ת.
2. לב שלא קרעו ומלחו עם בשר- נאסר הבשר כדי קליפה, והרמ"א הביא שיטה שאוסרתו כולו. מ"מ הלב נשאר מותר **והסביר הש"ך** מכיוון שהלב "שיע" חלק ואינו בולע ע"י המליחה.

¹¹² דהיינו שבלב ישנה בעיה נוספת של דם אחר מלבד הדם שלו עצמו והיא דם שמתקבץ סביבו ובחללים החיצוניים שלו בשעת השחיטה- לכן צריך לעשות פעולה נוספת מלבד המליחה הרגילה שמוציאה את הדם והיא פעולת הקריעה לו שמוציאה את כל הדם הדבוק לו מבחוץ. בסעיפים הבאים נראה שיש דרך להתיר הלב גם אם לא קרעו קודם המליחה וזאת מכיוון שללב יש תכונה מיוחדת- "שאני לב דשיע" חלק ולכן לא נכנס אליו הדם בקלות ולא דמי לשאר דם שנכנס לחתיכה שכבר א"א להוציאו אחרי שנכנס.

¹¹³ **חולין קט'--** "תניא, הלב קורעו ומוציא את דמו, לא קרעו- קורעו לאחר בישולו ומותר".

¹¹⁴ יש מחמירים שאפילו אם קרעו ומלחו כדין אסור אחרי כן לבשל אותו גזירה שמא יבשלוהו בלא קריעה, אבל לכ"ע מותר לצלות אותו ע"י קריעה ומליחה קצת.

הש"ך (ב') כתב שבמקום שנהגו להחמיר אין לשנות.

כל השיטות מודות שבדיעבד שרי- היינו אם כבר בישלו אחרי שקרעו ומלחו אותו- גם השיטה המחמירה מודה שמותר הלב מכיוון שרק גזרו שלא יעשו כן לכתח' אבל אם כבר עשה שרי שהרי מעיקר הדין ודאי עשה כדבעי.

שו"ע- "מלחו ולא קרעו, קורעו אחר מליחתו ומותר אף על פי שנמלח עם הדם שבתוכו, דכבולעו כך פולטו"¹¹⁶. והוא הדין אם צלאו ולא קרעו, שקורעו לאחר צלייתו ומותר. אבל אם בשלו בלי קריעה, אסור עד שיהא ס' כנגד הלב¹¹⁷, דלא ידעין כמה נפק מיניה¹¹⁸."

רמ"א- "ואפילו בדאיכא ס', הלב עצמו אסור"¹¹⁹ (ארוך וש"ד מהרא"י ורי"ו), ויקלוף מעט סביב הלב¹²⁰. ויש מחמירין בו, אפילו במליחה, לאסור שאר בשר שנמלח עמו¹²¹, ואומרין דלא אמרינן כבולעו כך פולטו גבי דם הלב הכנוס בתוכו, דהוי דם ממש ולא מקרי דם פליטה¹²² (הגהת ש"ד בשם ר' מתתיה וכו"מ במרדכי בשם

¹¹⁵ סעיף זה עוסק במקרה שעשה פעולה (מליחה/צליה/בישול) עם הלב קודם שקרע אותו. מהסעיף עולה כי יש לחלק בין מליחה וצליה לבישול- שאם מלח או צלה את הלב קודם שקרעו- יכול להתירו ע"י שיקרע ואז יפלט הדם שנכנס (וכמוזכר בגמ' שהובאה בסעיף א'). אבל בבישול לא מועיל שיקרע את הלב אלא צריך שיהיה בבשר שישים כנגדו כדי להכשיר התבשיל והלב ישאר באיסורו. הרמ"א מביא שיטה המחמירה שדין מליחה וצליה כדין בישול- שצריך שישים, אבל לא נראה כן להלכה.

¹¹⁶ **מדוע לב לא נאסר אם נמלח עם דמו קודם קריעה:** פירוש- ללב יש תכונה מיוחדת שאינו נאסר אע"פ שנמלח עם הדם כי הלב "שיע" ולכן כבולעו כך פולטו. בש"ך(ג') הביא שני הסברים מדוע הלב לא נאסר אם נמלח עם הדם, דהיינו מה הכוונה כבולעו כך פולטו: 1. לב "שיע" חלק- ולכן לא בולע כלל דם. 2. החלקות של הלב לא נותנת לו לבלוע הרבה וכיוון שכך מה שנבלע בו גם יוצא שכבולעו כך פולטו.

¹¹⁷ **בש"ך(ה')** דן האם מה שהצריך השו"ע שישים כנגד כל הלב זה גם במלח את הלב קודם שבישל אותו או שרק היכא שלא מלחו קודם, אבל אם מלחו קודם מספיק לשער כנגד הדם בלבד ולא כנגד כל הלב.

¹¹⁸ **פסק כר"ת ושלא כרמב"ם שכתב שגם אם בישלו יהיה מותר אח"כ ע"י קריעה.** הרמב"ם למד את דברי הגמ' שיש ללב תכונה מיוחדת "דשיע"= הוא חלק ולא נכנס אליו הדם כדם הבא מבחוץ שאוסר אלא כדם פליטה ששרי, וזה נכון אפילו אם בישל אותו את הדם, אבל לר"ת אע"פ "דשיע"- אם בישל בולע את הלב את הדם ונאסר, ולא תועיל קריעה להתירו, אלא מה "דשיע" מהני לעניין אם מלחו או לצליה. **שאר בשר שבושל עם לב זה:** בטור מבאר- שגם לדברי הרמב"ם שהיקל שאפשר להתיר לב שבושל ע"י שיקרע אותו אח"כ- הרי שאם בשלו יחד עם בשר אחר- ודאי שנאסר בשר זה כל שאין בו שישים כנגד הלב. כי דווקא ללב יש תכונה של "חלקות" ("דשיע") שבגללה אינו נאסר אם קורעו אח"כ אבל בשר אחר שבושל עימו אין לו תכונה זו ונאסר הבשר כל שאין בו שישים כנגד הלב כי איננו יודעים כמה דם פלט הלב ואסר בו את הבשר האחר.

¹¹⁹ **מדוע אם יש בבשר שישים כנגד הלב- הלב נשאר באיסורו?**

- ת"ח- משום שלפעמים מתייבש דם בחלל הלב ואינו יוצא יותר לחוץ.
- עט"ז- משום חנ"נ.

¹²⁰ **פירוש-** אם נתבשל הלב עם העוף בעניין שיש בחתיכה עצמה ס' כנגד הלב (ולכן לא נאסרת כולה) עדיין צריך לקלוף כ"ק מן הבשר שהיה עם הלב- שכיוון שמלח הלב עם הבשר נאסר מהבשר כדי קליפה.

¹²¹ אע"פ שבמליחה של כמה חתיכות בשר יחד לא נאסרת שום חתיכה- בלב הדין שונה ויש בו דם כנוס ומחמירים לחוש שאין זה נחשב דם פליטה רגילה שעליו אומרים ששאר החתיכות שנמלחו עם הלב לא בולעות אותו כי "אידי דטרידי לפלוט" לא בלעו- לדם זה יש דין מיוחד שהוא נחשב כדם בעין וכן נכנס לשאר החתיכות שנמלחו איתו ורק ללב עצמו לא נכנס כי בלב "שיע"=חלק. הרמ"א הביא שיטה זו אבל כתב שהמנהג להקל.

¹²² **הסבר שיטת המחמירים:** שיטה זו סוברת שכמו שבבישול לא מועיל מה שקורע הלב אחרי שבישל בכדי להכשיר את הלב ואת כל הבשר שנתבשל עמו(אם אין בו ס')- כך גם אם מלח את הלב נאסר הבשר שהיה עמו משום שהדם נחשב ככל דם שנבלע ולא אומרים כבולעו כך פולטו להכשיר את הבשר הזה, דהיינו לא תועיל קריעה או כל דבר להוציאו ככל דם שבא מבחוץ ונבלע ולא תועיל שום קריעה להוציאו, אבל במקרה זה של מליחה או צליה קודם שקרעו- אמנם שיטה זו מחמירה לאסור הבשר אבל הלב עצמו יכול להיתקן ע"י קריעה(במליחה או צליה קודם שקרעו) מכיוון שלעניין הלב אומרים שהוא "שיע"= חלק ואינו בולעו כדם רגיל שנבלע ולכן אפשר לתקנו ע"י קריעה.

האם החומרא גם בצליה: הש"ך(ט') כתב שלשיטה המחמירה לאסור הבשר שהיה עם הלב שנמלח בלי קריעה- אותו הדין קיים גם בצליה. והלב עצמו נשאר מותר כיוון שהוא חלק לא נכנס לתוכו מדם לאסורו. אבל המהרש"ל חולק- שדוקא במליחה יש חומרא זו ולא בצליה.

ר"י). והמנהג להקל¹²³, וכן עיקר דגם זה מקרי דם פליטה ושייך למימר ביה כבולעו כך פולטו, מידי דהוי אדם שבחוטין, כמו שנתבאר לעיל סימן כ"ב (וכ"ד האו"ה ומהר"א כ"ץ). ויש מחמירין לקלוף קצת במקום שהיה הלב דבוק (בארוך ומרדכי שם), וטוב לחוש לדבריהם ולקלוף קצת סביב הלב, ואז הכל מותר. ואין חלוק בין בשר שעם הלב או הלב עצמו, ואין חלוק בין אם הלב סגור או פתוח למעלה (ד"ע ולא כאו"ה). ונוהגין לכתחלה לחתוך ערלת הלב ולחתוך גידין שבפנים (ארוך), ואינו אלא חומרא וזהירות בעלמא¹²⁴.

סעיף ג' - לב של עוף¹²⁵:

שו"ע - "אין עוף שלא יהא בו ששים כנגד לבו, ומותר אפילו הוא דבוק בעוף¹²⁶".

רמ"א - "וכל עוף יש בו ס', אפילו אין בו הראש והרגלים התחתונים (פסקי מהרא"י סימן צ"א ור"י מינץ ובארוך), כדרך שנוהגים להסירן דהיינו עד הארכובה התחתונה, ולכן אם העוף שלם, הכל מותר. ואם אין שלם, וליכא בו ס' נגד הלב הדבוק בעוף, י"א דהחתיכה נעשית נבילה ובעיני ס' בקדירה נגד כל העוף (טור בשם י"א וכ"ה בפוסקים), וכן נוהגין. ואפילו איכא ס' בקדירה, העוף אסור הואיל ואין בו ס' נגד הלב הדבוק בו. ואם אין הלב דבוק בעוף, מצטרף כל הקדירה לבטל הלב בס'. ועיין לקמן סימן צ"ב בדין חתיכה נעשית נבילה¹²⁷. ואין לך בהמה שהיא ס' נגד לבה¹²⁸".

¹²³ **הלכה למעשה(ש"ך, י')**: הלכה כרמ"א שאין לקיים חומרא זו לא במליחה ולא בצליה, אבל מ"מ כדי קליפה ודאי צריך כי במליחה נאסר כ"ק מהבשר. **והמהרש"ל החמיר** כשיטה המחמירה לאסור כל הבשר.

¹²⁴ **סיכום דינים**: ללב יש תכונה מיוחדת שמלבד הדם הבלוע בו ככלל בשר- יש בו ג"כ דם הנמצא בחלל הלב וכדי להוציאו לא מועילה מליחה אלא צריך קריעה. אמנם גם אם לא קרע יהיה אפשר לתקן ונחלקו הראשונים באיזה מצב: לרמב"ם אפשר לתקן אפילו אם בישל את הלב כי שאני לב דשיע ולא נכנס לו דם ומספיק שיקרע אותו אפילו אחרי הבישול כי הדם המכונס לא נכנס לתוכו ושרי. אבל ר"ת לא מסכים שאפשר להכשירו בקריעה אחרי בישול אלא רק אחרי מליחה או צליה. במקרה שבישל עם דברים נוספים- הם מותרים אם יש בהם ששים כנגד הלב אבל לגבי דין הלב יש מחל'- השו"ע התיר גם את הלב כי הדם שיצא ממנו בטל בשישים, אבל הרמ"א החמיר לאסור את הלב כי הבישול גרם שהדם בחלל התייבש וכך יוצא שיש שם דם שאוסר את הלב אע"פ שהיה ששים כנגדו.

אם נמלחו כמה חתיכות יחד וביניהם לב הרמ"א כתב שיש מחמירים שהדם שבחלל הלב לא נחשב דם פליטה לומר שאינו נבלע בשאר החתיכות שנמלחו(כי סתם דם לא נבלע כי אידי דטרידי לפלוט לא בלעו) אלא זה כדם בעין שנבלע, אבל הרמ"א כתב שהמנהג להקל בכך. ויש מחמירין להצריך כ"ק.

¹²⁵ **הקדמה וסיכום הסעיף**: אדם שבישל את העוף ושכח להוציא ממנו הלב- ישנה חזקה שיש בעוף ששים כנגד הלב ולכן גם העוף מותר ולא נאסר. ונחלקו האחרונים מה נחשב עוף "שלם", הרמ"א כותב שאם העוף לא שלם ואין בו ששים כנגד הלב- כל חתיכת העוף נעשית נבלה(כי דבוקה בלב) וצריך עכשיו ששים בקדירה כנגד כל העוף כדי להתיר, והעוף ככל מקרה ישאר אסור כי אין בטו ששים כנגד הלב שבו.

¹²⁶ מקובלים היו שאין עוף שאין בו ששים כנגד הלב, ולכן גם אם לא קרע הלב ובישלו- לא יאסר העוף כי יש בו ששים נגד הלב. **נחלקו**

האחרונים מה נחשב "עוף שלם"- לענין שבטוח יש בו ששים כנגד הלב:

- **שו"ת ר"י מינץ**- מתיר העוף גם כשהוא בלא כנפים ורגלים, כי חשיב עוף שלם ויש בו בטוח ששים כנגד הלב.
- **ט"ז**- אפילו אם ניטל העור מן העוף עדיין חשיב שלם לענין שיש בו ששים כנגד כל הלב.
- **מהרש"ל**- אם הופשט העור לא חשיב שלם ולא בטוח שיש בה ששים כנגד עורה.
- **מהרי"ל**- צריך שהעוף יהיה שלם לגמרי, אפילו עם הראש והרגלים.

¹²⁷ הרמ"א מחמיר שכל שהלב דבוק בעוף יש כאן איסור דבוק וכל העוף נעשה נבלה וצריך לשער ס' כנגדו ולא רק כנגד הלב. **דין זה מתבאר באריכות בדברי הרמ"א בסימן צב', ס"ד**- שיש דין חנ"נ בכל איסור דבוק, וישנם שני טעמים לדבר: 1. העוף שדבוק ללב ממחר לבלוע ולכן

סעיף ד' - דין מליחת הריאה:

שו"ע - "הריאה אינה צריכה חיתוך, אבל נהגו לקרעה ולפתוח הקנוקנות הגדולים שלה, ומנהג יפה הוא".

סימן עג' - דין צליית הכבד¹²⁹:

נעשה כולו נבלה. 2. שמא נשארה אותה חתיכה שדבוקה ללב לבד עם הלב ולא היה שישים כנגדם ונאסרה- וקשה לחוש לסיבה זו כאן מכיוון שדם שבושל אסור רק מדרבנן אז היכא חיישינן ביה הרי הוי ספק דרבנן לקולא.

¹²⁸ העט"ז(מובא בש"ך, יט') כתב שודאי רואים בעיניים שיש בכל בהמה שישים כנגד הלב שלה. **אבל הש"ך דחאו**- שודאי שאין בבהמה שישים כנגד הלב כיוון שהדרך בבהמה להסיר הראש וכרעיו וקרבו ולנקרה מן החלב וגיד הנשה ופשיטת העור- ולאחר כל אלו ודאי אין שישים בבהמה כנגד הלב.

¹²⁹הקדמה לסימן(ערוך השולחן, סימן עג'):

הכבד יש בו ריבוי דם דהוא כולו דם אלא שהתורה התירתו דלא אסרה תורה אלא דם הנשפך כמים שנאמר על הארץ תשפכנו כמים והכבד הוא קרוש ועומד בגוף הבהמה ואינו נשפך כמים... וגם **בחולין [ק"ט ב]** מבואר שהוא ממש כדם דחשיב שם מה שהתירה התורה כנגד מה שאסרה- "אסר לן דמא התיר לן כבדא" הרי שהוא ממש כדם.

ומנלן שהתורה התירתו למדנו זה מכל הקרבנות הנאכלין לכהנים- שהכהנים היו אוכלים כל מה שלא עלה באש המזבח וביניהם היה גם כבד שהיו אוכלים הכהנים.

האם דם הכבד שפירש אסור מדאו' או מדרבנן? נחלקו בשאלה זו הראשונים- **לר"ת איסורו רק מדרבנן**, הוא הוכיח זאת מדברי ילתא **בחולין קט:** - "כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה, אסר לן דמא שרא לן כבדא..."- מכאן שדם הכבד שפירש איסורו רק מדרבנן(והיינו בלי ביטול או מליחה, כי אם ביטול או מלח- כל דם אסור רק מדרבנן). **אבל הרבה מהראשונים(רשב"א, ר"ן, רמב"ם) חלקו עליו שאסור מדאו' והוכיחו את זה מגמל מפורשת בחולין קיא, א'** - "כבדא עילוי בישראל אסור- דם דאו'...".

סוגיות הגמ' העוסקות בדין כבד: חולין דף קי' עמוד ב- "אמר ליה אביי לרב ספרא: כי סלקת להתם בעי מיניה, כבדא מה אתון ביה? כי סליק, אשכחיה לרב זריקא, אמר ליה: אנא שלקי ליה לרבי אמי - ואכל; כי אתא לגביה, אמר ליה: למיסר נפשה(לאסור את הכבד עצמו) לא קא מיבעיא לי(ודאי שמותר מכיוון שאידי דפליט לא בלע), כי קמבעיא לי - למיסר חבירתה, מ"ש למיסר נפשה דלא מיבעיא לך - דתנן: אינה נאסרת, למיסר חבירתה נמי לא תבעי לך - דתנן הכבד אוסרת ואינה נאסרת, מפני שהיא פולטת ואינה בולעת! אמר ליה - דילמא התם בכבדא דאיסורא, ומשום שמנוניתא".

סוגיה נוספת שם- "רבה בר רב הונא אקלע לבי רבה בר רב נחמן, אייתי לקמיה תלת סאוי טחאי, אמר להו: מי הוה ידעיתו דאתינא? אמרו ליה: מי עדיפת לן מינה, דכתיב: וקראת לשבת עונג, אדהכי, אשכח ההוא כבדא דהוה בה סמפונא דבליעא דמא, אמר להו אמאי עבדיתו הכי? אמרו ליה: אלא היכי נעביד? אמר להו: קרעו שתי וערב וחיתוכא לתחת וה"מ - כבדא, אבל טחלא - שומנא בעלמא הוא".

יוצא- שהגמ' הסתפקה מה דין הכבד כי יש בו הרבה דם, ונחלקו הראשונים מה בדיוק היה מסופק לגמ' ומה ברור שמועיל להכשיר הכבד. וזו מחלוקתם:-

כיון שהכבד כולו דם רבתה המחלוקת בין רבותינו הראשונים איך להכשירו לאכילה(מדין הדם שבכבד, ללא בעיית הדם שבסימפונות

הכבד):

- **שיטה מחמירה- רי"ף, רמב"ם, בה"ג- אין לו היתר במליחה כלל דמפני ריבוי דם שבו לא יוציא המלח דמו ממנו ואין לו היתר רק ע"י צלייה על האש וישנהו כחצי צלייתו ואח"כ מותר לבשלו כמו שנוהגין עתה בכל תפוצות ישראל. ואף על גב דבחליטה ברותחין או בחומץ ודאי שרי דמצמית הדם כמבואר בגמ' [קיא א] מ"מ כתב הרי"ף דשדרו ממתיתבת דאנן לא בקיאינן בחליטה.**
- **שיטה מקילה- ר"ת, ר"ן- ע"י מליחה אין שום ספק שמותר לבשלו דמליחה הוה כצלייה, דמליחה הוה כרותח דצלי ופולט ע"י מליחה כמו שפולט ע"י צלייה ואדרבא הש"ס מסתפק שם דאולי גם מליחה א"צ וזה אין ספק ג"כ והספק הוא על שאר בשר שמתבשל עם הכבד שלא נמלח אם פליטת דם הכבד אוסר בשר אחר דאולי כיון שהוא כולו דם והתורה התירתו אינה אוסרת או אפשר דאחר**

סעיף א' - הכשר כבד לבישול¹³⁰:

שו"ע - הכבד, יש בו ריבוי דם. לפיכך לכתחלה אין לו תקנה לבשלו ע"י מליחה, אלא קורעו שתי וערב ומניח חיתוכו למטה, וצולה(שיהא ראוי לאכילה) (או"ה נתיב ט"ו), ואחר כך יכול לבשלו¹³¹.

שפירש הדם לחוץ אוסרת מדרבנן וזהו ששנו חכמים במשנה דתרומות [פ"י מי"א] הכבד אוסרת ואינה נאסרת כלומר פליטתה אוסרת אחרים והיא בעצמה אינה נאסרת גם מפליטת דם אחר לפי שהיא תמיד טרודה לפלוט ואינה בולעת. ול"ק ממשנה זו דאוסרת אחרים דנוקי לה בכבד טרפה כדדחי הש"ס שם ואפילו בכה"ג היא אינה בולעת אפילו מטרפה משום גדול טרידת פליטתה, אבל מצד איסור דם גם אחרים אינה אוסרת.

- **שיטה ממצעת - תוס', רש"י(להבנת הרא"ש והרשב"א) -** לעניין בישולו עם בשר אחר - בלא מליחה פשיטא שאסור כל מה שהתבשל עם הכבד והש"ס מסתפק כיון שיש בכבד ריבוי דם שמא אפילו ע"י מליחה לא יוצא כל הדם ואסור כל מה שהתבשל עמו. אבל לענין הכבד עצמו ודאי דמליחה מתרת לבשלו בפני עצמו, ואפילו אם לא מלח אותו שרי בפ"ע - כי כל הזמן טרוד לפלוט ולכן אינו בולע בעצמו. דהיינו - הספק הוא לענין לאסור בשר המתבשל עמו אחר מליחתו.

סיכום ביניים - שיטות הראשונים:

- ❖ ר"ת, ר"ן - מותר לבשל כבד אף בלא מליחה, אבל הקדרה או בשר שבושל עמו קודם שנמלח - אסורים כי בלעו דם.
  - ❖ רש"י(ע"פ הרא"ש), תוס' - הכבד עצמו מותר גם ללא מליחה, אבל הקדרה והבשר שבה אסורים אפי' אם מלח כי מליחה לא מספיקה להוציא את כל הדם מהכבד.
  - ❖ רי"ף ורמב"ם - חייב לצלות הכבד ורק אז הכבד מותר, ואז גם הקדרה והבשר שעמו מותרים.
- (שיטה לזכור - כל שיטה מחמירה במעלה אחת מעל הקלה ממנה).

כל הדין הוא דווקא לענין הכבד עצמו ומה שהתבשל עמו ולא לענין הסימפונות(צינורות מלאים בדם) שעליו: ודע דלכל הפירושים זהו רק לענין דם הכבד עצמו אבל הדם שבסמפוני הכבד הוא כדם בעין ואפילו בצלי אם לא הוציאו דם הסמפונות ע"י פתיחת הסמפונות אין הדם יוצא מהם ע"י צלייה ולכן אמרו בגמ' שם קרעו שתי וערב וחיתוכא לתחת שיהא חיתוכו למטה כשנתנוהו בתנור לצלות כדי שיזוב הדם ויצא. סמפוני הכבד דינם מיוחד מכיוון שיש בהם ריבוי דם ולכן אף בצלי צריך חתיכה.

דברי הב"י - מדוע לא סומכים למעשה בכבד על הכלל "אידי דטריד לפלוט לא בלע": לחלק מהראשונים(ולכא' זה אמור להיות נכון לכולם) מותר לבשל את הכבד בפני עצמו מכיוון שהוא טרוד לפלוט ולא בולע את דם עצמו ולא נאסר. אולם הב"י ביאר שלא סומכים על כלל זה לכתח' בכבד וגם כשמבשלו בפני עצמו הוא נאסר מכיוון שדרך העולם לבשל הכבד עם דברים אחרים ולכן הגאונים לא ראו מקום להניח לבשל את הכבד בפני עצמו - שמא יבואו לבשלו גם עם דברים אחרים. לכן גזרו סתם שלא לבשלו אלא ע"י צלייה תחילה.

הלכה למעשה -

- **פסיקת השו"ע: לכתח' פסק בשו"ע כשיטת רש"י ותוס'(המצעת)** שכדי להתיר את הכבד ומה שבושל עמו צריך לצלות(עד שיהיה ראוי לאכילה= כחצי צלייתו(ש"ך, ב')) את הכבד כי מליחה לא מספיקה להתיר מה שעם הכבד, וצריך לקורעו שתי וערב בשל הסימפונות.
- **אבל בדיעבד -** הכבד מותר אם נתבשל לבדו בקדרה ואפילו לא נמלח - כי טרוד בלפלוט ולא בולע, אבל הקדרה אסורה כי בלעה מהדם שנפלט מהכבד.
- **וכתב שיש מי שאוסר גם בכך(שיטת רי"ף ורמב"ם המחמירה) -** שאפילו לבדו הכבד אסור, כי רק ע"י צליה מותר גם הוא עצמו.
- **הרמ"א החמיר -** שגם בדיעבד נהגין לאסור הכבד שבושל וכמובן מה שבושל עמו, ואפילו אם נמלח קודם בישולו, כי פסק כשיטת הרי"ף והרמב"ם המחמירה שרק צליה מתירה את הכבד עצמו.

¹³⁰ בסעיף זה נדון בכבד שרוצה לבשלו - מה לעשות כדי להתיר בישולו. בסעיף ג' נעסוק בכבד שרוצה רק לצלותו שדינו קל יותר.

¹³¹ עיין בהערה בתחילת הסימן שנחלקו הראשונים באיזה אופן ניתן לבשל כבד בכדי לאכול אותו בעצמו וכדי לבשל עמו בשר אחר. השו"ע פסק

כאן כשיטת רש"י שמליחה של הכבד לא מספיקה כדי לבשלו עם אחרים, כי מליחה לא מוציאה ממנו כל הדם מפני שדמו מרובה, אלא צריך לקורעו ולצלותו וככה יוצאים גם מבעיית הסימפונות(כי ע"י הקריעה הם נקרעים ונוטף מהם הדם) והצליה מועילה להוציא הדם ואז יכול לבשל

רמ"א -¹³² ואם מנקבה הרבה פעמים בסכין הוי כקריעת שתי וערב¹³³ (ארוך). וכן אם נטל משם המרה וחתיכת בשר מן הכבד, דאפשר לדם לזוב משם¹³⁴ (הגהת ש"ד). ומ"מ אם לא עשה כן נוטל הסמפונות לאחר צלייה, ומבשלה (ארוך). וכל זה בכבד שלימה, אבל כשהיא חתוכה אין צריך כלום (ר' ירוחם בתא"ו). וכשבא לבשלה אחר הצלייה, ידיחנה תחלה אחר הצלייה, קודם הבישול (דקדוק ב"י ממרדכי פכ"ה ובארוך). מיהו אם לא הדיחה ובשלה כך, מותר (ראבי"ה ואו"ה שם).

שו"ע - "ובדיעבד מותר אם נתבשל לבדו בקדירה (בלא צלייה), אבל הקדירה אסורה, שפולטת ואינה בולעת¹³⁵, ויש מי שאוסר¹³⁶".

רמ"א - "וכן נוהגין לאסור הכל (הגהת סמ"ק ומהרא"י בהגהת ש"ד), אפילו נמלחה הכבד קודם בשולה (דעת רש"י לאפוקי ר"ת)".

סעיף ב' - הכשרת הכבד ע"י חליטה:

שו"ע - "אם חלטו בחומץ או ברותחין ונקב והוציא מזרקי הדם שבתוכו, מן הדין מותר לבשלו, אלא שהגאונים אסרו לעשות כן, ובדיעבד מותר¹³⁷".

סעיף ג' - הכשר כבד לאכלו צלוי:

עם הכבד מה שירצה. בדיעבד התיר את הכבד אם בישל אותו (לפי הש"ך, ז' משמע שהשו"ע התיר בדיעבד אפילו בלא מליחה - כי אידי דטריד לפלוט לא בלע) וכן סובר כרש"י שמעיקר הדין בישול הכבד בעצמו שרי כי אנו בולע תווך כדי שפולט ורק לענין בשר אחר והקדרה צריך לצלותו כדי שהם לא יאסרו.

צליית כבד (או בשר שלא נמלח כמבואר בסימן ע"ו) בגריל, רשת ותנור חשמליים:

- ילקו"י (יו"ד, סימן ע"ו, שע' יט') - "מותר לצלות בשר או כבד בגריל המסתובב כנגד אש חשמלי. וכן מותר לצלות בשר על גבי רשת חשמלי".
  - ספר "הכשרות" (פ"ט, הלכ' צ' - צ"א, עמ' רצ"ו) - "תנור חשמלי, תא גריל... רבו הפוסקים המתירים את השימוש בהם. זאת בתנאי שהכבד מונח על רשת שבאוויר כשיש מקום לדם לזוב... "אסור לצלות כבד במיקרוגל".
- ¹³² הרמ"א בתחילת דבריו מביא מספר אופנים בהם עלתה הכשרת הכבד גם אם לא קרעו שתי וערב, כי בכל אלו יש איזה חיתוך או דרך בה הדם זורם החוצה מן הסימפונות.
- ¹³³ הש"ך (ג') כתב שההיתר לנקב הוא רק בדיעבד.
- ¹³⁴ היתר נוסף במקום שתי וערב הוא ע"י חיתוך המרה וחתיכת בשר מן הכבד.
- ¹³⁵ בדיעבד אם בישל הכבד בקדירה ללא צליה (ואפילו ללא מליחה, ש"ך ז') - הוא מותר מכיוון שאידי דטריד לפלוט אינו בולע, אבל הקדרה ושאר בשר שהיה עם הכבד - נאסרים כי בלעו מהדם שנפלט מהכבד.
- ¹³⁶ שיטת הרמב"ם והרי"ף שגם מליחה לא מועילה אפילו לכבד עצמו וגם להכשירו צריך צליה.
- ¹³⁷ חולין קי"ז - "כי הא דרב הונא - חלטי ליה בחלא (חומץ), ורב נחמן חלטי ליה ברותחין".
- בגמ' אנו רואים היו מתירים כבד ע"י חליטתו אבל הגאונים כתבו שאע"פ שהתירו להכשיר כבד ע"י חליטה - כיוון שאינם בקיאים בחליטה אין להכשירו בכך לכתח' וכ"פ בשו"ע.
- בב"י תמה** - מה הכוונה שאין אנו בקיאים, מה יש לטעות בחליטה? ותיריך - שאולי אין אנו בקיאים שיהיו המים רתוחין היטב כמו שצריך, ובשל שאין אנו בקיאים בחליטה שע"י רותחין גזרו גם לאסור את הבשר ע"י חליטה של חומץ וכד'.
- ואם קרה בדיעבד** - מתיר השו"ע כי מן הדין חליטה של הכבד מועילה.

שו"ע - "לצלי צריך חתיכה משום דם שבסמפונות, ואם לא קרעו קודם צליה יקרענו אחר כך".

רמ"א - "וי"א דאין צריך לצלי שום חתיכה כלל (טור בשם ר"י סמ"ק ואו"ה ושאר פוסקים), וכן נוהגין אפילו לכתחלה"¹³⁸.

סעיף ד' - צליית כבד עם בשר¹³⁹:

שו"ע - "אם צלאו עם בשר בתנורים שבימי חכמי הגמרא, שפיהם למעלה, יהיה הכבד למטה ולא למעלה. ובדיעבד, מותר¹⁴⁰. ובשפודים שצולים אצל האש, אסור לצלותו עם הבשר, לכתחלה, אפילו כבד למטה¹⁴¹".

רמ"א - "מיהו אם נמלחה הכבד כבר, מותר לצלותה עם בשר, אפילו על גבי בשרא, דכבר נתמעט דמו והוי כבשר על גבי בשר¹⁴² (ב"י בשם תוספות ר"פ כ"צ והגהות ש"ד ומרדכי פ' כ"ה)".

¹³⁸ בסעיף א' עסקנו בכבד שרוצה לבשלו, מה יעשה כדי להכשירו- שם ראינו שלכ"ע קודם **שמבשלו** צריך לקורעו כדי שייצא ממנו הדם שבסימפונות. כאן אנו עוסקים בכבד שרוצה לצלותו ולאכולו צלוי- מה עליו לעשות- האם צריך לקורעו/לחותכו לפני כן:

נחלקו הראשונים- מה עליו לעשות כדי להיתר הכבד לאכילה אחר צליה(טור):

- ר"י, רי"ף, רמב"ם - מותר אפילו בלא שיחתוך את הכבד כי האש שואבת כל הדם.
- בה"ג, רשב"א - גם לצלי צריך לחתוך אותו שתי וערב משום הדם שבסימפונות.
- בעל העיטור - נוהגים בצרפת לנקבו בסכין(במקום שתי וערב), ומנהגנו אנו אין לנו אלא בנקיבת השיפוד. ובכבד העוף הקלו שלא צריך לנקבו כלל אבל יפה לנקבו בסכין לחומרא.

למעשה פסק בשו"ע לחומרא כבה"ג- שגם לצלי צריך חיתוך לפני צלייתו.

והרמ"א היקל כר"י - "וי"א דאין צריך לצלי שום חתיכה כלל, וכן נוהגין אפילו לכתח"ל".

¹³⁹ **הקדמה שהיא סיכום לסעיף: בחולין קיא, א'** - "כבדא עילוי בישרא שרי- דמא מישרק שריק... הלכתא- בין כבדא בין כחלא: תותי(מתחת)

בשרא- שרי, עילוי(מעל) בישרא- דיעבד אין, לכתחלה לא". רש"י במקום כתב- "ולדידן אסור לגמרי לכתחלה(אפילו הבשר למעלה) לפי ששיפודים שלנו...פעמים שמרים זנב השפוד ונמצא התחתון עליון ופעמים שמשפילו ונמצא חברו עליון...".

בשו"ע פסק כגמ' זז- שאם צלו כבד עם בשר בתנורים של ימי הגמ' מותר אם הכבד למטה, ואם הוא למעלה מותר רק בדיעבד כי סו"ס דמא מישרק שריק. אבל בשפודים כמו שלנו שצולים על האש- אפילו הכבד למטה אסור לכתח' כפי שהסביר רש"י כי כל הזמן מתחלף.

הסיבה בגללה אומרת הגמ' (ונפסק להלכה) שכבד מעל בשר אסור לכתח' ואילו בשר מעל כבד או מעל בשר אחר- היא מכיוון שבכבד יש הרבה דם ובו אנחנו לא אומרים לכתח' שהדם היוצא ממנו ונופל על בשר- מישרק שריק, אבל בשאר בשר שצולה על בשר אחר יוצא פחות דם והוא מישרק שריק, אולם בדיעבד אומרים שהדם מישרק שריק גם בכבד עילוי בישרא.

הרמ"א הוסיף שאם מלח הכבד קודם הצליה נחשב כבשר רגיל שאז יהיה מותר בכל גוונא לצלות עמו בשר אחר כי האש שואבת הבשר, כמו כל בשר שמותר לצלות עם בשר אחר.

נראה לפי זה שדין צליית בשר וכבד ברשת אחת יהיה **אסור לכתח' שמא יהפוך ויהיה הכבד מעל הבשר**, ורק בדיעבד שרי כי דמא מישרק שריק. אבל ע"י מליחת הכבד יהיה מותר כי ייחשב ככל בשר שמותר לצלותו עם אחר.

¹⁴⁰ לכתח' אסור בגלל ריבוי הדם שבכבד שנופל על הבשר, אבל בדיעבד שרי מכיוון שדם מישרק שריק.

¹⁴¹ בגלל שלפעמים מגביהים השפוד ומתהפכים הצדדים ואז הכבד למעלה והבשר למטה (רש"י).

¹⁴² **הרמ"א מיקל ע"פ תוס'** שאם נמלח הכבד זה הוציאו מריבוי הדם ונחשב עכשיו כבשר שלא נמלח שמותר לצלותו מעל בשר אחר כי בזה כן אומרים דם מישרק שריק.

קושיה על דברי הרמ"א- מדברי הרמ"א נשמע שמותר עכשיו לתת את הכבד מעל הבשר ובודאי שאת הבשר מעל הכבד.

וקשה- שהרי הכבד כבר נמלח ועכשיו אם יהיה מעליו בשר ייצא ממנו דם ויפול על הכבד ויאסור אותו אז כיצד הרמ"א מתיר בכה"ג?! **ותירצו** האחרונים:

- ט"ז(ו)- הרמ"א לא התיר לצלות כבד מתחת לבשר אלא רק כבד ליד הבשר.

סעיף ה'- מליחת הכבד עם בשר:

שו"ע- "לא ימלחנו לכתחלה על גבי הבשר, אלא מתחתיו"¹⁴³.

רמ"א- "ונהגו שלא למלוח¹⁴⁴ כבד כלל, אפילו לבדה¹⁴⁵, ואין לשנות רק יש למלחה קצת כשהיא תחובה בשפוד, או מונחת על האש לצלותה¹⁴⁶ (הגהת ש"ד ואגור בשם אגודה). ומיהו אם איתא שמלח כבד, בין שמלחה לבד או עם בשר, אפילו על גבי בשרא, הכל מותר (טור וש"ד וארוך). וי"א שיש לקלוף מעט סביב הכבד, אם היא דבוקה בעוף, ואינו אלא חומרא בעלמא (מרדכי פכ"ה ובארוך). נהגו להדיח כל כבד אחר צלייתה, משום דם הדבוק בה (אגור בשם ר"י מולין). מיהו אם לא הדיחה, מותרת"¹⁴⁷.

סעיף ו'- כבד שנמצא בעוף שצלו אותו או שבשלו אותו:

• **ש"ך (יד')**- הכבד לא נאסר כי אומרים כבולעו כן פולטו גם כשהכבד סיים לפלוט דמו.
למעשה כתב הבאר היטב- שנהגו שלא לצלות כבד עם בשר, לא תחתיו, לא עליו, בין אם נמלח בין שלא נמלח.
¹⁴³ כהמשך לסעיף הקודם שם ראינו שאסרו לכתח' לצלות כבד מעל בשר מפני ריבוי הדם שיורד על הבשר- נחלקו האם גם במליחה צריך להחמיר שלא למלוח כבד על גבי בשר מפני יציאת ריבוי דם מהכבד ובו לא אומרים דם משרק שריק- כי צליה ומליחה דומים. וכך פסק בשו"ע שלכתח' לא ימלח הכבד על גבי בשר אחר.
היתר בדיעבד רק כשמולח שניהם יחד: לכתח' לא ימלח הכבד עם בשר משום הדם שיוצא ממנו, ובדיעבד מותר. **וכתב הש"ך (ט')** שכל זה דווקא במלח שניהם יחד, אבל אם הבשר כבר מלוח ועכשיו מולח איתו את הכבד- זה אסור אפילו בדיעבד כי זה אינו שונה מכל בשר שמולחו עם בשר שכבר נמלח- שאסור אותו כי נכנס לבשר השני דם פנימה ואינו יכול להוציאו כי כבר נמלח.

¹⁴⁴ **כבד שנשרה במים (פת"ש, ד')**:

- **חוות יאיר-** הכבד אסור כי כבוש כמבושל.
  - **פר"ח, מעיל צדקה ומקום שמואל-** הכבד מותר בתנאי שהוא הדיח את הכבד מתחילה ושיש 60 במים כנגד הדם שעליו.
- ¹⁴⁵ **מדוע נהגו שלא למלוח כבד כלל (ש"ך וט"ז):**
- משום היכר, שלא יבוא לטעות ולחשוב שהוא ככל בשר שאם מולחו מותר ויבוא לבשל הכבד עם בשר אחר(והרי אסור ללא צליה כמבואר בסעיף א').
  - משום שאש הצליה חוזרת ומבליעה פנימה את הדם שיצא ע"י המליחה. לפי טעם זה אם מלח- יצטרך לשטוף את הכבד קודם שצוללה ואז ירד הדם וכבר לא יכנס ע"י האור.

¹⁴⁶ **בסימן עג', ס"ב** כתב כיצד מכשירים בשר ע"י צליה ושם כתב ג"כ שנהגו להדיח ואז למלוח קצת סמוך לצליה (שלא ישהה זמן רב המלח ויוציא דם)

¹⁴⁷ **סיכום שלבי צליית כבד, כדי לצאת ידי חובת כל הדעות (ספר "שירת הים", עמ' 79):**

1. יפריד את הכבד מהסמפונות או מחתיכות בשר אחרות.
2. ידיח את הכבד.
3. יחתוך את הכבד שתי וערב.
4. יפזר עליו מלח.
5. יצלה אותו כשהחתך כלפי מטה, ברשת המיוחדת לכבד.
6. ידיחנו שוב.
7. יכול לבשלו או לאכלו צלוי.

שו"ע - נמצא כבד בעוף צלי, מותר¹⁴⁸.

רמ"א - "וי"א לקלוף מעט סביב הכבד, ואינו אלא חומרא בעלמא (מרדכי בשם ריב"ן וש"ד ואו"ה)".

שו"ע - ואם הוא מבושל, צריך ס' כנגד הכבד¹⁴⁹.

רמ"א - "ואין לך עוף שהוא ס' נגד הכבד, כשהיא שלימה (ש"ד ומרדכי בשם ראבי"ה ומהרא"י ובארוך כלל י"ו), ולכן אם הכבד שלימה ודבוקה בעוף, נעשה העוף חתיכת נבילה ובעיני ס' משאר דברים שבקדרה נגד כל העוף. והוא הדין אם דבוק חתיכת כבד בחתיכת עוף, ואין ס' כנגדו, (שם) דהא קיימא לן בכל האיסורים חתיכה נעשית נבילה, כדלקמן סימן צ"ב. ואם אין הכבד דבוקה, מצטרף כל מה שבקדרה לבטל הכבד, ואם יש ששים בכל, הכל מותר. מיהו הכבד עצמה אסורה כמו בלב¹⁵⁰ (תא"ו נט"ו), כמו שנתבאר לעיל סימן ע"ב. עוף שמלאוהו בביצים ונמצא בו לב או כבד, דינו כמבושל¹⁵¹ ובעיני ס' מן העוף בלא המילוי, ואם לאו, הכל אסור. ואם מלאוהו בבשר ואין שם ביצים הנקרשים ומעכבים הדם, דינו כצלי¹⁵². (ארוך בשם אגודה ובנימין זאב סימן של"ו /שי"ז/)".

¹⁴⁸ **הסבר**: אם צלה עוף ומצא בתוכו כבד - אע"פ שסתם צליה מועילה לעניין שיהיה מותר עכשיו לבשל הכבד עם שאר בשר וכד' (כמבואר בסעיף א') - כאן מדובר שצולה העוף יחד עם הכבד ודומה ל"כבדא עליוי בשרא" - שראינו בגמ' בדף קיא' - שלכתח' אסור אבל בדיעבד שרי (וכמו שפסק בסימן זה בסעיף ד'), ולכן גם כאן כיוון שמדובר כאן בדין דיעבד כי זה נמצא אחרי שקרה - מותר, כמו כבדא עליוי בשרא. אמנם שם התירו מצד זה שהדם היוצא מן הכבד מישרק שריק ולא נכנס לבשר שהוא נופל עליו אבל כאן לא שייך טעם דמישרק שריק כי העוף והכבד יחד אלא זה מותר מטעם אחר שכבולעו כך פולטו.

מה דין עוף שנצלה ונמצא בתוכו כבד (ב"י):

- **מרדכי, טור** - הכבד מותר משום שכבולעו כך פולטו, דהיינו שהדם יפלט ולכן זה יהיה מותר.
- **ריב"ן** - הכבד מותר אך יש להחמיר לקלוף בעוף סביב מקום הכבד, וחומרא בעלמא היא.
- **ר' ירוחם** - הכבד אסור והעוף מותר (כי סובר שיש בעוף ששים כנגד הכבד).

השו"ע פסק לקולא כמרדכי, הרמ"א החמיר ופסק כריב"ן.

¹⁴⁹ **מה דין עוף שבישלו אותו ונמצא בתוכו כבד (ב"י):**

- **טור** - צריך ס' בקדרה כולה כנגד הכבד ואז היא מותרת וגם הכבד עצמו מותר.
- **מרדכי בשם ראבי"ה** - כשהכבד דבוק בעוף - העוף נעשה חנ"נ ויש לשער כנגד כל העוף.

השו"ע פסק כטור כי לשיטתו אין חנ"נ בשאר איסורים. אבל הרמ"א החמיר כמרדכי שיש דין חנ"נ והעוף נעשה נבלה וצריך ששים כנגדו כולו.
¹⁵⁰ לעיל בסימן עב', סעיף ב' כתב הרמ"א שגם אם יש בקדירה ששים כנגד הלב ולכן התבטל לא נאסר - עדיין הלב נשר אסור כי הדם שבתוכו התייבש בו ואסר אותו וה"ה הכא (השו"ע היקל שם והתיר את הלב אם היה ששים כנגדו).

¹⁵¹ **מה דין עוף שמלאוהו בביצים ונמצא בו כבד (ב"י):**

- **רמב"ם, סמ"ג** - דינו כצלי שנמצא בו כבד שהרבה מתירים ויש מצריכים לקלוף סביב הכבד.
- **רש"י** - כדן מבושל, שמשערים את הכבד כנגד ששים של העוף והביצים.
- **או"ה** - כדן מבושל, שמשערים את הכבד כנגד העוף בלבד.

הרמ"א פסק כאו"ה - שנחשב כמבושל וצריך ששים בעוף (בלי הביצים) כנגד הכבד, ואם אין ס' - הכל נאסר.

והוסיף הרמ"א - שאם מלאוהו בדבר אחר כגון בבשר דינו כעוף שנצלה ונמצא בו כבד, שצריך קליפה (ולשו"ע שרי).

¹⁵² **הסבר**: מדובר בעוף שצלה אותו עם הכבד שלו וגם הכניס גם ביצים או בשר כשצלה אותו. נשאלת השאלה איזה דין נותנים לעוף במקרה זה - האם כעוף שנצלה ויש בו כבד שהתירו בדיעבד בראש הסעיף משום שכבולעו כך פולטו, או שאומרים שכיוון שמלאו אותו בדברים הם חוסמים את היציאה של הדם ואע"פ שצלה אותו - כיוון שאין הדם יכול לצאת נחשיב אותו כבושל העוף עם הכבד ואסור כל שאין בו ששים.

סימן ע"ד - הטחול דינו כשאר בשר:**סעיף א' - הטחול ככל בשר:**

שו"ע - "הטחול, אף על פי שיש בו מראה אדמומית ונראה כרובי דם, דינו כשאר בשר¹⁵³ [וצריך מליחה]¹⁵⁴".

רמ"א - "י"א שנהגו שלא לבשל הכליות או ביצי זכר, אפילו לאחר שניקר אותן, משום דאית בהו רוב דם¹⁵⁵. ובדיעבד אין לחוש (אגור וארוך כלל א' בשם רוקח), ומותר למלוח כל אלו עם שאר בשר אף על פי שיש בהם רוב דם, ובלבד שסיירו הקרומים והחלב מהם".

סימן עה' - דין מליחת המעיים:**סעיף א' - אין מחזיקים דם בבני מעים אבל בשומן כן:**

שו"ע - "אין מחזיקין דם בבני מעיים¹⁵⁶, כגון בכרס ובקיבה ובדקין. ובחלחולת (פירוש הכרכשא, והוא המעי הדבוק בפי הטבעת) בלא שומן שעליהם. לפיכך אם בשלם בקדרה בלא מליחה, מותר, אלא אם כן אסמיק¹⁵⁷".

רמ"א - "וכ"ש אם נמלחו בכלי שאינו מנוקב, דמותרים (מרדכי פכ"ה). מיהו לכתחלה צריכים מליחה בכלי מנוקב, והדחה תחלה, כשאר בשר¹⁵⁸ (מרדכי וארוך). ויש חולקים בכרס, ואומרים דמחזיקין בה דם, ואפילו בדיעבד אסור בכרס ובית הכוסות כשאר בשר (מרדכי ור"ן ואו"ה)".

הרמ"א חילק - שאיפה שצלה את העוף ומילא אותו בביצים הם נעשות קשות מיד וחוסמות מן הדם לצאת ולכן אין לזה את הקולא של צליה אלא נחשב כבישול להצריך שישים. אבל אם מילא את העוף בבשר וצלה אותו - נחשב כדין צליה מכיוון שהדם יכול לצאת ואין הבשר חוסמו.

¹⁵³ **מה דין טחול שנצלה ללא ניקור (= הוצאה של החלב האסור):**

הט"ז(א') הביא בשם שערי דורא שמעשה היה בטחול שנצלה בלא ניקור - והתיר ה"ר משולם כי בטל החלב האסור בשישים בטחול עצמו ובחלב היתר שבו, אבל הוסיף הט"ז - דמ"מ אין לסמוך להקל מכוח זה בסתם טחול אא"כ ברור שיש ס' בהיתר נגדו.

¹⁵⁴ **חולין קיא'** - "אשכח ההוא כבדא דהוה בה סמפונא דבליעא דמא, אמר להו אמאי עבדיתו הכי? אמרו ליה: אלא הכי נעביד? אמר להו: קרעו שתי וערב וחיתוכא לתחת וה"מ - כבדא, אבל טחלא - שומנא בעלמא הוא; כי הא דשמואל עבדי ליה תבשילא דטחלי ביומא דעביד מלתא"
¹⁵⁵ **בב"י כתב** "ואנו נהגנו היתר לבשלם ולא שמענו פוצה פה".

¹⁵⁶ **חולין קיג'** - "אמר רב משרשיא - אין מחזיקין דם בבני מעים, תרגומא אכרכשא ומעיא והדרא דכנתא", פירוש - שבני מעיים אינם מוחזקים בחזקת דם לאוסרם אם לא נמלחו. מכך נגזר - שאין צורך למולחם.

הראשונים והאחרונים דנו מה נכלל ב"בני מעים" - האם גם הכרס(דן על כך בב"י, לרוה"פ כן).

קורקבן(ש"ר+ט"ז, א'): דנים האם קורקבן נכלל בבני מעים ולכן אינו צריך מליחה או שהוא לא נכלל וכן צריך למולחו, ומאריכים להביא ראיות רבות לכך שקורקבן אינו נכלל בכלל בני מעים וודאי צריך מליחה - "שהרי עינינו רואות דיש דם הרבה בקורקבן".

¹⁵⁷ **בשם הרמב"ן** - אמנם אין מחזיקין דם בני מעיים, אבל מ"מ אם רואה שהם האדימו ודאי יש לחוש ולכן צריך למולחם.

שו"ע- "אבל שומן שעליהם, דינו כשאר בשר. לפיכך כשמולחים החלחולת ושאר מעיים, אין מולחין אותם בצד פנימי מעבר המאכל, אלא בצד החיצון ששם השומן דבוק"¹⁵⁹.

רמ"א- ואם מלח החלחולת מצד פנים ולא מצד חוץ, הוי כאילו לא נמלחה כלל, ואם נתבשלה כך, טריפה, אם יש עליה שומן מבחוץ. ואם לא נתבשלה עדיין, יחזור וימלחנה מבחוץ¹⁶⁰ ומותרת (ארוך בשם הרשב"א). ביצים הנמצאים בעופות לאחר שחיטה, אם לא נגמר החלבון שלהם, רק החלמון לבד, צריכים מליחה כשאר בשר, ומותר למלחן עם בשר¹⁶¹ (ב"י סימן פ"ז). ואם נגמר אף החלבון, אפי' הקליפה הקשה עליו כמו שהיא נמכרת בשוק, נוהגין למלחה, אך יזהר שלא למלחה עם בשר (מהרא"י בהגהת ש"ד). מיהו בדיעבד, אין לחוש. וכל שומן, אפילו של עופות, דינו כשאר בשר לענין מליחה והדחה (מרדכי)."

סעיף ב'- מליחת בני מעיים עם בשר:

בני מעיים בלא שומן שעליהם, אף על פי שאין מחזיקים בהם דם, מותר למלחם עם בשר¹⁶².

רמ"א- "ויש אוסרים למלחם עם בשר (טור בשם א"ו), והכי נוהגין לכתחלה, ובדיעבד מותר (מרדכי בשם ר' יואל והגהות אשר"י ואו"ה בשם א"ז)".

סעיף ג'- הכשרת שומן הכנתא:

¹⁵⁸ הרמ"א מחמיר כאן להצריך מליחה והדחה בבני מעיים אע"פ שאינם מוחזקות בדם וזאת מכיוון שחוששים שמא יש קצת שומן שלא הורידו מבני המעיים ובו יש דם והוא מצריכנו מליחה והדחה.

¹⁵⁹ דהיינו- אמנם בבני המעיים עצמם לא מחזיקין שיש דם ולכן אינם צריכים מליחה, אבל בשומן עצמו יש מעט דם ולכן צריך מליחה.

ישנו מספר קולות שעולות מכך שיש רק מעט דם בשומן שבבני המעיים:

- מספיקה לכתח' מליחה רק מצד אחד למרות שמהדין לכתח' הצריך המחבר **בסימן ס"ט ס"ד** מליחה משני הצדדים.
- אם לא מלח השומן והבשר טריפה(כי יש דם בשומן) ובשילו עם עוד דברים- אין לשער שישים גם כנגד השומן וגם כנגד החלחולת שהוא דבוק לה אלא מספיק לשער רק כנגד השומן, ואע"פ שיש כאן חנ"נ בדבוק(כי השומן דבוק לחלחולת) מ"מ כיוון שיש רק מעט שומן ובלאו הכי דין דבוק בחנ"נ הוא חומרא בעלמא מקילין ביה להצריך רק כנגד השומן ולא כנגד החלחולת שזו דבוק לה.
- אם מלח מבפנים ולא מבחוץ(שזה לא כדן, כמבואר ברמ"א, כי צריך למלוח מבחוץ- בצד השומן)- עדיין יכול לתקן ע"י שימלח שנית כמו שצריך, ובש"ך(יא') מבאר שהיינו אחרי 12 שעות(ע"י לעיל, סימן ס"ט, ס"ד) שבכל בשר יש יכול לתקן מליחת בשר שעדיין לא נתבשל- כאן אע"פ שעברו 12 שעות עדיין יכול למלוח כמו שצריך ולתקן וזה מכיוון שבלאו הכי יש רק מעט דם באותו שומן של בני המעיים.

¹⁶⁰ ע"י בהערה הקודמת שמועיל לחזור ולמלחה אפי' אחרי 12 שעות כי מקילים יותר בשומן בני המעיים משום שהוא מועט.

¹⁶¹ בט"ז(ה) אסר למלוח ביצה עם בשר מכיוון שהיא לא פולטת לא דם ולא ציר אז אינה עסוקה בפליטה א"כ היא בולעת דם ונאסרת.

¹⁶² החידוש הוא שאע"פ שאינם מוחזקים בדם וממילא כשמולח אותם עם בשר הם לא טרודות בפליטת דם וא"כ לא הם בולעות דם אסור מהבשר- קמ"ל שמותר למולחן יחד כי לא בולעות דם. אבל הרמ"א החמיר לכתח' לחוש שכן בולעות דם ולכן אסר לכתח' למולחם עם בשר.

מדוע לא בולעות דם מהבשר אם אינן פולטות(ב"י, ט"ז+ש"ך):

- דם מישרק שריק ולא נכנס לבני מעיים.
- יש להם ציר שהם עסוקות בפליטתו ואידי דטרידי בהך לא בולעות מדם הבשר שנמלח עמהם.

שו"ע- "שומן הכנתא (פירוש שומן הדקים אינטרי"לייא בלע"ז) שעל הדקים, מלאה חוטים דקים מלאים דם ולפיכך יש אוסרים אותה לקדירה, אפילו על ידי חתיכה ומליחה¹⁶³. ועכשיו נוהגין היתר, ואותם חוטין של דם כשאדם בקי בהם מותחן ונפשלים היטב עד שלא ישאר אחד מהם.

סימן עו'- דין בשר לצלי:

סעיף א'- הצלי אין צריך מליחה:

שו"ע- "הצלי אין צריך מליחה¹⁶⁴, לפי שהאש שואב הדם שבו מעצמו¹⁶⁵. אבל אם דם אחר נטף על הצלי, אפי' אותו דם הוא צונן, לא אמרינן שהאש שואבו, ואוסר ממנו כדי נטילה¹⁶⁶".

סעיף ב'- בשר שרוצה למולחו קודם הצליה¹⁶⁷:

שו"ע- "רצה למלוח צלי ולאכלו בלא הדחה¹⁶⁸, עושה, ואין לחוש לדם שעל המלח¹⁶⁹. ויש מי שאומר דהני מילי כשמולחו וצולהו מיד, אבל אם שהה במלחו, המלח בולע ונאסר, לפיכך מדיחו יפה קודם צליה¹⁷⁰".

¹⁶³ וביאר בב"י מדוע לא מועיל לחתוך כאן כמו לדוג' בכבד שיש ג"כ סימפונות= צינורות מבחוץ ששם התירו ע"י קריעה- מכיוון שכאן מדובר בורידים דקים מאוד ומרוב דקותן לא מועילה אפילו קריעה לקרוע את כולם ולהוציא הדם מכולם. אבל למעשה התירו עכשיו ע"י שיטה של מתיחה שככה בודאות נקרעים כל הורידים ויוצא מהם הדם. ¹⁶⁴ מליחה איננה מצווה אלא היא דרך להתיר בישול או כבישה של בשר בלי לחשוש לדם שייצא ממנו, ובצליה אין צריך מליחה כי הדם נשאב לאש ואין חשש שיבוא לאוכלו.

¹⁶⁵ וכתב הטור שאם ישאר בבשר דם שלא יצא ע"י הצליה- שרי כיוון שהיו דם האיברים שאינו אסור(ע' תוס' חולין דף יד, א').

דין הדם שפירש ממקום למקום בתוך החתיכה: הדם שפירש ממקומו בתוך החתיכה בשל חום האש- אינו אוסר את החתיכה וזאת אע"פ שבד"כ דם שזז ממקום למקום בתוך החתיכה אוסר אותה כדם שפירש, מ"מ הכא כיוון שהדם פיר ממקומו ע"י חום האש אומרים שבלעה ושאבה האש כל מה שפיר שממקומו ולכן שרי אותו חתיכה.

¹⁶⁶ רש"ל כתב שלא מספיקה נטילה אלא הכל נאסר מכיוון שאמנם הוי צליה אבל כיוון שאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן- תמיד נאסר הכל, וכ"פ הרמ"א בסימן קה' סימן סעיף ד'.

¹⁶⁷ סעיף קודם עסק האם צריך למלוח בשר שצולה אותו וראינו שלא כי הצליה שואבת הכל. כאן מדובר שמולח הצלי מרצונו והשאלה היא האם צריך להדיח אחר מליחה זו או שנאמר שהדם שיצא ע"י המליחה נשאב גם הוא ע"י האש. ¹⁶⁸ דהיינו ללא הדחה שאחר מליחה.

¹⁶⁹ שיטת ה"י מי שאומר"- טור בשם הרשב"א- אין לחוש לדם שעל המלח כי האש שואבתו ומונעת מהמלח לבלוע הדם. וכל זה דווקא אם מולחו ואז צולה אותו מיד, אבל אם שהה במלחו אז המלח בולע דם וצריך להדיח הבשר מהמלח שעליו שעם הדם ובדיעבד יכול גם אחרי הצליה להדיחו- כי הדם נמצא רק על המלח ולא נכנס לבשר עצמו.

השיטה הראשונה בשו"ע- הרב המגיד כתב(מובא בב"י) שתמוה מדוע לחלק אם צלאו מיד או לא, ובדאי כל שצלאו אפילו לאחר זמן מהני כי האש שואבת הדם אפילו זה שבמלח.

¹⁷⁰ וע"י שמדיחו יפה קודם הצליה- נופל המלח שעם הדם מעליו. ובדיעבד יכול גם להדיחו לאחר הצליה כי עדיין המלח עם הדם נשאר חיצונית על הצלי ושוב יכול להדיחו ולהסיר מהצלי ויהיה מותר(ש"ך, ז'; ט"ז,ד), כי המלח עם הדם לא נכנסים לצלי ע"י הצליה.

רמ"א - "וי"א דצלי בעי הדחה תחלה¹⁷¹ (רמב"ן) וי"א דצריך גם כן קצת מליחה תחלה (רש"י). והמנהג להדיח תחלה וגם למלחו קצת כאשר נתחב בשפוד, וצולוהו מיד קודם שיתמלא המלח דם (הגהות ש"ד). מיהו אם לא הדיחו ולא מלחו כלל, או מלחו בלא הדחה תחלה, ונצלה כך, מותר¹⁷², ובלבד שלא שהה כך במליחתו בלא הדחה שיעור מליחתו, אבל אם שהה כל כך קודם שצלאו, אסור¹⁷³ (כך משמע בארוך כלל ה'). ואין חילוק בכל זה בין אוזות ושאר עופות החלולים (מרדכי וש"ד וב"י ועת"ח כ"ט דין ו'), ובלבד שלא יהיו מלואים בביצים או בשאר בשר. אבל אם הם מלואים, דינם כבישול וצריכים מליחה תחלה כמו לקדרה (ש"ד). ונהגו להחמיר כשצולין בשר בלא מליחה, שלא להפך השפוד תמיד כדי שיזוב הדם (ארוך כלל ט'), ובדיעבד אין לחוש. ואין חילוק בכל זה בין אם רוצה לאכלו כך צלי, או רוצה לבשלו אחר כך, רק שיצלנו תחלה כדי שיהא ראוי לאכילה, דהיינו כחצי צלייתו (שם)¹⁷⁴. י"א דכל צלי צריך הדחה אחר צלייתו, משום דם הדבוק בו (אגודה ואגור), וכן נוהגין לכתחלה. מיהו אם לא הדיחו, ואפילו בשלו כך, מותר (ע"ל סימן ע"ג). ואפילו נמלח תחלה קודם צלייתו ולא הודח אחר המליחה, אפילו הכי מותר ולא חיישינן לדם ומלח שעליו, דנורא משאב שאיב (או"ה)".

סעיף ג' - שצריך לנקב הורידים קודם הצליה/מליחה:

שו"ע - "לא נקב הורידים (בעוף) בשעת שחיטה, אסור לאכלו, ואפילו צלי, עד שיחתוך אבר אבר ויצלה¹⁷⁵. רצה לאכול ממנו בשר חי, אסור עד שיחתוך וימלח. ואם נקר הבשר מחוטי דם, אוכל אפילו בלא מליחה, חי או צלי, ואפילו כולו כאחד¹⁷⁶. ויש שהחמירו שלא לאכלו כולו כאחד¹⁷⁷, אפילו בצלי אלא לאחר חתיכת הורידין ורוב שני הסימנים".

סעיף ד' - סכין ושיפוד שמשמש בהם בזמן הצליה:

¹⁷¹ זו שיטה מחמירה שבלי קשר אם מולחו אם לאו- צריך להדיח בשר שבא לצלותו כיוון שיש עליו דם מבחוץ, וכן שצריך מעט למולחו לפני כן. הרמ"א פוסק כשיטה זו לכתחילה ולכן לפי הרמ"א אדם ששחט בהמה ורוצה לאכול מן הבשר ב"מנגל" לא מספיק מה שצולה הבשר אלא צריך לפני כן להדיחו מעט, למולחו מעט ואז לצלותו מיד קודם שיתמלא המלח שמלח בדם. אבל בדיעבד מועילה רק צליה.

¹⁷² מכיוון שסו"ס האש שואבת את הדם.

¹⁷³ מכיוון שאם שהה שיעור מליחה המלח הבליע את הדם לתוך הבשר ושוב אינו יוצא ע"י צליה, כמו דם שבא מבחוץ ונבלע בבשר שאינו יוצא ע"י מליחה או צליה (כמבואר בסימן ס"ט, ס"ב, ועיין כאן בביאור הגר"א אות ו').

ובט"ז(ד') הביא בשם רש"ל-אין שיעור לזמן שצריך לשהות אחר שמולח הצלי וכל שלא צלה אותו מיד- אסור כי נכנס פנימה לצלי ושוב לא יוכל לצאת.

¹⁷⁴ דהיינו שצליה יכולה להיות במקום מליחה- שאם צולה אותו שיהיה ראוי לאכילה(חצי צלייתו) מותר אחרי כן לבשלו, וכן כתב הטור בסוף סימן ס"ט- "במקום שאין המלח מצוי- יצלה הבשר עד חצי צלייתו ואח"כ יבשלהו".

¹⁷⁵ בהלכות שחיטה התבאר שצריך לנקב הורידים בעוף בשעת השחיטה, כי יש בהם דם, ואע"פ שדם האיברים שרי(ולכן למשל מותר לאכול בשר חי בלי מליחה) מ"מ הדם שבורידים כנוס הוא ואסור, וכל שלא ניקבם הרי שאפילו אם מולח או צולה את העוף- עדיין דם הורידים זה לא נשאב מן העוף. לכן צריך האדם לנקבם קודם שמולח או שואב.

¹⁷⁶ מכיוון שניקר הבשר הרי שחתכו ומהמקומות שניקר יוצא הדם.

¹⁷⁷ דהיינו אפילו אם ניקר- לא מועיל להתיר לאכול כל העוף כאחד אלא צריך לחותכו.

שו"ע- "יש מי שאוסר¹⁷⁸ לחתוך בסכין צלי שאצל האש שלא נמלח, כל זמן שאינו נצלה כל צרכו, מפני דם שנבלע בסכין. ויש מי שאוסר¹⁷⁹ השפוד שצלו בו בשר בלא מליחה¹⁸⁰. ויש מי שהורה שאסור להשהות הצלי על השפוד לאחר שהוסר מן האש, לאחר שפסק הבשר מלזוב, שמא יחזור הבשר החם ויבלע ממנו. ויש מתירין בכל זה, וכן המנהג להתיר¹⁸¹.

רמ"א- "ואנו נזהרין לכתחלה, ומתירין בדיעבד (מהרא"י והגהת ש"ד ואו"ה כלל ל"ז)"¹⁸².

סעיף ה'- דין ככר שחתך מעליה צלי ויש בה מראה אדום:

שו"ע- "צלי שלא נמלח וחתכו על גבי ככר, אף על פי שיש בככר מראה אדום, מותר אם נצלה עד כדי שהוא ראוי לאכילה לרוב בני אדם, (דהיינו חצי צלייתו. וה"ה שהמוהל בלא ככר נמי שרי) (ב"י בשם הרשב"א)¹⁸³."

¹⁷⁸ סמ"ג.

¹⁷⁹ הרשב"א.

¹⁸⁰ הטעם שהם אוסרים הוא מכיוון שבעוד שהבשר פולט דמו ע"י הצליה/ מלח אז הסכין או שיפוד בולעים כי בהם אין ציר לפלוט שנאמר איידי דטרידי לפלוט לא בולעים.

¹⁸¹ המתירים זו שיטת הרא"ש שסובר שהאש שואבת את הדם ולא נותנת לו להבלע לא בבשר וגם לא בשיפוד או בסכין.

¹⁸² הלכה למעשה- שימוש בשיפוד או רשת שהשתמש בה לצליה של בשר ללא מליחה/כבד:

מה דין רשת מנגל שצלו עליה בשר שלא נמלח כדי להכשירו מדמו ואוכלו וה"ה לרשת מנגל שצלו עליה כבד כדין כבד שצריך לצלותו- האם מותר להשתמש ברשת זו לצליה של בשר רגיל אחר או לא-

מדברי השו"ע עולה באופן פשוט שבין סכין ובין רשת שצלו עליה בשר שלא נמלח מותר להשתמש בה שימוש אחר מכיוון שהאש ("אש"= אין הכוונה דווקא אש ממש שנוגעת ברשת או בבשר אלא הכוונה לחום גדול של אש וכד') שואבת כל הדם ולא נותנת לו להכנס לא לבשר עצמו חזרה וגם לא לרשת שהוא נצלה עליה. לכן הרשת מותרת לגמרי ומותר להשתמש בה אחרי כן לכל שימוש שהוא.

אבל מהרמ"א לא עולה כן שהרי כתב שנזהרין בכך לכתח' ורק בדיעבד מתירין- הרי שאין להשתמש ברשת כזו שצלו עליה כבד או בשר שלא נמלח לשימוש אחר כל שלא מוציא ממנה הדם שנבלע בה וזה ע"י ליבון (לכן למעשה, כל שמדליק האש במנגל כשרוצה לעשות מנגל נוסף- מספיק שתהיה הרשת על המנגל כשהוא רותח וזה נחשב לליבון שמספיק להפליט ממנה מה שבלעה ושרי, במיוחד שבהתחלה יש אש גדולה עד לקבלת גחלים).

פסיקת אחרוני זמנינו:

- **בילקו"י (סימן עו', י')**- "שיפוד או רשת צליה שצלו כבד או בשר- מותר לצלות בו שנית... ואין צורך ללבנו... והאשכנזים מחמירים בזה לכתחילה. וגם לדעת הרמ"א יש להקל ברשת... ורק בשיפוד החמיר הרמ"א ללבנו" (על הסברא לחלק ולהחמיר בשיפוד יותר מרשת כתב במשב"ז, סק"י- ששיפוד כיוון שהוא מכוסה בבשר אין בכוח האש למנוע מהדם להכנס אליו, אבל רשת שהיא מגולה על האש- האש שואבת ממנה את הדם ולא מניחה לדם להבלע ברשת).

- **אבל בספר "הכשרות" (פרק ט', הלכה צ"ו, עמ' רנח') החמיר יותר בדעת הרמ"א- "השיפוד, וי"א אף הרשת, שצלו בהם את הכבד- צריכים ליבון באש על מנת לצלות בהם פעם נוספת".** וכתב שם בהערה- **שמספיק ליבון כלשהו.**

דין צליה של בשר שלא נמלח או כבד בתנור חשמלי וכד'- **עיין לעיל, סימן ע"ג, סעיף א'.**

¹⁸³ **בחולין קיב' נחלקו בדין זה:** "אמר רב נחמן אמר שמואל- ככר שחתך עליה בשר(בשר צלוי) אסור לאכלה, והני מילי(שאסור)

דאסמיק(שהלחם התאדם) והני מיליה דאבריה(שניקב הדם את הלחם ועבר לכל צדדיו) וה"מ דאסמכיה(שהמוהל שנבלע בלחם הוא סמיך ולא צלול לגמרי, כי זה סימן שזה דם)...רב הונא סבר דשרי ורבא אכיל ליה וקרא ליה חמר בשר".

וכתב בב"י שפסקו הפוסקים כוותיהו- היינו לקולא שתמיד מותר אותו לחם שנחתך עליו בשר צלוי ונבלע מנוזל. כי הבשר שנחתך נצלה ולכן יצא ממנו כל הדם ומה שנשאר עכשיו זה רק המוהל שאינו אסור.

סעיף ו'- נתינת כלי תחת בשר שנצלה כדי לקבל השומן:

שו"ע- "בשר שצולין בלא מליחה, אין נותנין כלי תחתיו לקבל שמנונית הנוטף ממנו, עד שיצלה עד שיהא ראוי לאכילה על ידי צליה זו¹⁸⁴"

סימן עז'- עופות שנמלאו בשר שלא נמלח:

סעיף א'- מילוי בשר שלא נמלח בבשר¹⁸⁵:

שו"ע- "עופות או גדיים שממלאים אותם בשר שלא נמלח, אם לצלי, מותר אפילו פיהם למעלה, ואפילו אם נמלח החיצון, דכמו שבולע דם המילואים כך פולטו¹⁸⁶."

זהו כלל חשוב שכבר ראינו בסימן ס"ט שלא כל מה שנראה כדם אסור כדם, אלא כל שהוכשר כגון ע"י צליה או מליחה וכד'- מה שיוצא ממנו אחרי כן אינו אוסר.

¹⁸⁴ מקור הדין בחולין דף קיב עמוד א- "אמר רב נחמן אמר שמואל: אין מניחין כלי תחת בשר עד שיכלה כל מראה אדמומית שבו: מנא ידעינן(מתי מסתיים לצאת דם מהבשר)? מר זוטרא משמיה דרב פפא אמר: משתעלה תימרתו(מרגע שעולה עשן מהגחלים זה סימן שהסתיים הדם לצאת כי כשהוא נופל על הגחלים הוא מכבה אותם, ורק הציר מעלה מהם עשן), מתקיף לה רב אשי: ודלמא, תתאה מטא עילאה לא מטא(אולי החלק התחתון סיים להוציא דם והעליון עדיין לא ובכל זאת עולה עשן בגלל החלק התחתון)? אלא אמר רב אשי: לית ליה תקנתא אלא - משדא ביה תרתי גללי מלחא ומשפיייה(=נותן בכלי שני גרגירי מלח ואז השומן שנופל לכלי מתחלק לדם שבו שיורד למטה עם המלח ששואב אותו ולשומן שצף למעלה, ואז משפה הכלי על הצד ולוקח רק השומן)".

בבית יוסף מביא שנחלקו הראשונים בדעת רב אשי שאמר ליתן מלח בכלי- האם מוסיף הוא על רב פפא שחוף משתעלה תמרתו צריך גם לשים שם מלח בכלי(פשט גמ', רי"ף, רמב"ם), או שחולק עליו שלא צריך שתעלה תמרתו אלא רק יתן גלילי מלח(טור, כנראה הרא"ש ועוד). **רש"י כתב שכיוון שאין אנו יודעים לדקדק בדיוק כמה מלח צריך לשים בקדרה** כשנותן אותה לקבל השומן, כי אם ישים יותר מדי- יבטל כוח הדם ויכנס לשומן, ומצד שני לא מעט מדי כי אם יהיה קצת מדי לא יוכל לשאוב המלח את הדם וישאר מעורב בשומן- ולכן לא מתירים לסמוך על היתר זה של רב אשי.

בטור מובאים מספר דינים נוספים בקשר לדין זה:

- לפי שיטת רב אשי מניח גלילי מלח ושופך רק השומן.
- מ"מ הכלי נאסר כי הוא בולע מן הדם שנכנס ונבלע במלח.
- בכבד לא מועיל מה שמולח הכלי כי דם הכבד עבה ואין המלח מורידו ללמטה אלא נשאר הוא מעורב עם השומן.

¹⁸⁵ סעיף זה עוסק בעוף הממולא בבשר שרוצה לצלותו ודן האם מותר לצלותם יחד או שחייב למלוח אותם לפני כן וכד'. הסעיף מחלק בין צליה של עוף ממולא בבשר שבזה מקילים יותר לבין מולייתא שעושה לקדרה= לבישול- כאן כבר יש בעיה יותר גדולה עם הדם שיוצא מהעוף לבשר והפוך, ויוצא הדם בבישול ונבלע אחד בשני ואוסר.

¹⁸⁶ **הגמ' בפסחים עד, א', אומר-** "אמר רבא, האי מולייתא(עוף ממולא בבשר) שרי(ע"י צליה), אמר ליה אביי והא קא בלע דמא(מהבשר שבפנים לעוף שבחוץ וכד')? אמר ליה- כבולעה כך פולטה"- דהיינו שתוך כדי שכל חתיכה בולעת מחברתה היא גם פולטת מה שבולעת. "והלכתא מולייתא שרי...".

למסקנת הגמ' מולייתא שרי **אלא שהרי"ף כתב שמה שהתירה הגמ' מולייתא זה רק בצלי**, וזה מותר אפילו אם הבשר החיצון(העוף) נמלח והבשר הפנימי שממלא בו לא נמלח- עדיין שרי מכיוון שכל שבולע החיצון מחוס הצליה הוא גם פולט. **אבל בהגהות מיימוניות כתב שגם בצליה מה שהתירו זה רק אם נמלחו שניהם יחד.**

רמ"א - "וכ"ש אם נמלח הפנימי ולא החיצון, דשרי (ד"ע לדעת ארוך כלל ט'), דנורא משאב שאיב הדם מן החיצון ואינו נבלע בפנימי (ד"ע)".

שו"ע - ולקדרה אסור עד שימלח חיצון לבדו ופנימי לבדו, אבל אם לאחר שמילאו מלח החיצון, אינו מפליט דם שבפנימי".

רמ"א - וכל זה בדיעבד, אבל לכתחלה אין לעשות שום מולייתא, רק אם נמלחו שניהם (אגור ומרדכי פכ"ה ורש"י). וכל זה מיירי שאין במולייתא זו רק בשר או עשבים, אבל אם יש שם ביצים הנקרשים, דינו כאלו נתבשל בקדירה (הגהת ש"ד בשם מהרי"ט וארוך וב"ז), ואפילו בדיעבד יש לאסרו אם לא נמלחו שניהם. בשר שלא נמלח ולא הודח שנצלה עם בשר שנמלח והודח, מותר בדיעבד¹⁸⁷ (שם). אבל לכתחלה אסור לצלות בשר שנמלח עם הבשר שלא נמלח, ואפי' הודח".

סימן עח' - דין שלא לדבק בצק בבשר שלא נמלח:

סעיף א' - דין טפילת עוף:

אבל לקדרה - התיירו רק אם נמלחו שניהם כל אחד בפני עצמו ורק אז מילא את הבשר בעוף ובישלים. כי ע"י שמלח כ"א בפ"ע יצא מהם הדם ואז אין לחשוש שיבלעו אחד מהשני ע"י הבישול של הקדרה. **אבל הרמב"ם החמיר מאוד** שלקדרה אסורה מולייתא אפילו שניהם הוכשרו כדין, ותמהו עליו הראשונים ודחוהו.

השו"ע פסק בצליה כרא"ש - שלצליה אפילו נמלח החיצון - מותר לצלותם יחד מכיוון שחום האש שואב הדם ואין מה לחוש, ומה שנכנס לחיצון ע"י החום נפלט כמו שהוא נכנס.

ובמולייתא לקדרה = **שרוצה לבשל, פסק השו"ע** - שחייב למלוח כל אחד מהם בפני עצמו שיהיה כשר לאכילה ואז למלא אחד בשני. והרמ"א **החמיר** שלכתח' כל מולייתא אסורה - גם לצליה, אא"כ נמלחו שניהם.

סיכום:

- **דין צליית מולייתא (עופות או גדאיים שממלאים אותם בבשר שלא נמלח):**
- **רמב"ם, רשב"א, רא"ש וטור** - מותר לצלות מולייתא אפילו אם החיצון כבר נמלח כי כשבולע מחום הצליה גם פולט ולכן לא נאסר.
- **הגהות מיימוניות** - מותר רק כשמלח את שניהם או שלא מלח לא את החיצוני ולא את הפנימי.
- **פסיקת ההלכה: שו"ע כרמב"ם וסיעתו** לקולא שמותר לצלות מולייתא אפילו נמלח החיצון. והרמ"א **כתב** - שלכתח' אין לעשות שום מולייתא אלא אם נמלחו שניהם.
- **דין בישול מולייתא (בישול חמור מצליה):**
- **גאונים, רמב"ם ורא"ה** - אסור לבשל מולייתא אפילו אם מולח כל חתיכה בנפרד, ותמהו עליהם הראשונים.
- **רשב"א, ראב"ד, רא"ש וטור** - יש למלוח את הבשר הפנימי בנפרד ואת החיצון בנפרד, ואח"כ ניתן לבשלה.
- **פסיקת ההלכה: השו"ע פסק כרשב"א וסיעתו** - שצריך למלוח כל אחד בפני עצמו ואח"כ ניתן לבשלה.

¹⁸⁷ ולכן צריך להזהר ולשים לב שאסור לכתח' לצלות ולעשות "מנגל" יחד בשר שנמלח עם שלא נמלח.

שו"ע- "הטופל בצק בעוף שלא נמלח, אף על גב דבגמרא מפליג בין סמידא לשאר קימחי ובין אסמיק ללא אסמיק, אנן השתא לא בקי אין במלתא, ובכל גוונא יש לאסור. אבל אם נמלח, ושהה כדי מליחה ואחר כך הודח, מותר בכל גוונא¹⁸⁸".

רמ"א- "ודוקא לטפל בבצק, אסור, אבל מותר למשוך בשמן או בציר בשר שלא נמלח, דאין זה מעכב הפליטה (ארוך כלל ט'). ופשטיד"א יש לו כל דין בישול בקדירה, בין לקולא בין לחומרא¹⁸⁹, (מרדכי פכ"ה בשם רש"י ומהרא"י וארוך כלל ט"ו)".

¹⁸⁸ פסחים דף עד עמוד ב' - "רבין סבא טפליה(עטף גוזל עוף שלא נמלח בשכבת בצק) ההיא בר גוזלא לרב, ואמר ליה: אי מעלי טפליה - הב לי ואיכול! - ההיא בסמידא, דמפריר. והא רבא איקלע לבי ריש גלותא, וטפלו ליה בר אוזא. אמר: אי לא דחזייתיה דזיג כזוזא חיורא - לא אכלי מיניה. ואי סלקא דעתך כבולעו כך פולטו מאי איריא כי זיג? אפילו כי לא זיג נמי! - התם בחיורתא, דשריר. והילכתא: דסמידא, בין אסמיק בין לא אסמיק - שריא. דחיורתא, אי זיג כזוזא חיורא - שריא, אי לא - אסיר. דשאר קמחים, אסמיק - אסור, לא אסמיק - שרי". - היינו שבגמ' עולה שיש לחלק בין סוגי הקמח לעניין האם הבשר שנעטף בהם מותר או לא. זה תלוי בהרכב הקמח- ככל שהוא דק ומתפורר הדם יוצא ממנו בקלות והבשר מותר.

נחלקו הראשונים(ב"י) מה הכוונה "טפילא"-

- רש"י ורשב"א- עטיפת בשר בבצק כפשטיד"א.
- ר"ת, ריב"א, ועוד- עיסה רכה שטחים סביב הבשר.

הטור הביא כגמ' את החילוק בין סוגי הקמחים, אולם הלכה למעשה פסק בשו"ע כתרומת הדשן שכתב- "דאנן דלא קים לן השתא במיני קמחים הי סמידא והי חיורתא... אי לא מלח לבישרא שיעור מליחה לקדירה- אסור".

ולכן למעשה כל שטפל בשר שלא נמלח עם כל סוג של בצק- כיוון שאין אנו בקיאים בכל גוונא אסור.

¹⁸⁹ פירוש(באה"ט, ג')- אם צלו פשטיד"א על גחלים או במחבת ונמצא בו לב או כבד- דינו כמו בבישול שאם יש ס' הכל מותר מלבד בלב או הכבד או החתיכה שהאיסור דבוק, ואם אין ס'- הכל אסור.

הלכות בשר בחלב:

סימן פז'- באיזה בשר נוהג דין בשר בחלב והיאך נקרא בשול:

סעיף א'- שלושת האיסורים בבשר וחלב:

שו"ע- "כתוב בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו שלש פעמים אחד לאיסור בישול ואחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה¹⁹⁰ והוציא אכילה בלשון בישול לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול¹⁹¹ אבל מדרבנן אסור בכל ענין. (כל בשר בחלב שאינו אסור מן התורה מותר¹⁹² בהנאה¹⁹³) (טור וארוך כלל ל)".

סעיף ב'- הבשר האסור עם חלב הוא בשר בהמה:

שו"ע- "גדי לאו דוקא דהוא הדין שור שה ועז, ולא שנא בחלב אם לא שנא בחלב אחרת אלא שדבר הכתוב בהוה¹⁹⁴".

¹⁹⁰ פת"ש(ב')- ואם נהנה לוקה, כ"כ כל הראשונים, מלבד הרמב"ם שכתב שאין לוקים על הנאה של בשר בחלב(אולי מכיוון דהוי לאו שאין בו מעשה). בשר בחלב הנאסר בהנאה דינו בקבורה, ואף אם שרפו אתו- אפרו אסור בהנאה.

¹⁹¹ אבל לא ע"י כיבוש ומליחה שאינם דרך בישול(ש"ך),

האם יש איסור תורה בצליה או טיגון של בשר בחלב:

- **צליה:** נחלקו בכך האחרונים- יש שאמרו(משב"ז, גר"א) שדין צליה כדין בישול וממילא אסור מן התורה ואסור גם בהנאה. אבל יש שאמרו(ח"ד, א') שצלי בחלב אסור רק מדרבנן מכיוון שצליה אינה אוסרת הכל אלא רק כדי קליפה או כדי נטילה וממילא אינה ממש כבישול ורק דרך בישול אסרה התורה, לפיכך איסורה רק מדרבנן ואינה אסורה בהנאה.
- **טיגון:** בפת"ש מביא מחל' אחרונים האם טיגון בכלל בישול או לא? לפר"ח טיגון בכלל בישול, אבל המ"י ומהר"ם שיף הקלו שאינם בכלל בישול ובהפס"מ יש להקל, וכשמקילים שזה רק מדרבנן ממילא כבר אין איסור הנאה.

כל הדיון הזה עקרוני ביותר שכן השאלה האם יש איסור בב"ח מן התורה או מדרבנן היא נגזרת ישירה לשאלה האם יש כאן איסור הנאה או לא.

¹⁹² בשר עוף בחלב לר"פ אסור באכילה מדרבנן ואין בו איסור הנאה כיוון שאין אכילתו אסורה מהתורה. כ"כ בש"ך ובט"ז(א') בשם רוב

הראשונים, אבל הב"ח ורש"ל חלקו- שגם דברים האסורים באכילה רק מדרבנן כמו עוף בחלב יש בהם איסור הנאה.

¹⁹³ פת"ש(ד')- שו"ת "שער אפרים" כתב חמאה שנתבשלה בקדירה של בשר בת יומה- אסור להדליק בה להאיר את הבית מטעם שאסור בהנאה, וגם נרות חנוכה אסור ואע"פ שמצוות לאו להנות ניתנו- כיוון שבנר חנוכה צריך שיעור ובב"ח כיוון שאסור בהנאה כתותי מכתת שיעורא.

¹⁹⁴ המקור לדין זה ולבאים אחריו הוא במחל' תנאים במשנה קיג', א' בחולין- "בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה- אסור לבשל ואסור בהנאה, בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה- מותר לבשל ומותר בהנאה. ר"ע אומר חיה ועוף אינם מן התורה שנאמר לא תבשל גדי בחלב אימו- ג' פעמים פרט לחיה ולעוף ובהמה טהורה. ר' יוסי הגלילי אומר נאמר לא תאכלו כל נבלה ונאמר לא תבשל גדי בחלב אמו- את שאסור משום נבלה אסור לבשל בחלב, עוף שאסור משום נבלה יכול יהא אסור לבשל בחלב- ת"ל בחלב אמו- יצא עוף שאין לו חלב אם".

סעיף ג' - בשר טמאה עם חלב טהורה והפוך:

שו"ע - "אינו נוהג אלא בבשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, אבל בשר טהורה בחלב טמאה או בשר טמאה בחלב טהורה מותרים בבישול ובהנאה¹⁹⁵. ובשר חיה ועוף אפילו בחלב טהורה¹⁹⁶ מותר בבישול ובהנאה ואף באכילה אינו אסור אלא מדרבנן¹⁹⁷. אבל דגים וחגבים אין בהם איסור אפילו מדרבנן¹⁹⁸".

רמ"א: "ונהגו לעשות חלב משקדים ומניחים בה בשר עוף הואיל ואינו רק מדרבנן, אבל בשר בהמה יש להניח אצל החלב שקדים משום מראית העין כמו שנתבאר לעיל סימן ס"ו לענין דם¹⁹⁹ (ד"ע)".

דהיינו, במשנה יש 3 שיטות איזה בשר אסור עם חלב: (מן החמור לקל)

1. ת"ק(חכמים) - כל בשר אסור בחלב, גם בשר חיה, חוץ מבשר טמאה או מחלב טמאה.
2. ר' יוסי הגלילי - גם בשר חיה אסור בבישול עם חלב אבל בשר עוף שאין לאימו חלב אינו אסור מהתורה.
3. ר' עקיבא - רק בשר בהמה אסור עם חלב ולא בשר חיה(צבי, אייל וכד') ולא בשר עוף.

בשו"ע כאן פסק כר"ע - שהבשר האסור עם חלב הוא דווקא בשר בהמה ולא חיה או עוף.

האם בשר שאסור בחלב רק מדרבנן(כגון בשר עוף וכד') מותר בהנאה:¹⁹⁵

בשר בהמה טמאה בחלב טהורה או בשר טהורה בחלב טמאה, וכן בשר עוף בחלב טהורה - בכל אלו אין איסור בישול ואין איסור הנאה. בבשר עוף החמירו שאסור מדרבנן באכילה עם חלב(ובבשר טמאה לרוה"פ אין כלל איסור אכילה אפילו מדרבנן, כפי שיתבאר). השו"ע פוסק כאן כדבריו בב"י - שעל בשר בהמה טמאה בחלב טהורה או להיפך - אין כלל איסור מצד בשר וחלב(כמובן שיש איסור מצד מאכלות אסורות), **שלא כטור שכתב** שבשר טמא עם חלב טהורה אסור באכילה מדרבנן. **בש"ך ובט"ז כתבו כדברי הב"י שאין כלל איסור אכילה בבשר בהמה טמאה עם חלב טהורה שלא כב"ח ודרישה** שאסרו בהם אכילה מדרבנן.

הרמ"א בסעיף ד' אסר לבשל בשר טמאה בחלב טהורה והפוך משום מראית עין, כמו שאסרו בישול בשר בחלב אשה משום מראית עין.

סיכום: כל האסור מן התורה באכילה אסור גם בבישול וגם בהנאה, אבל מה שאסור באכילה רק מדרבנן כגון עוף בחלב, בשר כבוש בחלב, בשר טמאה בחלב טהורה וכד' - כל אלו אינם אסורים בהנאה ובבישול **חוץ מלשיטת המהרש"ל** שדחו אותה ר"פ.

¹⁹⁶ וה"ה הפוך - בשר בהמה טהורה בחלב חיה טהורה - אסור רק באכילה ורק מדרבנן.

¹⁹⁷ עיין בהערה על סעיף קודם. פסק כאן המחבר כר"ע - שבשר חיה ועוף אינם אסורים מהתורה, אלא מדרבנן ורק באכילה ולא בהנאה או בישול.

דין עוף בחלב:

- **בש"ך(ד')** כותב שלרוה"פ עוף בחלב אסור רק מדרבנן.
- **מהרש"ל ולב"ח** איסור עוף בחלב הוא מהתורה.

המהרש"ל וב"ח למדו דין זה מדברי מהרא"י שכתב **בשם תוס' (חולין, קי"ג א', ד"ה "בשר")** - "הוא הדין בשר עוף לרבנן דאסור מן התורה דדוקא ר"ע הוא דאמר חיה ועוף אינם מן התורה. ז"א, תוס' הבינו בת"ק(חכמים) שאסר מן התורה עוף בחלב, אולם ראינו כבר שמרן פסק כר"ע - שאין איסור בו"ח בחיה ועוף, וכ"פ רוב הראשונים.

הרמב"ם, הל' ממרים, סוף"ב - "האומר בשר עוף אסור מן התורה עובר בבל תוסיף".

אכילת דגים עם חלב:¹⁹⁸

- **עט"ז** - אין לאכול דגים עם חלב מפני הסכנה, ומה שכתב כאן המחבר שמותר זה רק מצד דיני בו"ח אבל מצד סכנה אסור.
- **ש"ך(ה')**, **ט"ז(ג')** - מותר לאכול דגים עם חלב, ומה שאסר זה דווקא בשר עם דגים, "אבל בחלב לא שמענו ולא ראינו, וכל יומא ויומא נהגינן הכי לבשל דגים בחלב ולאכול...".
- **בפת"ש מביא** שיש שבדקו אצל חכמי הרופאים שאמרו שחלב עם דגים מזיק, אולם החת"ס דחה שיטתם ואין לנו לסמוך אלא על ה"נשר הגדול" שהתיר, וכן מסכם הפת"ש להיתר כיוון דדשו בה רבים.
- **ילקו"י(יו"ד, סימן פ"ז, סע' פד')** - יש להמנע מלאכול דגים בחלב או עם גבינה משום חשש סכנה... ויוצאי אשכנז נוהגים להקל בכל זה, ויש להם על מה שיסמוכו, ונהרא נהרא ופשטיה". **וכ"כ בספר "הכשרות", פ"י, הל' ד'.**

סיכום: בני ספרד נהגו להחמיר שלא לאכול חלב עם דגים ובני אשכנז הקלו שלא לחוש לכך ואוכלים חלב עם דגים.

סעיף ד' - אסור לבשל בשר בחלב אשה משום מראית עין:

¹⁹⁹ **הסבר** - כשעושה חלב משקדים יש בעיה של מראית עין, מכיוון שמצד הדין אין זה חלב אסור אבל לעיני חוץ זה נראה כחלב. לכן בעוף שאיסורו עם חלב רק מדרבנן - כתב הרמ"א שאין מה לאסור משום מראית עין ולכן מותר ליתן החלב שקדים בשר עוף. אבל בבשר בהמה שאיסורו עם חלב מדאורייתא - בו גזרו לאסור ליתנו עם חלב שקדים משום מראית עין.

בש"ך(ו) מביא שמהרש"ל **ועוד אחרונים חלקו על הרמ"א** ואסרו משום מראית עין גם בחלב שקדים עם בשר עוף, שהרי כמו שגזרו בדם דגים (שאינו אסור באכילה מהורה וגזרו בו שאם מרכזו במקום אחד יתן בו קשקשים משום מראית עין שיעדו שזה דם דגים ולכן שרי) כך יש לאסור משום מראית עין בשר עוף עם חלב שקדים, וכמו במקומות רבים שאסרו משום מראית עין גם באיסורים שהם רק מדרבנן, כמו למשל שלא תצא בהמה עם פעמון משום מראית עין שעושה כן כדי למוכרה בשוק, והרי מקח וממכר אסור רק מדרבנן והנה גזרו בו משום מראית עין. **הט"ז(ד)** **ג"כ כתב כש"ך - שלכתח"ל** נכון לעשות כרש"ל שישאיר ליד חלב השקדים שקדים שלמים משום מראית עין גם בבשר עוף, ורק אם אין לו יסמוך ויעשה כרמ"א - שמותר בעוף עם חלב שקדים גם בלי שמשאיר שקדים ליד.

בכרתי ופולטי(ס"ק ז', ח') - היקל שאין לאסור כלל בחלב שקדים אפילו בבשר בהמה. שהרי המקור לחוש למראית עין היא מדם דגים שכתבו שישאיר שם קשקשים - דווקא שם שזה דם ממש גזרו משום מראית עין, ולכן גם בסעיף ד' אסרו חלב אשה עם בשר משום מראית עין - כיוון שזה חלב ממש, אבל חלב שקדים אינו אסור כלל עם בשר אפילו בשר בהמה, מכיוון שהוא אינו חלב כלל אלא שיתוף השם בלבד ובכה"ג לא גזרו כלל וכמו שלא גזרו שלא יתן יין אדום לתבשיל שמא נראה כנותן בו דם. כי יין אינו דם בכלל אז לא גזרו בו. כך גם חלב שקדים אין לאיסור ליתן בו אפילו בשר בהמה.

סיכום: חכמים אסרו לשתות דם דגים מכונס אם לא משאיר שם קשקשים משום מראית עין, שאע"פ שדם דגים מותר (אפילו מדרבנן) - גזרו משום מראית עין. משם למד **הרשב"א** לגזור משום מראית עין שלא לבשל בשר בחלב אשה משום מראית עין. משם למד **הרמ"א בסעיף ג'** לאסור בישול בשר בחלב שקדים משום מראית עין, אלא שהרמ"א אסר רק בשר בהמה שנראה כעובר על איסור תורה, ולא גזר בבשר חיה או עוף שאיסורם רק מדרבנן. **הש"ך והט"ז חלקו על הרמ"א** לחומרה והחמירו כרש"ל - שגם בבשר עוף יש לאסור לבשל בחלב שקדים משום מראית עין, שגם על איסורי דרבנן גזרו משום מראית עין והט"ז היקל במקום הפסד. לעומתם, **בכו"פ** היקל אף יותר מן הרמ"א - שכלל אין לגזור משום מראית עין כאשר מבשל בחלב שקדים ואפילו בשר בהמה מותר, שכל מה שגזרו משום מראית עין בכה"ג זה דווקא בדם דגים שהוא דם ממש ובעקבות כך בחלב אשה שהוא חלב ממש, אבל חלב שקדים אינו חלב אלא מיץ היוצא מן הפרי ויש לו שיתוף השם בלבד - שנקרא חלב, בדבר כזה לא גזרו כלל אפילו בחלב בהמה וכמו שלא אסרו ליתן יין אדום בתבשיל משום שנראה שנותן דם - כי על יין לא גזרו משום מראית עין כי אינו דם.

דין זה הוא נפק"מ גדולה לשאלה הבאה:

האם מותר לשתות קפה עם חלב צמחי אחר ארוחה בשרית? האם מותר לאכול נקניק צמחי בארוחה עם חלב?

ת: לשיטת הרמ"א אין לאסור מראית עין במה שנראה כאיסור דרבנן לכן אין בעיה לשתות קפה עם חלב צמחי אחר ארוחה בשרית שגם אם היה חלב אמיתי איסורו היה רק מדרבנן, לשיטה זו יש לצרף את דברי הכו"פ - שבמקום שהדבר מצוי וידוע אין מראית עין, ובימינו ידוע ומוכר שיש חלב צמחי, וכן - שלא גזרו אלא על חלב ממש ולא חלב שקדים שיצא מן הפרי, א"כ גם כאן זהו חלב צמחי = מצמחים ולכן אין לאסור. אבל לשיטת המחמירים החולקים על הרמ"א - מהרש"ל, ש"ך, ט"ז - שגם באיסורי דרבנן גוזרים משום מראית עין נראה שיש לאסור בכה"ג, וא"א לצרף לשיטתם את דברי הכו"פ מכיוון שאסרו בחלב שקדים אפילו בעוף, למרות שהיו קיימות סברות הכו"פ. מ"מ גם לשיטתם יש לצרף ולהתיר שלא אסר הרשב"א (שהוא המקור לדין זה) אלא לאכול אותם יחד - בשר שקדים עם בשר אבל בזה אחר זה לא גזרו - וכך גם לשיטתם יהיה מותר לשתות קפה עם חלב צמחי אחר ארוחה בשרית.

עד כאן דנו בדבר שיש בו מראית עין של דרבנן - שתיית חלב אחר בשר. אבל מה הדין בדבר שנראה כאיסור תורה כמו אכילת נקניק צמחי עם חלב? כאן נראה שהרמ"א החמיר שהרי גזר מראית עין בדבר שנראה כאיסור תורה, אלא שכדי להתיר את זה אפשר לסמוך על סברות הכו"פ - שדבר זה מצוי היום שיש נקניקים צמחיים (כדוג' "טבעול" וכד') שנאכלים עם חלב ועוד - שזה מן הצומח ולא שם בשר ממש שנגזרו בו. כל זה היה בשיטת הרמ"א שהביא את הגזירה בחלב שקדים, אבל בשו"ע לא התייחס לחלב שקדים אלא אסר רק בחלב אשה משום מראית עין, דהיינו כשיטת הכו"פ שדווקא חלב אשה שהוא ממש חלב ועוד שהוא לא מצוי ומוכר - בו מחמירים ולא בשאר דברים ולשיטתו יהיה מותר לאכול לכתח"ל נקניק צמחי בארוחה בשרית.

לכל כך אפשר ג"כ לצרף את דברי **הפרי"ח, ס"ק ז' - "שאינו לנו לגזור ולאסור מדעתנו משום מראית עין זולתי מה שנתבאר בתלמוד"**.

הלכה למעשה - נראה להתיר לכתח"ל שתיית קפה עם חלב צמחי אחר ארוחה בשרית. גם אכילת מאכלים צמחיים הנראים כבשר בארוחה חלבית מותר לכתח"ל לספרדים ולאשכנזים. הרוצה מבני אשכנז להחמיר תע"ב.

שו"ע - "אסור לבשל בחלב אשה²⁰⁰ מפני מראית העין ואם נפל לתוך התבשיל בטל ואין צריך שיעור²⁰¹".

רמ"א - "ונראה לפי זה דכל שכן דאסור לבשל לכתחלה בחלב טמאה או בשר טמאה בחלב טהורה²⁰² (ד"ע) ודוקא בשר בהמה אבל בעוף דרבנן אין לחוש²⁰³".

סעיף ה' - ממתי ביצה מותרת בחלב:

שו"ע - "ביצים הנמצאים בעופות אם הם גמורות דהיינו שיש להם חלבון וחלמון אף על פי שהיא מעורה בגידים הרי זה גמורה ומותר לאכלה בחלב²⁰⁴ אבל אם אין לה אלא חלמון אסור לבשלם בחלב²⁰⁵, אבל אם אכלם בפני עצמם מותר לאכול אחריהם גבינה או חלב".

²⁰⁰ חלב אשה משפרש- מותר באכילה.

²⁰¹ מקורו ברשב"א.

בדרכי משה(ב) נשאר בצ"ע על הרשב"א - שהרי כמו שבבשר טמאה עם חלב טהורה לא אסרו משום מראית עין ומותר לבשל- ה"ה הכא בחלב אשה שאין לאסור בו משום מראית עין.

²⁰² **האם יש גזירת מראית עין בבשר טמאה עם חלב:** הרמ"א למד בק"ו- שכמו שגזרו בחלב אשה משום מראית עין כן יש לאסור בישול בשר בהמה בחלב טמאה משום מראית עין. אבל הט"ז והש"ך חלקו על שיטתו. הט"ז(ה) כתב שמה שגזרו משום מראית עין זה דוקא בחלב אשה עם בשר עוף- שכל אחד בפני עצמו מותר ולכן יש לגזור משום מראית עין, מה שאין לגזור במקום שאחד מהם אסור כמו בשר טמאה בחלב טהורה.

הש"ך הקשה - שהרי מדברי הפוסקים והמחבר(סעיף ג) עולה שבבשר טמאה כלל לא אסרו אפילו משום מראית עין ותמיד מותר לבשלו בחלב. ומה שכתבו לאסור משום מראית עין- כוונתו לאכול. דהיינו מילת בישול פירושה אכילה- וזה גזרו דווקא בחלב אשה ועוף שמן הדין מותרים ולכן גזרו בהם משום מראית עין משא"כ בבשר טמאה שבו לא גזרו משום מראית עין מכיוון שגם ככה הבהמה הטמאה אסור לאוכלה. לכן דוקא בחלב אשה יש משום מראית עין, וכך גם מתורצת קושיית הד"מ על הרשב"א.

²⁰³ לעיל בסעיף ג' ראינו שהרמ"א אסר בישול בשר בחלב שקדים דווקא בבשר ולא בעוף עם חלב כזה. הסיבה היא מכיוון שלרמ"א לא גזרינן משום מראית עין אלא איפה שיחשדו בו שעובר על איסור תורה, ולכן דווקא בשר בחלב שקדים אסור ולא עוף בחלב שקדים. לכן גם כאן בשר בהמה אסור עם חלב אשה ולא בשר עוף וכד' שאיסורו רק מדרבנן ובו לא גזרינן משום מראית עין.

²⁰⁴ **קושיה מדין איבר מן החי(סימן פו')-** הש"ך והט"ז הקשו- בסימן פו' ראינו שאדם שהיכה תרנגולת ויצאה ביצה המעורה בגידים היא נאסרת משום איבר מן החי, וקשה שהרי זה מורה שביצה המעורה בגידים נחשבת כבשר אז איך התירה בשו"ע עם חלב?

- **ש"ך** - בשר עוף בחלב אסור רק מדרבנן, לכן הקלו בו יותר מאיבר מן החי שאסור מדאורייתא.
- **ש"ך 2-** ההגדרה לאיסור איבר מן החי שונה מההגדרה לאיסור בשר וחלב. באיבר מן החי אסרה התורה כל דבר היוצא מן החי(ואפילו חלב היה אסור לולא חידשה התורה), ואפילו אינו בשר, ולכן יתכן שזה יהיה איבר מן החי אבל לא ייחשב לבשר ולכן אין בכך איסור בשר בחלב.
- **ט"ז** - באיבר מן החי זה לא תלוי בטעם לכן כל שמעורים נחשב לאיבר מן החי, אבל לעניין איסור בשר בחלב- אע"פ שמעורים כבר אין טעם של בשר ולכן שרי בחלב.

²⁰⁵ **הגמ' בביצה דף ז', א' דנה בדין ביצים שבתוך תרנגולת האם מותר לבשל אותם בחלב או שהם נחשבות כבשר ואסור לבשלם בחלב-** "השוטח את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות- מותרות לאכול בחלב. רבי יעקב אומר- אם היו מעורות בגידין אסורות...".

נחלקו הראשונים- כמי הלכה(מתי מותר לאכול חלב עם ביצה מכיוון שכבר אינה נחשבת לבשר התרנגולת) (ב"י):

- **יש שהתירו(רש"י, תוס', רא"ש) כת"ק** אפילו מעורות בגידין ואפילו יש רק חלמון. והרשב"א ג"כ פסק כת"ק שבמעורות בגידין שרי ובלבד שיש בביצה גם חלמון וגם חלבון.
- **יש שפסקו כר' יעקב**- שמותר רק כשאין מעורות בגידין, ובתוך שיטתו נחלקו מה מצב הביצה: ר' יהונתן התיר אפילו בלא קליפה, באורחות חיים ולרשב"ם מותר רק עם קליפה קשה, באופן שיכולה להימכר בשוק.

סעיף ו'- מעושן ומבושל בחמי טבריה:

שו"ע- "המעושן והמבושל בחמי טבריה²⁰⁶ אין לוקין עליו וכן המבשל בשר במי חלב²⁰⁷ או בחלב מתה או בחלב זכר²⁰⁸ או שבישל דם בחלב פטור ואין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב".

רמ"א- "וחלב זכר לא מיקרי חלב כלל ואם נפל לתוך קדירה של בשר אינו אוסר אבל חלב מתה ומי חלב אוסרים המאכל כמו חלב עצמה ואפילו בבישול יש לאסור לכתחלה (כן משמע בארוך כלל ל"א): יש אומרים דאסור לחתות האש תחת קדירה של גוי לפי שהם מבשלים בהם פעמים חלב פעמים בשר והמחתה תחת קדירה שלהם בא לידי בישול בשר בחלב (הגהת מרדכי פרק כל הצלמים): עוד כתבו דאין לערב מים שהדיחו בהם כלי בשר עם מים שהדיחו בהם כלי חלב וליתן לפני בהמה דאסורים בהנאה²⁰⁹ (מהרי"ו): עוד כתבו דהכלי שעושין בו מים לחפיפת הראש אין לשמש בו דעושין אותה מאפר שעל הכירה ורגילות הוא להתערב שם בשר וחלב²¹⁰ (מהרי"ל) ולכן יש לאסור גם כן להשתמש מן הקדרות של התנורים שבבית החורף משום דנתזים עליהם לפעמים בשר וחלב מן הקדרות שמבשלים בתנורים (מהרי"ו) ובדיעבד אין לחוש בכל זה ואף לכתחלה אין בזה אלא חומרות בעלמא והמיקל לא הפסיד".

סעיף ז'- חלקים טפלים בבהמה שבישולם עם חלב:

שו"ע- "המבשל שליל(עובר בהמה) בחלב חייב וכן האוכלו אבל המבשל שליא או עור וגידים ועצמות ועיקרי קרנים וטלפים הרכים פטור וכן האוכלם פטור".

סעיף ח'- נסיובי דחלבא ומי חלב:

השו"ע פסק לקולא כרשב"א וסיעתו- שביצים הנמצאים בעופות, אם הם גמורות- אע"פ שהם מעורות בגידים- מותר לאוכלן בחלב- "ביצים הנמצאים בעופות, אם הם גמורות דהיינו שיש להם חלמון וחלבון...".

הש"ך החמיר לכתח' כרשב"ם, ובדיעבד היקל כר' יהונתן, ובהפס"מ היקל ביותר- כרש"י.

מ"מ לכ"ע מותר לכתח' לאכול אחר ביצים כאלה גבינה.

²⁰⁶ **ירושלמי,** נדרים פרק ו', הלכה א'- "רבנן דקיסרין שאלון: מעושן מה שיהא בו משום בישולי גויים? מהו שיהא בו משום תבשילי שבת? מהו שיהא בו משום בשר בחלב?"

הרמב"ם כתב שהמעושן אין לוקים עליו משום בשר בחלב, כנראה כתב כן מכיוון שלא נפסק הדין בירושלמי. וכ"כ בשו"ע שאין לוקים על המעושן. **אולם הפר"ח והגר"א כתבו** שבשר בחלב המעושן אסור מהתורה.

²⁰⁷ עיין לקמן **סעיף ח'** מה נחשב "מי חלב".

²⁰⁸ מהשו"ע נשמע שהמבשל בשר בחלב זכר- אסור מדרבנן. אבל ברמ"א כתב שחלב זכר אינו חלב ואינו אוסר בכלל. **בש"ך כתב שכלל אין**

מחל' ומה שאסר השו"ע היינו בחלב זכר של בהמה וגם הרמ"א מודה בכך, ומה שהתיר הרמ"א היינו בחלב זכר אדם בו לא גזרו בכלל וגם השו"ע מודה לו שמותר.

²⁰⁹ **דווקא במים רותחין- בש"ך כתב** דווקא במים רותחין שאז אסורים באכילה מדאו' ולכן גם אסורים בהנאה, אבל מים קרים- אינם אסורים בשתייה מדאו' כי אין זה דרך בישול, ואיפה שלא אסור מן התורה באכילה- אינו אסור בהנאה.

²¹⁰ **הש"ך(כ') הקשה-** מדוע רק הכלי נאסר ולא החומר עצמו שעשו לחוף השיער, הרי סו"ס נהנה מבשר וחלב?

ותירץ שבאיסורי הנאה של בשר וחלב אין איסור כשלא נהנה מגוף האיסור.

שו"ע- "יש מי שאומר דנסיובי דחלבא (פירוש חלב המתמצת מקפאון הגבינה) אינם בכלל מי חלב ואסור מן התורה אלא מי חלב היינו אחר שעושים הגבינה מבשלים הנסיובי והאוכל צף מלמעלה ולא נשאר בו אלא מים בעלמא זהו הנקרא מי חלב".

סעיף ט'- דין חלב הנמצא בקיבה:

שו"ע- "חלב הנמצא בקיבה אינו חלב ומותר לבשל בו בשר אפילו בצלול שבה (טור בשם רי"ף ורמב"ם) ויש מי שאוסר (תוס' ורא"ש ור"ת ורשב"א ור"ן) (וכן נוהגין)²¹¹".

סעיף י'- חלב הנמצא בקיבה שנמלח או נכבש בה:

²¹¹ **הקדמה:** למערכת העיכול של בהמות טהורות יש ארבעה חלקים, החלק הרביעי בו נשלם עיכול המזון נקרא "קיבה". צעירי הבהמות הללו כגון עגלים יונקים חלב מאמא שלהם והחלב נאסף ונשאר בקיבה הזו. בדופן הפנימית של הקיבה מצוי אנזים הגורם לחלב לקרוש. החלב הקרוש שבקיבה קרוי אף הוא בלשון חז"ל "קיבה" והוא משמש להכנת גבינות. במשנה ובעקבותיה הראשונים דנו האם פקע מחלב זה שם/דין "חלב" וממילא המבשל איתו בשר אינו נאסר ועוד- שגם אם הוא בא מטריפה כגון שהעגל ינק מאימו הטריפה- החלב יהיה מותר כי שינה את שמו וכבר אינו אותו חלב טריפה אסור. בלשון המשנה וחס"ל אותו חלב שנוצר בקיבה שאיתו מייצרים גבינות הוא הנקרא "קיבה" ואילו הקיבה עצמה שבה נעשה אותו חלב נקראת "עור של קבה".

הדין במקורות הבאים הוא ביחס לאיסור גבינות עכו"ם שאסרום חכמים, אולם מכוח הדין איזו גבינה אסורה ואיזו מותרת כי אינה נחשבת גבינה- אנו לומדים להל' בשר בחלב מה נחשב חלב שנאסר הבשר הנמלח/ נכבש איתו. **תנן בחולין קטז', א'-** "קבת עכו"ם ושל נבלה הרי זו אסורה. המעמיד בעור של קבה כשרה- אם יש בה בנותן טעם ה"ז אסורה. כשרה שינקה מן הטרפה קבתה אסורה, טרפה שינקה מן הכשרה קבתה מותרת מפני שכנוס במעיה".

הסבר- קבת עכו"ם= החלב הקרוש שנמצא בתוך קיבה של בהמה של עכו"ם או נבלה- גבינה(חלב?) זו(זה) אסורה(אסור) באכילה. מי שמעמיד= מגבן, מייצר גבינה, ע"י שנותן בחלב חתיכה של עור קיבה- כאן יש בעיה של בשר בחלב כי החלב שמגבן מקבל טעם מן העור שהוא בתוכו והעור הוא בשרי א"כ הוי בב"ח. בהמשך אומרת המשנה שדין החלב שבקיבה מותר תלוי מניין ינקה הבהמה- אם מטריפה החלב אסור ואם מכשרה החלב מותר, והסברא מכיוון שהחלב נשאר כמו שהוא והעגל ששתה הוא רק "צינור" ששומר על מה שנכנס לתוכו- לכן הולכים אחר השאלה מניין ינק.

אלא שקשה על כך מכיוון שיש ברייתא שאומרת שמעמידין בקיבת בהמה כשרה שינקה מן הטרפה, ואיך יתכן הרי אמרנו שמסתכלים מניין זה בא ואם מטריפה אסור, כי גוף העגל הוא רק כצינור?

נחלקו הראשונים בתירוץ הסתירה:

- א. **רי"ף, רמב"ם ועוד-** מה שכתבה המשנה שכשרה שינקה מן הטרפה אסור זה קודם שחזר בו ר' יהושע, אבל משחזר בו- הרי שגם כשרה שינקה מן הטרפה מותר מכיוון שמרגע שינקה החלב עבר תהליך בגוף הבהמה שמשנה אותו ולא נחשב חלב כלל אלא "פרש" בעלמא(לשון הפרשה, טינופת וכד')- ולכן תמיד מותר ובו לא גזרו על גבינות עכו"ם, ממילא גם לעניינו- אין לו דין חלב ומותר למלוח אותו עם בשר וכד'.
  - ב. **ר"ת**(ממצע) יש לחלק בין חלב צלול לקרוש. חלב צלול- עדיין בצורתו הוא ולכן נחשב עדיין על שם המקום ממנו הגיע, ואם הגיע מטריפה- אסור, ועל כך דיברה המשנה בחולין כשאסרה. אבל אם החלב קרוש- הרי שהוא כדבר חדש, כ"פרש" בעלמא ולכן מותר אפילו הגיע בטריפה.
  - ג. **רש"י, ר"ן- בין חלב קרוש בין חלב צלול נחשבים כחלב**, ולכן מותרים רק אם באו מכשרה ולא מטריפה. ומה שכתבה הברייתא שאם ינק מטריפה החלב מותר- אין גורסים כן. ממילא יוצא שזה נחשב חלב ולכן אסור בשר שנמלח איתו.
- השו"ע פסק כאן כסיעת הרי"ף-** שחלב משנכנס לקיבת הבהמה- השתנה ואיבד את שם החלב ולכן מותר לבשל איתו בשר. **אבל הביא גם את שיטת ר"ת** כ"ש מי שאוסר"- והיינו דוקא בצלול ולא בקרוש, כמבואר לעיל בר"ת. **הרמ"א פסק כר"ת.**

שו"ע- "חלב הנמצא בקיבה (לכתחלה אין להניחו בקיבה עד שיצטנן החלב בתוך הקיבה) (ארוך כלל י"ח בשם רבי שמחה והג"ה אשיר"י) אבל בדיעבד אין לחוש) שנמלח בקיבתה או שעמד בו יום אחד אסור להעמיד בו²¹²."

רמ"א: "ואם העמיד בו אם הוא הצלול אסור כל הגבינות עד שיהא ששים בחלב שהעמיד נגד הקיבה האסורה²¹³, ואם היה ששים בחלב הכל מותר. ואם היה הקיבה קרושה אינה אוסרת כלום אפילו לא היה ששים בחלב נגד הקיבה²¹⁴ (לדעת ר"ת), ואם היה הקיבה צלול מתחילה ונקרש יש לו דין צלול (בית יוסף בשם רשב"א ובשם הפוסקים) ויש מקילין בזה (ש"ד ובית יוסף בשם המרדכי) ובמקום הפסד יש להקל²¹⁵: עור הקיבה לפעמים מולחים אותו ומייבשין אותו ונעשה כעץ וממלאים אותו חלב מותר דמאחר שנתייבש²¹⁶ הוא כעץ בעלמא ואין בו לחלוחית בשר²¹⁷ (ב"י בשם שבלי לקט)".

²¹² **הסבר:** בסעיף קודם דנו מה דין החלב שבקיבה האם הוא נחשב כחלב רגיל שהמבשלו בבשר עובר איסור או שאינו חלב בכלל ומותר לבשלו בבשר, שכיוון שעבר תהליך עיכול שינה שמו ונחשב כ"פרש" ודינו כמאכל סתמי. סעיף זה עוסק בחלב נוסף שמעמיד אותו בחלב הראשון(עליו דיברנו סעיף קודם) שהיה בקיבה- כי כך היו מייצרים את הגבינות- מניחים חלב עם ה"קבה"= עם החלב שניק העגל והוא בעור הקבה כי האנזים שבחלב הזה מייצב ומגבן את החלב השני לגבינה. אז אמנם ראינו לעיל שהשו"ע פסק שדינה של ה"קבה"= של החלב שבעור הקבה הוא שאינו חלבי ולכן מותר לבשלו בחלב, והרמ"א הסכים שכן הדין בחלב כזה שהוא קרוש, אבל מה קורה כשאותו חלב שדינו כמאכל "סתמי" נמלח או נכבש עם עור הקיבה- והרי היא בשרית וממילא יוצא שהחלב הזה(שנחשב כ"פרש" ודינו כסתמי) שנמלח/נכבש בתוכה נעשה בשרי ועכשיו רוצה להעמיד בתוכו חלב אחר כדי לגבנו- האם זה מותר? הרי יש פה דבר בשרי שרוצה להניח בו גבינה חלבית?!

השו"ע פסק שאין להעמיד חלב בחלב שהיה בקיבה ונמלח שם או עמד שם מעל"ע ונכבש, מכיוון שאע"פ שפסקין כר"ף וסיעתו שדין החלב שבקיבה הוא סתמי- כפרש בעלמא, מ"מ אם נמלח או שהה שם מעל"ע- בלע מעור הקיבה טעם בשר ואין להעמיד בו חלב כדי לעשותו גבינה. **אבל בדיעבד-** אם נמלח או נכבש החלב שבקיבה והעמיד בו חלב אחר כדי לגבנו- אין אנו אוסרים את החלב האחר מכיוון שאנו אומרים שאין מספיק כוח בחלב שבקיבה שמוגדר כ"פרש" כדי לקחת טעם בשר מן עור הקיבה ולהעבירו לחלב אחר, ולכן בדיעבד לא נאסר החלב האחר, **כן כתב בב"י, עיין ש"ך(קט')**.

אבל הרמ"א גם כאן חילק בין קרוש לצלול, כשיטתו בסעיף הקודם- שאם העמיד חלב אחר באותו חלב שבקיבה כדי לגבן את החלב האחר, יש לחלק בין אם היה החלב שבקיבה צלול- ואז הוא נחשב לחלב ממש וממילא הוא בלע מן הקיבה טעם בשר והרי הוא איסור של בשר בחלב וכשהעמיד בו גבינה אחרת- הרי שהיא בולעת ממנו איסור ונאסרת, אא"כ יש בחלב השני פי ששים מן הקיבה ואז טעם הבשר שלה בטל. אבל אם החלב שבקיבה קרוש- אין החלב השני שמעמיד בו נאסר מכיוון שחלב קרוש דינו כמאכל סתמי וממילא אינו נאסר משום בשר שבלע מעור הקיבה כי הוא מאכל סתמי שבלע טעם בשר, ולכן אינו איסור ואינו אוסר את החלב השני שהועמד בו. ואע"פ שסו"ס קיבל החלב שבקיבה טעם בשר- אין זה עובר לחלב השני שהניחו בו מכיוון שאין בחלב שבקיבה שהוא "פרש" מספיק כוח להעביר טעם בשר שהוא בלע לחלב שני שהונח בו.

²¹³ **הש"ך(ל) מקשה-** מדוע מספיק שיהיה בחלב השני פי 60 מהקיבה בלבד? הרי החלב עצמו שבקיבה ג"כ נעשה איסור והוא דבר המעמיד שלא בטל? **ותירץ הש"ך-** שדבר המעמיד אינו בטל דוקא באיסור עצמי שבו ולא באיסור שנבלע בו.

²¹⁴ עיין בהערה בתחילת הסעיף ביאור דברי הרמ"א. מכיוון שהחלב שבקיבה קרוש- יש לו דין מאכל סתמי ולכן אינו נאסר מן הבשר שהוא בולע מעור הקיבה וממילא לכן אנו אוסר חלב אחר שהעמיד בו.

אבל הקשו האחרונים- הרי מ"מ יאסור החלב השני משום טעם הבשר שבלוע בו? יש שהסבירו שאינו אוסר משום שזה נ"ט בר נ"ט שהרי הוא בלע טעם מעור הקיבה והוא נ"ט בחלב השני. אבל זו טעות מכיוון שזה נ"ט בר נ"ט דאיסורא שלא אמרין. אלא פירושו כפי שהסברנו לעיל- כיוון שהוא "פרש" בעלמא- אין בו מספיק כוח להעביר טעם בשר, שבלע מעור הקיבה, לדבר אחר.

²¹⁵ **ש"ך(לב), הב"ח החמיר- שצלול ונקרש יש להחמיר אף בהפס"מ דהוי איסור דאין.** והש"ך מבאר באריכות מדוע יש להקל בהפס"מ להחשיבו כקרוש, במיוחד שהרבה מן הראשונים לא מחלקים בין צלול לקרוש.

²¹⁶ **דין איסור שנתייבש:**

סעיף יא' - עור איסור המעמיד אוסר בכלשהו:

שו"ע - "אם העמיד גבינה בעור קיבת כשרה²¹⁸ יש בה טעם בשר אסורה ואם לאו מותרת, אבל המעמיד בעור קיבת נבילה וטריפה ובהמה טמאה אוסר בכל שהוא²¹⁹".

- "שו"ת תפארת צבי" (פת"ש, כ') - מותר להשתמש בתולעים אדומים שייבשו אותם לצבוע בהם משקה!
- הפמ"ג (פת"ש, כא') חולק ואוסר בשר יבש שנתייבש, וכן בנוב"י כתב שבשר איסור לא נפקע ממנו שם איסור ע"י שנתייבש.

דין ג'לטין: הג'לטין הוא חלבון המופק מעצמות ועור של בהמות וחיות. תפקידו לייצב ולהקריש ממתקים, גלידות, מעדני חלב וכד' (רגל קרושה הופך מנוזל לג'ל ע"י הג'לטין הנוצר בעת בישול העצמות). הרבה מהמפעלים הגדולים מפיקים ג'לטין מבע"ח טמאים ונחלקו האחרונים בדינו. כמה מגדולי האחרונים וביניהם האג"מ (יו"ד, ב', כג', כד'), שו"ת מנחת יצחק (ה', ה') - אוסרים, טעמם הוא מכיוון שעדיין יש כאן עצמות אסורות שהם גרמו למאכל לעמוד אז אפילו שאין להם טעם חשיב דבר המעמיד שאינו בטל אפילו באלף (גם לשיטתם זה רק מדרבנן מכיוון שאין טעם איסור). לעומתם דעת הרבה מהאחרונים להתיר את כל סוגי הג'לטין - שו"ת אחיעזר (ג', לג'), שו"ת הר צבי (יו"ד, פג'), יביע אומר (ח"ח, יו"ד, יא'). טעם המתירים הוא מכיוון שבדרך עשייתו הוא מאבד את כל טעמו עד שאינו ראוי לאכילה וממילא אינו נחשב יותר לדבר מאכל, ובכלל עצמות לא נחשבות מעולם לאוכל וכלל אין עליו איסור נבלות וטריפות. למעשה נראה להקל בכך מכיוון שאין כאן טעם וממילא זה רק איסור דרבנן של דבר המעמיד שאינו בטל - וכיוון שנחלקו הפוסקים - הוי ספק דרבנן שעל פי כללי הפסיקה מקילים בו.

²¹⁷ **שימוש בעור בהמה יבש לאיסון חלב:** דבר מצוי היה להשתמש בעורות של בהמה כנאדות שהיו שומרים בהם נוזלים כמו שמן, יין, חלב, שכן עור הבהמה משמר טוב את המאכל. הבעיה היא שעור הבהמה נחשב כבשר, ואם משהה בו משקה כגון חלב למעלה מעל"ע הרי שהם נכבשים יחד ויש פה איסור. לכן היו מייבשים היטב את העורות ואז היו מאבדים את טעמם ונחשבים כעץ בעלמא ואז היו מניחים בו את המשקים.

הש"ך (לד') כתב שלכתח' אין לעשות כן.

שו"ת רעק"א - אם יש שישים במשקה כנגד העור - אין בעיה כלל ואין לחוש משום ביטול איסור לכתח'.

בפת"ש (יט') מביא שאלה שנשאלה לחת"ס (ס' פא') - על בן תורה אחד שהיה עני ומכר למחייתו גבינות, וחפש היתר להעמיד חלב בעור הקיבה כדי לשמר את הגבינות טוב. וכך היו עושים - מחכים שעור הקיבה יתייבש ואז מרכיין אותה במים וי"ש וכו'. וכתב החת"ס שאמנם קשה להמציא היתר בהסתמך על כך שהעור יבש - כי מי יודיע לנו מתי זה מספיק התייבש, ועוד שכאן חוזר ומשרה את העור ומרככו ובכל מוציאו מהיובש ואולי חוזר להיות כבשר.

אבל מ"מ יש להמציא היתר ע"י שיש בודאי בחלב יותר מפי 60 מהמיץ של עור הקיבה, וממילא אין כאן נ"ט, ואז נשאר לנו רק הבעיה שהוא מבטל איסור לכתח', אבל זה מתירים כי יש כאן תרי דרבנן - 1. דכל משקה היוצא ע"י מליחה לית ביה משום טעם כעיקר, 2. ועוד שמדובר פה שכובש המשקה וכבישה בב"ח ב"א מדרבנן (כמבואר בסיומן קה', א'). וטוב אם כל ערב יוציא אותו ואז יחזיר אחר מעט זמן כדי שלא יהיה כבוס שם מעל"ע, ועוד שהוא עני והוי הפס"מ ולכן בצירוף כל אלו נראה להתיר.

²¹⁸ הדין פה שונה מהדין הנידון בסעיף ט', כי כאן מדובר בחלב שמעמיד אותו בעור קיבת נבלה - היינו בחלק ממש מהנבלה ולא כמו בסעיף ט' שמדובר שמעמיד בגבינה שהייתה בעור קיבת בהמה - שבו נחלקו מה דינו האם נחשב חלב או לא, אבל כאן שזה עור הקיבה ממש אין מה להקל בו ובודאי אוסר כל שנותן טעם, ואם מדובר בחיה טמאה - אוסר בכל שהוא כי דבר המעמיד אוסר בכל שהוא.

²¹⁹ **במשנה בחולין קטז', א', שנינו** - "המעמיד (חלב) בעורה של קיבה - אם יש בה בנותן טעם הרי זה אסור". **והרשב"א הקשה** - שהרי דין זה פשוט ככל בשר וחלב שתלוי בנתינת טעם? **ותירץ** - שיש כאן חידוש כי הייתי אומר שהעור של הקיבה נחשבת לדבר המעמיד ודבר המעמיד אוסר בכלשהו ולא בטל, קמ"ל שבבשר וחלב - דרך בישול אסרה התורה, ולכן רק כשיש טעם זה אוסר ולא משום דבר המעמיד.

אבל בשאר איסורים, כגון המעמיד חלב בעור נבילה וכד', החלב אסור ואע"פ שאין בו בכלל טעם מן הנבלה עדיין נאסר כי הנבלה היא המעמידה את הגבינה - היא הגורמת ליצירת הגבינה מן החלב.

ברמ"א כתב שמה שאנו אוסרים משום המעמיד זה דווקא כשהמעמיד בעצמו יכול להעמיד את הגבינה, אבל במקום שהאיסור אינו יכול להעמיד בעצמו אלא צריך סיוע מדבר נוסף של היתר - חשיב "זה וזה גורם" ושרי אם אין טעם איסור. **הש"ך וט"ז כתבו** שאין להתיר מטעם זה וזה גורם כשהאיסור יכול להעמיד לבדו בלא היתר.

רמ"א - "משום דדבר האסור בעצמו ומעמיד אפילו באלף לא בטיל (כ"כ ב"י לדעת הרשב"א ור"ן) ודוקא שלא היה שם מעמיד אחר רק האסור אבל אם היה שם גם כן מעמיד היתר הו"י זה וזה גורם ומותר אם איכא ששים נגד האסור (ממשמעות המרדכי)".

סימן פח' - שלא להעלות בשר על השולחן שאוכלין גבינה:

סעיף א' - אסור להעלות בשר על שולחן שאוכל עליו גבינה:

שו"ע - "אפילו בשר חיה ועוף אסור להעלותו על שלחן שאוכל עליו גבינה²²⁰ שלא יבא לאכלם יחד אבל בשלחן שסודר עליו התבשיל מותר ליתן זה בצד זה²²¹".

סעיף ב' - גדרים והיתרים בהעלאת בשר וגבינה על אותו שולחן:

שו"ע - "הא דאסור להעלותו על השלחן דוקא בשני בני אדם המכירים זה את זה אפילו הם מקפידים זה על זה אבל אכסנאים שאין מכירין זה את זה מותר ואפילו המכירים אם עשו שום היכר כגון שכל אחד אוכל על מפה שלו או אפילו אוכלים על מפה אחת ונותנים ביניהם פת להכירא מותר²²²".

220 על אילו איסורים חל איסור ההעלאה על שולחן שאוכל בו:

ש"ך (ב') - דווקא בשר וחלב אסור להעלות על שולחן אחד אבל לא אסור להעלות על השולחן איסור אחר כגון נבלה, מכיוון שדווקא בשר וחלב לא בדילי אינשי מיניה וחוששים שיבוא לאוכלו בטעות משא"כ בשאר איסורים. בהמשך מביא הש"ך שאפשר שמשמע מהרא"ש שגם בשאר איסורים יש לאסור להעלות על השולחן שאוכל ומוכיח את זה מנדריים- שהמודר הנאה מחבירו מותר לו לאכול עימו מאותו שולחן מכיוון שהם שונאים זה לזה לא חוששים שיבוא לאכול משל חבירו שאסור עליו, מכאן מוכח שדווקא כאן כי הם שונאים מותר לו להעלות מאכל אחר שאסור עליו על אותו שולחן שאוכל בו, אבל סתם כך אסור להעלות שאר איסורים. אבל דוחה הש"ך ראייה זו כי שם זה דין מיוחד משום שדבר האסור לאדם בנדר דומה לבשר וחלב שלרובא דעלמא שרי ולכן חוששים שיבוא לטעות משא"כ בשאר איסורים.

בהמשך מביא הש"ך שגם בחמץ יש איסור להעלותו על שולחן שאוכל בו בפסח שמא יבוא לאכול אותו ואין ללמוד מכאן לשאר איסורים כי חמץ יש לו דין מיוחד שהחמירו שאוסר בכלשהו. ועוד סיבה שהחמירו בלחם כי על הלחם לבדו יחיה האדם ורגיל בו כל השנה ולא בדילי אינשי מיניה. **סיכום:** רק בבשר וחלב החמירו שלא להעלות על שולחן אחד, אבל בשאר איסורים אין בעיה להעלות על שולחן שאוכל בו. ואסרו גם בדבר האסור עליו משום נדר כי דומה לבשר וחלב וכן לענין חמץ בפסח כי החמירו בו שאוסר בכלשהו וכן בלחם של איסור כיוון שהאדם רגיל בו. ²²¹ **משנה בחולין ריש פרק "כל הבשר", קג:** - "כל הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים, ואסור להעלותו עם גבינה על השולחן חוץ מבשר דגים וחגבים". **ושם במשנה דף קד:** - "באיזה שולחן אמרו- בשולחן שהוא אוכל, אבל בשולחן שהוא סודר עליו את התבשיל נותן זה בצד זה ואינו חושש".

²²² **חולין קז:** - "רשב"ג אומר שני אכסנאין אוכלין על שולחן אחד זה בשר זה גבינה ואין חוששין... **"ובגמ'** - אמר שמואל לא שנו אלא שאין מכירין זה, אבל מכירין זה-אסור". ועוד שם - "לא אסרו אלא בתפיסה אחת".

נחלקו הראשונים מה נחשב "בתפיסה אחת" (או"ח, סימן קעג):

- **תוס', רא"ש** - שיש דבר המפסיק ביניהם, כגון לחם, מנורה וכו'. שיהיה לסימן שלא יבואו להתבלבל ולחשוב שהם סועדים יחד ויעבירו מזה לזה.

רמ"א - "ודוקא שאין אוכלין מן הפת המונח ביניהם להיכר אבל אם אוכלים ממנו לא הוי היכר דבלאו הכי הפת שאוכלין ממנו מונח על השלחן (ארוך והגהות אשיר"י) אבל אם נתנו ביניהם כלי ששותין ממנו ובלאו הכי אין דרכו להיות על השלחן הוי היכר אף על פי ששותין מן הכלי (ב"י בא"ח סימן קע"ג) וכל שכן אם נתנו שם מנורה או שאר דברים שעל השלחן דהוי היכר: ויהיו זהירים שלא לשתות מכלי אחד משום שהמאכל נדבק בכלי (הג"ה אשיר"י ואו"ה) וכל שכן שלא יאכלו מפת אחד וכן נוהגין ליחד כלי של מלח לכל אחד בפני עצמו כי לפעמים טובלים במלח ונשארו שיורי מאכל במלח".

סימן פט"ו - שלא לאכול גבינה אחר בשר:

סעיף א'-הזמן שצריך לשהות בין בשר לחלב:

שו"ע - "אכל בשר אפילו של חיה ועוף²²³ לא יאכל גבינה אחריו עד שישהה²²⁴ שש שעות²²⁵ ואפילו אם שהה כשיעור אם יש בשר בין השינים צריך להסירו והלועס לתינוק צריך להמתין²²⁶".

• **רי"ף, רמב"ם** - בהוצאה אחת היינו שמכירים זא"ז והוציאו יחד הכסף לקנות המאכלים ולכן יש חשש שיבואו להעביר בין זה לזה. לפי שיטה זו הפסק לא מועיל.

בשו"ע פסק כשיטה ראשונה - שני אכסנאין היינו שלא מכירין זא"ז יכולים לאחוד אחד עם השני. **ביסוד הדבר עומדת הסברא ע"פ הגמ' בשבת יג, א'-הגמ'** עוסקת באיסור שינה של איש עם אשתו נידה ומתירה לישון זה בצד זה אם הם עם בגדים מכיוון שזה גם היכר וגם יש שם "דעות" שכיוון שיש כאן שני אנשים יש כאן "דעות" לשון הגמ' והיינו שיבואו להזכיר זה לזה. אבל שני אחים או שני חברים המכירים זא"ז אסור להם לאכול בשר וחלב על אותו שולחן אא"כ יש היכר ביניהם כגון - שכל אחד אוכל על מפה שלו, שנותנים ביניהם כלי שאין רגילות שיהיה על השולחן, כגון מנורה ביום, לחם שלא אוכלים ממנו באותה סעודה וכד'. **בפת"ש (ג', ד') כותב** - ששנים המודרים הנאה זה מזה או שיושבים בריחוק זה מזה על אותו שולחן או שיש גם אחרים שאוכלים על אותו שולחן - מותר אף בלא היכר. **המהרש"ל מיקל** בשני בני"א חברים המכירים זא"ז, כל שהם לא אחים שלא כשו"ע.

223 אכל בשוגג בשר נבילה האם צריך להמתין אחריו ו' שעות?

לעיל בסימן פז' סעיף ג' פסק מרן שאין איסור בשר וחלב מן התורה אלא בבשר בהמה ולא בבשר חיה ועוף ולא בבשר טמאה. נחלקו שם האחרונים האם יש איסור דרבנן באכילת בשר נבילה בחלב או לא, אבל לכ"ע אין איסור בישול או הנאה בכך. לאור הבנת רוב האחרונים - שכלל לא גזרו על אכילת בשר טמאה בחלב מכיוון שבלאו הכי יש איסור באכילת נבילה אז לא גזרו - לפי זה יוצא שמי שאכל בשר נבילה בטעות או בהיתר כגון מלחמה וכד' - אינו צריך לחכות אחרי כן ו' שעות כי כלל לא גזרו עליה משום בשר בחלב. ויש חולקים בדבר.

224 מדוע צריך לשהות בין בשר לחלב (ט"ז, א'):

- שהבשר מוציא שומן והשומן מושך הטעם זמן ארוך.
- טעם הרמב"ם - שבשר שבין השיניים נשאר ומקרי בשר שש שעות. זה נלמד מהתורה שכתבה על בשר שבין השיניים - "הבשר עודנו בין שיניהם".

מספר נפק"מ בין הטעמים:

- הלועס מאכל בשר כדי לרכוכו לתינוק - לטעם א' כיוון שאינו אוכל אין יוצא שומן בתוכו, אבל לטעם שני - גם כאן יש לחשוש לבשר שבין השיניים וצריך להמתין. **השו"ע החמיר** כטעם א'.

- ב. **המוצא בשר שבין השיניים אחרי ו' שעות**- לפי טעם א', הרי שאם מצא בשר בין השיניים חייב להוציאו שמא גם הוא נותן טעם שומן. אבל לטעם ב'- אם מצאו אחרי ו' שעות אין צריך ליטול הבשר מכיוון שכל הסיבה בגללה מחכים ו' שעות זה בגלל הבשר שאולי נתקע בין השיניים ואחרי זמן זה כבר נחשב כמעוכל ולכן אין עוד מה לחשוש אליו ולכן גם לא צריך להסירו אחרי זמן זה. **השו"ע החמיר**- להצריך ליטול מבין שיניו גם אחרי ו' שעות.
- ג. **גבינה קשה**- עיין סעיף ב' בשם הט"ז שיש להחמיר לחכות ו' שעות אחרי שאכל גבינה קשה רק משום טעם א'- שיש טעם שומן בה ויעלה עם הבשר שיאכל אבל לטעם ב'- אין מה לחשוש לגבינה שבין השיניים כי זה חידוש שחידשה התורה רק בבשר שנאמר "הבשר עודנו בין שיניהם", אבל בגבינה לא. **הרמ"א כתב** שיש נוהגין שלא לאכול בשר ו"ש אחרי גבינה קשה, ויש מקילין שמספיק קינוח הדחה ויאכל מיד וטוב להחמיר, עיין על כך בסעיף ב'.
- למעשה**- אכן ק"ל להחמיר כשני הטעמים.

מי שטעם טעם בשר ומיד ירק, כגון אשה שהכניסה לפיה בכדי להרגיש האם המאכל חם לתינוק- האם צריך להמתין?

כתב בילקו"י ובספר "הכשרות" שבכה"ג לא מתקיים אף אחד מן הטעמים ולכן אין צורך אפילו לכתח' להמתין אחרי כן.

❖ **ניתן להקל בהמתנה בין בשר לחלב בקטן/ יולדת/ מעוברת וכד'- ומספיק מה שממתין שעה בין סעודה לסעודה- עי' שו"ת יחווה דעת חלק ג סימן נח ד"ה ודע שילודת.**

שעות רגילות או זמניות:²²⁵

נחלקו האחרונים האם אלו שש שעות רגילות או שש שעות זמניות(פת"ש, ג):

- **כו"פ, חכ"א, משב"ז- כמובן שלא זמניות**, דודאי אין לומר שבימות החורף מתעכל האוכל מהר יותר.
- **פר"ח- שעות זמניות**, כי בשעות החורף הסעודות קרובות יותר זל"ז, וממילא מתקיים יותר מהר החיוב לשהות בין סעודה לסעודה.

שש שעות ממתני והאם כולל השעה השישית:

הדגו"מ מוכיח שמחשבים את השש שעות מסוף זמן הסעודה הקודמת. הוא למד זאת מדברי הר"ן שכתב שגם אם נמצא בשר בין השיניים צריך להסירו ואין למנות מחדש, ומשהוצרך לחדש את זה משמע שלכה"פ מסוף סעודה קודמת כן צריך לחכות.

בלח"מ כתב שמה שצריך להמתין היינו דווקא עד תחילת שעה שישית ולא עד סופה שכן כל הלימוד הוא ממר עוקבא שהמתין כזמן שבין סעודה לסעודה, והרי סעודה של ת"ח היא בשעה שישי- היינו שצריך להמתין עד זמן הסעודה- תחילת שעה שישית ולא סופה.

²²⁶ קיימות 2 סוגיות בגמרא שלכא' סותרות זא"ז, מכוח התירוץ שבין שתיים נחלקו הראשונים בדין המתנה בין בשר לחלב:

גמ' חולין קד': - "רב יצחק בריה דרב משרשיא איקלע לבי רב אשי, אייתו ליה גבינה- אכל, אייתו ליה בשרא- אכל ולא משא ידיה, אמרי ליה- והא תאני אגרא חמוה דרבי אבא: עוף וגבינה נאכלין באפיקורן" (הפקר), עוף וגבינה אין, בשר וחלב לא! אמר להו- הני מילי בליליא, אבל ביממא הא חזינא". מגמ' זו עולה שמותר לאכול עוף ואחריו גבינה וגם בשר ואחריו גבינה ובלבד שיקנח וישטוף.

מצד שני- **הגמ' בחולין קה', א'-** "אמר רב חסדא: אכל בשר- אסור לאכול גבינה, גבינה- מותר לאכול בשר". מגמ' זו עולה הפוך שאין לאכול גבינה אחר בשר.

נחלקו הראשונים בתירוץ הסתירה:

א. **בה"ג ור"ת, (תוס' דף קד': ד"ה "עוף וגבינה"), רמב"ן-** הלכה כגמ' ראשונה ומותר לאכול גבינה אחר עוף וגם אחר בשר אם נטל

וקינח. מה שרב חסדא החמיר שאסור היינו דווקא בלא נטל וקינח, ומה שמר עוקבא חיכה לארוחה אחרת- החמיר על עצמו.

ב. **תוס' (שם, שיטה ראשונה שם)-** הלכה כגמ' שניה של רב חסדא ואסור לאכול גבינה אחר בשר, אבל גבינה אחר בשר עוף- לכך לא

התייחס רב חסדא והלכה כגמ' ראשונה- שמותר גבינה אחר עוף ואפילו בלא נטילה וקינח, ומה שכתבו שם שגם גבינה אחר בשר מותר אם נטל וקינח זו טעות והכוונה היא הפוכה- שמותר בשר אחר גבינה.

ג. **רמב"ם-** הלכה כגמ' שניה לגמרי, ואסור לאכול גבינה בין אחר בשר בין אחר עוף, וכל הדין בגמ' ראשונה ש"עוף וגבינה נאכלין

באפיקורן"- היינו עוף אחר גבינה ולא להיפך.

הרא"ש כתב שלמעשה- נהגו העולם לשהות אחר אכילת בשר ואפי' אחרי אכילת עוף, והיינו כשיטת הרמב"ם, וכן כתב בשו"ע סי' קעג, וכן פסקו הרבה מן הראשונים.

א"כ, לרוה"פ יש לשהות בין בשר חלב.

רמ"א - "ואם מצא אחר כך בשר שבין השינים ומסירו צריך להדיח פיו קודם שיאכל גבינה (הר"ן פכ"ה) ויש אומרים דאין צריכין להמתין שש שעות רק מיד אם סלק ובירך ברכת המזון מותר על ידי קנוח והדחה (תוס' ומרדכי פכ"ה והגהות אשרי"י והג"ה מיימוני פ"ט דמ"א וראבי"ה) והמנהג הפשוט במדינות אלו להמתין אחר אכילת הבשר שעה אחת²²⁷ ואוכלין אחר כך גבינה מיהו צריכים לברך גם כן ברכת המזון אחר הבשר (ע"פ הארוך והגהות ש"ד) דאז הוי כסעודה אחרת דמותר לאכול לדברי המקילין אבל בלא ברכת המזון לא מהני המתנת שעה ואין חילוק אם המתין השעה קודם ברכת המזון או אחר כך (ד"ע ממהרא"י ולאפוקי או"ה). ואם מצא בשר בין שיניו אחר השעה צריך לנקרו ולהסירו (ד"ע ממשמעות הר"ן הנ"ל) ויש אומרים דאין לברך ברכת המזון על מנת לאכול גבינה (ארוך בשם מהר"ח) אבל אין נזהרין בזה ויש מדקדקים להמתין שש שעות אחר אכילת בשר לגבינה וכן נכון לעשות²²⁸."

סעיף ב' - אכילת בשר אחרי גבינה:

שו"ע - "אכל גבינה מותר לאכול אחריו בשר מיד ובלבד שיעיין ידיו שלא יהא שום דבר מהגבינה נדבק בהם ואם הוא בלילה שאינו יכול לעיין אותם היטב צריך לרחצם וצריך לקנח פיו ולהדיחו והקינוח הוא שילעוס פת ויקנח בו פיו יפה וכן בכל דבר שירצה חוץ מקימחא ותמרי וירקא לפי שהם נדבקים בחניכים (פירוש מקום למעלה מבית הבליעה קרוב לשינים) ואין מקנחים יפה ואחר כך ידיח פיו במים או ביין, במה דברים אמורים בבשר בהמה וחיה אבל אם בא לאכול בשר עוף אחר גבינה אינו צריך לא קינוח ולא נטילה²²⁹."

אותם אלו המצריכים לשהות נחלקו כמה זמן צריך לשהות. המקור למחל"כ כמה צריך לשהות הוא בגמ' חולין קה, א' - "אמר מר עוקבא אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא כי הוה אכיל בישראל האידינא לא הוה אכל גבינה עד למחר עד השתא, ואילו אנא בהא סעודתא הוא דלא אכילנא, לסעודתא אחרינא - אכילנא."

נחלקו הראשונים מה נחשב "סעודה אחרת", שבה יהיה מותר לאכול חלב:

- הרא"ש כתב שזה הזמן שבין סעודת הבוקר לסעודת הערב. והרמב"ם כתב שהיינו 6 שעות. וכ"פ הרשב"א.
- בה"ג ותוס' הקלו ביותר - שכל שזה סעודה אחרת - שרי והיינו שסילק סעודה זו ובירך ואז יכול לאכול בסעודה אחרת חלב.

הלכה למעשה: בשו"ע פסק להלכה כרמב"ם - שצריך לשהות 6 שעות בין בשר לחלב, וה"ה לבשר עוף.

הרמ"א הביא את כל השיטות וכתב - שיש מקילין מיד עם סיום הסעודה, סילוק וברכה מ"ז שיכול לאכול חלב, אבל נהגו לחכות שעה אחת. ומסיים - שיש מדקדקין לשהות שש שעות - וכן נכון לעשות.

המהרש"ל כתב - "ראוי למחות בבני תורה ולגער בהם שלא יקלו פחות משש שעות", "וכן ראוי לעשות (לשמור 6 שעות לכל מי שיש בו ריח תורה".

²²⁷ **בפת"ש (ג') הביא את החת"ס** - שהתיר לחולה שאכל בשר וצריך חלב לרפואתו או להקל על עצמו, אפילו הוא רק חולה קצת - "א"צ להמתין בין בשר לחלב יותר משעה ואחר שברך ברכה"ז ישנה וירוח לו".

²²⁸ **בקיזור שו"ע להרב פויפר הובא בשם הגרשז"א** - שנשים מבנות אשכנז לא ימהרו לשנות את מנהגן אם נהגו להקל. מאחר שהן עסוקות בבישולים ותבואנה לידי מכשול לטעום מהתבשילים.

²²⁹ המקור לדין זה הוא בגמ' שראינו לעיל - **חולין קד', ב'** - "תאני אגרא חמוה דרבי אבא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן... בלא נט"י ובלא קינוח הפה", ובהמשך הגמ' - דווקא בעוף וחלב לא צריך לשטוף ידיו אבל מי שאכל בשר בהמה צריך אחרי כן קינוח פיו - שמא נדבק שם בשר. הראשונים נחלקו בהבנת הגמ' כמוזכר לעיל:

רמ"א - "ויש מחמירין אפילו בבשר אחר גבינה²³⁰ (מרדכי בשם מהר"ם וב"י בא"ח סימן קע"ג) וכן נוהגין כל שהגבינה קשה אין אוכלין אחריה אפילו בשר עוף כמו בגבינה אחר בשר²³¹ (וכן הוא בזוהר) ויש מקילין ואין למחות רק שיעשו קנוח והדחה ונטילת ידים מיהו טוב להחמיר²³²".

סעיף ג'-תבשיל חלב אחרי תבשיל בשר:

שו"ע - "אכל תבשיל של בשר מותר לאכול אחריו תבשיל של גבינה²³³ והנטילה ביניהם אינה אלא רשות (ויש מצריכים נטילה) (שערים והגהות ש"ד) אבל אם בא לאכול הגבינה עצמה אחר תבשיל של בשר או הבשר עצמו אחר תבשיל של גבינה חובה ליטול ידי²³⁴".

- **הרמב"ם פירש** שמה שכתוב שנאכלים באפיקורן היינו שמותר לאכול גבינה ואח"כ עוף. (שלא כרמב"ן ותוס' - שהתירו מגמ' זו אכילת עוף ואחריו גבינה).
  - **הר"ן כתב** שדין זה שהתיר אגרא בשר עוף אחרי גבינה בלי שטיפה או קינוח זה גם בחיה שהיא כמו עוף אינה אסורה בחלב מהתורה. לעומת זאת הרמב"ם כתב דין זה רק בעוף ולא בבשר חיה כי אמנם היא מדרבנן אבל היא דומה לבשר בהמה ולכן החמירו בבר חיה שגם צריך שטיפה וקינוח כמו בבשר בהמה.
- השו"ע פסק כרמב"ם** - שהאכל גבינה אחר בשר עוף או חיה צריך קינוח ושטיפה. והאכל חלב אחר בשר עוף - אינו צריך כלום.
- ²³⁰ שלא לאכול בשר בתוך שש שעות שאכל גבינה.
- ²³¹ **ב"ז(ד) כתב** שחומרא זו להמתין באכילת בשר אחר גבינה זה דווקא לפי הטעם שמחכים בין בשר וחלב בשל טעם השומן שעולה מאכילת הבשר, א"כ הכי נמי כשאוכל גבינה קשה וישנה - הרי שעולה בו טעם השומן שבה ולכן אסור לאכול אחריה גבינה. אבל לפי הרמב"ם שהטעם הוא משום הבשר שבין השיניים - הרי שאין מה לאסור אכילת בשר אחר גבינה, כי דווקא בבשר חידשה התורה "שהבשר עוודנו בין שיניהם" שנחשב לבשר, אבל לגבינה שנתקעה בין השיניים אין לחשוש.
- ה"ז כתב כאמור** שחומרא זו נכונה דווקא בגבינה קשה שרק בה עולה השומן ומתערב עם הבשר שיאכל אחרי כן, משא"כ בשאר חלב שאין לאסור לחכות שש שעות אלא מספיקה הדחת פה וידיים וניקוי שיניים בלבד.
- ²³² **סיכום:** בגבינה קשה יש מחמירים שלא לאכול בשר אחריה כמו בגבינה אחר בשר, ואפשר להקל אבל טוב להחמיר בכך, וכאמור זה דווקא בגבינה קשה.
- המהרש"ל כתב** שאין להחמיר בכך וזו מינות.
- גבינות קשות בימינו:** בחוברת הכשרות של תנובה נכתב שהגבינות הצהובות הרגילות לסוגיהן לא נחשבות גבינות קשות, שכן משך הבשלתם כחודש-חודשיים. (**ובש"ך(טו')** כתב שגבינה קשה היינו ששה חודשים).
- ²³³ **השאלה** הגדולה ביותר על סעיף זה היא איך יתכן שהתיר השו"ע אכילת תבשיל חלב אחרי תבשיל בשר הרי פסק בסימן צח' שטעם כעיקר דאו' והרי התבשיל הבשרי קיבל טעם בשר, אז איך אפשר אחריו תבשיל חלבי?
- תשובה:** לעיל בתחילת הסימן ראינו מחל" ראשונים מדוע גזרו להמתין בין בשר לחלב? י"א משום ששומן הבשר מושך טעם הבשר לעוד כמה שעות וי"א(רמב"ם) משום חשש לבשר שבין השיניים.
- מכך שהתיר השו"ע תבשיל חלב אחר תבשיל בשר סימן שסובר כשיטה השניה שאומרת שכל הסיבה לגזור היא משום בשר שבין השיניים - וא"כ בתבשיל בשר אין חשש שיתקע בשר בין שיניו ולכן שרי. ואפילו לשיטה הראשונה אפשר לומר שתבשיל של בשר אין בו שומן המושך את הטעם כבשר עצמו ולכן לא גזרו שלא לאכול אחריו גבינה.
- דהיינו - טעם כעיקר זה לעניין שאסור לאכול התבשיל הזה עם חלב כי זה ממש איסור דאו' של בשר בחלב, אבל בזה אחר זה שחכמים גזרו מטעמים שונים - הרי שכשטעמים אלו לא מתקיימים אין לאסור בזה אחר זה.
- אבל הרמ"א** שאסר נראה שסובר כטעם ראשון או שחושש לשני טעמים ואע"פ שאין חשש שיתקע בין שיניו עדיין יש לחשוש שימשך טעם הבשר שבתבשיל ולכן יש לאסור לאכול אחרי כן תבשיל חלב.
- ²³⁴ מקור הדין בגמ' **חולין קה', א':** "מים ראשונים ואחרונים - חובה, אמצעיים - רשות". **ובהמשך(שם עמ' ב-)** - "אמר ר' נחמן לא שנו אלא בין תבשיל לתבשיל, אבל בין תבשיל לגבינה - חובה".

רמ"א-: "ושומן של בשר דינו כבשר עצמו (רשב"א סימן ש"ז ומרדכי והגהת ש"ד): ונהגו עכשיו להחמיר שלא לאכול גבינה אחר תבשיל בשר כמו אחר בשר עצמו ואין לשנות ולפרוץ גדר (ארוך וב"י), מיהו אם אין בשר בתבשיל רק שנתבשל בקדירה של בשר מותר לאכול אחריו גבינה²³⁵ (שם) ואין בו מנהג להחמיר וכן נוהגין לאכול בשר אחר תבשיל שיש בו גבינה או חלב מיהו יש ליטול ידיו ביניהם ואפילו לא יאכל בשר ממש רק תבשיל של בשר אחר תבשיל של גבינה אם נגע בהן בידיו (בשערים והג"ה שערי דורא): שמש המשמש בסעודה ונוגע באוכלין אינו צריך נטילה דלא הצריכו נטילה רק לאוכלים (בית יוסף בשם רש"י)".

סעיף ד'- שימוש בפת שאכל בה בסעודה בשרית לסעודה חלבית:

שו"ע- "מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך לבער מעל השלחן שיורי פת שאכל עם הגבינה ואסור לאכול גבינה על מפה שאכלו בה בשר²³⁶ (וכן להפך אסור) (כן משמע בארוך) וכל שכן שאסור לחתוך גבינה אפילו צוננת בסכין שרגילין לחתוך בשר ולא עוד אלא אפילו הפת שאוכלים עם הגבינה אסור לחתוך בסכין שחותכין בה בשר".

בב"י, או"ח, סימן קעג' מובאות שתי שיטות בראשונים בביאור דברי ר' נחמן:

א. **רבינו שמואל-** בין תבשיל לתבשיל שהתירו מיד זה בתבשיל חלב עם תבשיל חלב או תבשיל בשר עם תבשיל בשר, אבל לא יתכן לומר שהיינו בין תבשיל חלב לתבשיל בשר- כי זה אסור בכל מקרה לאכול מיד אלא רק לסעודה אחרת.

ב. **ר"ת-** לא יתכן שהגמ' באה לחדש שמותר לאכול תבשיל חלב אחר תבשיל חלב וכד'- שהרי זה פשיטא, אלא פירושו בין תבשיל חלב לתבשיל בשר- אין צריך לחכות ואוכל מיד וזה הכוונה "אמצעיים רשות"- שאם רוצה שוטף ידיו ביניהם ומ"מ מותר לאוכלם מיד בזה אחר זה. אבל בשר ממש אחר תבשיל גבינה או תבשיל גבינה אחר שאכל בשר ממש- זה מה שאסרו והצריכו נטילת ידיו חובה, ובזה צריך לחכות ג"כ לסעודה הבאה.

השו"ע היקל כר"ת, אבל הרמ"א החמיר כרבינו שמואל שעכשיו נהגו להחמיר שלא לאכול תבשיל גבינה(בלי גבינה) אחר תבשיל בשר(בלי בשר)- "ואין לשנות ולפרוץ גדר".

גם האחרונים ופוסקי זמנינו ואפילו ההולכים בד"כ בשיטת מרן השו"ע- החמירו בכך כרמ"א, וכ"פ כף החיים ס"ק נ', ילקו"י סעיף לג'.

²³⁵ **ברמ"א** מתיר כאן לאכול גבינה אחר תבשיל פרווה שבושל בקדירה של בשר בת יומא.

הש"ך(י"ט) הקשה שלא יתכן שמדובר פה בקדירה בשרית רגילה שבישל בה מאכל ואז התיר הרמ"א לאכול אחריה חלב, שכן זה דין נ"ט בר נ"ט קלאסי שבו התירו לאכול את החלב עם התבשיל הזה ולא רק לאחריו. אלא מוכרחים לומר שהרמ"א מחדש כאן שאפילו אם הסיר הבשר לא הודח לאחר שבישלו בו בשר ואחרי כן בישלו בו תבשיל סתמי- עדיין מותר לאכול, אחרי שאוכל את התבשיל הסתמי, מאכל חלבי. וזה חידוש גדול ולא מטעם נ"ט בר נ"ט כי כאן יש ממש שמנונית של בשר כי הסיר לא נוקה (ולא רק בלוע בו בשר כמו בדין נ"ט בר נ"ט) ובכל זאת אם בישל בו מאכל- מותר לאכול אחרי כן חלב.

יוצא מכך חידוש עצום מכיוון שלפיקר, לדוגמא- מחבת שטיגנו בה שניצלים לשבת, החליפו את השמן (בלי לנקות את המחבת) ואז טיגנו בה לביבות- יהיה מותר לאכול אחרי הליבות הללו חלב! מכיוון שבכהאי גוונא לא גזרו על אכילת חלב אחר בשר. ודין זה לא מבעיא לפסיקת השו"ע שלשיטתו אפילו באותו שמן שטיגנו את השניצלים וטיגנו אחר"כ את הליבות- שרי לאכול אחרי כן חלב כי זה שני תבשילים שהתיר בזה אחר זה, אלא אפילו הרמ"א שאסר בשני תבשילים- מ"מ בסיר עצמו גם הוא התיר שלא גזרו.

²³⁶ בשם **הרשב"א**, והטעם שחוששים שמא ידבקו לכלוכי הבשר בגבינה או בלחם.

פת"ש(ח') בשם הרדב"ז- אין דברי הרמ"א אלא בימיהם כשהיו מניחין הבשר והגבינה על המפה, ואז יש לחשוש שמא ידבקו זה בזה, אבל מנהגינו להביא כל מאכל על השולחן בקערות ולכן מספיק להפוך המפה או להסיר הליכלוך. דהיינו שבימינו נראה שאפשר להקל בזה שמספיק שינקה השולחן בלבד.

רמ"א: "וכן להפך נמי אסור, מיהו על ידי נעיצה בקרקע קשה שרי²³⁷ (ב"י בשם א"ח וכל בו) אבל כבר נהגו כל ישראל להיות להם שני סכינים ולרשום אחד מהם שיהא לו היכר ונהגו לרשום של חלב ואין לשנות מנהג ישראל²³⁸".

סימן צ' - דיני כחל:

סעיף א'-

הכחל (פירוש הדד של הבהמה) אסור מדברי סופרים שאין בשר שנתבשל בחלב שחוטה אסור מן התורה לפיכך אם קרעו ומירק החלב שבו מותר לצלותו ולאכולו ואם קרעו שתי וערב וטחו בכותל עד שלא נשארה בו לחלוחית חלב מותר לבשלו עם הבשר וכחל שלא קרעו בין של קטנה שלא הניקה בין של גדולה אסור לבשלו ואם עבר ובשלו בפני עצמו (וכל שכן אם צלאו) מותר לאכולו ואם בשלו עם בשר אחר משערין אותו בששים וכחל מן המנין כיצד אם היה הכל עם הכחל כמו ששים בכחל הכחל אסור והשאר מותר ואם היה בפחות מששים הכל אסור בין כך ובין כך אם נפל לקדירה אחרת אסור אותה ומשערין בו בששים כבראשונה שהכחל עצמו שנתבשל נעשה כחתיכה האסורה ואין משערין בו אלא כמו שהוא בעת שנתבשל לא כמו שהיה בשעה שנפל:

²³⁷ דין נעיצת סכין בקרקע מבואר להלן בסימן קכ"א, סעיף ז'- שם מבואר שנעיצת סכין בקרקע מועילה לכל שימוש קר בסכין כי ע"י הנעיצה יוצאת והולכת כל שמנונית שהיא מן הסכין ועכשיו מותר להשתמש בה בצונן לכל דבר ואפילו חריף. אולם לשימוש חם אינה מועילה כי הנעיצה מועילה להוציא רק מה שנדבק חיצונית ע"י דוחקא דסכינא ולא מה שנבלע בתוכה ע"י חום שלכך צריך הגעלה. שטיפה עם סקוצ' היטב = לנעיצה בקרקע: נלע"ד (וכ"כ בשו"ת "היכל שלמה", קכ"א, ז') שטיפה של סכין היטב עם סקוצ' וסבון מועילה כנעיצה בקרקע והוא שישפשף עם הסקוצ' היטב מספר פעמים. סכין כזו יהיה מותר להשתמש בה לכל שימוש קר ואפילו חריף ונחשבת כסכין חדשה שלא בלעה כלום. אולם נראה שיש להיזהר בהוראה זו שכן היא עלולה להביא לפירצה גדולה ולהכשיל הציבור בעניין דין דבר חריף(המבואר בסימן צו') ועוד דינים נוספים.

²³⁸ סיכום דין חיתוך לחם בסכין:

בב"י הביא 2 דעות:

1. **רמב"ן-** אין לאכול פת חתכו אותה בסכין בשרית בארוחה חלבית מכיוון שלפעמים נשאר שומן של בשר על הסכין וכשחותכים הפת זה נכנס אליה.
  2. **רבינו שמשון-** התיר להקל ע"י קינוח. דהיינו שאם קינח הסכין לפני שחתך בה- מותר יהיה להשתמש בלחם לסעודה מהסוג השני. טעמו- כיוון שאם קינח הסכין ואין ממשות הרי שעכשיו זה רק נ"ט בר נ"ט ולכן שרי.
- השו"ע פסק כרמב"ן להחמיר-** שאין להשתמש בסכין חלבית ואפילו נקיה לחיתוך לחם לארוחה בשרית.
- והרמ"א הוסיף-** "מיהו ע"י נעיצה בקרקע שרי".

נחלקו האחרונים בהבנת הרמ"א- על מה מתייחסים דבריו:

- **ט"ז-** ע"י נעיצה בקרקע יהיה מותר לחתוך אפילו בשר בסכין חלבית.
- **ש"ך-** הרמ"א החמיר להצריך נעיצה אפילו לחתוך לחם לסוג אחר.

הלכה למעשה: נראה מרוה"פ שאסור לאכול לחם שנחתך ע"י סכין מסוג אחר, משום חשש לשמנונית, ואפילו אם הדיחה, והיינו דווקא הדחה ללא שיפשוף כי מים בלבד אנו חוששים שלא ירדה השמנונית על ידה השטיפה. אולם בימינו כשרוחצים היטב בסקוצ' וסבון- נלע"ד שזה עדיף אפילו מנעיצה בקרקע ולכן יהיה מותר להשתמש בלחם שחתך בסכין מסוג אחר.

הגה: ויש אומרים דאם נפל תחילה לקדירה שאין בה ששים ונאסר הכחל אם נפל אחר כך לקדירה אחרת אין הכחל מצטרף לששים (טור בשם הרשב"א וד"ע לר"ן דלא כב"י לר"ן) וכן עיקר:

סעיף ב

נהגו שלא לבשלו עם בשר כלל ולבשלו בלא בשר בטיגון או בפשטיד"א מצריכין קריעה שתי וערב וטיחה בכותל ולצלי קריעה שתי וערב:

הגה: ואם עבר ובשלו אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל יש להתיר בדיעבד (סה"ת והמרדכי והג"ה מיימוני והטור ועוד פוסקים עיין תורת חטאת) במקום הפסד מרובה אבל בלאו הכי אין להתיר ומה שנהגו לקורעו ולחתכו כמה פעמים שתי וערב על פני כולו עדיף ומהני יותר מטיחה בכותל (ת"ה ס' קפ"ב) ולצלי נוהגין לכתחלה לקורעו שתי וערב וטיחה בכותל (או"ה כלל י"ח) מיהו אם עבר וצלאו אפילו בלא קריעה שרי אם נצלה לחוד בלא בשר עמו (הג"ה מיימוני וש"ד והטור ועוד פוסקים) ואם נצלה עם בשר עמו אם נקרע שתי וערב וטחו בכותל שניהם מותרים ואם לאו העליון מותר והתחתון אסור (בית יוסף בשם תוס' והרא"ש ומרדכי ואו"ה) ואין לאסור שניהם שמא נתהפך השפוד דבדיעבד לא מחזקינן איסורא (או"ה) אבל לכתחלה אין לצלותו עם בשר כלל ולקדירה בלא בשר נוהגין בו איסור לכתחלה (רש"י והפוסקים) והוא הדין לטגן אפילו בלא בשר (בית יוסף) ואפילו נתייבש הכחל (או"ה) ואם עבר ובשלו בקדירה לבדו בדיעבד מותר אם נקרע שתי וערב וטחו בכותל (רש"י וראב"ן וש"ד ומרדכי ועוד פוסקים) מיהו אם נתייבשה דהיינו לאחר שלשים יום אם עבר ובשלו אפילו עם בשר מותר בדיעבד (ש"ד והג"ה והר"י יחיאל): ולעשות פשטיד"א מן הכחל בלא בשר נהגו בו היתר אם אין אופין הפשטיד"א במחבת אבל במחבת דינו כמו בשול בקדירה (מהרא"י בהג"ה וארוך כלל י"ח) ויש פרושים המחמירים בכל פשטיד"א אם לא נתייבש הכחל תחילה: יש מחמירין שלא לאפות פשטיד"א כחל עם של בשר בתנור קטן רק יש להניח אחד בפי התנור (ת"ה סימן קפ"ב) וטוב להזהר לכתחלה אף כי אינו אלא חומרא בעלמא (ב"ח וארוך):

סעיף ג'

מותר לחתוך כחל רותח בסכין שחתכו בו בשר (וכל שכן כחל חי אף על פי שהיא מלאה חלב) (תא"ו נט"ו) וכן מותר לחתוך בשר בסכין שחתכו בו כחל וכן הדין לאכול זה בכלי שאכלו בו זה:

הגה: והוא הדין לצלות זה בשפוד שצלו בו זה והוא הדין דמותר להניחו בקערה עם בשר צלי אפילו שניהם חמים דלאחר צליית הכחל דינו כשאר בשר לכל דבר (ב"י בשם הרשב"א והארוך) ודוקא שנצלה כדינו דהיינו שקרעוהו תחילה שתי וערב וטחוהו בכותל אבל אם עבר וצלאו בלא קריעה או קריעה מועטת כל דברים אלו לכתחלה אסורים (טור וב"י) ובדיעבד הכל מותר: ואם קרעוהו כדינו וצלאו אף על פי שמצא אחר כך גומות מלאות חלב אין לחוש (ארוך כלל י"ח) וכן אם הניחו כך שלם קודם צלייתו עם חלבו יום שלם מותר ולא אמרינן כבוש כמבושל בכי האי גוונא (שם):

סעיף ד':

לצלוח כחל או למולחו עם הבשר דינו כדין צליית או מליחת כבד עם בשר ויש מי שמתיר למלוח כחל על הבשר:

הגה: ואין למלוח עם בשר אבל בדיעבד בכל ענין מותר (ארוך כלל י"ח): עור הקיבה לאחר שהוסר ממנו חלבו מתוכו והודח יש לו דין שאר בשר ומותר למלוח עם שאר בשר ואין לו דין כחל כלל (שם):

סימן צא' - דין בשר וחלב שנתערבו:**סעיף א' - בשר וגבינה קרים שנגעו זה בזה:**

שו"ע - "בשר וגבינה שנגעו זה בזה מותרים אלא שצריך להדיח מקום נגיעתן ומותר לצור אותם במטפחת אחת ולא חיישינן שמא יגעו זה בזה²³⁹".

סעיף ב' - נתינת מאכל בתוך כלי של איסור שיצריך הדחה:

שו"ע - "כל מידי דבעי הדחה כגון להניח בשר היתר צונן בקערה של איסור צונן אסור לכתחלה דילמא אכיל בלא הדחה ודוקא מבושל דלאו אורחיה בהדחה אבל מידי דאורחיה בהדחה כגון בשר חי וכיוצא בו שרי לכתחלה²⁴⁰".

רמ"א: "ודוקא דבר שיש בו לחלוחית קצת אבל דבר יבש ממש אם לא בלע הכלי רק בצונן מותר להניח בו דבר יבש בלא הדחה כלל²⁴¹ (ד"ע) ועיין לקמן סימן קכ"ב".

²³⁹ **חולין, קז** - "צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהיו נוגעין זה בזה". ובגמ' שם - "וכי נגע זה בזה מאי הוי? צונן בצונן הוא?!" אמר אביי נהי דקליפה לא בעי הדחה מי לא בעי".

²⁴⁰ מקורו **בבעל העיטור** שכתב כן בעקבות הגמ' **בחולין שם**.

²⁴¹ הרמ"א מיקל שכל מה שאסרו ליתן לכתח' מאכל בכלי של איסור אפילו קר וכד', זה דווקא כשהמאכל הבשרי שמניח(או הפוך) הוא קצת לח ואז בלחותו הוא לוקח מטעם האיסור שנוגע בו, אבל ביבש אין לחשוש ומותר לכתח'. הרמ"א מתנה את ההיתר בכך שהכלי השני בלע טעמו לא בדרך חום אלא בקור כגון ע"י כבישה או מליחה.

רמ"א לסיכום: מותר לשים מאכל יבש בכלי של איסור שבלע ע"י קור ולא ע"י רותחין.

הש"ך(ג') והט"ז(ג') דחו דברי הרמ"א. הט"ז גרס ברמ"א שמספיק אחד התנאים - או שהמאכל יבש או שהכלי לא בלע ברותחין. **הש"ך התייר** להשתמש בלח צונן בכלי שבלע איסור בחם - אם ניקה והדיח את הכלי יפה.

שאלה זו נפק"מ לאדם שנקלע למקום שאין בו כלים כשרים - האם הוא יכול לאחסן בהם אוכל או להשתמש בהם לאכילה של דברים קרים וכד' - השו"ע אסר בכל דבר שאין דרך להדיחו. הרמ"א התייר בכה"ג אם זה מאכל יבש בכלי שלא בושל בו איסור ברותחין אלא בקרים(כגון ע"י כבישה, מליחה), והש"ך התייר יותר - שימוש של מאכל יבש בכלי שניקה והדיחו יפה, אבל רק בדרך עראי ולא בדרך קבע.

סעיף ג'- בשר שנגע בלחם:

שו"ע- "צריך להזהר שלא יגע בשר בלחם שאם יגע בו אסור לאכלו עם גבינה וכן יזהר שלא יגע בו גבינה שאם יגע בו אסור לאכלו עם בשר".

סעיף ד'- דין "תתאה גבר" בבשר וחלב:

שו"ע- "בשר וחלב רותחין שנתערבו יחד ואפילו בשר צונן לתוך חלב רותח או חלב צונן לתוך בשר רותח הכל אסור משום דתתאה גבר אבל חלב רותח שנפל על בשר צונן או בשר רותח שנפל לתוך חלב צונן קולף הבשר ושאר הבשר מותר (ובמקום שהבשר צריך קליפה אם לא קלפוהו ובשלו כן מותר בדיעבד²⁴²) (ארוך כלל כ"ט) והחלב מותר כולו²⁴³ (רמב"ם ור"ח ור"י ועוד פוסקים), ואם נפלו זה לתוך זה צוננין מדיח הבשר ומותר".

סעיף ה'- בשר "מליח" שנגע בחלב^{244:245}:

חשוב לשים לב- שכל מה שאוסר כאן אפילו השו"ע שהוא המחמיר ביותר זה דווקא בכלי של איסור אבל נתינת מאכל פרווה בכלי בשרי וכד' ודאי ששרי ואין בעיה ואולי אפילו נתינת בשר בכלי חלבי מכיוון שזה לא כלי של איסור.

הסבר: במקום בו נפל למשל בשר חם לחלב קר והבשר צריך כ"ק משום שתתאה גבר- אזי אם לא קלפוהו ובשלוהו כן- מותר בדיעבד. **האחרונים התקשו מאוד עם דין זה** שהרי ודאי שאם צריך כ"ק אין סיבה להתירו בדיעבד? הרי בלוע כאן איסור. **הט"ז (ז' חלק על הרמ"א ופסק- א.** שצריך גם בחלב פי 60 מקליפת הבשר שנפל לתוכו. ב. שאם בישל את הבשר בדיעבד מבלי ליטול ממנו כ"ק- התבשיל אסור.

הש"ך (ח') גם התקשה עם דברי הרמ"א ותירצו- שמה שהרמ"א היקל כאן בדיעבד זה מכיוון שמדובר שהבשר נבלל בכל התבשיל ועכשיו כבר לא שייך בו קליפה כי הוא מעורב בתבשיל, וממילא זה דומה לחלב שלא הצרכנו בו כ"ק כי כיצד יתכן שיקלפו וכד'.

ברע"א (ס"ק ו') הביא בשם הרמ"א- שכלל לא קשה הרמ"א- ויש לחלק בדין "תתאה גבר" בין חומר שבה, כגון כאן שמעיקר הדין לא צריך כ"ק ולכן בדיעבד שרי, לבין מקום בו הצריכו כ"ק מדינא (כמו בצליה, ס' קה', ד'-ה') ושם גם לרמ"א אסור אפילו אם בישלו בדיעבד.

²⁴³ מקור הדין הוא בגמ' פסחים דף עה:- "חם לתוך צונן וצונן לתוך חם- רב אמר עילאה גבר ושמואל אמר תתאה גבר", **והסכימו כל הראשונים שהלכה כשמואל** ואע"פ שבד"כ רב ושמואל הלכה כרב באיסורי, בהא הלכה כשמואל כי יש 2 משניות המחזקות את שיטתו.

וכך פסק כאן מרן- הלכה כשמואל שתתאה גבר ולכן כל שהתחתון חם בין הוא האיסור בין הוא ההיתר- הכל נאסר, ומצד שני- כל שהעליון רותח והתחתון קר- אינו אוסר אלא כדי קליפה.

דין הנוזל (החלב וכד') שנאסר כדי קליפה ע"י "תתאה גבר": עוד נחלקו הראשונים- **מה דין הנוזל שנאסר בדרך זו-** כגון שנפל בשר רותח לחלב קר, או שנפל חלב רותח על בשר קר, הרי מן הדין החלב נאסר רק כדי קליפה, אבל מה זה כ"ק בנוזל?

- ריב"א החמיר שצריך שיהיה בחלב פי 60 מכ"ק של האיסור= של קליפת הבשר שנפל לתוכו.
- ר"י היקל שבחלב וכד' לא שייך כלל כ"ק ולכן מותר החלב שאין בנוזל דין כ"ק, וכן משמע מהרמב"ם.

בשו"ע פסק לקולא כר"י שהחלב מותר כל שנאסר רק כ"ק. **רש"ל וט"ז החמירו כריב"א.**

מרוב האחרונים משמע להחמיר לכתח' לאסור החלב במקרה זה כל שאין בו פי 60 מהקליפה, ורק המקום הפסד אפשר להקל.

²⁴⁴ סעיף זה עוסק בבשר מלוח שנגע בגבינה- מה דיו הבשר והגבינה.

הקדמה (ע' ש"ר יא): צריך לדעת לחלק בין בשר שנמלח כדי להוציא את דמו לבין בשר שכבר הוכשר מדמו ונמלח עתה בשביל טעמו: בבשר שנמלח להוציא דמו נפסק בסימן ס"ט שאינו אוסר ע"י מליחתו אלא דווקא בתוך 18 דק' הראשונות- זמן המליחה, אחרי כן פסק כוח רתיחת המלח וכבר אין בו כוח לאסור. מצד שני ובדיוק הפוך- בשר שכבר הוכשר מדמו ועכשיו מולח אותו בשביל הטעם- נחלקו הראשונים ממת' הוא אוסר אם הונחה איתו גבינה- אמנם תוס' אומר שנאסר מיד אבל השו"ע פסק כרוה"פ שרק אחרי שמגיע הבשר לרתיחתו= אחרי 18

שו"ע- "מליח שאינו יכול ליאכל מחמת מלחו²⁴⁶ דהיינו כעין מליח שמולחים לקדירה ושהה כדי מליחה לקדירה כל זמן שלא הדיחו מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו".

רמ"א- "ויש אומרים דלאחר ששהה במלחו שיעור מליחה לא מקרי אחר כך רותח (תוס' והרא"ש פכ"ה וסמ"ג לחד שינויאי) ולצורך גדול כגון בהפסד מרובה והוא לצורך סעודת מצוה יש לסמוך אמקילין אבל בלא הכי אין להקל כלל (ת"ה סימן קנ"ט) אפילו לא נמלח הבשר משני צדדיו רק מצד אחד כל שנמלח מליחה שאינו נאכל מחמת מלחו מחשב רותח (ב"י בשם תשובת הרשב"א סי' רס"ה) אבל כל שלא נמלח כל כך מחשב צונן אפילו נמלח משני צדדיו ויש אומרים דאנן אין בקיאים בדבר ויש לנו לחשב אפילו מליחת צלי כרותח (ארוך כלל י') וטוב להחמיר במקום שאין הפסד מרובה²⁴⁷".

דק'- רק אז אוסר להוציא ממנו הטעם ולאסור חלב. ולכן בשר שנמלח אחרי שהוכשר לא יאסור גבינה שנוגעת בו אלא רק אחרי שהגיע לרתיחתו אבל לפני כן לא, בעוד שבשר שעכשיו נמלח להוציא דמו- אוסר בכוח המליחה הזאת רק קודם 18 דק'- אבל אחרי כן כבר פעלה המליחה והוציאה כל הדם ובטל כוח רתיחתה מלאסור.

סיכום: שונה מליחה להוציא דם שפועלת מיד ממליחה להוציא טעם ולאסור מאכל אחר בטעם של הדבר הנמלח שפועלת רק אחרי 18 דק'- משהגיע לרתיחתו.

²⁴⁵ **סיכום דיני מליחה:** בכל דיון על מליחה יש להתחשב ב-ג' קריטריונים- 1. כמה מלח נחשב למליח שאינו נאכל מחמת מלחו רק הוא אוסר- ד' שיטות בראשונים. 2. כמה מליחה אוסרת(כ"ק, נטילה או כולו)- ג' שיטות בראשונים. 3. ממתי מליחה אוסרת- מרגע שמלח או משהגיע לרתיחתו: אם זה בשר שנמלח מדמו- אוסר מיד עד זמן שמסיים פליטת הדם- 18 דק'. אחרי כן איבד המלח מכוח רתיחתו וכבר אינו אוסר. אם זה בשר שכבר הוכשר מדמו ועכשיו מולחו עם גבינה- השו"ע פסק כרוב ראשונים שאוסר משמן ששהה כדי מליחה לקדירה- מ-18 דק' והלאה שלא כשיטת ר"ת שאסר מיד משמלח.

²⁴⁶ **מקור הדין- חולין צז:** "אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח, כבוש הרי הוא כמבושל", **ובגמ' שם דף קיב, א'**- גוזל שנפל לתוך כותח והתיר רבי חנינא את הכותח אע"פ שהיה מלוח, מכיוון שלא נחשב מלוח כל שנאכל מחמת מלחו.

בגדר "מליח שאינו נאכל מחמת מלחו" נחלקו הראשונים(טור):

- **רש"י-** כמו מליחת בשר להצניעו שלא ירס.
  - **י"א-** מליחת בשר שמולחים כדי לעבדו לצורך שיוכלו להליכו לדרך.
  - **ר"ת-** מליחת בשר שמולחין בשר להכשירו מדמו כדי שיוכל לבשלו בקדירה מיקרי שאינו נאכל מחמת מלחו.
  - **או"ה-** כיוון שאין אנו בקיאיין- אפילו מליחת צלי(שהיא מועטת מאוד) אוסרת במליחתה.
- בשו"ע פסק כר"ת. וברמ"א החמיר כאו"ה- שאפילו מליחה מועטת לצלי אוסרת כי אין אנו בקיאים.**

הרמ"א הביא שיטה מקילה- שיש מקילין שכאשר שהה במלח שיעור מליחה(כ-18 דק') לא מקרי יותר רותח ולא יאסור מה שנוגע בו מעכשיו. וכתב לסמוך על שיטה זו רק לצורך גדול כגון סעודת מצוה והפסד מרובה.

המקור לדברי הרמ"א הוא בתרומת הדשן שהביאו הש"ך על סעודת ברית מילה שמלחו בה הרבה עופות זה עם זה ואז לפתע התברר שאחד העופות שהוסיפו אחר זמן לכל התערבות- הוא טריפה, והרי הכל נמלח יחד. והתיר תה"ד במקום זה משום דהוי הפס"מ וסעודת מצוה וסמך על הסוברים שלאחר שיעור מליחה פסק כוח המלח.

הש"ך(יא') דחה את דברי הרמ"א וכתב שמה שהקלו שם זה מקרה מיוחד שמלחו משום הדם ורק בכזה מקרה שהמליחה פעלה את הוצאת הדם אנו אומרים שפסקה הרתיחה, מה שאין כן בשאר מקרים של מליחה כגון בשר שנמלח עם חלב- אין להקל ולהתיר בשל פסיקת הרתיחה. ²⁴⁷ על אף שבתחילת דבריו מביא הרמ"א את שיטת תה"ד המקילה, בסוף דבריו הוא נוטה להחמיר ולאסור מחמת מליחה כמעט כל מליחה ואפילו מליחת צלי שנוהגים למולחו מעט, ומסיים "שטוב להחמיר(בכך) במקום שאין הפסד מרובה".

שו"ע- "ומליח כעין מליח דבעי ליה לארחא אפילו לאחר שהדיחו הוי אינו נאכל מחמת מלחו וכל זמן שלא שראו במים דינו כרותח לאסור כדי קליפה²⁴⁸, ואין חילוק בין מליח עליון ותפל תחתון למליח תחתון ותפל עליון לעולם המליח מבליע בתפל ואינו בולע ממנו²⁴⁹, הילכך בשר וגבינה המלוחים שנגעו זה בזה צריך לקלוף שניהם מקום נגיעתם ואם אחד מהם מלוח והשני תפל המלוח מותר בהדחה והתפל צריך קליפה²⁵⁰".

רמ"א- "ויש אומרים דבכל מליחה אנו משערין בששים (רוב המורים קמאי ובתראי) ועיין לקמן סימן ק"ה כיצד נוהגין: והא דטהור מלוח וטמא תפל שרי היינו שהטמא יבש אבל אם הוא דבר צלול נאסר הטהור מאחר שאינו נאכל מחמת מלחו בולע האיסור שאצלו ושניהם אסורים (כן משמע במרדכי וכ"כ בהגהות מיימוני וש"ד וסמ"ג והגהת מרדכי) ודוקא שהטהור לח קצת אבל אם הוא יבש לגמרי אינו בולע מדבר לח שאצלו".

שו"ע- "ואם הם יבשים אפילו הם מלוחים או לחים ולא מחמת מליחה סגי בהדחה".

רמ"א- "כל ציר מבשר שנמלח אפילו לא נמלח רק לצלי חשוב רותח (הגהות מיימוני פ"ט בשם מ"כ וש"ד והג"א מא"ז ואגודה פכ"ה) ולכן אם נפלה ציר על הגבינה או על כלי אוסר (ארוך) אפילו במקום שאין הבשר אוסר דלא נחשב רותח מכל מקום הציר חשיב אינו נאכל מחמת מלחו: ציר של בשר שאוסר שנפל על הכלי צריך הגעלה ואם הוא כלי חרס צריך שבירה (ש"ד שם ואו"ה) ואם לא נפל רק על מקום אחד בכלי עץ וכיוצא בו קולף מקומו ודיו (או"ה וע"ל ס"ד הג"ה א')."

סעיף ו'- כשאחת החתיכות שמינה:

שו"ע- "היכא אמרינן דאינו אוסר אלא כדי קליפה כשאין שום אחת מהחתיכות שמינה שאם היתה שמינה כולה אסורה (ע"ל סימן ק"ה סי"א) וכן חברתה אסורה כולה מפני שהשומן מפעפע (ועיין לקמן סימן ק"ה)".

²⁴⁸ הראשונים נחלקו כמה המליח מבליע בהיתר(ב"י):

- רא"ש ועוד ראשונים- כדי קליפה.
- רא"ה- כדי נטילה.
- רמב"ם, רמב"ן- הכל נאסר.

כל מחלוקתם דווקא בכחוש אבל כאשר אחד מהנמלחים שמן- הרי שלכו"ע הכל נאסר משום הפיעפוע.

השו"ע פסק כרוב ראשונים- שנאסר רק כדי קליפה. עיין על דינים אלו באריכות בסימן קה' סעיפים ט'-יא'.

הרמ"א החמיר לאסור הכל כי אין אנו בקיאים בין כחוש לשמן.

²⁴⁹ בש"ך(יב) הקשה- הרי בסימן קה', יא' פסק מרן כסברת הרשב"א שדין מליח כצליה לכל דבר וגם לדין תתאה גבר, שרק כשהתחתון הוא המלוח אז אוסר את העליון? ואיך כאן כותב שלא משנה מי התחתון?

ותירץ: שבסימן קה' איירי באיסור שמן ובו פסק מרן שאוסר כל ההיתר דווקא כשהמלוח הוא התחתון, אבל כאן מיירי בכחוש שלכו"ע נאסר לכל היותר כדי קליפה ובו מודה השו"ע שלא משנה מי התחתון- נאסר רק כ"ק.

²⁵⁰ זה היסוד המרכזי של דין המליחה- כל הכוח שלה זה להעביר מעצמה לשני ולא לקחת מהשני אליה. לכן הדבר בשר מלוח אוסר את הגבינה שאינה מלוחה אבל היא אינה חוזרת ואוסרת אותו.

סעיף ז' 251 - בשר צלי שנפל לגבינה:

שו"ע - "הא דמפליגין בין נאכל מחמת מלחו לאינו נאכל מחמת מלחו הני מילי בבשר חי אבל צלי רותח שנפל למליח אפילו נאכל מחמת מלחו בעי קליפה²⁵² (עיין ס"ק כ') ואם יש בו בקעים או שהוא מתובל בתבלין והוא צלי רותח כולו אסור²⁵³".

רמ"א - "והוא הדין אפוי ומבושל (מהרא"י בהגהות ש"ד והגהת מרדכי וסמ"ק ורש"ל) ויש אומרים דאפילו הם צוננים דינא הכי (ב"י לדעת הרא"ש ובת"ה וטור) וכן יש לנהוג אם אין הפסד מרובה".

סעיף ח' - איסור הנאה בכבישה או מליחה:

²⁵¹ סעיף זה הוא המשכו של סעיף ה' וגם הוא עוסק בבשר שנפל לתוך חלב אלא שכאן מצב הבשר שונה - צלי/ יש בו בקעים/ מתובל.

²⁵² בשר צלי אסור כ"ק אפילו הוא לא מלוח כ"כ שאינו נאכל מחמת מלחו מכיוון שצליה מרככת אותו ובוטל טפיו.

²⁵³ בסעיף ה' ראינו שפסק מרן שכל מליח שאינו נאכל מחמת מלחו נחשב למליח כזה שמעביר את האיסור שבו למאכל שצמוד אליו ואוסרו כדי קליפה. אבל כל שמלוח פחות מכך - אינו נחשב ל"מליח" שאוסר ואינו מפליט טעמו למאכל שנוגע בו.

בסעיף זה מתחדש הדין שכל מה שחילקנו במליח בין שאינו נאכל מחמת מלחו לכן נאכל - זה דווקא בבשר חי שנגע באחר, אבל בבשר צלי

מחמירים יותר שאוסר כדי קליפה אפילו אם נאכל מחמת מלחו. הסברא היא - שהצליה מרככת את הבשר ולכן יש בו עכשיו יכולת גבוהה יותר להפליט ולהבליע ולכן בו מחמירים יותר. וה"ה בבשר מתובל או עם בקעים - שגם הם פולטים יותר בקלות ובהם נאסר הכל.

המקור לכל הדינים הללו בגמ' חולין קיב', א' - "ההוא בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא, שרייה רב חיננא... קסבר כי אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח ה"מ היכא שאינו נאכל מחמת מלחו, אבל האי כותח(אע"פ שהוא מלוח) - נאכל מחמת מלחו. וה"מ בחי, אבל צלי - בעי קליפה, ואי אית ביה פילי(בקעים/חריצים) - כוליה אסור, ואי מתבל בתבלין - כוליה אסור".

דהיינו - סתם בשר מלוח אסור כ"ק(מחל" ראשונים כמה) אם הוא מלוח מאוד כך שאינו נאכל מחמת מלחו(ועיין בסעיף ה' מהו שיעור זה), אבל אם זה בשר צלי - אסור כ"ק אפילו אינו מלוח כ"כ, ואם יש בקעים על הבשר - אסור הכל כי נכנס לכל ומשם הוא גם מפליט. וכן אם מתובל הבשר - אסור הכל כי התיבול נותן טעם חזק.

נחלקו הראשונים בגדרי הדינים הנ"ל בסוגיה:

א. **ספר התרומה והשערים, רא"ש, טור, מהרי"ל ושאר פוסקים** - בשר צלי אפילו צונן שנפל לחלב - אפילו אם הוא נאכל מחמת מלחו

עדיין נאסר ממנו כ"ק משום שהוא צלי. ואם יש בבשר בקעים או שהוא מתובל בתבלין אפילו הוא חי - כולו אסור. שיטה זו היא

המחמירה ביותר שכן היא אוסרת בצלי אפילו הוא קר ואוסרת במבוקע או מתובל אפילו אם הוא חי ולא רק בצלי כמו שאר שיטות.

ב. **ראב"ד, רשב"א, ר"ן, רש"י** - אם הצלי צונן - לעולם מספיקה הדחה. וכל מה שאמרו שבשר צלי שנפל לחלב אסור כ"ק זה בצלי רותח.

וכן לעניין צלי עם בקעים או תבלין - אם רותח נאסר הכל ואם קר - מספיקה הדחה. שיטה זו מקילה משאר השיטות שכן מה שאוסרת הגמ' בבשר שנפל לחלב א הוא צלי/מבוקע/מתובל זה דווקא ברותח ולא בקר.

ג. **א"ז, הגהת מרדכי, סמ"ק, סמ"ג, מהר"ם ועוד** - צלי צונן צריך קליפה ואם יש בו בקעים או מתובל בתבלין - כולו אסור אפילו הוא

צונן, אבל אם הוא חי אינו נאסר אפילו יש בו בקעים/מתובל. שיטה זו היא הממצעת - מצד אחד אוסרת בצלי אפילו הוא צונן ולא רק

ברותחין כשיטה ב'. מצד שני - אינה אוסרת אלא הצלי במוקע/ מתובל אבל בחי במוקע או מתובל - אינו אסור אלא מספיקה הדחה,

בעוד שלשיטה א' במקרה של חי מבוקע או מתובל הכל נאסר.

בשו"ע פסק כשיטה ב' לקולא - שרק צלי רותח שנפל לחלב נאסר כ"ק, ורק צלי מבוקע או מתובל שגם רותח נאסר כולו, ולא נאסר כלל אם זה חי או צלי צונן.

הרמ"א החמיר יותר ופסק כשיטה ג' - וי"א דאפילו הם צוננים דינא הכי, וכן יש לנהוג אם אין הפסד מרובה".

הט"ז(יב') ביאר שמה שהתיר הרמ"א במקום הפסד כשיטה ב' - שצלי צונן אינו נאסר ומספיקה הדחה - זה דווקא כשהחלב/כותח שאליו נפל

הצלי אינו מלוח כלל אבל במליח אפי' מעט - אסור בכל עניין דתרי קולי לא מקילין במקום הפסד. דהיינו - אי אפשר גם להקל כשיטה שאומרת

שצלי צונן אינו נאסר כ"ק וגם כשיטה שאומרת שמעט מליחה איננה נחשבת שאינו נאכל מחמת מלחו ואין בליעה של איסור, כי אם כן זה

הסתמכות על שתי קולות שלא מסתמכין כולי האי במקום הפסד.

שו"ע- "אין בשר וחלב נאסר על ידי מליחה או על ידי כבוש אלא באכילה אבל לא בהנאה"²⁵⁴.

סימן צ"ב- דיני אם נפל חלב לקדירה של בשר:

סעיף א- כזית בשר שנפל לחלב רותח:

שו"ע- "כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב רותח טועם הגוי הקדירה אם אמר שיש בה טעם בשר אסורה ואם לאו מותרת אפילו בפחות מששים ואותה חתיכה אסורה במה דברים אמורים בשקדם והוציא החתיכה קודם שתפלוט חלב שבלעה דהיינו קודם שתנוח היורה מרתיחה אבל אם לא הספיק לסלקו עד שתוכל לפלוט החלב שבלעה אף על פי שטעמו גוי ואין בו טעם כלל אסור אלא אם כן יש בו ששים"²⁵⁵.

רמ"א- "ועיין לקמן סימן צ"ח דאין אנו נוהגין לסמוך אטעימת גוי ובעיני ששים בכל ענין".

סעיף ב'²⁵⁶- נפל חלב לתוך קדירת בשר²⁵⁷:

²⁵⁴ עיין לעיל סימן פז' סעיפים א'-ג'- כל שאינו אסור באכילה מהתורה אינו אסור בהנאה.

²⁵⁵ **סוגיית הגמ' בחולין קח', א'-** "איתמר כזית של בשר שנפל לתוך יורה של חלב, אמר רב- בשר אסור וחלב מותר" והקשו בגמ'- "חלב אמאי מותר(הרי) חלב נבלה הוא?" והסביר רש"י- שהרי החלב מעט שנבלע בחלב נאסר והרי הוא נפלט בשאר החלב שבקדירה ואוסר את כולו(כי לרש"י מין במינו אינו בטל). תירצה הגמ'- "הכא במאי עסקינן כגון שנפל לתוך יורה רותחת דמיבלע בלע מיפלט לא פלט"- דהיינו כיוון שהקדירה עדיין ברתיחתה- אין הבשר מבצע פעולה של פליטה של החלב שנבלע בו כי הוא עוסק בבליעה. מקשה שם הגמ'- "סוף סוף כי נייח הדר פליט?" = שהרי בסוף הקדירה תנוח מרתיחתה וכן תבלע את החלב האסור שבבשר ותהיה אסורה כולה משום מין במינו אינו בטל? מתרצת הגמ'- "בשקדם וסילקו" = קודם שפסק מרתיחתו הוציא את הבשר ולכן לא היה מצב בו הוא פלט את החלב הבלוע שבו לשאר החלב.

הסבר דברי השו"ע- (עיין בט"ז א') במקרה זה של בשר שנפל לחלב יש 2 איסורים שצריך להתייחס אליהם: 1. הבשר עצמו שנותן טעם בחלב. 2. החלב שנכנס לבשר ונעשה איסור ועכשיו יוצא חזרה לחלב, בעניין זה עסקה סוגיית הגמ' דלעיל. **לגבי האיסור הראשון-** טעם הבשר- אנו אוסרים בנותן טעם, ולכן כל שיש בחלב שישים כנגד הבשר- הכל מותר. כאן מיקל השו"ע להתיר גם ע"י טעימת גוי שיטעם האם מורגש טעם הבשר בחלב ואם אין טעם- הכל שרי, אפי' אין שישים כנגד הבשר. כל זה מתאפשר מכיוון שהבשר שנותן טעם בחלב הם אינם אותו מין ולכן מתאפשרת טעימה של גוי כי יכול להרגיש בטעם החלב אם יש, ועיין בסימן צח' באריכות. כל זה נכון דווקא לשו"ע שמתיר לסמוך על גוי בכה"ג, אבל לרמ"א שפסק בסימן צח' שלא סומכים על גוי אלא תמיד צריך שישים- הרי שגם כאן נצטרך 60 בחלב כנגד הבשר ולא תועיל טעימת גוי.

לגבי האיסור השני- החלב שנכנס לבשר ונפלט- כאן יש לחלק כסוגיית הגמ'- שכל זמן שלא פסקה רתיחת הקדירה אנו לא חוששים לטעם זה שייצא. אולם אם פסקה הרתיחה וחיישינן לטעם החלב שיצא- הרי שלרש"י שפסק שמין במינו אפי' באלף לא בטיל- הרי שחלב זה שיוצא אוסר הכל וכל החלב נאסר!! אבל אנן דקי"ל בהך כר"ת- שמין במינו בטל ב-60- הרי שגם אם פסקה הרתיחה ונפלט טעם החלב- מספיק שיהיה בחלב שישים כנגד הבשר והכל שרי, כי החלב בטל בשישים.

באיסור זה לא מועילה טעימת גוי מכיוון שמדובר בחלב איסור לתוך חלב היתר- מין במינו שא"א לטעם הטעם.

סיכום: בשר שנפל לחלב- כל שלא פסקה רתיחתו מספיק שיטעם גוי, ואם פסקה רתיחתו- צריך שישים. ולרמ"א **תמיד צריך שישים כי לא סומכין על גוי.**

²⁵⁶ **ההבדל בין סעיף זה לסעיף קודם הוא לא הבדל טכני בלבד** ששם נפל בשר על חלב וכאן חלב על בשר **אלא עקרוני-** בעוד שבסעיף א' יש חתיכת בשר שתמיד יש לשער אותה ביחס לחלב כי ודאי שנחשב שהתערבה בכולו, בסעיף ב' מדובר בטיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר וכאן יש לדון- ביחס למה אנחנו משערים את טיפת החלב- האם רק כנגד החתיכה שנפלה עליו או כנגד כל מה שבקדירה וכן- מה דין שאר הדברים

שו"ע - "נפל חלב לתוך קדירה של בשר²⁵⁸ טועמין החתיכה שנפל עליה החלב אם אין בה טעם חלב הכל מותר ואם יש בחתיכה מטעימת חלב נאסרה אותה החתיכה²⁵⁹ (ולדין דאין סומכין אגוי בעינן ששים בחתיכה ואם לאו כולה אסורה)²⁶⁰. ומשערים בכולה אם היה בכל מה שיש בקדירה מהחתיכות והירק והמרק והתבלין כדי שתהא חתיכה זו אחת מששים מהכלל- החתיכה אסורה והשאר מותר²⁶¹, במה דברים

שבקדירה- נאסרים או לא. כי כאן לא מדובר שיש בקדירה חלב שודאי יש לשער את חתיכת הבשר מול כולו אלא כאן יש טיפת חלב שלא נגעה בכל הבשר שבקדירה ויש לדון מול מה לשער אותה.

סיכום הסעיף: באופן פשוט עוסקים כאן בטיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר- מה דין חתיכת הבשר ומה דין התבשיל שבקדירה עצמה. אם נפלה הטיפה על חתיכה משערים אם יש ששים בחתיכה כנגד הבשר- אם כן הכל מותר, אם לא- חתיכה זו נאסרה ואם מערב עכשיו כל הקדירה הרי שצריך שיהיה בקדירה ששים כנגד החתיכה שלא תבוא החתיכה ותאסור את הקדירה ומה שבה. אבל אם עירבב את הקדירה מיד עם נפילת הטיפה- משערים את הטיפה ביחס לכל הקדירה ולא רק כנגד החתיכה. ברקע לדין זה עומדת מחל"רש"י-ר"י- מתי חתיכה נחשבת חלק מהקדירה שמשערים אותה עם הקדירה. סעיף זה עוסק(לפי רוב ההסברים באחרונים) במצב בו החתיכה עומדת בפני עצמה וממילא יש מקום לחילוק בין עירבב בקדירה או לא. האחרונים דנו בסעיף זה על כל מיני קשיים בהבנת הראשונים ושו"ע ורמ"א.

²⁵⁸ מקורו בחולין, פרק כל הבשר, קח, א'- "טיפת חלב שנפלה על החתיכה אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה- אסור. ניער את הקדירה- אם יש בה בנותן טעם באותה קדירה- אסור".

נחלקו הראשונים בהסבר הרישא של המשנה- באיזה מצב אומרים שצריך לשער רק את הבשר שנפלה עליו הטיפה כנגדה ולא מצרפים את כל התבשיל לכך?

א. רש"י- אפילו אם מקצת החתיכה ברוטב – אין מצרפים שאר הקדירה להיתר החתיכה אלא משערים רק כנגד החתיכה. **בתוך שיטה**

זו נחלקו- מה דין הקדירה הזו שהיתה בה מקצת החתיכה ברוטב- האם הקדירה מותרת או אסורה?

- 1. דרכי משה-** בדברי רש"י יש גם קולא כי אמנם מצד אחד אין כל הקדירה מצטרפת לשיעור הביטול(שזה חומרא) אבל על אותו המשקל- אין האיסור עובר לקדירה להצריך גם בה ביטול בשישים כנגד החתיכה שנאסרה.
- 2. ט"ז-** לרש"י אין קולא. הקדירה אינה מצטרפת לחתיכת בשר להיתר בשיעור 60 ולמרות זאת- הקדירה כן נאסרת אם אין בה ששים כנגד החתיכה שנאסרה, מכיוון שהאיסור שבחתיכה עובר מחלקה העליון לתחתון וכך עובר ע"י המעט תבשיל שהיא בתוכה ואוסרת כל הקדירה.
- ב. ר"י-** כל שהיתה מקצתה ברוטב- הכל מצטרף מהקדירה לבטל, והכא איירי שהחתיכה כולה חוץ לרוטב.

²⁵⁹ **הש"ך הקשה מסימן קה', ד'-** הרי שם שנפל איסור על חתיכה שבקדירה שהיא חוץ לרוטב ולא ניער או כיסה- אינה אסורה אלא כדי נטילה, ולרש"י אפי' מקצתה בתוך הרוטב, א"כ מדוע הכי קבעו שהחתיכה אסורה כולה? הרי זה מקרה דומה?

- 1.** כאן מדובר בחלב שהוא שמן ובאיסור שמן אמרינן שמפעפע ואוסר הכל.
- 2. רש"ל-** החתיכה כאן נמצאת בתוך קדירה ולכן היא מעלה הבל שמתפשט לכל, משא"כ שם שמדובר בצליה.

²⁶⁰ עד כאן זה מקביל לסעיף הקודם- דנים מה דין הבשר שנפלה עליו טיפת החלב והכל תלוי האם יש בו טעם חלב או לא- ככל איסור שנתערב בהיתר. לשו"ע מספיקה טעימת גוי ולרמ"א ביטול בשישים תמיד.

²⁶¹ מה דין שאר הקדירה ומה שבה? כגון שיש סיר מלא בחתיכות בשר וירקות ונפלה טיפת חלב בדיוק על חתיכה אחת- מה דין שאר הבשר או הירקות שבקדירה? **אומר השו"ע-** שבדוקים האם יש בכל הקדירה הזו כולל מה בתוכה פי' ס' מאותה חתיכה אסורה שנפלה עליה טיפת חלב- ואם יש פי' 60 לא נאסרת הקדירה ושאר הדברים(חוץ מהחתיכה שאסורה מהטיפת חלב)- כל זה דווקא אם ניער בסוף את הקדירה ונתערבה החתיכה שנפל עליה האיסור עם שאר הקדירה, אך אם לא עירבב לא נאסרת כלל שאר הקדירה.

נחלקו האחרונים בשאלה כמי פסק השו"ע:

- א. ט"ז-** השו"ע פסק כרש"י שאפילו החתיכה במעט רוטב- אין מצרפים אליה הקדירה, אבל מצד שני הקדירה כן נאסרת בכה"ג א"כ יש בה ששים כנגד החתיכה(ועיין לעיל בהסבר הט"ז בשיטת רש"י). **הקושי על ביאור זה** הוא מהמשך לשון השו"ע- שמשמע שהשו"ע תולה דין זה לאסור כל הקדירה אם אין בה ששים דווקא בעירבב בסוף את הקדירה, אבל אם לא עירבב כלל- אין סיבה לאסור הקדירה, ואיך הסביר הט"ז שגם בלא ניער- כל שנפל על חתיכה מקצתה ברוטב- תיאסר הקדירה משום חתיכה זו?

אמורים בשלא ניער הקדרה בתחילה כשנפל החלב אלא לבסוף ולא כיסה²⁶² אבל אם ניער מתחילה ועד סוף²⁶³ או שכיסה משעת נפילה ועד סוף הכל מצטרף לבטל טעם החלב²⁶⁴:

רמ"א- "וכן אם לא ניער כלל לא בתחילה ולא בסוף ולא כיסה כלל אם יש ששים בקדירה נגד טיפת חלב שנפל אינו אסור רק החתיכה לבד ושאר הקדירה מותרת²⁶⁵ (בית יוסף בשם הראב"ד והמגיד משנה בשם הרמב"ם) וכן אם ניער בתחילה או כסה מיד אף על גב דלא ניער ולא כיסה לבסוף כל הקדירה מצטרף והוא שניער וכיסה מיד שנפל שם האיסור (טור וב"י בשם ר"ן חביב):

שו"ע-²⁶⁶ וכן אם נפל לתוך המרק או לחתיכות ולא נודע לאיזו חתיכה נפל נוער את הקדירה כולה עד שישוב ויתערב הכל אם יש בקדירה כולה טעם חלב אסורה ואם לאו מותרת ואם לא נמצא גוי שיטעום ונסמוך עליו משערים בששים²⁶⁷ (עכ"ל רמב"ם):

ב. ש"ך- השו"ע פסק כר"י וכן פסקו ר"פ. ולכן כאן מדובר בחתיכה שכלל איננה ברוטב וסתם ככה- משערים רק כנגד החתיכה ורק אם ניער צריך שיהיה בקדירה ג"כ ששים כדי לבטל החתיכה, אבל אם לא ניער אין מה לאסור הקדירה.

²⁶² כל מה שאמרנו בשורה שלפני כן- שצריך שיהיה ששים בקדירה ובמה שבה כנגד חתיכת הבשר שנאסרה מטיפת החלב זה דווקא במקרה שנפלה טיפת הדם על חתיכת הבשר ולא הזיזו כלום- כך נאסרה רק החתיכה שעליה נפלה הטיפה. אחרי כן עירבבו הכל- ואז נאסרה שאר הקדירה מן החתיכה האסורה כי הכל התערבב שם ולכן צריך בהכל ששים כנגד החתיכה, זה הכוונה "בשלא ניער בתחילה אלא בסוף".
²⁶³ השו"ע מצריך כאן שניער מתחילה ועד סוף כדי שהקדירה תצטרף להתיר עם הבשר עצמו, וזה **כשיטת הרמב"ם** שכתב כן במפורש.

הש"ך כתב שאין הלכה כן אלא ק"ל **שמספיק שניער בשעת נפילה.**

הט"ז הסביר שהרמב"ם לא חולק לדינא ולא מצריך שניער כל הזמן אלא **מה שכתב שצריך לנער מתחילתו עד סופו** היינו עד שתכלה ממשות הטיפה ע"י שתתערב בכל הקדרה. היינו שלדינא מסכים שברגע שנתערב-מספיק כדי להחשיבם יחד ולא צריך לנער כל הזמן.

²⁶⁴ במקרה שברגע שנפלה החתיכה הוא ניער הכל או כיסה הקדירה- הרי נוצר עירבוב שלם בין כל תוכן הקדירה וממילא כבר לא מסתכלים על חתיכת הבשר שספגה את הטיפה בפני עצמה אלא ביחס לכל הכלי ותוכנו- והרבה יותר קל התיר= שתתבטל הטיפה בשישים. **השו"ע מצריך כאן כרמב"ם** שכדי שייחשב הכל כגוף אחד להתיר האיסור זה דווקא בכיסה או ניער הקדירה כל הזמן. **הרמ"א חולק על כך** שמספיק שניער או כיסה ברגע שנפלה החתיכה ולא צריך כל הזמן לנער, אלא גם במקרה שכיסה/ניער מיד והפסיק- גם מצרפים הכל לשער. **עייני ש"ך(ג)- הסבר מקוצר של הדברים הנ"ל.**

²⁶⁵ **הקשו האחרונים-** אם לא ניער הקדירה מדוע צריך שיהיה בקדירה ששים כנגד החתיכה? הרי לא עבר אליה איסור כי מדובר בחתיכה שאינה ברוטב(לר"י, או מקצתה ברוטב לרש"י)- אז מדוע לאסור הקדירה אם אין בה ששים כנגד הקדרה הרי לא ניער?

תירצו האחרונים:

- א. ש"ר(ו)-** מדובר שהחתיכה מקצתה ברוטב והרמ"א מסופק אם הלכה כר"י או כרש"י, ולכן החתיכה נאסרת אם אין בה ששים בפ"ע ולא מצרפים להתירה עם הקדירה שמא הלכה כרש"י שאין הקדירה מצטרפת. ומצד שני- אם אין ששים בקדירה כנגד החתיכה- אנו חוששים לשיטת ר"י שחתיכה שמקצתה ברוטב עובר להכלל וגם לקדירה.
- ב. ט"ז(ה)-** מדובר שמקצת החתיכה ברוטב והרמ"א פסק כר"י, ולכן צריך ששים בקדירה כנגד ומדוע אסר הרמ"א את החתיכה אם אין בה ששים כנגד טיפת החלב ולא צריך לשיעור ההיתר את הקדרה?- מחמיר מסברת עצמו לאסור החתיכה גם לשיטת ר"י.
- ג. רעק"א(ג)-** מדובר כשהחתיכה מחוץ לקדרה ואפילו הכי מחמירים לאסור את הכלי כל שאין בו ששים כנגד החתיכה משום שאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן שאוסר הכל.
- ד. באר הגולה(ו), גר"א(ג)-** הגהה חדשה ברמ"א- "אף אם אין ששים בקדירה"- ואז כבר אין מקום לשאלה כי לא מצריך ששים בקדירה כי מדובר בחתיכת בשר מחוץ לרוטב שאינה קשורה ונוגעת בקדרה לאסור אותה.

²⁶⁶ חלק זה קשור כמובן לדינים המובאים בסעיף אבל עוסק במקרה שנפלה טיפת חלב על אחת החתיכות ואינו יודע על איזו מהם.

²⁶⁷ **השו"ע בשם הרמב"ם אומר** שאם נפלה טיפת חלב על חתיכת בשר ואינו יודע לאיזה- ינער את הקדירה וכך ישער את טיפת החלב כנגד כולה(ומן הסתם יהיה מותר מכיוון יהיה ששים בקדרה כולה כנגד טיפת החלב).

רמ"א- ויש חולקין וסבירא להו דאינו מועיל מה שנוער הקדירה אם לא שניער מיד שנפל האיסור והכי נהוג".

סעיף ג' - דין חנ"נ בבשר וחלב:

שו"ע- "כשנאסרה החתיכה מחמת החלב נעשית כל החתיכה איסור²⁶⁸ ואם בשלה עם אחרות צריך ששים לבטל כולה ואם מכירה משליכה והאחרות מותרות ואם אינו מכירה הרוטב מותר וכל החתיכות אסורות אם חתיכת האיסור ראויה להתכבד".

סעיף ד' - דין חנ"נ בשאר איסורים:

שו"ע- "לא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא בבשר בחלב²⁶⁹ אבל לא בשאר איסורים²⁷⁰ כגון כזית חלב שנבלע בחתיכה ואין בה ששים לבטלו ונאסרה ואחר כך בישלה עם אחרות אין צריך אלא ששים כדי כזית חלב ואז אפילו חתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת²⁷¹".

האחרונים(ש"ך, ח' ט"ז, ו') העלו שני קשיים מרכזיים על דברים אלו:

- א. מה מועיל מה שמנער אחר שנפל ולא מיד, הרי ברגע שנפל ולא ניער החתיכה נעשית נבלה ויש לשער כנגד החתיכה שעליה נפלה הטיפה ולא כנגד הטיפה בלבד?
  - ב. איך אומרים לו לנער? הרי הוא מבטל בכך איסור לכתח' שאסור (כמבואר בסימן צט', סע' ה' ו'?)
- ותירצו** תירוץ אחד שמתאים ל-2 השאלות- **כל שלא הוברר האיסור אין דין חנ"נ ואין בעיה של ביטול איסור לכתח'.** דהיינו- מדובר כאן שלא ידוע על איזו מהחתיכות נפל האיסור, ולכן אין אומרים חנ"נ בכה"ג וגם לא חשיב כמבטל איסור לכתח' כי בכלל לא ברור מי האיסור.
- ²⁶⁸ **מקור לדין חנ"נ- חולין קח', א'-** "אמר רב כיוון שנתן טעם בחתיכה- חתיכה עצמה נעשית נבילה...ומאי קסבר? אי קסבר אפשר לסוחטו מותר- חתיכה אמאי נעשית נבלה? אלא קסבר אפשר לסוחטו אסור...". **וכן בדף ק' בחולין.**
- רוב הראשונים פסקו- "אפשר לסוחטו אסור" וכ"פ מרן בשו"ע סימן קו'.**
- יש לדון האם יש קשר ישיר בין אפשר לסוחטו אסור לדין חנ"נ,** דהיינו שבמקום שאין דין חנ"נ אין דין אפשר לסוחטו אסור או שיכול להיות שאין דין חנ"נ אבל עדיין אפשר לסוחטו אסור- ועיין על כך בב"ח כאן, **סעיף ח'** ויתבאר עוד בסעיף הבא.
- ²⁶⁹ דהיינו שבישולם זה עם זה כגון כזית בשר שבישל עם 5 כזיתות חלב- הרי שכל החלב נאסר כנבלה מכיוון שלא היה בו ששים לבטל הבשר וממילא נאסר כולו ונחשב כנבלה לענין שאם יפול למקום יש לשער כנגד כולו ולא רק כנגד כזית הבשר שנבלע בו.
- דין חנ"נ במליחה וכבישה:** כל הדיון בסעיפים אלו הוא על איסור שעבר בדרך בישול. אבל מה דין איסור שעבר להיתר בדרך של מליחה או כבישה? האם מלבד זה שהוא אסור אותו הוא גם עושה אותו נבלה או לא?
- **מליחה: הש"ך כאן (טז') כתב-** מכיוון שיש הרבה שיטות בפוסקים שמליחה אוסרת רק כדי קליפה- הרי שיש להתיר לצורך הפסד גדול או לעני בדבר חשוב ולומר שמליחה לא עושה את ההיתר כנבלה.
  - אבל מהרמ"א בסימן קה', **סעיף ט'** שעוסק במליחה כתב- "דאם איכא שישים בין הכל ביחד, נגד כל החתיכה שהחלב דבוק בה אז הכל שרי מלבד אותה חתיכה שהאיסור דבוק בה", הרי שצריך במליחה לשער כנגד כל החתיכה שדבוק לה האיסור ולא רק נגד האיסור עצמו.
  - **כבישה: במשב"ז (טו') פסק** להלכה שגוש כבוש עם איסור נעשה כולו נבלה, שכן לא שייך הטעם כמו במליחה שלהרבה פוסקים נאסר רק כ"ק, אלא **כבוש כמבושל דמי** ואוסר הכל תמיד- וה"ה לדין חנ"נ.
- ²⁷⁰ **מחל' ראשונים האם דין חנ"נ הוא רק בבו"ח או גם בשאר איסורים:**
- **שיטת ר' אפרים-** רק בבשר וחלב, וכ"פ הרמב"ם, רא"ש, רשב"א, רמב"ן. וכ"פ בשו"ע.
  - **שיטת ר"ת-** גם בשאר איסורים יש דין חנ"נ. וכ"פ סמ"ג, סמ"ק, מרדכי, וכ"פ הרמ"א.
- בשאר איסורים- מדרבנן:** כתב הר"ן- חנ"נ בבו"ח מדאו', ובשאר איסורים מדרבנן. נראה מהש"ך, ט"ז והפמ"ג שבשאר איסורים איסורו מדרבנן, וזו תהיה אחת הסברות להקל בדין חנ"נ במקום הפסד מרובה וכד'.

רמ"א - "ויש אומרים דאמרינן בכל האיסורים חתיכה נעשית נבילה (תוספות וסמ"ג וסמ"ק ומרדכי והאחרונים) וכן המנהג פשוט ואין לשנות. ודוקא אם האיסור דבוק בחתיכת היתר או שהחתיכה כולה חוץ לרוטב ונפל עליה איסור²⁷², אבל אם מקצת החתיכה תוך הרוטב ואין האיסור דבוק בו לא אמרינן חתיכה

בש"ך ובט"ז הסבירו בשם תוס' את הסברא מדוע לומר שרק בבשר וחלב יש דין חנ"נ - כי לעומת כל איסורים שכל אחד עומד בפני עצמו, הרי שבבשר וחלב כל אחד עמד בפני עצמו ורק עכשיו מהתרכובת שנוצרה ביניהם נוצר האיסור ועל כן יש כאן גדר מיוחד של חנ"נ.

271 "אפשר לסוחטו" ודין חנ"נ- התלויים זה בזה?

יש לדון ולשאול האם במקום שאומרים חנ"נ אומרים אפשר לסוחטו אסור והחתיכה תישאר באיסורה אבל במקרים שאין אומרים חנ"נ אין דין אפשר לסוחטו אסור והחתיכה תהיה מותרת בפני עצמה אחר שבטלה ברוב (שישים), או שגם במקום שלא אומרים חנ"נ אומרים אפשר לסוחטו אסור והחתיכה אסורה אפילו בטלה בשישים.

הראשונים נחלקו בשאלה זו:

- **מהטור** כאן עולה כי רק במקום שאומרים חנ"נ יש דין אפשר לסוחטו אסור, אבל במקום שאין אומרים חנ"נ כגון בשאר איסורים לרבינו אפרים - אזי ג"כ החתיכה תהיה מותרת אם היה שישים כנגדה, כי נפלט ממנה האיסור.
- **אבל מהרשב"א** (כאן ובסעיף קו') **עולה** שאין קשר ישיר ביניהם, וגם לרבינו אפרים שבשאר איסורים אין דין חנ"נ - עדיין החתיכה תישאר תמיד באיסורה מכיוון שאומרים "אפשר לסוחטו אסור". **הב"י ביאר הטעם** שכל עוד יש בחתיכה מקצת איסור בתוכו - הרי היא אסורה. וזה דבר שאינו במציאות שייצא ממנה כל האסור לגמרי ולכן תמיד נשאר באיסורה אפילו אם בטלה בשישים. **ועיין על כך להלן בסימן קו', א'.**

סתירה בפסיקת השו"ע בדין "אפשר לסוחטו" - לרמ"א שפסק שגם בשאר איסורים אומרים חנ"נ הרי שמ"מ תמיד יהיה גם כן דין "אפשר לסוחטו אסור", אבל השאלה היא כמי פסק השו"ע בשאלה זו.

העולה מדבריו של השו"ע כאן הוא שרק אפה שאומרים חנ"נ יש דין אפשר לסוחטו אסור, אבל אם אין דין חנ"נ - החתיכה תהיה מותרת אם יש כנגדה שישים היתר כי האיסור יצא ונפלט ממנה ובטל. דהיינו פסק כטור.

אולם בסימן קו', א' פסק שגם במקום שהחתיכה לא נותנת טעם ובטלה בשישים ואין בה דין חנ"נ עדיין החתיכה נשאר באיסורה תמיד ואין האיסור נפלט ויוצא ממנה.

האחרונים כאן ובסימן קו' התקשו ודנו בשאלה זו:

- **ט"ז(ס' צב, י')** - הלכה כנפסק בסימן קו'.
  - **ש"ך(ס' ק"ו ב')** - הלכה כסימן קו', ובסימן צב' התיר החתיכה מכיוון שמדובר שהיא בטלה שם ברוב שאר החתיכות.
  - **באר הגולה(ס' קו' ג')** - בסימן קו' דיבר מדרבנן שאסור משום אפשר לסוחטו אסור, ובסימן צב' התיר - מדאו'.
- ועיין על כך עוד בב"ח כאן אות ח'.

"אפשר לסוחטו" בכלים: האם בכלים יש דין אפשר לסוחטו אסור? עיין על כך בהרחבה סימן צח', סעיף ה'. **אמנם באופן פשוט ברור שגם למ"ד שבמאכל תמיד נאמר אפשר לסוחטו אסור, הרי שבכלים ודאי שע"י הגעלה יוצא מהם האיסור כולו והם מותרים. ובספר "יד יהודה", יו"ד, סימן ס"ט בפירוש הארוך ס"ק לג' ביאר הטעם** - שבכלי אין בו אלא רק הבלוע בו אז ע"י הגעלה הכל יוצא משא"כ במאכל שיש לו הלחלוחית שבגופו שתמיד נשאר ואין הגעלה מוציאה את כולה לעולם וממילא גם מהאיסור נשאר בה.

272 הסבר: מתי אומרים חנ"נ - שהחתיכה שנגע בה האיסור נעשית נבלה כי לא היה בה שישים כנגד האיסור? 2 אפשרויות:

1. כשהחתיכה עומדת בפני עצמה מחוץ לרוטב ולכן אין התבשיל והקדירה מצטרפים לחתיכה לשער איתם שישים כנגד האיסור, וממילא אם אין בה בפני עצמה שישים כנגד האיסור - הרי שהיא נעשית נבלה. הרמ"א פוסק כאן כר"י במחלוקתו עם רש"י (כדלעיל סעיף ב') - שכל שמקצת החתיכה ברוטב מחשבים אותה עם כל התבשיל.
2. **כשהאיסור דבוק לחתיכה**, לדוג' - דג טהור שנמצא במעיו שרץ לאחר שנתבשל או תולעת בתוך תפוח(כמובן שבישלו אותו), במצב שהאיסור דבוק אנחנו אומרים חנ"נ אפילו אם החתיכה כולה בתוך התבשיל ולא אומרים שהתבשיל מצטרף אל הדג/תפוח וכד' כדי לבטל את האיסור שדבוק אליו.

לכא' זו חומרא לומר חנ"נ בדבוק שהרי סו"ס כל החתיכה עם האיסור הדבוק נפלה לתבשיל ובטלה בו עם האיסור?(במילים אחרות - מה הסברא לדין "דבוק")

נעשית נבילה ומצטרף כל הקדירה לבטל האיסור²⁷³ ומכל מקום יש להחמיר לאסור אותה חתיכה²⁷⁴ (ארוך כלל כ"ח), וכל זה בשאר איסורים אבל בבשר בחלב אף על פי שאין האסור דבוק ומקצת החתיכה תוך הרוטב אמרין חתיכה נעשית נבילה²⁷⁵.

יש אומרים דלא אמרין חתיכה נעשית נבילה אם נתערב איסור לח בהיתר לח²⁷⁶ ואחר כך נתערב הכל בהיתר אחר ואין צריכים רק ששים נגד האיסור שנפל (מרדכי פכ"ה ורשב"א ור"ן בשם ראב"ד) ויש לסמוך על זה בשאר אסורים לצורך הפסד גדול אבל לא בבשר בחלב.

ואם נתערב יבש ביבש²⁷⁷ לא אמרין בשום איסור חתיכה נעשית נבילה, ועיין לקמן סימן צ"ט (ס"ק ט"ו)

- **הטעם הוא (ט"ז"יב') בשם סמ"ק** - שחוששים שמא פעם אחת הוציאו את הדג מהתבשיל או שנשאר בפני עצמו כשהוא רותח יחד עם האיסור הדבוק לו, ואז אין בדג שנשאר לבד שישים כנגד האיסור- והרי הוא נעשה נבלה ואוסר אה"כ את כל התבשיל(אם אין שישים כנגד הדג כולו). בשל חשש זה אומרים חנ"נ בכל מקום שיש איסור דבוק אפילו בתוך תבשיל. **ולכן, דוג' מעשית:** דג שנמצא שרץ בראשו ונתבשל כך עם שאר דגים- בעינן שישים כנגד כל הראש של דג.
  - **טעם נוסף(ש"ך) להחמיר בדבוק** הוא משום שהוא ממהר לבלוע טפי משאר הבשר. (באר היטב(יא)).
- נפק"מ בין הטעמים: במשב"ז** כתב שהנפק"מ בין הטעמים היא **באיסור דרבנן שדבוק**- לשיטת הט"ז שחוששים שמא תשאר החתיכה לבד עם האיסור- אין לחשוש בדרבנן. אבל לש"ך שהטעם הוא מציאותי שדבוק עובר מהר יותר לחתיכה- א"כ מציאות זו קורית ג"כ באיסורי דרבנן וממילא יש לאסור גם בכך.

דין "דבוק" לשו"ע- מה פוסק מרן בחתיכה שדבוק לה איסור האם סובר כרמ"א שאוטו' החתיכה נאסרת כולה ונעשית נבלה מהסיבות הנ"ל או לא?

מדברי השו"ע בסימן קו, ס' ב' עולה- **שהוא לא סובר דין דבוק**, וגם חתיכה שדבוק אליה חלב אינה נאסרת כולה כל שהייתה בתוך תבשיל ולא היה מצב שהייתה רק עם החלב האסור שדבוק לה, ורק כותב שם לחשוש שלא יוציא החתיכה עם האיסור הדבוק בה רותחת ואז תיאסר כי לא יהיה בה שישים כנגדו, הא כל עוד לא הוציאה אינה נעשית נבלה והתבשיל מותר כל שיש בו שישים כנגד האיסור. ועיין שם בש"ך(ה') **על דברי הרמ"א**.

²⁷³ כפי שהתבאר בס"ק הקודם- כיוון שהחתיכה אפילו קצת ברוטב- כל התבשיל מצטרף לבטל את האיסור, וכל זה דווקא כשאין האיסור דבוק אחרת יש לחשוש למה שהסברנו בהערה הקודמת..

²⁷⁴ **מדוע החתיכה אסורה והתבשיל מותר?** או ששניהם יהיו מותרים כי הצטרפו יחד לבטל האיסור או ששניהם יהיו אסורים כי לא הצטרפו לבטל האיסור וממילא נאסרה החתיכה ונ"נ ואז אסרה את התבשיל? אז איך חילק ביניהם?

הש"ך(יג') מסביר שהרמ"א החמיר לאסור מ"מ את אותה חתיכה מכיוון שהרמ"א מסופק האם הלכה כר"י או כרש"י לכן לענין החתיכה החמיר- שמא אין התבשיל מצטרף אליה לבטל האיסור והיא נאסרת, אבל לגבי התבשיל עצמו לא חשש לאוסרו שהחתיכה נ"נ ונתנה בו טעם, ולא רצה להחמיר בתבשיל כי י"א דלא אמרין חנ"נ בשאר איסורים. ומסיים הש"ך- שמ"מ כבר התבאר שהלכת כל האחרונים כר"י.²⁷⁵

²⁷⁵ הרמ"א מבדיל כאן בדין חנ"נ בין שאר איסורים בהם מיקל לבין בשר וחלב, וזאת על אף פסיקתו כר"ת שאין לחלק ויש דין חנ"נ גם בשאר איסורים ולא רק בבשר וחלב.

הש"ך(יג') הקשה על הרמ"א- מדוע בבשר וחלב אם נמצאת מקצת החתיכה ברוטב אומרים חנ"נ ולא מצטרפת הקדירה והתבשיל להיתר?
ותירץ- שהחידוש כאן הוא שלא כמו בשאר איסורים שמספיק שמקצת ברוטב- הכל מצטרף, בבשר וחלב רק אם ניער אה"כ והכל נכנס לקדירה אז הכל מצטרף ---→ **לא הבנתי אבל למה?**

²⁷⁶ **בב"י כתב הטעם בשם המרדכי** שדווקא באיסור לח שנתבשל עם היתר יבש אז אומרים חנ"נ כי יש חשיבות לאיסור, כי חתיכת האיסור עכשיו ניכרת ועומדת בפני עצמה אז אפשר לומר שנעשית נבלה אבל בלח עם לח כגון יין נסך ליין רגיל אין פה שום דבר ניכר שנוכל להחשיב אותו כנבלה.

בט"ז(טו') דדקדק שהרש"ל מיתר לח בלח גם שלא בהפסד מרובה

²⁷⁷ היינו שלא בדרך בישול אלא שהתערבו זה בזה והדין הוא שאומרים ביטול ברוב, ועיין בסימן קט' שעוסק בכך. אבל אם נתערבו ע"י בישול ודאי שהאיסור עובר לחתיכת היתר אם אין בה שישים כנגדו והחתיכה נעשית נבלה.

בש"ך) מדין חתיכה נעשית נבילה:

כלי הנאסר מבליעת איסור לא אמרינן ביה חתיכה נעשית נבילה ולא בעינן ששים רק נגד האיסור שבלע (מרדכי פג"ה) ועיין לקמן סימן צ"ח²⁷⁸.

סעיף ה'279- טיפת חלב שנפלה על דופן קדירה:

שו"ע- "טיפת חלב שנפלה על הקדרה שאצל האש מבחוץ אם נפלה כנגד התבשיל אין צריך אלא ששים כנגד הטיפה שמפעפעת לפנים והוי כאילו נפלה בתבשיל, ואם נפלה במקום הריקן והיא מפעפעת בדופן הקדירה עד סמוך לרוטב כל כך שאין ששים כנגד הטיפה הרי נאסר אותו מקום הקדירה ואם יערה התבשיל דרך מקום הקדירה שנאסר הרי יאסר התבשיל²⁸⁰, וזה תקנתו שיניחנה כך ולא יגע בה עד שתצטנן²⁸¹".

278 תוספות לדין חנ"נ:

• **חנ"נ בספק איסור-** בסעיף ב' כאן התירו לנער קדירה של בשר שנפלה עליו טיפת חלב כדי לבטל הטיפה בכל הקדירה ואין כאן חנ"נ שנאסרה קודם כל החתיכה וצריך לשער כנגד כולה מכיוון שהחתיכה נעלמה ולא ברורה היכן היא. ואומרים חנ"נ רק במקום שהוברר האיסור.

• **עיין עוד נושאים רבים בשו"ת "היכל שלמה", עמ' קפ"א.**

²⁷⁹ **הקדמה לסעיפים ה'ז':** סעיפים אלו יעסקו בטיפת חלב שנפלה על דופן של סיר- מה דין הסיר ומה דין התבשיל שבתוכו. באופן כללי נאמר שיש לחלק בין מצב בו נפלה הטיפה על חלק בדופן שמצידו הפנימי יש תבשיל/ נוזל- לבין מקרה בו נפלה הטיפה על חלק בדופן שאין כנגדו תבשיל מבפנים.

במקרה שנפלה כנגד התבשיל- אנו דנים ומתייחסים לזה כאילו הטיפה נפלה לתוך התבשיל ממש וכל שיש בו שישים כנגדה- היא בטלה והתבשיל מותר ללא חשש, וזאת מכיוון שהטיפה כנגד התבשיל ועוברת לתוכו דרך הדופן ובטלה בו אם יש בו שישים כנגדה, אבל הקדרה מ"מ תיאסר במקרה(ש"ך, י"ט, וכן בב"י בשם המרדכי) כזה כי חוששים שלא יצאה כל הטיפה פנימה לתוך התבשיל ושמה נשאר ממנה בעובי הדופן ולכן חלק זה של הסיר נשאר באיסורו וצריך הגעלה.

במקרה שנפלה לא כנגד התבשיל- הטיפה נפלה בחלק עליון של הדופן שאין כנגדו תבשיל מבפנים ולכן התבשיל לא מבטל את הטיפה כי היא לא עוברת אליו, אבל מצד שני התבשיל עדיין בהיתרו כי שום דבר לא אסר אותו. הטיפה מתפשטת בדופן הכלי שאין כנגדו חלב ועושה את כל הדופן כאיסור מכיוון שהיא עושה חנ"נ בבשר הבלוע בכלי. אם כן- הסיר נבלע בחלקו מאיסור בשר וחלב והתבשיל מותר, ולכן הפתרון היחיד זה להמתין עד שהכל יצטנן ואז יוכל להציל ולהשתמש בתבשיל שלא נאסר עדיין. אבל אם לא יחכה שיתקרר וישפוך את התבשיל דרך החלק העליון של הכלי שנאסר- הרי שהתבשיל יאסר ע"י בליעה איסור בו"ח מן הדופן, לכן ימתין שיתקרר.

בסעיף ו' כתב מרן שהעולם נהג להחמיר שלא לחכות שיתקרר התבשיל אלא לאסור את תבשיל בכל אופן מחשש שמא עלה חלק מהתבשיל תוך כדי רתיחת הקדרה ונאסר חלק זה כי נגע בחלק הדופן שנאסר. אולם האחרונים(מהרא"י, מובא בש"ך) הקלו בכך. בסעיף ז' כתב שיש מתירים בשעת הדחק לדון טיפה שנפלה על הדופן שלא כנגד תבשיל כאילו נפלה כנגד התבשיל ותבטל בשישים וכך התבשיל עצמו בודאי יהיה מותר.

חשוב לשים לב- דין זה מאוד רלוונטי ומעשי, אולם יש לשים לב שכל החשש שטיפה תעשה חנ"נ את כל דופן הסיר זה דווקא בסיר בן יומו שאז אומרים שיש חנ"נ בבלוע בכלי וכל הבלוע נעשה נבלה מבשר וטיפת החלב, אולם אם הסיר אינו בן יומו- אין בכלל בעיה ולא נאסרות כל הדפנות אלא צריך בתבשיל שישים רק כנגד טיפת החלב שנפלה על הדופן שזה קיים כמעט תמיד, מצד שני- ברגע שמבטל בסיר מרק בשרי למשל- הרי שהוא נעשה בן יומו וממילא חוזר הדין למקומו וכל הדפנות נ"נ ולכן דין זה רלוונטי מאוד.

280 מחלוקת ראשונים בדרך התפשטות הטיפה בדפנות הסיר(טור, ב"י):

• **בסמ"ג** כתב שהחלב מתפשט לכל הקדירה שנעשית חנ"נ וממילא אוסרת אוטו' את התבשיל שנמצא בתוכה, ולא רק אם ישפוך אותו כשהיא רותחת ויעבור דרך הדופן.

• **המהר"ם חולק על הסמ"ג-** שאדרבה, אם תפשט הטיפה לכל הכלי הרי שתהיה בטלה בשישים בכל הלחלוחית הבלועה בכלי- ואיך הסמ"ג רוצה לאסור בכה"ג? אלא להיפך- אנו חוששים שהיא מתפשטת רק ב"גיזרתה" וממילא אינה בטילה בשישים בלחלוחית

רמ"א: "ודוקא אם הקדרה ישנה אבל אם היא חדשה בכל ענין אין צריך ששים רק נגד הטיפה שנפל עליה כדלקמן סימן צ"ח גבי כף²⁸²".

סעיף ו'- מנהג העולם בטיפה שנפלה על דופן קדרה:

שו"ע- "נהגו העולם²⁸³ לאסור²⁸⁴ כשנפלה על הדופן שלא כנגד הרוטב ודוקא כשנפול באותו צד שאינו כנגד האש אבל אם נפל כנגד האש מותר שהאש שורפו ומייבשו (ואז הקדירה נמי שרי) (הגהות ש"ד וארוך כלל ל"א) ודוקא בדבר מועט כגון טיפה אבל אם נפל הרבה אין להתיר אפילו אם נפל כנגד האש אלא אם כן כנגד הרוטב ועל ידי ששים".

רמ"א- "ואז הקדירה הוי אסורה²⁸⁵ אפילו יש ששים בתבשיל נגד הטיפה שנפלה, ויערה מיד התבשיל ממנו בצד אחר שלא כנגד הטיפה, ואם בשלו בקדירה תבשיל אחר דינו כמו בפעם הראשון (ארוך כלל ל"א)".

סעיף ז'- דין טיפה שנפלה על דופן קדרה בשעת הדחק:

שו"ע- "יש מי שמתיר בשעת הדחק כגון בערב שבת אפילו שלא כנגד הרוטב אפילו שלא כנגד האש על ידי ששים²⁸⁶".

שבכ"ל, ולכן צריך בתבשיל שישים כנגד ששים, דהיינו שיהיה בו פי ששים מהפי ששים כנגד הטיפה, כי אם הטיפה לא התפשטה להכל אלא רק לכשישים כנגדה הרי שצריך עכשיו בתבשיל ששים כנגד השישים הזה.

- **בב"י הביא את הסמ"ק-** שהולך בשיטת המהר"ם שאם נתפשטה בהכל תהיה מותרת כי בטלה אבל חוששים שמא אסרה רק באיזור שלה ועכשיו אותו חלק בו נבלעה נאסר וכשיערה דרכו יאסר התבשיל וכן שיטת מרן השו"ע.

²⁸¹ ש"ך (כ"א)- ולא מועיל שיערה מיד בצד האחר שמא יענע הקדירה, ולכן גם לא מועיל אם יעשה נקב בתחתית הסיר שמא יענע ואסר את התבשיל.

הצינון מועיל מכיוון שאז כבר אין לחשוש שיערה דרך הצד שנבלע הבשר בחלב ויאסר, כי גם אם יערה דרך שם הרי שהכל צונן וממילא הדופן לא פולטת מה שבלוע בה והתבשיל לא יאסר.

²⁸² אם היא חדשה= לא בלוע בדפנותיה שום מאכל אז אין לחלב שנבלע בדפנות את מה לעשות נבלה, כי רק אוכל נ"נ אבל אין חנ"נ בכלים, לכן רק אם הקדרה ישנה= שהשתמשו בה ונבלע בה מאכל אז אומרים שהחלב מתפשט ועושה נבלה את כל הבלוע, ודוקא כשהיא בת יומה, אחרת הטעם פגום ואין חנ"נ לטעם פגום. ועיין על כך בש"ך (כ"ב) וסימן צ"ח סעיף ד'.

²⁸³ מנהג העולם שלא לנהוג כעצת השו"ע בסעיף קודם לחכות שהכל יצטנן ואז להוציא את התבשיל. ש"ך (כ"ד)- מהרא"י דהיה אחרון וגדול בדורו ואיזן וחקר כל המנהגים כתב דנהגין להתיר ע"י צינון כמו שכתוב בסעיף ה'.

²⁸⁴ הסיבה בגללה נהגו לאסור היא מכיוון שחששו שמא עלה חלק מהתבשיל ונגע בחלק העליון של הדופן שם נבלעה הטיפה, ואז נבלע בו האיסור בב"ח ואסר את כל התבשיל. וכל זה דוקא בקדרה ישנה בת יומה, כאמור לעיל, אבל בקדרה חדשה אין לחשוש כי לא נעשתה חנ"נ וה"ה בקדירה ישנה שאינה בת יומה וטעמה פגום שג"כ לא נעשתה חנ"נ.

מה דין הקדרה שנפלה עליה טיפת חלב:

- **ש"ך-** בכל המקרים הנ"ל גם אם התבשיל מותר כגון שהטיפה נפלה כנגדו ויש ששים בתבשיל כנגדה- מ"מ הקדרה נשארת באיסורה מכיוון שחיישין שמא לא פנע הכל לבפנים ונשאר משהו בדופן הקדרה. ולכן אם בישל בקדרה זו תבשיל פעם נוספת- דין התבשיל כדין התבשיל הראשון- שאם הוא כנגד הטיפה ויש בו ששים אינו נאסר.

- **ט"ז-** חולק שהקדרה מהדין מותרת אלא שלכתח' לא ישתמש בה מכיוון שנראה כאילו נאסרה בחלב.

²⁸⁶ רש"ל כתב שמ"מ יערה אותו מהצד השני כי הקדרה אסורה שמא לא מפנע הכל לבפנים.

רמ"א - "והכי נהוג (ארוך). ואם נשפך חלב או שאר איסור רותח על גבי קרקע והעמידו עליו קדירה חמה אם מה שנשפך אינו אצל האש לא הוי רק כלי שני ולכן הקדירה אסורה דבולע קצת והתבשיל מותר דתתאה גבר (הגהת ש"ד סימן נ"ה): וקלוח מן הקדירה רותחת שהלך אל קדירה צוננת אם נפסק הקלוח מן הקדירה הרותחת קודם שהגיע אל הצונן הוי נמי ככלי שני (כך משמע בשערים מתשובת מוהר"ם) ואם לא נפסק הוי כעירוי והקדירה הצוננת נאסרה אם היד סולדת בקלוח הנוגע בקדירה (ת"ה ס"י קפ"א) והתבשיל שבתוכה שרי דאין עירוי אוסר רק כדי קליפה אבל אם הקדירה היא חמה והוא כלי ראשון וכל שכן עומד אצל האש אפילו הקלוח הוא צונן הכל אסור דתתאה גבר והוי כצונן לתוך חם דכולו אסור (כך משמע מב"י) כמו שנתבאר לעיל סימן צ"א: טפה הנופלת על גבי כיסוי קדירה דינה כנפלה על גבי קדירה נגד הרוטב והוא שהתחיל הקדירה להרתיח דאז עולה הזיעה תמיד ומגיע אל הכיסוי ויורד משם אל הרוטב²⁸⁷ (ארוך כלל ל"א וש"ד).

סעיף ח' - דין "זיעה":

שו"ע - "מחבת של חלב שנתנו בכירה תחת קדירה של בשר הזיעה עולה ונבלע²⁸⁸ בקדירה ואוסרתה".

רמ"א - "אם היה חלב במחבת ובעינין ששים בתבשיל שבקדירה נגד החלב שבמחבת (ד"ע) וכל זה מיירי שהמחבת מגולה והזיעה עולה מן המאכל עצמו לקדירה שעליה (ארוך) וגם מיירי שהוא בקרוב כל כך שהיד סולדת בזיעה במקום שנוגע בקדירה אבל אם אין היד סולדת בזיעה הכל שרי ולכן תולין בשר לייבש על קדירות של חלב ולא חיישינן לזיעה שעולה²⁸⁹ (פסקי מהרא"י סימן ק"ג), וכן אם המחבת מכוסה הכל שרי מידי דהוי אשתי קדירות נוגעות זו בזו דאין אוסרין זו את זו בנגיעה כל שכן בזיעה²⁹⁰ (מרדכי פרק כ"ה) מיהו לכתחלה יש להזהר בכל זה (הגהות ש"ד)".

סעיף ט' - נר של חלב שנטף ממנו טפה:

²⁸⁷ ואז אם יש ששים בקדרה כנגד הטיפה התבשיל מותר אבל המכסה תמיד נשאר באיסורו כאמור לעיל - שמה לא פיעפע ממנו הכל לבחון. אבל רש"ל וט"ז חלקו שצריך שיהיה ששים במכסה עצמו כנגד הטיפה, ולא מצרפים את התבשיל שבקדרה לבטל את הטיפה, ואע"פ שיש זיעה שעולה ומחברת בין הקדרה לתבשיל מ"מ אין זה דומה לטיפה שנפלה על דופן שכנגדה יש תבשיל כי מה תמיד יש ואילו במכסה לפעמים עולה זיעה ולפעמים לא.

²⁸⁸ חילוק חשוב בין זיעה העולה ממאכל לזיעה העולה ממשקה: בפת"ש (ו') כתב לחלק בין זיעה העולה ממשקה אסור לזיעה העולה ממאכל

אסור, שבזיעה העולה ממשקה יש יותר מקום להחמיר ולאסור שהרי המשקה עצמו עולה בזיעה, משא"כ במאכל שהעולה ממנו אינו האיסור עצמו אלא נוזלים המתאדים ממנו, בעיקר מים ולכן יש יותר מקום להקל בו.

²⁸⁹ זה המקור לכך שלא חוששים מזיעה ואדים שעולים מן התנור ומגיעים לתוך תבשילים מסוג אחר שנמצאים על הכירה או כגון שמוציא את כיסוי המיקרוגול ויוצאים ממנו הרבה אדים וזיעה לדפנות - שכל אלו אינם אוסרים אם נגעו במין אחר - שאין זיעה אוסרת אלא בנוגעת במאכל בחום שהיד סולדת בו.

ברעק"א כתב - שמה שהקלו בזיעה שאינה בחום שהיס"ב שאינה אוסרת היינו שמגיעה לכלי מסוג אחר שגם הוא אינו רותח, אבל אם הזיעה הקרה מגיעה לסיר רותח בחום שהיס"ב - אוסרת הזיעה.

²⁹⁰ **כתב הט"ז (כט')** - "מטעם זה נ"ל להתיר באם אפו בתנור פלאדי"ן של חלב ואח"כ באותו מקום רותח הושיבו שם קדירה ובתוכו בשר, דכל שאין החלב בעין במקום ההוא בתנור הוי כקדרה של חלב ושתי קדירות לא אסרי".

שו"ע- "נר של חלב עשוי כנר של שעוה שנטף ממנו טפה על כלי אין צריך כי אם גרידה אבל חלב מהותך חם שנפל ממנו טפה על כלי צריך הגעלה".

סימן צג'- קדירה שבשלו בה בשר לא יבשלו בה חלב:

סעיף א'- דין קדירה שאינה בת יומא והתבשיל שבושל בה:

שו"ע- "קדירה שבשלו בה בשר לא יבשלו בה חלב ואם בישלו בה בתוך מעת לעת אסור בנותן טעם (וצריך לשער נגד כל הקדירה) אבל אם שהה מעת לעת²⁹¹ קודם שבישלו בה הווי ליה נותן טעם לפגם ומותר התבשיל אבל הקדירה אסור לבשל בה לא בשר ולא חלב²⁹²".

291 בשר שנתבשל בקדירה של חלב והיה בה חלב כל הלילה הקודם- אינו נאסר(ט"ז ד"ה "כתב בי"):

מקור דברים אלו בדברי ר"י הלבן- "בשר שנתבשל בקדירה של חלב והיה בה חלב כל הלילה קודם, כיוון דבלוע פעם אחת וב' וג' מקודם לכן- לא בלע בלילה כלל, וחלב שבלע מקודם לכן לא אסר דנותן טעם לפגם הוא". **ביאור:** לכלים של חרס יש מציאות מיוחדת שהם בולעים בצונן עד שהם "שבעים" מבלוע, וזה אחרי ג' פעמים שבלעו. ועפ"ז כתב ר"י הלבן שקדירה של חרס שכבר נבלע בה חלב ג' פעמים ואז נשרה בה חלב כל הלילה ובישלו בה אחרי כן בשר- שהבשר מותר מכיוון שהחלב של הלילה כבר לא נבלע כי הכלי "שבע" מבלוע בקר, והחלב שהיה בכלי הוא אינו בן יומו ולכן אנו אסור.

בט"ז(ב') מובא שנחלקו האם כלי חרס זה שכבר שבע מבלוע יכול לבלוע ע"י כבישה?

- **שיטת הט"ז-** כבישה היא כבישול וכמו שכלי חרס "שבע" שבישלו בו פולט מה שבתוכו ובולע איסור חדש – ה"ה בכבישה, ולכן מה שהתיר ר"י הלבן זה דווקא שנשרה שם החלב כל הלילה ולא מעת לעת.
- **שיטת הב"ח-** גם כבישה היא בקר וכיוון שהכלי שבע מבלוע כבר אינה בולעת חלב וגם בכה"ג יהיה מותר. הוא מביא ראייה ממי שהפקיד כלי חרס ישן אצל חבירו- שאינו צריך להחזיר לו מה שנבלע בדפנות אע"פ שנכבש שם מכיוון שהכלי כבר שבע מבלוע אינו בולע. אבל הט"ז מברר גמ' זו- שמה שלא צריך להחזיר לו את הבלוע אין זה אומר שלא נבלע אלא הכבישה גורמת לפליטת הנוזל הכבוש מן הכלי וממילא לכניסת נזל חדש לבפנים, לכן לעניין איסור והיתר- יש כאן איסור חדש בן יומו, אבל לעניין דיני ממונות- אין מה לחייב את השומר לשלם מה שנבלע כי ממ"נ בפנים היה בלוע כמות א ומאי שנא אם זה משלי או שלך- אתה בסופו של דבר כפי שמגיע לך, וע"כ אין היזק לנפקד במידה.

292 הסבר: מי שבישלו בשר בקדירה חלבית- אם הקדירה בת יומא התבשיל נאסר בנותן טעם, היינו שמשערים האם יש בו טעם איסור או לא- לשו"ע ע"י טעימת קפילא ולרמ"א בשישים(כי לשיטתו לא סומכים האינדא על טעימת גוי), והקדירה ג"כ נאסרת מכיוון שיש בה טעם חלב ובשר יחד. אבל הקדירה אינה בת יומא- התבשיל מותר מכיוון שהטעם שנבלע בו אחר מעל"ע פגום, אבל הקדירה עצמה אסורה בכל מקרה ואסור לבשל בה עוד לא בשר ולא חלב כי גזרו על כלים שאינם בני יומם לכלים בני יומם.

המקור ל"גזירת כלים שאינם בני יומם אטו בני יומם"- מסכת ע"ז דף עה:- "א"ר חייא ברבי דרב הונא לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלאו נותן טעם לפגם הוא, ופריך- מכאן ואילך לשתרי(אפי' לכתח') ומשני- גזירה שאינה בת יומא אטו בת יומא".

בטור מביא שלוש שיטות ראשונים הקשורות לדין זה:

- בעל העיטור-** כלי בשרי בן יומו שבישלו בו חלב, ויש בחלב שישים כנגד הכלי- יכול לבשל בה עכשיו מאיזה מין שירצה ואפילו הוא של חרס, ובב"י ביאר טעמו שכיוון שהיה בחלב שישים כנגד הקדירה כגון בקדירה מאוד גדולה שיתכן מקרה זה או שמדובר בקדירה חדשה שידוע כמה בשר נבלע בה ויש בחלב שישים כנגדו אזי הבשר מתבטל ולכן הקדירה מותרת.
- והר"י בן חביב ביאר טעמו שמדובר שהחלב רתח ועל ידו הכלי עבר הגעלה ולכן שרי לשימוש לכל הסוגים.**

רמ"א - "אבל שאר דברים מותר²⁹³ (ריב"ש סימן קכ"ו בשם סמ"ק ובהגמ"י פ"ט). ודין כסוי קדירה כדין קדירה עצמה (ד"ע ואו"ה) ויש מחמירים בכיסוי לומר דאף על פי שאינו בן יומו דינו כאילו היה בן יומו

כיצד בעל העיטור מתיר כלי חרס בהגעה: ה"ט(א') מאריך לבאר כיצד מתיר בעל העיטור גם כלי חרס שבישל בהם חלב ו"הגעילם" ע"י כר, הרי כלי חרס דינו שישבר? - מדא' כלי חרס צריך שבירה רק בקדשים אבל בחולין לא אמרה התורה שישבר אלא שחכמים החמירו גם בחולין לשבור כלי חרס כגון שבלע איסור- אין לו הכשר מדרבנן אלא ע"י שבירה, אולם כאן מדובר בכלי בשר ש"מוגעל" ע"י חלב, במקרה זה אם נאסר את הכלי אחר שבישל בו חלב ייצא שחכמים החמירו במקום הפסד, והלוא ראינו ביחס לכל הגזירות כאן שאע"פ שאסור לבשל מדרבנן חלב בכלי בשר שאינו ב"י- מ"מ אם בישל האוכל מותר שלא גזרו חכמים להפסידו בדיעבד. ולכן בשאר כלים יהיה אסור אלא ע"י הגעה אבל בכלי חרס אם יצטרך לשבורו הרי שמחמירים במקום הפסד, לכן בכה"ג של כלי חרס שבלע בשר בחלב שזה חולין- לא גזרו חכמים להחמיר לאסור עד שישבורו אלא התירו בכה"ג ע"י הגעה כגון שבדיעבד אם בישל חלב בסיר בשרי- מותר.

ב. הר"ר פרץ - אם הקדירה בשרית ובישל בה חלב, אפילו אינה בת יומא- אסור לבשל בה לא בשר ולא חלב, מכיוון שהיא בלועה מבשר וחלב. וכדי להתירה צריכה הגעה אם היא ממתכת, ושל חרס אין לה תקנה אלא שבירה.

ג. רשב"א- דין הקלשת הטעם - אם הקדירה בשרית ואז בישל בה ירקות וכד'- יכול לבשל בה אח"כ גבינה כי ע"י בישול הירקות נתמעט טעם הבשר ואינו עושה יותר איסור בשר וחלב משא"כ אם היה בלוע בכלי איסור- אז כבר לא אמרין שירד כוחו של האיסור ע"י בישול מאכל סתמי ולא יועיל להתיר לבשל בו אחרי כן היתר.

מקורו של הרשב"א לדין זה הוא בגמרא ע"ז, דף עה:- "השיפוד והאסכלא מלבנ באור" והקשו בגמ'- "רמי ליה רב ששת לרב עמרם... והתניא השפוד והאסכלא מגעילין?" ותיריך רבא- "קדשים היינו טעמא דכל יום עושה גיעול לחבירו". ומבאר בב"י- שקדשים כיוון "דהיתרא בלע"- היינו שכרגע אינם אסורים כל עוד לא נעשו נותר אז מה שמבשל בהם יום אחרי כן את הקדשים של אותו יום הרי שמבשל בכלי קודם שנעשה איסור נותר ולכן מועיל מה שמבשל להוריד כוח הבליעה של הקדשים וכבר לא נעשה נותר לאסור מה שנתבשל בו. משא"כ בגיעולי עכו"ם שעליהם אומרת הגמ' שצריך ליבון מכיוון שמה שמבשל בהם אח"כ לא מועיל להפחית כוח האיסור שבכלי, מכיוון שכאן ממש איסור נבלע כבר בכלי ולא מועיל מה שמבשלים אחרי כן.

מכוח דברים אלו למד הרשב"א - שכל שאין עדיין איסור שבלוע בכלי ומבשלים בכלי דבר נטרלי כמו ירקות- יורד כוח הדבר הבלוע= הבשר וכבר לא יאסור את החלב המתבשל בו ולכן התיר לבשל בקדירה בשרית חלב אחרי שבישל בה ירקות, אבל בקדירה של איסור אין הדבר כן, שכיוון ש"איסורא בלעה" הרי שכל מה שיבשל אחרי כן לא יועיל לטל כוח האיסור כמו בגיעולי עכו"ם שלא מועיל מה שמגעילן אחרי כן אלא צריכים ליבון.

[ה"ט(ז'ב', באמצע) כתב שאין להקשות איך כאן הביא הטור את שיטת הרשב"א שהירקות מורידות כוח הבשר הבלוע, ואילו להלן בסימן צד' פסק שלא אמרין שנחלש כוח בלע הבשר מחמת המים שנתבשלו בו- מכיוון שכאן מיירי שבישל ירקות בקפידא בדיוק כמו הבשר שבישל ולכן זה החליש כוחו משא"כ שם שבישל מעט מים ולא כנגד הבשר כולו ולכן לא החליש כוחו].

ההבדל בין שיטת הרשב"א לבעל העיטור: 1. בעל העיטור התיר את הכלי לשימוש אחר אפילו אם "הגעיל" אותו עם חלב שאסור לבשל בו כי זה כלי בשרי. והרשב"א התיר את הכלי הבשרי ע"י הקלשתו רק ע"י מאכל סתמי(ולא אסור כחלב במקרה זה) שמבשל בו. 2. העיטור התיר גם בכלי חרס והרשב"א רק הכלי שטף= מתכת.

הלכה למעשה בדין "הקלשה" לרשב"א - לפי הרשב"א יוצא שקדירה בשרית שבישל בה אורז- יהיה מותר לבשל בה אחרי כן חלב מכיוון שנקלש טעם הבשר. מרוה"פ נראה שלא פסקו הלכה כרשב"א ואין להתיר בכך.

סיכום השיטות:

1. **בעל העיטור**- קדירה בשרית שבישל בה חלב פי ששים נעשית פרווה.
2. **רבינו פרץ**- קדירה בשרית בת יומא- נשארית תמיד בשרית ואוסרת מאכל, ושאינה בת יומא- המאכל מותר כי נטל"פ והכלי אסור כי גזרו שאינה בת יומא אטו בת יומא.
3. **רשב"א**- דין "הקלשת טעם"- קדירה בשרית בת יומא שבישל בה ירקות/מאכל פרווה אחר- מותר לבשל בה חלב כי נקלש טעם הבשר שבה.

בשו"ע פסק הלכה כרבינו פרץ - שהקדירה עצמה תמיד אסור אפילו אינה בת יומא והתבשיל תלוי בשאלה האם בוא בן יומו או לא. ²⁹³**הסבר דברי הרמ"א שמותר לבשל בכלי זה מאכלי פרווה:** הרמ"א התיר כאן לבשל מאכלי פרווה בכלי בשרי שאינו בן יומו שבישל בו מאכל חלבי בן יומו- שאע"פ שגזרו חכמים גזירה שאינה בת יומא אטו בת יומא- זה דווקא קדירה שבלועה איסור כגון קדירה שבלעה נבלה ועבר

(בהגהות שערי דורא בשם קובץ) וכן נוהגין בקצת מקומות וכן אני נוהג מפני המנהג והוא חומרא בלא טעם (ד"ע), ומכל מקום במקום שיש שום צד להתיר בלאו הכי או שהוא לצורך שבת או הפסד יש להתיר אם אין הכיסוי בן יומו כמו בקדירה עצמה²⁹⁴: ואם לקחו כיסוי רותח מקדירה של בשר ונתנו אותו על קדירה של חלב אם שניהם חמים שניהם אסורים אם יש מאכל בקדירה של בשר וחלב²⁹⁵ ואם הכיסוי צונן והקדירה חמה נמי שניהם אסורים אם התחיל להזיע תחת הכיסוי דתתאה גבר ואם הכיסוי חם והקדירה צוננת הכל שרי רק המאכל צריך קליפה (לדעת הגהת ש"ד ולא כאו"ה שם) אם אפשר לקלפו ואם לאו הכל שרי ואם לא היה אכל בקדירה הכל שרי דהוי כשתי קדירות שנגעו זו בזו²⁹⁶ (הכל ד"ע לסברת הארוך).

סימן צד'- דין התוחב כף חולבת בקדרה של בשר:

סעיף א'- התוחב כף חלבית בקדרה של בשר:

שו"ע- "התוחב כף חולבת בקדרה של בשר או איפכא משערים בכל מה שנתחב²⁹⁷ ממנו בקדירה²⁹⁸ (אם הכף בן יומו דהיינו ששמשו בו בכלי ראשון²⁹⁹ תוך מעת לעת) (ארוך כלל ל"ז) ויש מי שאומר שאם הכף של

מעל"ע- שלא ישתמשו בה אפילו אחר מעל"ע לשום דבר- כי יש איסור שבלוע, ובמקרה כזה גם אחר מעל"ע יהיה אסור לבשל בה ירקות ומאכלי פרווה וכד'. אבל במקרה שזו קדירה בשרית שאינה בת יומא- אמנם גזרו שלא להשתמש בה בחלב אחר מעל"ע- גזירה כלים שאינם בני יומם אטו בני יומם- אבל גזירה זו היא דווקא ביחס לדברים האסורים אם היה בן יומו, אבל מאכלי פרווה מותר לבשל בסיר בשרי בן יומו ובוודאי שגם בשאינו בן יומו, ולכן כל שנאסר כלי משום גזירה ולא משום איסור כנבלה דהיינו- כל כלי בשרי בן יומו שבושל בו חלב אחרי מעל"ע והכלי נאסר משום גזירה- פה זה לא כלי שבלע איסור אלא נאסר רק משום גזירה, לכן רק חלב או בשר אסור יהיה לבשל בו- אטו בן יומו, אבל מאכלי פרווה כן יהיה מותר לבשל בו (הש"ך כאן מעיר שהש"ך בסימן צד', ה' החמיר לכתח' שלא לבשל בו פרווה והעמיד שכאן כתב מעיקר הדין ושם כתב חומרא בעלמא). דין זה מוזכר ומובא גם בסימן צד', סעיף ד' בשו"ע- שמאכלי פרווה שרי.
²⁹⁴ דהיינו ברמ"א יש חומרא שהמכסה של כלי שאינו בן יומו יאסור את המאכל ככלי בן יומו. הרמ"א נהג כן אע"פ שהיא חומרא בלא טעם.

האחרונים כתבו כאן טעמים לחומרא במכסה הסייר-

1. רש"ל-מדובר במכסה שיש לו חלק צר בראשו שנכנסים לשם מאכלים בעין שלא ניתן לנקותם. ולכן מחמירים יותר במכסה מן הכלי.
2. ב"ח- במכסה נדבק יותר משאר הכלי כי שם תמיד עולה ונדבק מאוד.
3. ת"ח- איסור ריחא וזיעה שעולה למכסה חמור מאיסור טעם שבדפנות הסייר.

ומסכם הש"ך(ד')- בשם הרבה אחרונים שלא להחמיר בכיסוי יותר מן הקדרה.

²⁹⁵ לענ"ד פירוש- שהקדירה והמכסה הם מכלי שהיה בכל אחד מהם בשר וחלב ולכן כשמניחם זה על זה יש כאן איסור בשר בחלב.

²⁹⁶ סיכום דיני כיסוי מסוג אחד שהניח על קדרה מסוג אחר:

- **אם שניהם חמים-** שניהם אסורים אם יש מאכל בתוך הקדרה של בשר וחלב.
- **אם הכיסוי צונן והקדרה חמה-** שניהם אסורים אם התחיל להזיע תחת הכיסוי ויס"ב, כיוון שתתאב גבר.
- **אם הכיסוי חם והקדרה צוננת-** הכל שרי ורק המאכל צריך כ"ק אם אפשר, ואם לא- שרי המאכל גם בלא קליפה.
- **כל הנ"ל ובשלא היה מאכל בקדרה-** הכל שרי דהוי כשתי קדירות שנגעו זו בזו.

²⁹⁷ ואם לא יודע כמה תחב- משערים "בסתם דרך לתחוב" דהיינו עד ראש הכף- ש"ך(א'). ברעק"א הסביר שהכוונה עד סוף העיגול של הכף. ב"משבצות זהב" דייק ממה שכתב המחבר "בכל מה שנתחב ממנו בקדרה" ולא בתבשיל- שצריך לשער לא רק כנגד המקום שהכף נכנסה

מתכת משערים בכולו משום דחם מקצתו חם כולו³⁰⁰ (וסברא ראשונה עיקר וכן נוהגין) (מרדכי וש"ד והגהותיו וארוך) (ועיין לקמן סימן צ"ח).

סעיף ב' - תחב כף לתבשיל מסוג אחר שתי פעמים ולא נודע בנתיים:

שו"ע - "אם תחב הכף בקדירה שני פעמים ולא נודע בנתיים³⁰¹ צריך שני פעמים ששים³⁰²".

רמ"א - "ויש אומרים דסגי בפעם אחת ששים וכן נוהגים³⁰³ (ת"ה סימן קפ"ג והגהות ש"ד וארוך)".

לתבשיל אלא כל המקום שהכף הייתה בתוך הסיר אפילו שלא בתבשיל כי כל המקום הזה מלא באדים שאוסרים את החלק בכף שכנגדם אפילו אינה בתבשיל, ועיין בפת"ש (א') שנחלקו בכך האחרונים וכתב - שבעלי הוראות נוהגים להקל להחשיב רק כנגד החלק שנתחב בתבשיל ולא בקדירה כולה.

²⁹⁸ בסימן צח', סע' ד' מבואר דין זה באריכות. מקורו וסברתו בגמ' חולין צד': שם הגמ' אומרת שכיוון שלא ידעין כמה יצא מן האיסור לכן צריך לשער כנגד כל החלק של הכף שנכנס ואע"פ שברור שלא כולה יצאה לבשר שהרי הוצאנו אותו, מ"מ משום הספק משערים כנגד כולה. וכל זה דווקא באין יודעים כמה בלעה או בכף ישנה שכל הבלוע בה נ"נ אבל בכלי חדש וידוע כמה איסור נבלע - משערים רק כנגד האיסור ולא כנגד כל הכלי.

בב"י הביא את שיטת רבינו ירוחם שחילק בין כלי חרס שבהם משערים כנגד כולם לבין שאר כלים כגון מתכת ועץ שבהם כתב לשער באומדן יפה כמה איסור יצא ממנו, ואין הלכה כמותו.

²⁹⁹ דווקא בכלי ראשון אומרים שיצא האיסור ונבלע בהיתר, משא"כ בכלי שני - ועיין על כך סימן קה', סע' ב'. ובט"ז (א') כתב שנחלקו האם אוסרים גם בכלי ראשון שאין היס"ב והוא על האש (רש"ל) או שכיוון שאין היס"ב לא החמירו בו לאסור כולו.

³⁰⁰ שיטת ר' פרץ משום ש"חם מקצתו חם כולו" - פסחים עד', א'. לכ"ע יש את דינא דגמרא זה אלא שרוב הראשונים מסבירים דין זה לענין בליעה - שכלי מתכת שרותח במקום אחד ויש עליו חתיכת איסור בצידו האחר שאינו רותח - כיוון שמקצת הסיר חם במקום אחד אנו מתייחסים כאילו כולו רותח ונחשב שבלע את האיסור ברתחה, אבל לא לענין שהאיסור מתפשט לכל הסיר כרבינו פרץ, ועיין להלן סימן קכ"א בהל' הגעלת כלים.

³⁰¹ המקור לחילוק בין "נודע בנתיים" ללא נודע - מסכת תרומות, פרק ה', משנה ח' - "סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה" - היינו כיוון שלא נודע בין הנפילות הרי הם מצטרפות ואין מאה כנגד שניהם בחולין ולכן אינם בטילות. בש"ך (ה') הקשה - מדוע כתב השו"ע שבמקום שנודע בנתיים מספיק שישים פעם אחת? הרי יש דין "חוזר וניעור" (ס"ו ס"ט) וממילא יתעורר החלב שיצא ממנה בפעם הראשונה ויצטרף לאיסור שעכשיו בכף (בפעם השניה) לאסור? ותירץ - שדין "חוזר וניעור" אומרים כאשר יש למשל כזית איסור שבטל ואז נופל כזית איסור נוסף - שצריך כעת לשער בתבשיל 120 כנגד שניהם, משא"כ הכא שכל האיסור הוא החלב הראשוני שהיה בכף והוא זה שאסור ולא נצטרף לו איסור ולכן אין לומר כאן חוזר וניעור - כי גם אם נאמר שכל החלב שנכנס לקדירה מתעורר - הרי שהיה שישים כנגדו.

³⁰² הסבר: תחב כף חלבית לסיר בש"י והיה בו שישים כנגדה, אם לא נודע לו האיסור שהיה כאן ותחב פעם נוספת - הרי שצריך כעת עוד שישים כדי לבטל הכף. והטעם הוא - כיוון שבפעם הראשונה היה חלב בכף שבטל בשישים אמנם קצת ממנו נשאר בכף ובשעה שהוציאה מקדירת הבשר - נעשתה כולה נבלה כי הקצת חלב שבה התערב עם הבשר שנבלע בה עכשיו ונעשית נבלה. לכן, עכשיו כשמכניס את הכף הזאת פעם נוספת צריך שישים חדשים כנגדה כדי לבטל את האיסור החדש שנוצר פה, דהיינו צריך סה"כ 120 כנגד הכף והכל יהיה מותר. אבל אם "נודע בנתיים" - כאן משתנה הדין ומספיק בקדירה שישים אחד אפילו תחבו פעמיים, מכיוון שברגע שתחב הכף בראשונה זה נודע לו והיא בטלה בשישים שבסיר, ולכן אע"פ שמציאותית נשאר מעט חלב בכף - הרי שביחס לקדירה זו הוא בטל שישים ולכן אינו יכול לחזור ולאסור אותה ע"י הבשר שנבלע בו, כי הוא בטל = כאילו לא קיים ביחס לקדירה זו כי הוא נודע ובטל, ולכן יספיק שישים רק פעם אחת ולא נאמר שהכף נ"נ של חלב בבשר (לעומת כל קדירה אחרת שהכף תוכנס שם - שם כן נצריך שישים חדשים מכיוון שביחס לקדירה זו החלב לא בטל וממילא הוא עומד ונ"נ עם הבשר שנבלע בקדירה הראשונה - ולכן צריך שישים כנגד הכף.

הש"ך (ד') מסביר שגם אם לא נודע לכל היותר צריך פעמיים שישים ולא יותר מכך מכיוון שאחרי שהכף בטלה בפעם השניה כבר אינה נעשית איסור חדש או "נבלה" מחדש בכדי להצריך עוד שישים כדי לבטל.

סעיף ג'-דין הכף שנתבטלה בשישים:

שו"ע- "אם יש ששים לבטל הכף- הקדירה והתבשיל³⁰⁴ מותרים אבל הכף אסור³⁰⁵ בין עם בשר בין עם חלב³⁰⁶ לפי שהיא בלועה מבשר בחלב ואפילו בדיעבד אוסרת אם חזרו ותחבוה בין בבשר ובין בחלב כל זמן שהיא בת יומא³⁰⁷, ואם אין ששים הכל אסור בהנאה³⁰⁸ אפילו הקדירה אך מותר לתת לתוכה פירות או צונן כיון שאינו נהנה מגוף האיסור."

³⁰³ בב"י הביא את דברי תרומת הדשן שלא ראה לרבותינו שהחמירו בכך להצריך שישים פעמיים, וכ"פ כאן הרמ"א.

הט"ז והש"ך פסקו גם הם להלכה כרמ"א שבכל מקרה מספיק שישים פעם אחת ומטעם שכאן מקילים לפסוק כפוסקים שאין חנ"נ בבלוע בכלים וממילא מה שנשאר מן החלב אחר שבטל לא עשה נבילה את הבשר שנכנס לכף ולכן אין כאן איסור של בשר וחלב שנוצר וממילא מספיק שישים רק כנגד החלב בפעם הראשונה.

³⁰⁴ באיזה תבשיל מדובר כאן? (ש"ך, ח')- לפי השו"ע זה חייב להיות בשר בעין שהוא התבשיל, אחרת הכף אינה נאסרת כי זה נ"ט בר נ"ט לשיטת השו"ע בסימן צה', סעיף ג'- ששני כלי בני יומם כל אחד ממיין אחר במים רותחים- זה נ"ט בר נ"ט דהיתרא וש"י, א"כ ה"ה הכא ולכן חייבים להעמיד לשיטתו שהתבשיל עצמו עם בשר. אבל לשיטת הרמ"א שהחמיר שם בסימן צה', ג' ואמר ששני כלים בני יומם יחד במים רותחים- נאסרים כי הוי נ"ט בר נ"ט דאיסורא- ה"ה הכי נמי שהכף נתחבת למים או כל תבשיל פרווה כיוון שהסיר הוא בשרי בן יומו- הכף נאסרת.

³⁰⁵ **מדוע הכף נאסרת ולא אומרים שטעמה בטל ומותרת: בב"י הקשה בשם הסמ"ק-** מדוע לא מועיל מה שיש שישים כנגד הכף (שבגלל זה

לא נאסרת הקדירה והתבשיל) להתיר גם את הכף שייחשב כהגעלה ותהיה מותרת להשתמש בה? הרי יש שישים כנגדה ברותחין?

ותירץ- שאין לדמות בין דרך בליעת איסור לדרך פליטתו, כי בהגעלה צריך רותחין שמעלה רתיחה משא"כ בבליעה מספיק רותחין קצת פחות, ועוד שחוששים שמא לא הכניס כל הכף עד מקום שהיה בלוע האיסור ולכן לא הוכשר בכך.

לדברים אלו מזכירים את מחל' הראשונים שהזכרנו בסימן קודם- שם בעל העיטור סבר שיש הגעלה גם לכלי ולכן מותר להשתמש בו כדין, וגם הרשב"א היקל שם שע"י בישול של מים נחלש טעם הבשר הבלוע ועכשיו מותר לבשל בו חלב, אמנם אנו פסקנו להלכה כרבינו פרץ- שהכלי אסור אפילו אנו בן יומו משום גזירת כלים שאינם בני יומם, והמאכל מותר אם הכל אינו בן יומו}.

³⁰⁶ וגם במאכלים סתמיים אסור, לעומת סעיף ד'- שם הכף נאסרת אבל אינה בת יומא ולכן לא נשעתה נבלה כי לא בלעה בשר וחלב בני יומם- ולכן מותרת לשימוש במאכלים סתמיים- עיין ש"ך, יג' ולעיל סימן צ"ג סעיף א' ברמ"א (!!).

³⁰⁷ **ממתי מונים את ה"בת יומא" באיסור בשר וחלב (שאוסרת המאכל)?**

- ש"ך (י'), או"ה- מבליעת הדבר האסור, היינו שאם היתה כף חלבית בת יומא ואחר כמה שעות נשתמש בה בבשר- מחשבים מעל"ע מעת בליעת הבשר שאז נוצר האיסור.

- ב"ח- מזמן בליעת הראשון, דהיינו מונים מעל"ע מזמן בליעת החלב אפילו שהבשר נבלע בו אחר כמה שעות ושרק אז נוצר האיסור.

³⁰⁸ **פירוש-** אם הקדירה והכף בת יומא ואין שישים כנגד הכף הרי שיש כאן איסור בשר וחלב וממילא מלבד איסור אכילה שיש בכף ובקדירה, הרי שיש כאן גם איסור הנאה ככל בשר וחלב, לכן אין להשתמש בקדירה הזו בהיותה בת יומא, א"כ זה שימוש והנאה שאינה מגוף האיסור= מהבשר וחלב אלא הנאה עקיפה ובכך מסיים השו"ע- שמותר לשים בקדירה ירקות וכד' כי אינו נהנה מגוף הבשר וחלב.

האחרונים נחלקו כאן כמה יכול להנות מהקדירה שלא יחשב כנהנה מהבשר בחלב(ט"ז ד'):

- בתורת חטאת התיר אפילו לחמם מים בקדירה הזו ולהשתמש בהם לדברים שאינם אכילה או שתיה, כגון לחוף ראשו וכד', וסברתו- שזה דומה למה שהתיר השו"ע לתת פירות בקדירה זו כי לא נהנה מגוף האיסור של הבו"ח אלא מהמים, שהרי מה אכפת ליה אם יש בהם טעם בב"ח כשחופף בהם הראש, לכן לא חשיב הנאה מהבשר וחלב וש"י.

- המרדכי החמיר יותר- שאסור להשתמש בכל דבר לח שהתבשל בכלי שבלוע בו בב"ח וסברתו- שכל מה שמותר זה שלא נהנה מגוף הבשר וחלב וכמו שהשו"ע התיר נתינת פירות בקדירה, אבל כאשר מחמם שם מים- הרי שיוצא שם בשר בחלב ונוגע ומשתמש בו ולכן יהיה אסור.

- ישנה שיטה בראשונים(כ"כ הגהות אשר"י והאו"ז והביאם בב"י) שמחמירה אף יותר- שיש איסור הנאה מבשר וחלב אפילו

בכלים שאינם בני יומם משום שבאיסור הנאה אין לחלק בין בן יומו לאינו בן יומו. בד"כ אנו רגילים שכלי שבלוע באיסור כגון בבשר

סעיף ד' - דין הכף באינה בת יומא:

שו"ע - "אם אין הכף בן יומו הקדרה והתבשיל³⁰⁹ מותרים והכף אסור לכתחלה בין עם בשר בין עם חלב ומכל מקום בדיעבד אינה אוסרת כיון שלא היתה בת יומא".

סעיף ה'³¹⁰ - קדרה שהכניס בה כף חלבית ואחריה כף בשרית:

שו"ע - "אם בשלו מים בקדרה חדשה ותחבו בה כף חולבת ואחר כך חזרו ובשלו בה מים פעם אחרת ותחבו בה כף של בשר ושתי הכפות היו בני יומן ובשום אחד מהפעמים לא היו במים ששים אסור להשתמש בקדירה לא בשר ולא חלב אבל שאר דברים מותר לבשל מאחר שהיתה חדשה שלא בשלו בה מעולם"³¹¹.

וחלב ואינו בן יומו- אם בישל בו מאכל יהיה מותר בדיעבד כי נותן טעם לפגם. אבל לפי שיטת ראשונים אלו- הרי שכל תבשיל שבושל בקדרה זו אפילו אינה בת יומא- אסור באכילה כיוון שנהנה מבשר וחלב אפילו אינם בני יומם. הם נותנים עצה- שישליך לים דמי קדירה זו וכך יוכל לאכול המאכל מכיוון שלא נהנה שהרי השליך המעות לים כנגד הנאתו. אמנם באו"ה ובתו"ח כתבו להקל- שאין לאסור בהנאה תבשיל שבושל בסיר בלוע מב"ח שאינו בן יומו. וכן הכריע ב"ערוך השולחן" (ס' טו').

• **בפת"ש (שו"ת) כתב בשם החת"ס** - שמותר למכור לגוי קדירה שבלוע בה טעם של בשר בחלב אפילו שהיא בת יומא.

³⁰⁹ כאן חייבים להעמיד לענ"ד שהתבשיל עם בשר כי אם הוא בלי בשר- מדוע שהכף תיאסר? לא מיבעי לשו"ע שלא אסר בסימן צה', ג' שני כלים ממין שונה שהיו יחד במים רותחים, אלא גם לרמ"א ש שאסר בכה"ג- מ"מ אם אחד אינו בן יומו גם הרמ"א לא אסר- ולכן כאן בסעיף שהכף לא בן יומו- אין סיבה לאסור כי לא היו נ"ט בר נ"ט בכלל כי אחד הטעמים פגום, אלא אם נאמר שהתבשיל בשרי ונותן טעם ישר ואוסר הכף.

³¹⁰ **הקדמה:** סעיף זה קשור ישירות לסימן צה', סעיף ג' שם נפסק בשו"ע שקדרה בשרית בת יומא שבשלה ביורה חלבית בת יומא- הכל שרי, והרמ"א החמיר שהכל נאסר, והוא שהיו יחד ברותחין כלי ראשון. השו"ע היקל כרמב"ן כי סובר שזה נחשב לנ"ט בר נ"ט דהיתרא- שהכלי קיבל טעם מבשר ונותן טעם במים הרותחין ואז נותן טעם ביורה החלבית, לכן הוי ג' טעמים כדגים שעלו בקערה, ואילו הרמ"א החמיר כתרומה כי סובר שהקדרה הבשרית והיורה "בושלו" יחד ברותחין ולא דמי לדגים שעלו בקערה בשרית- ששם הדגים מקבלים טעם בשר ואחרי כן נותנים טעם בכותח אלא כאן הסירים נותנים טעם יחד וממילא הוי נ"ט בר נ"ט דאיסורא ואסיר. בהמשך נראה שהש"ך הקשה באריכות על המחבר והרמ"א מסימן צה', ג' ונשאר בצ"ע.

³¹¹ **פשוט דברי המחבר והרמ"א** - קדרה חדשה שתחבו בה בזה אחר זה 2 כפות אחת חלבית ואחת בשרית ושניהם ב"י, ולעולם לא היה שישים לבטל אף אחת מהכפות- אסור לבשל עוד בסיר הזה בשר או חלב ורק מאכלי פרווה כירקות שרי. הרמ"א לא חלק על השו"ע אלא הוסיף שבדיעבד אם כן בישל בשר או חלב בקדרה- הם מותרים דהוי נ"ט בר נ"ט.

הש"ך (טו') הקשה על שיטת המחבר והרמ"א כאן (ונשאר בצ"ע)-

- **מדוע השו"ע** אסר לבשל במקרה כזה בשר בקדרה זו שהוכנסו אליה 2 כפות אלו? הרי הקדרה בלעה בהתחלה טעם חלב מהכף החלבית בנ"ט בר נ"ט דהיתרא- כי בסיר לא היה שום טעם, ממילא היא לא נעשתה חלבית ע"י זה, כי נ"ט בר נ"ט דהיתרא לא נותן טעם. ואחרי כן שהוכנסה אליה כף בשרית ב"י- שוב לא נאסרה כי בלעה טעם בשר בנ"ט בר נ"ט דהיתרא. א"כ- הקדרה לא בשרית ולא חלבית (כי נ"ט בר נ"ט לא עושה סיר לחלבי/בשרי)- אז מדוע אסר השו"ע לבשל בה בשר אחרי כן והתיר רק בישול של ירקות ומאכלי פרווה? הרי היא לא חלבית ולא בשרית? והוא שואל דווקא מדוע אסר לבשל בה בשר ולא חלב, כי חלב הגיוני שיהיה אסור לבשל בה על אף שמן הדין שרי כי פרווה, מכיוון ששו"ס צריך להכריע בה האם היא בשרית או חלבית אז נגדירה כטעם האחרון שנבלע בה, אבל לכה"פ בשר תתיר בקדרה זו?
- **מדוע תלה השו"ע** להתיר בישול ירקות ופרווה בקדרה זו רק במקרה כזה שהקדרה הייתה חדשה, הרי אפילו אם הייתה הקדרה חלבית צריך להיות מותר לבשל בה ירקות? שהרי בסימן צה', ס' ג פסק המחבר שקדרה חלבית שהוכנסה אליה כף בשרית אפילו הם בני יומם- אינה נאסרת כי הוי ג' טעמים, כפסיקת הרמב"ן, ודמי לדגים שעלו בקערה ונתנן בכותח, והוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא, א"כ הקדרה לא נאסרת ומדוע לא התיר המחבר גם בכה"ג לבשל ירקות?

רמ"א- "מיהו אם עבר ובישל בה בשר או חלב מותר דהוי נותן טעם בר נותן טעם (הגהות מיימוני פ"ט): קדרה שבשלו בה ירקות או מים ותחבו בה כף בן יומו והקדירה אינה בת יומא או להפך או שיש במאכל ששים הכל שרי ונוהגין להחמיר לאכול המאכל כמין³¹² הכלי שהוא בן יומו ולאסור הכלי שאינו בן יומו (ארוך כלל ל"ז) ואינו אלא חומרא בעלמא כי מדינא הכל שרי".

סעיף ו'- מאכל פרווה הבלוע מבשר שבישלו בסיר חלבי- כנגד כמה משער:

שו"ע- "בצלים או ירקות שבלועים מבשר ובשלם בקדרה חולבת אם ידוע כמה בשר בלוע בבצלים ובירקות אין צריך ששים אלא כנגד הבשר".

רמ"א- "דלא שייך לומר חתיכה נעשית נבילה הואיל ועדיין כולו היתר ולכן אין צריך לשער רק נגד מה שבלע, וכל שכן בקדירה של חלב שבשלו בה מים תוך מעת לעת ואחר כך בשלו בה בשר לא אמרין דצריך לשער נגד כל המים רק נגד החלב שבלעה הקדירה (משמעות הטור ובית יוסף)³¹³".

-
- **גם לרמ"א קשה**, שאמנם בסימן צה', ג'- פסק לחומרא כתרומה שקדירה חלבית בת יומא ששטפה ביורה בשרית בת יומה- נאסרת משום דהוי נ"ט בר נ"ט דאיסורא, מ"מ הכא שזה נעשה בזה אחר זה, דהינו שהכפות הוכנסו בזו אחר זו- זה לא דמי לשם והוי טעם שלישי ולא נוצר ביחד איסור בשר וחללב כמו שם כי כאן הכף החלבית והבשרית לא הוכנסו יחד- א"כ מדוע הסכים לשו"ע להתייר ירקות ולא חלק עליו להתייר גם בשר? הרי ודאי שגם לשיטתו במקרה כמו שלנו הקדירה לא נעשתה אסורה??
  - הש"ך נשאר בצ"ע על שאלות אלו. בבאר היטב(יב)** ניסה לתרץ- שכאן מדובר שיש בכף שמנונית שומן וממילא הקדירה נאסרת ולכן אין להתייר לבשל בה בשר או חלב, כי זה לא נ"ט בר נ"ט דהיתרא שהתיר השו"ע בסעיף ג', אלא פה יש ממש את עצמות האיסור ולכן נאסרה הקדירה.
  - הלכה למעשה היוצאת מן הדיון הנ"ל:** סיר פרווה שבישלו בו אורז ותחבו לתוכו כף בשרית בת יומה ושוב בשלו באותו סיר בן יומו ירקות ותחבו לתוכם כף חלבית, ובשני המקרים לא היה ששים כנגד הכף שנתחבה- מה דין הסיר?
  - שו"ע ורמ"א** הקדירה בלעה טעם חלב ובשר ואמנם לא כאיסור אבל כך שאסור מעתה לבשל בה בשר או חלב ורק ירקות או כל מאכל סתמי מותר.
  - אבל לש"ך** הקדירה בכלל לא אסורה מכיוון שנ"ט בר נ"ט דהיתרא לא הופך הקדירה לחלבית או בשרית- ולכן הקדירה היא פרווה ומותר לבשל בו הכל.
  - ³¹² **הש"ך(יח) הקשה-** כיצד הרמ"א כותב שזו רק חומרא לא לאכול המאכל שקיבל טעם בנ"ט בר נ"ט עם מאכל מסוג אחר? הרי בסימן צה', ס"א פסק שרק בדיעבד שרי ולא לכתח' אז זו לא רק חומרא אלא זה הדין לכתח' ותייר שיש לגרוס כאן במקום "כמין שהוא בן יומו"- "במין הכלי שהוא בן יומו", ואז יוצא שעם מין אחר אסור באמת לכתח', וכל מה שאמר ברמ"א שאסור רק מחומרא זה להוציא המאכל שנתבשל בכלי זה ולהעבירו לכלי אחר שאינו מהסוג של הכלי שהיה בן יומו- שבזה נהגו להחמיר, אבל אין זה מעיקר הדין.
  - ורש"ל החמיר** לאכול את המאכל הזה בכלי בו בושל ולא להוציאו, כי אין יודעים איך להגדירו- חלבי או בשרי.
- הסבר הדין ומקרים נוספים:**³¹³
- **ירקות הבלועים מבשר שבשלם בכלי חלבי:** בצלים או כל דבר אחר שבלע טעם בשר ואז התבשלו בקדירה חלבית(וכן להיפך)- מספיק לשער ששים בקדירה כנגד הבשר בלבד שנבלע בבצלים ולא צריך כנגד כולם. הסיבה היא- שהרי אין בהם בשר יותר ממה שנבלע בהם, וגם אין לומר חנ"נ מכיוון שלא אומרים חנ"נ בהיתר אלא באיסור.
  - במקרה זה כתב הש"ך בשם מהר"מ מלובלין- שאף הבלע מותר "שנסחט ממנו" הבשר שהיה בלוע בו(ולא דמי לסחיטת איסור** שאמרנו אפשר לסוחטו אסור, כי פה נסחט היתר= טעם בשר).
  - **ירקות הבלועים מבשר שבשלם בחלב:** **כתב רעק"א ס"ק ז'-** מה שכתבנו לעיל שצריך לשער רק כנגד הבשר הבלוע ולא כנגד כל הירקות זה דווקא אם בשלם סיר מסוג אחר= חלבי שהור בן יומו, אבל אם מבשלם בחלב ממש- כאן כבר צריך לשער כנגד כל הירקות ולא רק כנגד הבשר הבלוע בהם מכיוון שאע"פ שאין אומרים חנ"נ בהיתר- הרי כאן נכנס חלב(מהמתבשל) לתוך הירקות שיש

סעיף ז'-בשר רותח שחתכו בסכין חלבית³¹⁴:

שו"ע- "בשר רותח שחתכו³¹⁵ בסכין חולבת כל³¹⁶ החתיכה אסורה³¹⁷ אם אין בה ששים כנגד מקום הסכין שחתך הבשר³¹⁸ אבל אם אינו בן יומו או אם אינו יודע שהוא בן יומו אינו אוסר אלא כדי קליפה³¹⁹".

בה טעם בשר ונתערב עם הבשר שבתוכם ונוצר כאן איסור בשר וחלב שהוא מתפשט לכל הירק מדין חנ"ג וכל הירק נעשה כאיסור ולכן צריך לשער כנגד כולו.

- **ירקות הבלועים מאיסור שבשלם בסיר חלבי:** כאן כבר הירק בלוע מאיסור ממש לכן למ"ד חנ"ג בשאר איסורים- כל הירק נ"ג וצריך לשער כנגד כולו, אבל למ"ד שלא אומרים חנ"ג בשאר איסורים- הרי זה דומה למקרה הראשון וכל שיש ששים בסיר כנגד הבשר הבלוע בלבד- שרי.

³¹⁴ **החידוש הגדול שמתחדש בסעיף זה** הוא שאע"פ שהסכין יבש וחותר בו בשר יבש והייתי אומר שדין הבשר להיאסר רק כדי קליפה, כמבואר בסימן קה', סעיפים ד'-ז', כיוון שיש כאן "דוחקא דסכינא"- החלב נכנס אלא כל הבשר ואוסר כולו! היינו **שדוחקא דסכינא מקביל לדין דבר "שמן" או דבר עם רוטב- שאוסר כל מה שנוגע בו, ולא רק כ"ק(ועיין להלן ביתר ביאו שהש"ך מביא עוד שתי סיבות אחרות מדוע הכל נאסר).**

³¹⁵ **בש"ך(כה) כתב** שדין זה שכל הבשר נאסר הוא גם במקרה שהסכין הייתה למטה, ואע"ג שבד"כ אומרים "תתאה גבר" והיה צריך להאסר רק כ"ק, מ"מ כאן יש דין מיוחד **שבשל דוחקא דסכינא אין לחלק בין תתאה לעילאה והכל נאסר.**

³¹⁶ **בטור הביא את שיטת רבינו פרץ-** שהבשר נאסר לא כולו אלא רק כ"ק, **והטור חלק עליו** שהכל נאסר, וכן פסק בשו"ע. מחלוקתם היא סביב **הגמ' במסכת חולין ח:-** סכין אסורה כגון של עכו"ם ששחטו בה טריפות ושחט בה בהמה טהורה- נאסרת כ"ק. רבינו פרץ לומד משם שה"ה נמי לסכין חלבית שחתך איתה חתיכת בשר רותחת- שתיאסר החתיכה רק כ"ק, אבל הטור דחאו שאין ללמוד מהא דשחט בהמה מכיוון שחום בית השחיטה אינו חם כ"כ כמו חתיכת בשר רותחת ולכן דווקא שם נאסר כ"ק אבל כאן בחתך חתיכת בשר רותחת תיאסר כולה. **בש"ך(כו') הביא דעת המהרש"ל** שחילק בין בית השחיטה שאסרו רק כ"ק לכאן(חתך בסכין חתיכת בשר)- שבבית השחיטה לא מדובר בסכין הבלועה מאיסור אלא בדם שיוצא בשעת השחיטה ומשום דוחק הסכין נבלע מעט דם בבהמה ולכן צריך להסיר כדי קליפה. **אבל הש"ך דחה דברי המהרש"ל** שכן כיוון שטריד לפלוט אין לחשוש שיבלע בשר ואפילו אם יש דוחק סכין, על כן יש להעמיד שהצריכו שם כדי קליפה כפי שכתבנו בהתחלה- שזו סכין עכו"ם שפולטת איסור כ"ק משום חום בית השחיטה.

³¹⁷ **למה כל החתיכה נאסרת?** הרי בסימן קה' סעיף ד' פסקנו שבמקום שאין החתיכה כולה בתוך הרוטב זה נחשב לצליה שנאסר רק כ"ק, וה"ה הכא שע"י החיתוך בסכין האסורה זה ייחשב כצליה שאוסרת רק כ"ק ולא את כל חתיכת הבשר שהרי אין כאן רוטב וכד' שמתבטלת בו החתיכה ושהוא יחבר הכל לאסור הכל?

בש"ך(כז') תירץ:

1. כאן זה דין מיוחד מכיוון שיש "דוחקא דסכינא"- שמעביר את האיסור לכל חתיכת הבשר ואינו כנגיעה רגילה שאוסרת רק כ"ק.
2. אה"נ שרק כדי קליפה צריך להאסר אלא שכאן איירי שהבשר שמן ובמקרה כזה גם בסימן קה', ה' נפסק שצליה ונגיעה זה בזה של איסור שמן- אוסרת בכל.
3. מדובר שיש שמוניית חמאה על הסכין שמפעפת ואוסרת הכל.

³¹⁸ **האופן שמשערים את הסכין: השו"ע סובר** שלא כרבינו פרץ שסובר "חם מקצתו חם כולו" ומצריך תמיד לשער כנגד כל מקום הסכין ולא רק בחלק שנגע וחתך. **אבל גם רבינו פרץ והמהרש"ל** שפסקו כמותו מודים שכנגד כת הסכין לא צריך לשער. ומצד שני גם המצריכים רק נגד המקום חתך עם הסכין זה רק במקום ששם לב ויודע בכמה ממנה חתך, אבל אם אינו יודע או סתם אומר- צריך לשער כנגד כל הסכין כידרך העולם לחתוך בכל הסכין וצריך ששים כנגד כולה(ש"ך(כח')).

³¹⁹ **הסבר-** כל מה שהצרכנו ששים כנגד להב הסכין כדי שלא תאסור זה דווקא בסכין בת יומא, אבל אם אינה בת יומא או שמוספק בכך- אינה אוסרת אפילו אין ששים כנגדה מכיוון שהיא נותנת טעם לפגם(כדלהלן סימן קג'). אבל מ"מ צריך להסיר כדי קליפה מחתיכת הבשר הרותחת שחתך בה הסכין.

רמ"א: "וכל זה בבשר רותח בכלי ראשון³²⁰ ואז אם הסכין בן יומו ואין ששים בבשר נגד הסכין הכל אסור ואף הסכין צריך הגעלה, אבל אם הוא כלי שני הבשר צריך קליפה והסכין נעיצה בקרקע³²¹ (ארוך כלל ל"ו) וכן נוהגין ואפילו אין הסכין בן יומו יש לקלוף הבשר מעט משום שמנונית הסכין (טור וב"י בשם סמ"ק)".

כאן מתעוררת בעיה גדולה שדנו בה נו"כ של השו"ע- אם אנחנו אומרים שהסכין אינה בת יומא ונותנת טעם לפגם- אז מדוע צריך כדי קליפה? ואם תאמר שבסכין יש דין מיוחד של שמנונית הנמצאת בה שבה אין דין נטל"פ אחרי בן יומא(ככל מאכל שבו אין את החילוק בין בן יומו לאינו ב"י)- אז מדוע מספיק רק כ"ק. הרי שאם אין ששים כנגד השמנונית- תאסור הכל??

- **ש"ר(כט')**- מדובר בסכין שאינה בת יומא ולכן אינה אוסרת הכל אפילו אין ששים כנגדה, אבל מ"מ צריך ליטול כדי קליפה במקום החיתוך משום "דסתם סכין שמנוניתו קרוש על פניו", ולכן אוסרת הסכין כ"ק. אבל מ"מ השמנונית אינה אוסרת יותר מכדי קליפה כיוון שהוא דבר מועט. והביא ראייה לשיטתו מפסחים(ע"ו) שם נאמר שהסך את הפסח בשמן של תרומה צריך ליטול כ"ק- "דמשהו בעלמא הוא", ולכן לא צריך יותר מכך, וה"ה הכא- שהשמנונית מעבירה כ"ק. הקושי על הסבר זה הוא-שמה הכוונה שהשמנונית אוסרת רק כ"ק כי היא מועטת-"משהו"- אם יש כנגדה ששים שלא תאסור כלום ואם אין כנגדה ששים שתאסור הכל, ככל איסור!?
- **ט"ז(יג')**- מדובר שיש ששים כנגד להב הסכין וכנגד השמנונית, ולכן אין השמנונית אוסרת כל הבשר, ובוודאי שאם הסכין אינה בת יומא אין הבשר נאסר כולו כי הבלוע בסכין נטל"פ והשמנונית אינה אוסרת הכל כי יש ששים כנגדה, אבל מ"מ צריך ליטול כ"ק. בין ברישא(ב"י) בין בסיפא(אינו ב"י) ואפילו יש ששים כנגד הסכין והשמנונית, מכיוון שכאן יש דין מיוחד שבמקום בו נעשה החיתוך נצרב האיסור יותר מבשאר המקומות, אז אמנם בשאר החתיכה האיסור בטל אבל במקום בו היא נחתכה אנו אומרים שהאיסור "יותר דבוק ונסרך מבשאר מקומות" ולכן בכל גוונא צריך כ"ק אפילו יש ששים בחתיכה כנגד הסכין. וזה דומה למה דפסקין בסימן קה', סעיף ה'- שאע"פ שבצליה של דבר שמן מספיק שיהיה בצלי ששים כנגד האיסור כדי שלא לאסור הכל מ"מ אנו מצריכים שם כ"ק, אפילו היה ששים, מן הטעם הנ"ל שבמקום הנגיעה נצרב יותר. וזו חומרא שיש בצליה יותר מבישול שם אומרים שכל שבטל בשישים הכל שרי. כל זה כמובן כי יש שמנונית שדבוקה על הסכין שהיא נחשבת בת יומא והיא הנצרכת בצליה לאסור כ"ק אפילו יש ששים. --->התשובות שלהם ממש דומות אולי נכון לתמצת לתשובה אחת ולא להעמיד כמחלוקת.

³²⁰ **דין דבר גוש:** מדברי הרמ"א כאן רואים שהוא סובר שאין דין דבר גוש", ואפילו בשר רותח בכלי שני אינו נאסר או אסור, כיוון שהוא בכלי שני ואע"פ שהוא דבר גוש.

לדעת המהרש"ל אפילו בכלי שני הבשר נאסר כולו אם אין בו ששים כנגד לב הסכין החלבית מכיוון שהוא סובר **שדבר גוש** מבשל אפילו בכלי שני כל זמן שהיס"ב, וז"ל-"דלא שייך כלי שני אלא במים ורוטב וכל דבר הצלול שמתערב מיד ונתקרב במהרה, אבל לא בחתיכת בשר ודג וכל דבר שהוא גוש- דכל זמן שהיס"ב עומד בחמימותו ומפליט ומבליע שפיר, ומשום הכי- נראה דדוחון ואורז ג"כ אחר שנתערו מקדרה לתוך קערה- כל זמן שהיס"ב הם ככלי ראשון...".

אבל כאמור- הרמ"א חולק על כך שאין דבר גוש אסור אם הוא לא בכלי ראשון- "שנראה לעיניי שרוטב רותחת מחזקת יותר חום מן בשר ודבר עב".

הט"ז ממצע ומסכס- "ולפי הנלע"ד- יש להחמיר במקום שיש דוחקא דסכינא(כמו כאן, שכן נאמר שדבר גוש מבשל), אבל באין דוחקא דסכינא כההיא דתחב כף שזכר רש"ל- בזה יש להקל כדעת הרמ"א(שאינו לאסור כף חלבית שעירבב איתה דבר גוש שלא בכלי ראשון)".

בפת"ש(ד') מביא מחל' אחרונים בעניין:

- **"תורת האשם"**- יש להחזיק כמהרש"ל, אא"כ עירה את ה"גוש" עם הרוטב שלו ואז הרוטב מקרר את דבר ה"גוש".
- **חת"ס-** לנו אין נפק"מ כי אנו נוהגים להחמיר אפי' בכלי שלישי כל שהיס"ב, כל שאין הפסד.

ומסיים הפת"ש- "המורים שלנו אין נוהגים כן"- להחמיר כחת"ס.

³²¹ **סיכום דין סכין ממין אחד שחתך איתה דבר ממין אחר(ש"ר, לא')**:

- סכין חלבית בת יומא שחתך איתה בשר- הסכין נאסרת וצריכה הגעלה. והמהרש"ל מחמיר שה"ה בדבר גוש.
- סכין חלבית שאינה בת יומא שחתך איתה בשר(אפילו רך) חם בכלי שני- הסכין צריכה נעיצה.
- סכין בשרית(וה"ה היפכא רק ששינתי את המקרה כדי שהדוג' תהיה טובה) שחתך איתה גבינה קרה- אם הגבינה רכה- מספיקה שטיפה, ואם הגבינה קשה- צריך ג"כ נעיצה!

סעיף ח'- גבינה שנפלה על קערה בשרית בת יומא:

שו"ע: "אם נפל לתנור פנאד"ש גבינה אפילו לחה וכן גבינה חמה בקערת בשר בת יומא אינו אוסר אלא כדי קליפה³²²".

סעיף ט'- דבש שבושל בקדרה בשרית והריקוהו לקערה חלבית:

שו"ע- "בשלו דבש במחבת של בשר בת יומא והריקוהו חם בקערה של חלב בת יומא מותר משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא³²³(ד"ע)".

סימן צה'- דגים וביצה שנתבשלו בקדירה של בשר אם מותר לאכלן עם גבינה:

סעיף א'- דגים שעלו בקערה של בשר:

שו"ע- "דגים שנתבשלו או שנצלו בקדירה³²⁴ של בשר רחוצה יפה³²⁵ שאין שום שומן דבוק בה מותר לאכלם בכוחת משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא³²⁶ ואם לא היתה רחוצה יפה אם יש בממש שעל (פי) [פני] הקדירה יותר מאחד בששים בדגים אסור לאכלם בכוחת³²⁷".

³²² דהיינו- אם נפלה גבינה על קערה בשרית שמכניס בה פנאד"ש בת יומא- אין נאסר אלא כדי קליפה. **הב"י ביאר הטעם- כי אין כאן לא רוטב שיעביר את הגבינה בכל ותאסור הכל, ואין כאן דוחקא דסכינא כמו בסעיף קודם- לכן אין נאסר אלא כ"ק.**
מדוע לא צריך כאן כדי נטילה כמו בכל צליה? הרי בסימן קה, סעיפים ד'- ה' ראינו שצליה- היינו נגיעה של שני דברים חמים ללא רוטב אוסרת כדי נטילה!?!

- **ש"ך(לב') תירוץ מקומי-** שלגבינה יש תכונה מיוחדת שלא נכנסת כ"כ ולכן אוסרת רק כדי קליפה, ואה"נ שהיה בסתם כך צריך להאסר כאן כדי נטילה כבכל צליה.
- **ש"ך(לג') בשם הרשב"א-** בדבר נגוב לגמרי לא צריך נטילה אלא קליפה.

בש"ך(לג') כתב שגם לרמ"א שאומר בד"כ שבכל הדברים היבשים גם אוסר הכל כי אין אנו בקיאים בין כחוש לשמן(ע' סימן קה', סעיף ה') כאן מודה שאסור רק כ"ק, מכיוון שמדובר בבלוע בכלי, ולכן לא הגיה כאן.

³²³ **המרדכי כתב הטעם שמותר** מפני שהשמונית של דבש נותן טעם לפגם, אבל אם היה נתן טעם לשבח היה אסור. **והב"י כתב הטעם שמותר** משום דהוי נ"ט בר נ"ט. **ויש נפק"מ ביניהם-** דאפילו היה בשר בעין במחבת שבשלו הדבש שאז הדבש אינו מקבל בנ"ט בר נ"ט אלא ישירות מהבשר ואז שפך אותו לכלי החלבי- לפי המרדכי יהיה אסור כי מ"מ זה נותן טעם לפגם, אבל לב"י יהיה אסור משום שזה לא נ"ט בר נ"ט.

³²⁴ **האם יש דין נ"ט בר נ"ט באוכלין(פת"ש, א):**

דהיינו- מאכל שבלע טעם בשר האם גם בו נאמר שעשוי שנותן טעם בתבשיל נוסף יהיה לתבשיל זה דין נ"ט בר נ"ט, כמו סיר שבלע בשר שנתן טעם למאכל והוי נ"ט בר נ"ט או שבמאכל אין דין נ"ט בר נ"ט?

- **ש"ד, פמ"ג-** אין דין נ"ט בר נ"ט באוכלין(לחומרא).
- **שו"ת פני אריה-** יש דין נ"ט בר נ"ט גם באוכלין.

סעיף ב' - ביצה שנתבשלה בקדרה חלבית:

שו"ע - "ביצה שנתבשלה במים בקדירה חולבת מותר לתת אותה בתוך התרנגולת אפילו לכתחלה אבל אם נתבשלה בקדרה עם בשר ואפילו בקליפה אסור לאכלה בכותח³²⁸".

רמ"א - "ויש מחמירים בצלייה ובישול לאסור נותן טעם בר נותן טעם (ריב"ן בשם רש"י ובארוך כלל ל"ד הביא המרדכי וא"ז) והמנהג לאסור לכתחילה ובדיעבד מותר בכל ענין (ארוך) ודוקא לאכול עם חלב והבשר עצמו אבל ליתנן בכלי שלהם מותר לכתחלה (באיסור והיתר הארוך) וכן נהגו³²⁹, וכן אם לא נתבשלו או נצלו תחילה רק עלו בכלי של בשר מותר לאכלן עם חלב עצמו וכן להפך (סברת עצמו) וכן אם היה הכלי

נפק"מ חשובה למעשה(דוג'): בישל אורז עם בשר ובלע האורז טעם בשר ואז בישל האורז עם ירקות- מה דין הירקות? לפי השיטה הראשונה- הירקות יאסרו מכיוון שהאורז נתן בהם טעם בשר ולא חשיב כנ"ט בר נ"ט. אבל לשיטה השניה- הירקות יאסרו פרווה, מכיוון שאמרינן שהאורז נותן בהם טעם כמו שסיר שבלע טעם בשר נותן בהם טעם והוי נ"ט בר נ"ט.

³²⁵ ש"ך(א')- סתם קדירות נקיות הם.

³²⁶ אבל נ"ט בר נ"ט דאיסורא- אפילו כמה פעמים- אסור הכל.

³²⁷ מקור הדין **בגמ' חולין דף קיא**:- "דגים שעלו בקערה של בשר מותר לאוכלן בכותח משום דהוי נ"ט בר נ"ט- הבשר בקערה והקערה בדגים" ואיכא תרי נתינת טעם קודם שיבוא לכלל איסור.

הראשונים על הסוגיה נחלקו באיזה מקרה התירו נ"ט בר נ"ט דהיתרא(מה הכוונה דגים "שעלו" בקערה):

- ריב"ן- רק עלו(=הונחו) מותרים משום נ"ט בר נ"ט אבל אם נתבשלו או נצלו אסורים.
- תרומה, סמ"ג, סמ"ק, רא"ש- דווקא כשבישל הדגים יש דין נ"ט בר נ"ט משום שיש 3 נ"ט.
- רש"י, ר"ת, ר"י, רמב"ם, רשב"א ועוד- בין נצלו בין בושלו- יש להם דין נ"ט בר נ"ט ושרי.
- או"ה- לכתח' אסור לא לבשל ולא לצלות ורק בדיעבד מותר.

בשו"ע היקל כרשב"א וסיעתו- שבין בצליה בין בבישול יש דין נ"ט בר נ"ט, ושרי לכתח'.

הרמ"א החמיר כאו"ה- שאין דין נ"ט בר נ"ט בהיתר לכתח', אלא רק בדיעבד התירו נ"ט בר נ"ט.

!!מחלוקת בהבנת השו"ע- רמ"א:

- **הש"ך(ג') כתב**- שמה שהתיר השו"ע לכתחילה פירוש- שאסור לבשלן לכתח' בקדרה של בשר כדי לאוכלן בכותח, אבל אם כבר בישלו- מותר לכתח' לאוכלן עם כותח, והרמ"א שהתיר בדיעבד פירושו שלא רק שאסור לכתח' לבשלן בסיר בשרי כדי לאוכלו עם חלבי, אלא אפי' אם זה קרה אסור לאכול התבשיל עם חלבי, אבל בדיעבד= אם עירב את המאכל הזה(שנתבשל בסיר בשרי) עם מאכל חלבי- בדיעבד שרי לאוכלם יחד.
- **מהב"י בבדק הבית נשמע**- שאף לכתח' מותר לבשל בכלי של בשר כדי לאוכלו עם חלב, וזה מה שכתב השו"ע שמותר לכתח'. ואילו הרמ"א שהתיר בדיעבד פירושו- שאמנם אין להתיר לבשל מאכל בסיר בשרי כדי לאוכלו עם בשרי אבל אם זה כבר קרה אז שרי לאוכלו עם חלבי. וכ"פ בילקוט יוסף, סימן פט', סע' לה'.

שורש המחלוקת: נראה ששורש המחל' בהבנת השו"ע רמ"א היא האם הם(שו"ע-רמ"א) נחלקו בהיתר הכנת תבשיל נ"ט בר נ"ט או בהיתר אכילת תבשיל נ"ט בר נ"ט. דהיינו- הש"ך מבין שלשניהם אסור בודאי לבשל תבשיל בדרך של נ"ט בר נ"ט כדי לאוכלו עם סוג אחר, אלא נחלקו במקרה שכבר הכין האם מותר לאוכלו לכתח' (שו"ע) או אסור לאוכלו לכתח' אלא בדיעבד אם כבר נתערב עם הסוג השני(רמ"א). בעוד שלהבנה השניה(ילקוט) נחלקו האם בכלל מותר להכין תבשיל כזה בכדי לאוכלו עם ההיפך- שהשו"ע התיר לכתח' ואילו הרמ"א אסר והתיר לאוכלו בדיעבד אם כבר הכין, היינו שלשיטה זו לשניהם מותר לאוכלו לכתח' אם כבר הוכן.

³²⁸ הטעם שהביצה אוסרת- מכיוון שהיא מקבלת טעם איסור ממש מהבשר שנתבשלה איתו ועכשיו תעביר אותו לכותח, וכאן אין אומרים נ"ט בר נ"ט- כי אין אומרים דין זה באוכלין. אבל בילקוט"י כתב שיש דין נ"ט בר נ"ט גם באוכלין ועיי' בהערה לעיל גבי דין נ"ט בר נ"ט באוכלין.

³²⁹ **אכילת נ"ט בר נ"ט מחלב בארוחה בשרית(קצוש"ע סימן ו', פ"א, סע' ז)**- דוקא לא לאוכלו בצלחת אחת עם בשר, אבל לאוכלו בארוחה בשרית, בין לפני הבשר ובין לאחר הבשר- מותר, ואין בזה חשש וספק כלל".

שנתבשלו או נצלו בו לפגם שלא היה בן יומו נוהגין היתר לכתחילה לאכלן עם המין השני³³⁰ (שם בארוך), וכל זה כשהמאכל אינו דבר חריף אבל אם היה דבר חריף כגון שבשלו דברים חריפים בכלי של בשר אפילו אינו בן יומו או שדכו תבלין במדוך של בשר אם אכלו בחלב אוסר אפילו בדיעבד עד דאיכא ששים נגד הבשר הבלוע בהם (בארוך כלל כ"ד וכן משמע בתשובת הרשב"א סימן תמ"ט וב"י סי' צ"ו בשם סה"ת והגהות ש"ד סי' ס"א בשם מהר"ש ואגור בשם מרדכי) ומכל מקום לא מקרי מאכל דבר חריף משום מעט תבלין שבו רק אם כולו הוא דבר חריף ורובו ככולו ועיין לקמן סימן צ"ו .

סעיף ג'- קערות של בשר שהודחו ביורה בשרית:

שו"ע- "קערות של בשר שהודחו³³¹ ביורה חולבת בחמין שהיד סולדת בהן אפילו שניהם בני יומן מותר משום דהוה ליה נותן טעם בר נותן טעם דהתירא והוא שיאמר ברי לי שלא היה שום שומן דבוק בהן ואם היה שומן דבוק בהן צריך שיהא במים ששים כנגד ממשות שומן³³² שעל (פי)[פני] הקערה³³³ .

³³⁰ **בישול מאכל פרווה בכלי בשרי שאינו בן יומו לארוחה חלבית:** הרמ"א היקל כאן שמותר לכתח' להכין מאכל פרווה בסיר בשרי כדי לאוכלו בארוחה חבית, כל שהסיר אינו בן יומו- כי זה כבר לא נ"ט בר נ"ט שהתיר הרמ"א רק בדיעבד, כי כאן הסיר אינו ב"י אז הוא בלל נותן טעם לפגם. וכ"כ כאן הגר"א(י).

אבל החכמת האדם החמיר בכך לכתח' - שגם בכלי שאינו בן יומו אסור להכין לכתח' מאכל בכלי בשרי כדי לאוכלו עם חלבי. לבני ספרד ודאי שמותר לכתח' - שהרי אפילו בבן יומו היקל השו"ע משום נ"ט בר נ"ט - ק"ו שכאן כשאינו בן יומו.

³³¹ **האם לשו"ע מותר להדיח כלי חלבי ברותחין עם כלי בשרי זה רק לכתח' או שרק בדיעבד אם עשה כן לא נאסרים:**

כתב בש"ך(ט)- גם השו"ע שמיקל כאן וסומך על הרמב"ן שבכה"ג הוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא- מ"מ אין לעשות כן לכתח' לשטוף כלים בני יומם משני מינים במים רותחין כ"ר יחדיו, אלא אם נעשה כן- לא נאסר, כי גם ההיתר של נ"ט בר נ"ט שראינו לעיל בשו"ע בסעיפים א'-ב'- זה לא שמותר לבשל מאכל סתמי בסיר בשרי ב"י כדי לאוכלו עם חלבי אלא שאם קרה כן שרי(להבנת הש"ך בשו"ע, ע"ש). וזה דומה למה שאסרו להגעיל כלי בשרי ב"י עם כלי חלבי ב"י יחד- שאע"פ שהוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא- אין עושין כן לכתח'. בכך מתאים הש"ך לשיטתו בשו"ע שמה התיר נ"ט בר נ"ט זה דווקא כשכבר קרה שמותר לכתח' לאוכלו אבל לא לעשת כן לכתח'.

אבל לסוברים בשיטת מרן שמותר אפילו לכתח' להכין מאכל פרווה בכלי בשרי בשביל לאוכלו עם מאכל חלבי משום דהוי נ"ט בר נ"ט- גם כאן יהיה מותר לכתח' לעשות כן(וקשה למה בפסח ובגעלת כלים אמרו שיעשה כן רק בכלי שאינם בני יומם).

³³² במקרה שיש ממשות שומן זה כבר לא נ"ט בר נ"ט אלא מיד מקבל טעם ישירות מן הבשר ואסור.

במקרה זה של ממשות שומן יש לחלק(ש"ך, י):

- **כלי בן יומו שעליו דבוק השומן שהודח ברותחין עם כלי שאינו בן יומו:** הכלי השני שאין עליו שומן ואינו בן יומו- יאסר משום ממשות איסור שנתבשל עימה, אבל הכלי עצמו שעליו דבוק השומן לא יאסר מכיוון שהכלי השני שאינו בן יומו אינו נותן בו טעם לשבח, וגם טעם בשר וחלב אינו "מחזיר" אליו מכיוון שהוא לא בלוע מבשר וחלב בני יומם אלא רק נאסר מכיוון שגזרו על כלי שאינם ב"י אטו ב"י.

- **כלי בן יומו שהודח ברותחין עם כלי שאינו בן יומו שדבוק עליו השומן:** כאן שני הכלים ייאסרו- שאינו ב"י יאסר מהכלי בן יומו שמכניס בו טעם ואסורו משום בלועים בו ב"י(ח"אוע"פ שאחד מהם אינו ב"י אסור משום שגזרינן אטו אינו ב"י). והכלי הבן יומו יאסר לא מהכלי השני כי הוא אינו ב"י אלא משום השומן הדבוק עליו שהוא ממשות איסור ותמיד נחשב לב"י.

כל זה דווקא במקרה ששומן דבוק על אחד הכלים. אבל במקום בו לא דבוק שומן אלא מדובר(למשל) בכלי חלבי בן יומו שמודח ברותחין עם כלי בשרי שאינו ב"י- כאן שניהם מותרים! (ש"ך, יב) מכיוון שהכלי הבן יומו אינו נאסר משום הכלי השני כי אינו ב"י ונותן בו טעם לפגם, והכלי השני שאינו בן יומו אינו נאסר משום הכלי הבן יומו מכיוון שהבן יומו נותן בו טעם בנ"ט בר נ"ט דהיתרא, שהרי אין בו טעם בשר בן יומו אז החלב שעובר דרך הכלי אינו נפגש בבשר להיחשב לאיסורא אלא הוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא דשרי.

רמ"א: "ויש אוסרים אפילו אין שומן דבוק בהן³³⁴ (טור בשם סה"ת וסמ"ג וסמ"ק וש"ד והר"ף ותוס' ומרדכי ור"ן והגמ"י ופסקי מהרא"י ואו"ה) אלא אם כן אחד מן הכלים אינן בני יומן מבליעת כלי ראשון ואז כל הכלים מותרים, והמים נוהגים בהן איסור לכתחילה³³⁵, אבל אם שניהם בני יומן והדיח אותן ביחד בכלי ראשון הכל אסור והכי נוהגין ואין לשנות. ודוקא שהודחו ביחד ובכלי ראשון אבל אם הודחו זה אחר זה או בכלי שני אפילו ביחד הכל שרי³³⁶ (בארוך כלל ל"ד): ואם עירה מכלי ראשון של בשר על כלי חלב דינו ככלי ראשון

³³³ בסעיפים הקודמים ראינו שנ"ט בר נ"ט דהיתרא שרי, ואילו נ"ט בר נ"ט דאיסורא- אסור(=למשל קדירה שבשולה בה נבלב ואז בישל בקדירה מאכל- המאכל אסור דהוי נ"ט בר נ"ט דאיסורא). בסעיף זה נדון במקרה של סיר חלבי בן יומו וסיר בשרי בן יומו שמדיחם יחד ביורה רותחת, ונחלקו הראשונים(ע' בטור ובט"ז, ס"ק ח' מסביר טעם החולקים) האם זה נחשב נ"ט בר נ"ט דהיתרא או דאיסורא:

- בעל התרומה- במקרה כזה הקדרות נאסרות דהוי נ"ט בר נ"ט דאיסורא, כי מההדחה של שני הכלים יחד- כל כלי פולט טעם שיחד נעשה הוא לאיסור של בשר וחלב- ממש עכשיו. ולא דמי לדגים שעלו בקערה ששם יש טעם שלישי- שהדגים נותנים טעם במאכל אחר, אבל כאן כל כלי פולט ישירות למים והמים עצמם נעשים ישירות בשר וחלב, ולא דרך טעם שלישי.
- רמב"ן- מקרה זה הוא ככל נ"ט בר נ"ט דהיתרא שמותר, ודומה לדגים שעלו בכותח מכיוון שהמים מקבלים למשל טעם חלב מאחד הסירים ואז מחברו לטעם בשר שבא מכלי אחר וכמו הדגים שקיבלו טעם בשר מהקערה ואז אוכלם עם כותח- הוי ג' נותנים טעם ולכן שרי.

בשו"ע פוסק לקולא כשיטת הרמב"ן- "קערות של בשר שהודחו ביורה חולבת בחמין שהיד סולדת בהן אפילו שניהם בני יומן מותר משום דהוה ליה נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא". ונחלקו הראשונים אם מותר לעשות כן לכתח' או רק אם קרה התיר.

ברמ"א מחמיר כבעל התרומה- שאין להתיר בכה"ג משום דהוי נ"ט בר נ"ט דאיסורא.

חשוב לציין- כל המקום להתיר משום נ"ט בר נ"ט הוא דווקא באין ממשות של בשר בכלי הבשרי, אבל כל שיש ממשות אין מקום לדין נ"ט בר נ"ט מכיוון שכן יקבל הטעם ישירות משאירות הבשר שעדיין מצויות ולכן בכה"ג ודאי ייאסר.

³³⁴ הרמ"א פסק כאן לחומרא כשיטת התרומה שהובאה בהערה לעיל.

דין זה לרונוטי ומצוי לא רק בהדחה של שני כלים אחד חלבי אחד בשרי ברותחין בכיור, כפי שעסקו בה כאן השו"ע ורמ"א, אלא גם במקרה שהביא הט"ז, בסו"ס ח'- "אם נתבשל מים או ירקות בקדירה חולבת בת יומא ותחבו בו כף של בשר בת יומא ואין ס' נגד הכף בת יומא- אוסרים זה את זה אפילו שניהם מקונחות יפה ואף שזה ממש דין קערות שהודחו ביורה שזכר השו"ע מ"מ כתבת' זה שהוא מצוי ביותר". **ועיין על כך לעיל סימן צד', סע' ה'-** שם השו"ע החמיר לאסור במקרה כזה, וה"ך שם הקשה מאכן שהרי המחבר התיר בנ"ט בר נ"ט וע"ש.

³³⁵ אע"פ שמן הדין המים מותרים שהרי זה נ"ט בר נ"ט דהיתרא מכיוון שאחד הכלים אינם בני יומן או מכיוון שלא בושל בכלי ראשון= לא היה ביטול להעביר האיסור, מ"מ במים החמירו לאסור אותם מכיוון שמים אינם חשובים ולא התירו בנ"ט בר נ"ט לכתח' אלא רק במקום שיש הפסד **ממון בכך(ט"ז, י')**.

³³⁶ **הסבר**- כל מה שהחמיר כאן הרמ"א כתרומה לאסור בשני כלים יומן אחד בשרי ואחד חלבי שהדיחן זה עם זה ברותחין- זה דווקא כשעשה כן בכלי ראשון כי רק אז פולט כל כלי את הבלוע בו וכך נפגשים טעמי הבשר והחלב ונאסר. אבל במקרה שההדחה של שניהם הייתה בכלי שני- לא אומרים דין זה לאסור הקדרות מכיוון שאין כ"ש פולט טעם הבלוע ומעבירו לכלי השני ולכן אינם נאסרים.

האחרונים נחלקו האם דין זה שבכלי שני הקדרות לא נאסרות הוא גם בממשות שומן דבוקה על אחת מהם(ט"ז, יב'):

- **פשט הרמ"א**- בכלי שני לעולם לא נאסרות הקדרות זו מזו, ואפילו שומן דבוק באחד מהם, כיוון שכלי שני לא מפליט או מבליע לאסור ואפילו משות איסור כאן, וה"ה לעירו כ"ר- שאין אוסר הקדרות אפילו היה ממשות שומן דבוקה לאחד מהם. וכפי שכתב הרמ"א מפורש בהמשך במקרה שעירה מכ"ר על שתי קדירות ואפילו שומן דבוק בהם.
- **רש"ל**- אם יש ממשות איסור- יש לאסור אפילו בכלי שני וכש"כ בעירו כ"ר- כל שיש ממשות איסור הקדרות נאסרות כאילו הודחו בכלי ראשון ממש. בעירו כ"ר הסיבה- מכיוון שמבשל כ"ק ככ"ר, וכ"ש זו חומרא ולכן רק כשנודע לו יאסור בגלל זה אבל המורה לא חייב לשאול האם נשאר שומן במקרה של כלי שני.
- **ט"ז(הכרעת עצמו)- ממצע**- בכלי שני- שרי. אפילו היה מאכל דבוק מכיוון שכ"ש קיי"ל שאינו מבליע ואינו מפליט. אבל בעירו כ"ר מחמיר כרש"ל- שכל שהיה ממשות לכלוך איסור- אוסר שני הכלים.

ואוסר אם היה בן יומו³³⁷, אבל אם עירה מים רותחים שאין של בשר ולא של חלב על כלים של בשר ושל חלב ביחד ואפילו שומן דבוק בהם הכל שרי דאין עירוי ככלי ראשון ממש שיעשה שהכלים שמערה עליהם יבלעו זה מזה³³⁸ (שם)³³⁹: ואם נמצא קערה חולבת בין כלי בשר לא חיישינן שמא הודחו ביחד בדרך שנאסרים (הגהות ש"ד ואו"ה):³⁴⁰

סעיף ד' - אפר נותן טעם לפגם:

שו"ע- יראה לי שאם נתנו אפר במים חמין שביורה קודם שהניחו הקדירות בתוכה אף על פי שהשומן דבוק בהן מותר דעל ידי האפר הוא נותן טעם לפגם³⁴¹.

סעיף ה' - אין מניחים כותח אצל כלי שי בו מלח:

³³⁷ לפיכך המערה מסיר מרק חלבי רותח על צלחת בשרית בת יומה - הצלחת נאסרת, ודווקא כשהיא בת יומא כי העירוי נחשב כאילו היו שני הכלים - בשרי וחלבי בתוך יורה ורותח ששניהם נאסרים לרמ"א כי פסק כמהר"ם שהיו נ"ט בר נ"ט דאיסורא, אבל אם הכלי אינו בן יומו - אזי כשמערה עליו דינו כמו שהיה בתוך היורה הרותחת - שאינו נאסר כי נותן טעם לפגם ושרי. אבל האו"ה היקל בכך למעשה במקום הפסד מרובה או לצורך.

וזה נפק"מ גדולה למי שמשמשמ בכיור אחד.

³³⁸ **הסבר** - הציור כאן הוא שיש לו קומקום פרווה שמערה ממנו מים לכלי גדול שיש בתוכו קדרה חלבית ובשרית בני יומם - בכה"ג אומר הרמ"א שלא נאסרים הכלים שלא דמי למה שאסר שורה לפני כן בכלי ראשון חלבי(למשל) רותח - היינו שעירה ממנו לכלי בשרי - בכה"ג יש נ"ט בר נ"ט של חלב עם בשר והוי איסורא ולכן מחמירים. אבל כאן שמערה מכלי ראשון נטרלי לשני כלים מסוגים שונים - בכה"ג לא אומרים לאסור שניהם. **הש"ך**(י"ט) **הקשה כאן בשם מספר אחרונים** - שלפי מה שפסק הרמ"א וק"ל שעירוי כ"ר ככ"ר - אז גם הכלים צריכים להאסר כאן זה מזה כמו בדין שהוחו ברותחין זה עם זה, כי הרי לעניין זה דומה עירוי כ"ר לממש כ"ר. ולכן כתבו האחרונים לאסור גם בכה"ג.

³³⁹ **סיכום מקרים בהם גם לרמ"א (שמחמיר כתרומה לאסור הכלים שהודחו יחד) יהיה מותר:**

- א. אם אחד מן הכלים אינו ב"י - כל הכלים מותרים(והיינו כשאין איסור בעין).
- ב. הודחו זה אחר זה בכלי ראשון.
- ג. הודחו יחד בכלי שני, וראינו בכך מחל"ה האם גם בעירוי כ"ר.
- ד. עירה מים רותחים סתמיים על קדרה של חלב וקדרה של בשר, אפילו יש בה שומן דבוק, והאחרונים חלקו בכך על הרמ"א.

³⁴⁰ השאלה המעשית הכי רלוונטית מהדינים הנ"ל היא גבי **שימוש בכיור אחד לשטיפה של חלבי ובשרי**(שהרי זה בדיוק כמו כאן - כלי בשרי ששוטפו בקדרה חלבית וכד' כשהם בני יומם) **ונחלקו בכך האחרונים:**

- **שיטת המחמירים(מנח"י, חלק ב', סימן כ')** - מצריך שני כיורים. החשש העיקרי הוא - שהברז נחשב כעירוי כלי ראשון כשמוציא ממנו מים רותחים, ואם יש חתיכות של בשר או חלב וכד' שמצוי שיהיה בתחתית הכיור - הרי שכשהמים הרותחים נופלים על חתיכות אלו הם מבליעות אותם בכיור ע"י עירוי כ"ר ואחרי כן כששוטף שם כלים מסוג אחר - המים הרותחים מהרז יפליטו הבשר הבלוע בכיור ויבליעו אותו בכלי החלבי, כי עירוי כ"ר מבליע ומפליט. לכן מציע למי שיש כיור אחד שיניח בכל פעם גיגית בשרית או חלבית, לפי השימוש, וכך יוכל להשתמש בכיור ולא יחשושו שיפלט ממנו לכלי.
- **שיטת המקילים(אג"מ, יו"ד, ח"א, סימן מב'; ילקוט יוסף, סימן פט', סעיף פ')** - מותר להשתמש בכיור אחד לשני הסוגים. מכיוון שכדי שהכיור יבלע מהחלב/בשר שבו צריך שיפול מהברז ישירות על האיסור מכיוון שרק ע"י כך יש בליעה בעירוי כ"ר, כי אם נוגע קודם בחלק אחר בכיור כבר לא נחשב כעירוי כ"ר, ובכלל אין כוח בעירוי כ"ר להפליט מהכיור ואז להבליע בכלי אחר שבכיור ועוד דכיוור הוי נטל"פ ויש עוד טעמים - ולכן נראה להתיר להשתמש בכיור אחד.

הלכה למעשה בשימוש בכיור אחד לשני הסוגים: מעיקר הדין שרי והמחמיר תע"ב.

³⁴¹ **הש"ך והט"ז** נשארו בצ"ע על דברי השו"ע - שלא ידעו מניין לשו"ע חידוש זה ואף נראה שלא כן.

שו"ע- "אין מניחין כלי שיש בו כותח אצל כלי שיש בו מלח אבל מותר להניחו אצל כלי שיש בו חומץ"³⁴².

רמ"א: "ודוקא אם הכלים מגולים ואפילו הכי אם עבר ונתנן ביחד מותר ולא חיישינן שמא נפל אל המלח (הגהות ש"ד וארוך)".

סעיף ו'- נתינת כלי עם בשר בצד כלי עם חלב:

שו"ע- "מותר ליתן בתוך תיבה כד של בשר אצל כד של חלב"³⁴³.

רמ"א- "ויש מחמירין לכתחילה³⁴⁴ (הגהות אשר"י בשם א"ז) וטוב ליזהר לכתחילה במקום שאינו צריך".

סעיף ז'- מלח בקערה אינו בולע טעמה:

שו"ע- "מלח הנתון בקערה של בשר מותר ליתנו בחלב".

רמ"א- "והמחמיר גם בזה תבא עליו ברכה"³⁴⁵ כי יש מחמירין לכתחילה (תוספות וסמ"ג ואו"ה)".

סימן צו'- דין מאכל חריף שנחתך בסכין של בשר:

סעיף א'³⁴⁶- דין סכין שחתך איתה דבר חריף³⁴⁷:

³⁴² מקור הדין בגמ' חולין קיב', א'- "בעא מיניה רב דימי מרב נחמן- מהו לאנוחי כדא דמילחא גבי כדא דכמכא(כותח), אמר ליה- אסור. דחלא מאי? אמר ליה- שרי. ומאי שנא?... האי איתיה איסורא בעיני והאי ליתיה לאיסורא בעיניה".

בטעם הדבר כתבו רוב הראשונים- שאם ניתז מן הכותח למלח הוא נראה בעין, משא"כ אם הוא נופל לתוך נוזל- לחומץ הוא לא נראה ומותר. לרמב"ם יש טעם מיוחד- מבחינה כימית המלח שואב לתוכו מן הכותח ולכן אסור משא"ע בחומץ.

³⁴³ מכיוון שנזהר שלא ישפך מזה לזה, משא"כ בסעיף קודם שם זה לא בשר מול חלב אלא מלח שיעשה חלבי ואז חוששים שיתן אותו בקדרה בשרית- האדם לא רואה ת האיסור "בעיניו" ולכן לא יזהר במיוחד.

³⁴⁴ החומרא דווקא במגולין ולא במצב שהם עם מכסה.

³⁴⁵ הט"ז(יח') לא הבין דברי הרמ"א מדוע החמיר בכה"ג, הרי המקור של הרמ"א לחומרא הוא מתוס' שכתבו מפורש שמעשים בכל יום שמלח שנתון בקערה של בשר נותנים בקערה של חלב, אם כן וכי סובר הרמ"א שתוס' וחבריהם שעושים כן בכל יום מוציאים את עצמם מכלל ברכה? אלא ודאי מה שראה בתוס' להחמיר זה גבי הנחת מלח בדפוסים גויים יבשים- שגם שם מן הדין שרי כי הכל יבש אלא שבדפוסים גויים החמירו יותר, אבל בכלי מסוג אחר אפילו לתוס' אין מה להחמיר. ועיין סימן קה', סעיף יג'.

³⁴⁶ **הקדמה כללית חשובה לדין סכין:**

בסכין יש גדר מיוחד שע"י החיתוך שלה היא דוחקת לעצמה מטעם (מגוף) הדבר שנחתך. גדר זה מחייב אותנו שאם סכין חתכה איסור קר- לא מספיקה הדחה שלה (כמו שסיפק בשאר כלים הדחה כי זה רק נגיעה בקר) אלא צריך נעיצה בקרקע כדי שהשמונית הפנימית שבסכין תצא ג"כ ולא תעבור בחיתוכים הבאים.

שו"ע-³⁴⁸ צנון או סילקא שחתכם בסכין של בשר בן יומו³⁴⁹ או שאינו מקונח אסור לאכלם בחלב עד שיטול ממקום החתך כדי נטילת מקום³⁵⁰ שהוא כעובי אצבע או שיטעמו³⁵¹ ולא יהא בו טעם בשר שאז מותר

אמנם, סכין שחתך בה למשל בשר קר והדיח אחרי כן הסכין (ולא נעצה בקרקע) - יכול לחתוך אחרי כן ירקות או שאר דברים קרים רגילים ולא חוששים שאגב דוחקא ייצא טעם הבשר ויבלע בירק ויעשה אותו בשרי אלא דינה כשאר כלים - שכל שהם נקיים אפילו בני יומם - אינם נותנים טעם במאכל שמניחים בהם כי הוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא. (כל זה דווקא אם חתך בסכין דבר היתר ולא אם חתך נבלה כי אם חתך נבלה אזי גם אם הדיח הסכין אסור לחתוך בה ירק ואם חתך בה מלפפון הוא אסור מכיוון שהיא נותנת בו טעם, ואין לומר שדמי לכל כלים מכיוון שזה נ"ט בר נ"ט דהוי נ"ט בר נ"ט דאיסורא - שבכל מקום ובכל הכלים אוסר!!)

אמנם, בסעיף זה מתחדש - שאם חתך עם הסכין הבשרית הזו דבר חריף כמו צנון - יש דין מיוחד שהדבר החריף מוציא ממנה הטעם בשר שבה ונהפך בעצמו לבשרי, וזו תכונה מיוחדת לחריף. לדעה הראשונה בשו"ע לחריפות יש יכולת להוציא טעם היתר שיבלע בה (שלא כדין רגיל של נ"ט בר נ"ט שלא מוציא טעם היתר להבלע במאכל) - רק אם הסכין בן יומו. ואילו לדעה השניה שמביא בשו"ע זה נכון אפילו לכלי שאינו בן יומו כי לחריפות תכונה חזקה שלא רק מוציאה טעם היתר להבלע אלא אפילו אם הוא טעם פגום - אינו בן יומו - נעשה כבן יומו.

לחריף יש תכונה מיוחדת שמצליח להבליע לעצמו טעם היתר = חלבי או בשרי אע"פ שזה רק בדרך של נ"ט בר נ"ט דהיתרא שבד"כ לא נותן טעם במאכל וזאת מכיוון שחריפותו מחזקת את הטעם שעובר בדרך של נ"ט בר נ"ט. דהיינו - נ"ט בר נ"ט אינו נותן טעם כי זה טעם קלוש אבל בדבר חריף יש ראקציה שעי" החריפות מתחזק הטעם ועובר לדבר החריף.

לשיטה השניה שמחמירה שאפילו אינו ב"י נעשה כב"י ונותן טעם במאכל החריף זה מאותה סיבה - מכיוון שדבר שאינו ב"י טעמו חלש ולכן בד"כ לא נ"ט אבל בחריף יש ראקציה שמחזקת טעמו והוא מועבר למאכל החריף. לדעה א' בשו"ע החריף עושה רק פעולה אחת - שבב"י יש בליעה של טעם היתר אע"פ שזה נ"ט בר נ"ט, ולשיטה השניה (תרומה) זה נכון ובנוסף - זה פועל גם לחזק טעם של אינו ב"י כב"י.

חשוב - דין חריף עם סכין כדין חריף בבישול: וז"ל ערוך השולחן, סימן צו', סעיף יא' - "ודע דדבר חריף אינו מועיל רק כשיש בו דוחקא דסכינא כמו צנון שחתכו בסכין או שדכוהו במדוכה דהוי ג"כ דוחקא אותו שנתנוהו בעריבה וחתכו אותו דק דק בסכין עץ שקורין האק מעסער או שגררוהו במגירת שקורין ריב אייזין כמו שעושין בקריי"ן והוא תמכא בלשון הגמ' וכן בבישול אוסר דבר חריף שגם הבישול מפליט הרבה וממילא דדבר חריף מפליט יותר ודווקא כשעיקר הבישול הוא דבר חריף אבל אם מעט חריף בהבישול כמו שנותנין פלפלין בתבשיל או בדגים לא נחשב התבשיל כדבר חריף וכבר בארנו זה בסי' צ"ה סעיף ט"ו ע"ש אבל דבר חריף בנתינה בעלמא כגון שחתכו צנון בסכין של היתר ונתנו הצנון לתוך כלי איסור צנון אינו כלום וכן כשנתנוהו בכלי בשר מותר לאכלו בחלב דכל שאין כאן דוחקא או בישול שוין הן דברים החריפים ושאין חריפים [וכ"כ הט"ז סק"ג ועי' פמ"ג שם].

דהיינו - שכל מה שנלמד כאן שדבר חריף בולע ע"י דוחקא זה נכון ג"כ לעניין בישול - שכל שמבשל דבר חריף ג"כ בולע הדבר החריף מדפנות הכלי. **לכן - מחבת בשרי שמטגן בו בצל - הבצל נעשה בשרי. וכל זה דוקא כשרוב התבשיל הוא חריף ולא כשמיעוטו כגון שמבשל בו הרבה פתיתים ושם מעט בצל.**

וזו פשוט וברור לפי הסברא מכיוון שבישול פועל פעולה הרבה יותר חזקה מדוחק הסכין (שהרי בסימן קכ"א מבואר שסכין שהתמש בה באיסור מספיקה דחיקה בקרקע להתיר בה שימוש בקר אבל לשימוש בחם יצטרך להגעילה - כי חמים מוציא יותר מדחיקת הסכין) - לכן אם דוחק הסכין בדבר חריף מבליע במאכל את טעם הסכין ודאי שבישול דבר חריף יבליע במאכל את טעם הסכין!!!

³⁴⁷ **שטיפה בסקוצ' וסבון מועילה כנעיצה בקרקע:** **נלע"ד** שבמקום שניקה את הסכין היטב בסקוצ' וסבון כפי שרגילים בימינו כבר אין לחשוש לכך שהמאכל החריף בולע טעם בשר או חלב מהסכין, מכיוון ששטיפה כזו אינה יורדת בערכה מתחיבה 10 פעמים בקרקע. וכבר פסק המחבר בסימן קכ"א, ס"ז - שסכין של גוי (= עם איסורים ממש) שאם נועץ אותה ער פעמים בקרקע - מותר לחתוך בה אפילו צנון, א"כ יוצא שנעיצה בקרקע מנקה גמרי השמנונית עד כדי להתיר שימוש בחריף, וא"כ בימינו - שהרבה מדמים בין שטיפה עם סקוצ' וסבון לנעיצה בקרקע - הרי שמי שמנקה עם סקוצ' מסיר כל שמנונית שהיא מהסכין ועכשיו מותר לחתוך איתה דבר חריף ולא עובר עם נבלה וכ"כ חלב לדבר החריף. **וכ"כ בשו"ת "היכל שלמה", סימן צו', סעיף א', הערה ב'. וכ"כ בספר "הכשרות" פרק י', ס' פח" -** יש לנועץ את הסכין בקרקע קשה... או לשטוף היטב את הסכין בעזרת מטלית מחוספסת וסבון כלים".

³⁴⁸ **מבוא:** חולין, קיא"ז - "אמר חזקיהו: הלכתא - דגים שעלו בקערה מותר לאוכלם בכותח, צנון שחתכו בסכין שחתך בה בשר - אסור לאוכלו בכותח, וה"מ בצנון דאגב חורפיה בלע".

מה החידוש של מאכל חריף - האם מוציא טעם גם באינו בן יומו:

- **רש"י הסביר -** שאע"פ שהסכין נקיה - כיוון שהצנון חריף הוא נוטל את הטעם שבה ונעשה בשרי. החידוש הוא שאע"פ שהסכין נקיה והטעם עובר לצנון בדרך של נ"ט בר נ"ט (מהבשר לסכין ומהסכין לצנון) שבד"כ אינו אוסר או עושה מאכל לבשרי, מ"מ הכא תכונת

בהדחה, ויש אומרים דהוא הדין לאינו בן יומו³⁵² והוא מקונח. ואם לא נטל מהם כדי נטילת מקום וגם לא טעמם³⁵³ ובשלם בחלב צריך ששים כנגד מה שנגע מהסכין³⁵⁴ בהם, והוא הדין לחתכם בסכין של גוי³⁵⁵.

החריפות של הצנן מחזקת את כוח הבשר שבסכין לצאת ולהבלע בצנן, ולא להשאר בקלישות הטעם הרגילה של נ"ט בר נ"ט שאינה עוברת למאכל אחר.

- **בעל התרומה כתב להחמיר** - שהחריפות לא רק מעבירה טעם שאינו עובר בד"כ בנ"ט בר נ"ט, אלא גם כלי שאינו ב"י נעשה כב"י ע"י החריפות ומאותו טעם שהתבאר לעיל - שיש בחריפות כוח לחזק את הטעם החלש שבמאכל שאינו ב"י שיהפוך להיות כבן יומו. מקורו של התרומה זה בסוגיה במסכת ע"ז, ל"ט - גבי חילתית חריפותו עושה אותה לשבח.
- **בשו"ע הביא בתחילה את הדעה הראשונה** - שאם חתך בסכין בשרית בת יומא ונקיה מאכל חריף כמו צנן - הצנן נעשה בשרי. בהמשך הסעיף הביא גם את שיטת התרומה - "ויש אומרים דהוא הדין לאינו בן יומו והוא מקונח".
- **הש"ך (ו') כתב שכן דעת כל האחרונים וכן נוהגין ואין חילוק כלל בין בן יומו לשאינו בן יומו.**
- **בילקו (איסור והיתר ח"ב, מבוא עמ' יב') כתב** - שיש להתיר באינו בן יומו.

כמה מהמאכל מקבל טעם ע"י החריפות: עד כאן עסקנו בתכונת החריפות שמבליעה את טעם ההיתר מהסכין לעשות את הצנן בשרי/חלבי,

קעת יש לדון כמה מהצנן נעשה בשרי ע"י החיתוך בסכין בשרית - ונחלקו בכך הראשונים:

- **רא"ש** - כדי קליפה מהצנן נעשה בשרי והוא שאסור לאכול עם גבינה.
- **ראב"ד** - כדי נטילה מהצנן.
- **רשב"א** - הצנן כולו אסור, שמתוך חריפותו הוא מושך ומפעפע בכלו.

שורש מחלוקתם הוא בהבנת דברי הגמ' הנ"ל שאמרה - "צנן שחתכו בסכין שחתך בה בשר אסור לאוכלו בכותח". הרא"ש הבין שאסור היינו כ"ק, אבל הראב"ד אמר שא"כ היה צריך לומר ומכך שכתב בלשון כללית "אסור" יש להחמיר יותר והיינו להצריך כדי נטילה, אבל גם לא שאסור כולו שזה לא יתכן, והרשב"א הבין שאסור היינו לשון כללית - אסור כולו כל עוד לא כתוב אחרת.

השו"ע פסק כראב"ד - "אסור לאכלם בחלב עד שיטול ממקום החתך כדי נטילת מקום שהוא כעובי אצבע".

הרמ"א אסר לכתח' כרשב"א, ובדיעבד היקל כראב"ד - כדי נטילה.

³⁴⁹ דווקא בן יומו, כשיטה השניה ברש"י - שהחריפות מוציאה טעם ע"י דחיקת הסכין דווקא בבן יומו. בהמשך מביא גם את שיטת התרומה שהחמיר גם באינו ב"י.

³⁵⁰ כדעת הראב"ד במחלוקת כמה טעם החריפות "מפזרת" במאכל. מחלק' זו תתבאר בהמשך.

³⁵¹ בפשט השו"ע רואים ה, וזה הגיוני כי סו"ס אין כאן איסור אז יכול ישראל לטעום הצנן ולומר האם יש בו טעם בשר. וזה מתאים לשיטת

השו"ע בסימן צ"ח, א - שאפילו גוי נאמן (ומחל" שם האם דווקא מסל"ת או קפילא ע"ש) לומר האם יש טעם איסור.

אבל הרמ"א שם כתב שאין סומכים על טעימת גוי. הש"ך שם הביא שכן סומכים על טעימת ישראל גם לרמ"א, אולם מה שסומכים על טעימת ישראל זה רק בדיעבד (לרמ"א) אבל לכתח' לא וצריך שישים. וכן כותב הש"ך כאן(ה') - "דלכתחילה אסור לאכול בכותח ע"י טעימה".

סיכום - האם טעימה מועילה להתיר אכילה של מאכל שבלע טעם:

- **שו"ע** - גוי נאמן וק"ו שישראל נאמן ואפילו לכתחילה.
- **רמ"א** - גוי לא נאמן. ישראל נאמן בדיעבד.
- **עט"ז (מובא בש"ך ה')** - אפילו בדיעבד לא סמכין אטעימת ישראל.

³⁵² שיטת התרומה שחריפות פולטת טעם הסכין למאכל אפילו אינו ב"י.

³⁵³ השו"ע מאפשר כאן בדיקה ע"י טעימת האדם כדי לבדוק האם יש טעם בשר, **הט"ז (ב')** לא התיר בטעימה כלל כיוון שאין אנו בקיאים בטעימה.

³⁵⁴ **פירוש** - אם חתך הצנן בסכין בשרית אז הצנן נעשה בשרי כדי נטילה, ועכשיו שבישל את הצנן הזה במאכל חלבי בלי ליטול כדי נטילה -

התבשיל ייסר כי יש טעם בשר בצנן שמתערב עם החלב, אא"כ יש שישים במאכל החלבי כנגד מה שנגע בצנן מן הסכין - שהרי הוא

מבחינתו נותן טעם הבשר ולכן כנגדו אנחנו משערים כדי לבטל טעם הבשר בחלב.

(ט"ז, ה') - במקרה זה צריך שישים רק כנגד להב הסכין ולא כנגד ההתפשטות של טעם הבשר בצנן כדי נטילה מכיוון שאמנם הטעם התפשט

אבל אין כאן דין חנ"ג שיצריך אותנו לשער כנגד כל התפשטות, כי לכ"ע אין דין חנ"ג בהיתר, כך יוצא שצריך לשער רק כנגד להב הסכין.

רמ"א: "ואם חתכן דק דק צריך לשער ששים נגד כל הצנון³⁵⁶ (ב"י בשם סמ"ג). ויש אומרים שאם חתך צנון בסכין של איסור כולו אסור³⁵⁷ (רשב"א ור"ן וכן משמע בארוך כלל ל"ח) וכן אם חתכו בסכין של בשר אסור

דין הצנון שבלע טעם בשר ונתבטל טעמו בתבשיל החלב: הט"ז הוסיף שבמקרה זה שטעם הבשר שבצנון בטל בחלב בו הוא מתבשל - גם הצנון עצמו חוזר ונעשה מותר ויכול להשאירו בקדירה, ולא דמי למה שפסק המחבר בסימן קו' ש"אפשר לסוחטו אסור" והיינו שגם חתיכה של איסור שנתבטלה בשישים תמיד נשארת באיסורה ולכן קדרה שבטלה בה חתיכה הבלועה מנבלה בשישים - עדיין צריך להוציא חתיכה זו מכיוון שהיא נשארת באיסורה, מ"מ כאן אינו צריך להוציא את הצנון שהיה בו טעם בשר שנתבטל עכשיו בחלב כי רק היכא שיש איסור בלוע אומרים שאינו חוזר להיתרו לעולם, אבל כאן נבלע רק היתר(טעם בשר) וברגע שבטל בתבשיל - הרי זה כלא היה והצנון מותר.

355 חתך את הצנון בסכין של עכו"ם - כנגד מה צריך לשער ששים אם בשלו בתבשיל אחר:

לפי שיטת המחבר שפסק בסימן צב, ד' כרבינו אפרים שאין חנ"נ באר איסורים, הרי שדין ביטול של צנון שבלע טעם נבלה מסכין יהיה כדין צנון שבלע טעם בשר מהסכין - שמספיק לשער ששים בתבשיל כנגד להב הסכים שחתכה את הצנון בלבד.

אבל לשיטת הרמ"א שפסק שיש דין חנ"נ בשאר איסורים - הרי שיש לשער בתבשיל ששים כנגד כדי נטילה מהצנון ולא רק כנגד להב הסכין, שהרי מכיוון שפסקו שהצנון מקבל טעם בשר עד כי נטילה - הרי שאם אומרים דין חנ"נ - טעם זה מתפשט לכל מקום בליעת הטעם (אבל לא לכל הצנון כי חנ"נ לא עושה שהטעם יתפשט יותר אלא קובע שאותו מקום שהתפשט הטעם צריך לשער כנגדו) - וצריך לשער ששים כנגדו.

כאשר מדובר בסכין של בשר אז אין דין חנ"נ לכ"ע כפי שהסברנו לעיל לכן לכ"ע יש לשער רק כנגד הלהב, אבל כאשר מדובר בסכין שבלעה איסור - למי שיש לו דין חנ"נ בשאר איסורים - יש לשער כנגד כל מקום התפשטות הטעם = כדי נטילה במקרה הנידון. לכן, למחבר דין צנון שחתכו בסכין בשרית דומה לדין צנון שחתכו בסכין של איסור מצד זה שאם נתבשל בטעות - יש לשער רק כנגד להב הסכין, אבל לרמ"א שיש לו דין חנ"נ בשאר איסורי - יש לשער כנגד כדי נטילה - שהוא מקום בו נבלע האיסור מהסכין והוא ג"כ נעשה נבלה(אבל לא כל הצנון!).

³⁵⁶ הסבר - אם חתך את הצנון דק דק ובישל כל חתיכות אלה - יש לשער ששים כנגד כל הצנון ולא רק כנגד להב הסכין וגם לא רק כנגד כדי נטילה.

פירוש: דין הצנון עצמו שחתכו דק דק: המחבר פסק שחיתוך של מאכל חריף מעביר טעם כדי נטילה, דין זה נכון הן בסכין בשרית שחתך בה צנון - שכדי נטילה ממקום החיתוך בצנון נבלע בו בטעם בשרי, והן בחתך עם סכין שבלוע בה איסור - שכדי נטילה ממקום החיתוך בצנון נבלע בטעם איסור. לעיל דנו כנגד מה צריך לשער אם בישל צנון זה: במקרה שבלע טעם בשר צריך לכ"ע לשער רק כנגד להב הסכין הבשרית, מכיוון שאין דין חנ"נ בהיתר. אולם במקרה שבלע טעם איסור מן הסכין - נחלקו הפוסקים - השו"ע הצריך גם כאן רק כנגד להב הסכין מכיוון שאין לשיטתו חנ"נ בשאר איסורים, והט"ז כתב שלשיטתנו(ולרמ"א) צריך לשער כנגד כדי נטילה שהרי יש חנ"נ ולכן התפזר טעם האיסור. **אבל במקרה שחתך דק דק -** הרי שבכל חתיכה נבלע טעם הבשר או האיסור כדי נטילה וממילא דין כל החתיכות כולם שהם בשריות/אסורות - זה נכון לגבי דינו של הצנון עצמו, אבל כנגד כמה צריך לשער במקרה שחתך אותו דק דק?

דין התבשיל שבישל בו צנון שחתכו דק דק: אם מדובר בצנון שנחתך בסכין בשרית אזי אע"פ שכולו בלע טעם בשר הרי שאין כאן חנ"נ וממילא גם ככה"ג יש לשער רק כנגד להב הסכין שחתך, אפילו חתך כ"כ הרבה חתיכות, כי אין לך יותר איסור מאשר להב הסכין עצמה שנתנה את האיסור לכן יש לשער רק כנגדה. אבל אם מדובר בצנון שנחתכה ע"י סכין שבלוע בה איסור - הרי שלשיטת המחבר שאין דין חנ"נ בשאר איסורים - יהיה דינה כדין סכין בשרית שחתכה דק דק - שיש לשער כנגד להב הסכין בלבד. אולם לשיטת הרמ"א - שיש חנ"נ בשאר איסורים - הרי שכל חתיכה וחתיכה נאסרה כדי נטילה = נאסרה כל החתיכה כי אם זה חתיכות דקות הרי שבכל אחת אין יותר מכדי נטילה, וממילא - יש חנ"נ וצריך לשער כנגד כל האיסור הבלוע = כנגד כל הצנון כולו.

סיכום: חתך עם סכין בשרית צנון - כדי נטילה מהצנון מקבל טעם בשר ואם התבשל בחלב צריך לשער רק כנגד להב הסכין ולא כנגד כדי נטילה כי אין חנ"נ בהיתר. ואם חתכו דק דק - כל החתיכות קיבלו טעם בשר כי אין בכל אחת יותר מכדי נטילה, ואם בשלו בחלב - יש לשער רק כנגד להב הסכין כי אין חנ"נ בהיתר.

חתך עם סכין של איסור צנון - כדי נטילה מהצנון נאסר, ואם התבשל הצנון - נחלקו הפוסקים כנגד מה צריך לשער - לשו"ע כנגד להב הסכין כי אין חנ"נ בשאר איסורים מלבד בו"ח, ולרמ"א - כנגד כדי נטילה מהצנון מכיוון ששם נבלע האיסור ויש דין חנ"נ שהתפשט למקום בליעת האיסור. ואם חתכו דק דק - כל החתיכות קיבלו טעם איסור מכיוון שאין בכל אחת מהם יותר מכדי נטילה יהיה מותר אותו חלק, ונחלקו הפוסקים כנגד מה יש לשער אם בישלו את החתיכות הדקות בתבשיל: שו"ע כנגד להב הסכין - כי ס"ס אין דין חנ"נ וכל החתיכות כולם לא בלעו יותר מכדי להב הסכין עצמה, ואילו לרמ"א - יש לשער ששים כנגד כל החתיכות מכיוון שיש דין חנ"נ בשאר איסורים וממילא כמו שהטעם התפשט לכל כך הכל נעשה נבלה ויש לשער כנגד הכל.

כולו בחלב וכן נוהגין לכתחילה אבל בדיעבד אין לאסור רק כדי נטילה (ב"י ואו"ה). וכל זה אם חתך הצנן עצמו אבל אם חתך הירק שעל הצנן אין לחוש³⁵⁸: ואם יש ספק אם נחתך בסכין של איסור אזלינן לקולא לכן קונים הצננות שיש בהן חתוכין לצד זבנותיהן כי תלינן שנעשה במרה וחצינא³⁵⁹ (שם בהג"ה ומהרא"י בהגהת ש"ד) ובמקום שאין נמצא לקנות רק החתוכים בסכין נוהגין לקנות ולהתיר על ידי נטילת מקום³⁶⁰:

סעיף ב' - דין שאר דברים חריפים:

שו"ע - "אם חתך בו שומין ובצלים וכרישין (ותמכא שקורין קרי"ן) (הגהת ש"ד והגהת או"ה שם) וכיוצא בהם מדברים החריפים ופירות חמוצים (ארחות חיים) ודגים מלוחים דינם שוה לחתך בו צנן (שבלי לקט)"³⁶¹.

רמ"א - "ומכל מקום מותר לאכול מרקחת חריפים של גוים כגון זנגביל וכיוצא בו דישי להם כלים מיוחדים לכך או תולשין אותו (מרדכי ואגודה פרק כיצד מברכין)".

סעיף ג' - תבלין שנדוך במדוכה:

שו"ע - "תבלין"³⁶² שנדוכו במדוכה של בשר בן יומו אסור לאכלם בחלב³⁶³ (ויש אומרים אפילו אינו בן יומו) (רשב"א סימן תמ"ט ובארוך ועיין לעיל סימן צ"ה סוף ס"ב בהג"ה)".

דברים אלו מקורם בט"ז(ו) שעסק בנושא זה באריכות.

³⁵⁷ הרמ"א פוסק כאן כשיטת הרשב"א המחמירה מבין שיטות הראשונים שהזכרנו לעיל - שדבר חריף מפעפע הטעם לכל המאכל כולו. דין זה לא קשר לדין חנ"נ אלא לשיטת הרשב"א הנ"ל.

³⁵⁸ העלים שעל הצנן למעלה אינם חריפים ולכן דינים אלו שכאן אינם רלוונטים למקרה שחתך ראש הצנן.

³⁵⁹ בשוק היו מוכרים הגויים צנן חתוך. נשאלת השאלה במה נחתך הצנן - אם בסכין של איסור אזי יהיה אסור לרמ"א לאכול מצנן זה כי נקט להלכה כשיטת הרשב"א שכתב שהחריפות אוסרת כל הצנן. אבל כשמסופק במה זה נחתך - כתבו הפוסקים ובעקבותם הרמ"א - שיש להקל בספק זה ולתלות שנחתך "במרא וחצינא" - אתי חפירה וכלי עבודה שהיו בשדות שבהם בטוח לא השתמשו הגויים לאכילת איסור ואם הצנן נחתך איתם הוא לא נאסר כלל, ועל כך יש לסמך בספק.

³⁶⁰ כאן הקל הרמ"א עוד יותר - לא רק לתלות שמא אין איסור אלא גם בידוע בודאות שנחתך בסכין אסורה - יכול לקנות מהגוי ולחתוך מהצנן כדי נטילה ויהיה מותר, ואע"פ שפסק לכתח' כרשב"א שהכל נאסר - כאן מיקל הרמ"א לסמוך על שיטת הראב"ד שכמוה פסק המחבר כי זה מקרה דחוק שאין דרך להשיג הצנן כי אם כך.

הט"ז(ח) כתב כך - "וכתב מהרא"י הטעם דמקילים בזה כי הרבה הוכחות שכתב מהר"ם דלא מיקרי דבר חריף רק קורט של חליתית, על כן יש להקל בשאר דברים חריפים במקום שיש קצת סברא להקל".

³⁶¹ **בב"י כתב** שנחלקו בכך הראשונים ופסק כשיטת הרמב"ם והתרומה שכל דבר חריף יש לו דינים אלה, שלא כרשב"א שכתב שדין חריף הוא רק בצנן ולא בשאר דברים חריפים.

³⁶² תבלין הכוונה כאן דבר חריף ולא כל תבלין.

³⁶³ פסק דין זה בשם התרומה. **הש"ך(יט) כתב** שה"ה לתבלין שדחו במדוכה שאינה בת יומא שמקבל טעמה. ולומד זאת מכך שהתרומה כתב את דינו והשווה בין מדוכה לחתך בסכין - אזי כמו שבסכין פסק התרומה שאפי" אינה בת יומא החריפות מוציאה ממנה הטעם - ה"ה נמי שמדוכה שאינה בת יומא נותנת טעם.

קושי בדברי המחבר: כיצד כאן המחבר פסק וכתב שדווקא מדוכה בת יומא נותנת טעם בחריף ואילו **בסימן קג', ו' -** פסק שיש אוסרים בחריף שהניח בכלי אפילו שאינו ב"י?

סעיף ד'- דברים חריפים שמביאים הגויים בחביות:

שו"ע- "מי לימוני"ש שמביאים הגוים וכן חתיכות דג מליח שמביאים הגוים בחביות מותרים".

רמ"א- "מפני שמביאים הרבה ביחד ואף אם נאסרו מקצתן שנחתכו בראשונה עם סכין של גוים נתבטלו באחרים הנחתכים אחר כך שאינן נאסרין כי כבר נתבטל טעם הסכין בראשונים ולכן כולם מותרים וכל כיוצא בזה (בית יוסף בשם שבלי לקט) ולכן אוכלים במקצת מקומות הכרוב שקורין קומפש"ט אף על גב דפרוס וחתוך ויש מקומות שמחמירין בזה ואין לשנות המנהג (מהרי"ו סי' מ"ט) אבל שאר דברים שאינם חריפין כגון תפוחים או לפתות יבשים וכדומה נוהגין הן היתר כמו בלימוני"ש ואין להחמיר כלל(בארוך)".

סעיף ה'- חיתוך דברים שאינם חריפים בסכין:

שו"ע- "חתך קישואים בסכין של בשר מותר לאכלם בחלב בגרידה בלבד שיגרוד ממקום החתך³⁶⁴, ואם חתך בו לפת אפילו גרידה אינו צריך אלא הדחה בעלמא ולא עוד אלא אפילו צנון שחתך אחר הלפת שרי בהדחה כמו הלפת לפי שטעם הלפת משונה ומבטל טעם הנפלט מהסכין".

רמ"א- "ודוקא לפת שטעמו משונה אבל ירק או לחם ושאר דברים לא ואפילו בלפת אין להתיר לחתוך צנון רק פעם אחת אבל לא הרבה פעמים אם לא שחתך כל פעם לפת בין חתיכת צנון לצנון (ב"י בשם סמ"ג)".

במשב"ז תירץ- שבסימן קג' החמירו כי מדובר בכלי של איסור שיש בו חריף, אבל כאן זה כלי מדוכה חלבית או בשרית שבה הקלו כי סו"ס זה טעמא דהיתרא ולכן אינו מבליע כל שאינו ב"י".

³⁶⁴ **הגמ' בחולין דף קיא'** העוסקת בדיון חיתוך בסכין בשרית מאכל חריף, אומרת- "אבל קישות גריד לבי פיסקי ואכיל", דהיינו- שאם חתך קישות שהוא ירק שאינו חריף צריך לגרוד אותו במקום החיתוך ושרי. והר"ן הסביר ששיעור הגירוד הוא- פחות מקליפה, שהקליפה צריכה שתהא גסה קצת כדי שתוכל להנטל כולה כאחד, משא"כ בגרידה.

הלכה למעשה: באופן פשוט יוצא מדין זה שסכין בשרית בת יומא שחתך בה ירקות- אפילו אם שטף אותה לפני כן הירקות יצטרכו גירוד במקום החיתוך, אחרת- אסורים בחלב, אבל כל זה נכון רק במקרה ששטף אותה רק עם מים אבל כל שהדיחה עם חומרי ניקוי וכמו בימינו שיש סקוץ' וכד'- הרי שהיא נקיה לגמרי מהשמנונית שבה וכל ירק שחותך איתה יהיה מותר עם כל סוג בלי שום גרידה. ודוקא בדברים חריפים נאמר שאע"פ ששטפו היטב הם פולטים מתוכם ע"י החריפות משא"כ בשאר ירקות ופירות שאינם חריפים.

אבל מהש"ך(כא) משמע יותר לקולא- שסכין שאין עליה שמנונית על פניה, כגון סכין בשרית בת יומא ששטפה סתם במים והסיר השמנונית הפיזית שנראתה על פניה- בה לא איירי הגמ' והמחבר להצריך גרידה, ומה שכתב שצריך גרידה היינו – "בסתם סכין ששמנוניתו קרוש לו על פניו". לפי הבנה זו יוצא שמה שהמחבר כתב בסעיף א' שצריך להסיר כדי נטילה כשחתך צנון בסכין זה בסכין נקיה ומקונחת- כי הצנון מצליח בחריפותו להוציא הטעם הבלוע, ואילו כאן שצריך גרידה זה בסכין שאיננה מקונחת ויש עליה שמנונית בשר אבל אם הייתה סכין מקונחת כמו בסעיף א'- לא היה צריך כלום אלא ככל כלי כגון כף בשרית שהעביר איתה קישוא לכלי חלבי- שאינה צריכה הדחה כלל.

לפי הבנה זו של הש"ך יוצא- שלא רק היכא ששטף היטב עם סקוצ' את הסכין אלא גם סתם סכין בשרית בת יומא שהדיחה עם מים- יהיה מותר לחתוך בה ירקות ולהשתמש בהם בחלב ללא כל הדחה ושטיפה. וכ"כ ב"חכמת אדם", כלל מט', סעיף ט' וכלע"ד בהבנתי את הסוגיה. אך הפמ"ג תמה על הש"ך איך העמידו בסעיף א' במקרה אחד(בסכין מקונחת) ואילו בסעיף ה' העמיד במקרה אחר(בסכין שאינה מקונחת)- הרי באופן פשוט משמע שמדובר באותו מקרה רק שבסעיף א' זה חריף וכאן זה קישוא! ולכן העמיד הפמ"ג שמדובר גם בסעיף ה' בסכין מקונחת כבסכין א', אבל קישוא הוא קצת חריף ובלוע כדי גרידה.

סיכום: סכין בשרית נקיה שחתך בה ירק- מותר לאכול אותו עם חלב, מכיוון שהשטיפה בימינו טובה ומסירה כל השמנונית, ואפילו במקרה שרק הדיחה נראה שמותר לכתח' לאכול עם בשר כי סתם הדחה מועילה שלא תהיה שמנונית על פני הסכין וממילא ירק שאינו חריף אינו מוציא את השמנונית שדבוקה בפנים היוצאת בחריף.

סימן צז'- שלא ללוש עיסה בחלב:

סעיף א'- לישת עיסה עם חלב:

שו"ע- "אין לשיין עיסה בחלב שמא יבוא לאכלה עם בשר ואם לש כל הפת אסור אפילו לאכלה לבדה, ואם היה דבר מועט כדי אכילה בבת אחת או ששינה צורת הפת שתהא ניכרת שלא יאכל בה בשר מותר כיוצא בו. אין אופין פת בתנור שטחו באליה ואם אפאו דינו כעיסה שנילושה בחלב"³⁶⁵.

רמ"א- "ולכן נוהגין ללוש פת עם חלב בחג השבועות גם בשומן לכבוד שבת כי כל זה מחשב כדבר מועט גם כי צורתן משונה משאר פת וכל שכן פלאד"ן או פשטיד"א דמותרין (הגהות ש"ד) ואין לאפות שום פת עם פלאד"ן או פשטיד"א בתנור דחיישינן שמא יזוב מן השומן אל הפת ואם זב תחתיו דינו כאלו נילוש עמו (ב"י בשם הגהות אשיר"י) ונוהגין לשום הטפילה בפי התנור (ב"י בשם הגהות ש"ד) ואפילו הוא במחבת נוהגין להחמיר לכתחלה".

סעיף ב'- תנור שטחו באליה (שומן בשרי):

³⁶⁵ **במסכת פסחים דף לו, א'-** "אין לשיין את העיסה בחלב, ואם לש- כל הפת אסורה, מפני הרגל עבירה. ואמר רבינא- כעין תורא שרי". היינו שגזרו שלא ללוש בצק עם חלב שמא יבוא להשתמש בו בארוחה בשרית.

נחלקו הראשונים מה פירוש היתרו של רבינא- "כעין תורא שרי":

- **רש"י-** אם לש דבר מועט כעינו של שור שאוכלו מיד בב"א- שרי כי לא יבוא לשכוח ולאוכלו בארוחה בשרית.
- **רי"ף, רמב"ם, רשב"א-** מותר אם עושה שינוי בצורת הפת כצורה של עין השור.

מהרא"י כתב ששני פירושים אלה הם להלכה- "דתרווייהו סברות יפות הן". **וכ"פ בשו"ע-** שאם עשה את הפת שלש עיסתה עם חלב- קטנה אן בצורה שונה- שרי.

גזירה זו גם בכלים שעשוי לבוא ולטעות בהם: הט"ז(א') **למד מדין זה של פת לכל כלי שעלול לטעות בו,** וכותב שמדוכה פרווה שדרך לדוך בה בשמים לשני סוגי המאכלים- בין בשרי בין חלבי, ופעם קרה שדך בה שום עם בשר וכך נהפכה לבשרית- **אסור להשתמש בה יותר, אפילו לבשר מכיוון שיש לחוש שמא יטעה וישתמש לדוך בה גם לחלב כי רגיל שהיא פרווה,** ומדגיש שחשש זה הוא דווקא בכלי שהשתמשו בו לשני הסוגים ולא כזה שהוגדר מלכתח' בקביעות כבשרי או חלבי וכד'.

דינים חשובים בהלכה זו(פת"ש, ג'):

- **המהרי"ט כתב** שאין מועיל השינוי אלא בביתו אבל לא למוכרו בשוק שמא ישכח להודיע ולא יבינו אחרים את השינוי.
- **המהרי"ט כתב** דהא דאסור אם ליכא שינוי דוקא היכא דאיכא חשש שיאכלן עם גבינה יחד, אבל היכא דליכא למיחש להכי, כמו אותם הממולאים במיני מתיקה שאין דרך לאכלן עם גבינה- מותר ללוש אותם עם שומן ולא חיישינן שמא יאכל אחריהם גבינה דדיינו במה שאסרו ואין לגזור גזירה לגזירה.

לישת בצק עוגיות ומאפים עם חלב: לפי דברים אלו של המהרי"ט יוצא- שמותר ללוש עוגיות ומיני מאפה עם חלב מכיוון שאין דרך לאכול מאפים מתוקים אלו עם בשר, וכל שיש לחוש זה שיאכל אותם אחרי שאוכל בשר. והרי חלב אחרי בשר הוא כבר גזירה= דין דרבנן כפי שנתבאר בסיומן פט', א"כ אין לגזור גם שלא יאפה מאכלים אלו עם חלב שמא יאכלם אחרי בשר דהוי גזירה לגזירה. לפי זה יהיה מותר לאפות אוזני המן עם חמאה.

שו"ע- "תנור שטחו באליה אין אופין בו פת עד שיסיקנו מבפנים עד שיתלבן ואפילו אם הוא של בוכיא (פירוש כלי חרס שמסיקין תחתיו ואופין עליו עוגות) אין לו היתר על ידי היסק מבחוץ"³⁶⁶.

סעיף ג'- אפיית מאכלים בתנור:

שו"ע- "פת שאפאה עם הצלי ודגים שצלאן בתנור אחד עם הבשר אסור לאכלם בחלב והני מילי בתנור קטן אבל בתנור גדול המחזיק שנים עשר עשרונים ופיו פתוח מותר ואם הצלי מכוסה וכן פשטיד"א שמכוסה הנקב שבו מותר אפילו בתנור צר (ועיין לקמן סימן ק"ח כיצד נוהגין)"³⁶⁷.

³⁶⁶ מקורו בגמ' בפסחים דף ל'; שהיו מורחים את האליה שהיא שומן בשרי שמותר על התנור שיתן טעם בפת וזה אסור מכיוון שהפת נעשית בשרית ונאסרת כנ"ל סעיף א'.

³⁶⁷ דינים אלו נתבארו באריכות בסימן קח' עיין שם.

אכתוב כאן בקצרה תמצית העניין: בפרק כיצד צולין, דף עו: נחלקו רב ושמואל בדין בשר שחוטא שמן שצלאו עם בשר נבלה כחוש: רב אמר שאסור כי ריחא מילתא היא ושמואל אמר שרי כי ריחא לאו מילתא היא. נחלקו הראשונים כמי ההלכה: רש"י פסק לקולא כלוי, ר"ת פסק לחומרא כרב.

רוב הראשונים הקלו כלוי וביניהם הרי"ף, רמב"ם, רשב"א ואולם כתבו שמה שמותר היינו בדיעבד אבל לכתח' אין להתיר אפילו דריחא לאו מילתא. עוד כתבו שהאוסרים משום ריחא מילתא היינו דווקא בתנורים קטנים דימיהם אבל בתנורים גדולים גם המחמירים מתירים בכה"ג. אם מדובר שמונחים בשתי קדירות שונות ג"כ התירו כיוון שבכה"ג אין חוששים שריחא מילתא ומצד שני בהריף אנו אומרים ריחא מילתא גם לסוברים שריחא לאו מילתא בד"כ.

למעשה פסק השו"ע לקולא- ריחא לאו מילתא, אולם כאן כתב שאין לאכול- פת שאפאה עם צלי- עם בשר כי זה נחשב לכתח' שהרי אינו חייב לאכול אותה עם חלב, אבל בדיעבד היה מותר.

הלכות תערובות:

סימן צח'- דין איסור שנתערב בהיתר ואופן ביטולו:

סעיף א'- כיצד מכריעין באיסור שנתערב בהיתר³⁶⁸:

שו"ע- "איסור שנתערב בהיתר מין בשאינו מינו, כגון חלב שנתערב בבשר- יטעמנו עכו"ם³⁶⁹, אם אומר שאין בו טעם חלב או שאומר שיש בו טעם אלא שהוא פגום- מותר³⁷⁰ והוא שלא יהיה סופו להשביח, וצריך שלא

³⁶⁸ מקור הדינים בגמ'-חולין צח', א'- "אמר ר' חייא בר אבא אמר ריב"ל משום בר קפרא- כל איסורים שבתורה בשישים".

חולין צד', א'- "אמר רבי יוחנן- כל איסורים שבתורה בשישים. אמר רבא- אמור רבנן בטעמא, אמור רבנן בקפילא, אמור רבנן בשישים".

א. מין בשאינו מינו דהיתרא בטעמא, כגון תרומה שנתערבה בחולין (טועמה כהן).

ב. מין בשאינו

ג. מין במינו או שליכא

מינו דאיסורא- יטעמנו קפילא גוי.

קפילא- בשישים.

³⁶⁹ איסור שנתערב בהיתר האם צריך רק קפילא/ ביטול ב-60 או שניהם:

א. **רש"י-** מה שסומכים על קפילא זה רק אם יש גם ביטול בשישים וכן הפוך, היינו צריך שני תנאים- גם ביטול בשישים וגם שקפילא יטעם

שאינו טעם איסור. ומ"מ אם אין שם קפילא או שזה מין במינו שא"א לטעום- בטל ב-60 ולא צריך לחזר אחרי קפילא בבית יוסף הביא

שהראשונים הקשו על רש"י שלא משמע כן מפשט הגמ' שהרי ממנה נראה שצריך אחד מן השניים- או קפילא או בטל ב-60.

ב. **רמב"ן(ממצע)-** איפה שנתערב רק רוטב וטעם של איסור- סומכין על קפילא, אפילו אם אין פי 60 מגוף האיסור שנתן את הטעם, אבל

אם גוף האיסור עצמו נתערב- לא מספיקה טעימה של קפילא אלא צריך בנוסף גם פי 60 (ביאור שיטתו: זו שיטה ממצעת שאומרת- אם

האיסור כולו נמצא בפנים אזי צריך גם קפילא שיבדוק שאין טעם וגם פי 60. אבל אם האיסור לא נמצא כולו במאכל כגון שחתיכת בשר

הוכנסה למרק חלבי ואז הוצאה- עכשיו נמצא במרק החלבי רק הרוטב והנוזלים שיצאו מן הבשר ולא כל חתיכת הבשר, ומ"מ אנו משערים

כנגד כל חתיכת הבשר הזו פי 60 כדי לבטל הטעם ולא רק כנגד מה שפלט (כפי שיתבאר בסעיף ד') והרי ברור שיש במאכל פחות

איסור מהבשר שביחס אליו אנו משערים(שהרי הוצאנו אותו החוצה), אם כן- במקרה זה שאנחנו כביכול מחמירים לשער כנגד כל חתיכת

הבשר למרות שהוצאנו אותה- כאן כבר לא מצריך הרמב"ן גם פי 60 אלא מספיקה רק טעימה של גוי. דהיינו הרמב"ן מיקל יותר מרש"י

שהצריך תמיד גם טעימת גוי וגם פי 60.

ג. **ר"י** (חולין, דף צט, תוד"ה "אלא מאי"), **רא"ש**- "בכל ענין סמכין אקפילא אפילו בבציר מ-60, ובשישים אין צריך קפילא כלל אפילו אם

הוא לפנינו".

ד. **רמב"ם**- כל מין בשאינו מינו שאפשר לעמוד על הטעם- אינו כשר אלא ע"י קפילא שיטעם, ואם אין שם קפילא או שא"א למיקם

אטעמא- בטל ב-60. וה"ה לכל שיעורים שקבעו חכמים- שבטל ב-60 כל מקום שאין קפילא או שא"א לעמוד על הטעם כי זה מין במינו

וכד'. וכ"פ בשו"ע.

סיכום השיטות: איסור שנתערב בהיתר-האם צריך פי 60 או טעימת קפילא?(מן החמור לקל):

א. **רש"י**- צריך גם טעימת גוי וגם פי 60 מן האיסור.

ב. **רמב"ן**- אם האיסור כולו גופו נבלע בתבשיל צריך גם קפילא וגם פי 60. ואם רק הרוטב שלו- מספיקה טעימת קפילא.

ג. **רמב"ם**(מובא בב"י)- כל שיש גוי לפנינו- צריך טעימת גוי, ואם אין אז בודקים אם בטל ב-60. וכ"פ בשו"ע, א'.

ד. **ר"י**, **רא"ש**- מספיק או טעימת קפילא או ביטול ב-60.

לכ"ע אם אין שם גוי או שא"א לטעום- מספיק ביטול בשישים, ואין צריך לחזר הרבה אחרי גוי.

רמ"א- האידנא אין סומכים על טעימת גוי.

ידע שסומכין עליו³⁷¹. ואם אין שם עכו"ם לטועמו- משערים בס³⁷², וכן אם הוא מין במינו- כיוון דליכא למיקם עליה דטעמא- משערים בס³⁷³.

רמ"א- "ואין נוהגין עכשיו לסמוך אעכו"ם, ומשערים בכל בס³⁷⁴".

סעיף ב'- תערובת מין במינו ומין בשאינו מינו:

דין ביטול איסור מין בשאינו מינו:

שו"ע- "אם נתערב מין במינו³⁷⁵ ונשפך בעניין שלא יכולין לעמוד עליו ולשערו- אם נודע שהיה רובו היתר- מותר, ואם לא נודע שהיה רובו היתר- אסור³⁷⁶".

³⁷⁰ **כיצד יתכן שגוי מסל"ת נאמן בדין תורה: הש"ך וגם הט"ז הקשו** איך יתכן שגוי מסל"ת נאמן לעניין תערובות כגון מין בשאינו מינו, הרי נפסק בפרק הגוזל (קיד) שאין עכו"ם מסל"ת נאמן בדברי תורה אלא רק בדברים שאשה נאמנת להעיד עליהם. והרי מין בשאינו מינו פסק בשו"ע סעיף ב' כר"ת שזה אסור מהתורה- אז איך גוי מסל"ת נאמן על כך?

מספר תירוצים באחרונים: הובא בש"ך- גוי מסל"ת אינו נאמן רק מול וכנגד חזקה, אבל כאן אינו עומד מול חזקה. והש"ך דחה תירוץ זה. **הש"ך תירץ** שגוי מסל"ת אינו נאמן רק במקום שליכא למיקם עליה דמילתא, אבל כאן איכא למיקם עליה דמילתא- ע"י שנטעם אחר שיעיד לנו הגוי ולכן לא ישקר והוא נאמן.

הט"ז תירץ: או שנאמר שטעם כעיקר במין בשאינו מינו- אסור רק מדרבנן, ובמילי דרבנן גוי מסל"ת- נאמן. או שנאמר שמה שגוי אינו נאמן היינו במילי דאו' שצריך עליהם גדר עדות, אבל באיסור והיתר שאין עניין של עדות- נאמן.

³⁷¹ היינו בסתם גוי, אבל קפילא כבר כתב ב"י שנאמן אפי' שידע שסומכין עליו(ש"ך). בשאלה זו נחלקו הראשונים- איזה גוי נאמן להעיד על

איסור- נאמנות גוי להעיד על איסור:

- **רש"י** - דווקא קפילא ומסל"ת.
- **תוס', ר"ן, רשב"א**- קפילא נאמן אפילו אינו מסל"ת כיוון "דלא מרע נפשיה", היינו שלא יפגע בתפקידו ובשם שלו. וסתם גוי שמסל"ת נאמן.
- **רמב"ם**- מיקל עוד יותר, שכל גוי אפילו אינו קפילא- נאמן אפילו אינו מסל"ת אלא יודע שסומכין עליו. הבית יוסף מוכיח את זה ממספר הלכות ברמב"ם מדיוק בלשונו. וסברתו- שמה שאמרה הגמ' קפילא זה לאו דווקא אלא אורחא דמילתא נקט, ועוד שכל גוי שעכשיו מקבל "תפקיד" לטעום נחשב לקפילא.

לעניין הלכה, מסכם בב"י- מאחר שהרמב"ם היקל בדבר- סומכין על תוס', ר"ן, רשב"א- שקפילא נאמן אפי' אינו מסל"ת, ובנכרי שלא קפילא- סומכין על הרמב"ם להאמינו אבל רק במסל"ת

וכ"פ בשו"ע- גוי אומן נאמן אפילו אינו מסל"ת וסתם גוי נאמן רק במסל"ת.

³⁷² כל עירוב של איסור בהיתר- צריך 60 כדי לבטלו. ביטול בשישים זהו שיעור שקבעו חכמים, שכך שיערו שאפילו איסור חריף כמו בצל אינו נותן טעם בכך, ואע"פ שישנם איסורים שגם בפחות מכך לא נותנים- מ"מ לא פלוג רבנן וקבעו כולם בשישים. **שיעור זה הוא מדרבנן ומצאו לו סמך מקרא ד"זרוע בשלה" (דף צח, א' בחולין)**- שהתורה לא חששה שהאיל המותר לישראל יקבל טעם מן הזרוע המיועדת לכהנים(ואסורה לישראל)- והיחס בין הזרוע לשאר האיל הוא פי 60(כמבואר שם בגמ')- **א"כ יש אסמכתא מן התורה שאיסור בטל ב-60**. וזה רק אסמכתא מכיוון שהזרוע והאיל זה מין במינו ואנו לוקחים ולומדים מכך גם למין בשאינו מינו.

³⁷³ **פת"ש(א')**- **האם ניתן להורות לעם הארץ דין ביטול ב-60?**

בשו"ת פאר הדור לרמב"ם כתב- שמורים לעה"א שהרי טעם כעיקר הוא דרבנן(כרש"י) ואם כן לא ניקום וניגזר גזירה לגזירה ונאמר שלא להורות כן לעה"א. אבל בפת"ש כתב- שכל זה לשיטת הרמב"ם שטעם כעיקר דרבנן, אבל לנו שפסקנו כר"ת שטעם כעיקר דאו'- א"כ יש מקום לגזור שלא להורות לעה"א שהרי זו גזירה לדין תורה שעושים כן, **"וצ"ע כי לא שמענו זאת מעולם"**.

³⁷⁴ **ש"ך**- אבל על טעימה של ישראל, כגון כהן בתרומה או סתם ישראל על טעם מאכל שחבירו נדר ממנו הנאה- נאמן.

³⁷⁵ **דין ביטול מין במינו-**

רמ"א - "לעניין מין במינו אזלינן בתר שמא אם הוא שוה הוי מין במינו, אבל לא אזלינן בתר טעמא אם הוא שוה או לא"³⁷⁷.

יש כאן מחלוקת קוטבית שמשתרעת על פני ג' תקופות שונות:

א. במשנה זבחים דף עז: - נחלקו התנאים - ר' יהודה וחכמים גבי דם קדשים שנתערב בנוזלים אחרים האם הוא בטל - "דם קדשים שנתערב במים - אם יש בו מראה דם כשר. נתערב בין- רואים אותו כאילו הוא מים. נתערב בדם בהמה או בדם חיה- רואין אותו כאילו הוא מים, רבי יהודה אומר אין דם מבטל דם".

ובמנחות דף כב, א': "אמר ר' יוחנן- ושניהם מקרא אחד דרשו- 'ולקח מדם הפר ומדם השעיר'" - הדבר ידוע שדם של פר מרובה מדם של שעיר(ושניהם מעורבים ואעפ"כ קראו הכתוב דם השעיר). רבנן סברי- מכאן לעולים למזבח(היינו דווקא דם פר ודם שעיר ששניהם מותרין לעלות למזבח ולכן אינם בטלים זה בזה אבל באיסור והיתר- שאין שניהם מותרים- הרי שהמיעוט בטל במינו) שאין מבטלין זא"ז. רבי יהודה סבר(באופן כללי למד לכל ש-) מכאן למין במינו שאינו בטל".

ב. **במסכת ע"ז, דף עג, א'- נחלקו האמוראים** - רב ושמואל פסקו כר' יהודה - שכל איסורים שבתורה - במין במינהו, שלא במינהו - בני"ט. ר' יוחנן ור"ל פסקו כחכמים - בין במינהו בין בשאינו מינהו - בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך שאינם בטלים אפילו באלף.

ג. **ומתוך כך נחלקו הראשונים כנ"ל - רש"י** פסק דהלכה כר' יהודה, שכן רב ושמואל בשיטתיה. ר"ת פסק כחכמים שכן ר' יוחנן ור"ל בשיטתם. **לסיכום:** יש כאן מחלוקת תנאים, אמוראים, ראשונים. להלכה פסק בשו"ע כר"ת.

דין ביטול איסור מין במינו- שיטות הראשונים(טור, בי"י):

- **ר"ת, רשב"א, ראב"ד - מין במינו** מן התורה בטל ברוב, כי אין בו טעם, אלא שחכמים הצריכו בו ביטול ב-60. ומין בשאינו מינהו - כיוון שנותן טעם- ה"ז מהתורה אסור עד שבטל ב-60, ומ"מ אין לוקים עליו עד שיאכל כזית איסור. נפק"מ לספק כגון מקרה שנתערב איסור בהיתר ואז נשפך חלק מן התבשיל כך שעכשיו א"א לשער כמה היה היחס בין האיסור להיתר- מין במינו שצריך 60 מדרבנן - ספק לקולא ויהיה מותר מה שנשאר (כי רוב בטוח יש כאן של היתר, רק שלא יודעים אם יש פי 60 שהצריכו חכמים), אבל מין בשאינו מינהו שצריך לר"ת פי 60 מדאורייתא - הרי זה ספק דאורייתא וסבור מה שנשאר.
- **רש"י(דף קט, א'- ד"ה "ותו לא מידי"), ר"ן, רמב"ן, סוברים** שהלכה כרבי יהודה שאומר שמין במינו אינו בטל מהתורה כלל, אפילו באלף. **אבל תוס' בדף צז, א', ד"ה "אמר רבא"** - הביאו את דברי רש"י הללו וסותרו אותו ממספר מקומות. היינו- פסקו כר"ת. **הרמב"ם(הרמב"ם בהל' מאכל"א, פט"ו, ה"א-ג')** פסק כרש"י שטעם כעיקר מדרבנן, אלא שחלק עליו לעניין מה נחשב טעם. בעוד שלרש"י כל שאין ממשות איסור נחשב לטעם בלבד שדינו מדרבנן, הרי שלרמב"ם אם יש כזית טעם איסור בזמן של כדי אכילת פרס- זה כבר נחשב ממשן של איסור ואסור מן התורה ולוקים עליו. היינו הכמות הזאת מסמלת שזה כבר לא רק טעם אלא ממשו של איסור ולכן לוקים. הרמב"ם מסכים לעיקרון שטעם הוא מדרבנן, אבל מגדיר מעט אחרת מה נחשב טעם ומה נחשב ממשות איסור שעליו לוקים(עיין להרחבה בערוך השולחן, סימן צח', אותיות ח'ט'), **רמב"ן- פסקו כרש"י.**

סיכום: נחלקו רש"י- ר"ת האם מין במינו אינו בטל מהתורה כלל (רש"י) או בטל מהתורה ברוב ומדרבנן ב-60(ר"ת).

כל הדיון הנ"ל לגבי טעם וביטול בשישים הוא רק בלח: הר"ן בפרק גיד הנשה(דף לה', ב', סוף דיבור ראשון) כתב- "ודווקא בדברים הנבלים, אבל ביבש- אפילו מדרבנן חד בתרי בטיל". היינו שכל המחלוקת גבי נותן טעם ושישים וכו' שבסעיפים אלו היא רק בלח, אבל יבש שנתערב ביבש הדינים שונים, כך שמין במינו מספיק רוב, ואילו במין בשאינו מינהו(ביבש) נחלקו הראשונים אם צריך 60 בכלל ואם כן האם זה מדאורייתא או מדרבנן ויתבאר באריכות בסימן קט'.

³⁷⁶ משמע מכאן פסק כר"ת- שהרי יש לנו כאן ספק ואמר השו"ע- שאם היה רוב של היתר(אפילו לא שישים)- מקילים- כי מדאורייתא גריד היתר על איסור במין במינו- כמו שפסק ר"ת. לעומת זאת לרש"י- מין במינו אינו בטל אפילו באלף, מהתורה, וא"כ איך היה אפשר להקל ולהתיר כאן. ³⁷⁷ **מה נחשב אותו מין?**

- **בי"ע על סע' ג'- כתוב במרדכי שהולכים אחר השם,** ולכן- בשר עוף ובשר בהמה למשל- שני מינים הם, שאור ועיסה- שני מינים ועוד, וכן כתב הרמ"א, **ראיתם מהגמ' במסכת ע"ז דף סו', א' גבי יין נסך-** שם נחלקו אב"י ורבא מה נחשב מין במינו ונפסק כרבא שסבר שמין במינו אזלינן לפי השם ולא כאב"י שאמר שהולכים אחר הטעם.
- **הש"ך חולק- שהולכים אחר הטעם.** כי מה קשור כאן העניין של השם הרי כל השאלה היא אם יש להם טעם זהה או לא שהרי טעם כעיקר זה דווקא מין בשאינו מינהו- כי הטעם שונה ולכן טעמו של האיסור עיקר, אבל אם השם הוא השונה והטעם שלהם יכול להיות

שו"ע - "אבל אם נתערב בשאינו מינו³⁷⁸ ונשפך בעניין שאין יכולים לעמוד עליו לשערו- אפילו אם נודע שהיה רוב היתר- אסור. ואם נתערב במינו ושאינו מינו, בעניין שאין יכולים לעמוד עליו לשערו, ונודע שהיה רוב היתר ממינו- רואין את שאינו מינו כאילו אינו, והשאר- מינו רבה עליו ומבטלו"³⁷⁹. (רשב"א).

זהה מה כל השאלה של טעם כעיקר במין בשאינו מינו. הוא דוחה ראייתם בכך שמה שנפסק שם כרוב שאזלינן בטר השם זה רק בין נסך שהוא אסור בכל שהוא ואין משמעות לטעם ולכן בו הולכים אחר השם.

³⁷⁸ המקור לכך שצריך ביטול ב-60 כדי לבטל איסור מהתורה הוא בחולין, צח, א'- מחלוקת: ר' חייא בשם ריב"ל- כל איסורים שבתורה בטלים ב-60, רב אסי בשם ריב"ל אומר שבטלים ב-100. וממשיכה הגמ' - "ושניהם לא למדוה אלא מזרוע בשלה" = "זרוע בשלה" פירוש האיל שמביא הנזיר כשלמים בסוף נזירותו, וצריך הוא לתת את זרוע ימין לכהן ושאר האיל נאכל לבעלים. א"כ יוצא שהזרוע שאסורה לזרים אלא לכהן- מתבטלת יחד עם כל האיל ונותנת בו טעם. מכאן למד כל אחד מן האמוראים את שיטתו- מתי מתבטל טעם האיסור- בשישים או במאה, כל אחד כפי שמחשב את היחס בין הזרוע לשאר האיל.

נחלקו הראשונים מה דין איסור שנפל להיתר בנותן טעם- האם טעם כעיקר דאו' או לא:

- ר"ת, ראב"ד, רא"ש בה"ג- מין בשאינו מינו- כל שאינו בטל ב-60 איסורו מהתורה (אפילו יש רוב של היתר).
- רש"י, רמב"ן, רמב"ם, ר"ן- לא אמרינן טעם כעיקר (היינו שנותן טעם איסור אסור את המאכל) אלא מדרבנן.

מסכם הרשב"א להלכה- "לענין פסק הלכה אנו על מי נסמך- בואו ונסמך על דברי ר"ת ור"י ובה"ג והראב"ד שרבים הם, ואמרו להחמיר בשל תורה".

סיכום: מחל' נוספת בין ר"ת לרש"י, כאן רש"י מיקל שמין בשאינו מינו- מה שנותן טעם זה רק מדרבנן (כל שאין 60) אבל ר"ת מחמיר שבמין בשאינו מינו- נותן טעם כעיקר מן התורה (א"כ בטל בשישים). מהשו"ע שפסק שבספך כשנשפך מחמירים- משמע שפסק כר"ת ולכן הוא ספק דאו' לחומרא.

האם טעם כעיקר דאו' או דרבנן? מקורות למחלוקת:

- המקורות לשיטת ר"ת שטעם כעיקר דאו':
  1. מהכתוב גבי נזיר- "וכל משרת ענבים לא יאכל"- היינו ששרה ענבים במים וגם מים אלו אע"פ שרוב מים, מ"מ יש טעם ענבים ואסרה התורה לנזיר לשתותם- הא איסור תורה בטעם בלבד.
  2. כלי מדין התורה אמרה להגעיל אותם מפני הטעם הבלוע שיאסור את האוכל שיבשל בהם- והרי ודאי רוב מה שיבשל הוא היתר ובכל זאת חששה התורה לטעם שיצא מן הכלים- הא לך שמהתורה טעם כעיקר.
  3. כתוב בחטאת- שמה שנוגע בחטאת יקדש- היינו אפילו נגיעה נותנת טעם ואוסרת מהתורה.
- רש"י שאומר שטעם לאו דאו': סתר את הראיות (רש"י דף צח: ד"ה "לטעם כעיקר"):
  1. משרת ענבים זה לא שריית ענבים במים אלא שלא יטבול לחם ביין. לא לענין טעם ענבים, אלא החידוש בפסוק שהיתר מצטרף לאיסור לשיעור כזית- אבל לטעם כעיקר אין ראייה. ועוד שמשרת וכלי מדין הם שני פסוקים הבאים כאחד שאינם מלמדים.
  2. כלי מדין זה חידוש, כי בעצם לא צריך להיות אסור שהרי זה טעם פגום אלא זה חידוש מקומי ולא נלמד מכאן לכל התורה שטעם כעיקר.
  3. חטאת- מקדשים לא לומדים לחולין.

מחלוקת הראשונים בהבנת דבר ר' יוחנן- "כל שטעמו ולא ממשו- אין לוקים עליו":

ראיה לשיטת רש"י מדברי ר' יוחנן במסכת ע"ז, סז: - "אמר ר' יוחנן... כל שטעמו ולא ממשו- אין לוקים עליו"- דהיינו שטעם אינו אסור מן התורה, אלא מדרבנן ולכן אין לוקים עליו.

הסביר שלא קשה מכאן על ר"ת- ומה שאמר ר' יוחנן שאין לוקים- היינו מין במינו, אבל מין בשאינו מינו כן סובר ר' יוחנן שלוקים עליו כי טעם כעיקר אסור מהתורה, כר"ת.

רבינו חיים (תוס' שם, ד"ה "א"ר יוחנן") הסביר את דברי ר' יוחנן בצורה שונה אבל גם היא מתרצת ומתאימה לשיטת ר"ת: מה שאמר ר' יוחנן שטעמו ואין ממשו אין לוקים היינו היכא דליכא כזית איסור בכדי אכילת פרס, לכן אין לוקים. אבל "טעמו וממשו- לוקים" אין פירושו כרש"י שזה ממשו וממש ולכן לוקים ועל טעם לא לוקים אלא פירושו שיש רק טעם אבל טעם בכמות כזאת שאוכל ממנו כזית בכדי אכילת פרס ולכן לוקים עליו.

סעיף ג' - חסרון ידיעה אינו ספק:

שו"ע - "במה דברים אמורים³⁸⁰ כשנשפך, אבל איסור שנתערב בהיתר והוא לפנינו, וא"א לעמוד על שיעורו³⁸¹, אע"פ שהוא מאיסורים של דבריהם - אסור³⁸²".

סעיף ד' - צריך ס' כנגד כל האיסור גם אם הוציאו:

שו"ע - "איסור שנתבשל עם היתר אפילו מכירו והוא שלם וזרקו צריך ששים כנגד כל האיסור מפני שאין אנו יודעים כמה יצא ממנו. לפיכך המבשל בקדרת איסור שהיא בת יומא או תוחב כף של איסור בהיתר צריך ס' כנגד כל הקדירה³⁸³ וכנגד כל מה שתחב מהכף שאין אנו יודעין כמה בלעו³⁸⁴ בין שהם של חרס או עץ או מתכת (הגה: ובלבד שבלעו על ידי רתיחת אש שאז הבליעה הולכת בכל הכלי אבל על ידי רתיחת מליחה

שטעם באינו מינו אסור מהתורה אלא שנחלקו אימתי לוקים: לר"ת לוקים כל שטעם כזית מן התבשיל - שכיוון שנתן האיסור טעם בהיתר - נהפך כולו לאיסור וכל שאכל ממנו כזית - לוקה. אבל רבינו חיים מסביר שאם אכל כזית מן התערובת - זה אמנם אסור מהתורה אבל אינו לוקה (כדין חצי שיעור) ורק כשאוכל כזית מטעם האיסור שבתערובת אז לוקה. דהיינו הם מסכימים עקרונית לעניין שטעם כעיקר מן התורה אלא שנחלקו מתי לוקה עליו. (ר"י מאורלייניש בתוס' שם מסביר הסבר אחר לדברי ר' יוחנן מדוע אינו לוקה על טעמו ולא ממשו מכיוון שאיסור טעם נלמד מכלי מדיין ושם בכלל זה עשה של "תעבירו באש" - והרי על עשה לא לוקים ולכן גם על טעם שנלמד מן העשה לא לוקים).

הנפק"מ בין שיטות הראשונים האם "טעם כעיקר מדאו": בספקות, למשל שנשפכה התערובת ולא יודעים כמה היה בה. נפק"מ נוספת בגוי שמסל"ת שנאמן רק במילי דרבנן ולא במילי דא', כמבואר בש"ך וט"ז על סעיף א' (למרות שיש מסבירים כיצד יתכן שזה גם דין דא' ובכל זאת הגוי נאמן, עיין בסעיף א').

³⁷⁹ **לסיכום, פסק בשו"ע - א.** מין במינו - כר"ת, בטל ב-60 מדרבנן, ומדאו' בטל ברוב, ולכן בספק כשנשפך אזלינן לקולא, ולא כרש"י שמין במינו אינו בטל אפי' באלף. ב. מין בשאינו מינו - איסורו מדאו' כל שאין בו שישים - כר"ת ולא כרש"י שאמר שמדאו' חד בתרי (ביטול ברוב) ורק מדרבנן צריך פי 60.

הש"ך בס"ק ו' מסביר את הדברים בצורה פשוטה וברורה היטב.

³⁸⁰ שבספק דרבנן כגון מין במינו הולכים לקולא.

³⁸¹ **בשם הרשב"א - א** "וה"מ (שבספק דרבנן תולים לקולא) שאינו לפנינו, כגון שנשפך. אבל אם הוא לפנינו אלא שאינו בקי לשערו - אפילו בדרבנן אין תולין בכך להקל...".

מדוע חסרון ידיעה של האדם לא נחשב ספק?

- **ש"ך (ט')** - חסרון ידיעה אינו ספק "דדעת שוטים הוא", משא"כ שהספק נוצר מהמציאות כגון שנשפך.
- **ר"ן** - אם נלך לקולא בכל דבר שאין אנו יודעים - יבוא כל אדם לשער במה שנראה בעיניו ויקלו בכל האיסורים. לכן רק בדבר של אקראי בעלמא, כגון שנשפך וכה"ג אזלינן לקולא.

³⁸² **הט"ז כאן הקשה מסימן פא'** שם המחבר הוסיף במקום של ספק ידיעה? **ותירץ:** ששם מדובר באי ידיעה של הציבור וכאן באי ידיעה של יחיד. חוסר ידיעה של ציבור - נחשב לספק שמקילים בו אם הוא דרבנן. אבל חוסר ידיעה של יחיד גם בדין דרבנן לא חשיב ספק. **אלא שהמשיך הט"ז להקשות** מדין כחל שם יש חוסר ידיעה של ציבור ובכל זאת החמירו? **ותירץ** שיש לחלק בין חוסר ידיעה של ציבור בדין שהוא או אסור או מותר - שבזה הקלו, אבל בדין שיש בו ספק כאיזה שיעור ללכת - לקולא או לחומרא - שם לא אומרים אי ידיעה של הציבור שמה ספק ומחמירים לחשוש לשיעור החמור יותר.

³⁸³ **ב"י בשם הראב"ה** - כיצד משערים שישים כנגד כל הכלי האסור? ממלאים כלי גדול מלא במים ויתן הקדירה האסורה לתוך אותו הכלי

והמים היוצאים הם שיעור דופני הקדירה, וישער בהיתר פי 60 כנגד אותם המים.

³⁸⁴ **מקור הדין - חולין דף צז:** "איבעיא לך - כי משערינן בדידה משערינן או במאי דנפיק מיניה משערינן? פשיטא דבדידה משערינן דאי במה דנפיק מיניה - מנא ידעינן?"

אינו נבלע בכלי רק כדי קליפה ואין צריך לשער רק כדי קליפה³⁸⁵ (מרדכי)).
 ויש מי שמחמיר בכף של מתכת להצריך ס' כנגד כולו אפילו לא הכניס אלא מקצת משום דחם מקצתו חם
 כולו(רבינו פרץ)".

רמ"א: "ונוהגים כסברא הראשונה³⁸⁶ וכל איסור שמבטלים בששים אם מכירו צריך להסירו משם אע"ג דכבר
 נתבטל טעמו בששים. ולכן אם נפל חלב לתוך התבשיל ונתבטל טעמו בששים צריך ליתן שם מים צוננים
 וטבע החלב להקפיא ולצוף למעלה על המים ויסירו משם דמאחר דאפשר להסירו הוי כאילו מכירו וצריך
 להסירו משם³⁸⁷ (מרדכי). איסור שנתבטל בקדירה והסירוהו משם ונפל לקדירה אחרת צריך לחזור ולבטלו
 בששים נגד כולו וכן לעולם אבל אם נפל לקדירה הראשונה ב' פעמים אין צריך רק ששים אחד כנגדו³⁸⁸
 (איסור והיתר הארוך)".

סעיף ה'- איך משערים כשידוע כמה איסור נבלע:

³⁸⁵ כנגד כמה מהקדרה צריך לשער תלוי כמה הכלי בלע. דהיינו- כלי שבלע חלב בבישול- נאסר כולו ולכן צריך לשער כנגד כולו, אבל כלי שבלע
 חלב ע"י מליחה או עירוי כ"ר- בלע רק כ"ק לכן אין צריך לשער כנגד כולו ממש אלא רק כנגד כ"ק מכולו. ולכן כלי שבלע ע"י כבישה- כיוון שכבוש
 כמבושול—הרי שצריך לשער כנגד כולו ממש(ש"ר, יג').

³⁸⁶ שמספיק רק כנגד מה שנגע מהכף, שלא כרבינו פרץ.

³⁸⁷ ש"ך(ט"ז), ט"ז(ז)- נטילת החלב ע"י שנותן מים צוננים אינה מועילה אא"כ בטל הטעם שלו ב-60. **שלא כב"ח** שהתיר בדיעבד ע"י נטילת
 החלב גם במקום שלא בטל הטעם ב-60. **הט"ז תמה על הב"ח** שכן אפילו בכף של איסור שהכניס והוציא צריך שיהיה טעם האיסור בטל ב-60,
 א"כ בודאי שכשהוציא את החלב צריך שלפחות הטעם שלו יהיה בטל ב-60.

האם הצריכו להוציא האיסור כשיגרם קלקול למאכל:

- **במשב"ז(ז) כתב בשם הכרתי ופולתי- כשהמאכל מתקלקל ע"י הצינון שעושים כדי להוציאו- יש להקל שלא יצטרפו להוציא, כמו
 שהקלו בסימן קב', סעיף ג'-** גבי כלי בלוע שנתערב בין אחרים- שבטל ברוב ולא צריך להגעילו כי יש בכך הפסד הוצאות רבות.
- **אבל במשב"ז דחה דבר הכרתי ופולתי** מכיוון שלא דמי לכלי בלוע שאינו ניכר ולכן בטל, שהרי כאן האיסור ניכר ובכהאי גוונא לא
 הקלו אפילו אם המאכל מתקלקל.

³⁸⁸ **האם צריך פעמיים ששים כנגד איסור שנופל פעמיים לאותה קדרה:**(הסבר הדברים) חתיכה של איסור שנפלה לקדרה ובטלה שם
 בשישים- אע"פ שבטלה הרי שאם מוציאה והיא נופלת לקדרה אחרת- עדיין צריך שישים כנגדה גם בסיר השני וכן הלאה. הסיבה היא מכיוון
 שהחתיכה האסורה נשארת באיסורה ולעולם אינו נסחט ממנה לגמרי, לכן תמיד צריך שישים כנגדה. אולם אם חזרה ונפלה לאותה קדרה- לא
 צריך פעמיים שישים כנגדה= שישים כנגד הפעם הראשונה+ שישים כנגד הפעם השניה אלא סגי בשישים אחד כי בזה כבר בטלה ביחס לסיר
 זה.

בסימן צד' סעיף ב' פסק השו"ע שכף חלבית שתחב אותה קדרה של בשר שתי פעמים, ולא נודע בנתיים, צריך ב' פעמים שישים כנגדה. ואילו
 הרמ"א דווקא מיקל שם- שאין צריך ב' פעמים שישים אלא בפעם אחת סגי.

ההסבר לדין בסימן צד' הוא מכיוון שאנו אומרים שאמנם הכף בטלה בשישים אבל הרי שנכנס בה מעט מטעם הבשר שבסיר ונעשית הכף
 נבלה וצריך עכשיו שישים פעם נוספת כנגד האיסור בשר וחלב שנוצר בכף- לכן צריך פעמיים שישים.

אבל הרמ"א חולק ולא מצריך פעמיים שישים מכיוון שמדובר שם בכף שבלוע בה חלב ואמנם אומרים שיש חנ"נ בבלוע בכלי ונעשה נבלה, אבל
 במקרה כזה סומך הרמ"א להקל על הפוסקים שאין חנ"נ בבלוע בכלים(כמבואר בסימן צח, ה').

בסימן צח, ד'(כאן)- המחבר ודאי לא מצריך פעמיים שישים כנגד האיסור כי הוא סובר שאין חנ"נ בשאר איסורים וגם הרמ"א שמיקל כאן סומך
 לקולא על הסבורים שאין חנ"נ בשאר איסורים ושאין חנ"נ בבלוע בכלים.

לאור כל הנ"ל נראה שהן המחבר והן הרמ"א יודו שאם מדובר בחתיכת בשר שנפלה למרק חלב ובטלה בו בשישים שצריך שישים נוספים אם
 נופלת שוב מכיוון שבזה יש לכ"ע חנ"נ ולכן צריך שישים נוספים מלבד כנגד הבשר גם כנגד האיסור בשר וחלב שעתה נבלע בה(וכאן אין לסמוך
 על הפוסקים המקילים שאין בלוע בכלים, כי אין זה כלי כאן).

שו"ע - "אם ידוע כמה הוא האיסור כגון כף חדשה או שאינה בת יומא שניער בה ובלעה כזית חלב ואחר כך ניער בה קדרה של בשר אין צריך אלא ס' לבטל הכזית שבלעה (ולא אמרינן לגבי כלי חתיכה נעשית נבילה אפילו אם ניערו בו איסור) אבל כף ישנה ובת יומא משערין בכולה (רשב"א) (דכל מה שבלע נעשה איסור ולא ידעינן כמה בלע) ויש מי שאומר שגם בזו אין צריך אלא ס' לבטל הכזית שבלעה³⁸⁹ (רמב"ן)".

³⁸⁹מחל" זה היא בעצם השאלה האם יש חנ"נ בבלוע בכלים או לא:

סיכום הדברים: נחלקו הרשב"א והרמב"ן האם באיסור בלוע אמרינן חנ"נ:

- **לרשב"א** - כף ישנה בת יומא שבלעה איסור נעשית נבלה וצריך לשאר כנגד כל הבלוע, וכיוון שלא ידעינן כמה בלוע- משער כנגד כולה (ולכך הסכימו הש"ך והט"ז).
  - **הרמב"ן חולק** - שלא אומרים חנ"נ בבלוע בכלי וצריך לשער רק כנגד הכזית שנבלע.
  - **הרמ"א הביא את שיטת המרדכי** שיש לחלק בין כלי חרס לשאר כלים (מתכות, עץ וכד') - שבכלי חרס אומרים חנ"נ.
- נחלקו הש"ך וט"ז בהבנת המרדכי:**
- **הט"ז הבין שהמרדכי מחמיר** ואומר שודאי בכלי הלכה כרשב"א (שבכלי ישן אמרינן חנ"נ בכל סוגי הכלים) ומה שהמרדכי חידש הוא שגם בכלי חרס חדש הוא צורב בתוכו האיסור וחנ"נ. לפי פירוש זה יוצא שחנ"נ פירושו שהכלי נעשה נבילה ולא רק הבלוע בכלי נעשה נבילה (ולא כשאר ראשונים שאומרים שרק הבלוע בכלי נעשה נבילה אלא כיוון שאין אנו יודעים כמה הוא אז משערים כנגד כולו). וכתב הט"ז (ח' ע"פ הרמ"א שכתב גם כן) בסופו לחוש לשיטה זו חוץ מבשאר איסורים שבהם אפשר להקל כרמב"ן שאין חנ"נ, כי בשאר איסורים הרבה מהפוסקים כתבו שאין חנ"נ
  - **הש"ך (כא') הבין שהמרדכי מיקל** מהרשב"א וממצע בין הרמב"ן לרשב"א - שמה שאמר הרשב"א שבכלי ישן חנ"נ היינו דווקא בכלי חרס אבל בכלי מתכות אין חנ"נ. הש"ך כתב שבהפסד מרובה אפשר לסמוך על שיטת המרדכי המקילה, וכן מסכים לט"ז שבשאר איסורים (חוץ מבשר וחלב) במקום הפסד סמכינן על כך שאין חנ"נ.

כך יוצא שהש"ך והט"ז הסכימו בהבנת הרשב"א והרמב"ן אלא שנחלקו בהבנת המרדכי אם מיקל או מחמיר על הרשב"א. השו"ע והרמ"א פסקו כרשב"א.

תוספת ביאור והרחבה:

הטור כתב - "אבל כף ישנה שניער בה כמה פעמים - אין יודעים כמה בלע ומשערין בכולה".

נחלקו הבית יוסף והדרכי משה בהבנת דברי הטור הנ"ל - כמי סובר כרשב"א או כרמב"ן לעניין מחל" האם יש חנ"נ בבלוע בכלים:

- **ב"י** מבין את דברי הטור **כרשב"א, וטעמו** - שאם היתה ישנה בת יומא - יש לומר דחזר כל מה שבלוע בתוך הכף מבשר וחלב - כחתיכת נבלה ובכולה משערין דבמאי דנפק מינה לא ידעינן. **ולא כרמב"ן החולק** ואומר שבין בחדשה בין בישנה - משערים פי 60 רק כנגד האיסור שבלעה, ולא דמי לסעיף קודם שמשערים כנגד כל הכלי או כל בכף שהייתה בפנים כי שם לא ידוע כמה בלעה אבל כאן רואים שבלעה כזית איסור אלא שהכף ישנה, ולרמב"ן לא שנא ומשער פי 60 מהאיסור, כי אין חנ"נ בבלוע.
- **דרכי משה (ח')** - חולק על הב"י שאומר שהטור פסק כרשב"א וסובר שהטור סובר כרמב"ן. ומה שכתב הטור שבכף ישנה שבלעה - צריך פי 60 מכולה, מדובר שעירבב את הכף (הבשרית) הזאת כמה פעמים היום עם חלב ולכן לא ידעינן כמה בלע אז צריך לשער כנגד כולה (כמו שפסק מרן בסעיף קודם שכשלא יודעים כמה בלע - משערים כנגד כל הכף), אבל אם היא כף (בשרית) ישנה שניער בה חלב פעם אחת וידוע כמה - כגון כזית כמדובר כאן - א"צ לשער אלא רק מה שבלע מן החלב (הכזית) ולא כנגד כל הכף כי לא אמרינן חנ"נ בבלוע בכלי.

ביאור השיטות: הרשב"א סובר שחנ"נ גם בבלוע בכלי, ולכן בכף ישנה, היינו למשל כף בשרית בת יומה ברגע שעירבב בה כזית חלב - בלעה

הכף איסור ונעשית כל הכף כאיסור וצריך פי 60 מכולה - אפילו יודעים בדיוק כמה איסור בלעה זה לא משנה כי עכשיו האיסור התפשט בכל הכף. ובכף חדשה - היינו כף שתמית שלא השתמש בה עד עכשיו, אזי כשבלועת חלב היא לא בולעת איסור כי היא לא הייתה בשרית (ואפילו אם בלעה נבלה לא אומרים שהנבלה מתפשטת בכולה כי האיסור לא נוצר מהראקציה שבין האיסור למה שבלוע בכף כמו בעירוב של בשר וחלב) ולכן עכשיו כשמערבב איתה תבשיל בשרי צריך פי 60 רק מהכזית חלב שנבלע בה שאין אומרים כאן חנ"נ מכיוון שכלל לא היה כאן איסור עד

רמ"א: "והסברא ראשונה עיקר(כרשב"א)... ויש שאינן מחלקין בין כף ישן לחדש רק בין כלי חרס לשאר כלים (מרדכי) ואומרים דבכלי חרס דאי אפשר להפריד האיסור על ידי הגעלה אמרינן הכלי נעשה נבילה אבל לא בשאר כלים וטוב לחוש לחומרא..."³⁹⁰.

סעיף ו'- ביטול חצי זית של איסור:

שו"ע- "כחצי זית של איסור שנתערב בהיתר צריך ששים חצאי זיתי היתר לבטלו".

סעיף ז'- ביטול ביצה בשישים ואחד:

שו"ע- "ביצה שיש בה אפרוח או טיפת דם³⁹¹ שנתבשלה עם אחרות צריך ששים ואחת לבטל פליטתה"³⁹².

עכשיו, עדיין לא נבלע בה איסור, ולכן צריך פי 60 רק כנגד מה שבלעה. אבל אם הכף הזאת כבר הייתה בשרית ועירבב בה חלב- הרי היא נעשית מיד כל הכף לאיסור=כנבילה ולכן עכשיו צריך פי 60 מכולה.

אבל הרמב"ן חולק וסובר שאין אומרים "בבלוע" בכלי חנ"נ - דהיינו, אמנם זאת כף בשרית אבל אנחנו ראינו ויודעים בדיוק כמה חלב נבלע בה- כזית, וזהו האיסור שיש כאן- הכזית חלב הזה שנבלע בכף, אז עכשיו כשעירבב כף זאת בתבשיל בשרי- אנו לא משערים פי 60 מהבלוע בכף אלא מהאיסור, מהחלב בלבד שנבלע שהוא יוצר לנו את הבעיה, ולא כנגד כל הבלוע, כל הסיר או הכף. ומה שמחלק הטור בין כף ישנה לחדשה פירושו- שכף ישנה היינו כף(בשרית) שהשתמש בה היום כמה פעמים עם חלב ואנו לא יודעים כמה חלב נבלע בה, לכן צריך פי 60 מכולה כי לא ידוע כמה נבלע וכמה פלטה(ובלי קשר לחנ"נ).

המרדכי שמובא ברמ"א שאומר שיש לחלק בסוג הכלי ושכלי חרס שא"א להוציא ממנו האיסור ע"י הגעלה- בו יש דין חנ"נ וצריך 60 כנגד כולו, אבל בשאר כלים אין חנ"נ ולכן צריך 60 רק כנגד האיסור. **וטעמו** מכיוון שרק בכלים שא"א להכשירם אנו אומרים שנהפך הכלי כולו לאיסור, כי האיסור צרוב בהם, לא ניתן להוצאה, אבל בכלים כמו מתכת או עץ שאפשר להכשירם- אין האיסור צרוב בכלי ולכן גם לא נעשה הכלי כולו נבלה אלא משערים רק כנגד החלב שנבלע.

בהבנת המרדכי יש מחלוקת: הט"ז(ח') בסופו הסביר שהמרדכי בא והחמיר על שיטת הרשב"א- שלא מיבעי בכלי ישן שאנו אומרים חנ"נ וצריך פי 60 מכל הכלי, אלא אפילו בכלי חדש שלא בלוע בו איסור- גם בו אנו אומרים חנ"נ וצריך פי 60 כנגד כולו. היינו זו חומרא על גבי הרשב"א שאמר שבכלי ישן אמרינן חנ"נ אבל בכלי חדש לא מכיוון שלא בלוע בו איסור והמרדכי בא לומר שבכלי חרס חדש צריך פי 60 מכולו. לפי הבנה זו יוצא שחנ"נ אין פירושו שכל הבלוע בכלי נעשה נבילה ושצריך לשער כנגד כל הבלוע ומכיוון שאין אנו יודעים כמה בלוע אנו משערים כנגד כל הכלי אלא חנ"נ הוא שכל כלי החרס נ"נ. הכלי ולא רק הבלוע בו, ולכן גם בכלי חרס חדש אנו אומרים שנ"נ.

אבל הש"ך(כא') הסביר שהמרדכי אמר דבריו דווקא בכלי ישן- שבזה חרס נ"נ ושאר כלים לא, אבל בחדש לא אמרינן חנ"נ בשום כלי. לפיו יוצא שהמרדכי היקל מהרשב"א שבעוד שהרשב"א אמר שכל כלי ישן יש בו דין חנ"נ וצריך לשער כנגד כולו, המרדכי הבין שיש חנ"נ רק בכלי חרס ישן ולא בשאר כלים. הש"ך התיר לסמוך על שיטת המרדכי הזו בהפסד מרובה. **דברים אלו מבוארים באריכות בט"ז(ח') ובש"ך(כא').**

³⁹⁰ **הלכה למעשה: גם מהשו"ע וגם מהרמ"א** נראה שנטו להחמיר ולפסוק כרשב"א שהכלי נעשה נבילה וצריך פי 60 מכולו. אבל בשעת הדחק ובהפסד כתב בסוף הט"ז(ח')- שאפשר לסמוך על שיטת הרמב"ן שאין חנ"נ בכלי אם זה לא איסור של בשר וחלב. מכיוון שאמנם אנחנו פסקנו להלכה שיש חנ"נ בכל איסורים ולא רק בבשר וחלב, אבל יש הרבה פוסקים שסוברים שחנ"נ אומרים רק בבשר וחלב, ונסמוך עליהם בשעת הדחק, ונאמר שאין הכלי שלנו נעשה נבלה.

הש"ך(יח') הסכים למה שכתב בט"ז והוסיף שבהפסד מרובה- "בישנה יש להחמיר כאותם הפוסקים(רשב"א) והמחבר מכללם- דנעשה נבילה, אפילו בדבר שיש לו היתר בהגעלה, ולומר דסוף סוף השתא הבלוע בה נעשה נבילה. אבל בהפסד מרובה וכה"ג- יש להקל כהפוסקים (מרדכי) דבשל עץ ומתכת לא אמרינן נעשה נבילה".

סעיף ח'- ביטול כחל ודברים המיוחדים לתת טעם:

שו"ע- "כחל מתבטל בתשעה וחמישים".

רמ"א: "כל האיסורים³⁹³ הנוהגין בזמן הזה כולם מתבטלים בששים מלבד חמץ בפסח ויין נסך³⁹⁴ כאשר נתבאר בהלכותיהם, ובלבד שהאיסור אינו נותן טעם בקדירה, אבל אם נותן טעם באותה קדירה והוא אסור מצד עצמו אפילו באלף לא בטל כל זמן שמרגישין טעמו ולכן מלח ותבלין מדברים דעבידי לטעמא אם אסורים מחמת עצמן³⁹⁵ אינן בטלים בששים³⁹⁶".

סעיף ט'- איסור מצטרף להיתר לבטל איסור אחר:

שו"ע- "קדירה שיש בה נ"ט זיתים היתר ונפלו בה שני זיתים אחד של דם ואחד של חלב כל אחד מצטרף עם הנ"ט של היתר לבטל חבירו³⁹⁷ וכן כ"ט זיתים של היתר שנפל בהם כזית חלב ובקדרה אחרת היו שלשים של היתר ונפל לתוכם כזית של דם ונתערבו בשוגג מותר³⁹⁸".

³⁹¹ טיפת דם מסמלת שמתחיל להיברא כאן אפרוח וה"ז כביצה שיש בה אפרוח שבה צריך פי 61.

³⁹² **בסימן פו', סעיף ו' מבואר**- דלא סגי ב-60 לפי שיש ביצים גדולות וקטנות (רמב"ן), או להיכר שביצה בריה בפני עצמה ואין גופה בטל.

³⁹³ **ש"ך(ז)-בין** איסורי דאורייתא, בין דרבנן- כולם בטלים בשישים, כ"כ **רשב"א**, **טור**, **ב"י ורוה"פ**. **שלא כרמב"ם** שסובר שאיסורים מדבריהם בטלים ב-59.

³⁹⁴ שבשניהם יש חומרא מיוחדת שאוסרים במשהו.

³⁹⁵ כגון תבלין של עכו"ם או של ערלה וכד', לאפוקי שבלועים מאיסור, כי אם בלועים אז אמנם תרגיש את הטעם שלהם אבל לא את טעם האיסור שבלוע בהם, ולכן בטלים ב-60. (ש"ך, ל"ב).

³⁹⁶ **ש"ך(כח)-** החילוק בין כל האיסורים שבטלים בשישים למידי דעביד טעמא הוא שכל האיסורים בסתמא אינם נותנים טעם ביותר מ-60 ולכן מותרים. אבל מידי דעביד לטעמא כגון תבלין חריף וכד'- אינם בטלים אפילו באלף כי מסתמא נותנים הם טעם גם באלף. אבל, מסיים הש"ך- "היכא דידוע בבירור שאינו נ"ט, כגון שנפל קורט מלח ליורה גדולה- מותר", דהיינו הכל תלוי אם נותן טעם או לא. ובמקום שמסופק- אפשר לתת לגוי מסל"ת לטעום.

ה**ש"ך הוסיף שדין זה** נכון גם לאיסורים דרבנן, אבל מ"מ בין איסורי דאו' בין איסורי דרבנן- מה שאין בטל באלף זה **מדרבנן**. אבל הגרעק"א(כט') **ציין שהר"ן** כתב שזה **מהתורה**.

³⁹⁷ **כתב בטור**- כל שיש 60 כנגד האיסור- מבטלין אותו, אפי' אין השישים כולן היתר... וכן שלושה מיני איסורים של יבש שנתערבו זה בזה כזית מכל אחד, כל שני מינים רבים על השלישי ומבטלין אותו ופטורים על שלושתן".

מקורות לכך שאיסור מצטרף לבטל איסור אחר ברוב(ב"י):

א. משנה בערלה פ"ב, משנה ג'- "הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה..."

ב. זבחים, דף עח, א'- "אמר רשב"ל- הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן- פטור, אי אפשר שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו- ש"מ איסורין מבטלין זה את זה..."

הרא"ש פסק דין זה להלכה **וביאר הטעם**- שהרי כל איסור בטל כשאינו יכול לתת בהיתר טעם, וא"כ טעם בשר וחלב למשל הם שונים אז כשנפול בשר ודאי החלב מצטרף להכחיש ולבטל טעמו- "**דמה לי איסור המבטל איסור, ומה לי היתר המבטל איסור, רק שיתבטל טעם האיסור ולא יהיה לו עוד כוח ליתן טעם בהיתר**".

³⁹⁸ **הש"ך(לד') הקשה על הרמ"א** שכן פסק לעיל בסעיף ה' שברגע שהגיע איסור הרי הוא עושה את המאכל או הכלי כנבילה, היינו שאמרינן חנ"ב, אם כן כיצד כאן מספיק לשער רק כנגד האיסור הבלוע, הרי במקרה של כט' זיתים שנפל לתוכם חלב/דם- באותו רגע שנפל הדם הוא לא התבטל כי יש כנגדו רק שלושים, וממילא הוא עושה את כל הזיתים לנבלה- חנ"ב, ועכשיו צריך שישים כנגד כל הכט' זיתים ולא רק כנגד הכזית איסור שנבלע?

רמ"א - "וכל שכן בב' זיתים אחד של גבינה ואחד של בשר דכל אחד מבטל חברו".

סימן צ"ט - דין העצמות אם מצטרפין לבטל האיסור ושלא לבטל איסור לכתח':

סעיף א' - צירוף עצמות האיסור עם ההיתר לבטל האיסור:

שו"ע - "חתיכת נבילה שיש בה בשר ועצמות שנפלה לקדירת היתר - עצמות האיסור מצטרפים עם ההיתר לבטל האיסור ואין צריך לומר שעצמות ההיתר מצטרפים עם ההיתר, אבל המוח שבעצמות האיסור מצטרף עם האיסור³⁹⁹. וגוף הקדירה אינה מצטרפת לא עם האיסור ולא עם ההיתר⁴⁰⁰".

רמ"א - "ויש מחמירים שלא לצרף עצמות האיסור עם ההיתר לבטל⁴⁰¹ (שערי דורא סי' מ משם אור זרוע) ובמקום הפסד יש לסמוך אמקילין ומתירין כי כן עיקר".

סעיף ב' - עצמות שכבר נתבשלו עם האיסור:

תירץ הש"ך - 1. מדובר בתערובת של לח בלח - שלא אמרינן בה חנ"נ בהפסד מרובה. 2. אם זה נעשה בשוגג וקודם ידיעה - לא אמרינן דין חנ"נ. ומ"מ אחרי כן ממשיך הש"ך להביא מספר נפק"מ שאפשר להבין את החידוש של הצטרפות האיסור גם קודם שהתבטל בצירוף לקדירה הנוספת.

רעק"א כאן מתרץ שאלה זו שהיה פה נ"ט לפגם - בחלב שנפל לתוך כט' היתר ולכן לא נעשה חנ"נ ועכשיו שהתערבו שני האיסורים יחד הרי שנותנים הם יחד טעם לשבח ואמורים לאסור, אלא שכעת בטלים כי יש שישים כנגדם.

³⁹⁹ **מקור הדין** לענין צירוף העצמות הוא מסוגיית הגמ' **בחולין, צח**: שם נחלקו רבי חנינא ורב אסי באיזה שיעור בטלים איסורי תורה (60/100) ולמדו מ"זרוע בשלה" של נזיר. רבי חנינא שפסקנו להלכה כמותו אמר שהיחס בין הזרוע לשאר האיל הוא פי שישים כי משערים גם את העצמות שבזרוע (שהם רבות) ולא רק את הבשר לבדו. **מכאן לכא' יוצא שהעצמות של האיסור מצטרפות לאיסור, אבל הר"ן הסביר שדווקא כאן** שהעצמות רכות הם מצטרפות לאיסור, אבל סתם עצמות יבשות הם ומצטרפות להיתר. וזה לשונו - "היינו טעמא דלא מצטרפי עצמות שבזרוע להיתר לפי שהן עצמן אוסרין מפני המוח שבהם ומחמת רכותן... אבל עצמות יבשין וקליפין שאינן אוסרים - אפשר שאף אותן של איסור מעלין את ההיתר. ואין כן דעת הרמב"ן".

נחלקו הראשונים האם מצטרפות עצמות האיסור להיתר בכדי לבטל האיסור (טור, ב"י):

- **רמב"ן** - עצמות האיסור מצטרפות עם בשר האיסור, ועצמות ההיתר מצטרפים עם בשר ההיתר.
  - **רבינו שמשון, רא"ש** - אפילו עצמות האיסור מצטרפות עם ההיתר לבטל האיסור. לפיכך הבא לבטל איסור שנפל לקדירה - יצרף כל מה שבקדירה בין רוטב ובשר וקיפה ועצמות, ואפילו העצמות של האיסור, ואם יש בין הכל שישים - מותר. **אבל המוח שבעצמות האיסור מצטרף עם האיסור לאסור**. וגוף הקדירה אינה מצטרפת לא עם ההיתר ולא עם האיסור.
- בשו"ע היקל כרבינו שמשון** - שכל עצמות האיסור מצטרפות ואילו ברמ"א החמיר - שאין עצמות האיסור מצטרפות להיתר (ורק בדיעבד מקילים).
- הש"ך (א')** הביא שיטה ממצעת - שעצמות האיסור מצטרפות להיתר לבטל האיסור - כשהן יבשות, אבל כשהן רכות - הם מצטרפות לאיסור עצמו מפני המוח שבהם.

סיכום: לשו"ע - כל העצמות מצטרפות להיתר מלבד המוח שבהם שמצטרף לאיסור. **רמ"א** - אין עצמות האיסור מצטרפות להיתר ורק בדיעבד הקלו. **ולש"ך** - עצמות יבשות מצטרפות להיתר ועצמות רכות מצטרפות לאיסור. **פת"ש א' - מהר"י הלוי חולק** - שאינן מצטרפות לאיסור.

⁴⁰⁰ ע"פ הגמ' **בחולין צז: ורש"י** שם שכיוון שהגמ' לא פשטה האם הקדירה מצטרפת או לא - מחמירים בספק דאו'.

⁴⁰¹ **ש"ך (ב')** - אמנם מחמירה שיטה זו שאינם מצטרפים להיתר, מ"מ גם לאיסור אינם מצטרפים.

שו"ע- "במה דברים אמורים שעצמות האיסור מצטרפים עם ההיתר- כשנפלה חתיכת הנבילה לקדירת היתר כשהיא חיה. אבל אם נתבשלה תחילה ואחר כך נפלה לקדירת היתר- עצמות שבה מצטרפים עם האיסור לפי שבלעו מבשר הנבילה כשנתבשלה לבדה".

סעיף ג'- דין חנ"נ:

שו"ע- "בשאר איסורים חוץ מבשר בחלב חתיכה הבלועה מאיסור מצטרפת לבטל האיסור".

רמ"א: "ואין נוהגין כן כי קי"ל בכל איסורים חתיכה נעשית נבילה כדלעיל סימן צ"ב".

סעיף ד'- מה נכלל בהיתר שמשערים לפיו:

שו"ע- "משערים ברוטב ובקיפה (פירוש הדק הדק של בשר ותבלין המתאסף בשולי קדרה) ובחתיכות. ומשערים ההיתר והאיסור כמו שבא לפנינו אע"פ שהיה בהיתר יותר מתחילה ונתמעט בבישולו ונבלע בקדרה. והני מילי במין בשאינו מינו אבל אם הוא מין במינו משערין גם במה שבלעה הקדרה ועומד בדופני⁴⁰² הקדרה⁴⁰³ ומשערים זה באומד יפה ורואים אותו כאילו הוא בעין אבל מה שכלה ואבד מחמת האור אינו מצטרף שזה כלה לגמרי⁴⁰⁴".

⁴⁰² מדוע גוף הקדירה אינו מצטרף להיתר כמו שעצמות האיסור מצטרפות להיתר? א. משב"ז- כי אין הרוטב מכסה את גוף החרס מבחוץ. ב. גליון מהרש"א- אין הקדירה מצטרפת כי שבעה היא מבלוע.

⁴⁰³ שיטת מהרש"ל- שלעולם מחשבים כפי שבא לפנינו (ש"ך ו', ט"ז ה')- החמיר רש"ל שלעולם משערים כפי שבא לפנינו ואפילו בדרבנן ויודעים כמה מההיתר בלעה הקדירה- אין לצרפו כי "אין לעמוד על שורש הדבר, ולא ידוע כמה בלעה הקדירה. וכמה פעמים יבוא לידי קלקול מזה. אלא לעולם משערים כפי שבא לפנינו".

⁴⁰⁴ מקור הדין בחולין דף צז:- "דאמר ר' חנינא: כשהן משערים- משערין ברוטב, בקיפה, בחתיכות ובקדירה". רש"י שם מסביר שלמעשה לא משערים בקדירה כי נחלקו על כך בגמרא, וכיוון דהוי ספק דאוי- מחמירים ולא מתחשבים בקדירה כלל, וגם לא מצרפים מה שבלוע מכיוון שא"א לדעת כמה בלע, "ואטו דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע?".

נחלקו הראשונים האם מצרפים לשיעור הביטול גם את ההיתר שנבלע בקדרה:

- רא"ש, טור- בין באיסור דאוי, בין באיסור דרבנן- משערים את ההיתר והאיסור כפי שהם לפנינו כעת, שאע"פ שהם היו קודם לכן יותר גדולים יותר- מ"מ גם מהאיסור וגם מההיתר נתמעט עם הבישול ואין אנו יודעים כמה נפלט מכל דבר.
- רשב"א- אפשר להקל באיסורים דרבנן ולהוסיף ל-60 את ההיתר שבלעה הקדירה, והוא בתנאי שרואה ויודע שלא נבלע מן האיסור בקדרה. לכן, מין במינו שכל איסורו דרבנן- אפשר לצרף ההיתר שנבלע, אבל במין באינו מינו שאיסורו מן התורה- אין לצרף.
- רש"י- הרשב"א דיקדק בדברי רש"י שדווקא כשלא יודעים כמה איסור נבלע בקדירה אז לא מצרפים את ההיתר שנבלע בשביל להעלות האיסור בשישים, אבל אם ראה את ההיתר קודם שבושל ועכשיו רואה כמה הצטמק, ובנוסף- הוא יודע שהאיסור לא נצטמק- אפשר להקל ולהוסיף את מה שנבלע מן ההיתר בס"י, כי בזה אנו יודעים כמה נבלע בדיוק מן ההיתר ויודעים שלא נבלע מהאיסור. רש"י אמר דבריו גם באיסור דאוי, אבל הרשב"א חלק לגבי איסורי תורה- שלא יתכן לצרף ההיתר לבטל האיסור, שכן יש להסתכל על הדברים כפי שהם לפנינו עכשיו- והרי עכשיו סו"ס אין בהיתר פי שישים מן האיסור אז לפחות עכשיו לא בטל האיסור בהיתר אז איך יש מקום לצרף אליו מה שבלע. ורק באיסורי דרבנן הסכים להקל כסברא זו של רש"י. לכן, למעשה כתב הרשב"א שבאיסורי תורה יש לשער תמיד כפי שהדבר לפנינו, ורק באיסורי דרבנן אפשר להקל.

סיכום השיטות- צירוף ההיתר שנבלע לביטול האיסור: לטור ורא"ש- אין מצרפים כלל כיוון שאטו היתרא בלע איסורא לא בלע? לרשב"א- אפשר להקל באיסורי דרבנן לצרף ההיתר שנבלע כל שידע שלא נבלע מהאיסור. ולהבנת הרשב"א ברש"י- רש"י היקל גם באיסורי תורה. **השו"ע פסק כרשב"א** וחילק בין מין במינו- שמצרפים ההיתר הבלוע כיוון שזה מדרבנן, אבל מין בשאינו מינו שאסור מהתורה- אין מצרפים.

סעיף ה' - אין מבטלין איסור לכתח' ודין מי שביטל:

שו"ע - "אין מבטלין⁴⁰⁵ איסור לכתחילה⁴⁰⁶, ואפילו נפל לתוך היתר שאין בו שיעור לבטלו אין מוסיפין עליו היתר כדי לבטלו⁴⁰⁷. עבר וביטלו או שריבה עליו אם בשוגג⁴⁰⁸ מותר⁴⁰⁹ ואם במזיד אסור למבטל עצמו אם

אבל הרש"ל החמיר - שלעולם אין מצרפים את הבלוע.

סיכום - מה נכלל בהיתר משערים לפיו:

- מין במינו(דרבנן) - רשב"א - מצרפים גם את ההיתר שבלעה הקדרה. רא"ש - תמיד משערים כפי שבא לפנינו.
- מין בשאינו מינו(דאורייתא) - רש"י - משערים כפי שבא לפנינו, אבל אם יודע בדיוק כמה היתר בלעה הקדרה ושלא בלע - איסור - מצרפים גם את ההיתר מדפנות הקדרה. רשב"א - בדאורייתא תמיד משערים כפי בא לפנינו.

הלכה למעשה -

- בשו"ע פסק כרשב"א - מין במינו שמדרבנן - משערים גם בהיתר שבלעה הקדרה. מין בשאינו מינו שמדאורייתא - משערים כפי שבא לפנינו.
- ש"ך, ט"ז, רש"ל חולקים וסוברים כרא"ש - שלעולם משערים כפי שבא לפנינו, אפילו בדרבנן, כיוון שאם לא כן יכולים להגיע לידי טעות, שאין אנו בקיאים בשורש הדבר.

405 האם דין ביטול איסור לכתח' הוא אסור מהתורה או מדרבנן?

ר"ן(חולין, דף לה, ב' מדפי הרי"ף): לתוס' זה דין דרבנן, לראב"ד - דין תורה. הש"ך(ז) אומר שגם לראב"ד מותר בדיעבד לאכילה. הראב"ד למד מהתורה - שדווקא זרוע בשלה זה חידוש שבטילה שם אבל בשאר מקום אסור - כי זרוע בשלה זה חידוש מיוחד שרק בו התירה התורה לבטל, הא בשאר מקומות אסרה. אבל הגרעק"א חלק עליו שלראב"ד אסור בדיעבד, שוגג אטו מזיד. בפת"ש(ג') מביא את דברי הנוב" - שדווקא בביטול טעם האיסור נחלקו אם מן התורה או מדרבנן, אבל ביטול ממשות האיסור - אסור לכ"ע מן התורה.

⁴⁰⁶ המקור לכך שאין מבטלין איסור לכתח' ושם ביטול איסור בשוגג שרי: גיטין נד: - "תניא - נפלו ונתפצעו אחד שוגג ואחד מזיד - לא יעלו, דברי ר"מ ור' יהודה. ר' יוסי ור' שמעון אומרים - בשוגג יעלו, במזיד לא יעלו". הגמ' עוסקת באגוזי פרך שהם אגוזים חשובים שאינם בטלים מחמת חשיבותם אפילו באלף, אבל אם הם נפצעו = נחתכו, רוסקו וכד' - בטלה חשיבותם. כאן מדובר באגוזי פרך של ערלה שנפלו לתוך היתר: ר"מ ור' יהודה מחמירים שגם אם פצע אותם בשוגג - אינם עולים במאתיים כדין ערלה, כי אסור לבטל איסור, אבל ר' יוסי ור"ש הקלו שאם ביטל אותם בשוגג ע"י פגיעתם והפלתן ל-200 של היתר - עולים ובטלים. למעשה פסקו אצלנו לקולא שבשוגג יעלו - כר' יוסי ור"ש.

הרשב"א הוכיח מכאן שגם בדרבנן - מי שעשה במזיד לא עולה לו הביטול, שהרי הסוגיה של ר' יוסי ור"ש שהתירו בשוגג זה בדין דרבנן, שהרי מן התורה גם חד בתרי בטיל ואפילו אגוזי פרך.

במסכת זבחים עד, א', נראה שתוס' (ד"ה ונפלה) פסקו לחומרא שגם בשוגג לא יעלו, ותהה עליהם הרא"ש מדוע פסקו לחומרא כר"מ ור' יהודה וגזרו שוגג אטו מזיד.

ביטול האיסור בשביל צורך אחר: ט"ז(ז', ט') - אם ביטל איסור לכתח' בשביל דבר אחר, כגון לתקן הדבש וכד' - שרי, ודווקא שא"א בעניין אחר.

⁴⁰⁷ פעולות להפריד האיסור מן המאכל כדי שיוכל לאוכלו לא נחשב לביטול איסור לכתח': לכן קליית קטניות וכד' בכדי לפרק התולעים ע"י החום - אין בכך משום ביטול איסור. וכ"כ בשו"ת הרשב"א, חלק א', סימן תצה', ד"ה "ומעתה אם" - שביטול איסור לכתח' הכוונה שמבטל האיסור ואוכלו, אבל לסחוט את האסור ולהוציאו מתוך ההיתר - אין זה מבטל האיסור, אלא מכשיר את ההיתר ומפריד ממנו האסור, שאם (כגם כזה דבר נחשב ביטול איסור) - ביטלת כל הגעלה וליבון וטיחת הכחל.

וגם אם תאמר שבשעה שמחמם כדי להוציא התולעים הרי שנפלט מהם טעם לתוך הקטניות ובטל שם - מ"מ גם זה לא נחשב למבטל איסור לכתח' אלא כמו שכתב כבר ה"ט(ז) - שכשמבטל האיסור מסיבה אחרת כגון לחמם דבש כדי להוציא הנמלים - אין הטעם הנבלע נחשב לביטול איסור לכתח'.

⁴⁰⁸ מה נחשב "שוגג"? ט"ז(ז') - עבר במזיד וחשב שמתור, וכ"כ בט"ז אות ט' והביא לכך מספר ראיות.

הוא שלו וכן למי שנתבטל בשבילו(ואסורים למכרו גם כן לישראל אחר שלא יהנו ממה שבטלו) (או"ה) ולשאר כל אדם מותר⁴¹⁰.

רמ"א - "ודוקא שנתערב יבש ביבש או אפילו לח בלח למאן דאמר שאין אומרים בו חתיכה נעשית נבילה כדלעיל סי' צ"ב, אבל חתיכה שבלעה איסור לא מהני שנתווסף אחר כך ההיתר דהא אמרינן ביה חתיכה נעשית נבילה⁴¹¹ (רשב"א). ויש אומרים דאפילו במקום דלא אמרינן חתיכה נעשית נבלה לא מהני ההיתר לבטל אלא אם נתווסף קודם שנודע התערובת אבל אם נודע⁴¹² התערובת קודם לא מהני מה שנתווסף אחר כך⁴¹³, ולפי זה היה צריך החכם המורה לבטל איסור לחקור אם נתווסף ההיתר לאחר שנודע, ולא נהגו כן⁴¹⁴."

⁴⁰⁹ **את מה צריך לבטל בשישים?** (ש"ך, ט'). מה שכתב בשו"ע שביטול בשוגג שרי היינו בכל האיסורים - שמספיק שריבה בשוגג כנגד האיסור הבלוע ויש פי 60 ממנו - מהני. אבל בב"ח הדין שונה כיוון דאמרינן ביה חנ"נ צריך שיהיה 60 כנגד כל התבשיל שריבה עליו בשוגג ולא רק כנגד האיסור, שהרי בב"ח אמרינן חנ"נ. **כל זה לשו"ע.**

אבל לרמ"א שאומר חנ"נ בכל האיסורים - הרי שבכל האיסורים צריך 60 כנגד כל התבשיל שנבלע בו האיסור ולא רק כנגד האיסור עצמו. לכן הרמ"א בסוף הסעיף הביא מספר דרכים שבהם איירי שלא אמרינן חנ"נ ולכן מספיק שריבה בשוגג כנגד האיסור בלבד כגון לח בלח וכד'.
וכדברים אלו ראינו לעיל בשם הדרכי משה שהקשה על הבית יוסף.

⁴¹⁰ **הלכה למעשה לענין שאלת חכם:** הטור והשו"ע לא כתבו שצריך לשאול חכם. **אולם הט"ז(יא)** הוסיף שאם נודע לחכם שהוסיפו מים לתבשיל - צריך הוא לשאול ולברר אימתי זה נתווסף ומה בדיוק קרה שם. **והרש"ל כתב** שבכל ענין צריך החכם לברר ולשאול.

⁴¹¹ **ביאור דברי הרמ"א:** הש"ך(ט) **מבאר** שהשו"ע מתיר בשוגג בכל עניין, עפ"י שיטתו שאין חנ"נ בשאר איסורים, אבל הרמ"א הסובר חנ"נ אף בשאר איסורין - הוצרך להעמיד שהתירו בשוגג דווקא אם נתערב יבש ביבש או לח בלח(שאין חנ"נ - עיין רמ"א סימן צב', סעיף ד'). אולם בבשר וחלב שגם לשיטת השו"ע יש דין חנ"נ - לא יהיה בטל א"כ ריבה עליו שישים כנגד כל מה שנעשה נבילה.

⁴¹² **בש"ך (טו)** הקשה מניין לרמ"א החילוק בין נודע לא נודע ומה זה משנה, הרי מרגע שנגע האיסור בתבשיל - נעשה כולו חנ"נ לא שנא נודע או לא.

⁴¹³ שאם נתווסף אחר שנודע גוזרים שוגג אטו מזיד.

⁴¹⁴ **האם צריך שאלת חכם לברר האם הוסיפו מים וכד' לתבשיל אחרי שנפל האיסור:**

- **סמ"ק - צריך החכם לחקור אם נתנו מים בקדירה אחר שנתנו בה האיסור,** מכיוון שאותן המים שנתנו אח"כ - אין מצטרפין לבטל האיסור, ואם לא היה בתחילה שישים כנגד האיסור - כל המאכל(שנפ לתוכו האיסור) נעשה נבילה וכבר לא יועיל מה שיש עכשיו שישים כנגד מה שבלע בתחילה כי הכל נ"נ וצריך שישים כנגד הכל. **בבית יוסף הסכים** שדברי הסמ"ק מתאימים לשיטת הסמ"ק שיש חנ"נ בשאר איסורים, אבל לשיטתו של הב"י שאין חנ"נ בשאר איסורים - אין מה לחשוש לכך כי לא יהיה חנ"נ וסו"ס עכשיו יש שישים כנגד האיסור שנפל והוא לא עשה נבילה אז אם זה קרה בשוגג שרי.

בדרכי משה(ב) הקשה על הב"י - שהרי בב"ח כן צריך לחשוש לכך שהוסיף מים לפני כן משום שיש בב"ח חנ"נ. ועוד - שלשיטתנו יש חנ"נ בכל איסורים אז בודאי חייבים לוודא שלא נשפכו שם המים אחר שניתן האיסור.

ותירץ מספר תירוצים:

- א. בשם האו"ה - אין דין חנ"נ בשוגג -** אומרים חנ"נ רק בריבה במזיד, אבל מי שבשוגג שפך מים לתבשיל ובכך הרבה שיעור שיוכל להתבטל - בזה לא אומרים חנ"נ, אפילו בבשר וחלב.
- ב. בשם הרא"ה - אין דין חנ"נ כשלא נודע האיסור -** באמת אומרים חנ"נ בין בשוגג בין במזיד, אבל דווקא כשנודע לו שנפל כאן איסור לתוך ההיתר. אבל אם לא נודע לו שנפל איסור ונתערב במאכל וריבה מים - אין אומרים חנ"נ. (זה קשור לענין שאומרים אותו מספר פעמים לגבי חנ"נ - שיש חנ"נ רק בנודע התערובת ולא כשקרה בשוגג - עיין תירוצי שני לש"ך בסימן צח', סעיף ט', ובסימן צב', ס"ק ח' בש"ך - מדוע אין שם חנ"נ).
- ג. בשם הרשב"א -** בתערובת של לח בלח או יבש ביבש אין אומרים חנ"נ, וכל שריבה בשוגג וביטל האיסור - שרי.

סעיף ו'- ביטול איסור של דבריהם⁴¹⁵:

שו"ע - "איסור של דבריהם אין מערבין אותו בידיים כדי לבטלו ואם עשה כן במזיד אסור, אבל אם נפל מעצמו ואין בהיתר כדי לבטלו מרבה עליו ומבטלו"⁴¹⁶.

רמ"א - "ויש אומרים דאין לבטל איסור דרבנן או להוסיף עליו כמו באיסור דאורייתא וכן נוהגין⁴¹⁷ ואין לשנות (רא"ש ובתרומת הדשן ובהגהת שערי דורא ורא"ה ור"ן ומרדכי ואגודה).

איסור שנתבטל כגון שהיה ס' כנגדו ונתווסף בו אחר כך מן האיסור הראשון- חוזר וניעור ונאסר לא שנא מין במינו לא שנא מין בשאינו מינו לא שנא יבש לא שנא לח לא שנא נודע בינתיים או לא נודע בינתיים⁴¹⁸.

• **טור** - לא צריך שאלת חכם, כי לשיטתו- אין חנ"נ אלא בבב"ח, ממילא יוצא שגם אם הוסיף מים אחר שנפל האיסור לתבשיל- לא נעשה התבשיל כולו נבלה וצריך תמיד פי 60 מהאיסור בלבד. וכיוון שסו"ס עכשיו יש פי ס' היתר על האיסור ולא כיוון במזיד כשהוסיף המים לעשות כן כדי לבטל האיסור- הרי זה שרי, דק"ל שכל האיסורין שריבה עליהם בשוגג- מותרים. במזיד- אסורים. ורק המכין במזיד להרבות אפילו מין במינו(שזה דרבנן)- אינו בטל כיוון דריבה במזיד.

⁴¹⁵ **ביצה, דף ד: -** " אמר רב מתנה: עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביום טוב, מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן. והא קא מהפך באיסורא? כיון דרובא דהיתרא ניהו, כי קא מהפך - בהיתרא קא מהפך. והא קא מבטל איסורא לכתחלה, ותנן 'אין מבטלין איסור לכתחלה?' הני מילי בדאורייתא, אבל בדרבנן מבטלין. ולרב אשי, דאמר: כל דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל - מאי איכא למימר? הני מילי היכא דאיתיה לאיסורא בעיניה, הכא - מקלא קלי איסורא".

מפשט הגמ' עולה שאמנם איסור דאו' אין מבטלין לכתח' אבל איסור דרבנן כן, ור"י בתוס' (פסחים, דף ל', תוד"ה "לישינהו") העמיד דווקא באיסורי דרבנן שאין להם עיקר מן התורה- ובהם מותר אפילו לבטל לכתח' בידיו(ולא רק להרבות).

⁴¹⁶ דין ביטול איסור מדרבנן:

- **רשב"א** - כל איסור דרבנן- אין מבטלין לכתח', (ואם עבר וביטל: במזיד- אסור, בשוגג- מותר). אבל מרבים עליהם לבטלם, כגון: איסור דרבנן שנפל מעצמו להיתר- ואין בהיתר כדי לבטלו יכול להוסיף/להרבות עליו כדי לבטלו ע"י ביטול האיסור. הראיה היא מהגמ' הנ"ל בביצה מכך שהתירו להוסיף לעצים שנשרו ביו"ט עצים שהם מוכנים כבר להסקה ויכול לגלגל הכל באש ואין כאן מוקצה של העצים שנפלו מכיוון שהוסיף עליהם הרבה עצי היתר וביטלם. **וכ"פ בשו"ע**.
- **רא"ש** - שאין מבטלים ואפילו אין מרבים על איסורי דרבנן, ומה שהקלו בעצים שנשרו- זה מקרה מיוחד שדווקא בהם משום "דמקלא קלי האיסורא"- היינו נעלם ומתכלה, משא"כ בשאר איסורי דרבנן ולכן אין מבטלים או מרבים עליהם לבטלם. **וכ"פ ברמ"א**.
- **ר"י, ראבי"ה** - איסור דרבנן שיש לו שורש מדאו'- אין מרבין עליו לבטלו ובודאי שלא מבטלו בידיים, אבל איסור שאין לו עיקר מן התורה- מותר אפילו לבטלו בידיו.

השו"ע פסק כרשב"א שהחמיר שלא לבטל אפי' איסור דרבנן בידיו, ורק אם נפל יכול לבטלו ע"י ריבוי ההיתר(אפי' איסור דרבנן שעיקרו מן התורה), **שלא כר"י** שכתב שאיסור דרבנן מותר לבטלו בידיו **ולא כרא"ש** שכתב שאסור לרבות על איסור שנפל להיתר אפילו באיסור דרבנן.

אבל הרמ"א פסק כרא"ש לחומרא- שאין להרבות ועאכ"כ לבטל אפילו איסור דרבנן, **והש"ך(יז') כתב שהלכה כרמ"א**.

⁴¹⁷ **סיכום:** לכ"ע אין מבטלין איסור תורה לכתח' בידיו, ואפילו לא מרבים על ההיתר אחר שנפל האיסור כדי לבטלו.

באיסור דרבנן שעיקרו מן התורה- לכ"ע אין מבטלין בידיים, אבל אם נפל מעצמו יכול לרבות עליו ולבטלו בכך(רמב"ם, רשב"א, וכ"פ בשו"ע), חוץ מלרא"ש שכתב שגם אם נפל לא יכול לרבות וזה היה דין מיוחד בעצים שנשרו משום דמקלא קלי(וכ"פ הרמ"א להחמיר כרא"ש) וכן החמיר הרמ"א.

באיסור דרבנן שאין לו עיקר מן התורה כתב ר"י בשם הגמ' בביצה- שמבטלין אפילו בידיים, אולם הרשב"א כתב לחוש לשיטה המחמירה שאפילו איסור דרבנן רגיל אין לבטלו ממש בידיו, אבל לרבות עליו כדי לבטלו אם כבר נפל- מותר, כמו שהתיר באיסור דרבנן שעיקרו מן התורה.

בשו"ע פסק כרמב"ם ורשב"א שממצעים בין ר"י שהיקל ביותר והתיר לבטל איסור דרבנן בידיו, לבין הרא"ש שהחמיר שאפילו אם נפל האיסור **דרבנן להיתר- אין מוסיפים עליו לבטלו**.

⁴¹⁸ **בעניין דין "חוזר וניעור" כותב בבית יוסף** שנחלקו הראשונים בפסיקת הגמ' **במסכת ע"ז, דף עג, א'** - "אמר רב דימי א"ר יוחנן- המערה יין נסך מחבית לבור, אפילו כל היום כולו- ראשון ראשון בטל". אמנם קבעו הפוסקים שגמרא זו לא נפסקה להלכה, **אבל הראב"ד כתב** שמה שלא

כזית חלב שנפל למים ונתבטל בס' ואחר כך נפל מן המים לקדירה של בשר מותר אע"פ שאין בבשר ס' נגד החלב שהרי נתבטל במים (או"ה) וכל כיוצא בזה⁴¹⁹.

סעיף ז' - מעט איסור שנבלע בכלי:

שו"ע - "אם נבלע איסור מועט לתוך כלי בשר אם דרכו של אותו כלי להשתמש בו בשפע היתר מותר להשתמש בו לכתחלה⁴²⁰ כיון שהאיסור מועט ואי אפשר לבוא לידי נתינת טעם. ולפיכך איסור משהו שנבלע בקדירה או בתוך קנקנים וכיוצא בהם מותר להשתמש בו לכתחלה ואפילו בבן יומו לפי שאי אפשר לבא לידי נתינת טעם אבל אם נבלע בכלי שדרכו להשתמש לעתים בדבר מועט כקערה וכיוצא בה אסור להשתמש אפילו בשפע- גזירה שמא ישתמש בה בדבר מועט ויבא לידי נתינת טעם".

סימן ק' - דין בריה:

נפסקה היינו למערה מ"ן ל"ן, אבל בשאר משקים כן אמרינן- "ראשון ראשון בטל". **הרמב"ן חולק על הראב"ד** וכותב שכלל לא פסקו גמרא זו להלכה, וכל טיפה שנופלת מצטרפת לחברתה שבפנים וחוזרת וניעורה- וא"כ יש כאן איסור. **וכ"פ תוס', ר"ן, רשב"א. בדרכי משה(ה) הביא שיטה נוספת- המרדכי**, שכותב שיש לחלק- אם נודע בנתיים אמרינן קמא קמא בטיל- הידיעה כביכול קטעה את החיבור בין האיסורים, גרמה לביטול האיסור הראשון ורק אז נפל השני. אבל אם לא הייתה ידיעה בנתיים אמרינן- חוזר וניעור ולא בטל האיסור. **אבל סיים בדרכי משה** שאין נראה כן מדעת הטור והב"י לחלק חילוק זה.

הרמ"א כאן פסק בדין "חוזר וניעור" כרמב"ן שבכל האיסורים והמצבים יש דין חוזר וניעור. **אבל הש"ך(כא) חלק על הרמ"א שבהפסד מרובה אפשר לומר שאין דין חוזר וניעור אלא חדא חדא בטיל**, אם זה יבש ביבש ונודע לו בנתיים.⁴¹⁹ מקור דין זה הוא **במשנה בכלאים פ"ט, מ"א- צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה**, אם רוב מן הגמלים- מותר(לארוג אותם עם הפשתן). מכאן למדו שמי שביטל היתר בהיתר- עכשיו יכול לכתח' להתייחס לכל התערובת כהיתר ולערבבה בדבר אחר שלולא הביטול היה כאן איסור. כמו הדוגמא שהביא הרמ"א על כזית חלב שבטל במים ואז המים מתבשלים עם בשר ששירי.

האחרונים נחלקו בדעת הרמ"א:

- **בש"ך(כב')** כתב **שבתורת חטאת** היתר אפילו לכתח' ליתן את המים שנתבטל בהם החלב לתוך הבשר, כי כבר נתבטל החלב ולכן מותר ליתן לתוך בשר.
- **הפמ"ג הוסיף** שמ"מ לערב לכתח' החלב במים כדי שיתבטל ויוכל לתת אותו עם המים בבשר- אסור.
- **הבית מאיר חלק ודיקדק מלשון הרמ"א- שהוא חזר בו ממה שכתב בתורת חטאת- ואסר לתת לכתח' את המים שנתבטל בהם החלב**, ואפילו נתבטל במקרה- מ"מ אין לתתו לכתח' לתוך הבשר, ורק אם נפל שם (המים עם החלב לבשר)- זה מותר בדיעבד, אבל שלא יתן לכתח'.

מחלוקת זו קשורה להרבה דברים מעשיים בחיינו, כגון- האם במפעל לייצור שוקולד מותר לייצר שוקולד מריר-פרווה על אותו פס ייצור של שוקולד חלב בהתחשב בעובדה ששאר מעט שוקולד חלבי שמתערב בשוקולד פרווה ובטל בו? לדברי הש"ך והפמ"ג יהיה מותר מכיון שלא משאירים בכוונה את שאריות החלב כדי שיתערב עם השוקולד מריר, אלא כך כורח המציאות וממילא יש כאן ביטול של היתר בהיתר ואפילו אם יבואו לאכול עכשיו בשר עם השוקולד מריר- שרי כי החלב בטל בו כמו שהוא בטל במים. אולם לפי הבית מאיר- אין לאכול שוקולד מריר זה לכתח' עם חלב. אותו הדין יהיה גבי טיגון של שניצל עם מרגרינה שיש בה אחוז אחד חלב- הרי שהחלב בטל בה שלא בכדי לאכול עם בשר עכשיו יהיה מותר לגן בה בשר.

אמנם יש מקרה יחיד בו אסור דבר זה והוא מה שפסק המחבר **בסימן צז', סע' א- שאין לשין עיסה בחלב שמא יבוא לאוכלה עם בשר**. היינו ששם כיוון שדרך לאכול פת עם בשר ויין נחשב למבטל איסור לכתח' ולא כמו אצלנו שכלל לא חשב להשתמש בחלב שבטל במים בשביל לבשל איתו בשר. דהיינו- מעט חלב בפת כדי לאכול עם בשר- לכ"ע אסור.

⁴²⁰ מקור דין זה **ברשב"א, אבל הטור חולק בסימן קכב'** ואומר שאע"ג שאין דרכו להשתמש בכלי זה בהיתר מועט, ומשתמש בו רק בשפע- מ"מ אינו מן הנמנע לגמרי שישתמש בו עם היתר מועט ויבוא אז לידי איסור, ולכן אסור להשתמש בו אפי' בד"כ משתמש בו בשפע.

להלכה רוב הפוסקים החמירו כטור בסימן קכב'(ש"ך(שם), ט"ז, ב"ח).

סעיף א' - גדרי בריה שאינה בטלה:

שו"ע - "בריה דהיינו כגון נמלה⁴²¹ או עוף טמא וגיד הנשה ואבר מן החי⁴²² וביצה שיש בה אפרוח וכיוצא בהם אפילו⁴²³ באלף⁴²⁴ לא בטלה⁴²⁵. ואין לו דין בריה אלא אם כן הוא דבר שהיה בו חיות⁴²⁶ לאפוקי חטה

⁴²¹ **נמלים/תולעים הגדלים בפירות/קמח (פת"ש, א')**: האם נחשבים בריה ואוסרים הכל כי אינם בטלים או שלא אוסרים כי בטלים בשישים?

- **כרתי ופלטתי** - אפילו אם פירשו מהפירות לא חשיבי בריה ובטלים ב-60, מכיוון שבריה זה דווקא באסור מתחילת ברייתו, והם קודם שפירשו היו מותרות.
- **שו"ת "טור אבן"** - חשיבי בריה ואינם בטלים.

ע"פ ההיתר הנ"ל בכ"פ **כתב בשו"ת "משכנות יעקב"** מותר לאכול קמח אפי' יש בו כמעט בודאות תולעים שיצאו ממנו עצמו - כי אין להם דין בריה ובטלים שם ברוב.

⁴²² **פת"ש(ב')** - **בלבושי שרד סיפר** על שוחט ששחט הרבה רגלי עופות ובטעות מתוך מרוצתו לקח אוז חי וחתך רגלו והשליך אל ערימת הרגלים שחתך ואז הבין בטעותו ולא יכל לזהות את הרגל מן החי שחתך. לקח השוחט אחת הרגלים מהערימה וזרק החוצה ואכל את השאר באומרו שודאי ב-60 בטלה כאן אותה רגל מן החי, כי יש הרבה יותר מפי 60 נגדה. אבל זו טעות!! כיוון דהוי איבר מן החי לא בטל אפילו באלף מדין בריה. ומה דין הכלים שבישל בהם רגלי העופות? אם בודאו היה כל פעם פחות מ-60 ביחס לאחת הרגלים - אזי יש לומר שודאי לא בטלה הרגל ונבלע האיסור בכלי.

אבל אם יש ספק ויתכן שפעם אחת היה פי 60 רגלים ביחס לאחת מהם - הוי ספק דרבנן (כי דין בריה מדרבנן) ומקילים להיתר את כל הכלים, אולי באמת בטלה הבריה ב-60.

⁴²³ **בטור סע' ב' מביא שיטה נוספת** - שבריה בטלה ב-960. **מקורו מהירושלמי** - "הורה ר' יוסי בר בון - בעכברא אחד לאלף". היינו שהבינו שעכבר בטל באלף. **ותירצו שאין להביא משם ראייה מכיוון** שלא רצו להתיר שם העכבר בפי אלף אלא דיברו לעניין הרוטב.

⁴²⁴ **ט"ז(א')** - בריה בתערובת אסורה ואינה בטלה רק מדרבנן ולא מדאורייתא, וזאת מכיוון שמן התורה יש חשיבות לבריה עד כדי שלוקין על אכילה אפילו פחות מכזית, שהרי כתיב במינים הטמאים - "לא תאכל אותם" - אפילו הם קטנים אסורים עליך מן התורה, מכאן החמירו חכמים שבריה בתערובת ג"כ איננה בטלה, אבל זה רק דין של חכמים ולא דאורייתא. ונפק"מ לעניין ספק אם זה בריה או לא וכד' - שפשטינן לקולא(משא"כ בודאי בריה אבל ספק אי הוי טריפה או לא שפשטינן לחומרא).

⁴²⁵ **כתב בב"י** שמקור הדין שבריה אינה בטלה הוא מהגמ' **חולין דף צו: במשנה** - "גיד הנשה שנתבשל עם הגידים, אם אינו מכירו - כולם אסורים", ושואלת הגמ' (צ"ט): - "ולביטיל ברובא" ומתרת - "בריה שאני".

⁴²⁶ **במסכת מכות דף יג', א'** נחלקו במשנה - "כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב? **רבי שמעון** אומר כל שהוא, **וחכמים** אומרים כזית. אמר להן רבי שמעון - אי אתם מודים לי באוכל נמלה כלשהו שהוא חייב, אמרו לו מפני שהיא כברייתה אמר להן אף חטה אחת כברייתה". **ושם בהמשך - דף יז'** - "אמר להם ר' שמעון... לדידכו אודו לי מיהת דחיטה אחת כברייתה, ורבנן בריית נשמה חשובה, חיטה לא חשובה".

נחלקו הראשונים איך להסביר את דברי חכמים בגמ' שאמרו שדין בריה קיים רק בדבר עם נשמה: תוס', סמ"ג, תרומה - חכמים אומרים את זה לשיטתו של ר"ש, אבל לחכמים(שהלכה כמותם) אין צורך בבריה עם נשמה כדי להחשיב בריה. **אבל יש שחלקו, כמו הר"ן** - שדווקא בבריה עם נשמה יש דין בריה, גם לחכמים, אבל אם זה דבר שאין בו נשמה כמו גרגיר חיטה - אין בו כלל דיני בריה(וגיד הנשה שאין בו נשמה אוסרים חכמים מכיוון שזה דבר שהייתה בו "חיותא", היינו - היתה בו נשמה ולכן נכנס בגד בריה).

הרחבה וביאור הדברים: חכמים במשנה במכות לא חולקים על ר"ש שאין דין בריה. אלא דין בריה ברור וקיים לכולם(כמבואר בדף צט: בחולין) אלא שחכמים לומדים שבריה אסורה ממה שאמרה התורה גבי אכילת שרצים - "לא תאכל אותם" - בין גדול ובין קטן, כי על שלמותן נקראין כן(ט"ז, א; ר"ן על דף ק ע"א בחולין, עמ' קס' בהוצאת עוז והדר) - ולכן כל איסור שאסרה התורה כמו גיד הנשה, איבר מן החי, שקצים וכד' - הרי אסורים בשלמותן - כברייתן. ולכן בטבל שאינו אסור מהתורה לכשעצמו(=אין פרי/חיה שנקראת טבל שהתורה אסרה אלא זה שם כללי למאכלים שלא הופרשו מהם תו"מ) לא אוסרים חכמים עד שיעור כזית. אבל ר"ש לא לומד כחכמים את דין בריה שזה דווקא דבר שהתורה קראה לו איסור אלא כל דבר שהוא שלם כברייתו הרי זה מורה על חשיבותו ולכן נאסר בכלשהו ולכן למשל אוסר טבל בכלשהו. באים חכמים(לפי הבנת תוס', סמ"ג, מרדכי) ואומרים לר"ש - לשיטתך שבריה היא לא רק על איסורים שאסרה התורה בשלמותם - לכל הפחות תודה לנו שדין בריה קיים רק בדבר שיש לו נשמה כמו נמלה, אבל לא בחיטה.

אחת של איסור, וכן צריך שיהא דבר שאסור מתחילת ברייתו⁴²⁷ לאפוקי עוף טהור שנתבל ושור הנסקל, וכן צריך שיהא דבר שלם שאם יחלק אין שמו עליו לאפוקי חלב וכן צריך שיהא שלם".

רמ"א - "ועיקר גיד הנשה אינו אלא על הכף בלבד והוא כרוחב ד' אצבעות, ואם הוא שלם מקרי בריה".

סעיף ב' - דין תבשיל שנתבשלה בו בריה:

שו"ע - "דבר שהוא בריה שנתבשל עם ההיתר: אם אינו מכירו הכל אסור והרוטב בנותן טעם, ואם מכירו זורקו והאחרים והרוטב צריך שיהא בהם ס' כנגדו⁴²⁸, חוץ מגיד הנשה שאין טעמו אוסר דאין בגידין בנותן טעם⁴²⁹ אבל שומנו אוסר וצריך ששים כנגדו להתיר הרוטב. לפיכך - ירך שנתבשל עם גידו אם מכירו זורקו וכל השאר מותר אם יש בו ס' כנגד שומנו, ואם אינו מכירו כל החתיכות אסורות ואם יש בקדירה ס' כנגד השומן⁴³⁰ מותר הרוטב ואם לאו אסור. ואם נמוח הגיד ואינו ניכר צריך גם כן ס' כנגדו".

סעיף ג' - מרק שנפלה בו בריה:

שו"ע - "קדרה של מרק שנפל שם בריה ונאבדה אסור הכל"⁴³¹.

סעיף ד' - ירקות שנמצאו בהם תולעים:

שו"ע - "ירקות מבושלות שנמצאו בהם ג' תולעים - הירקות אסורים, אבל מי השלקות מסננן ומותרים וכן הבשר ירחצנו ויבדקנו ומותר".

סימן קא' - דין חתיכה הראויה להתכבד:

סעיף א' - חתיכה הראויה להתכבד אינה בטילה:

⁴²⁷ לנבלה אין דין בריה מכיוון שלא הייתה נבלה כשנוצרה. דבר זה נלמד **במסכת חולין דף קב', א'** - "אמר רב אכל צפור טהורה בחייה - בכל שהוא, במיתתה - בכזית. טמאה - בין בחייה בין במיתתה בכלשהו". **רש"י כאן מסביר** מדוע בציפור טהורה מי שאוכל במיתתה זה דווקא בכזית ולא בכלשהו מכיוון שאין לה דין בריה כיוון שלא הייתה נבילה בזמן שנוצרה. לכן בעוף טמא תמיד בכלשהו - כי יש כאן איסור נוסף של מאכלות אסורים, אבל בעוף טהור - אין דין בריה של מאכל אסור וגם לנבלה אין דין בריה שבכלשהו אלא דווקא כזית נבילה כנ"ל.

⁴²⁸ **ש"ך (ז)** - מה שהצריך ברוטב פי 60 היינו דווקא בעוף טמא שיהיה טעמו בטל ברוטב, אבל בברייה אחרת כמו נמלה ודברים המאוסים - כבר פסקו המחבר והרמ"א בס"ס קד' - שאין בהם דין נותן טעם כיח טעמים פגום.

⁴²⁹ **חולין צט.**

⁴³⁰ **בש"ך (ח)** **תמה על הרמ"א** כיצד לא חלק כאן. שהרי לרמ"א יש דין חנ"נ בכל איסורים - א"כ גם כאן שהגיד דבוק לירך הרי שהירך כולה נעשית נבלה וצריך ברוטב שישים כנגד כולה ולא רק כנגד שומן הגיד.

ותירץ בשני כיוונים: א. באמת נכון, ומה שלא חלק הרמ"א כי סומך על מה שכתב במקומות אחרים. ב. כאן המקרה שונה - שהגיד והירך נפרדו לכן אין הירך נ"נ, ולכן צריך 60 רק כנגד שומן הגיד.

⁴³¹ **ש"ך** - היינו שא"א לסנן הברייה ולהוציאה. אבל אם אפשר להוציאה - מותר המרק אם אין בו בנותן טעם שלא האיסור שנפל והוציאו או שמדובר בחרק וכד' שנפל ואינו נ"ט כי הוי טעם מאוס - פגום.

שו"ע- "חתיכה הראויה להתכבד דינה כבריה⁴³² דאפילו באלף לא בטלה⁴³³, ואפילו אם היא אסורה בהנאה כיון שאם תתבטל היתה מותרת וראויה להתכבד".

רמ"א- "ואפילו אינה אסורה רק מדרבנן אינה בטילה (ב"י בשם הרמב"ם) ואם הוא ספק אם היא ראויה להתכבד או לא אזלינן לקולא (ארוך) אפילו היא אסורה מדאורייתא⁴³⁴".

סעיף ב'- דין חה"ל דווקא באיסור עצמי:

שו"ע- "אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד אלא אם כן איסורה מחמת עצמה⁴³⁵, כגון נבילה ובשר בחלב. אבל אם נאסרה מחמת שקבלה טעם מאיסור ולא היו בה ס' לבטלו, אפילו למי שסובר חתיכה עצמה נעשית נבילה- אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד".

רמ"א- "ואפילו חתיכה שלא נמלחה בטילה דאין איסורה מחמת עצמה רק מחמת דם הבלוע בה (שם ותרומת הדשן סי' ק"ע). כל חתיכה שלא נאסרה רק כדי קליפה בטילה דהרי הקליפה אינה ראויה להתכבד⁴³⁶ (סברת התוספות ובהגהות שערי דורא)".

סעיף ג' מה נקרא "ראויה להתכבד":

שו"ע- "תרנגולת בנוצתה⁴³⁷ שנתערבה באחרות בטלה שהרי אינה ראויה להתכבד לפני האורחים כמות שהיא ואף על פי שאחר שנתערבה הסירו הנוצה, וכן לא חשיבא ראויה להתכבד אלא אם כן היא מבושלת, וכן כבש שלם או חתיכה גדולה יותר מדי לא חשיבה ראויה להתכבד שאין דרך ליתן לפני האורח כבש שלם או חתיכה גדולה יותר מדי, ויש חולקים בכל זה⁴³⁸".

⁴³² בטור כתב שלעניין הטעם שלה ג"כ דינה כבריה- שבטל ב-60.

⁴³³ המקור לדין זה הוא בהמשך לגמרא שעוסקת בכך שבריה אינה בטלה- **המשנה בחולין צו:** אומרת שחתיכה של נבלה בתבשיל- אם אינו מכירה- הכל אסור. **שואלת הגמ' בחולין ק', א'-** "ותבטיל ברובא?" ומשני- " שאני חתיכה שראויה להתכבד בה לפני האורחים". וכ"פ כל הפוסקים.

⁴³⁴ דווקא אם הספק הוא האם היא ראויה להתכבד או לא. אבל אם היא בטוח ראויה להתכבד והספק הוא האם זה אסור- מחמירים.

⁴³⁵ כ"כ הראשונים. והטעם- לפי שהאיסור שנבלע בה לא ראוי להתכבד= לכבד בו אורחים.

⁴³⁶ **ש"ך(ו)-** מה המציאות של כדי קליפה שנחשבת לחה"ל(חתיכה הראויה להתכבד)? הרי כדי קליפה זה תמיד בטעם בלוע- והרי בבלוע אין דין חה"ל? ותיירץ שמדובר בבשר וחלב שבלע כדי קליפה ואז הוי איסור עצמי בכדי קליפה.

בסופו הביא את שיטת **הראבי"ה שחולק על הרמ"א** ואומר שאם החתיכה ראויה להתכבד לאחר שחתכו ממנה כדי קליפה נחשב כל האיסור חה"ל ולא בטל. שלא כרמ"א שתמיד שיש איסור עצמי בכדי קליפה לא יהיה דין חה"ל, כי זה רק כדי קליפה. ועיין בבאה"ט.

⁴³⁷ **חתיכה הראויה להתכבד רק לגויים- האם נחשבת חתיכה הראויה להתכבד?**

פת"ש(ד)- הנוב"י, חיד"ד, סי' טז' דן בכך גבי חתיכה שיש טירחה גדולה לנקרה ומדמה את זה לתרנגולת בנוצתה שאינה ראויה להתכבד. ואע"פ שזה ראוי לגוי בלא ניקור- לא חשיב ראויה להתכבד, כי צריך ראויה להתכבד לישראל, שהרי אסור לתת לגוי מתנת חנים.

⁴³⁸ בטור וב"י מובאות **4 דעות מה נחשבת חתיכה הראויה להתכבד:**

א. **רא"ש-** כל שיש בה שיעור שראוי לכבד בו- יש לה דין חה"ל אפילו תרנגולת בנוצתה.

ב. **סמ"ק, ר"ת-** כל שאין צריך הכנה גדולה חשיב חה"ל, כגון בהמה שניטל צמרה ועוף שניטלו נוצותיו, אפילו לא בושל.

רמ"א - "וכן נוהגין. מלבד תרנגולות בנוצתה דמחוסרת מעשה גדול דנוהגין בה שהיא בטילה, וכן רגלים או ראש שלא נחרכו משערן אבל אם כבר נחרכו חשיבי חתיכה הראויה להתכבד אפילו לא נמלחו עדיין ואפילו כבש שלם אינו בטל. מיהו רגלים של עופות מלבד רגלי אווז וכן רגלי בהמה דקה במדינות אלו לא חשיבי כלל ובטלים. ראש של עופות אינו חשוב ובטל".

סעיף ד' - שומן הכנתא אינו ראוי להתכבד:

שו"ע - "שומן הכנתא אינו ראוי להתכבד (אבל עור שומן אווז מקרי ראוי להתכבד ואינו בטל)⁴³⁹".

סעיף ה' - בני מעיים אינם ראויים להתכבד:

שו"ע - "קורקבן וכן שאר בני מעיים אינם ראויים להתכבד".

סעיף ו' - דין בריה וחה"ל דווקא בשלמים:

שו"ע - "הא דבריה וחתיכה הראויה להתכבד לא בטלי דוקא בעודם שלימים אבל אם נחתכו או נתרסקו עד שנאבדה צורתן⁴⁴⁰ בטלי דתו לא חשיבי⁴⁴¹, ואפילו אם נתרסקו לאחר שנתערבו עם ההיתר (ואפילו לאחר שנודע התערובת) והוא שנתרסקו שלא במתכוין לבטל האיסור, אבל אם נתכוין לכך אסור למרסק אם הוא שלו וכן למי שנתרסק בשבילו

רמ"א - "ואין חילוק בין נתערבו במינם או שלא במינם⁴⁴²".

ג. **רשב"א** - כבש שלם או אווז אינו חה"ל שאין דרך ליתן לפני האורח כבש או אווז שלם. הרא"ש דחה שיטה זו - "וגם אלו דברי הבאי הם, וכי בשביל שראויה ליחלק לחתיכות חשובות - גרע?".

ד. **רמב"ן**, **רא"ה** - רק כאשר נתבשלה החתיכה וראויה כעת לכבד בה. אבל כל שמחוסר בישול לא חשיב חה"ל.

סיכום: הרא"ש החמיר ביותר - שכל שיש בחתיכה שיעור כדי לכבד בו - לא משנה מה מצבה - נחשבת חה"ל. **בשו"ע היקל ככל השיטות -** שחתיכה לא ראויה להתכבד אם לא הסירו נוצותיה (סמ"ק), וכן לא חשיב ראויה להתכבד אם אינה מבושלת (כרמב"ן), וכן אינה נחשבת ראויה להתכבד אם היא גדולה מדי (רשב"א). **הרמ"א החמיר יותר מהשו"ע והיקל יותר מהרא"ש, ופסק כסמ"ק -** שגם אם היא אינה מבושלת וגם אם היא גדולה נחשבת ראויה להתכבד (ולא בטילה) ורק תרנגולות בנוצתה וכד' שמחוסרת מעשה גדול - אינה נחשבת ראויה להתכבד.⁴³⁹ **ש"ך (יג'), ט"ז (ט') -** דינים אלו של סעיף זה והבא משתנים, והכל לפי הזמן והמקום. "הכל תלוי בראות עיני המורה - אם הוא חשוב להתכבד באותו מקום - לא בטיל, ואם לאו - בטיל. ואם יש ספק (אם ראוי להתכבד) - אזלינן לקולא".

⁴⁴⁰ **מהרא"י כתב** שאם הבריה שלמה רק שנפל ממנה קצת - ודאי חשיבי בריה.

⁴⁴¹ דין זה הביאו **הרא"ש**. **מקורו במסכת מכות דף טז:** - ריסק תשעה נמלים ואחד חי והשלים לכזית ואכל - לוקה 6-5 על החי ועוד אחד על כזית נבלה. מכאן למדים שבמרוסק הוא חייב רק כשהשלים לכזית נבילה אבל בנמלה החיה על אף שהייתה פחות מכזית - עדיין מתחייב 5 על אכילת שרץ כי הוי בריה. וכן **בתשובות הרי"ף**.

⁴⁴² **האם דין חה"ל ובריה שאינם בטלים זה דווקא במינו או גם באינו מינו (ט"ז, יב'):**

- **או"ה - בריה וחה"ל לא בטלים דווקא במינם אבל שלא במינם - בטלים.** סברתו - כמו שבדשיל"מ נפסק לכ"ע שאינו בטל דווקא במינו - ק"ו בבריה וחה"ל שהם קלים מדשיל"מ כי בספיקם אנו מקילים - שגם הם לא יתבטלו אלא במינם.

סעיף ז' - בספק איזו חתיכה נחתכה מחמירים:

שו"ע - "אם נחתכה חתיכה אחת אין תולין לומר של איסור נחתך ומתבטל ויהיו כולן מותרות, אלא אותה שנחתכה בלבד מותרת ממה נפשך - אם היא של איסור אף כולן מותרות ואם אינה של איסור הרי היא מותרת, ואפילו נחתכו רובן⁴⁴³ אין תולין לומר שהאיסור מהרוב שנחתכו אלא כל הנחתכות מותרות והשלימות אסורות".

סעיף ח' - פשיטת ספק קורקבן נקוב ע"י דמיון מראה:

שו"ע - "קורקבן שנמצא נקוב ונתערבה אותה תרנגולת עם אחרות מדמין שומן שבקורקבן לשומן התרנגולת של מקום חיבור הקורקבן ואם דומים לגמרי מכשירים האחרות (וכן כל כיוצא בזה)".

סעיף ט' - פשיטת ספק בכבש טריפה ע"י דמיון ומראה עין:

שו"ע - "ראש כבש שנמצא טריפה ולא נודע מאיזה כבש הוא והקיפו הראש לצוארו של אחד מהכבשים ונמצאו החתיכות דומות ומכוונות יפה יש לסמוך על זה להתיר האחרות".

סימן קב' - דין דבר שיש לו מתירין:

סעיף א' - דבר שיש לו מתירין אינו בטל במינו:

שו"ע - "כל דבר שיש לו מתירין כגון ביצה⁴⁴⁴ שנולדה ביום טוב שראויה למחר אם נתערבה באחרות בין שלימה בין טרופה אינה בטלה אפילו באלף⁴⁴⁵, ואפילו ספק אם נולדה ביום טוב ונתערבה באחרות אסורות⁴⁴⁶, ואם נתערבה בשאינה מינה⁴⁴⁷ בטלה בס⁴⁴⁸ (טור בשם ר"ת)".

• **רמ"א** - אינם בטלים גם בשאינו מינם. ואין ללמוד מדשיל"מ שלו יש טעם עצמי מדוע הוא בטל באינו מינו משאין כן בהם. **הרמ"א** מביא ראיה מהרשב"א ומפסיקת השו"ע - שקדירה של ירקות שנאבדה בה בריה - הכל אסור (כל שלא מסנן) - משמע שיש איסור בריה גם בשאינו מינו, שהרי הבריה אינה ממין הירקות ואינה בטילה.

⁴⁴³ **ט"ז(יד') - שואל** מדוע לא הולכים אחר הרוב ותולים שנחתכה הבריה האסור, הרי בד"כ הולכים אחר הרוב, במיוחד בדין דרבנן? **ועונה** - שאדרבה - הולכים אחר הרוב ואומרים שכיוון שרוב הדברים אינם הבריה האסורה - אזי הם נחתכו ואילו הבריה האסורה שהיא המיעוט - נארה במקום ולא נחתכה.

⁴⁴⁴ **ט"ז(ב')** - ביצה גם ככה לא בטילה משום שהא דבר שבמינין שאינו בטל. החידוש כאן הוא שיש עליה גם את חומרת דבר שישל"מ כגון שבספק אינו בטל וכד'.

⁴⁴⁵ **מקורות לדין דבר שיש לו מתירין שלא בטל - ביצה ג:** ביצה שנולדה ביו"ט ונתערבה בין ביצים מותרות, אומרת הגמ' שאפי' באלף לא בטיל משום דהוי דבר שיש לו מתירין. וכן דף, לט, א'. **משנה ביכורים פ"ב מ"ב** - מעשר שני שנתערב בירושלים אינו בטל אפילו באלף - כיוון שנמצא בירושלים ויכול לאכול הכל כקדושת מעשר שני - הוי דשיל"מ ולא בטל. לעומת זאת אם נתערב מחוץ לירושלים לא חשיב דשיל"מ כיוון שטרחה גדולה לעלות לירושלים לשם כך - מכאן לגדר דשיל"מ שכשיש טרחה אין זה נחשב דשיל"מ.

רמ"א: "מיהו אם לבנו בה מאכל או נתנו בקדירה לתקן הקדירה כגון שמלאוה בתרנגולת אינה בטלה⁴⁴⁹, ועיין באו"ח סימן תקי"ג".

סעיף ב' - מה נחשב "מתירין":

שו"ע - "יש מי שאומר⁴⁵⁰ שלא אמרו דבר שיש לו מתירין אלא כשהמתיר עתיד לבא על כל פנים או אם המתיר בידו לעשותו בלא הפסד אבל דבר שאינו בידו ואינו ודאי שיבא המתיר אינו בדין דבר שיש לו מתירין. לפיכך ביצה של ספק טריפה שנתערבה באחרות אינו בדין דבר שיש לו מתירין לפי שאין המתיר בודאי ואינו בידו".

סעיף ג' - כלי שנבלע בו איסור אינו נחשב דשיל"מ:

שו"ע - "כלי שנאסר בבליעת איסור שנתערב באחרים ואינו ניכר בטל ברוב ואין דנין אותו כדבר שיש לו מתירין" (רשב"א).

בטעם האיסור - הביא רש"י (ביצה ג) - "ואע"ג דמדאורייתא חד בתרי בטיל, דכתיב אחרי רבים להטות - אחמור רבן, הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן - לא יאכלנו באיסור ע"י ביטול".

⁴⁴⁶ דין דשיל"מ בספק: בספק דא"י אין שאלה שהרי ודאי לחומרא. אלא שכאן בשו"ע פסק שגם בספק דרבנן (שהרי זו ביצה שספק אם נולדה ביו"ט וגם אם כן היא איסור מוקצה = דרבנן) - מחמירים לאיסור מה שנתערבה בו. **הב"ח (ב') חלק על השו"ע** וכתב שהרמב"ם ועוד ראשונים חולקים שאין דשיל"מ אלא בודאי איסור דרבנן - כמו ביצה שנולגה ביו"ט, אבל בספק - אזלינן לקולא. **הש"ך (ב') דחה דברי הב"ח** והעמיד את ההלכה כשו"ע - שגם בספק דרבנן של דשיל"מ אזלינן לחומרא ולא בטיל. **המשנ"ב (או"ח, סימן תקי"ג ס"ק ה')** הכריע למעשה - דבמקום פסידא יש לסמוך על המקילין להתיר בספק דרבנן דשיל"מ שנתערב. ⁴⁴⁷ **ש"ך (ג')** - כל הגדרת מין במינו כאן היא ע"פ השם. שלא כמו שהסביר בסימן צח' שזה אחר הטעם. שם חלק הש"ך על הרמ"א שכתב שהולכים אחר השם. שניהם הביאו ראייה מכך שהגמ' **במסכת ע"ז, דף סו'** פסקה כרבא - שהולכים אחר השם. הרמ"א הבין שגמ' זו נכונה לכל, תמיד מין במינו תלוי בשם זהה. אבל הש"ך כתב שלא יתכן לקבוע בסימן צח' שעוסק האם יש טעם או לא - ע"פ שם הדבר אלא ע"פ טעם, ומה שפסקה הגמ' בע"ז זה דווקא בדשיל"מ או ביין נסך וכד' - שרק באלו הולכים אחר השם. לעיל הזכרנו שלעומת רה"פ דסברי דשיל"מ הוא היחיד שבטל כשאינו במינו - **האו"ה סובר** שגם בדין בריה וגם חה"ל אם נתערבו באינם מינם - בטלים, כמו דשיל"מ.

⁴⁴⁸ מדוע דשיל"מ בטל כשאינו במינו? ט"ז (ה')

1. **תורת חטאת -** דשיל"מ אין לו חשיבות עצמית שבגללה הוא לא בטל אלא אינו בטל מכיוון שהוא עתיד להיות מותר. אם כן כשנתערב בתערובת שאינו במינו - הרי הוא בטל וכבר אין שם "שעתיד להיות מותר" על התערובת, לכן לא חשיב כבר דשיל"מ ובטל.
2. **ר"ן -** לגבי ביטול מין במינו יש מחל' בין רבי יהודה לחכמים: ר' יהודה לומד מכך שהכתוב קורא לתערובת דם הפר ודם השעיר בשם שניהם - היינו שזו תערובת של מין במינו = דם, ואין בה ביטול. אבל חכמים אומרים ששם זה מקרה מיוחד כי הם באמת דומים - כי שני הדמים מותרים לזריקה ולכן שם מין במינו אינו בטל, אבל אין ללמוד משם לדיני איסור שנתערב בהיתר כי זה דברים שאינם זהים ולכן בהם יהיה ביטול של מין במינו. אבל כאן כשאנו עוסקים בדשיל"מ - הרי כשהוא נתערב במינו בדבר המותר - הרי הם מאוד דומים, כי שניהם יהיו מותרים עוד מעט - ודמי דם הפר ודם השעיר שכיוון שדומים אינם בטלים, אבל אם נתערב מין בשאינו מינו אע"פ שאחד מותר והשני עתיד להיות מותר - סו"ס אינם דומים כי המינים שונים - ממילא אין מה לדמות לדם פר ושעיר שאינם בטלים ויש לומר שכאן באמת בטל אותו דשיל"מ.
⁴⁴⁹ **תוס', ביצה לט, א'** - כל דבר שצריך זה לזה או שהקדירה צריכה לו, כגון מים ומלח בעיסה - נחשב מין במינו, ואם אחד אסור ויש לו מתירין חשיב כדשיל"מ במין במינו ואפילו באלף לא בטיל. **הט"ז (ז')** **מסביר** שכל ההגדרה הזו של מין במינו בדבר שהקדירה צריכה לו זה רק לכאן ולא לעניין מין במינו בטעמים של תערובות שנידונו בסימן צח'.

⁴⁵⁰ אלו דברי הרשב"א והסכימו לו רוב הראשונים, לכן הקשה **בש"ך (ז')** מדוע כתב המחבר את דבריו כדעת יחיד.

רמ"א - "לפי שצריך להוציא עליו הוצאות להגעילו⁴⁵¹ וכל כיוצא בזה".

סעיף ד' - דינים נוספים בדבר יש לו מתירין:

⁴⁵¹ עיין ש"ך(ח')- דן בסיבה של הרמ"א למה זה לא נחשב דשיל"מ. **הרא"ה חולק על הרשב"א** (שהוא המקור לדין זה של השו"ע) ואומר שכלל אין מה לדון כאן סביב דשיל"מ, יש סיבה אחרת למה הכלי לא בטל- כיוון שאפשר להגעילו נחשב האיסור לניכר וכל דבר ניכר אינו בטל. **יוצא שישנה כאן נפק"מ גדולה בין הרשב"א לרא"ה** שבעוד שלרשב"א בסופו של דבר הכלי בטל כי לא נחשב דשיל"מ, הרא"ה סובר שאינו בטל כי אע"פ שאין פה דין דשיל"מ- סו"ס הוא דבר הניכר שאינו בטל.

דין וקושיית על שיטת הרמ"א גבי כלי איסור שנתערב בין כלי היתר:

בהמשך הש"ך מובאת **קושייתו של המהרי"ל על הרמ"א**- שכן זה כלל לא הוצאה גדולה להגעיל כלי (בד"כ) וא"כ זה כלל לא נחשב הוצאות מרובות שיחשיבו את זה כדבר שאין לו מתירים. **הש"ך כותב לחוש לדעה זו במקום שאין הוצאות מרובות** (כמו בימינו שהגעה אינה הוצאה גדולה בד"כ).

עוד כותב הש"ך שכן נחשב דשיל"מ לעניין זה שיכול להשהותו 24 שעות ואז יפגם טעמו ויהיה מותר מהתורה- א"כ לעניין זה נחשב דשיל"מ וצריך לחכות גם אחרי שנתערב הכלי הבלוע בין הכלי ולא ישתמש בתוך 24 שעות לבליעה. **אבל בפת"ש(ו')** הביא את קושיית הגרעק"א על הש"ך- שכן גם אם יחכה למחר- סו"ס יהיה אסור מדרבנן, א"כ איך נאמר לחכות למחר משום דהוי דשיל"מ הרי לא יהיה מותר מחר מדרבנן, ולכן כתב שאין צריך לחכות והוי מיד דבר שאין לו מתירים.

בהמשך מסכים הש"ך למה שכתב הב"ח- שגם אם אומרים שבטל הכלי מ"מ יסיר אחד מן הכלים בתערובות.

הט"ז(ח') הקשה דברים אחרים על הסברו של הרמ"א- שגם לולא זה שהיו הוצאות מרובות לא היה נחשב דשיל"מ מכיוון שמדובר כאן בכלי שנאסר ע"י שבלע איסור מדבר אסור, וישנו כלל- שאין הנאסר(הכלי שבלע) נעשה חמור בדין מן האוסר(האיסור שנבלע בכלי), והרי האיסור עצמו כן בטל ברוב- א"כ לא יתכן שהכלי שנאסר ממנו לא יהיה בטל. **ומ"מ דחה הט"ז קושיה זו** מכיוון שאמר **שבדשיל"מ לעולם לא הולכים לקולא וגם כלל זה שהוא קולא אינו שייך בדשיל"מ**. א"כ יוצא שכן צריך לטעמו של הרמ"א.

וממשיך הט"ז ומביא הנהגה מעשית- שאמנם מצד הדין הכלי בטל ברוב, אבל מ"מ יש דין ביבש- שגם אם דבר בטל אסור לו לאדם לאכול את הכל, כי אז ודאי אוכל מן האיסור, ולכן גם בכלי- אל ישהה האדם את הכלי בביתו הרבה זמן בלי להגעילו, מכיוון שאע"פ שמדינא הוא בטל בשאר כלים אולם חיישין שמא ישכח מן העירבוב ויבוא לבשל או לאכול בכל הכלים יחד וזה אסור על פי מה שיתבאר להלן בסימנים העוסקים בביטול יבש ביבש. יש שכתבו שגם לפי חומרא זו- מספיק להטביל כלי אחד ולא את כולם.

שיטת מהריב"ל בהבנת הסעיף- הש"ך(ח') מביא את שיטת מהריב"ל- שבכלי של חלב שנתערב בין כלי בשר אינו בטל ברוב. מהריב"ל מבין שכל מה שכתב הרשב"א שיש ביטול של כלי בשאר כלים היינו דווקא בכלי שבלע נבילה שהתערב בין כלי היתר של בשר שחוסה. במקרה כזה הוי מין במינו שבטל מדרבנן. אבל בבשר וחלב אין אומרים שבטל הכלי ברוב- שחיישין שמא ישתמש בכלי החלב ביומו-ואז יבוא לו טעם בשר עם החלב והוי מין בשאינו מינו שאיסורו מן התורה. **לכן כל העמדת הסעיף לשיטתו היא דווקא בבליעה של מין במינו כמו בשר וחלב** אבל לא בעניין מין באינו מינו כמו סיר חלבי שנתערב בין סירים בשריים.

אמנם רוב האחרונים חלוקים על שיטתו ולא מחלקים כלל בדין של הרשב"א ותמיד סיר שנתערב בין סירים- בטל.

הלכה למעשה- כלי בשרי שהתערב בכלים חלביים ואינו ניכר- מה דין הכלים: כיוון שהכלי אינו ניכר מעיקר הדין ומדאורי- הכלי בטל ברוב, ככל ביטול ברוב. אלא שאלו ניתן להגדיר את כל הכלים כדבר שיש לו מתירין כי יכול להגעילם- ולכן מדרבנן הכלי אינו בטל ואסורים כל הכלים בשימוש כי דשיל"מ אינו בטל אפי' באלף. אולם מהרמ"א עולה להקל בכך ולומר שהכלי בטל מכיוון שלא חשיב דשיל"מ כי הוצאות מרובות בהגעת הכלי, אבל מהרי"ל הקשה שבימינו כבר אין בכך הוצאות מרובות וחוזר להיות דשיל"מ ובאמת כתב הש"ך לחוש לשיטתו אם לא בהפס"מ.

לכן נראה למעשה- שלכתח' אם קרה כן יגעיל כל הכלים ובשעת הדחק יכול לסמוך על הרמ"א ולהשתמש בכלם.

שו"ע- "יש מי שאומר דלא שייך דבר שיש לו מתירין היכא שהמאכל מתקלקל".

רמ"א- "הא דדבר שיש לו מתירין אינו בטל היינו דוקא אם האיסור בעין או שיש עדיין ממשות האיסור בתערובת אבל טעמו בטל⁴⁵². וכן אם אין איסורו מחמת עצמו- בטל, ולכן חתיכה שלא נמלחה תוך ג' ימים אף על פי שיש אומרים דמקרי דבר שיש לו מתירין הואיל ומותרת לצלי- אפילו הכי בטילה דאין איסורה אלא מחמת דם הבלוע בה⁴⁵³. כל איסור שלא היה ניכר קודם שנתערב הוי בטל אף על פי שהוא דבר שיש לו מתירין⁴⁵⁴. מי שנדר מדבר אחד ונתערב אחר כך- לדידיה מקרי דבר שיש לו מתירין דהא אפשר לשאול על נדרו. דבר שיש לו היתר וחוזר ונאסר כגון חמץ בפסח לא מקרי דבר שיש לו מתירין ויש חולקין בזה. ולא מקרי דבר שיש לו מתירין אלא אם כן הותר למי שנאסר אבל אם נשאר לאחד לעולם אסור אע"ג שמותר לאחרים כגון המבשל בשבת לא מקרי דבר שיש לו מתירין⁴⁵⁵".

סימן קג'- דין נותן טעם לפגם:

סעיף א'- איסור הפוגם טעם תערובת אינו אוסרה:

⁴⁵² דין דשיל"מ בטעם ובאיסור שאינו עצמי: הרמ"א כתב שאין דין דשיל"מ אלא בממשות איסור אבל לא בטעם, טעם תמיד בטל ברוב. אבל לאחרונים היה קשה עם שיטת הרמ"א:

- **גם בטעם יש דין דשיל"מ (ש"ך, ט')**- מקשה על הרמ"א שכתב שבטעם אין דין דשיל"מ ומביא ראיות רבות שמחזקות את סברתו שדין דשיל"מ קיים גם בטעם.
- **יש לחלק בין ממשות איסור שנמחה בו יש דין דשיל"מ לבין טעם בלבד לו אין דין דשיל"מ (ט"ז, ט')**- מה שכתב הרמ"א שאין לטעם דין דשיל"מ היינו בבישול האדם איסור והוציאו מיד- ואז נשאר בתבשיל רק טעם האיסור, וטעם זה אינו מספיק חזק בשביל לאסור האיסור כולו כדשיל"מ שאינו בטל. אבל אם האיסור נימוח בתבשיל- אע"פ שיש רק טעם ואין את ממשותו- מ"מ האיסור נימוח שם ויש לו דין דשיל"מ בכדי לאסור את כל התבשיל. בכך מתרץ הט"ז את כל הראיות של הש"ך- שכן מה ששם רואים שיש בטעם דין דשיל"מ זה כי מדובר באיסור שנימוח ולא באיסור שהוצא מיד.

⁴⁵³ הקשה **הש"ך (י')** ושאר אחרונים- מנין לרמ"א דין זה שב"בלוע" אין דין דשיל"מ, הרי סו"ס גם באיסור בלוע יש לחכות שיהיה מותר ואז יאכל? **וגם הט"ז (י')** מסכים לש"ך בדין זה שבבלוע צריך להיות דין דשיל"מ. ואע"פ שמקודם ראינו שלענין טעם חולק על הש"ך וסובר שטעם אין בו מספיק בשביל לאסור כל התבשיל משום דשיל"מ- מ"מ יש לחלק בין טעם שזה חלש מאוד ואין בכוחו לאסור כל התבשיל, לעומת איסור בלוע שהוא כן אוסר כל התבשיל משום דשיל"מ.

אלא שהם העמידו- שבאמת הבשר שבלע דם והתערבב יהיה מותר דלא הוי דשיל"מ מכיוון שבבישול הוא אסור וישאר אסור ובצליה הוא היה מותר וישאר מותר, וזה לא נחשב דשיל"מ אלא דדווקא בדבר שהיה אסור ויהיה מותר ולא בשיש דרך אחרת או אדם אחר שלו זה מותר תמיד. **בפת"ש (ח') הביא** מספר אחרונים שהסכימו והעמידו את שיטת הרמ"א- דהוי דשיל"מ.

⁴⁵⁴ כמו יין שזב מן הענבים ישר לתוך יין קיים- לא היה לו רגע אחד כממשות של איסור. למשל בשבת שיש איסור ביין שזב מן הענבים גזירה שמא יסחוט, ואע"פ שבמוצ"ש יותר- אין כאן דין דשיל"מ כי לא היה ניכר לרגע אחד בפני עצמו אלא ישר זב לתוך יין היתר ובטל שם.

⁴⁵⁵ מקורו של הרמ"א שדבר שהיה מותר לאחד ואסור לשני לא מיקרי דשיל"מ הוא מהגמ' **ביבמות פב', א'**- "רב אשי אמר סיפא משום דהוי ליה דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל והא דרב אשי בדותא היא למאן אי לכהן מישראל שרי אי לישראל לעולם אסור אלא הא דרב אשי בדותא היא". **בפת"ש (יב') הפנה למג"א שבאו"ח סימן שיח'** שגבי תבשיל שבישלו בשבת במזיד- אמנם למבשל זה אסור לעולם אבל לאחרים זה יהיה מותר במוצ"ש- א"כ הוי דשיל"מ כי יש מי שהיה אסור לו ואז יהיה מותר לו, וא"כ אינו דומה להא שבמסכת יבמות שלמי שהיה אסור היה אסור לעולם ולמי שמותר- מותר היה לעולם. מתוך כך אומר המג"א שבמבשל בשבת- לכ"ע חשיב דשיל"מ. ומה שכתב הרמ"א המבשל בשבת שהוי דבר שאין לו מתירין היינו שנתערב במוצ"ש- ואז כבר היה מותר לאחרים ולכן הוי דבר שאין לו מתירין ובטל.

שו"ע- "כל דבר שטעמו פגום אינו אוסר תערובתו"⁴⁵⁶, ואפילו אין טעמו פגום מחמת עצמו⁴⁵⁷ שבפני עצמו הוא מוטעם ומשובח אלא שפוגם תערובתו מותר".

רמ"א: "מיהו דברים החשובים כבריה או כיוצא בה"⁴⁵⁸ אם אין פגומים בעצמן אע"פ שפוגמין התבשיל אין בטלים אפילו באלף⁴⁵⁹ (או"ה)".

סעיף ב' - אפילו פגם במקצת - אינו אוסר, ודין הסיר שבושל בו האיסור הפוגם:

שו"ע- "פגם זה אין צריך שיפגום לגמרי עד שיהא קץ לאכלו אלא אפילו פוגם קצת"⁴⁶⁰ אינו אוסר תערובתו (רש"י)⁴⁶¹. ויש מי שאומר (רשב"א)⁴⁶² דהיינו דווקא כשנתערב איסור מועט עם היתר מרובה אבל איסור⁴⁶³

⁴⁵⁶ **מקור הדין במסכת ע"ז דף טז:** שם נחלקו ר"מ ור"ש: לר"מ בין נטל"פ בין נ"ט לשבח - התבשיל אסור. אבל לר"ש - נטל"פ - מותר. הוא לומד את זה מנבלה - "דתניא לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך, כל הראויה לגר קרויה נבילה, שאין ראויה לגר (=טעם פגום) אינה קרויה נבילה (= אין שם איסור על טעם פגום)".

⁴⁵⁷ **מסכת ע"ז, דף סה:** שם המשנה במפורש אומרת שגם חומץ אע"פ שבעצמו הוא טוב - הרי שהוא פוגם את טעם הגריסין שנופל עליהם ולכן שרי, ואע"פ שלחומץ עצמו אין טעם פגום. **משנה זו היא מקור חשוב לדין נטל"פ שמוותר.**
⁴⁵⁸ **דין נטל"פ בדברים שאינם בטלים אפי' באלף (ש"ך, פת"ש, א')**:

- הר"ר שם טוב פלכו(מובא בב"י) - דברים חשובים וכד' שאינם בטלים בשישים - לעולם אין בהם דין נטל"פ ואינם בטלים.
- ש"ך - גם דבר שיש לו מתירין - אם הוא בעצמו פגום - דינו דומה לאלו והוא נחשב כנטל"פ שבטל ואינו אוסר הקדירה.
- פת"ש(א') - חולק לגבי דשיל"מ מכיוון שאין איסורו מחמת חשיבותו אלא כיוון שעתיד להיות מותר - אז גם אם הוא עצמו פגום - אין מה לומר שנחשב נטל"פ משום שבטלה חשיבותו, מכיוון שבדשיל"מ אין מה להתייחס לחשיבות אלא לכך שעתיד להיות מותר וזה קיים גם כאן ולכן לא יהיה בטל לעולם. **והביא עוד אחרונים** דסברי כרמ"א שאם יש פגם עצמי - נחשב נטל"פ **חוץ מבריה** שהיא גם במצב כזה אינה בטילה.

⁴⁵⁹ **הט"ז(ב') מסביר את הטעם** - שכל מעלתם של אלו היא מחמת חשיבותם וכשנפגמו בטלה חשיבותם ולכן הם בטלים. אבל אם הם עצמם אינם נפגמים אלא רק התבשיל שאליו הם מוכנסים - אין פה ביטול של חשיבותם ולכן אינם בטלים.

הב"י בסימן זה על סעיף ב' הביא דעת יחיד בשם הר"ר שם טוב פלכו - שאין אומרים נ"ט לפגם שמוותר אלא באיסור שהוא בטל ב-60, אבל איסור שצריך שיעור גדול מזה כגון בריה - אפילו הוא פגום - אינו בטל. **ובטור** נתבאר שאין דעת רה"פ כן.

נראה שהאו"ה שהביא כאן הרמ"א - ממצע בין השיטות הללו, שבזמן שהפגם עצמי באיסור - הרי שזה נטל"פ ששרי, אבל אם האיסור אינו פגום אלא רק יוצר בתערובת טעם פגום - ה"ז אסור ואין דין נטל"פ ששרי. היינו לפעמים מחמיר כר' מלכו, ופעמים מיקל כטור ושאר הפוסקים.
⁴⁶⁰ **ש"ך(ב')** - דבר שאינו נ"ט לשבח ואינו נ"ט לפגם - אסור. ראיה מגיד הנשה שאע"פ שאין בגידין בנותן טעם מ"מ קי"ל שצריך 60 כנגדו לבטלו. **וכן הביא בבית יוסף על סע' ד, בשם הגהות אשיר"י.**

לכאורה קשה על כך מהרמ"א בסעיף ב' בסימן זה שאומר שרגלי דבורים אינם אוסרת את הכלי שבושלו בהם - והרי מ"מ גם אם אינם נותנים טעם הרי שצריך לאסור?

ויש לתרץ: 1. מדובר שיש 60 כנגד רגלי הדבורים ולכן אינם אוסרים אבל אה"נ שהיו אוסרים אם לא היה 60 כנגדם. 2. מה שכתב הש"ך שדבר שאין בו טעם אוסר אא"כ יש שישים כנגדו זה דווקא במקום שהאיסור נימוח, אבל בסעיף ב' עוסק הרמ"א בטעם האיסור שנבלע בקדירה ולא באיסור עצמו שנימוח בה(כי בקדירה תמיד נכנס רק טעם...) ולכן אין טעם הרגלי דבורים אוסר.

⁴⁶¹ **שיטת רש"י (מסכת ע"ז, דף טז, א' ד"ה כל שאינה חסירה)** שכותב מפורש שאין צריך שלא יהיה ראוי למאכל לגמרי אלא גם פגימה מועטת בטעם נחשבת ונקראת כ"ל נאכל" וממילא אינה אוסרת.

ראיות לשיטתו(מובא בב"י): א. קדירה שאינה בת יומא נקראת נטל"פ אע"פ שאינה פוגמת התבשיל כ"כ. ב. הגמ' **במסכת ע"ז דף לט:** (סוגיית גיעולי כלים) אומרת שבדבש ושמן אין בעיה של גיעולי עכו"ם אם בושלו בסיר של גוי מכיוון שהבלוע בסיר נטל"פ בדבש/שמן. והרי גם שם ודאי שאדם יכול לאוכלם אלא שזה פוגם במקצת ומ"מ נקרא נטל"פ.

מרובה לתוך היתר מועט ואפילו מחצה על מחצה אין אומרים נותן טעם לפגם מותר עד שיפגום לגמרי שאינו ראוי למאכל אדם, ואם אין שם ממשות של איסור אלא טעמו בלבד אפילו איסור מרובה והיתר מועט מותר אם פוגם קצת. ויש מי⁴⁶⁴ שחוכך (פירוש מקוה להחמיר ואוסר) לומר שאם הגדיל האיסור מדתו של היתר עד שהוא משביח יותר כשאוכלו בגודל מדתו ממה שהוא פוגם בהפסד טעמו אסור עד שיפסל מלאכול אדם. במה דברים אמורים שפוגם מתחילתו ועד סופו אבל אם השביח ולבסוף פוגם או פוגם ולבסוף השביח⁴⁶⁵ אסור⁴⁶⁶.

רמ"א: "י"א אע"ג דהאיסור נ"ט לפגם והמאכל מותר- מ"מ הקדירה אסורה ואם בשלו בה אחר כך תוך מעת לעת תבשיל שהאיסור הראשון נותן בו טעם לשבח⁴⁶⁷ נאסר התבשיל השני אם לא היה בו ס' נגד האיסור

לכא' קשה שהרי הלימוד של דין נטל"פ הוא מנבלה והרי שם מדובר שהנבילה אינה ראויה כלל לאכילה, אז כיצד כאן אנו לומדים שאפילו פגימה מועטת נחשבת נטל"פ שאינו אוסר?

הב"י מתוך שאלה זו בשיטת רש"י ואומר שבאמת יסוד הלימוד הוא מנבלה אבל אצלנו מדובר בתערובות ובתערובות כל הדיון הוא סביב האם נותן טעם או לא, א"כ- כאשר נותן טעם אפילו מעט פגום לא חשיב נותן טעם ולכן אינו אוסר.

⁴⁶² **שיטת הרשב"א.** הלימוד מנבלה מצריך פגימה גמורה ולא רק חלקית- כל זה נכון כאשר יש ממשות איסור והוא מרובה על היתר, כמו בנבילה. אבל כאשר אין ממשות של איסור או שיש ממשות והיא מועטת ביחס להיתר- אין זה דומה לגמרי לנבילה ומספיק שרק יהיה טעם מעט פגום. **דהיינו נטל"פ מותר מדין ביטול ברוב**, ולכן כשאין ביטול ברוב(כי האיסור מרובה למשל)- אין דין נטל"פ.

תוספת ביאור: הרשב"א מחלק את השאלה האם המאכל אוסר לשניים- 1. מצד עצם הדבר/ האיסור- ממשותו. 2. מצד הטעם שהוא נותן. וכך הוא אומר- לעניין ממשות האיסור אנו לומדים מנבלה שרק כאשר אינה ראויה בכלל לגר אז פוקע ממנה שם נבלה= שם האיסור ורק אז אינה אוסר, וכך גם כאן- האיסור מצד עצמו ממשיך לאיסור כל עוד לא נפגם טעמו לגמרי. אלא שאם יש רוב היתר על האיסור- הרי שמדין רוב בטל עצם האיסור ואינו אוסר יותר. לכן כשיש ממשות איסור צריך או פגימה לגמרי(ולא רק חלקית) או שיהיה רוב היתר כנגדו. אבל- אם אין את גוף האיסור(כגון שהוצא או נימוח או שיש רוב היתר כנגדו ונחשב כאינו)- יש להסתכל עכשיו רק מצד טעמו של האיסור ולעניין זה מספיק שהטעם יהיה פגום מעט וכבר אינו נחשב לטעם שאוסר.

ולכן- אם יש ממשות- צריך רוב היתר כדי לבטל אותה ולגבי הטעם מספיק מעט פגום. ואם אין ממשות כגון שנמחה וכד'- יש להתייחס רק לטעם ומספיק שיהיה מעט פגום וכבר אינו חשיב טעם שאוסר ושרי.

⁴⁶³ **ט"ז(ג')**- גם הציר של הדג נחשב כאיסור עצמו לעניין זה.

⁴⁶⁴ **שיטת הר"ן.** הלימוד מנבילה הוא שכאשר יש הנאה לגר- הרי שהיא אסורה אבל כאשר אינה ראויה לאכילה, דהיינו שאין לו הנאה- הרי שהיא אינה אסורה. כך גם כאן כל השאלה היא האם יש לו הנאה מנפילת האיסור לתבשיל. לכן, יכול להיות מצב בו האיסור פוגם קצת בטעם התבשיל אבל עדיין איסור אותו כי הוא למשל הרבה את כמות התבשיל כך שבסופו של דבר יש יותר הנאה מחיסרון בכך שנפל האיסור ולכן יהיה אסור.

⁴⁶⁵ **ש"ך(ז')** במקרה כזה- כאשר זה פגם וקודם שהשביח- מותרת התערובת ואע"פ שעתידיה להשביח, סו"ס כעת האיסור בנתיים נחשב נטל"פ ולכן שרי.

⁴⁶⁶ חלק זה הוא בפני עצמו. **מקור הדין במסכת ע"ז, דף סה:-** "מעשה בביתוס בן זונין שהביא גרוגרות בספינה ונשתברה חבית של יין נסך ונפל על גביהן, ושאל לחכמים והתירום. זה הכלל- כל שבהנאתו בנ"ט- אסור, כל שאין בהנאתו בנ"ט- מותר, כגון חומץ שנפל על הגריסין". **הגמ' שם, דף סז, א'-** העמידה את המשנה דווקא בפגם כל הזמן אבל אם היה רגע שהשביח כגון שהפיל חומץ אסור על גריסין צוננים(שזה משבחן) ואם על גריסין רותחים(שזה פוגם בהם)- לא נחשב נטל"פ ששרי, כיוון שלא פגם כל הזמן. **הטור למד** ק"ו גם לדיון ההפוך- שאם פגם בסוף השביח- ג"כ אסור.

⁴⁶⁷ **פת"ש(ב')**- מה הדין בבישולו בקדירה תבשיל שהאיסור נותן בו טעם לשבח אבל אחרי כן בישלו עם זה תבשיל נוסף שהאיסור נותן בו טעם לפגם אבל המאכל האסור נותן בו טעם לשבח? **כנסת יחזקאל-** התבשיל השני אסור שהרי התבשיל עם האיסור נותן בו טעם לשבח וגם האיסור עובר אליו. **אבל בשו"ת גבעת שאול וכן הפת"ש חולק** שלא נאסר התבשיל השני- כי לא יתכן שהדבר הנאסר יהיה חמור (ויאסור התבשיל השני) יותר מאשר האיסור עצמו שאינו אוסר התבשיל השני כי הוא נותן בו טעם לפגם.

הראשון⁴⁶⁸, אבל אם נערו התבשיל הראשון בכף ותחבו אחר כך הכף לתבשיל שני שהוא גם כן פוגם לא נאסרה הקדרה⁴⁶⁹, וכן בדבר שאין לו טעם כלל כגון היורה שמתכין בו הדבש אע"פ שיש שם רגלי הדבורים לא נאסרה היורה וכל כיוצא בזה".

סעיף ג'-איסור שפוגם רק בעזרת דבר נוסף:

שו"ע- "אפילו אין כוח באיסור לבדו לפגום אלא על ידי דבר אחר שמסייעו⁴⁷⁰ כגון שנפל איסור לקדירה שיש בה מלח או תבלין מדוכין (בטור מרובין) ואלמלא המלח והתבלין שבה לא היה כוח באיסור לפגום אפילו הכי מותר⁴⁷¹".

סעיף ד'-טעם בשר בשמן או דבש נחשב נטל"פ:

⁴⁶⁸ **אין דין חנ"נ בטעם פגום:** בש"ך כתב לקולא שמספיק שיהיה בתבשיל השני 60 כנגד האיסור הבלוע בקדירה בלבד ולא לשער כנגד כולה, וטעמו- כיוון שסו"ס הקדירה עצמה בלעה את האיסור כשהוא פגם בתבשיל וממילא לא נעשתה נבילה ולכן צריך רק כנגד האיסור הבלוע בה ולא כנגד כולה, **דהיינו מכאן ראה שאין דין חנ"נ בטעם פגום.** ועל כך הוסיף בפת"ש שאם האיסור נתן טעם לשבח במאכל הראשון- צריך בתבשיל השני כדי שלא ייאסר- 60 כנגד כולה ולא רק כנגד האיסור. ומ"מ אם נתעורר איזה ספק- אפשר לשער בתבשיל השני 60 רק כנגד כל הקדירה.

⁴⁶⁹ **הסבר:** הרמ"א מחדש שאמנם המאכל מותר אם נפל בו איסור שנתן בו טעם פגום אבל הסיר עצמו שבו בושל התבשיל נאסר, כך שאם יבושל בו עכשיו תבשיל אחר שהאיסור נותן בו טעם לשבח- התבשיל ייאסר כי יש בסיר את אותו איסור שבתבשיל הראשון לא אסר כי פגם בו אבל בתבשיל השני הוא אוסר כי האיסור משבח את התבשיל. הרמ"א אומר שכל זה נכון בסיר שקיבל ישירות את האיסור שנתן טעם פגום בתבשיל, אבל אם הסיר קיבל את האיסור רק בנ"ט בר נ"ט כגון שעירבב כף בתבשיל א' שבו היה איסור שפגם הטעם(והתבשיל לא נאסר אבל הכף נאסרה ע"פ דברי הרמ"א) ואז העביר הכף לתבשיל שני שגם בו היה האיסור נותן טעם פגום- הרי שהכלי השני הזה אינו נאסר(לעומת הכלי הראשון שנאסר על אף שהמאכל שבושל בו מותר) מכיוון שהוא קיבל את האיסור רק כנ"ט בר נ"ט- מן התבשיל הראשון לכף, מן הכף לתבשיל השני ומהתבשיל השני לסיר השני- ולכן כלי שני זה אינו נאסר.

(הט"ז(ו') השיג על הרמ"א- מדוע הוצרך לכתוב שהכף הוכנסה פעמים לתבשיל שהאיסור בו פגום, הרי גם אם בפעם הראשונה הוכנסה לאיסור ממש הרי שבפעם השני הוכנסה לתבשיל בו האיסור פגם וממילא יש כאן נ"ט בר נ"ט של איסור פגום- שלא יאסור את הכלי. **ובנקודות כסף תירצו).**

⁴⁷⁰ דווקא שגם האיסור מסייע לפגימת הטעם. אבל איסור שנפל לקדירה ממש מלוחה שטעמה כבר פגום- אין כאן דין נטל"פ כי הקדירה כבר פגומה מעצמה ואם כן לא בטל שם ברוב והתבשיל אסור מחמת האיסור. במצב כזה לא נתיר את הקדירה הזו שנפל אליה איסור אלא ע"פ הכללים הרגילים של ביטול ב-60 ולא נתיר מדין נטל"פ שרי.

האם מותר להוסיף לתבשיל כדי שיהיה בו פי 60 מהאיסור הפגום ואז להוסיף תבלינים שישביחו את התבשיל וממילא יתעורר האיסור כי כבר אינו פוגם אבל יתבטל כי יש פי 60 ממנו, האם נחשב ביטול איסור בידים או לא:

אבל במקרה שהאיסור נטל"פ בקדירה- יהיה עכשיו מותר להוסיף לקדירה עוד שיהיה בה פי 60 מהאיסור ואז להוסיף לה תבלין ומלח לתקנה- כיוון שהאיסור כבר בטל בה לפני כן כי הו"נ נטל"פ שהאיסור בטל בו, ממילא כשמוסיף עכשיו כדי 60- לא נחשב למבטל איסור בידים, כי האיסור כבר בטל. ואז יוכל להוסיף תבלינים שישבחו את הבישול ולא נחשב שהאיסור כבר לא נותן טעם לפגם, כי גם אם כן- הרי שיש 60 נגדו(רעק"א). אבל להכניס תבלינים קודם שיהיה פי 60 מהאיסור- אסור כיוון שאז כבר לא נחשב האיסור נטל"פ כי התבשיל טעים וטוב- וממילא אינו בטל והרי הוא אסור, כי אין פי 60 מהאיסור.

⁴⁷¹ **מקור הדין גמ' ע"ז, דף סז:** "אמר ר"ל- נטל"פ שאמרו- לא שיאמרו קדירה זו חסירה מלח, יתירה מלח(ובגלל זה האיסור נותן טעם פגום)...", **וביאר רש"י-** "כיוון שטעם האיסור פוגמה עכשיו כמות שהיא- הו"נ פגם ומותר", ואע"פ שאם לא היה חסר מלח וכד' לא היה האיסור פוגם, מ"מ כיוון שבפועל השתא הוא פגם- חשיב נטל"פ ושרי.

שו"ע- "שמן ודבש של עובד כוכבים אע"פ שהם מבושלים מותרים מפני שהבשר פוגם את השמן⁴⁷² ומסריחו וכן לדבש⁴⁷³".

רמ"א- "ויש אומרים דבשר אינו פוגם דבש עצמו רק משקה הנעשה מדבש⁴⁷⁴ (מהרי"ל). ובמקום שאין הפסד גדול יש להחמיר⁴⁷⁵. בשר או חלב בין היו לפגם ומותר (הגהות אשיר"י)".

סעיף ה'- קדירה שאינה בת יומא נחשבת לטעם פגום:

שו"ע- "כל קדירה שאינה בת יומא חשיבה טעמה לפגם ואינה אוסרת. ונקראת בת יומא⁴⁷⁶ כל זמן שלא שהתה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור, וכיון שעבר עליה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור אינה נקראת בת יומא ואם בישל בה כשאינה בת יומא התבשיל מותר דהוי נותן טעם לפגם, והוא שתהיה מודחת שלא יהא שומן על פניה שאם לא הדיחה אוסר והרי היא כחתיכת איסור שלא נפגמה⁴⁷⁷, ויש מתירין אפילו בישל בה קודם שהדיחה".

⁴⁷² מקור הדברים בראשונים. כ"כ הרמב"ם, הל' מאכל"א, פ"ז, הכ"ב, כג' - "שמן של גוים מותר, ואפילו נתבשל = אינו נאסר מפני גיעולי עכו"ם מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו, וכן דבש שנתבשל ועשו ממנו מיני מתיקה - מותר מטעם זה". וכן מוכח מהמרדכי (פסחים) "שבא מעשה לפני ר"י שבשלו דבש במחבת של בשר בת יומא והריקוהו חם בקדירה חלבית בת יומא - והתירוהו מכיוון שהשמנונית (של הבשר) בדבש הוי נטל"פ לגמרי...".

בבית יוסף תמה על כך "שהרי העולם מבשלים דבש עם הבשר והוא משובח מאוד" ומתיר - "ושמא י"ל שעי" התבלין והבצלים הוא משביח, אבל אילו היו בשר ודבש לבד היו פוגמין".

⁴⁷³ **ש"ך (יג') הקשה** - מדוע צריך השו"ע לטעם שבשר הוי נטל"פ בדבש/שמן, הרי הוא סובר (סימן קכ"ב, ס"ו) שסתם כלי עכו"ם אינן בני יומם? **ת:** אה"נ, ורצה להשיענו דין זה שבשר פוגם טעם דבש או שמן. **אבל לרמב"ם** (שהוא המקור לדין זה) הכרחי לדעת שהבשר פוגם הטעם של הדבש/שמן, מכיוון שלשיטתו סתם כלי עכו"ם הם בני יומם. **הרא"ש (מסכת ע"ז, פרק ב', סימן לה')** מסביר הטעם מדוע סתם כלי עכו"ם אינם בני יומם - מס"ס - ספק לא בישלו בהם היום, וגם אם כן - ספק שמא בישלו בהם דבר שהוא פוגם.

⁴⁷⁴ הסבר - הרמ"א הביאו את המהרי"ל מחמיר על פני השו"ע שבדבש רגיל אין אומרים שהשמנונית נתנה בו טעם פגום אלא משובח והוא ייאסר.

בש"ך (יד') הקשה שמשמע מהרמ"א שרק בדבש יש חילוק אבל בשמן - אפילו רגיל אם נתבשל עם בשר - הבשר נותן בו טעם פגום. וקשה מכיוון שממספר רב של מקומות ופוסקים מוכח שבשר או שמנוניתו בשמן - נותן טעם לשבח תמיד.

⁴⁷⁵ **ט"ז (ז') חולק על הרמ"א** ואומר שגם בהפסד גדול אין להקל שבשר/שמנונית בדבש נטל"פ מכיוון שבכלל אין שיטה כזאת אלא כל הראשונים שאמרו שבשר בדבש נטל"פ זה דווקא במשקה דבש אבל בדבש עצמו גם המרדכי מודה שהבשר נותן טעם משובח, ממילא יוצא שאין מי שמיקל בכך לומר שנטל"פ ולכן יש לאסור דבש שקיבל טעם בשר אפילו בהפסד מרובה.

⁴⁷⁶ **במסכת ע"ז דף עה:** (סוגית גיעולי כלים) נאמר שקדירה שאינה בת יומא נטל"פ.

נחלקו שם הראשונים מאי חשיב בת יומא:

- רש"י, ר"ת, ר"ן - לינת לילה פוגמת, ודווקא כל הלילה.
- רשב"ם, רא"ש, תרומה, ר"י - מעת לעת. וכן עיקר.

⁴⁷⁷ **ש"ך (טו')** - קמ"ל שהשומן הדבוק בדפנות שלא ניקה - אינו נחשב נטל"פ אחרי מעת לעת כשיטת הראב"ד והרשב"א. והחולקים (ר"ן)

סוברים שגם האיסור הדבוק שלא הדיחו דינו כמו הכלי ואם עבר מעל"ע הרי שהטעם נפגם ואינו אוסר. ודעת ר"ה"פ לא כמתירין אלא צריך להדיח כדי שהקדירה תיחשב לאינה בת יומא ומותר.

קודם לכן הסביר הש"ך שכל הדיון הזה נכון רק במקום שידוע לנו שהיה ליכלוך שלא הדיחו. אבל בסתם קדירות שנתבשל בהם אמרינן שחזקה שהיו נקיים ולא היה ליכלוך או שומן דבוק אליהם (שכן בסברא אדם מבשל בכלי נקי, שהדיחו).

רמ"א: ואם יש ס' נגד מה שדבוק עליו לכולי עלמא שרי מאחר דהקדירה אינה בת יומא והכי נהוג⁴⁷⁸.

סעיף ו'- דבר חריף מעורר הטעם לשבח:

שו"ע- "יש מי שאומר (אגור בשם המרדכי) שאם שמו פלפלין בקדרה של איסור שאינה בת יומא⁴⁷⁹ הכל אסור דחורפיה משויא ליה לשבח⁴⁸⁰ (הכרעת עצמו בב"י)".

סעיף ז'- מים שחוממו בקדירה בת יומא:

שו"ע- "קדרה שהיא בלועה מבשר וחלב⁴⁸¹ שנתבשלו בה ביחד או בזה אחר זה וקודם שעבר לילה אחת הוחמו בה מים חשיבה בת יומא עד שתשהה מעת לעת משעה שהוחמו בה המים⁴⁸²".

⁴⁷⁸ פשוט, שהרי אם יש בתבשיל פי 60 מהאיסור שלא ניקה הרי שהאיסור מתבטל. ולא צריך 60 כנגד כל הקדירה כי היא נותנת טעם לפגם כי עבר עליה מעל"ע. **אבל המהרש"ל** (מובא בש"ך ט"ז) **חולק** ואומר שמאחר שיש ממשות איסור שלא נפגמה (השמנונית שלא הדיח) הרי שהאיסור שבקדירה עצמה מתעורר כאילו הוא בן יומו ואינו פגום (כמו השמנונית הדבוקה) וביחד הם אוסרים את התבשיל כי צריך בתבשיל 60 גם כנגד הקדירה מה שלא מציאותי. אבל זו דעה קשה שלא נתקבלה.

⁴⁷⁹ נמצא שיש דמיון בין סעיף ו' לסעיף ה'- שבשניהם אע"פ שמדובר בכלי שאינו בן יומו- עדיין התבשיל שיתבשל בו ייאסר. בסעיף ה' משום השמנונית שעל הדפנות. וכאן משום החריפות המעוררת את הטעם.

⁴⁸⁰ **מקור הדין במסכת ע"ז דף לט, א-** העוסקת בחיתוך "חילתית" (מאכל חריף) בסכין של איסור, ושם מבואר "דאגב חורפיה דחילתית-מחליא ליה שמנוניתא והוה לי כנותן עם לשבח ואסור". **וכתב הט"ז (ט')** היינו דווקא חלק גדול של חריף שיהיה נרגש הרבה בקדירה, שרק אז מחדש ומוציא את האיסור אפי' עבר מעל"ע.

כאן נאחזו מתקשרים ל**סימן צ"ה**, (ס"ב) העוסק במאכל חריף ושם נחלקו מה נחשב "חריף". **הרמ"א שם כתב** שלא מיקרי חריף משום מעט תבלין שבו, רק אם כולו הוא דבר חריף ורובו ככולו".

⁴⁸¹ **לשו"ע** זה דווקא בבב"ח כי רק בהם יש דין חנ"נ לשיטתו (ועיין הערה הבאה). אבל **הש"ך (יח')** **חולק** שדין זה כלל לא קשור לדין חנ"נ ואף למ"ד שאין אומרים חנ"נ כגון בשאר איסורים- עדיין המים שהוחמו יצרכו מעל"ע דשם מכיוון שסו"ס האיסור הבלוע בקדירה התעורר ונבלע במים ועכשיו הוא חוזר מן המים לקדירה, גם אם המים לא נעשו נבילה, (שהרי אע"פ שהמים נבלעו מאיסור בנ"ט בר נ"ט- מ"מ הוי נ"ט בר נ"ט דאיסורא שאוסר עד סוף העולם ויאסור גם את הכלי מחדש). **מה שמביא את הש"ך להסביר כך** זה מכיוון שהטור סתם דבריו כתרומה- שמונים מעת חימום המים בכל איסורים, והרי הטור בעצמו פסק **בסימן צ"ב** שאין חנ"נ בשאר איסורים- א"כ הטעם בגללו מונים מעת חימום המים אינו בגלל חנ"נ אלא מסיבה אחרת כפי שהסביר הש"ך.

סברות החולקים: רוב הראשונים שתולים דין זה משום שהמים נ"נ אומרים שרק אם המים נעשו איסור ממש= נעשו נבילה, אז הם יכולים לחזור ולעורר בסיר את האיסור מחדש ולהצריך חישוב מחדש של מעל"ע, אבל אם לא נעשו המים נבילה- הרי שיצא אליהם טעם האיסור שבסיר ושוב הוא חוזר לסיר ולא חידש שם דבר חדש, לכן לא צריך מעל"ע חדש. **אבל הש"ך אומר** שזה כלל לא קשור לחנ"נ וגם אם רק נותן טעם הרי שיש טעם איסור במים שחוזר ואוסר את הקדירה וצריך עכשיו מעל"ע חדש.

⁴⁸² דין זה הוא **מחלוקת בראשונים:**

- **בעל התרומה סבר דין זה-** שכיוון שהמים מקבלים מן האיסור שבלוע בסיר, הרי שהם נעשים נבילה, כיוון שלא היה בהם 60 כנגד כל האיסור (כנגד כל הקדירה) וממילא חוזר האיסור ונבלע מחדש בקדירה ולכן צריך מעל"ע מעכשיו מחדש.
- **הסמ"ק כתב שיש מקילין בכך** והטעם מכיוון שאין המים חזקים כגוף האיסור עצמו שכשהוא בן יומו הרי הוא אוסר, אבל הם לא גוף האיסור לכן אינם פוגמים.

הב"י פוסק כתרומה וזה דווקא בבב"ח ששם אמרינן (לשיטתו) חנ"נ ואז מתקיים טעם התרומה, אבל לסמ"ק אפילו אם אמרינן חנ"נ אין זה משנה, כי דין חנ"נ נכון לעניין בכמה לשער אבל אינו אומר שהמים האלה עכשיו חזקים כמו האיסור עצמו, אפילו אם תגיד שנעשו נבילה. **ומ"מ**

רמ"א- "אבל אם עברה לילה מותר, וכן אם עברה לילה בין בישול בשר לחלב אע"ג דאחר כך הוחמו המים מיד נמי דינא הכי, והוא הדין בכל האיסורים לפי מאי דקיי"ל בכל האיסורים חתיכה נעשית נבילה⁴⁸³. ובמקום הפסד⁴⁸⁴ יש להתיר בכהאי גוונא בשאר איסורים בכל ענין רק שיהא מעת לעת מזמן בישול האיסור".

סימן קד'- דין עכבר שנמצא ביין או בשכר:

סעיף א'- עכבר שנפל לחומץ או שכר אוסרם:

שו"ע- "עכברא דדברא⁴⁸⁵ נותן טועם לשבח הוא שהרי עולה על שלחן מלכים, אבל עכברא דמתא מספקא לן אם משביח בשכר וחומץ או אם הוא פוגם ולפיכך אם נפל לשכר או לחומץ בצונן והסירו שלם אם לא שהה בתוכו מעת לעת מותר, אבל אם היה רותח או אפילו צונן ושהה בתוכו מעת לעת בין שהסירו שלם בין שנחתך לחתיכות דקות ויכול לסננו בענין שלא ישאר ממנו בתוכו כלום בין שנימוח בתוכו לגמרי ונעשה כולו משקה ולא נשתייר ממנו שום ממשות- נותר על ידי שיהא ששים בהיתר כנגד העכבר⁴⁸⁶. ואם נחתך לחתיכות דקות והוא בענין שאינו יכול לסננו כגון שנתערב השכר או החומץ במאכל עב הכל אסור ואין שם ביטול דחיישינן שמא יפגע בממשו של איסור ולא ירגיש".

רמ"א- "ודוקא בשרץ יש לחוש אם נשאר שם שלא יוכל להוציאו אבל בשאר איסורין אין לחוש⁴⁸⁷".

אם עבר הלילה כותב בב"י שאפשר להקל ולמנות רק מזמן בליעת האיסור ולא מזמן חימום המים מכיוון שיש כאן ס"ס- ספק הלכה כסמ"ק שאין לחוש לחומרת המים וגם אם לא- יש ספק האם הלכה כמ"ד שכשעבר הלילה נחשב כבר כאינו בן יומו.

⁴⁸³ **הרמ"א מודה כאן לשו"ע בחדא וחולק בתרתי:** הוא מודה לב"י שכתב שאם עבר לילה והוחמו המים- מקילים שלא להצריך מעל"ע מחימום המים משום שיש כאן ס"ס(כפי שהסברנו). **אבל חולק בתרתי- א.** הרמ"א מוסיף קולא זו של הב"י של הס"ס גם במקום שהלילה מפריד בין בישול הבשר לחלב- שנגיד שלילה נחשב כמפריד ונחשב לאינו בן יומו ושלא יהיה כאן איסור של ב"ח, ונצרך לזה את הספק שמא אין להחמיר כתרומה במים שחוממו והוי ס"ס שלא למנות מעל"ע מחימום המים. **הש"ך(יח') מסביר שהב"י לא יסכים לכך** מכיוון שכל מה שהוא היתר להקל בס"ס זה כשהספיקות שניהם יחדיו- בבוקר, היינו שבבוקר חוממו המים ויש ספק האם יש להחמיר בהם כתרומה ואם כן אולי בכלל הם חוממו אחר מעל"ע, אבל לא נאמר כן שהלילה נחשב מפריד בין הבשר לחלב, שאם הבשר בושל בערב והחלב בבוקר כבר נחשב טעם הבשר לפגום כי עבר הלילה.

ב. שחומרא זו של התרומה נכונה גם בשאר איסורים, כי לרמ"א אומרים חנ"נ בכל איסורים

⁴⁸⁴ **ש"ך(כ')** היינו הפסד מועט, כי בהפסד מרובה יש להקל מצד אחר- שאין אומרים חנ"נ באיסור לח שנבלע בהיתר לח.

⁴⁸⁵ ולא עכבר של העיר- דברי רב שימי מנהרדעא על קושיית **הגמ' בע"ז דף סח:-** "ומי מאיס(עכבר) והא עולה על שולחן מלכים? אמר רב שימי מנהרדעא- לא קשיא הא בדברא הא בדמתא".

⁴⁸⁶ דין זה מובא **בגמרא מסכת ע"ז, דף סח:-** "הוא עכברא דנפל לחבייתא דשיכרא- אסריה רב להוא שיכרא", ונחלקו שם בגמרא מדוע אסרו רב- **רב ששת** סבר שאם התורה חידשה לאסור עכבר למרות שהוא מאוס ואינו ראוי לאכילה- הרי שגם טעמו היא אוסרת אע"פ שהוא פגום או מאוס. **רבא** חולק וסובר שבאמת התורה אסרה את העכבר אבל דווקא אותו, בעוד שאת הטעם של דבר המאוס לא אסרה התורה והרי הוא פגום ולכן אינו אסור. בעכבר חששו חכמים שמא נותן טעם משובח בשכר/ חומץ ולכן אסר רב את השכר. **ההלכה נפסקה כרבא.**

⁴⁸⁷ דין זה נלמד מהגמ' שם בע"ז- הגמ' מספרת שקרה כזה מקרה "שנפל(עכבר) לגו חלא... ואסר רב כהנא" אבל ענו לו שאין ללמוד משם לאסור מכיוון ש- "הוא(העכבר הזה) אימרטוטי אימרטוט"- דהיינו ששם אסרו מכיוון שהעכבר לא נימוח או נתן טעם אלא נחתך לחתיכות דקות קטנות ולכן נאסר.

סעיף ב'-עכבר שנפל לשאר משקין:

שו"ע- "אם נפל ליין ושמן או לשאר משקין פוגם בודאי ואין צריך ס' לבטל פליטתו"⁴⁸⁸.

רמ"א: "ולפי זה אם נפל לשומן נמי דינא הכי. ויש מחמירים בשומן ואפילו אם הוא קשה לפנינו אם שפכו מדי יום ויום שומן בקדירה ויש לספק שמא העכבר היה שם כשעירו עליו שומן רותח הכל אסור אפילו יש ס' בשומן נגד כל העכבר. ואם לא עירו עליו או שעירו עליו וידוע שלא היה שם העכבר כשעירו עליו והשומן בא לפנינו כשהוא קשה וכן נמצא העכבר עליו"⁴⁸⁹. סגי ליה בנטילת מקום ולא מחזקין איסור שמא היה השומן רך כשנפל שם וכבוש הוי כמבושל, דמותר מכח ספק ספיקא- ספק נפל שם כשהיה קשה ואם תמצא לומר כשהוא רך שמא נתקשה קודם שיעור כבישה"⁴⁹⁰. ובמקום שהשומן מאוס לאכול אסור להדליקו גם כן בבית הכנסת משום הקריבהו נא לפחתך. ובמקום הפסד גדול יש לסמוך על דברי המקילין"⁴⁹¹.

האם צריך לחשוש באיסור שנחתך לחתיכות דקות שמא נשאר ממנו במאכל ואינו בטל:

- **החשש לחתיכות שנשארו הוא דווקא בשרץ(טור, הרמ"א)-** דהיינו, אם נחתך העכבר ונפל למאכל בצורה שלא יכול להוציאו, כגון לתוך חומץ/שכר המעורבים במאכל עב, אע"פ שיש 60 במאכל כנגד האיסור ובטל טעמו- כל המאכל נאסר, כי חיישין שמא יבוא לאכול מהאיסור שבתוך המאכל. דברים אלו מדוקדקים **מרש"י, הגה"מ, מרדכי, והטעם הוא מכיוון ששרץ נאסר בכעדה- הרי שגם בגודל קטן של כעדה הוא נחשב בגדר בריה(כי כך היה בתחילת ברייתו) ממילא יוצא שאין לחתיכות השרץ דין ביטול ברוב כי חשיבי בריה שאינה בטילה אפי' באלף ואם יאכל האדם מן התבשיל- הרי שיאכל מן החתיכות הקטנות שבעין שאינם בטילות.**
- **החשש נכון בכל האיסורים(ט"ז, א')-** דין זה נכון לא רק בשרץ כי אם בכל האיסורים- שאם נחתכו בעניין שאינו יכול לבררם- הרי שכל המאכל נאסר, כי בכל איסורים חיישין שמא יבוא לאכול את האיסור. ואל תאמר שיש כאן דין של ביטול ברוב לחתיכות הללו(משא"כ בשרץ כי הוא בריה) מכיוון שהם נחשבות ל"ניכרות" מכיוון שאע"פ שאינו יכול להוציאם סו"ס הם לא נימוחו ונחשבות ל"ניכרות" ולכן אינם בטילות- ממילא גם בהם יש לחשוש שמא יאכל איסור. **גם מהשו"ע שסתם ולא כתב כרמ"א משמע שסובר ככתוב בט"ז-** שכל איסורים שנחתכו לחתיכות קטנות ונראים בתבשיל- אע"פ שאי אפשר להוציאם חשיבי כניכרים ולא בטלי.

סיכום: נחלקו הפוסקים מה דין שאר איסורים שנחתכו ונפלו למאכל (שיש בו פי 60 מהאיסור) בעניין שלא יכול לבררם?

הרמ"א סובר שהחתיכות הללו בטילות ב-60 ומותר המאכל ככל מאכל שבטל בו איסור בשישים, ואע"פ שהחתיכות לא נימוחו בתבשיל- כיוון שלא יכול להוציאם לא נחשבות לניכרות- והם בטילות, ורק בשרץ החמירו לאסור כי נחשב כברייה שלא בטילה.

הט"ז סובר שכיוון שהחתיכות איסור האלה לא נימוחו, אע"פ שאינו יכול להוציאם- מ"מ נחשבות ל"ניכרות" ולכן אינם בטילות ב-60 והמאכל כולו אסור.

⁴⁸⁸ **נחלקו הראשונים** האם דווקא בשכר/ חומץ חיישין שהעכבר נותן טעם לשבח ולכן אסור התבשיל בטעמו או שה"ה ליין ושמן ושאר משקים:

- **ר"ן, רשב"א, רמב"ם ועוד-** דווקא בחומץ ושכר משא"כ בשאר משקים שודאי פוגם.
- **הגאון** חולק שגם בשמן ויין יש ספק שמא משביח ויש לאסור.

בשו"ע פסק כרוב הראשונים.

⁴⁸⁹ **ט"ז(ג')-** לאו"ה שיטה מיוחדת שגם בספק אחד מקילים אם בא לפנינו על שומן קשה כי "אזלינן אחר שעת מציאתו". **ולרוה"פ** אין הלכה כמותו.

⁴⁹⁰ **ביאור פשט דבריו-** לשיטה המחמירה בשומן(שחיישין שעכבר נטל"ש בשומן)- אם יש לפנינו ספק אחד סביב השאלה האם העכבר נתן טעם בשומן, כגון שמסופקים האם העכבר נפל על השומן כשהיה רך(ואז נותן בו טעם) או כשהיה קשה(ואז לא נותן טעם)- מחמירים ואסור כל התבשיל. ואם מדובר כשעירו על העכבר רותחים וכך עבר טעמו לשומן- אז מחמירים לאסור הכל אפילו יש פי 60 מהעכבר בשומן כי אמרין שכל טיפה נגעה בעכבר ונעשתה נבילה בפני עצמה וממילא אין פה היתר כנגדו.

ואם מדובר בספק אחד ללא רותחים כגון האם נפל העכבר לשומן רך או קשה או כגון שודאי נפל לרך אלא שלא יודעים אם שהה שם מעת לעת שיאסור השומן משום כבישה- הרי זה ספק אחד באיסור תורה- כי טעם (משובח) כעיקר מן התורה ומחמירים לאסור כל התבשיל. אבל במקרים

סעיף ג'- דין דברים המאוסים:

שו"ע- "דברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהם כנמלים זבובים ויתושים שכל אדם בודל מהם למיאוסן- אפילו נתערבו בתבשיל ונמחה גופן לתוכו אם ההיתר רבה עליו מותרים⁴⁹², ומכל מקום כל שאפשר לבדוק ולהעביר במסנת בודק ומסנן".

רמ"א- "מיהו בחלא ושכרא יש לחוש כמו בעכבר".

סימן קה'- דין איסור שנפל לתוך היתר:

סעיף א- דין כבוש:

אלו של ספק אחד וללא רותחים- הרי שאם יש 60 בהיתר ביחס לעכבר- ודאי שהתבשיל מותר שכן גם אם ודאי נתן טעם לשבח ונפל על שומן רך ושהה שם מעת לעת- מ"מ אם היה 60 כנגדו הרי שבטל טעמו ושרי התבשיל, ורק ברותחין החמרנו שלא מועיל 60 כנגדו מהטעם שהוזכר לעיל.

אבל במקום שיש 2 ספיקות- כגון ספק נפל העכבר לשומן רך או יבש, וספק אם שהה שם מעת לעת- אין התבשיל נאסר.

⁴⁹¹ דהיינו כשו"ע שפסקין שאין לחשוש שעכבר נותן טעם לשבח אלא בשכר וחומץ בלבד.

⁴⁹² עיין לעיל בהערה על סעיף א' שנחלקו רב ששת ורביא ונפסקה הלכה כרביא שאמנם אסרה התורה שקצים אבל את הטעם שלהם לא אסרה והרי הוא נותן טעם לפגם, כי הוא מאוס, ולכן אינו אוסר התבשיל. דין זה נכון גם אם כל האיסור המאוס נמחה בתבשיל- כגון שג'ק נמחה בצלחת מרק- הכל מותר מכיוון שכשנמחה כבר אינו גופו של איסור אלא טעמו, וכאמור- לא אסרה התורה אלא גוף האיסור המאוס ולא טעמו, כרביא, וכן כתבו רוב הפוסקים.

אבל **בשערי דורא** (מובא בסוף הבית יוסף)- חולק שגם טעמים של שקצים וכל דברים המאוסים צריך 60 לבטלם ככל איסור. (לענ"ד פירוש- שאמנם נטל"פ- מותר, אבל שרצים שנתנו טעם זה לא פגם במרק, אע"פ שזה מגעיל בשכל ובנפש- אין זה חשיב נטל"פ אלא צריך 60 כמו כל טעם איסור שצריך 60 כנגדו. אבל כאמור- רוב הראשונים ככולם חולקים- שבדבר מאוס- אין טעמו אוסר ולא צריך 60 נגדו לעולם(ולא רק שנותן בפועל טעם פגום- כי בזה ברור שלא צריך 60 כנגדו גם לשערי דורא שהרי לכ"ע נטל"פ- מותר)).

תשובות הרשב"א, חלק א', סימן ק"א: שאלת עוד קדרה שלמה שנפל יתוש לתוך המרק ואינו נמצא שם. ואמרת שהכל אוסר שאין ביטול לבריה אסורה. ונסתפק אם עירה מן המרק בכף או בקערה וראה שאינו שם. אף על פי שהמרק שבקדרה אוסר מפני חשש הבריה מה שבכף או בקערה מותר או אסור? ואם תמצא לומר מותר נדון כן להתיר הקדרה עצמה אף על פי שבלועה מאותו מרק או לא.

תשובה: "דברים ברורים אני רואה כאן שאין הבריה אוסרת בכל מה שהיא מחמת פליטתה אלא מחמת ממשו והוא שתהא שלמה ושלא נפסדה צורתו. הא אם נחתך ממנה אבר או אפילו היא שלמה ונתרסקה ונפסדה צורתה אבד שמה והרי היא כשאר האיסורין ובטלה. ואלו דברים פשוטים לא ראיתי לכתוב ראיותיהן כי רבו. ומעתה מה שנבדק מן המרק ובידוע שאין שם גופה של בריה כמות שנפלה שם מותר. ואין כאן שום ספק. והקדרה עצמה מותרת בידוע שלא בלעה את הבריה כמות שהיא ולא תפלטנה כמות שהיא. ולפי שאמרת שפליטתה אינה אוסרת אלא בששים. וכמדומה שלמדת כן ממשנת (חולין דף צ"ו ב) גיד הנשה שנתבשל עם הגידין ששינו והרוטב בנותן טעם. ועלה בדעתך שאפילו היתוש והזבוב כיצא בו שצריך ששים כדי לבטל טעמו. אומר אני כי נראה לי שלא אמרו כן אלא בבריה שאינה מאוסה ולא בדילי אינשי מינה כגיד הנשה וצפור אסורה וכיוצא באלו. אבל כל דבר הנמאס ושדילין ממנו אנשים אינו אוסר בטעמו שהרי הוא נותן טעם לפגם. ונותן טעם לפגם אינו אוסר תערובתו אלא בטל ברוב. והראיה (ע"ז פ"ו דף ס"ח ב) מההוא עכברא דנפל לחביתא דשיכרא ואסריה רב. ואמר רבא נותן טעם לפגם מותר וטעמא דרב לא ידענא. אי משום דקסבר נותן טעם לפגם אוסר ולית הילכתא כותיה או קא סבר עכברא בשיכרא אשבוחי משבח. ומה ששינוי היה אוכל את התרומה וטעם טעם פשפש זורקא. מסתברא לי משום דחיישין שמא פשפש עומד בפיו בפני עצמו דאי אפשר לו לברור בתוך פיו ולפיכך זורקה".

וכן פסק בשו"ע להלן בסימן קז', ס"ב- שטעם דבר המאוס אינו אוסר. אולם עיין שם בש"ר(ז) בסופו שנטה להחמיר כדעת הרבה שהחמירו בכך- שטעם דבר מאוס אוסר ככל טעם איסור.

שו"ע- "איסור שנשרה עם היתר"⁴⁹³ מעת לעת⁴⁹⁴ בצונן מקרי כבוש והרי הוא כמבושל⁴⁹⁵ ונאסר כולו אבל פחות מכאן בהדחה סגי⁴⁹⁶.

⁴⁹³ בט"ז(א') הביא בשם האו"ה מספר דינים:

- א. אם שהה האיסור בכלי מעל"ע- הכלי נאסר, ומעכשיו צריך שישים כנגדו, ואפילו בדיעבד נאסר- וכל זה בכלי עץ/ חרס, אבל בכלי מתכת אין מצריכים 60 כנגדו בדיעבד.
- ב. היתר שנשרה בכלי איסור מעל"ע- נאסר המאכל.

הט"ז חלק על שני דינים אלו: א. מנין לאו"ה החילוק בין כלי מתכת(לקולא) וכלי חרס/עץ(לחומרא)- הרי דינים בד"כ שווה, ולכן גם כאן בשניהם- אין הכלי נאסר **בדיעבד** אם נשרה בו איסור מעל"ע. ב. "ולא אוכל להבין למה יאסור ההיתר בכלי של איסור בן יומו? דהרי האיסור (בכלי) הוא מחמת כבוש..." ונעשה כן אחר שעבר עליו מעל"ע ואז נחשב "כבוש" ואם כן מעתה כבר אינו בן יומו- ונטל"פ- א"כ היאך אוסר כעת את ההיתר ששרוי בו.

ומ"מ גם לאו"ה שמחמיר שהסיר שנכבש בו איסור- נאסר, זה רק עד מקום הכבישה ולא יותר מכך, גם למ"ד שכבוש כמבושל ועולה ואוסר כל האיסור אף זה שמחוץ לכבישה.

מתוך כך יש לדון בדבר כלי פרווה/ כלי בשרי ששרו בו חלב 24 שעות- מה דין החלב ומה דין הכלי?

לגבי החלב עצמו ראינו שהאו"ה אסר מאכל שהונח 24 שעות בכלי אסור, אבל הט"ז חלק עליו שלא יתכן לאסור כי זה נכבש 24 שעות וממילא זה אחרי מעל"ע ולכן החלב לא נאסר, ונראה להיתר חלב כזה כדברי הט"ז.

לגבי הכלי- נראה לסמוך ג"כ על דברי הט"ז- שבדיעבד בכלי מותר ולא נעשה חלבי או איסור(משום בו"ח), אבל לכתחילה גם הט"ז אוסר. ולכן כלי פרווה שנכבש בו בשר, או סכין חלבית שבטעות נפלה לכלי בשרי עם בשר שבכיוור- לכתח' יש לאסור את השימוש בכלי זה וצריך להגעילו, אבל בדיעבד אפשר להיתר שימוש בו.

⁴⁹⁴ **מהו שיעור הכבישה כדי שייחשב כמבושל:**

- **הרא"ש(שם)** "ושמעתי בשם הריצב"א דאם שהה בתוכו יום שלם מעל"ע נקרא כבוש ובלוע ופולט כמבושל" והביא לכך ראיה מדיני בשר וחלב- "וראיה מדאמרין בפסחים דף מד:- בשר וחלב חידוש הוא דאי תרי(שרה) ליה **כולי יומא** בחלבא- שרי, ואי בשיל ליה אסור, ומה חידוש הוא (הרי) כל איסורי תורה נמי דינים כך דצונן בצונן לא מיתסר ולא בלע, אלא ודאי זהו חידושו- דכל איסורין שבתורה... אם שראו יום שלם נאסרו מטעם כבוש, ובבו"ח חידוש הוא דאינו נאסר אלא דרך בישול".
- **המרדכי בשם ר"ת** "דבשהה ג' ימים הוי כבוש". והביא ראיה מע"ז לג, א'- גבי קנקנים שבלעו איסור שצריך למלא אותם שלושה ימים ולערות המים ואז נפלט האיסור, אם כן- כפולטו כך בולעו והרי שכבוש נבלע ב- ג' ימים. וכ"כ ראבי"ה.

השו"ע פסק כרא"ש- שכבוש היינו יום שלם מעל"ע.

⁴⁹⁵ מקור דין כבוש כמבושל נלמד מהגמ' בחולין דף צז:- "מליח הרי הוא כרותח, כבוש הרי הוא כמבושל". וכן משמע משאלת ותשובת הרא"ש על הסוגיה בע"ז, דף סח על העכבר שנפל בחומץ- ששאל כיצד יתכן שהעכבר יאסור הרי מדובר בנוזל קר ותירץ שמדובר ששהה שם מעל"ע. **דין כבוש הוא מהתורה** וזה נלמד מהגמ' בפסחים מד:- שאומרת שבבשר וחלב יש חידוש שאין בהם דין כבוש אלא נאסרים רק בבישול- מכאן נדייק שבשאר איסורים כבוש אוסר מהתורה. נפק"מ לעניין ספק.

הרשב"א כתב- שכבוש כמבושל היינו לעניין שטעם האיסור מתפשט בכולו כדרך שמתפשט בבישול ואינו נותר בנטילת מקום כצ'ל, דהיינו שלא נאמר שרק החלק החיצוני של הבשר שנגע בנוזל נאסר ונתירו ע"י קילוף אלא האיסור עובר ונכנס לכולו. לגבי איסור שנכבש מקצתו- עיין בהמשך בדברי הרמ"א בסעיף זה.

האם דין כבוש כמבושל הוא בכל המשקים:

- רש"י(וכן ההג"מ בהבנת הרא"ש שנדחה) משמע- שדוקא בחומץ יש דין כבוש שאוסר. אבל בשאר משקים לא.
- רא"ש שהביא את דעת ריצב"א ומהמרדכי נראה שדין כבוש הוא בכל המשקים. וראייתו ממסכת שביעית, פ"ז, מ"ז- "ורד ישן שכבשו בשמן חדש- חייב בביעור"- דהיינו, ורד מגידולי שביעית שנשרה בשמן של שנה שמינית- הרי הוא אוסר אותו אם שהה בו(הורד) מעל"ע. מכאן שכל משקה נותן טעם בכבישה כמו חומץ.

בשו"ע פסק כרא"ש- שבכל משקים יש דין כבוש, והיינו שהיה כבוש שם מעת לעת.

בהמשך הוסיף השו"ע לפסוק כרא"ש שהחמיר בציר וחומץ- שמה שכבוש בהם יש לו דין כבוש אפילו בזמן קצר של כדי רתיחתו, ולא צריך בהם מעת לעת.

ואם הוא כבוש בתוך ציר או בתוך חומץ⁴⁹⁷ (דברי עצמו) אם שהה כדי שיתננו על האור וירתיח ויתחיל להתבשל הרי הוא כמבושל ובפחות משיעור זה לא נאסר אלא כדי קליפה (ועי' לעיל סימן ע' מדין בשר שנפל לציר)".

רמ"א - "וכל מקום דאמרינן כבוש כמבושל אפילו מה שחוץ לכבישה אסור דעל ידי הכבישה שלמטה מפעפע למעלה כמו בבישול (רשב"א) ויש מקילין במה שבחוץ (או"ה)⁴⁹⁸.
וספק כבוש אסור מלבד בבשר עם חלב⁴⁹⁹ דאזלינן לקולא דמן התורה אינו אסור רק בבישול ממש⁵⁰⁰".

מספר נפק"מ בין כבוש למבושל:

- א. בשר הכבוש בחלב אסור רק מדרבנן- נפק"מ לעניין הנאה שמותר, ולעניין ספק נכבש שמקילים, משא"כ בבשר מבושל עם חלב שאסור מהתורה וגם בהנאה ומחמירים בספק.
- ב. מה שמחוץ לכבישה- האו"ה היקל שאינו נאסר והרמ"א הביאו וכן פסקו רוב אחרונים. לעומת בישול שכמובן אפילו חלק נתבשל- הכל אסור כי האיסור מתפשט לכולו.
- ג. כלי שנכבש בו איסור- הט"ז כתב שאין הכלי נאסר בדיעבד(שלא כמו באו"ה שמובא בט"ז שאסר בדיעבד כלי עץ וחרס שנכבש בהם איסור), ואילו בבישול ודאי לכ"ע הכלי נאסר.
- ד. כבוש אינו כמבושל לעניין בישולי עכו"ם, כי בבישולי עכו"ם אסרו רק בישול באש- **סימן קיג, סעיף יג'**.
נפק"מ נוספות- עיין שו"ת "היכל שלמה" עמוד שט'.

⁴⁹⁶ **האם גם שמן זית בולע בכבישה בפחות מעל"ע: פת"ש(ב')- שבו"י**- חלב שנפל תוך כד שמן זית והרגישו בו אחר שעה או שתיים ולא היה שישים בשמן נגד החלב- לכא' פשוט להתיר דצונן בצונן לא בלע. אבל דעת התוס' - שמן זית בולע ופולט אף בצונן לפי שהוא עז וחרף, ואע"פ שיש לדחות דבריהם מ"מ אין להקל נגד דעת התוס' אם לא במקום הצורך או הפסד מרובה. אבל יש שחלקו שאפילו בלא הפסד מרובה אין לחשוש ששמן זית יבלע בכבישה שלא מעל"ע.

⁴⁹⁷ **הרא"ש כתב** שיש להחמיר במה שכבוש בציר- ששיעור הכבישה בו כדי שיאסור התבשיל זה כשיעור נתינתו על האור עד שיתחיל לרתוח= מספר דקות, ופחות משיעור זה נאסר כדי קליפה. בבית יוסף הסיק מדברי הרא"ש הנ"ל- שה"ה לכבוש בחומץ שדינו ככבוש בציר- שבשיעור של עד שיתחיל להירתח- יהיה אסור כל הכבוש בו.

הש"ך(ב') כתב שקשה ממספר מקומות בהם רואים במפורש שאמנם יש לחלק בין ציר לשאר משקים אבל חומץ חשיב כשאר משקים לעניין שצריך כדי שיכבוש שיחכו מעת לעת. "ולכך העלה(הש"ך) דבאמת חומץ שוה לשאר משקים שלא נאסר עד שישהה מעת לעת(באר היטב, ד').
הש"ך גם הקשה על השו"ע מסימן קד'- שם פסק המחבר שעכבר ששהה בחומץ אסור אותו רק אם שהה שם מעת לעת- א"כ איך כאן אמר שיש דין כבישה בחומץ בפחות מכך? מכל כך רצה הש"ך להוכיח שבחומץ יש דין כבישה כשאר משקים רק מעת לעת.
האחרונים תירצו את קושייתו של הש"ך על השו"ע מסימן קד':

א. **דגו"מ**- בסימן קד' יש ס"ס ולכן מקילים- ספק אם עכבר פוגם או משיביח וגם אם משיביח- ספק אם שיעור כבישה מעת לעת או שלושה ימים(כר"ת וראבי"ה).

ב. **משב"ז**- בליעת חומץ וציר בשהה כדי שירתח על האש היא רק מדרבנן- ולכן בסימן קד' שיש ספק האם עכבר משיביח או פוגם- הוי ספק בדרבנן ולקולא.

ג. **חו"ד**- בסימן קד' מדובר בחומץ חלב שבו צריך מעל"ע וכאן בחומץ חזק שאפילו בפחות מכך נחשב לכבוש.

⁴⁹⁸ **מה דין חלק המאכל שהיה מחוץ לכבישה- האם נאסר ככל בישול המפשיט את האיסור לכל או שרק החלק הכבוש נאסר:**
כל זה מובא בדרכי משה(א') ומקורו באו"ה. מי שאומר שהאיסור עולה גם למה שמחוץ למשקה- מכיוון שכבוש כמבושל- לכל הדינים, וכמו שבבישול עולה גם למה שבחוץ כך גם בכבוש, אבל מ"ד שמה שבחוץ מותר זה מכיוון שסובר "שאין חלב מפעפע למעלה בצונן".

לעניין כבישה אין חוששים לכך שאיננו בקיאים בין כחוש לשמן: בש"ך(א') כתב שבתורת חטאת כתב שיעקר הדין בזה לקולא- שמה שמחוץ לכבישה שרי אם מדובר בכחוש. והוסיף הש"ך- שאע"פ שאנחנו בד"כ לא מחלקים בין כחוש לשמן מכיוון שאין אנו בקיאים מה נחשב כחוש ומה שמן(רמ"א סעיף ה')- מ"מ כאן אנו מתירין בכבוש את מה שמחוץ לציר. כי דווקא בצליה ומליחה מחמירים שאין לחלק בין כחוש לשמן, אבל בכבישה (שהיא קלה מהם) לא מחמירין כולי האי ויהיה מותר לפי התורת חטאת מה שמחוץ לכבישה. **בדגו"מ וברעק"א חלקו על הש"ך**

סעיף ב- חום כלי ראשון וכלי שני:

שו"ע- "חום של כלי ראשון⁵⁰¹ שהיד סולדת בו⁵⁰² מבשל ואוסר כולו. אבל חום של כלי שני⁵⁰³ אינו מבשל, ויש אומרים⁵⁰⁴ שגם כן אינו מפליט ואינו מבליע ויש אומרים⁵⁰⁵ דמכל מקום הוא מפליט ומבליע ואוסר כדי

וכתבו שמסתימת הרמ"א משמע שמה שמחוץ למשקה אינו נאסר בין בכחוש בין בשמן, שהרי הרמ"א לא חילק, וכך אנחנו מסתדרים על הקושי של הש"ך מדוע כאן חילק הרמ"א בין כחוש לשמן- שלפי דברי הרעק"א והדגו"מ כלל אין חילוק ביניהם כי בשניהם מקילים.

סיכום דין כבוש מקצתו: יש מי שהחמיר שכבוש כמבושל לגמרי- כך שמה שאפילו מחוץ לכבישה נאסר- כי בכבישה כמו בישול האיסור מתפשט לכל. האו"ה הביא שיש שהיקל שבכבוש בצונן אין האיסור מתפשט למה שמחוץ לכבישה. הרמ"א הביא את 2 הדעות. בש"ך כתב להקל שלא נאסר מה שמחוץ למשקה אם מדובר בכחוש, אבל שאר אחרונים כתבו שלא מצינו חילוק זה ולרמ"א מותר מה שאינו כבוש, בין כחוש בין שמן. **למעשה-** רוב אחרונים כתבו להקל שמה שמחוץ לכבישה מותר.

⁴⁹⁹ פת"ש(ד)- חוות דעת- אבל לבשלן אסור אם ספק נכבשו יחד בשר וחלב כי אז זה ספק דאורייתא.

⁵⁰⁰ כיוון שכבישה היא מדאו' הרי שבספק שלה מחמירים, ורק בשר וחלב שמדאו' אסור רק בדרך בישול אז בספק מקילים. **הט"ז(ג') חולק** שאמנם כבישת בשר וחלב מדאו' אבל אין להחמיר אלא בספק שיש כאן בודאי איסור ומסופק איזה הוא כגון בשתי חתיכות לפיו שאחת נכבשה מעל"ע ואחת מותרת- בשם מחמירים, אבל כאשר מסופק על חתיכה האם שהתה מעל"ע ואסורה- אין להחמיר מכיוון שלא הוחזק כאן איסור! **מחלוקת אחרונים האם להחמיר בספק שהה מעל"ע(פת"ש, ג')** (האם הלכה כרמ"א או כט"ז):

- **כו"פ-** הלכה כט"ז, ורק ביש לפנינו 2 חתיכות שאחת בודאות נכבשה מעל"ע ואחת לא- שם מחמירים בספק, כי ודאי יש איסור, אבל בספק על חתיכה אחת אם נכבשה מעל"ע- מחזיקין אותה בחזקת כשרות ושרי.
- **בשו"ת ת"י-** חלק עליו שהעיקר להלכה כרמ"א- וגם ספק אם נכבש מעל"ע- מחמירים לאסור.
- **בתשובות נוב"י (ממצע)-** שכבוש כמבושל הוא דווקא לאותם המפורשים במשניות וכן בשר שטבעו לתת טעם כשהוא כבוש אבל יש דברים שאין טבעם לבלוע בכבוש, ובהם יש להקל בספק כבוש. מכיוון שהיו ס"ס- ספק יש במאכל זה דין כבישה וגם אם כן- ספק אם נכבש.

⁵⁰¹ המקור לכך שכלי ראשון מבשל הוא בגמ' **שבת דף מב:** "האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוך תבלין(כי כ"ר מבשל)) אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחו(כלי שני אינו מבשל)". לכן כאן בודאי שכלי ראשון חם מבשל וכל הדין הוא לגבי כלי שני- כי מדברי הרשב"א המובאים בטור משמע שכלי שני שהיס"ב גם מפליט ומבליע.

לגבי עירוי כ"ר ישנה מחל' המובאת בתוס' על הגמ' בשבת שם- לר"ת עירוי כ"ר ככ"ר, לרשב"ם- עירוי כ"ר ככ"ש שאינו מבשל. ובש"ך(ה') מאריך בתחילתו בהבאת מחלוקת זו, ומ"מ לשניהם כלי ראשון מבליע או מפליט ולכן צריך בו כדי קליפה.

⁵⁰² **הש"ך(ה') בסופו** כותב **שהמהרש"ל** סובר שבכ"ר שעל האש אע"פ שאין היס"ב- יש להחמיר ולומר שהוא מבליע איסור, אבל **הש"ך דחאו**. **מ"מ כתב הש"ך-** להצריך להסיר כדי קליפה כפי שכתב בתורת חטאת ואע"פ שמדברי הפוסקים לא נראה כן. **ובפת"ש(ו') מביא** אחרונים נוספים שאומרים להחמיר כמהרש"ל במקום שאין הפסד.

⁵⁰³ **כגון-** איסור שנפל לכ"ש של היתר או היתר שנפל לכ"ש של איסור.

⁵⁰⁴ **דעה זו מובאת ברשב"א**, וכתב עליה הרשב"א- "ולא נהירא שהרי חום של בית השחיטה וחום חלב הכסלים מפליט והם פחותים מכלי שני". לכן כתב הרשב"א את דעתו שכלי שני שחם כן מבליע ומפליט, כפי שיתבאר בדעה השניה בשו"ע.

חשוב לשים לב להגדרה- לכ"ע כלי שני אינו מבשל אלא שעדיין יש לחוש באיסור שנפל לכ"ש של היתר או היתר שנפל לכ"ש של איסור **שמא** הוא מפליט או מבליע(ואם כן צריך כדי קליפה(או שכל היתר נאסר, כפי שיתבאר בהמשך בדעת הט"ז) כדי להיתר את המאכל שנגע באיסור בכלי שני כי ההיתר בלע מן האיסור מעט, בעוד שבבישול נאסר כל המאכל כולו), ובזה נחלקו הדעות המובאות בשו"ע.

⁵⁰⁵ **דעת הרשב"א עצמו**, עיין הערה קודמת שלומד זאת מחום בית השחיטה שמבליע אע"פ שאין בו חום שהיס"ב. זה לשונו- "אלא כל חום שעל ידי האש מפליט אפילו אין היד סולדת בו". **מפשט** הרשב"א נראה שאפילו איסור שמעט חם גם אם אין היס"ב- מבליע כדי קליפה לרשב"א, **אבל נראה להסביר שכל מה שהחמיר הרשב"א זה בכלי שני שהיס"ב ובו אמרין שבלע/ פלט מהאיסור** (קליפה או כולו(רש"ל)).

בטור הקשה על דברי הרשב"א- שהנידון אינו דומה לראיה שכן הרשב"א רוצה ללמוד מדין חום בית הצואר לכלי שני וכד'- שכל איסור שחם בכל חום שהוא מפליט איסור להבליע בכל היתר ולאסור כולו, ולא דמי כי חום בית השחיטה מפליט רק כדי קליפה ולא אוסר את כל ההיתר- אז אי אפשר ללמוד ממנו לכלי שני שיאסור הכל. **ולכן כתב הטור שאולי כוונת הרשב"א בלימוד מחום בית השחיטה** "לומר דחום לתוך חום(כגון היתר חם שנפל לכלי ראשון חם) אינו אוסר גם כן אלא כדי קליפה(כמו בית בצואר)".

קליפה, וראוי לחוש להזהר בדבר לכתחילה (ועי' לעיל סי' ס"ח ס' יג) אבל בדיעבד מותר בלא קליפה ובהדחה בעלמא סגי⁵⁰⁶ (ועיין לעיל סימן ס"ח צ"ב וצ"ה נתבארו דיני כלי שני ועירווי").

אבל הבי"ד (ד"ה כתב הרשב"א) תמה מאוד על דברי הטור בהבנת הרשב"א שכן לא יתכן לומר שהרשב"א רצה לומר בדימוי לחום בית השחיטה שחם לתוך חם (כלי ראשון) אינו אוסר אלא כדי קליפה (שזה מה שהטור הסביר ברשב"א), שהרי הדבר ידוע ומוכח ממספר מקורות שאין הדין כן (אלא ודאי שחם לתוך חם בכלי ראשון אוסר כולו). כך למשל מוכח מהגמ' בפסחים עו, א'- "בחם לתוך חם וכן צונן לתוך חם- אסור, ובחם לתוך צונן אמרינן קולף"- על כרחין א"א לומר דאסור דאמרינן גבי חם לתוך חם או צונן לתוך חם לאסור פירושו כדי קליפה בלבד, שהרי רק בחם לתוך צונן אמרה שם הגמ' במפורש שצריך לקלף- הרי שהאסור שבשאר הוא אסור כולו. וממשיך הבי"ד- "וזוהו דבר שאפילו רב בי רב דחד יומא לא יטעה בו, כ"ש הרשב"א שהוא אורו של עולם.."- א"כ איך הטור יכול להסביר בו דבר כזה?

לכן מסביר הבי"ד הסבר אחר בדברי הרשב"א- שלעניין כלי ראשון ברור שחם לתוך חם אוסר כולו, ולא בזה עסק כאן הרשב"א, אלא עוסק בכלי שני שהי"ב ורוצה להוציא מדעת הטועים שבחום כזה מספיקה רק הדחה של האיסור שהרי כל שני אינו מבשל- **קמ"ל הרשב"א** שגם בכלי שני אע"פ שאינו מבשל הוא דומה לחום בית השחיטה שגם הוא חומו נמוך ומ"מ גם בו צריך קילוף כדי קליפה ולא מספיקה הדחה, כך גם בכלי שני שהי"ב יצטרכו נטילת כדי קליפה ולא תספיק הדחה. א"כ הרשב"א בא להחמיר ולא להקל.

הט"ז (ד' הבין אחרת את קושיית הטור על הרשב"א וממילא כבר אין מקום לקושיית הבי"ד על הטור: הטור לא רצה לומר שלרשב"א כלי ראשון חם (י"ב) לחם אינו אוסר כולו- שהרי זה דין מוחלט, אלא הטור הבין שהרשב"א לא מחלק בכלי שני ואומר שכל חום שהוא בכלי שני אוסר- בין חום שהי"ב בין פחות מכך- לחומר שאוסר **כולו**- ועל כך כתב הטור שאין ראייה לכך מחום בית השחיטה כי שם אין אוסרים אלא כדי קליפה- אז אל תוכיח לי משם שזה חום שאין הי"ב ואסרו- כי אסרו רק כדי קליפה ולא הכל. ולכן תירץ הטור את הרשב"א שמה שאמר הרשב"א שכלי שני דיניו שוים בכל חום היינו לקולא- שגם בחום שהי"ב סגי ליה בקליפה. כך יוצא שאין מקום לקושיית הבי"ד כלל כי לא רצה הטור להתיר כלל חם לחם של כלי ראשון. ועל דברים אלו של הרשב"א אמר הטור- שאינם נכונים כי בכלי שני בחום שהי"ב אסור הכל ולא רק כדי קליפה. יוצא שיש חילוק בתוך כלי שני בין י"ב שאוסר הכל לאין י"ב (שאוסר רק כדי קליפה) אז מדוע לא חילק גם הרשב"א. ויוצא לדינא מכל זה שגם בכלי שני שהי"ב- אוסר כל המאכל ולא רק כדי קליפה.

⁵⁰⁶ נראה שהשו"ע חשש לשיטת הרשב"א שאיסור שבושל בכלי שני שהי"ב מפליט איסור וצריך כדי קליפה, וכמו שנלמד מחום בית השחיטה. אבל בדיעבד אפשר להקל כדעה הראשונה ולהתיר במקרה כזה בהדחה בלבד.

הש"ך (ה') פסק להחמיר בכלי שני (כרשב"א)- שכל שבושל איסור בחום שהי"ב בכלי שני- יש לקלף את המקום שנגע באיסור, א"כ יש הפסד מרובה ואז אפשר להקל- היינו פסק כשו"ע. **אבל הט"ז (ד') החמיר יותר**- שאוסר במקרה כזה את כל המאכל ולא רק כדי קליפה, **כשיטת המהרש"ל**. אבל גם לט"ז- במקום הפסד יש להקל בדיעבד בכלי שני שאינו מפליט או מבליע. ואם זה בכלי שני שאינו בו חום שהי"ב- מספיקה הדחה.

סיכום:

- **כלי ראשון** מבשל ואוסר הכל.
- **עירוני כלי ראשון**- אמנם נחלקו ר"ת- רשב"ם האם יש בו ביטול אבל שניהם מודים שמ"מ הוא מבליע או מפליט ולכן אוסר כדי קליפה (ש"ך, ה' בתחילתו, וכן משמע משיטת השו"ע בסין סח', סעיף י'). **הט"ז** הולך לכל אורך הסעיף כמהרש"ל שמחמיר אפילו בכ"ש וכש"כ בעירוני כ"ר- שאוסר הכל.
- **כלי שני**- אם אין בו חום שהי"ב אפילו הוא חם במקצת- אינו אוסר ומספיקה הדחה (למרות שבפשט הרשב"א משמע שאפילו במקרה כזה יש לאסור אבל ישנו הסבר אחר ברשב"א). אבל אם יש בכלי שני חום שהי"ב- ישנה דעה מיקלה (מובאת ברשב"א ובטור) שכלל אין בעיה בכלי שני כי אינו מבשל וגם אינו מבליע או מפליט- ולכן מספיקה הדחה- וכן פסק בשו"ע לעניין דיעבד. **אבל יש את דעת הרשב"א**- שכלי שני שהי"ב מבליע ומפליט ולכן האיסור עובר לכלי/ למאכל ההיתר. **נחלקו האחרונים** האם במקרה כזה האיסור עובר לכל המאכל (מהרש"ל, ט"ז) או שמספיק רק כדי קליפה (ש"ך ורוה"פ). **בשו"ע פסק כדעה זו לכתחילה** להצריך כדי קליפה. במקום הפסד לכ"ע אפשר לסמוך על מ"ש שכלי שני אינו מבליע או מפליט כלל.

הלכה למעשה- פוסקי זמנינו:

- **קיצושו"ע (הלי בב"ח סי' יב' פ"ד, ס"ג)**- באיסור דרבנן יש להקל כדעת הש"ך לאסור כדי קליפה (ובמקום הפסד מספיקה הדחה), אבל באיסור דא"י יש להחמיר כט"ז לאסור הכל כמהרש"ל (א"כ יש הפסד מרובה).

סעיף ג' - תתאה גבר:

שו"ע - "נפל איסור חם לתוך היתר חם דכלי ראשון או אפילו איסור צונן לתוך היתר חם - הכל אסור דתתאה גבר על העליון ומחממו עד שמפליט בתחתון, ואין צריך לומר דהיתר צונן לתוך איסור חם שהכל אסור. אבל אם העליון חם והתחתון צונן אינו אסור אלא כדי קליפה אפילו אם העליון החם איסור⁵⁰⁷".

רמ"א: "וכל זה לא מיירי אלא בחום כלי ראשון⁵⁰⁸ כגון מיד שהסירה מן האש מניחו עם היתר, אבל אם כבר מונח בכלי שני ואחר כך מניח ההיתר אצלו או עליו אינו אסור כלל דכלי שני אינו אסור כמו שנתבאר (כך

- ספר "הכשרות", פרק י', סעיף עח' (עמ' רפח') כתב - "תבשיל חלבי או בשרי שהועבר ל"כלי שני" (צלחת, קערה כד') ועדיין חום התבשיל שהי"ב, אפילו אין פי 60 בתבשיל כנגד חלק הכף שנתחב בסיר, ואפילו הכף (החלבית) בת יומה - התבשיל מותר", ובהערות כתב - שפסקין כש"ך, שבישול בכלי שני בדיעבד אינו אסור כלום והתבשיל מותר, ולא רק בהפסד מרובה כט"ז.

בדוק את העניין - נכתב על דעת עצמי: מה דין מזלג חלבי בן יומו שאכלו איתו בשר חם שהוציאו מסיר שעל האש והניחו בצלחת?

ומה הדין במקרה כזה שהכניס את הכף למרק/תבשיל בשרי?

באופן פשוט פסק המחבר שכלי שני לא מבשל, ואולם חשש לרשב"א שכלי שני מבליע ומפליט כ"ק ולכן לכתח' יש לאסור כדי קליפה מן התבשיל ולהגעיל את הכלי ובדיעבד שרי עם הדחה בלבד. אבל לבני אשכנז נראה שאסור כל התבשיל/מרק מכיוון שפסקין הלכה למעשה כט"ז שהביא את המהרש"ל שכלי שני חם שהי"ב אסור הכל - ולכן להם יהיה אסור לאכול את כל התבשיל - שנאסר כולו מהמזלג הבשרי וכן את המזלג צריך להגעיל (כל זה כמובן באינו שישים כנגד הכף...). אולם ראינו בשם "ספר הכשרות" שאם קרה כזה דבר - פסקין כש"ך שהמאכל איננו נאסר אם מדובר בכלי שני.

וגם אם נחמיר הלכה למעשה כט"ז לאסור כל התבשיל בכלי שני שהי"ב כל זה בבישול - דהיינו בכף שהוכנסה לתבשיל - אוכל עם רוטב/מרק/מאכל שמן שאוסר הכל, ולמהרש"ל גם בכלי שני.

אולם, אם מדובר שהשתמש עם כלי חלבי בן יומו לאכול מאכל בשרי שאין בו רוטב - כגון בשר/אורז בשרי/עוף וכד' - הרי זה נחשב לצליה, והרי צליה לכ"ע אינה אוסרת יותר מכדי נטילה. וגם בצליה ל"א שאוסר כדי נטילה אלא באיסור עצמי, שע"י הצליה עובר כדי נטילה להיתר, אבל אם האיסור איננו עצמי, אלא בלוע, הוא לא עובר להיתר בלי נזל(כמבואר בסעיף ז'). ולכן לשאלתינו, לכא' כלל לא היה צריך להאסר הבשר, כי אין נזל. אבל הרמ"א שם כתב שכלי כן מעביר למאכל אפילו באיסור בלוע, שאין בו איסור עצמי, וא"כ חזרנו לדינא - שיש כאן מקרה של צליה והבשר נאסר כדי נטילה. ואל תקשה שהרי לרמ"א לא מחלקים בין כחוש לשמן ותמיד מחמירים שהכל שמן ואוסר כמו בבישול "כי אין אנו בקיאים", שאין לומר "אין אנו בקיאים" אלא באיסור עצמי אבל לא באיסור בלוע(כמבואר בסוף הברא היטב יט') - וכך יוצא לשאלתינו, שזה כן כדין צלי והבשר נאסר כדי נטילה. אבל גם בזה נראה שאפשר להקל כי מה שאמרנו להחמיר בכ"ש חם שהי"ב היינו בכלי שני עם תבשיל/רוטב/מרק = בישול, אבל צליה בכלי שני אינה אוסרת כלל, כך יוצא שאם הבשר/אורז הועבר לכלי שני - הוא לא יאסר כלל אפילו הוכנסה לו כף בשרית בת יומא, ורק למהרש"ל שסובר שיש דין גוש(ככלי ראשון) נאמר שבשר חם מאוד בכלי שני נחשב ככ"ר וממילא יש דין צליה אבל גם אז לא נאסר יותר מכדי נטילה, ומ"מ לא נראה להחמיר כולי האי לחוש בכל זה גם למהרש"ל זה. צריך לשים לב לדברי

הרמ"א בסעיף ז' - שבכלי אין לחלק בין איסור עצמי לבלוע.

לסיכום, יוצא למעשה, שאם מדובר בבשר חם בכלי שני בלא רוטב - הבשר איננו נאסר כלל וצריך הדחה. וגם לגבי המזלג/כף נאמר שאינו נאסר כלל, מכיוון שהבשר אין בו איסור עצמי לאסור את המזלג בצליה, ואיסור בלוע איננו אוסר בנגיעה שע"י חום ללא נזל(סעיף ז'). כך ייצא שהמזלג יהיה מותר(אא"כ נחוש למהרש"ל שאומר ע"פ שיטת הש"ך במחלוקתו עם הט"ז בסעיף ז' שגם בשר שנכנס לו לחלב נעשה איסור עצמי ואז אוסר גם הכלי, אבל נראה שאין לחוש לכך בכלי שני).

לכן הלכה למעשה - תבשיל בשרי בכלי שני שהוכנסה לו כף חלבית בת יומה - בדיעבד מותר, והמחמיר כט"ז תבוא עליו ברכה. אבל בבשר יבש/מאכל יבש בכלי שני ללא רוטב שנחתך בסכין חלבית בת יומא-לכ"ע הבשר מותר באכילה וטוב להדיחו לפני כן, והסכין ג"כ מותרת ע"י הדחה.

⁵⁰⁷ המקור לדינים אלו: פסחים עו, א' - "איתמר - חם לתוך חם דברי הכל אסור, צונן לצוך צונן דברי הכל מותר. חם לתוך צונן וצונן לתוך חם - רב אמר עילאה גבר, ושמואל אמר תתאה גבר". וכתב שם רש"י - "אע"פ דהלכתא כרב באיסורי, בהא הלכתא כשמואל דהא תניא תרתי מתניתא כוותיה, וכן פסקו כל הפוסקים".

משמע מלשון הר"ן חולין מא ע"ב).
 ואם הניחם זה אצל זה אם שניהם חמים מחום כלי ראשון הכל אסור ואם האחד צונן ההיתר צריך קליפה
 במקום שנגע⁵⁰⁹ (ארוך, והגהת ש"ד).
 איסור שהניחו בכלי היתר או להיפך אמרינן ביה גם כן דין תתאה גבר כמו בשתי חתיכות⁵¹⁰ ועיין לעיל סימן
 צ"ד אם חתך בשר בסכין חולבת.
 אסור לערות מכלי שיש בו שומן כשר לנר דולק שיש בו חלב או שומן איסור⁵¹¹ (מרדכי) ובדיעבד אין לחוש".

סעיף ד' - איסור שאוסר בצליה:

שו"ע - במה דברים אמורים כשנפל לתוך התבשיל מפני שהרוטב מוליך פליטת האיסור ומערבו בכל
 התבשיל, אבל איסור בין חם בין קר שנפל על הצלי⁵¹² שאצל האש אינו אוסר אלא כדי נטילה⁵¹³ שהוא כעובי

⁵⁰⁸ **"דבר גוש"** - כדי לאסור איסור שנפל על היתר או הפוך מדין תתאה גבר - מחייב הרמ"א שהדבר התחתון שהוא חם יהיה בכלי ראשון ורק בגלל חום כלי ראשון זה הוא יאסור את שנפל עליו, אבל לולא חום כלי ראשון אין לאסור, כי דבר גוש אינו נחשב ככלי ראשון. **לעומתו המהרש"ל חולק שדין זה יתכן גם בדבר גוש (ש"ך ח"):** כי דבר גוש שהי"ב נחשב ככלי ראשון (עיין בגר"א, יז').
הש"ך בשם האו"ה חולק כי משמע שכלי ראשון תלוי בדפנות שלו כפי שביארו תוס' את חילוק בין כלי ראשון לשני - ולכן דבר גוש שאין בו דפנות - לא נחשב לכלי ראשון להחמיר ולאסור הנוגע בו.
⁵⁰⁹ ובשר וגבינה שנגעו זה בזה שאחד מהם צונן והשני חם - שניהם צריכים כדי קליפה (ש"ך ט'), ט"ז ה').
הרש"ל חולק על הרמ"א וכותב שאם האיסור חם וההיתר קר ומונחים זה אצל זה - אסור הכל, שלא כרמ"א שכתב במפורש שכשנפלה קר - אסור רק כדי קליפה. אבל אם ההיתר חם והאיסור קר גם הרש"ל מודה שנאסר רק בכדי קליפה. **וכתב בט"ז ה')** - שנראה להחמיר כרש"ל במקום שאין הפסד.

⁵¹⁰ **דין תתאה גבר בכלים (ש"ך, י')** - מהרש"ל חלק על הרמ"א וכתב שלגבי כלים לא נכון לומר תתאה/עילאה גבר, אלא דווקא במיני אוכלין שטבעם להיות קר וחם, משא"כ בכלי שאין לו טבע כזה וכל שיש אצלו חם - מפליט ובו לע בכל המאכל/ הכלי. ולכן אומר המהרש"ל שאם למשל נפל איסור חם לכלי צונן - לא אומרים שהכלי נאסר רק כדי קליפה אלא נאסר כולו. **אבל הש"ך חולק עליו** מכל וכל שמכל הראשונים לא נראה כן ואפילו הוא סותר את עצמו ולכן יש להעמיד הדברים כרמ"א שדין בליעה בכלים כדין מאכלים לענין "תתאה גבר", ולכן אם נפל איסור חם לכלי קר - הכלי נאסר רק כדי קליפה כפי שפסק המחבר לענין מאכלים.

⁵¹¹ **דין ניצוק:** הסיבה לאסור - משום שתתאה גבר והוא האיסור ואנו אומרים שבעירוי - **ניצוק האיסור** והתחבר למה שבתוך הכלי שהערה ממנו ונאסר מה שבתוך הכלי.

נחלקו הראשונים בדין ניצוק:

- **המרדכי** - החמיר שכל דבר הניצוק נאסר משום החיבור לאיסור ע"י היציקה.
- **בשו"ת מהרי"ל** - היקל שאין לחוש לדין ניצוק אלא בטומאה ששם נאסר ע"י החיבור של היציקה אבל לא לענין איסור והיתר ששור להעברת מאכלים.
- **או"ה** - לכתח' יש לחוש לדין ניצוק ואסור, בדיעבד - שרי, **וכ"פ ברמ"א**.

⁵¹² אפילו טיפת נוזל שנפלה על צלי נחשבת לגדר "צליה" (אלא אם כן זה נוזל שמן שאוסר הכל משום הפיעפוע) ודינה כמבואר בסעיף.

⁵¹³ **דווקא כשאיסור עצמי ולא בלוע**, אבל בחתיכה בלועה איסור שנצלתה עם חברתה - אינה אוסרת (בכחוש) כמבואר **בסעיף ז'** באריכות.

שיטה מחמירה בצליה האוסרת הכל - בט"ז ז') הביא **השערי דורא** - לא מחלק בין איסור חם שנבלע ע"י בישול או ע"י צליה, ובשניהם **הכל נאסר**. **המהרש"ל כתב** שכן עיקר, ואפילו לשיטה המקילה שצלי אוסר רק כדי נטילה - כבר כתב הרמ"א בסוף סעיף ה' **שכיוון שאין אנו בקיאין מה נחשב שמן ומה כחוש** - יש להחמיר ולחוש שהכל חשיב שמן וממילא לאסור הכל (כפי שיתבאר בסעיף ה' שכל הקולא של צליה רלוונטית ונכונה רק בכחוש ולא בשמן).

רוחב אצבע⁵¹⁴. לפיכך, ירך שצלאו בגידו או חתיכת איסור שצלאה עם חתיכת היתר ונוגע זה בזה צריך להסיר כדי נטילה סביב הגיד⁵¹⁵ וכן מן החתיכה מקום שנגעה בחתיכת איסור, וכן אם נפל איסור על חתיכה שבקדרה שהיא חוץ לרוטב ולא ניער הקדרה ולא כיסה אותה אינו אוסר אלא כדי נטילה, אבל אם היא ברוטב לרש"י⁵¹⁶ [כולה ולר"י] אפילו מקצתה או אפילו כולה חוץ לרוטב וניער או כיסה הקדרה הרוטב מפעפע הטעם ומערבו ונכנס בכולו".

סעיף ה'- צלי כחוש וצלי שמן:

שו"ע - "במה דברים אמורים שאין הצלי אוסר אלא כדי נטילה בירך עם גידו וכיוצא בו דבר כחוש שאין בו כח לפעפע בכל החתיכה, אבל גדי שמן שצלאו בחלבו אם אין בכל הגדי ששים כנגד כל החלב שבו אוסר לאכול אפילו מראש אזנו, שכיון שהוא שמן מפעפע בכולו⁵¹⁷. אבל אם הוא כחוש אף על פי שאין בו ששים כנגד כל

⁵¹⁴ המקור לדין צליה שאינו אוסר כבישול את כל המאכל - **גמ' חולין צו:** במשנה שנינו - "ירך שנתבשל בה גיד הנשה - אם יש בה בנותן טעם הרי זו אוסרה". ובגמרא שנו - "אמר שמואל לא שנו אלא שנתבשל בה אבל נצלה בה קולף ואוכל עד שמגיע לגיד". ומבאר בב"י הטעם - שכשיש בישול ברוטב, הרוטב מוליך את פליטת האיסור בכל התבשיל ומערבו שם בכל, אבל צלי - כיוון שאין שם רוטב - אין הפליטה מתפשטת".

נחלקו הראשונים (ב"י, ד"ה "במה") **כמה צריך להסיר במקרה של צליה:**

- **תוס', רא"ש** - צריך לכל הפחות ליטול מקומו = נטילה שיעור של עובי רוחב אצבע מהמקום בו נפל ונגע האיסור ונצלה בו. ולא מספיק קילוף קטן של כדי קליפה. וכ"פ בשו"ע.
  - **הרשב"א מחלק בין דרבנן לדאוי** - שעקרונית מספיק הסרת כדי קליפה בלבד, אולם באיסורי תורה נכון להחמיר שיטול כדי נטילה.
  - **הרמב"ם כתב** שכלל לא צריך לא נטילה ואפילו לא קילוף כ"ק, אלא מסיר את הגיד ומותר, ואם האיסור שמן צריך ביטול בשישים.
- הלכה למעשה: בשו"ע** פסק כרשב"א שצריך כדי נטילה. אבל הרמ"א החמיר שכיוון שאין אנו בקיאין בין כחוש לשמן
- ⁵¹⁵ **הש"ך (יב) כתב** שכל זה מעיקר הדין אבל לפי מה שכתב הרמ"א בהמשך בענייני מליחה מבואר שבמקום שאין הפסד קצת - יש להצריך ששים, וא"כ ה"ה נמי הכא אפילו שבד"כ מספיקה כדי נטילה, איפה שאפשר יצריך ששים נגד האיסור מלבד הנטילה של המקום בו הוא נגע.
- ⁵¹⁶ מחלוקתם נתבארה לעיל בסימן צ"ב.

בטור פסק כדעה ראשונה - שצריך ליטול "כדי נטילת" האיסור, ולא מספיק כדי קליפה. וכן פסק בשו"ע.

⁵¹⁷ **הסבר:** כל הדין שהבאנו בסעיף הקודם להקל באיסור שאסר היתר ע"י צליה - שמספיק נטילת המקום ולא אוסר את הכל - כל זה נכון דווקא בצלי כחוש, אבל כאשר הצלי הוא שמן כאן כבר לא אומרים שרק מקום הצליה נאסר אלא אומרים שהחלב מפעפע ועובר ומגיע לכל ההיתר וכך אוסר הוא את הכל ולא רק כדי נטילה.

המקור לחילוק בצליה בין שמן לכחוש הוא בסוגיית הגמ' - חולין צו: שמואל אמר שכל המשנה שאמרה שגיד הנשה אוסר בנותן טעם זה דווקא בבישול ולא בצליה, כי בצליה לא אוסר הכל אלא רק כדי נטילה של מקום הנגיעה. על כך שאלו אותו בגמ' - "והא אמר רב הונא גדי שצלאו בחלבו אוסר לאכול אפילו מראש אזנו?" ותירצה הגמ' - "שאני חלב דמפעפע", וממשיכה הגמ' לשאל - וכי חלב מפעפע ואוסר הכל - "והא אמר רבה בר בר חנה - עובדא הוי קמיה דרבי יוחנן בגדי שצלאו בחלבו ואמר קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו?" ומתרצת הגמ' - **"הוא כחוש הוה"**.

דהינו כל הדין של צלי שאוסר רק כדי נטילה זה בכחוש אבל בשמן - אוסר כולו משום שלחלב יש תכונה שהוא מפעפע ועובר לכל.

האם חלב בטל בשישים של היתר שבגדי עצמו (מחל ראשונים מבוארת בב"י, ד"ה "ומ"ש רבינו בד"א...") (דין זה שייך למקרה שהאיסור שמן ואז אוסר את כל ההיתר - כאן נדון אולי הוא יהיה בטל בהיתר, אבל בכחוש אינו אוסר את כל ההיתר כי אינו מפעפע, ולכן גם אין סברא לומר שבטל בכל ההיתר).

- **תוס' כתבו** שמה שאומרים שאיסור שמן החלב שלו אוסר הכל זה אפילו הראש של הגדי למעלה והחלב למטה - בכל זאת החלב מפעפע ועולה ואוסר הכל. ומ"מ בצלי כחוש צריך כדי נטילה כמוכח בגמ' בפסחים.
- **הרמב"ם כתב** שאם יש בגדי פי ששים כנגד החלב הרי שהוא בטל ואין צריך ליטול ממנו כלום.
- **הרא"ה חלק על הרמב"ם** - שאין אומרים שהחלב בטל בתוך גדי אלא רק בתוך תבשיל כי בתוך גדי אינו יודעים אם הוא מתפשט בכולו בכדי לומר שהוא מתבטל פי 60 מכל הגדי.

החלב שבו אינו אוסר אלא כדי נטילה שהחלב של בהמה כחושה הוא בטבעו ואינו מפעפע. ואפילו חתיכת האיסור כחושה וחתיכת היתר שנצלית עמה שמינה האיסור מפעפע בכולה⁵¹⁸. וכל דבר שיש לו פעפוע שנפל למקום ידוע מהחתיכה בצלי אע"פ שיש בחתיכה (שישים) לבטל האיסור צריך נטילת מקום⁵¹⁹ (רשב"א)."

רמ"א - "וכל מבושל בלא רוטב או אפוי דינו כצלי בכל דבר. וי"א דאין אנו בקיין איזה מיקרי כחוש או שמן ויש לאסור בכל ענין עד דאיכא שישים (הגהת ש"ד). ואפילו איכא שישים צריך נטילת מקום, והכי נהוג. ודוקא באיסור חלב או שאר איסור ששייך בו שמנונית⁵²⁰ אבל באיסור דלא שייך ביה שמנונית והוא בודאי כחוש אינו אוסר רק כדי נטילה (עיין בסעיף ט')⁵²¹.

סעיף ו' - דין פעפוע בצלי:

אבל רה"פ הסכימו לרמב"ם שחלב יכול להיות בטל בשישים, מ"מ הרשב"א ועוד החמירו שאע"פ שבטל החלב בשישים שבגדי- צריך ליטול מקומו, וז"ל הרשב"א - "כל איסור מפעפע חם שנפל על גבי היתר חם - אע"פ שיש בהיתר שישים לבטלו- צריך ליטול ממקום שנפל שם האיסור קליפה עבה ביותר והוא הנקרא בכל מקום "נטילת מקום". ודוקא באיסורי דא' החמיר להצריך נטילה. להלכה פסק כאן בשו"ע שחלב יכול להתבטל בשישים של הגדי אבל מ"מ צריך ליטול מהמקום שנגע "כדי נטילה".

⁵¹⁸ האם נחשב ל"שמן" גם כאשר האיסור כחו ורק ההיתר שמן:

- **השו"ע** למד דין זה שאיסור כחוש אוסר היתר שמן בגלל שמנוניותו של ההיתר, מתנור- שם נפסק (סימן קח') שהיתר ואיסור שהיו בתנור אחד- למ"ד ריחא מילתא- הרי שאיסור אוסר את ההיתר בגלל השמיניות של ההיתר עצמו, א"כ גם כאן- אע"פ שהאיסור כחוש- מ"מ הוא אוסר בשל השומן של ההיתר.
- **הט"ז (י')** חולק על כך מכל וכל ומביא ראיות רבות לכך שאם האיסור כחוש אין החלב שבו מפעפע ואוסר אפילו אם יש שם היתר שמן. אלא רק במקום בו האיסור שמן יש לחשוש לפיעפוע להיתר אחר.

⁵¹⁹ **הסבר:** ברישא של הסעיף מדובר בצליה של שמן= איסור שמן שנפל על צלי מותר- שם רואים שצליה בשמן אוסרת את כל הצלי. כל זה דווקא אם אין שישים כנגד האיסור, כפשט השו"ע- כי אם יש שישים- הרי שהאיסור בטל בצלי. אבל מ"מ כאן אנו רואים שעדיין כ"ק מהתבטול נאסר. דהיינו החמיר כאן השו"ע לאסור כדי נטילת מקום בו נגע האיסור (אע"פ שהיה כאן ביטול). כאן יוצא שיש מצב בו צליה חמורה מביטול- כאשר מדובר באיסור שמן שנפל על צלי ויש שישים כנגדו- אין האיסור אוסר הכל אבל בכל זאת מצריכים נטילת מקום. ואילו היה מדובר בביטול- לעולם לא מצריכים נטילת מקום אם היה ביטול בשישים, שכיוון שבטל כבר איננו. אולם בצלי אוסרים כדי נטילה כי אמרינן שבמקום בו נפגש האיסור עם הצלי- שם נצרב יותר איסור ולכן אנו מצריכים נטילת מקום זה.

בש"ך (טו') מביא את דעת המהרש"ל שמעט מיקל ומחלק בין צלי שמן לכחוש- שלא צריך נטילת מקום אם היה בצלי שישים כנגד האיסור וגם הצלי שמן- כי שם אמרינן שודאי נתפזר האיסור לכל הצלי ובטל בשישים כי גם הצלי מפעפע, אבל בצלי כחוש מסכים המהרש"ל להצריך נטילת מקום אע"פ שהיה כאן ביטול בשישים.

הלכה למעשה: נראה שבצליה שהיה שישים כנגד האיסור בכל מקרה צריך נטילת המקום בו נפל האיסור מהסיבות הנ"ל. ועיין על כך לעיל **סימן צד', סעיף ז'.**

⁵²⁰ בדם אין שמנונית אבל בכל זאת בסעיף ט' פסק שמי שמלח אותו צריך 60 כנגדו בקערה.

⁵²¹ **סיכום למעשה, סעיפים ד'- ה'- צליה:** איסור שאסר מאכל ע"י ביטול אוסר את כולו, אבל אם נצלה עם מאכל- תלוי הדבר אם האיסור שמן או לא- אם הוא שמן דינו כביטול ואוסר את כולו, אבל אם הוא כחוש- אינו אוסר הכל אלא רק בכדי נטילה ושאר המאכל מותר. ואם יש בגדי שישים כנגד האיסור- גם כן צריך רק כדי נטילה ולא כל המאכל נאסר שהרי מן הדין האיסור בטל כבר בשישים. הרמ"א החמיר גם באיסור כחוש כדין שמן כיוון שאין אנו בקיין מה נחשב שמן או כחוש, אבל מ"מ אם ודאי אינו שמן- מקילים כדין כחוש שנצלה.

שו"ע - "דבר שיש לו פעפוע בצלי אם היה אחד חם ואחד צונן התחתון גובר לפיכך אם נפל חם על צונן אינו אוסר אלא כדי קליפה ואם נפל צונן על חם אם אין בהיתר שישים כנגד האיסור הכל אוסר"⁵²².

סעיף ז'⁵²³ - חתיכות איסור והיתר חמות הצמודות זל"ז:

שו"ע - "הא דחתיכת איסור אוסרת חברתה בנגיעתה דוקא כשאיסורה מחמת עצמה כגון נבילה או בשר בחלב"⁵²⁴, אבל אם אין בה איסור אלא מה שבלעה ממקום אחר - אינה אוסרת אחרת הנוגעת בה אפילו אם נצלו יחד⁵²⁵. במה דברים אמורים כשבלעה איסור שאינו מפעפע אבל בלעה מן הדברים המפעפים בטבע כגון שומן⁵²⁶ - אוסרת חברתה בין בצלי בין בנוגעת זו בזו חם בחם או בתחתונה חמה ועליונה צוננת, שהאיסור הבלוע בעצמה מפעפע ויוצא מחתיכה לחתיכה⁵²⁷ (רשב"א)".

⁵²² מקורו ברשב"א. ומסכם הב"י שיוצא - שדין פיעפוע איסור בצלי דומה לדין בישול איסור - ששניהם מותרים אם יש שישים כנגדם, אלא שבפיעפוע בצלי יש חומרא שמ"מ גם אם יש שישים כנגד - צריך ליטול כדי נטילה.

⁵²³ **הקדמה וביאור**: זהו המשך ישיר לדיני צליה, שמסייג ואומר שכל מה שאמרינן שצליה מבליעה כדי נטילה (בכחוש) זה דווקא באיסור עצמי, אבל אם החתיכה אינה אוסרה מעצמה (כנבלה) אלא נבלע בה איסור - איננה אוסרת חתיכה אחרת הנוגעת בה אפילו שניהם חמים - היינו אפילו צליה - מכיוון שרק איסור עצמי עובר בחום אבל לא איסור בלוע. כדי להעביר איסור בלוע צריך נזל שיפעפע ויוציא אותו מכאן לכאן. בהמשך הסעיף יתבאר שאם יש רוטב ודאי שאיסור בלוע גם כן עובר - שכמו שנכנס ככה הוא יוצא ועובר לחתיכה האחרת. כמובן שה"ה בק"ו לשתני חתיכות חמות שנוגעות אחת בשניה שאם האיסור רק בלוע - איננו עובר ללא נזלים. אלא שבכלל קשה לצייר מה המקרה שחתיכה שאיננה על האש תאסור חברתה הרי לכה"פ זה יחשב לכלי שני שראינו שאיננו מעביר איסור (אלא לכתח' כדי קליפה, אבל מעיקר הדין מספיקה הדחה, כאמור בשו"ע סעיף ב'), ומ"מ אפשר להעמיד כשיטת מהרש"ל שמדובר בדבר גוש שאע"פ שהוא לא בכ"ר מ"מ נחשב ככ"ר לענין שמעביר איסור.

⁵²⁴ **ביאור מקרה נחשב בשר בחלב לאיסור עצמי: נחלקו הש"ך והט"ז בביאור דין זה**, השו"ע הביא כדוגמה לאיסור עצמי שכן אוסרת חתיכה יבשה חמה את חברתה הצמודה לה - חתיכה האסורה בשל בשר וחלב.

- **הט"ז (יג') כתב** - שחתיכת בשר שנאסרה ע"י שבלעה חלב ושוב נגעה בחתיכה אחרת - אינה אוסרתה מכיוון שזה לא נחשב איסור עצמי שבו אמרינן שאוסרת חברתה אלא חשיב איסור בלוע מכיוון שהחלב הבלוע בחתיכת הבשר אינו יוצא ממנה ללא רוטב - לכן אין הבשר נחשב לאיסור בפני עצמו שיוכל לאסור אחרים. **ולכן מה שכתב כאן השו"ע שבשר וחלב נחשב לאיסור עצמי היינו בשר חם שנגע בגבינה חמה - ואז כל אחד אוסר את חברו.** (ולא בחתיכת בשר שבלעה גבינה ואז נוגעת בסתם מאכל אחר). הט"ז הוכרח להסביר כן מכיוון שבסימן צ"ב פסק השו"ע שחתיכת בשר שנפלה עליה טיפת חלב - אם לא ניער את הקדירה - אינה אוסרת את האחרות אע"פ שנוגעות בחום אחת בשניה. הט"ז מבין שהטעם שאינה אוסרת כי נחשב לאיסור בלוע שאינו אוסר בנגיעה של חתיכות בכה"ג.

- **אבל הש"ך (יז') העמיד את הדברים כפשטם** - שבשר שבלע חלב נעשה איסור עצמי, ואם נגעה בחתיכת היתר - אוסרתה. **להלכה, נראה להקל בזה כט"ז (גר"א, חזו"א).**

⁵²⁵ שתי חתיכות שהושמו יחד כשהם חמות (-היינו צליה, כמבואר בהערה שלפני הקודמת ע"ש) - אין האיסור הבלוע יוצא מן החתיכה האסורה לחתיכה השניה מכיוון שאין כאן רוטב שעל ידו ייצא ויעבור האיסור. ואפילו קליפה לא צריך אלא הדחה בלבד. אבל בהמשך מסייג השו"ע שכל זה דווקא באיסור שאינו מפעפע מטבעו, אבל באיסור מפעפע כמו שומן - אמרינן שאע"פ שהחתיכות נוגעות בלבד ללא רוטב - אוסר משום הפיעפוע.

המקור לדין הוא ברשב"א. וכך כתב - "...ואפילו ניצלו שתייהן כאחד ונוגעות זו בזו בשעה שהן על גב האש, שהדבר הבלוע אינו יוצא מחתיכה לחתיכה אלא ע"י רוטב".

⁵²⁶ **לדוגמא**: אדם שאפה בורקסים בתנור שאחד מהם היה ממולא בשומן אוסר - אם הבורקסים (=החתיכות) נוגעים אחד בשני - כל הבורקסים נאסרים אע"פ שאין שם רוטב מכיוון ששומן הוא דבר מפעפע שעובר בין כולם. במקרה כזה נאמר שהדרך היחידה להיתר זה אם יש בכל

רמ"א: "וכל זה בשתי חתיכות אבל כלי שבלע איסור אוסר היתר שנוגע בו אפילו באיסור שאינו שמן"⁵²⁸.

סעיף ח' - כוליא בחלבא:

שו"ע - "כוליא שצלאו בחלבו אינו אוסר אלא כדי קליפה שהקרום מפסיק"⁵²⁹.

רמ"א: "ויש אוסרים וכן נוהגים ואין לשנות ודינו כשאר חלב הנצלה עם בשר ואם נתבשל כך הכוליא נעשית נבלה וצריך שישים נגד כולה וה"ה בקרום שעל היותרת (סמ"ק והגהות ש"ד והגהות מיימוני)".

סעיף ט'-דין מליח⁵³⁰:

הבורקסים פי שישים מן האיסור הבלוע= מן השומן, ולרמ"א צריך פי שישים מכל הבורקס האסור כי הוא נעשה נבילה. **בנקוה"כ כתב שבמקרה** כזה אי אפשר להתיר ע"י ביטול בשישים מכיוון שלא ידעין האם האיסור התפזר בשווה בין כל החתיכות ולכן לא יתכן להתיר ע"י ביטול ככולם.
⁵²⁷ **בטור כתב שאיסור כחוש שנבלע בחתיכה שמינה אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה.** לדוג' חתיכת בשר שמינה שבלעה מנבלה כחושה- אין האיסור נבילה שנבלע עובר ומפעפע אע"פ שהוא נבלע בחתיכת בשר שמינה, כי מסתכלים על האיסור עצמו אם הוא שמן או לא. **הב"י** תמה על כך שהרי בסעיף ה' פסק שחתיכת היתר שמינה נאסרת מאיסור כחוש בשל השומן שבה. **בשו"ע** לא כתב לא לאיסור במקרה זה ולא להתיר. **הש"ך(יט) מיישב הדברים בשם הב"ח** שבסעיף ה' מדובר באיסור כחוש **שאיסורו עצמו** ולכן שם ההיתר השמן מועיל להוציא ממנו ולבלוע את איסורו ולהאסיר גם הוא, אבל כאן מדובר באיסור שנבלע בחתיכה כחושה ולכן אינו יוצא ע"י שומן היתר.
⁵²⁸ **יצאת בלוע בכלי:** מהרמ"א עולה שבכלי אנו מחמירים יותר שאם הכלי אסור- הוא מבליע את מאכל היתר שבו שיהיה אסור אפילו אין בו רוטב. **הט"ז(טז) כתב הטעם** שדווקא מאכל שיש לו מה לפלוט מגופו- אינו פולט אלא ע"י משקה, אבל כלי שאין לו מה לפלוט מגופו- הרי שהוא פולט גם ללא רוטב. **לפי זה ברור-** שכלי אינו נאסר ממאכל שבלוע בו איסור שהונח בתוכו- כי גם כאן אנו צריכים שהאיסור ייצא מגוף המאכל ולכן צריך רוטב(ואע"פ שכלי בולע בקלות כמו שפולט בקלות- מ"מ אם אין נזל שיוצא מן המאכל את האיסור שבלוע בו- אין לכלי מה לבלוע ולכן אינו נאסר).

הש"ך(כג) כתב שכל מה שהרמ"א אוסר המאכל שבכלי האסור זה דווקא כדי קליפה ולא שנאסר המאכל כולו(וזו פשוט שהרי מדובר כאן בבליעה שלא ע"י נזל וזו צליה- ובצליה ראינו שאינה אוסרת הכל אלא כ"ק בלבד). אבל אם יש מעט רטיבות בכלי- הרי שנאסר המאכל כולו ולא רק כדי קליפה- כך מוכח **מהמהרש"ל**.

הש"ך(כב)- אין כלי איסור אוסר כלי היתר בלא רוטב.

סיכום: רמ"א- כלי מבליע איסור במאכל היתר אפילו בלא רוטב. ש"ך- רק כדי קליפה. אבל אם יש מעט רוטב- נאסר כל המאכל(מהרש"ל). כלי אינו אוסר כלי אחר בלא רוטב ביניהם.

הש"ך(כב) כותב בשם המהרש"ל כך: "תבשיל כגון אורז או דגים שנבלע בהם בשר או חלב, אם תחב בהן כף של בשר או חלב בן יומו שפיר אוסר בלוע את המאכל וחשיב המאכל כאילו הוא כולו בשר או חלב ונאסר עם הכף". **הסבר המקרה:** אורז שנבלע בו בשר(ונוהיה בשרי) ועכשיו עירבב בו בכף חלבית (נקיה) בת יומא- החלב שבתוך הכף אוסר את כל האורז ונאסר האורז וגם הכף. **הסבר הדין:** בכף בלוע חלב בן יומו ולמדנו ע"פ הרמ"א שיש חומרא בכלי- שמה שבלוע בו יוצא ואוסר גם בלי משקה- לכן גם כאן מה הכף מוציאה את החלב שבלוע בה לתוך האורז הבשרי אע"פ שאין שם משקה וכך האורז נאסר. במקרה זה גם הכף נאסרת מכיוון שכפי שהסברנו לעיל בשיטת הש"ך(שלא כט"ז)- בשר שנבלע בחלב נעשה איסור עצמי(ולא רק בלוע) וכך נהיה באורז איסור עצמי של בשר וחלב ואיסור עצמי כן מבליע במה שנוגע בו כדי קליפה אפילו אין משקה- כלל צליה שאוסרת כ"ק אם יש מפגש בין היתר לאיסור עצמי. כך יוצא שהכף אוסרת את האורז בשל החלב **הבלוע בה**- כי בכלים בלוע אוסר מאכל ללא רוטב, ואז האורז אוסר הכף ללא רוטב כי האיסור בו צמי וככל צליה שאוסרת את הדבר שנוגע בחום באיסור העצמי.

לעומת זאת לט"ז לעולם כלי לא יבלע מאיסור בלוע אם אין משקה.

⁵²⁹ **הסבר:** סמוך לכליה נמצא חלב הכליות שהוא אסור באכילה והוא גם שמן, וכן היה לכא' בדין שייאסור כל הכליה ע"י הצליה, וכמבואר בסעיף ה'- שבצליה דבר שמן אוסר כולו אפילו אינו מתבשל. אלא שמציאותית יש ביניהם קרום ופליטת החלב אינה חודרת דרך הקרום להיות נבלעת בכליה. ומ"מ צריך כדי קליפה מכיוון שאותו קרום עצמו ג"כ מובלע מחלב מטבעו אלא שהחלב שבו כחוש ואינו מפעפע ולכן מספיק כדי קליפה. **אבל הרמ"א** מביא את השיטה האוסרת- **סמ"ק**- וטעמם כי אין הקרום מפסיק בין החלב והכליה, ועוד שיש לחוש שמא נקרע הקרום.

שו"ע- "מליח שאינו נאכל מחמת מלחו דינו כרותח ומפליט לאסור כדי קליפה, ואם הוא שומן הגיד וקנוקנות שבו והקרומות יש להחמיר ולהצריכם נטילת מקום, ואם הוא חלב ממש צריך ששים לבטלו. ואם הבשר שנמלח עמו הוא שמן אפילו בשומן הגיד וקנוקנות⁵³¹ שבו צריך ששים לבטלו וליטול ממקום שנגע כדי נטילת מקום ולפחות קליפה וכל זה לענין חתיכה עצמה שהיה החלב דבוק בה. ולענין שאר חתיכות שנמלחו יחד אם אין בכל אחת מהם בפני עצמה ששים לבטל החלב אסורות ואין מצטרפין ביחד לבטל החלב דאין חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב ואם אין ידוע אם נגע בכולן- כולן אסורות, ואם ידוע שלא נגע אלא באחת ואין ידוע איזו היא כולן מותרות דחד בתרי בטיל אפילו הן חתיכות הראויות להתכבד".

רמ"א- "ויש אומרים דכל מליחה אינה אוסרת רק כדי קליפה (ראבי"ה). ולפי שאין אנו בקיאים בין בשר שמן לכחוש אנו נוהגין לשער בכל מליחה בשישים כמו בבישול, דאם איכא ששים בין הכל ביחד נגד כל החתיכה שהחלב דבוק בה אז הכל שרי מלבד אותה חתיכה שהאיסור דבוק בה מיהו אותה החתיכה שהאיסור נגע בה צריך קליפה מעט (רשב"א) ואם אינו ידוע איזה נגע הכל שרי, ואם אין ששים הכל אסור ואין לשנות המנהג. ואף על פי שיש בזה קצת קולא אם היה האיסור שמן ומפעפע מ"מ יש לסמוך בכי האי גוונא אדברי

⁵³⁰ **ביאור וסיכום הסעיף:** בגמרא **חולין צז:** למדו שדין מליח כרותח דצלי- "הנהו אטמהתא(ירכיים) דאימליחו בי ריש גלותא בגידא נשיא(עם גיד הנשה), רבינא אסר, רב אחא בר רב אשי שרי...א"ל רב אחא בר רב אשי לרבינא- מאי דעתיך?(למה אתה אוסר את כל הירך?) דאמר שמואל- מליח הרי הוא כרותח, כבוש הרי הוא כמבושל. והאמר שמואל לא שנו אלא שנתבשל בה, אבל נצלה בה- קולף ואוכל עד שמגיע לגיד(אם כן מדוע אתה רבינא אוסר הכל? ולא רק כדי קליפה?)... "ובהמשך- א"א לומר שרותח פירושו מבושל ושאז יהיה דין מליחה כבישול שאוסר הכל כמו שאסר רבינא, כי פסקנו "שכבוש כמבושל"- "מכלל דרותח דצלי קאמר"- **מבואר למסקנת הגמ' שמליח הרי הוא כרותח דצלי ואינו כמבושל ממש.**

הראשונים נחלקו בדין מלוח(בכחוש, כי בשמן לכ"ע הכל נאסר)- כמה הוא אוסר:

- **רוב ראשונים-** במליח סגי בקליפה ואין צריך נטילה כמו שהצרכנו בצלי.
- **רא"ה-** במלוח כמו בצלי צריך כדי נטילה.
- **רמב"ן, רמב"ם-** במלוח הכל נאסר, יותר מצלי.

בשו"ע פסק כרוב ראשונים- שבשר שנמלח עם איסור(חלב למשל)- צריך ליטול כדי קליפה בלבד(שלא כצלי בו פסק שצריך כדי נטילה). אולם, **אם מלח הבשר עם חלב(איסור) שהוא שמן ביותר-** לא מספיק כדי קליפה אלא צריך ששים לבטל האיסור, כמו שבצלי שמן אמרנו שצריך 60 לבטל איסור שנצלה עם היתר כי כשהוא שמן- הוא מפעפע ועובר מאחד לשני ואוסר הכל(ר"ן ורשב"א שלא כרמב"ן, וטעמם- אדרבה, יש לומר שבמליחה מפעפע יותר מבצלי מפני המוהל היוצא מן הבשר ע"י המליחה). וגם אחר שביטלנו בשישים- צריך נטילת המקום שבו נפל האיסור, כפי שכתב ברשב"א. **ואם השומן(האיסור) הוא שומן הגיד וקנוקנות שבו-** צריך באמצע- כדי נטילה, וביארו האחרונים מדוע מקילים בשומן זה- **ש"ך(כז')**- כי איסורו של שומן זה רק מדרבנן. **ט"ז(יט')**- משום ששומן זה חשיב כחוש.

כל זה היה ביחס לאיסור אם הוא שמן או לא, אבל אם הבשר עצמו שמן אפילו האיסור כחוש- דינו כמו באיסור שמן וכמו שפסקנו בצלי- שמהחתיכה השמינה של ההיתר יוצא נזל ומוציא האיסור מן החתיכה האסורה הכחשה וחוזר ונבלע בהיתר- הכא נמי. **ובש"ך(כח')מביא את שיטת רש"ל שחולק על כך שבמליחה לא עובר האיסור ע"י שומן שבהיתר.**

הרמ"א- הביא שיש שיטה בראשונים(ראבי"ה, כי במליחה אין חלב שמן מפעפע כלל) **שמקילה אפילו בשמן שמספיק כדי קליפה(ולא ששים כמבואר בשו"ע), אבל מ"מ פסק כשו"ע שבשמן צריך ששים והוסיף להחמיר על השו"ע שבכל מליחה אנו מחמירים להצריך פי ששים מהאיסור מכיוון שאין אנו בקיאים לחלק בין שמן לכחוש. ובהפסד מרובה התיר לסמוך בשומן כחוש להצריך רק כדי קליפה כדעת השו"ע.**⁵³¹ במקרה שהאיסור אינו שמן- מ"מ אם ההיתר שמן אמרינן שהאיסור נחשב לשמן ולכן אוסר ההיתר. דין זה נכון אפילו באיסור כחוש ולא רק באיסור קצת שומני- של שומן גיד וקנוקנות וכך הקשו כאן האחרונים מדוע לא נקט כאן המחבר רבותא שיהיה אסור גם באיסור כחוש וכתב בשיש קצת שומן באיסור.

המקילין וסבירא להו דאינו אוסר במליחה רק כדי קליפה כדי שלא נצטרך לשער בין איסור שמן לכחוש כי אין לנו בקיאין. וכל זה באיסור ששייך בו שמנונית כגון חלב או ציר וכי האי גוונא אבל באיסור שאין בו שמנונית כלל כגון חמץ בפסח לכולי עלמא מליחה אינה אוסרת רק כדי קליפה, ועיין באו"ח הלכות חמץ סי' תסז כיצד נוהגין ועיין לעיל סימן ס"ד.

אם הקרומים או חוטים של חלב נמלחו עם בשר יש אומרים דבהפסד מרובה יש להתיר במליחה ע"י קליפה אף על פי שכבר נהגו לשער כל מליחה בשישים אפילו באיסור כחוש, ויש לסמוך על זה באיסור כחוש שאינו אלא מנהג לשער בשישים אבל לא באיסור שמן שמדינא צריך שישים".

סעיף י' המשך דין מלוח:

שו"ע- "במה דברים אמורים⁵³² כשהאיסור וההיתר שניהם מלוחים ואפילו האיסור מליח וההיתר תפל אבל אם ההיתר מלוח והאיסור תפל אינו צריך אלא הדחה (ועי' לעיל סימן ע' ויש אוסרין אם נוגעין זה בזה ויש להקל במקום הפסד)".

סעיף יא'-דין תתאה גבר במליחה:

שו"ע- "זה שאמרנו באיסור מליח והיתר תפל שאם הוא שמן אוסר עד שיהא בו שישים לבטלו דוקא כשהיה האיסור המליח למטה וההיתר תפל למעלה משום דתתאה גבר אבל אם היה ההיתר תפל למטה והאיסור המליח למעלה אינו אוסר אלא כדי קליפה⁵³³".

רמ"א- "ויש חולקין ואומרים דבמליח אין חילוק אם הוא למעלה או למטה (תוספות והרא"ש וסמ"ק והטור והגהות מיימוני) והכי נהוג".

סעיף יב'- דין פליטת איסור מכלי ע"י מליחה:

⁵³² שהמליח כרותח לאסור את ההיתר או בכולו או במקצתו, כפי החילוקים שנתבארו בסעיף ט'.

⁵³³ **שיטת הרשב"א לפי הסבר הב"י.** הטור כתב שהרשב"א סובר שדין "תתאה גבר" שייך גם לדיני מליחה- ושם האיסור המלוח הוא תחתון הוא גובר ואוסר כל המאכל. ואם הוא לא התחתון הוא אוסר רק כדי קליפה. **הטור כתב על זה שזה לא כשיטת הרא"ש** שאומר שדין תתאה גבר כלל לא שייך למליחה, ועוד שלרא"ש במליחה לעולם אינו אוסר יותר מכדי קליפה.

בב"י תמה על הטור וכתב שלא ראה את כל דברי הרשב"א כי מהרשב"א עולה שהוא מודה בדיוק לרא"ש, ומה שאמר דין תתאה גבר שהאיסור המלוח אוסר הכל- מדובר באיסור שמן- שבזה כ"ע מודי שבשמן יש פיעפוע שאוסר הכל. אבל בכחוש- אוסר כדי קליפה בלבד(אפילו התחתון הוא האיסור). **מרב הראשונים משמע שאין מקום במליחה לדין תתאה גבר-** "לענין מליחה לא אזלינן בתר תתאה אלא בתר האיסור(אם הוא חם)".

בשו"ע- פסק כרשב"א- שמה שמליח שמן אוסר הכל זה דווקא כשהאיסור תחתון ו"תתאה גבר". **אבל הרמ"א פסק** כראשונים אחרים(רא"ש, סמ"ק ועוד) שבמליח אין שייך דין תתאה גבר ולעולם המליח פולט איסורו, ואם מדובר במליח שמן- אוסר הכל (כמבואר בסעיפים הקודמים) בין אם הוא עליון בין אם הוא תחתון.

דהיינו- השו"ע מסכים לדינא שבמליח שאינו שמן תמיד אוסר רק כדי קליפה וכמו שהסביר ברשב"א אלא שלענין שמן נחלק השו"ע עם הרמ"א ששם לשו"ע יש מקום לדין "תתאה גבר" במליח- שרק כשהאיסור השמן תחתון רק אז אוסר הכל, ואילו לרמ"א שמן אוסר במליחה הכל גם אם האיסור עליון.

שו"ע- "גבינות שנעשו בדפוס עובדי כוכבים אע"פ שנמלחו בתוכן מותרים"⁵³⁴.

רמ"א- "וה"ה אם נמלח היתר בשאר כלי איסור ואפילו אינו מנוקב דאין מליח כרותח כל כך להפליט מן הכלי מה שבלע בתוכו. ודוקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור"⁵³⁵.

סעיף יג- בליעת מלח/תבלין מקערה נקיה:

שו"ע- "מלח או תבלין שהם בקערה של בשר מותר ליתנם בחלב".

רמ"א- "וה"ה אם היו בכלי איסור דמאחר שהם יבשים אינן בולעים מן הכלי רק שהכלי הוא נקי ואין איסור דבוק בו, והמחמיר לכתחילה תבא עליו ברכה (ועי' לעיל ס"ס צ"ה)"⁵³⁶.

סעיף יד'- מלח הבלוע מדם משערים כנגד המלח:

שו"ע- "מלח הבלוע מדם כגון ממליחת בשר ונתנוהו בקדרה או שנתנו בקדרה בשר מלוח בלא הדחה אם יש שישים כנגד המלח מותר".

רמ"א- "אע"פ שהמלח עדיין נותן טעם בקדרה מאחר שאין המלח אסור מחמת עצמו אלא מחמת דם שבתוכו, דכל מקום שאין האוסר יכול לילך שם אין הנאסר אוסר יותר מן האוסרו"⁵³⁷ (ועי' לעיל סימן ס"ט).

⁵³⁴ **טעם ההיתר**- שזה דומה לטהור מלוח ואיסור טפל- שאינו נאסר כי אין כוח במלח שבהיתר להוציא האיסור מן המלוח.

⁵³⁵ **מחלוקת ראשונים בדין מליחה בכלי אסור(ב"י):**

- **תוס"י**- שמותר לכתחילה למלוח בכלי אסור.
- **מרדכי**- בדיעבד שרי אם מלח בכלי אסור, אבל לא לכתחילה כדי "להתרחק מהכיעור".
- **הראב"ה** סובר שאסור תמיד למלוח בכלי אסור אפילו בדיעבד.
- **הב"י** כתב בשם שו"ת הרשב"א שמותר למלוח בשר בכלי שמכניסים בו הגויים יין לקיום. מכיוון שאין זה מפליט... בשו"ע וברמ"א פסקו כמרדכי- שבדיעבד מותר למלוח דבר היתר בכלי איסור שאין מליח כרותח כ"כ להפליט מן הכלי מה שבלוע בתוכו. אבל לכתחילה אסור לעשות כן. רש"ל היקל כתוס"י- שמותר אפילו לכתח'.
- רעק"א** כותב שי"א שדווקא בבלע ע"י מליחה יש דין זה, אבל בבלע הכלי איסור ע"י בישול- כן יוצא האיסור מן הכלי במליחה.
- עוד כתב**- י"א שדין זה נכון רק בכלי עץ, אבל בכלי חרס כן אומרים שמליחה מפליטה ממנו האיסור.

⁵³⁶ מקור הדין בתוס' מסכת חולין דף קיג', ד"ה "טהור"- "...ומעשים בכל יום דמלח בקערה שמשמשין בה בשר לוקחים ממנו לתת ממנו בחלב".

חשוב לשים לב- שכאן מותר לכתחילה בעוד בסעיף קודם רואים שלכתחילה אסור להמליח בכלי אסור. ובש"ך(מד) ביאר החילוק- שכאן מדובר ביבש לכן מותר לכתחילה כי ודאי אינו בולע, אבל בסעיף יב' התירו רק בדיעבד כי מדובר בלח- שם החמירו לכתח' אע"פ שבדיעבד שרי כי אין מליחה לכלים.

מתוך זה ניתן ללמוד- האם מותר ליתן חלב בכלי בשרי?- אם מדובר בקר לכא' איננו בולע ורק ע"י כבישה יכול לבלוע(וזה תלוי במחל' המובאת בט"ז עם האו"ה, ע"ש), אבל בפחות מכך אין בעיה מכיוון שאין זה כמלח שבו דנים האם שרי או לא משום שמפליט מן הכלי את הבלוע, אלא בלא מליחה שרי תמיד בקר, ועיין על כך בסימן צ"א, סעיף ב'.

סימן קו' - דין היאך מבטלין בשישים:

סעיף א' - אין האיסור נפלט מן החתיכה הבטילה בשישים:

שו"ע - "חתיכה שבלעה⁵³⁸ איסור ואין בה שישים לבטלו שנפלה לקדרה אינה אוסרת אלא לפי חשבון איסור שבה שאם יש במה שבקדרה מצורף עם החתיכה עצמה שישים כנגד איסור הבלוע בה מותר מה שבקדרה אבל החתיכה עצמה אסורה לפי שאיסור שבה אינו נפלט ממנה לגמרי⁵³⁹ (רשב"א) (**רמ"א**) וכן עיקר ודלא כמו שכתב לעיל סימן צ"ב דאף אותה חתיכה מותרת), מה שאין כן בדבר הנבלל ונימוח שאם נפל דם וכיוצא בו לתוך רוטב של היתר ואסרו מחמת מיעוטו ואח"כ נתרבה הרוטב של היתר עד שיש בין כולו שישים לבטל הדם כולו מותר שהכל נבלל ונתערב"⁵⁴⁰.

⁵³⁷ דהיינו - כיוון שהמלח אינו אסור מעצמו אלא מחמת הדם שבו - אזי כל שהמלח בטל בשישים הרי שהדם שבו בטל טעמו, ואע"פ שעדיין יש טעם מלח מ"מ זה מצד המלח עצמו בלבד ולא מצד הדם שבלוע בו. ואין לומר שבשל טעם המלח הזה נאסר מכיוון שלא יתכן שהדבר הנאסר = המלח יקבל תכונה שהוא אוסר יותר מהדבר שאסר אותו = הדם אוסר.

⁵³⁸ **פת"ש (א') בשם הנוב"י** - חתיכה שבלעה איסור ממנה ע"י מליחה - יש מקום להקל שתהיה החתיכה מותרת אם בטלה ב-60.

⁵³⁹ **ההבדל בין דין חנ"נ למה שאמרינן כאן שהאיסור נשאר בלוע בחתיכה, דוגמא:** ביצה של איסור שבשולה עם עוד 30 ביצי היתר - הרי הן אסורות משום טעם האיסור שנתן בהם טעם מכיוון שלא היה 60 כנגדו. למ"ד שלא אמרינן חנ"נ - הרי שלא צריך עכשיו פי 60 מכל ה-30 ביצים כדי לבטל האיסור כדי שיהיה התבשיל מותר, אלא צריך 60 כנגד האיסור עצמו, מכיוון שאין חנ"נ ולכן צריך בתבשיל שישים רק כנגד ביצה אחת של איסור, ומ"מ כל ה-30 ביצים גם הם יהיו אסורות מכיוון שפסק המחבר כאן בסעיף קו' שאותן חתיכות שקיבלו טעם איסור נשארים באיסורם ואין פי 60 מפליט מהם איסורם. אבל למ"ד שיש חנ"נ - מלבד זה שכל השלושים ביצים הללו אסורות, הרי שצריך 60 כנגד כל ה-30 ביצים שבלעו איסור כי נעשו כולם כנבילה וצריך 60 כנגד כולם. **דהיינו** - למ"ד חנ"נ - החתיכה הבלועה מן האיסור נעשית כאיסור ומצטרפת לחומרא כנגד השישים היתר שצריך שישים גם כנגדה, אבל למ"ד שלא אמרינן חנ"נ - אמנם יש איסור שבלוע בביצים והם לא יהיו מותרות, אבל הרי הם מצטרפות לבטל את האיסור שבלוע בהם, היינו שהם מצטרפות להיתר, ממש הפוך מחנ"נ.

⁵⁴⁰ **בטור מובאת מחל" ראשונים** בד"ן זה:

- **הרשב"א אוסר** שחתיכה שבלעה איסור ועכשיו בטלה בשישים - אין האיסור שבה יוצא ממנה אלא פשוט אינה אוסרת את התבשיל, אבל היא תשאר אסורה, כיוון שהאיסור שבה לא נפלט ממנה לגמרי ולא נבלל כולו בתוך היתר שבקדירה, ממילא נשאר באיסורה. אבל בדבר הנבלל ונימוח כמו דם - בזה אמרינן שהדם בטל כולו - כי כאן בודאי כל האיסור נבלל ונתערב בהיתר ולכן הכל מותר.
  - **הטור חולק וסובר** שכל איסור שנבלע בחתיכה - ברגע שהתבטל בחתיכה הכל מצטרף לבטלו מכיוון שכל האיסור מתערב ומתבלבל בהיתר - וממילא האיסור בטל, בין בלח בין ביבש (דהיינו יש "הגעלה" לאיסור, ופלטה החתיכה את כל האיסור).
- הבית יוסף הקשה על הטור** - שהרי הטור תלה דבריו בכך שכמו שלח בלח האיסור מתערב ומתבלבל בהיתר ולכן אינו קיים עוד כך גם ביבש - כל האיסור יוצא ומתערב בהיתר ובטל (ולכן החתיכה תהיה מותרת) - שהרי צריך פי 60 מכל האיסור משמע שכולו בטל. **מקשה הב"י** - מנין לך שביבש כל האיסור יצא מן החתיכה, הרי מה שהצריכו כנגד כל האיסור זה לחומרא כי לא יודעים כמה יצא, אבל זה לא אומר שיצא הכל מן החתיכה, ואם כן שלא יצא הכל מן החתיכה - הרי ברור כרשב"א - שהחתיכה נשאר ועומדת באיסורה אף כשביטלה בשישים כי עדיין האיסור בלוע בה. (**הט"ז (א')** **מסביר את קושיית הטור על הרשב"א** כך שקושיית הב"י על הטור איננה קיימת, ומ"מ מתרץ אם לשיטת הרשב"א תירוצו על קושיה זו של הטור, ע"ש באריכות).
- אם כן, הב"י הולך כרשב"א אבל חולק על טעמו** - כי הרשב"א כתב הטעם שכיוון שלא ידוע אם יוצא מן החתיכה הבלועה באיסור בשווה לכל התבשיל - לכן היא נשאר באיסורה. ועל כל הקשה הב"י - שאם זו הבעיה יתנו לגוי שיטעם אם יצא טעם האיסור מן החתיכה בשווה לכל או שנשאר בה טעם. אלא הסיבה בגללה החתיכה נשאר באיסורה היא מפני שקי"ל בכל חתיכה שבלעה איסור - שאינה חוזרת להיתר אלא כ"כ ידוע בודאות שיצא ממנה האיסור לגמרי, וכיוון שלעולם לא ידעין אם יצא ממנה האיסור לגמרי - תמיד נשאר באיסורה. **וכ"כ הרמב"ן, והוסיף** -

רמ"א - "ולפי מה שנוהגין לומר בכל האיסורים חתיכה נבלה אין חילוק בין דבר לח לדבר יבש⁵⁴¹ אלא לענין זה- דאם הנאסר כבר הוא דבר יבש ויש שישים כנגדו⁵⁴² החתיכה הנאסרת תחילה נשאר באיסורה⁵⁴³ וצריך להסירה משם אם מכירה ואם אינו מכירה בטילה אם אינה חתיכה הראויה להתכבד⁵⁴⁴, ואם הוא דבר לח הכל מותר מאחר דאיכא שישים נגד מה שנאסרה תחילה ועיין לעיל סימן צ"ב וצ"ט".

סעיף ב' - שיזהר כשמוציא מה שנתבטל שלא יאסר כעת:

שו"ע - "חתיכה שיש בה חלב שנתבטלה⁵⁴⁵ בקדירה שיש בה שישים לבטל החלב צריך להיזהר שלא יסיר שום דבר מהקדירה בעוד חתיכת האיסור בתוכה דחיישינן שמא תשאר באחרונה בשעה שאין בקדירה שישים לבטל החלב וגם לא יוציאנה תחלה שחלב שבה יאסור אותה, ומה תקנתה- יניחנה עד שתצטנן הקדירה⁵⁴⁶".

שמ"מ חתיכה זו מצטרפת לבטל האיסור שבה, כמו כחל (דף צז: בחולין) ש"כחל בשישים וכחל מן המניין". בשו"ע פסק כרשב"א, והש"ך (ב') ביאר הטעם- שאע"פ שלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים, מ"מ יש לנו דין- "אפשר לסוחטו- אסור". לרמ"א אין בכלל מקום לדין הזה כי פוסק שחנ"נ בכל איסורים, אז גם כאן- לא רק שהאיסור נשאר בחתיכה שבלעה אלא כולה נעשתה נבילה.

עולה סתירה בין פסיקת השו"ע כאן כרשב"א- שהחתיכה עצמה אסורה, לבין מה שפסק בסימן צב' סעיף ד'- שם כתב שחתיכה כזאת מותרת. **ותירצו האחרונים:**

1. **ש"ך (סימן צ"ב, ס"ק יא')**- בסימן צב' מדובר בחתיכה שבטלה ברוב ולכן אע"פ שאסורה בפני עצמה משום האיסור שבה- כיוון שבטלה ברוב הרי שהכל מותר. אבל כאן מדובר שהחתיכה כאן לפנינו בפני עצמה ולכן היא אסורה מחמת הבלוע בה.
  2. **באר הגולה (סימן ק"ו, ס"ק ג')**- המחבר חזר בו ממה שכתב בסימן צ"ב.
  3. **באר הגולה (שם)**- בסימן צ"ב כתב שהחתיכה חוזרת להיותה מדאו'. ובסימן ק"ו שכתב שנשאר אסורה- היינו למעשה שמדרבנן אסורה.
  4. **דמשק אליעזר**- דרך השו"ע להביא לפעמים איזה תשובה שאינו פוסק כוותיה.
- ⁵⁴¹ כי תמיד אומרים שהאיסור הנבלע בהיתר נשאר בלוע בו ולא רק זה אלא שעושה אותו נבילה שעכשיו גם כל ההיתר נחשב לאיסור לענין זה.
- ⁵⁴² **ש"ך (ד')**- מה שהצריך הרמ"א שישים כנגד כל החתיכה כדי שתבטל מכיוון שיש דין חנ"נ, היינו דווקא במקרה רגיל, אבל במקום הפסד מרובה- סומכים על מ"ד שאין אומרים חנ"נ בשאר איסורים וצריך 60 רק כנגד האיסור ולא כנגד כל החתיכה שנבלע בה.
- ⁵⁴³ עיין לעיל **סימן צב', סעיף ד'** סתירה לכא' בשיטת השו"ע כי שם כתב שהחתיכה מותרת, ועיין שם בהערות לתירוץ הסתירה.
- ⁵⁴⁴ **ש"ך (ד')**- דווקא בבשר וחלב לא תהיה בטילה משום חל"ל, אבל בשאר איסורים לא יהיה דין חל"ל שאינה בטילה מכיוון שאין דין חל"ל בבלוע, (כמבואר בסימן קא').
- ⁵⁴⁵ **פת"ש (ב') בשם שו"ת "תפארת צבי"**- גם בכבוש צריך 60 כנגד האיסור ולכן צריך תמיד להיזהר גם בכבוש שלא ישאר איסור עם פחות משישים היתר, כשמוציא את ההיתר.
- ⁵⁴⁶ **הט"ז (ב') מבאר את החילוק בין סעיף א לב'-** מדוע בסעיף א' אמרינן שהחתיכה אסורה אחרי שבטלה בשישים כי האיסור שבה לא בטל, ואילו בסעיף ב'- אם הוציאה צונן הרי היא מותרת? **ת:** מכיוון שבסעיף ב' מדובר שעדיין לא בלעה החתיכה איסור ולכן כל שמוציאה קרה- עדיין לא בלעה איסור, שכל מה שהייתה עם האיסור בחם זה היה כשהיה נגדם שישים. אבל בסעיף א' מדובר בחתיכה שבלעה איסור ואז בטלה בשישים- במקרה זה לא אמרינן שבטל האיסור שכבר נבלע בה.

רמ"א: "ולפי מה דקיימא לן חתיכה נעשית נבילה מסיר החתיכה האסורה משם והשאר מותר⁵⁴⁷ (דברי עצמו)".

סימן קז' - דין המבשל ביצה ודבר מיאוס הנמצא בתבשיל:

סעיף א' - דין המבשל ביצה:

שו"ע - "המבשל ביצים הרבה בקליפתן לא יוציאם מהמים שנתבשלו בהם עד שיצטננו או יתן עליהם מים צוננים לצננם ואחר כך יוציאם, משום דחיישינן שמא ימצא באחת מהן אפרוח ואם היה מוציא מהם קודם שיצטננו שמא היתה נשארת אותה שיש בה אפרוח עם האחרונות והיתה אוסרתן לפי שלא היה נשאר שם שישים לבטל⁵⁴⁸".

⁵⁴⁷ הסבר: כשהחלב דבוק להיתר יש חומרא - שאע"פ שיש בכל התבשיל פי 60 מהאיסור עצמו - עדיין אומרים שהבשר בלע מהחלב הדבוק לו כי ב"דבוק" אנו אומרים שהטעם נכנס במהירות לבשר עוד קודם שהספיק להתבטל. כך יוצא שהחתיכה עצמה נאסרת ולכן עליה לא חיישינן שתיאסר כי היא כבר אסורה.

כמובן שכל מה שאנו אומרים שאיסור דבוק אוסר כל החתיכה הדבוקה לו זה בחם - בישול וכד' ולא בקר.

כל זה לשיטת הרמ"א אך השו"ע כאמור לא מחמיר בדבוק וחושש רק שמא יוציא אותם רותחים ואז ייאסר. **ועוד על דין "דבוק" - עיין לעיל סימן צב', סעיף ד' ברמ"א ובהערות עליו.**

⁵⁴⁸ **ביאור פשט הדברים:** המבשל ביצים ומערה אותם לכלי אחר - יש שחששו שכשמערה אותם לכלי אחר - אם יש בין כל הביצים ביצה אסורה והיא נשארת בתחתית הכלי הראשון קודם שהספיק לערות אותה לכלי השני - הרי היא אוסרת את כל מה שנשאר איתה בכלי הראשון כי אין שם עכשיו פי שישים כדי לבטלה, ועכשיו כשהיא תעבור עם מה שנשאר איתה לכלי השני אליו מערים - כולו ייאסר מחמתה ומחמת אלו שבלעו את האיסור שלה בכלי הראשון. אבל **רבינו שמשון אומר** שאין לחוש לכך מכיוון שלא מחזיקים האיסור לומר שנשאר בקדירה הראשונה ואסרה. **השו"ע הביא את השיטה האוסרת** להוציא ביצה קודם שיתקרר התבשיל מהחשש הזה שמא זו ביצת איסור (במדומה לסעיף ב' בסימן קו') רק ששם זה ודאי איסור, **אבל הט"ז (א') הסביר שזוהי רק אזהרה של השו"ע, אבל בדיעבד מותר כיש מתירין ברמ"א, הרמ"א לעומת השו"ע לא עוסק קודם מעשה - שלא יוציא אדם ביצים קודם שיצטנן, אלא עוסק בשאלה - מה הדין אם זה קרה ובאמת עירה את התבשיל לכלי אחר ואז נמצא שיש שם ביצת טריפה, שאמנם עכשיו בטילה בשישים בתבשיל כולו - אבל האם חיישינן שאסרה חלק ממנו במהלך העירוי? - האם התבשיל אסור או מותר. הרמ"א מביא את השיטה האוסרת מהחשש שבאמת נשארה הביצה האסורה ואסרה מעט מהתבשיל. אבל אחרי כן מביא ש"ש מתירין בכל עניין" - היינו **רבינו שמשון** מכיוון שלא מחזיקין איסור לומר שהוא נשאר עם המעט קודם שעירו אותו. ושכן עיקר, לקולא כרבינו שמשון. **עד כה פשטם של דברים.****

הרחבה: בטור ובב"י הובאו ג' שיטות בדין דגים שהערה מאלפס לתמחוי ונמצא דג טמא:

1. **ריב"א -** חושש שמא כשעירה מן הקדירה הראשונה לשניה את הדגים - לא עירה בב"א לגמרי ואז נשאר בקדירה הראשונה מעט דגים וחיישינן שמא היה שם הדג הטמא ואסר את כל מעט הדגים שאיתו כי לא נשארו שישים כנגדו, ואז המשך העירוי לכלי השני ונאסרו גם הדגים ששם כי הם חמים ועבר אליהם האיסור מן הדגים שנשארו בקדירה הראשונה עם הדג הטמא - וכך נאסרה כל הקדירה עם כל הדגים.
2. **ר' ברוך (ספר התרומה) -** בדגים אין בעיה, כי גם אם תאמר שנשתיירו מעט דגים באלפס ודג טמא ביניהם - אין בכך כלום מכיוון שאותם הדגים מתמעטים בדגים שעירה ראשונים חד בתרי(שחשיבי יבשים) דאין להם דין בריה שלא להתבטל מאחר שאין איסורן אלא מחמת הבליעה. **לכן העמיד רבינו ברוך שמדובר באותו סיפור רק עם ביצים** שאחת מהם הייתה ביצה עם אפרוח שאסורה - וכאן א"א לומר שהביצים שנשארו עם הביצה האסורה יתבטלו בביצים שעירה ראשונים - כי אין דרך לבשל כ"כ הרבה ביצים יחד כך שאלו שנשארו

רמ"א - "ואם לא עשה כן אלא עירה אותן לקערה ונמצא אחת מהן טרפה יש אוסרין הכל דחוששין שמא הטרפה נשאר לבסוף ולא היה ששים בקדירה לבטל ונאסר מה שבקדירה וחוזר ואוסר כל מה שבקערה (סמ"ג), וכן בדגים קטנים שנמצא דג טמא בקערה ולא עירה כולם בפעם אחת אל תוך הקערה דאז יש לחוש שמא נשאר האיסור לבסוף. ויש מתירין בכל ענין דלא מחזקינן איסור לומר דנשאר האיסור בלא ששים (בית יוסף בשם רבינו שמשון) וכן עיקר. ואפילו לדעת האוסרים אין לאסור הכלים שנתבשלו בו דמעמידין הכלי על חזקתו".

סעיף ב'-זבוב שנמצא בתבשיל:

שו"ע - "זבוב וכיוצא בו מדברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהם שנמצא בתבשיל זורקו והתבשיל מותר שאין פליטת דברים אלו הפגומים אוסרת⁵⁴⁹ (ועיין ש"ך ס"ק ו)".

הגה: וכן המנהג פשוט אע"ג דיש מחמירין דברי המקילין עיקר (ב"י שפסק כרשב"א סי' ק"ד) ואין לשנות המנהג⁵⁵⁰. ואם לקח עם הכף דג טמא מן הקדירה או שאר דבר שאינו פוגם אסור להחזיר הכף לקדירה⁵⁵¹.

ונאסרו יתבטלו אחרי כן בהיתר- מכיוון שטכנית לא יהיה היתר כנגדם. (ז"א הוא מודה בצירוב ובעיקרון אבל חולק לעניין זה שמדובר בביצים ולא בדגים).

3. רבינו שמשון (מובא בטור) - תמיד יהיה מותר מכיוון שיש לנו לומר ש"איסורא ברובא איתיה", דהיינו שתמיד נחזיק שהאיסור (ביצה עם אפרוח/דג טמא) עבר בהתחלה עם רוב הקדירה (ושם יש תמיד ששים כנגדו ולכן לא אוסר שם).

בשו"ע חשש לשיטת ריב"א ולכן כתב שהמבשל ביצים הרבה לא יוציאן עד שיתקררו- שמא ימצא אחת מהם עם אפרוח. **הרמ"א** כתב שאם קרה כזה דבר שמצא ביצה עם אפרוח אחרי שעירה- יש אוסרים ואף בדגים (דהיינו כריב"א הנ"ל) אבל העיקר כיש מתירין- רבינו שמשון שאמרין שלא מחזקינן האיסור לומר שנשאר בלא 60 כנגדו.

הש"ך (א') דחה את הבנת הב"י והרמ"א שהבינו שמחלוקת ריב"א ורבינו ברוך היא כשמערה מעט דגים עם הרוטב לקערה, מכיוון שהוא בוסר שגם רבינו ברוך יסבור במקרה כזה כריב"א שהכל יהיה אסור, כפי שהסברנו בריב"א- שמא נשאר האיסור ואסר הדגים שנשארו איתו ואז הם אוסרים את כל התבשיל. אלא מה שהיקל רבינו ברוך אל מול ריב"א הוא במקרה שעירה הרוטב תחילה לכלי אחר ולא את הדגים ואז ריב"א אוסר מחשש שכשעירה את הנוזל- נשאר נעט נוזל בצד הקדירה שמטה אותה לשופכה ואז חיישין שהדג הטמא נמצא שם בצד עם עוד מעט דגים שרק ביניהם יש עוד קצת מים שעדיין לא עירה אותם- והדג הטמא אוסר אותם ואז חוזר הכלי לעמוד כרגיל ואז כל הדגים שנאסרו כשהטה את הקדירה לצד- באים ואוסרים בנגיעתם את שאר הדגים שבכלי שחזר לעמוד כדרדכו. ועל כך אמר רבינו ברוך שאין אותם דגים שנאסרו בהטיה חוזרים ואוסרים שאר הדגים כיוון שאין איסורן מחמת עצמן לכן הם לא אוסרים שאר הדגים בלא רוטב, ואת כל הרוטב עירה לכלי אחר ולכן אינו אוסר את שאר הדגים ואין לחשוש.

לדינא, כתב הש"ך - שהלכה כרבינו ברוך להתיר בדגים ולהחמיר בביצים, ודוקא באיסור תורה. וכ"כ הט"ז להחמיר כרבינו ברוך ודלא כר' **שמשון**.

⁵⁴⁹ עיין לעיל סימן קד', סעיף ג'.

⁵⁵⁰ **ש"ך (ו')** בסופו- לעניין האם זבוב אוסר בטעמו פסק כאן הרמ"א כמחבר- שדבר מאוס אין טעמו אוסר. "אבל תימה דהרי רבו הפוסקים ראשונים ואחרונים לאיסור... מיהו במקום הפסד מרובה או שעת הדחק וכה"ג נראה דעת מהר"ם פדוואה בתשובה להתיר וכ"פ הב"ח, מיהו בחלא ושיכרא לכ"ע אסור, כמו שנתבאר בס"ק"ד"- דהיינו החמיר לאסור טעם של דברים מאוסים אא"כ מדובר בהפסד מרובה/ שעת הדחק, אבל לעיל **בסימן ק"ד**, ס"ג פסק בשו"ע כרוב הראשונים שאומרים שאין דבר מאוס נותן טעם לשבח בתבשיל ולכן לא צריך ששים, ועיין שם.

⁵⁵¹ **ש"ך (ד')**- גם אם יש בכף ששים כנגד האיסור (כנגד הזבוב שהוציא איתה)- מ"מ היא נאסרת מחמתו כי לא אמרין דין ביטול ב-60 בכלי, אלא רק במאכלים.

ואם החזיר צריך שישים מן הקדרה נגד האיסור ולא נגד כל הכף⁵⁵² (דברי עצמו דלא אמרין גבי כלי חתיכה נעשית נבילה) אבל אם היה מעט מן התבשיל עם האיסור בכף והוחזר לקדירה צריך שישים גם נגד מעט התבשיל דהרי נעשה נבילה בכף".

סימן קח' - שלא לאפות היתר ואיסור בתנור אחד⁵⁵³:

סעיף א' - איסור והיתר שנצלו בתנור אחד⁵⁵⁴:

⁵⁵² מדובר בכלי חדש, אבל בישין יש דין חנ"ג שהבלוע בכלי נ"ג ואז היה צריך פי שישים גם מן הכף. או שמדובר במקום הפסד שבו לא אמרין חנ"ג בשאר איסורין גם בכלי ישן כי סומכים על המקילים שאין חנ"ג בשאר איסורים.

⁵⁵³ **הקדמה:** סימן זה יעסוק סביב השאלה אם "ריחא מילתא הוי" או "ריחא לאו מילתא הוי" - הנפק"מ הראשית היוצאת ממחלוקת זו היא בדבר שני מאכלים אחד איסור ואחד היתר שהתבשלו/ נאפו זה ליד זה באותו תנור וריחותיהם עוברים מזה לזה. אם ריח מילתא- אזי האיסור נותן ריח בהיתר ואוסרו, ואם לאו מילתא- לא אוסר. כל זה נכון רק בדיון לגבי הריח. **אבל** בתנורים של ימינו (הסגורים הרמטית) שאלה זו היא לא כ"כ רלוונטית, מכיוון שגם אם נפסוק שריח לאו מילתא, בין לכתח' בין בדיעבד- ישנו נתון נוסף שצריך לשים לב אליו והוא הזיעה היוצאת מן התבשיל ונדבקות בדפנות התנור, כך שגם אם ריח לאו מילתא, הרי שאיסור שבושל בתנור- פולט אדים וזיעה והיא הולכת ונדבקת בכל המאכלים שמבושלים איתו וגם בדפנות התנור, כך שכל תבשיל המתבשל אחרי כן בתנור נאסר מחמת הזיעה של האיסור בלי קשר לריח. מקור לבעיה זו של זיעה ניתן לראות מדברי הרמ"א **כאן בסעיף א'** - גבי מחבת שבישלו תחתיה- שאם יש שם זיעה כל התבשיל אוסר אף בדיעבד, וכן מדבריו בסיומן צב', סעיף ח' גבי מחבת של חלב שיש מעליו קדירה של בשר ועולים אדים מהמחבת ואוסרים את הקדירה בשל האדים= הזיעה. וכך כתב בספר "הכשרות", פרק א', **סעיף לא' (עמ' מא')** - "תנורי האפיה הביתיים המצויים כיום, פתחיהם אטומים ודלתותיהם נסגרות היטב, ובמהלך הפעלתם מתרכזים החום והאדים העולים מן המאכלים בחלל התנור ונבלעים בדפנותיהם. מכאן, שהשימוש באותו תנור אפיה למאכלי חלב, בשר ופרווה, כאשר המאכלים אינם מכוסים- אוסר, אפילו בזה אחר זה, ואין צריך לומר שאסור בעת ובעונה אחת..." **אמנם נראה בהמשך שיש פוסקים שמקילים בכך במעט- עיין בהערות על סעיף ב'!**

⁵⁵⁴ **הקדמה לביאור הסעיף (עיין ערוך השולחן על הסימן):**

- נחלקו רב ולוי **בגמרא בפסחים, דף עו:-** "אמר רב, בשר שחוטא שמן **שצלאו** עם בשר נבילה כחוש- **אסור**, מאי טעמא? מפטמי מהדדי. ולוי אמר אפילו בשר שחוטא כחוש שצלאו עם בשר נבילה שמן- **מותב**, מאי טעמא? ריחא בעלמא הוא **ורחא לאו מילתא היא**..." דהיינו שנחלקו בגמ' האם ריחא מילתא ועובר טעם איסור לבשר שחוטא מריח הנבלה(רב), או שריחא לאו מילתא ולכן לא עבר טעם והשחוטא מותרת(לוי).
- **עוד נחלקו בגמ' מסכת ע"ז דף סו:-** בבת תיהא(= נקב שיש בחבית ומריחים כדי לבדוק טיב היין), **אביי** אוסר לישראל להריח אם יש שם יי"ג דריחא מילתא היא, **ורבא** מתיר- דריחא לאו מילתא. **רבא הביא ראייה לשיטתו ממשנה בתרומות, פרק י'- תנור** שהסיקה בכמין של תרומה ואפה בו פת- מותר הפת לפי שאין בה טעם כמון אלא ריח כמון **ורחא לאו מילתא**.
- **נחלקו הראשונים כמי לפסוק:**
  1. **רש"י-פסק** כלוי להתיר, שהרי רבא פסק כמותו שריחא לאו מילתא.
  2. **ר"ת- פסק** כרב, לאסור, ומה שפסק רבא בבת תיהא שלא מילתא זה דווקא שם כי ריח היין מזיק, אבל בסתמא ריחא מילתא.
  3. **הרי"ף(ממצע)- פסק** כלוי שריחא לאו מילתא, אבל רק בדיעבד. כי לכתח' חיישינן שריחא מילתא- שהרי גם מה שהתיר לוי זה רק במקרה שכבר "צלאו"(לשון הגמרא בפסחים) אבל לא לכתח'. לפיכך כתב הרי"ף שאם אפו פת עם צלי- אוסר לאוכלה עם כותח, כיוון שיכול לאוכלה עם בשר הרי שאם יאכלה עם חלב זה חשיב לכתח' ולכן אוסר. **גם הרמב"ם והרשב"א פסקו כרי"ף-** "שלזה הסכימו רוב הפוסקים הראשונים והאחרונים".

הרשב"א מוסיף- "וכל זה בצליה, אבל אם בא לבשלם כל אחד בקדירה לעצמו- אפילו בתנור צר שרי, אפילו אם פי הקדירה מגולה"- מכיוון שכשכל אחד בכלי נפרד לא חיישינן לריח. **הרא"ש הוסיף וכתב** שכל האיסור הוא דווקא בתנורים שלהם מכוסים, אבל תנורים שלנו שהם

שו"ע- "אין צולין⁵⁵⁵ בשר כשרה עם בשר נבילה או של בהמה טמאה בתנור אחד ואף על פי שאין נוגעים זה בזה, ואם צלאן הרי זה מותר⁵⁵⁶ ואפילו היתה האסורה שמינה הרבה והמותרת רזה. ואם התנור גדול שמחזיק שנים עשר עשרונים ופיו פתוח⁵⁵⁷ מותר לצלותם בו ובלבד שלא יגעו זה בזה ואם אחד מהם מכוסה בקערה או בבצק וכיוצא בו מותר לצלותם אפילו בתנור קטן ופיו סתום".

רמ"א- "וה"ה לבשר עם חלב נמי דינא הכי. ונוהגין להחמיר לכתחילה אפילו בתנור גדול ובדיעבד להקל אפילו בתנור קטן (טור בשם רשב"א שכן הסכמת רוב המורים והוא שיטת רש"י ורי"ף ורמב"ם). ואם אפה פת עם בשר אסור לאכלו עם חלב אם יש לו פת אחר, וכן אם עובד כוכבים אפה פת עם איסור אסור לקנות אותו פת אם יש פת אחר דכל זה מקרי לכתחילה, אבל אם אין לו פת אחר בריווח מותר בשניהם דזה מקרי לענין זה דיעבד .

י"א דאין מתירין ריחא אפילו בדיעבד אלא אם כן התנור פתוח קצת מן הצד או למעלה במקום שהעשן יוצא ובמקום הפסד אין להחמיר בדיעבד (כי כן נראה מהפוסקים וכ"פ ב"י) אפילו סתום לגמרי. ואם האיסור דבר חריף⁵⁵⁸ וכל שכן אם ההיתר דבר חריף ריחא מילתא היא ואפילו בדיעבד אסור אם שניהם מגולים אבל אם אחד מהם מכוסה אפילו בבצק בעלמא מותר (מרדכי ואו"ה). אם אפו או צלו איסור והיתר תחת מחבת אחת מגולין אסור (תוספות) אפילו בדיעבד (שם בארוך) וה"ה אם

גדולים ופיהם פתוח- אין לחוש. דהיינו הרא"ש והרשב"א כתבו שהחמיר שריחא מילתא זה דווקא בתנור קטן, אבל בתנור גדול לכ"ע שרי כי אין ריחא בכלל.

אמנם מהגמ' בפסחים עו: משמע בהמשך שפת שאפאה עם צלי בתנור- אסור לאוכלה בכותח(מאכל חלבי)- זה לענין לכתחילה, אבל בדיעבד זה המחלוקת שנחלקו רב ולוי ופסקו כלוי שהתיר. **דהיינו-** לכתח' חיישינן שריחא מילתא, אלא שנחלקו הראשונים מה הדין אם כבר צלה את האיסור והיתר יחד- האם מותר כי למעשה ריחא לאו מילתא או שאסור כי ריחא מילתא.

סיכום: בגמרא נחלקו רב ולוי אם ריחא מילתא או לא. ר"פ סברי כלוי שלא מילתא, ולכן בדיעבד אם נצלו איסור והיתר יחד- שרי. אבל לכ"ע אסור לכתחילה לצלותם יחד שמא ריחא מילתא. גם מי שאסר כי ריחא מילתא זה דווקא בתנור קטן אבל בתנור גדול גם הוא מודה שמותר אם נצלה ומחל' אם מותר גם לכתחילה בתנור גדול פתוח.

השו"ע כתב שהלכה כרוב הראשונים- שפסקו שאם כבר נצלו האיסור וההיתר יחד- שרי, כלוי. **הרמ"א מחמיר מעט מהשו"ע** למשל לענין שגם בתנור גדול אסור לכתחילה(מה שהשו"ע התיר). הרמ"א בדבריו מביא דינים נוספים סביב הלכה זו. כל זה בצליה של איסור והיתר בתנור אחד. בסעיף ב' יבאר השו"ע שבבישול שלהם ב-2 קדירות שונות, אפילו שזה תנור אחד- שרי(והרמ"א חולק שם מעט).

⁵⁵⁵ **ש"ך וט"ז(א')**- כל האיסור הוא דווקא כשאחד מהן שמן, אפילו הכשר- כי הולך מן הכשר לטמא ומשם חוזר לכשר ואוסר. אבל אם שניהם כחושים- שרי אפילו לכתחילה, (רק **שבתורת חטאת** כתב שטוב להחמיר לכתח', אבל הם השיגו עליו). **הט"ז כתב שדם של כבד או של בשר שנמלח- אין בו דין של נותן ריח בתבשיל**, **והרש"ל** כתב שדווקא דם כבד אינו אוסר בריחו אבל דם בשר אוסר. וכל זה כמובן לכתח' אבל בדיעבד הכל שרי.

⁵⁵⁶ בדיעבד מותר כי פסקינן כמ"ד "דריחא לאו מילתא", אבל פת שאפאה עם הצלי כתב הרמב"ם והמחבר ס"ס צ"ז- דאסור לאוכלו בכותח כיון דאפשר לאכלו בלא כותח היו לכתחילה(ש"ך(ב')).

⁵⁵⁷ **ט"ז, ג'-** משמע דתרת' בעינן: גדול וגם פיו פתוח. **ש"ך, ג'-** מדובר שפתוח התנור לגמרי ולכן מודה הרמ"א.

⁵⁵⁸ **ש"ך(ט')**- או שנעשה לריח- ודאי אמרינן ריחא מילתא.

אפו בכה"ג פת עם בשר אסור לאכלו בחלב (שערי דורא סימן מ' ומהרא"י) אבל בזה אחר זה אין לחוש⁵⁵⁹ (תשובת מיימוני סוף הלכות מאכלות אסורות ותשובת ר"י ואו"ה) אלא אם כן הזיע המחבת משניהם דאז אסור אפילו בזה אחר זה אם היו שניהם מגולין דהוי ככיסוי של קדרה⁵⁶⁰.

י"א דכל מקום דאמרינן ריחא מילתא ואוסר בדיעבד היינו דוקא דליכא שישים מן ההיתר נגד האיסור אבל בדאיכא שישים מן ההיתר אפילו בכל מה שבתנור מבטל האיסור (שם בארוך כלל ל"ט דין י"ח) ולצורך הפסד יש לנהוג כן.

י"א דאיסור האוסר במשהו כגון חמץ בפסח ריחא מילתא ואוסר אפילו בדיעבד אם התנור קטן והוא סתום והאיסור וההיתר מגולין תוך התנור (דרכי משה בשם מרדכי) ובמקום הפסד יש לסמוך אדברי המקילין. ועיין לקמן סוף סימן קי"ח אם יש להחמיר לכתחלה לשפות שתי קדירות ואחת מהן של איסור על הכירה או לצלות איסור אצל היתר".

סעיף ב' - איסור והיתר שבושלו בתנור אחד:

שו"ע - "במה דברים אמורים בצלי אבל אם בא לבשלם בקדרה זה לעצמו וזה לעצמו אפילו בתנור קטן ופיו סתום מותר⁵⁶¹ ואע"פ שפי הקדרות מגולה⁵⁶²".

⁵⁵⁹ לעניין ריח שהחמרנו לכתח' לחוש למ"ד ריחא מילתא (למרות שמעיקר הדין פסקין שריחא לאו מילתא שהרי התרנו אם כבר צלה שניהם יחד) - זה רק לעניין איסור והיתר או בשר וחלב שבושלו יחד, אבל בזה אחר זה אין מה לחוש לשיטה שריחא מילתא - כי לא נמצא שנשאר ריח אחר שהוצא המאכל, שעכשיו יבוא וידבק במאכל השני.

⁵⁶⁰ זהו דין מרכזי שהוא המקור לתנורים של ימינו שמלבד עניין הריח שראינו בסעיף זה שאפשר להקל בו בדיעבד ולפעמים אף לכתח', מ"מ כאן עולה בעיה נוספת - הזיעה = האדים העולים מן התבשיל עם טעם התבשיל ונדבקים בשולי התנור. במקרה כזה שיש זיעה כתב הרמ"א (ודין זה הוא לכ"ע) שאפילו בזה אחר זה - אסור, אפילו בדיעבד, כל שלא היה מכוסה. כגון שצלה שם בשר ואחר כך צלה חלב - אם היתה בעיה רק של ריח היה מקום להתיר, אבל כיוון שיש בעיה של זיעה זה אסור בכל מקרה.

בערוך השולחן תיאר את המקרה - שיש מחבת (חתיכת מתכת גדולה) שיש לה רגלים גבוהות ותחתיה צולין ואופין, במקרה כזה יש זיעה ולכן אסור אפילו בזה אחר זה.

⁵⁶¹ לכא' צריך ברור מדוע השו"ע והרמ"א לא חששו לזיעה העולה משתי הקדירות? הרי כשמבשל בודאי עולים אדים של איסור ונבלעים בתנור ואז עוברים למאכל השני וצריך לאוסרו? **ובשו"ת "היכל שלמה"**, **עמ' שלא-שלב'**, הערה א' עונה - "שאפשר שכיון שהגג עשוי טיט ואבנים, ואינו מזיע, ואף אם מזיע מעט הרי שהזיעה פגומה מהטיט".

⁵⁶² **ביאור**: כל מה שאמרינן לחוש לכתח' שריחא מילתא ואסור זה דוקא בניצולו האיסור וההיתר יחד, אבל אם בושלו כל אחד בקדירה נפרדת באותו תנור - אין כלל לחוש לריחא ומותר לכתח', ואפילו בתנור קטן וסתום היטב.

מדוע במבשל בשתי קדירות נפרדות מקילים יותר בריחא:

- **הטור כתב הטעם** - כיוון שאין ריח המתבשלים כ"כ אסור כמו ריח הצלי שריחו חזק ואוסר, דהיינו שבישול חלש בריחו מן הצליה ולכן לא אוסר (דין בבישול).
- **הבית יוסף כתב טעם אחר** - זה לא קשור לריח של בישול מול צלי כמו שחילק הטור, אלא כאן מקילים שאין ריח מכיוון שיש הפסק קדירה, דהיינו הבישול בקדירות שונות מונע מהריח להתפשט ולכן אין בעיה של ריח (דין בקדירה).

***שימוש בתנור אחד למאכלי בשר וחלב(ענין שו"ת "היכל שלמה", עמוד שלג):

האם מותר להשתמש בתנור אחד לשימוש גם למאכלי חלב וגם מאכלי בשר? בשאלה זו יש לדון מצד שני עניינים: ריח זיעה. לעניין ריח ראינו לעיל מחל" ארוכה ופסק בשו"ע וברמ"א שבדיעבד ריחא לאו מילתא ואפשר להקל אם בושלו בשר וחלב יחד(לעניין הריח) ובזה אחר זה לכ"ע

שרי לכתח' מצד הריח כיוון שלא מצינו שריח של מאכל שכבר הוצא נשאר ואוסר מאכל אחר. אלא שישנה בעיה גדולה יותר לגבי הזיעה היוצאת מן המאכלים- שהיא עולה ונדבקת בדפנות התנור ואח"ח חוזרת ונדבקת במאכל השני ואוסרתו. **המקור לכך שזיעה אוסרת הוא ברמ"א כאן** (בסעיף א')- "אם אפו או צלו איסור והיתר תחת מחבת אחת מגולין- אסור אפילו בדיעבד... אבל בזה אחר זה אין לחוש, אלא אם כן הזיעה המחבת משניהם, דאז אסור אפילו בזה אחר זה, אם היו שניהם מגולין, דהוי ככיסוי של קדירה". הרמ"א כאן דימה עניין זה לכיסוי של קדירה שדינו מבואר בבבית יוסף ס"ס צב' בשם הגהות שערי דורא- שאם כיסו תבשיל של בשר בכיסוי קדירה של חלב או להיפך- צריך שישים נגד כל הכיסוי(כי בלע זיעה של בשר וחלב), וכן פסקו הרמ"א והאחרונים בסימן צג'- שהזיעה הנבלעת בכיסוי הקדירה חוזרת ויורדת למטה ואוסרת התבשיל. מכאן העלו הרבה מהאחרונים שבתנורים שלנו ודאי יש בעיה של זיעה שעולה ואז אוסרת את התבשיל השני שמתבשל בתנור.

- **בשו"ת יבי"א, חלק ה'- יו"ד, סימן ז' כתב-** על פי כל הנ"ל שלכאורה יש לאסור בנידון ידין מפני הזיעה הנדבקת ונבלעת בדופני התנור שחוזרת ונופלת ע"י הזיעה של המאכל האחר ואוסרתו. אבל למעשה כתב הרבה צירופים להקל בדיון זה: 1. אם יאפה בתנור אוכלין ולא משקין, כי י"א שזיעת אוכלין אינה כזיעת משקין. 2. י"א שבתנור שהסיקו מבפנים- חום התנור מייבש את הזיעה. 3. יש הסוברים שאיסור זיעה אינו אלא מדרבנן. 4. יש הסוברים שאין הזיעה יורדת למטה לתוך התבשיל השני. 5. שמא הזיעה היורדת בטילה בשישים. 6. אפשר שדווקא בכיסוי קדירה חיישינן לזיעה, משא"כ בתנור שההבל מתפשט בכל חלקי התנור וכשפותחים דלת התנור הוא תיכף ויוצא מיד. 7. הדרך היא להסיק התנור כשליש שעה לפני האפיה, וכל מה שנתהווה ע"י ההבל והזיעה של האפיה הקודמת נשמד ונשרף כליל ע"י האש הלוהטת שקדמה לבישול האפיה.
- **וכך פסקו:** "לכתח' יש להחמיר שלא לבשל בקדירה מגולה תבשיל לח בשרי אפילו אחר מעל"ע מבישול חלבי וכד', ורק באוכלין (דהיינו דברים יבשים) כגון אפיית עוגות גבינה לאחר צליית בשר- יש להתיר לאחר מעת לעת ובתנאי שסיקו את התנור לפני האפיה כשליש שעה באופן שחום התנור יסלק כל הזיעה, ובצירוף דעת הסוברים שאין דין זיעה באוכלין. והנהגים להקל בזה באוכלים גם בתוך מעל"ע(אבל עם חימום עשרים דק"א.ה) אין למחות בידם שיש להם על מי שיסמוכו".
- **באגרות משה(יו"ד, ח"א, בסוף סימן נט') היקל יותר וכתב-** "מסתבר שבאפיה אין לחוש לזיעה, ועל כן מותר בזה אחר זה". וז"ל- "ולכן רק בהזיעה שניהם אוסר הרמ"א דבהזיעה האיסור הוא איסור ממש שנבלע שזה נפלט אבל עכ"פ כשקדרת ההיתר לא הזיעה לא נאסרה משום דהא לא נגע האוכל בהמחבת והתנור וע"י הזיעה הוא כנגד שאוסר כלי אף אם לא נחשוב הזיעה כרוטב דמכלי יוצא גם בלא רוטב. וגם מסתבר שהוא כרוטב".
- ישנם עוד אחרונים שהקלו כמו הגר"ש קלוגר שהתיר בישול בשר אחר חלב בתנור אחד, לפי שאין לחוש לזיעה אחר זיעה, והסבירו שמה שחששו בכיסוי קדירה זה מקרה מיוחד שחששו שמא תעלה הרתיחה את גוף הרוטב עד הכיסוי.
- האג"מ כתב שגם בבישול שכן יש זיעה- יש לאסור רק במקרה שבשני התבשילים הייתה זיעה אבל תבשיל אחד "שהזיעה" והשני לא- אין מה לחשוש כי איך תגיע הזיעה הראשונה אם לא ע"י זיעה שניה "שתחבר" אותה לתבשיל השני.

הלכה למעשה- נלע"ד, שודאי שלכתח' יש לחוש לזיעה בתנורים של ימינו ולכן צריך להקפיד על תאים נפרדים לבשר וחלב או לכיסוי הרמטי טוב של התבשיל כך שלא תצא ממנו זיעה כלל. ואם רוצה יכול גם לחכות 24 שעות ובנוסף להדליק התנור 20 דק' קודם השימוש ובכך פולט את הזיעה. אבל בשעת הדחק גדולה שלמשל בישלה לו אימו מאכל בשרי שנאפה בתנור ומסופק שמא נאפה שם קודם לכן תבשיל חלבי בתוך 24 שעות- יש מקום להקל ולהתיר אכילה זו כדי לשמור על שלום בית, כבוד הורים וכד'- ע"פ כל הספיקות הנ"ל שהובאו ביביע אומר ובמיוחד אם מדובר במאכל שמוגדר כנאפה שם כגון דברים מוצקים הנאפים או תפוחי אדמה עם עוף/בשר- שכל אלה חשיבי מוצק= אוכלין, ובמיוחד כאשר רק חושש ומסופק שמא בישלו שם חלב לפני כן- שהרי יש כאן הרבה ספקות והרבה צירופים להתיר שעת הדחק.

- **מיקרוגל:** באופן פשוט הדין הוא כמו בתנור, וכיוון שחיישינן לזיעה היוצאת מן המאכל יש לדאוג לכסות את המאכל היטב בכדי שלא תעלה ממנו זיעה לדפנות המיקרוגל. אולם ב"הוראות המכון הטכנולוגי להלכה" כתבו- שהכיסוי לא צריך להיות הרמטי כיוון שהאדים המועטים שייצאו יתקררו קודם שיגיעו לדפנות.

רמ"א - "ודוקא שהתנור פתוח קצת אבל אם הוא סתום מכל הצדדים כדרך שמטמינים החמין לצורך שבת אסור⁵⁶³ (מהר"י וייל סימן מ"ד ואו"ה והגה שיערי דורא בשם מהר"ם) ואפילו בדיעבד יש מחמירין ואוסרין אם האיסור וההיתר מגולה (כך משמע בהגהת ש"ד) ובמקום הפסד מרובה יש להקל⁵⁶⁴".

סעיף ג' - שימוש ב"מרדה":

שו"ע - "אם יש שמנונית של איסור על המרדה שקורין פאל"א אסור ליתן עליה היתר כל היום⁵⁶⁵, מיהו כשאינה בת יומא מותר להשתמש בה משום דאי אפשר בענין אחר⁵⁶⁶".

רמ"א - "כל זמן שהיא בת יומא לא מהני בה הגעלה ולא קליפה בכלי אומנות⁵⁶⁷".

סעיף ד' - פת המונחת על חבית יין נסך:

שו"ע - "פת חמה שמונחת על גבי חבית פתוחה של יין נסך אסורה (ודווקא אם מונחת נגד המגופה), אבל אם הפת צוננת אפילו אם החבית פתוחה או פת חמה וחבית מגופה (פירוש סתומה) מותר ואם היה פת שעורים אסור אם הפת חמה אפילו חבית מגופה⁵⁶⁸".

סעיף ה' - הרחת יין נסך שבחבית:

שו"ע - "מותר לשאוף בפיו ריח יין נסך דרך נקב שבחבית לידע אם הוא טוב".

רמ"א - "אבל אסור לטועמו אע"פ שאינו בולעו, ואסור לזלף יין נסך שאסור בהנאה, אבל מותר לזלף סתם יינם דמותר בהנאה".

סעיף ו' - הרחת פלפלין וזנגביל שהושמו ביין נסך:

⁵⁶³ דהיינו הרמ"א מחמיר מעט על השו"ע ואומר שכל מה שמותר בבישול של איסור והיתר בקדירות שונות בתנור היינו בתנור פתוח מעט. ובמקרה שפתוח מעט - מותר לכתח'.

⁵⁶⁴ דהיינו - שאמנם יש שהחמירו שאם התנור סגור היטב אסור אפילו לבשל בו בשתי קדירות שונות, אבל במקום הפסד מרובה יש להקל ולהתיר לגמרי כשו"ע - אפילו תנור קטן סגור היטב. **אבל המהרש"ל חולק על זה** שאסור בכל מקרה בתנור סתום, ואפילו במקום הפסד מרובה. ⁵⁶⁵ דהיינו, אפילו אם כרגע אין עליה איסור אבל הכלי בן יומו ולכן אסור להשתמש בו. **ט"ז (ז') - באו"ה** כתב שאם עכו"ם הוציא מהתנור על כלי אחד עוגות עם פשטידה של איסור - גם בדיעבד אסור. וכל זה דווקא הפת הראשון שבכלי הזה, אבל הפת השניה כבר מותר כי השמנונית מן הסתם הוסרה.

⁵⁶⁶ פירוש - במקום הדחק שא"א ואין כלי אחר - מותר לישראל בכלי זה שבלע איסור **כשאינו בן יומו**, (כמובן כשאין עליה איסור). דהיינו, אע"פ שגזרו חכמים (ע"ז, דף עה: - עו) על כלי שאינו בן יומו משום כלי בן יומו, כאן לא גזרו והקלו שיוכל להשתמש כי א"א.

⁵⁶⁷ כל זה מבואר ג"כ בסימן קכ"א, ס"ב, ברמ"א. וטעמו - קילוף כדי קליפה לא מועיל להסיר הבלוע, והגעלת כלי בן יומו מפליטה את האיסור שחוזר ונבלע בכלי.

⁵⁶⁸ **ביאור** - פת חמה המונחת על חבית פתוחה שואבת את בריח של היין האסור. ודווקא שגם הפת חמה והחבית פתוחה, אבל אם יש חיסרון באחד מהם כגון שהפת צוננת או שהחבית סתומה - לא שואב, חוץ משעורים שיש להם תכונה מיוחדת לשאוב ולכן החמירו בהם שאפילו מתקיים תנאי אחד - פת חמה או חבית פתוחה אסורה כי שואבת הריח.

מקור הדין בסוגיה מסכת ע"ז, דף סו:.

שו"ע - "שק של פלפלין וזנגביל שמימין בקנקני יין נסך מותר להריח בהם⁵⁶⁹ אבל לבשמים דהבדלה אסור".

סעיף ז' - הרחת איסורי הנאה העשויים להריח בהם:

שו"ע - "בשמים של עבודת כוכבים וכלאי הכרם וערלה אסור להריח בהם⁵⁷⁰".

סימן קט"ו - דין יבש ביבש שנתערב:

סעיף א - דין ביטול יבש ביבש:

שו"ע - "חתיכה שאינה ראויה להתכבד שנתערבה באחרות מין במינה יבש ביבש (דהיינו שאין נבלל⁵⁷¹ והאיסור עומד בעצמו⁵⁷² אלא שנתערב ואינו מכירו) חד בתרי⁵⁷³ בטיל⁵⁷⁴ ומותר לאכלן⁵⁷⁵ אדם אחד כל אחת בפני עצמה אבל לא יאכל שלשתן יחד ויש מי שאוסר לאכלן אדם אחד אפילו זה אחר זה⁵⁷⁶".

⁵⁶⁹ ש"ך (כו') - מותר להריח בהם מכיוון שאין היין האסור נותן בהם טעם, אלא אדרבה - עושין כן כדי שהתבשיל יתן טעם ביין ובכלל - כשמריח בו אינו מכווין לריח היין אלא לריח התבלין.

⁵⁷⁰ אסור להריח בהם מכיוון שאסורים בהנאה, ואע"פ שפסקנו ש"ריח לאו מילתא" - זה בדבר שלא עשוי להריח בו, אבל דבים כורד, הדס וכד' - שכל עניינם זה בכדי להריח בהם - ריחא מילתא ואסור.

בפת"ש (ה') מביא מחל' אחרונים האם באיסורים שאינם איסורי הנאה ועשויים כדי להריח בהם - האם מותר להריח בהם (שו"ת אמונת ישראל) או שגם כאן אסור להריח בהם אפי' שמותרים בהנאה (שלטי גיבורים).

⁵⁷¹ ש"ך (ג') - כתב הב"ח שקמח בקמח כיוון דנבלל מיקרי לח בלח.

⁵⁷² גם אם מעורב הדבר לח באחרים ומבושלים הם במים, כגון חתיכה אסורה עם חתיכות מותרות שבושלו ביחד - מלבד זה שברור שצריך שישים כנגד הטעם שנבלע בכל חתיכה מאותה חתיכה אסורה, ולכן צריך שיהיה בכל התבשיל (כולל החתיכות, מים וכד') - שישים כנגד החתיכה האסורה, מ"מ עדיין מתייחסים לחתיכות כיבש ביבש ולכן צריך שיהיה רוב חתיכות היתר כנגד החתיכה האסורה ואז יהיו מותרות (מלבד בעיית הטעם שנפתרה כי היה שישים בכל התבשיל כנגד כל החתיכה האסורה).

⁵⁷³ כמה צריך בהיתר כנגד האיסור בכדי להתירו?

• **בש"ך (ו')** כתב שאפילו אם יש שתי חתיכות היתר מול חתיכת איסור וגם אם חתיכת האיסור גדולה מהם - חשיב חד בתרי וש"י.

• **בפת"ש (א')** - יש מי שהסביר בש"ך שלא מדובר שהאיסור גדול משני ההיתרים אלא שלא צריך שהם יהיו פי שנים ממנו, אבל מ"מ צריך שיהיה משהו יותר בהיתר מן האיסור.

• **פר"ח** - "כל דהו טפי מחצי - סגי".

• **מנ"י** - "מדרבנן בעינן דווקא כפל".

• **פמ"ג** - באיסור דרבנן גם המנ"י מודה שאין צריך כפל, ואף באיסור דאורייתא המיקל שמספיק משהו יותר - אין לגעור בו.

⁵⁷⁴ **במקור לדין ביטול "חד בתרי בטיל"**: זהו דין תורה דכתיב "אחרי רבים להטות", ובגמרא חולין דף ק' - שואלת הגמ' מדוע גיד הנשה לא בטל ברוב, שהרי יש שם עוד גידים? ועונה משום שבריה שאני שאינה בטילה - **מאן משמע שמה שאינו בריה בטל ברוב** ואיירי ביבש שכן גידים יבשים הם.

נחלקו הראשונים בהבנת הגמ' (ומתוך כך בדין ביטול חד בתרי ביבש):

רמ"א - "וכן יש לנהוג לכתחילה, ויש מחמירין להשליך אחד או ליתן לעובד כוכבים⁵⁷⁷ ואינו אלא חומר בעלמא. וכל זה כשנתערב במינו אבל שלא במינו⁵⁷⁸ ואין מכירו אפילו יבש ביבש צריך שישים⁵⁷⁹, ואין חילוק בכל זה בין אם האיסור מדרבנן או מדאורייתא⁵⁸⁰, ועי' לקמן סימן קכ"ב אם נתערבו כלים ביחד".

- **רוב הראשונים** מסבירים כפי שהסברנו- שמכאן יש ללמוד שכל איסור יבש בטל ברוב היינו חד בתרי ומותר לאכול מהתערובת לכתח'ל. סיעה זו הביאה **ראיה לשיטתה מהגמ' בב"מ דף נב:** "התרומה והביכורים חייבים עליהם מיתה (מי שאוכלם בטומאה במזיד)... ועולין באחד ומאה, משא"כ במעשר..."- שהוא בטל ברוב. והרי כל הדיון כאן הוא סביב ביטול מדרבנן- שהרי חכמים קבעו שתרומה צריכה אחד למאה, אם כן גם מעשר שכתבו שלא דומה לתרומה וצריך ביטול ברוב(חד בתרי) היינו מדרבנן- ואחרי שבטל ברוב גם מדרבנן שרי, ז"א מותר לכתח'ל.
  - **הרמב"ם והראב"ד** סברי שאמנם מהתורה יש דין ביטול ברוב, אבל מדרבנן גם ביבש צריך שישים כדי לבטל האיסור. ומה ששאלה שם הגמ' "ולביטל ברובא" פירושה לא ברוב של חד בתרי ויהיה מותר לאכול אלא ברוב של שישים- ורק אז יהיה מותר לאכול לכתח'ל. **הרשב"א והתרומה כתבו למעשה- שיבש ביבש בטל ברוב, כהסכמת רוב הראשונים, וכן פסק מרן בשו"ע כאן.** (הרשב"א הוסיף שגם למ"ד שמדרבנן צריך ביבש ביבש שישים- אם נפלה חתיכה לים- גם הם מודים ששרי. ויש מחמירים גם בכך, ומה שמועילה שנפלה לים היינו ב"חומר התערובות"- היינו בדיני דרבנן שהחמירו בכל מיני תערובות כמו תרומה שבטילה רק במאה, ורק שם אם נפלה חתיכה לים זה מועיל להתיר).
  - ⁵⁷⁵ **בפר"ח(ז) כתב** שכל מה שמותר ביטול ברוב ביבש היינו דווקא כשלא יטעם טעם האיסור, אבל אם למשל נפל חלב על חתיכת בשר והיא נתערבה בין אחרות- אע"פ שבטילה בהם ברוב- מ"מ יהיה איסור לאכול כי אם יטעם את זו שאסורה ירגיש טעם החלב ואז נחשב ל"ניכר" שאינו בטל ואסור. **אבל מהרבה מקומות נראה שלא כשיטתו** וכל שבטל ברוב מותר לאכול בלי קשר אם יש טעם או לא.
  - ⁵⁷⁶ **האם מותר לאכול כל החתיכות שנתערבו בפעם אחת ולאותו אדם(בי"י):**
    - **רא"ש-ש** דין ביטול ברוב נלמד מגז"ה כ"א אחרי רבים להטות", ממילא יוצא שמרגע שיש רוב היתר- "נהפך איסור להיות היתר ומותר לאוכלן כולם ביחד". (ובסוגיות כמו טבעת ע"ז שנפלה בין אלף טבעות ואז פרשה אחת מהטבעות(זבחים עד, א') או ראשי בהמות למזבח שנתערבה שם אחת של איסור ואז פרשה אחת מהם(זבחים ע"ז)-) שם רואים שאסור להשתמש בכולם אע"פ שהיה דין ביטול ברוב- מקרים אלה שונים מכיוון שבהם יש דין מיוחד בשל חומרתם שאין ביטול ברוב של "אחרי רבים להטות", וכל ההיתר שם הוא משום ס"ס- ספק אם מה שפרש הוא האיסור, וגם אם לא- ספק אם מה שנשתמש בו הוא האיסור, לכן אם נשתמש בכולם יחד- הורדנו ספק אחד כי אם לא האיסור פרש הרי שודאי שנשתמש בו, ולכן שם, כמקרים חריגים, אין להשתמש בכל יחד). **וכ"כ בטור.**
    - **רשב"א-** בביטול ברוב מותר לאכול אחד אחד ולא הכל בב"א, כיוון שמדאורייתא אין איסור כי יש דין ביטול ברוב, ומה שנשאר הוא איסור דרבנן- ומשום הספק הרי שספק דרבנן לקולא ומותר לאכול. לכן אם אוכל אחד אחד- בכל אחד אמרינן שיש ספק, אבל אם אוכל הכל יחד הרי שאין ספק ולכן אסור. **וכן פסק בשו"ע.**
    - **סמ"ג-** אסור לאותו אדם לאכול את החתיכות כולם אלא יאכלו שני אנשים. **והביאו בשו"ע-** כ"יש מי שאוסר".
  - ⁵⁷⁷ **בבית יוסף הביא שבעל התרומה והסמ"ק כתבו- שאין צריך להשליך חתיכה החוצה כנגד האיסור,** מכיוון שכל הדין שממנו נלמד לזרוק חתיכה כנגד האיסור הוא גבי תרומה שנתערבה במאה כנגד ובטלה- שמ"מ אע"פ שבטלה צריך לזרוק לחוץ חתיכה אחת כנגדה- זוה דווקא בתרומה משום גזל הכהן, אבל בשאר איסורים אין הדין כן.
  - **אבל מהר"ם** היה מחמיר על עצמו וזרק לחוץ חתיכה אחת כל שנתבטל האיסור בהיתר, ועוד שהיה מקפיד שלא לתת חתיכה זו לישראל- שהרי היא כנגד האיסור.
- האם דין ביטול ברוב הוא גם באיסורי הנאה:**
- **בטור הביא מחל' ראשונים בדבר זה: בעל התרומה-** הדין כמו באיסור רגיל- יש ביטול ברוב, ולכן חמץ בפסח בטל ברוב.
  - **רש"י-** אסור באכילה, אבל בהנאה מותר כל שיש רוב היתר, ובלבד שישליך חתיכה כנגד האיסור.
  - **רי"ף-** אסור הכל, אפילו בהנאה.
  - **בש"ך(ה) כתב על כך** שהשו"ע לא התייחס בהלכה זו לדין איסורי הנאה כי סמך על מה שכתב באו"ח סימן תמ"ז- שחמץ בפסח לא בטל אפילו באלף(כרי"ף) ושי"א שחמץ ששוה לשאר איסורים(כבעל התרומה).
  - ⁵⁷⁸ **הש"ך(ח) כתב** כיצד יתכן שיש כאן עירוב של מין באינו מינו שאינו ניכר- כגון שנפרך הכל לחתיכות קטנות שלא ניתן להבדיל ביניהם. או כגון ששחט כמה מינים ויודע שאחד מהן נשחט שלא כהוגן ואינו יודע איזה הוא- כל אלה הם שני מינים שונים שאינו מכיר האיסור ובזה אמר

סעיף ב'- תערובת יבש שנתבשלה:

שו"ע- "יבש ביבש שנתבטל חד בתרי אם בשלן [כולן] כאחד אפילו לאכול כל אחד בפני עצמו אסור אם אין שם שישים מפני שהרוטב בנותן טעם ונבלע בחתיכות⁵⁸¹, ואם רוצה לבשלן יחד ואין שם שישים מותר להרבות עליהם כדי שיעור שישים ולבשלן ואין בו משום מבטל איסור⁵⁸²".

הרמ"א שאין דין ביטול ברוב אפילו ביבש. ודוחה את הב"ח ועוד אחרונים שהעמידו את זה במקרה של שני מינים החלוקין בשמן ושיים במראיהם- כי אלו לא נקראים לשיטתו שני מינים, שהרי מין נקבע ע"פ טעמו ולא ע"פ שמו. וזו שיטתו כמבוא במחלוקתו על הרמ"א בסימן צ"ח, ס"ב.

579 האם מחמירים להצריך שישים ביבש מיין באינו מינו:

- הרמ"א פסק כאן כבעל התרומה שהובא בטור- שכל מה דאמרינן חד בתרי בטיל- זה דווקא יבש ביבש מין במינו, אבל במין בשאינו מינו החמירו וגזרו שצריך גם כן שישים, מכיוון שחששו שיבוא אדם לבשלם ביחד ואז כבר הוא לח בלח מין בשאינו מינו שאיסורו מן התורה.
- אבל הטור חלק וכתב שגם מין בשאינו מינו יבש ביבש בטל ברוב, כמו יבש ביבש מין במינו.
- התוס' ומהרא"י פסקו שמין באינו מינו יבש ביבש בטל 60 מדא'.⁵⁸⁰

דין ספק ביבש מיין בשאינו מינו: בפת"ש(ג') מביא בשם הגרעק"א שבמקרה זה של יבש ביבש באינו מינו- גם בספק נכון להחמיר ולא דמי למה שהקלו בספק מין במינו בלח(סימן צ"ח, ס"ב- בנשפך) מכיוון ש: 1. שם יש חזקת איסור מול חזקת היתר משא"כ הכא. 2. מ"מ יש לאסור כאן שמא יבוא לבשל והוא ספיקא דא' שנחמיר. והש"ך חולק על כך.

580 החומרא במין בשאינו מינו דווקא באיסור דא' יבש שנתערב ביבשים אחרים:

הש"ך(ט') כתב שכל הסיבה להחמיר במין באינו מינו ביבש היא מחשש שמא יבוא לבשלם ויעבור על איסור דא', כמבואר בתרומה. אם כן, אומר הש"ך, באיסורי דרבנן- גם מין באינו מינו צריך להיות בטל יבש ביבש מכיוון שגם אם יבשלם לא יעבור באכילתו על איסור תורה, שהרי כל כולו של האיסור הוא רק מדרבנן. וקשה על הרמ"א שמשמע מפשט דבריו שאין לחלק לעניין זה בין איסורי דרבנן לדא' ובשניהם החמירו ביבש ביבש במין באינו מינו- יצטרכו שישים כדי לבטלו. ואין טעם לכך. ומתוך שאולי הרמ"א איירי לגבי הרישא ולא אסיפא.

581 בטור ובב"י הביאו שנחלקו בכך הראשונים:

- **לרשב"א-** כיוון שבישל הכל יחד והרי האיסור ביניהם- הרי שהאיסור נתן טעם ברוטב ולכן צריך פי 60 מהאיסור כדי להתירו, וגם בחתיכות שנתבשלו לא מספיק מה שנתבטלו ברוב- כיוון שבלעו טעם מן האיסור כעת בבישול ולעניין זה גם הם צריכים שיהיה בתבשיל כולו שישים כנגד האיסור עצמו, כדי לבטלו ואז לא יתן טעם לשום דבר. אבל אם בישל בשתי קדירות נפרדות- אמרינן שבכל קדירה היה האיסור ולכן שרי(הב"ח העמיד ששרי אפילו קודם שנודע, שהרי סו"ס יש כאן ספק דרבנן כי מדא' האיסור בטל וכעת איננו יודעים אם הוא בסיר זה או זה ולכן יש להקל ומותר. אבל הש"ך(יב') חלק שרק לאחר שנודע שרי במקרה שבישל החתיכות ב- 2 קדירות, כי רק אחר שנודע אמרינן שיש ביטול ברוב מדא' ואז יש ספק דרבנן באיזה קדירה וספק דרבנן לקולא. אבל קודם שנודע הרי שאין כאן ביטול ברוב מן התורה ובכל קדירה יש ספק דא' אם בה האיסור ולכן אין להתיר).
- **הרא"ש** חולק ואומר שכל שנתערב האיסור ובטל בהיתר- הרי שהאיסור כאילו אינו וממילא אינו אוסר כלל לא את הרוטב ובודאי שלא את החתיכות- ולכן אפילו ברוטב אין צריך 60 כנגד האיסור. אבל כל זה דווקא אחר שנודעה התערובת(= אחרי שנודע שנתערב האיסור בהיתר) שרק אז אמרינן שבטל האיסור לגמרי ואין עוד שם איסור לאסור כל, אבל קודם שנודעה התערובת- האיסור עומד וקיים ונותן טעם בכל התבשיל וצריך שישים כנגדו (ראיה לחילוק בין נודע ללא נודע יש במסכת תרומות פרק ה', ובזבחים דף קד, א').
הרא"ש מברר טעמו- "ולא אמרינן נהי דכל זמן שהוא יבש הוא בטל ברוב, מ"מ כשבישלו נפלט טעמו ואוסר, דלא מצינו דבר המותר לאוכלו שיהא צירו אוסר?! ואיפכא חזינן(ע"ז מ', א')- "דגים טמאים צירן מותר מן התורה", אבל איך יתכן שדבר המותר(= חתיכת האיסור שבטלה ברוב חתיכות ההיתר) יאסור בפליטתו את הרוטב ובכלל משום טעמו?".

בשו"ע פסק כרשב"א, ברמ"א הביא לסמוך על שיטת הרא"ש במקום הפסד.

רמ"א - "וי"א דאם נודע התערובת קודם שנתבשלו ביחד הכל שרי דאין חוזרין ונאסרים מאחר שנתבטל ביבש ובמקום הפסד יש לסמוך אדברי המקילין ולהתיר".

סימן קי' - דין ספק טריפות שאירע בבשר:

סעיף א' - דבר חשוב איננו בטל:

שו"ע - "דבר חשוב אוסר במינו⁵⁸³ בכל שהוא⁵⁸⁴, והם ז' דברים ואלו הם - אגוזי פרך ורמוני בדין וחביות סתומות וחלפות תרדין וקלחי כרוב ודלעת יונית וככרות של בעל הבית וכן בעלי חיים חשובים הם ואינם בטלים. אבל שאר דברים אף על פי שדרכן לימנות הרי אלו עולין כשיעורן".

נוסף איסור על התערובת המותרת(שהיה בה איסור): הרא"ש כתב שיש כאן דין חוזר וניעור והאיסור שבטל מתעורר ואם עכשיו האיסור רבה על ההיתר - הכל נאסר. ולא מבעיא במין בשאינו מינו שאז ממש מצטרף טעם האיסור ומתעורר ממש טעם איסור, אלא גם במין במינו - אע"פ שכבר בטל האיסור אמרינן שהוא מתעורר. **וטעם הדבר** - כי זה דומה למקרה בו נתערב ובטל האיסור היבש בתוך של היתר ואז הוכר האיסור - שודאי לא אמרינן ששרי לאוכלו כיוון שכבר בטל בהיתר, אלא כיוון שניכר אסור - ה"ה הכא כאשר נתווסף איסור - נעשה האיסור שבטל כניכר ולכן איננו בטל.

⁵⁸² כ"כ הרא"ה, והטעם - כיוון שאין כאן איסור שניכר לא חשיב שמבטלו.

⁵⁸³ דבר חשוב אוסר דווקא במינו או גם באינו מינו:

- **בשו"ע** משמע שאוסר במשהו דווקא במינו, ובש"ך (א) מביא שכן פסק האו"ה שדווקא במינו אינו בטל וכ"פ ברמב"ם.
- **מהרמ"א** משמע שגם בשאינו מינו אינו בטל במשהו, והסיבה בגללה הרמ"א לא הגיה ושינה כאן מהשו"ע כי הבין שכך גם סובר השו"ע ומה שכתב בשו"ע "במינו" זה לא דווקא אלא פשוט אין כמעט דרך אפשרית למין בשאינו מינו ושלא יהיה ניכר(אבל ראינו כבר בש"ך דוגמא למקרה שזה יתכן - כגון ששחט כמה מינים וידוע שאחד מהם נשחט שלא כדין ואינו יודע איזה הוא - זה נחשב שאינו מינו כי המינים שונים ובכל זאת לא ניכר).

⁵⁸⁴ **המקור** לכך שדבר חשוב אינו בטל הוא **מהמשנה ערלה, פ"ג, מ"ז** - "שהיה רבי מאיר אומר - את שדרכו לימנות מקדש(= אוסר בכל שהוא אפילו אחד באלף), **וחכמים אומרים** אינו מקדש אלא ו' דברים בלבד, **ורבי עקיבא אמר** ז' ואלו הן: אגוזי פרך ורמוני בדין...". **דהיינו** - ר"מ מחמיר שכל דבר שדרכו להמנות= להספר בפני עצמו זה מראה על חשיבותו ולכן אינו בטל אפילו באלף, אבל חכמים ור"ע מגדירים רק דברים מסויימים כחשובים ורק הם אינם בטלים.

בגמרא, ביצה, דף ג': נחלקו בדעת ר"מ - מה נחשב "שדרכו לימנות שאינו בטל" אפילו באלף?

- **רבי יוחנן** - "את שדרכו לימנות", דהיינו - רק מה ש**תמיד** נספור ולעולם נמנה הוא חשוב ואינו בטל, אבל מה שלפעמים נותנים באומדן - בטל.
- **ריש לקיש** - "כל שדרכו לימנות" - היינו אפילו דברים שמדי פעם מוכרים באומדן - נחשבים שדרכם להמנות וחשובים שלא להבטל.

נחלקו הראשונים כמי לפסוק(ב"י):

- **רוה"פ פסקו כר' יוחנן בדעת ר"מ** - שרק מה שתמיד נמכר במניין הוא חשוב ואינו בטל.
- **התרומה ובעל העיטור החמירו כר"ל בדעת ר"מ** - שכל שבד"כ נמנה - חשוב ואינו בטל, אע"פ שנמכר לפעמים באומדן.
- **הרמב"ם היקל** אף יותר ופסק **כר"ע במשנה** - שרק שבעה דברים מסויימים נחשבים ל"חשובים" שאינם בטלים, אבל כל דבר שבמניין סתם ככה - בטל, **אולם הרמב"ם מוסיף** - שכל דבר חשוב במקום מסויים נקרא "חשוב" לעניין שאינו בטל אפילו באלף.

רמ"א: "ויש אומרים דכל דבר שבמנין דהיינו שדרכו למנותו תמיד אינו בטל, וכן נוהגין. הא דדבר חשוב אינו בטיל אינו אלא מדרבנן ואזלינן בספיקו לקולא"⁵⁸⁵.

המשך שו"ע- "כל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מהמקומות כגון אגוזי פרח ורמוני בדין בארץ ישראל באותם הזמנים הוא אוסר בכל שהוא לפי חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן ולא הוזכרו אלו אלא לפי שהן אוסרים בכל שהן בכל מקום וה"ה בכל כיוצא בהן בשאר מקומות".

סעיף ב'- בעלי חיים שנתערבו:

שו"ע- "בעלי חיים שנתערבו באחרות ונשחטו בטל חשיבותן ובטלין והוא שנשחטו בשוגג⁵⁸⁶ (ודוקא בעלי חיים קטנים שאינן ראויים להתכבד לאחר שחיתתן⁵⁸⁷) (או"ה)".

סעיף ג'- דין קבוע הניכר⁵⁸⁸:

מחלוקת זו היא נפק"מ לגבי ביטול של ביצה ברוב:

- **רוה"פ-** ביצה לפעמים נמכרת בסל= באומד, ולכן היא בטילה.
  - **סיעת התרומה-** ביצה אינה בטילה ברוב לפי שלפעמים היא נמכרת במניין.
  - **רמב"ם-** ביצה בטילה, כי אינה מדברים החשובים ואפילו היתה תמיד במניין.
- בפת"ש(א') הביא מחל' אחרונים בכך-** ספר "מנחת יעקב"- בהפס"מ אפשר להקל דביצה בטילה. **שו"ת "תשובה מאהבה"**- האידנא אין להקל ולהתיר ביצה שנתערבה אפילו בהפס"מ כי היא נמכרת רק במניין.
- כל זה בביצה שאין בה אפרוח, אבל אם יש בה אפרוח יש לה דין בריה שאינה בטילה וכמבואר בסימן קא'.

בשו"ע פסק כרמב"ם- שרק דברים החשובים אינם בטלים והם אותם שבעה דברים שהוזכרו במשנה ודברים חשובים היחודיים לכל מקום ומקום.

ברמ"א החמיר יותר ופסק כר' יוחנן בשיטת רבי מאיר- שאת דבר שבמנין, דהיינו שתמיד הדרך למנותו- אינו בטל. **בש"ך(ט')** הביא את שיטת הרש"ל והב"ח שמחמירים יותר- שכל שבד"כ מונים אותו אבל לפעמים נמכר גם באומד- אינו בטל מחמת חשיבותו. **בט"ז(א')** כתב להקל כרמ"א במקום הפסד.

סיכום: 3 שיטות בראשונים מה נקרא "חשוב" שאיננו בטל אפילו באלף. השו"ע היקל כרמב"ם שרק דברים מיוחדים חשובים אינם בטלים. ברמ"א החמיר יותר כרוה"פ- שרק מה שתמיד מונים אותו חשיב "דבר שבמנין" שאיננו בטל. ואילו הרש"ל והב"ח החמירו כתרומה- שכל שבד"כ נמנה אע"פ שמדי פעם נמכר באומד- אינו בטל אפילו באלף.

⁵⁸⁵ ספק שמיקלים היינו שמסופק האם דבר זה נחשב "לדבר חשוב", אבל אם זה ודאי דבר חשוב ונתערב באחרים וכד'- לא מקילים ובזה יעסוק סימן זה.

⁵⁸⁶ **בזבחים עג', א'-** מבואר שלדברי הכל בעלי חיים חשיבי ולא בטלי.

⁵⁸⁷ **בב"י הקשה על הטור-** איך כן התיר את הבע"ח משנשחט משום שבטלה חשיבותו, הרי לעיל **בסימן קא'** פסק שכבש או אווז שלם נחשב חתיכה הראויה להתכבד? א"כ גם כאן זה יהיה חה"ל שהרי אחרי שנשחט עדיין יש בו חתיכות הראויות להתכבד?

- **באו"ה-** העמיד שמדובר בבע"ח קטנים שאחר שחיתתם אין בהם חתיכה בגודל הראוי להתכבד.
- **רש"ל-** שמדובר כאן בכבש שלא הופשט וכיוון שהוא מחוסר מעשה גדול לא חשיב חה"ל.
- **ט"ז-** ישנם בע"ח שאחר שחיתתם אינם ראויים להתכבד, כגון בע"ח כחוש שלאחר שחיתתו אינו ראוי לאכילה.
- **ש"ך-** זה שני דיונים שונים וכאן התיר הטור מחמת חשיבות בע"ח אבל אה"נ שמצד חה"ל יאסור הטור, אבל זה דיון אחר.

שו"ע- "ט' חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה⁵⁸⁹ לקח מאחת מהן ואין ידוע מאיזה מהן לקח הרי זה אסור שכל קבוע⁵⁹⁰ כמחצה על מחצה דמי⁵⁹¹, אבל בשר הנמצא בשוק או ביד עובד כוכבים מותר כיון שרוב החנויות מוכרות בשר שחוטה דכל דפריש מרובא פריש זהו דין תורה⁵⁹², אבל חכמים אסרוהו אף על פי שכל השוחטים וכל המוכרים ישראל⁵⁹³".

⁵⁸⁸ "הניכר" פירושו שהאיסור ברור וניכר ולכן יש דין קבוע, כמו כאן שהחנות האסורה- ניכרת "אפשר להצביע עליה". מכיון שאם האיסור אינו ניכר (כגון חתיכת בשר אסורה שהתערבה באחרות וא"א "להצביע על האיסור") ומעורב ברוב היתר- הרי הוא בטל מדין ביטול ברוב. דהיינו- דין קבוע הרגיל הוא בניכר (כפי שיתבאר להלן בשאלת תוס'). מ"מ בסעיפים הבאים נראה שיש שני מקרים בהם גזרו וקבעו דין קבוע גם באיסורים שאינם ניכרים- כגון בדבר חשוב ובחתיכה הראויה להתכבד- שבהם לא יחול ביטול ברוב אלא החשיבום חכמים כקבוע לאסור מדרבנן.

⁵⁸⁹ **מה הדין במקרה שכל החנויות היו מוחזקות להיתר ולקח בשר מאחת מהם ואינו יודע מאיזה ואז נתברר שבאחת מהם מכרו נבילה(ש"ך, יד):**

- **רא"ה-** גם מקרה זה נכנס בגדר דין "קבוע" ולכן הבשר נאסר אע"פ שנלקח קודם שנתברר. מכיון שהספק היה קיים כבר בזמן הלקיחה אלא שכעת איתגלי מילתא למפרע. **הש"ך כותב שכן כתב ברשב"א וא"כ יוצא שמה שכתב השו"ע בסעיף ה' שמה שנלקח קודם שנוצר הספק חשיב ל"פריש"-** זה דווקא במקולין(חנות) אחד שנתערבו בו חתיכות ולא במסופק בחנויות- כי בספק חנויות נאמר דחשיב קבוע ואיגלי מילתא למפרע.
- **ר"ן-** אין כאן דין קבוע אלא פריש, כי הספק נודע אחר שלקח, דין קבוע הוא חידוש ואין לך בו אלא משעת חידושו ואילך ואינו פועל למפרע. **הש"ך פסק כרא"ה, הפר"ח פסק כר"ן.**

⁵⁹⁰ מקרה זה הוא המקרה הקלאסי של קבוע שאסרו אותו מהתורה- **זה קבוע "מדאורייתא"**. אולם ישנם מקרים נוספים שחכמים החשיבו אותם לקבוע, והם נחשבים ל"**קבוע מדרבנן**": **בזבחים ע':-** "כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל אפילו הן ריבוא- ימותו כולם" ובגמ' שם שואלים- שיזיז אותם כולם ואז יחשבו ל"נייד"- ולא קבועים ואז נאמר בהם דין "כל דפריש מרובא פריש" ויהיה מותר הכל משום ביטול ברוב. ותירץ רבא- שמא יקח מן הקבוע. **ותוס' שם כתב- שאע"פ שמהתורה כל דבר בטל ברוב, כיון שהשור דבר חשוב- חכמים עשו תערובת זו כעין קבוע(שאינו בטל ברוב).** שהרי יש בפנינו תערובת והאיסור אינו ניכר בפני עצמו כמו החנות של הטריות, א"כ מדוע אינו בטל ברוב? ת: עשו אותו חכמים כקבוע בשל חשיבותו. **הרשב"א למד משם גם לחתיכה הראויה להתכבד** שאינה בטילה מפני חשיבותה **והחשיבה חכמים כקבוע.**

סיכום: קבוע מדאורייתא- י' חנויות אחת טריפה(קבוע הניכר).

קבוע מדרבנן- דבר חשוב שאינו בטל בתערובת וכן חתיכה הראויה להתכבד- אע"פ שאין ניכרות- אין בהם ביטול ברוב ועשאו חכמים כקבוע. **בסעיפים הבאים נראה שיש מקומות בהם גזרו חכמים לאסור את מה שפרש גזירה שמא יקח מן הקבוע. נחלקו הראשונים מתי גזרו גזירה זו:** לפי שיטת ר"י **והרא"ש** במקום שיש תערובת אנו גוזרים מחשש שמא יקח מן התערובת שהיא קבועה מכיון שהאיסור לא ניכר שם, **כך יוצא שיש מקום בו מחמירים יותר בדין קבוע מדרבנן- בו גוזרים על מה שפרש שמא יקח מן הקבוע, מה שאין כן בקבוע דאורייתא בו לא גוזרים על מה שפרש כי האיסור ברור וניכר שם(החנות האסורה) ולא חיישינן שיבוא ליקח מן הקבוע כי לא ברשיעי עסקינן.**

⁵⁹¹ מקור דין "קבוע" בגמרא **כתובות דף טו', א'-** "תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת בשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן- ספיקו אסור, ובנמצא הלך אחר הרוב".

דין "קבוע" הוא גזירת הכתוב מן הפסוק(דברים יט, יא)- "וכי יהיה איש שנא לרעהו וארבו לו וקם עליו והכהו נפש", ודרשו- "וארבו לו וקם- פרט לזרוק אבן לחבורת אנשים שעמדו שם ט' ישראלים וחד עכו"ם- דפטור... ה"ל קבוע וכמחצה על מחצה דמי".

על כך הקשו שהרי יש לנו דין ביטול ברוב כגון בחתיכות היתר שאחת מהם איסור ואע"פ שעומדות קבוע במקומם, הרי חד בתרי בטיל?! ויתרצו- (תוס' חולין דף צה', א', ד"ה "ספקו אסור") **שדין ביטול ברוב הוא איפה שהאיסור מעורב ואינו ניכר, היינו שאינו יכול להצביע על האיסור, אבל היכא שהאיסור ניכר- כמו כאן שהחנות האסורה ניכרת- א"א לומר שהיא בטילה ברוב החנויות, כי דבר ניכר אינו בטל ברוב.**

הש"ך(טו') כתב שדין קבוע הוא בין לקולא בין לחומרא.

בביאור הסברא מה בין "קבוע" ל"פריש" עיין בחוברת "הגיון(מחקרים בדרכי חשיבה של חז"ל), חלק א', עמ' 9-11, 12-22, הוצאת "אלומה", ירושלים, תשמ"ט.

⁵⁹² **מקרה של "כל דפריש"- האם הולכים אחר רוב חנויות או רוב הבשר שנמכר?(פת"ש(ב'))**

רמ"א - "ועיין לעיל סימן ס"ג והא דאמרין כל דפריש מרובא פריש היינו שלא פירש לפנינו אבל אם פירש לפנינו או שרואה כשהעובד כוכבים לקחו הוי כאילו לקחו משם בידו⁵⁹⁴ (טור בשם רשב"א)".

סעיף ד' - ספק קבוע שנתערב בתערובת אחרת(ס"ס בקבוע):

שו"ע - "רוב חנויות מוכרות בשר שחוטה ומיעוט מוכרות בשר נבילה לקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ונתערבה באחרות ואינה ניכרת - בטילה ברוב משום ספק ספיקא⁵⁹⁵ י"ד".

• **שו"ת בית אפרים** - תלוי: אם באותו יום נמכר יותר בשר טרף מכשר - הולכים אחריו ואסור. אבל אם באותו יום נמכר יותר בשר כשר - הולכים אחר החנויות.

• **כנסת יחזקאל** - הולכים תמיד אחר רוב החנויות.

הכרעה - נוב"י - מעיקר הדין הולכים אחר רוב חנויות, אך יש להחמיר ללכת לחומרא אחר רוב בשר.

⁵⁹³ **בש"ך כ' מבאר הטעם** שהחמירו לאסור ב"פריש" - שזו גזירת חכמים משום בשר שנתעלם מן העין, ולא חומרא על דין "כל דפריש מרובא פריש".

⁵⁹⁴ **הגמ' בפסחים ט:** "תשע ציבורין של מצה ואחד של חמץ. ואתא עכבר ושקל ולא ידעין אי מצה שקל אי חמץ שקל - היינו תשע חנויות(לחומרא שחשיב קבוע ואסור), והקשו שם תוס' - מדוע מחמירים כאן ואילו בגוי שנמצא בידו אנו מקילים ומחשיבים אותו כפריש? ותירצו תוס' שמדובר שם שראינו את העכבר שלקח מן הציבורין, וממילא נולד הספק עבורנו במקום הקביעות ולכן כאן מחשיבים אותו כקבוע דמחצה על מחצה דמי."

הראשונים נחלקו האם דין זה כשראו אותו פורש ממקום הקביעות ונחשב לקבוע - האם זה מהתורה או מדרבנן, וכתב **הש"ך(כו')** להקל בהפס"מ.

⁵⁹⁵ **מדוע אין כאן דין רגיל של ביטול ברוב?** הרי יש כאן קבוע שהתורה החשיבה אותו כאיסור והוא נפל לתערובת - שיהיה מותר הכל מדין ביטול ברוב ולא מדין ס"ס? **ת:** חייבים להעמיד שאירי הכי בחתיכה הראויה להתכבד ולכן אינה בטילה ברוב אלא ההיתר הוא משום ס"ס. וכך כתב **ב"די השולחן"** על סעיף זה.

⁵⁹⁶ סעיף זה דומה לסעיף הקודם לענין דין קבוע אלא שמוסיף מה הדין בספק נוסף.

השו"ע פסק ע"פ הרשב"א שחתיכה מ"קבוע" שאסורה, ונפלה לתערובת אחרת - שרי מכיון דהוי ס"ס. **הרשב"א הביא ראיה לשיטתו מהגמ' בזבחים עד', א' -** "טבעת של ע"ז שנפלה ל-ק'(טבעות אחרות)...אע"פ שפירש אחד מהם לפנינו ונפל לאחרים - מותרים(דהיינו, מאותם מאה טבעות שאחת מהם היא טבעת ע"ז נפלה טבעת לתערובת אחרת - התערובת האחרונה מותרת משום דהוי ס"ס - ספק אם מתוך התערובת הראשונה נפלה הטבעת של הע"ז או אחרת לתערובת השניה וגם אם כן - ספק אם זו שהוציא מהערובת השניה היא זו האסורה או אחרת. **אבל הרמ"א חולק ופוסק כארוך** שלא אומרים בכה"ג משום שהספק הראשון הוא בקבוע - ושם פסקין שזה איסור ואחרי כן יש רק ספק אחד נוסף שלא מספיק.

הט"ז(ג') תמה איך כתב השו"ע דין זה מהרשב"א. הרי מה שהרשב"א כתב דין זה הוא רק ב"קבוע" מדרבנן ולא בקבוע בדאורייתא. למשל במקרה של ספק במקולין אחד שאמנם יש שם רוב היתר אבל החמירו חכמים משום חתיכה הראויה להתכבד שלא בטל או במקרה של תשע חנויות היתר ואחת איסור ופרש אחד שלא בפנינו - מין התורה זה דין "פריש" שמותר אבל חכמים החמירו להגדירו כקבוע ולאסור גזירה משום בשר שנתעלם מן העין - זה ג"כ דין קבוע מדרבנן. בקבוע מדרבנן מועיל אותו ספק נוסף עליו מדבר השו"ע, אבל בספק דאו' כלל לא מצינו שיספיק ספק נוסף מלבד הספק של החנויות, אלא צריך 2 ספיקות נוספים מלבד הספק מאיזה חנות זה(= צריך ג' ספיקות).

הש"ך(כב') ממצע - הוא מבין שהשו"ע אמר חידושו שמותר אם יש עוד ספק גם במקרה של קבוע מדאו'. אבל הש"ך נוטה לאסור מקרה כזה כרמ"א, ומ"מ מיקל בהפסד מרובה לסמוך על השו"ע שמיקל להתיר בס"ס כזה. ובלבד שלא יאכל הכל בב"א כי אז ישאר כאן ספק אחד בלבד.

סיכום: רוב חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת בשר נבילה ולקח מאחת מהם ואינו יודע מאיזו. ונתערבה אותה חתיכה שלקח בחתיכות אחרות ואינה ניכרת - מה דין התערובת השניה?

השו"ע מיקל להתיר משום שזה ס"ס. הרמ"א כותב שיש מחמירין ונוטה לשיטתם - שזה לא נחשב ס"ס מכיון שהספק הראשון אינו כי נפסק שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. הש"ך פסק כרמ"א וכתב להקל בהפס"מ כשו"ע. והט"ז כתב שאין כזו שיטה מקילה כשו"ע אלא כולם סברי שאין כאן דין ס"ס להתיר בקבוע דאו' ומי שהיקל משום ס"ס זה רק בקבוע מדרבנן.

רמ"א- "ויש אוסרין בכה"ג משום דכל מקום דאיסור במקומו הוי כמחצה על מחצה והואיל וספק הראשון אסור מן התורה ואין כאן עוד ספיקא להתיר רק תערובות לא מקרי ספק ספיקא (ארוך כלל כ"ה) והכי נהוג".

סעיף ה'- לקח בשר מהמקולין ואח"כ נתגלה שהייתה שם גם טריפה⁵⁹⁷:

שו"ע- "מי שלקח בשר מהמקולין (פי' בית המטבחיים) ואפילו חתיכה הראויה להתכבד ונמצאת טרפה במקולין ולא נודעו חתיכות הטרפה ואינו יודע מאיזו לקח- כל מה שלקחו מהמקולין קודם שנמצאת הטרפה מותר שלא נפל הספק בקבוע אלא לאחר שפירש וכיון שהרוב כשר מותר, אבל ליקח מכאן ואילך אסור ואפילו חתיכה שאינה ראויה להתכבד שאין הכל בקיאין בזה ויטעו בין ראויה להתכבד לשאינה ראויה⁵⁹⁸".

⁵⁹⁷ **חשוב לשים לב-** בסעיף זה אנו עוסקין בקבוע מדרבנן- היינו שיש כאן תערובת של חתיכות שאחת מהם טריפה והיא חתיכה הראויה להתכבד- מן הדין כיוון שהאיסור איננו ניכר- לא דמי ל- ט' חנויות ואין כאן דין קבוע לאסור. אבל חכמים דנו דין ח"ל כדין קבוע- שאוסרת בכלשהו את כל התערובת. בסעיף זה יתיר השו"ע את כל הדברים שנלקחו קודם שנודע האיסור. **אין זה דומה למחלוקת שהובאה בש"ך (יד')** גבי עשר חנויות שלקח מאחת מהם ואינו יודע מאיזה ואז נמצא שאחת מהם מוכרת טריפות- שם נטה הש"ך להחמיר כרא"ה ולאסור, כי שם זה קבוע מדאן- כי מדובר באיסור ניכר. בסעיף שלנו עוסק השו"ע באיסור קבוע מדרבנן, דהיינו איסור שאיננו ניכר וחכמים החשיבוהו לקבוע ובו פסק שכל מה שפרש קודם שנודע שיש איסור בתערובת- יהיה מותר, ואחרי כן יהיה אסור. ⁵⁹⁸ **ביאור הסעיף:** בגמ' זבחים ע: שנינו- "כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל- אפילו הן ריבוא ימותו כולן". בגמ' (עג:) שם שאלו- "ונכשביניהו דניידי ונימא כל דפריש מרובא פריש" (= נגרום להם לזוז ואז ייחשבו לפריש וכך נתיר הכל מדין רוב כי כבר לא ייחשבו לקבוע שאוסר הכל), ותירצו- שאסור בכל זאת שמא יקח מן הקבוע.

הראשונים נחלקו- מדוע בקבוע של חנויות קי"ל שכל דפריש מרובא פריש ולא אסרו גזירה שמא יקח מן הקבוע, ואילו בזבחים החמירו

בתערובת שמא יקח מן הקבוע:

- **ר"י ורבינו שמשון-** בזבחים ההיתר והאיסור הם בתערובת ומעורבים זה בזה, ולכן אי שרית ליה כשפירש- אתי למישקל מן הקבוע. משא"כ בחנויות שם מקום האיסור(החנות האסורה) נודע וניכר ולא חיישין שאם נתיר לו את הפרוש יבוא לקחת מן הקבוע, כי לא ברשיעי עסקינן.
- **ר"ת, שאילתות-** כל שפירש מעצמו כמו בחנויות שזה קרה במקרה- מותר, ומה שאסרו בזבחים זה מכיוון שהפרישם/הזיזם בידי ושם גזרו שמא גם יבוא לקחת מן הקבוע בידי.

דין חתיכה שלקחה מחנות ואז נתגלה שהייתה בחנות תערובת עם חתיכה אסורה: הרשב"א הסיק מן השיטות- שלפי ר"י גם חתיכה שלקחה מחנות קודם שנודע שהיה שם בשר טריפה, ורק אחר שלקחה נתגלה שיש טריפה- גם היא תיאסר מכיוון שסו"ס יש עכשיו תערובת איסור והיתר בחנות ויש לגזור שמא יקח מן הקבוע כי האיסור בו לא ניכר. אבל לפי ר"ת אין מה לגזור שמא יקח מן הקבוע במקרה שלקח קודם שנודעה התערובת, כי לא הפריש את החתיכה בידי כדי להתירה בכך שתהיה "פריש" שהרי כשלקח אותה כלל לא ידע שיש שם איסור. ולכן כל מה שפרש/נלקח קודם שנודע שיש שם גם טריפה- יהיה מותר. **הרא"ש פסק כר"י** אבל מ"מ סבר שכל מה שלקחו קודם שנודע שיש שם גם טריפה- יהיה מותר כי לא גוזרים שמא יקח מן הקבוע אלא כשנודע שיש תערובת איסור, אבל קודם שנודע- כל שפרש זכה בהיתרו. **השו"ע כאן פסק כרשב"א**(שפסק כר"ת)- שכל מה שנלקח קודם שנודע שיש כאן איסור טריפה במקולין- יהיה מותר, אבל מכאן ואילך- כל מה שקבוע ודאי אסור מדין "כל קבוע כמחצה..." וגם ליקח משם אסור גזירה שמא יקח מן הקבוע. **השו"ע כתב כרשב"א-** שאם לקח חתיכה לאחר שנמצא שיש טריפה אינה מותרת- כל זה דווקא בחתיכה הראויה להתכבד, שמשום חשיבותה אינה בטילה ברוב ההיתר שיש במקולין, אבל בחתיכות קטנות- מן הדין בטילות אלא שגזרו שמא יתבלבל עם חתיכות הראויות להתכבד ורק בשל כך אסרו.

[הטור תמה על הרשב"א- מה קשור כאן דין ח"ל הרי מ"מ גם חתיכה רגילה איננה בטילה מכיוון שיש דין קבוע כמחצה דמי והכל אסור!]

סעיף ו'- תערובת אסורה שפרש אחד ממנה:

שו"ע- "בעלי חיים ושאר דברים החשובים שנתערבו בהיתר שאינם בטלים אפילו באלף אפילו אם פירש אחד מן הרוב אחר שנודעה התערובת אסור והוא שהפרישו במתכוין אבל אם פירש ממילא שרי⁵⁹⁹".

רמ"א- "והא דאסור אם הפרישו במתכוין היינו שלא פירש רק מעט ונשארו מקצת האיסורים במקומם דאז חיישינן שמא יקח מן הקבוע גם כן, אבל אם נתפרשו כולן ביחד ולא נשארו במקומן ובשעת עקירתן פירשו קצתן אותן שפירשו אז מותרים (דברי קבלה מחמיו הגאון מהר"ר שכנא ז"ל) ורק שנים האחרונים אסורים⁶⁰⁰. ואם נתערבה תרנגולת טריפה בכשרות ונמצא ביצה ביניהם הביצה מותרת אע"ג דהתרנגולים חשובים ולא מתבטלין לגבי ביצה אזלינן בתר רובא (ארוך כלל כ"ו)"⁶⁰¹.

הב"י תמה על הטור- וכי אתה חושב שעמוד עולם כרשב"א לא יודע את הדין הפשוט שכל קבוע כמחצה דמי? אלא מה שאמר שחתיכה שאינה ראויה להתכבד בטילה לא מדובר בתשע חנויות וכו'. שם יש דין קבוע כמחצה מהתורה ובוודאי שכל חתיכה אפילו קטנה נאסרת מדין זה אלא אצלנו איירי במקולין אחד שנחשב לעניין זה כמו בית וכו' ויש תערובת של רוב היתר וחתיכה של איסור שאינה ניכרת. בו לא אומרים דין קבוע מדאו' (כי קבוע מדאו' זה דווקא בניכר כמו חנות מוכרת טריפות) אלא יש כאן דין ביטול ברוב רגיל ככלל תערובת, לכן- חתיכה קטנה מן הדין מותרת כי היא בטילה ברוב היתר(משא"כ בחתיכה הראויה להתכבד שאינה בטילה), אלא שגזרו גם על חתיכה קטנה אטו חתיכה הראויה להתכבד ולכן היא גם נאסרת. וכלשון השו"ע בסוף הסעיף- "ואפילו חתיכה שאינה ראויה להתכבד(אסורה), שאין הכל בקיאי בזה ויטעו בין ראויה להתכבד ל שאינה ראויה"

בש"ך(לא) כתב שגזירה זו היא רק בחנות שרבים קונים שם ולא בביתו- שם חתיכה קטנה בטילה ככל חתיכה שאינה ראויה להתכבד.

⁵⁹⁹ פסק כרשב"א שביארנו בסעיף הקודם- שהלכה כר"ת- שכל שפרש ממילא יש בו דין "פריש" שבטל ברוב.

⁶⁰⁰ **הסבר דבריו:** אנחנו מדברים כאן בדבר שפרש מתערובת קבועה. באופן פשוט צריך להיות כאן דין "פריש"- שכל דפריש מרובא פריש ושרי. אלא שראינו לעיל שיש מקרים בהם גזרו גם על מה שפרש שיהיה אסור שמא יבוא לקחת מן הקבוע. ראינו בזה מחל" ראשונים ולהלכה פסק בשו"ע כרשב"א- ר"ת שאם הפרישם בידיו אסור שמא יקח מן הקבוע ואם פירשו ממילא- שרי. על כך בא הרמ"א ואומר- כל מה שאנחנו גוזרים על מה שפרש אם הפרישו במתכוין בידו- זה רק במקרה שנשארו שם איזה קבוע שחיישינן שמא יבוא לקחת ממנו, אבל אם כל התערובת פרשה- כבר אין שם קבוע שנחשוש שיקח ממנו ולכן אין מה לאסור אפילו אם הפרישם בידו. ומ"מ הרמ"א אסור את השנים האחרונים.

הב"ח הקשה על הרמ"א- אם לא חיישינן שיקח כי אין קבוע אז מדוע יש לאסור את השנים האחרונים?

הש"ך(לז) תירץ- שמדובר שחזרו כל אלו שפרשו ונעשו שוב יחד, מצד אחד אין כאן דין קבוע שהרי התפזרו- ואין חזרה של הקביעות שהייתה. אבל מ"מ אסרינן את השניים האחרונים שבאו וגרמו לקיבוץ של כולם.

הלכה למעשה בשני הסעיפים: מרוב האחרונים(ש"ך ס"ק לו', ט"ז ס"ק ו') נראה שיש להחמיר כרא"ש ור"י- שגם פירש ממילא אסור(ודין פריש

שיהיה מותר זה רק באין תערובת איסור והיתר אלא שהאיסור ניכר ולא אתי למטעי), מ"מ הביא בפמ"ג להקל כרשב"א בהפסד מרובה.

סעיף ה' עוסק במה שפרש קודם שנודע שיש תערובת אסורה וסעיף ו' עוסק במה שפרש אחר שנודע שיש כאן תערובת אסורה.

⁶⁰¹ **סיכום סעיפים ג'- דין קבוע:** בהגדרת קבוע מצאנו שקבוע האסור מהתורה לכל הדעות הוא קבוע הניכר וידוע, והיינו ט' חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה- שהאיסור ניכר לעצמו ונדע, אלא שאינו יודע מאיזו לקח- בקבוע זה עוסקים סעיפים ג'-ד'. לעומת זאת מצאנו שגם חכמים החשיבו תערובות מסוימות כ"קבוע" לאסור ואין הולכים שם אחר הרוב והיינו באיסור שמעורב בהיתר ואינו ניכר- כגון זבחים שהתערב בהם שור הנסקל או חתיכה הראויה להתכבד אסורה שנפלה באלף חתיכות היתר- שם גזרו חכמים להחשיב את התערובת כקבוע שהכל ייאסר ולא הולכים אחר הרוב- בקבוע זה מדרבנן עוסקים סעיפים ה'-ו'.

בסעיף ד' התיר השו"ע איסור קבוע שנפל להיתר משום ס"ס. והרמ"א החמיר שיש אוסרים כשהספק הראשון מן התורה.

בסעיף ה' התיר השו"ע בלקח מקבוע דרבנן קודם שנודע האיסור, ואילו בש"ך(כח') כתב שבקבוע מדאו' השו"ע יאסור כשיטת הרא"ה בסעיף ג'.

בסעיף ו' קבוע מדרבנן- השו"ע היקל בפירש מעצמו, ויש שאסרו גם בפירש מעצמו גזירה שמא יקח מן הקבוע. גזירה זו אינה קיימת בקבוע דאו' שם האיסור ניכר ולכן אין לחשוש שיבוא לקחת מן הקבוע כי לא ברשיעי עסקינן, ולכן כל שפירש- שרי.

סעיף ז' - דבר חשוב שאינו בטל בתוך תערובת ונפלה חתיכה מהם לים:

שו"ע - "דבר שאינו בטל מחמת חשיבותו כגון בעלי חיים ובריה וחתיכה הראויה להתכבד ודבר שיש לו מתירין שנתערב באחרים ונאכל אחד מהם בשוגג (בין שאכלו עצמו בשוגג בין שאכלוהו אחרים בשוגג) (תרוה"ד סימן קע"ה) או נפל מעצמו לים בענין שנאבד מן העולם- הותרו כל האחרים, שאנו תולין לומר

האיסור הלך לו⁶⁰². ודווקא כשאוכל הנשארות שתיים שתיים ביחד דממה נפשך איכא חדא דהיתרא אבל לאוכלם אחת אחת אסור⁶⁰³.

רמ"א: "ואפילו לאכלם שתיים שתיים אסור לאדם אחד לאכול את כולם ואפילו ב' בני אדם אין לאכלם כולם בבת אחת (ב"י לדעת טור)".

⁶⁰² **ביאור הסעיף:** בגמ' זבחים עד, א"י - "אמר רב נחמן...טבעת של ע"ז שנתערבה במאה טבעות(היתר) ונפלה אחת מהם לים הגדול- הותרו כולן, דאמרין הך דנפל היינו דאיסורא". **הראשונים כתבו** שה"ה לכל האיסורים שאינם בטלים מחמת חשיבותן שנתערבו באחרים ונפל אחד מהם לים- הותרו כולם. **הרשב"א כתב** שהטעם שאנו מקילים להיתר התערובת זה מפני שמהתורה כבר בטל האיסור ורק חכמים אסרו את התערובת ולכן במקרה שנפל לים- נקל.

ביאור הטעם- כיוון שיש לנו כאן חומרא של חכמים היא לא מתקיימת אלא כשכל התנאים האופטימליים מתקיימים, אבל ברגע שיש לנו צד אפילו קטן לתלות ולהקל כגון כאן שאחד נפל לים שנתלה לומר הוא האיסור- אנו תולים ומקילים.

הראשונים נחלקו מתי מותר בנפל לים:

- ר"י- דיקדק מהגמ' שדווקא בנפל מעצמו, אבל אם הפילה האדם ואפילו בשוגג- התערובת אסורה כי גזרינן שוגג אטו מזיד. **בתוך דעת ר"י נחלקו- מה הדין באכל בשוגג:**

1. אם אכל בשוגג- נתיר התערובת ולא נגזור שוגג אטו מזיד כי לא חיישינן שיבוא לאוכלו בעצמו אלא רק שמא יזרוק(תה"ד, שו"ע)
2. גם באכל בשוגג יהיה אסור שמא יאכלינו במזיד לגוי או כלב(ש"ך מ'), ט"ז(ח').

- **רשב"א-** היתר אפילו אם הפילה בשוגג, ורק בהפיל במזיד אסור.

ברא"ש הוסיף- שלא גזרים בהפילה קודם שנודע התערובת, כי בזה אין מה לגזור שהרי הכל נעשה קודם שנודע שיש איסור.

השו"ע פסק כרב נחמן בגמרא- שאם נפל מעצמו לים- הכל מותר, כר"י- שדווקא נפל מעצמו, והוסיף שה"ה באכל בשוגג(כתה"ד ולא כהבנת הש"ך, ט"ז).

הט"ז כתב שאם כלב בא ואכל את החתיכה שפרשה- התערובת מותרת, כמו בנפל לים.

קולת "נפל לים"- דווקא במינכרא מילתא או לא: בגמ' שם, עמוד ב'- **ריש לקיש** הביא דין זה של נפל אחד לים שהכל מותר בחבית שנפלה

ליים. **הראשונים דנו** האם ללמוד משם שדווקא במקום שמינכרא מילתא שנפל לים(כמו חבית) אז אמרינן שהתערובת מותרת או שבכל מקום נאמר כן גם דבר קטן שלא ניכר שנפל לים.

מרב הראשונים ובשו"ע משמע שלא חילקו, וגם אם לא מינכרא מילתא מקילים בנפל אחד לים.

על סעיף זה יש להקשות מסימן קא', סעיף ז'- שהרי שם פסק בשו"ע שאם נתרסקה חתיכה בתערובת שיש בה חתיכה הראויה להתכבד- רק

החתיכה מותרת אבל התערובת נשאת באיסורה. וקשה מדוע שם לא תלינן לומר שהאיסור נחתך ואז הכל יהיה מותר ואילו כאן כן תלינן לומר שהאיסור נפל לים ולכן הכל מותר?

התשובה לכך מבוארת ברשב"א(הביאו בש"ך(מד'))- כל שישנו בעולם וצריך לדון גם עליו וגם על התערובת(כמו בסימן קא' שהחתיכה

נתרסקה אבל עדיין קיימת)- אומרים שאדרבה- איסור נשאר ברוב. **אבל אצלנו מדובר שחתיכה אחת נפלה לים- נעלמה מן העולם לגמרי.**

במקרה כזה- שאין דיון על שני הדברים אלא על התערובת בלבד תולין לומר שהאיסור הוא שנפל.

בגליון המהרש"א(סימן קא', אות ח') מתרץ אחרת- חתיכה שנתרסקה עדיין יש לה חשיבות כלשהי משא"כ כשנפל לים- שאין לחתיכה שאבדה כל חשיבות ויכולים לא להתייחס אליה ולמר שהיא האיסור.

מכל זה יוצא לדינא- שדווקא במקרה שנפלה חתיכה לים בענין שאינה בפנינו כלל- אז מקילים ומתירים התערובת, אבל בנתרסקה לא מקילים להתיר את התערובת כי סו"ס לא נעלמה החתיכה לגמרי.

⁶⁰³ ע"פ הגמרא שם בזבחים עד, א' בהמשך- שרב נחמן לא היתר אלא באוכל שנים שנים. והסברא היא שכשאוכל שתיים יחד אומר- שכיון שיש כאן שניים- ודאי השניה מותרת ואם היא מותרת אז גם זו מותרת.

אבל הרמ"א החמיר כטור- שאפילו לאכלם שתיים שתיים אסור לבנ"א אחד, ולשני בנ"א שרי שתיים שתיים ובלבד שלא יאכלו הכל בב"א.

מהש"ך(מט') משמע שמותר לבנ"א לאכול אותם שתיים שתיים כל עוד לא אוכל כל החתיכות. וכן שני בנ"א יכולים לאכול אפי' כל החתיכות.

סעיף ח' - דין ס"ס בקבוע מדרבנן:

שו"ע - "דבר שאינו בטל מחמת חשיבותו שנתערב באחרים ונפל⁶⁰⁴ מהתערובות הזאת אחד לשנים אחרים ונפל מן השלשה אחד לשנים אחרים הרי אלו האחרים מותרים שהרי האחד של תערובות הראשונה בטל ברוב, ואם נפל אחד מהתערובות הראשונה לאלף כולם אסורים ולא נאמר בטל ברוב אלא להתיר ספק ספיקן שאם יפול מן התערובות השניה למקום אחר אינו אסור (לשון רמב"ם פרק ט"ז מהמ"א דין י')⁶⁰⁵".

⁶⁰⁴ **בש"ך כתב** שמדובר שנפל מהתערובת לפנינו, כי אם לא בפנינו- פסק המחבר בסע' ו' שיש לו דין פריש ושרי. ואילו לדעת החולקים (שם שיטת ר"י) שגם מה שפרש לא בפנינו אנו מגדירים כקבוע- משום שגוזרים שמא יקח מן הקבוע (דווקא בתערובת, לא בחנויות)- ה"ה הכא שאפילו לא בפנינו פרש דינא הכי.

⁶⁰⁵ אנו עוסקים כאן בדבר חשוב שאינו בטל אפילו באלף. כפי שראינו כבר לעיל- חכמים החשיבוהו כ"קבוע" והוא מה שהגדרנו כ"קבוע מדרבנן"(סעיפים ה'-ו'). בסעיף זה נעסוק בקבוע מדרבנן כזה- מתי יש להתירו כשנתערב בתערובות נוספות. באופן כללי נאמר שנחלקו הראשונים בדבר- יש שאומרים שצריך שהדבר החשוב שנתערב יעבור 3 תערובות כדי שיתבטל ויהיה מותר באכילה. ויש אומרים שמספיק 2 תערובות.

שורש המחלוקת הוא בגירסת הגמרא במסכת זבחים דף עד', א' - "אמר רב: טבעת של עבודת כוכבים שנתערבה במאה טבעות, ופרשו ארבעים למקום אחד וששים למקום אחר, פרשה אחת מארבעים - אינה אסורת, אחת מששים - אסורת; מאי שנא אחת מארבעים דלא? דאמרין: איסורא ברובא איתיה, אחת מששים נמי אמרין איסורא ברובא איתיה! אלא, אם פרשו ארבעים כולן למקום אחד - אין אסורת, ששים למקום אחד - אסורת. כי אמריתה קמיה דשמואל, א"ל: הנח לעבודת כוכבים, שספיקה וספק ספיקה אסורה עד סוף העולם. מיתיבי: ספק עבודת כוכבים אסורה, וספק ספיקה מותרת; כיצד? כוס של עבודת כוכבים שנפל לאוצר מלא כוסות - כולן אסורין, פירש אחד מהן לריבוא ומריבוא לריבוא - מותרין! תנאי היא; דתנאי, ר' יהודה אומר: רימוני באדן אסורין בכל שהוא, כיצד? נפל אחד מהן לתוך ריבוא ומריבוא לריבוא - אסורין; ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש: לריבוא - אסורין, ומריבוא לשלשה ומשלשה למקום אחר - מותר".

נחלקו הראשונים בגירסת הגמ':

- גירסת ר"ת, רמב"ן, רשב"א, טור- "רבי שמעון אומר לריבוא אסור. לשלש(1) ומשלש למקום אחר(2)- מותר". דהיינו- נפל אותו איסור חשוב לתערובת ראשונה- אסור בכלשהו אפילו בריבוא. אבל במקרה אחר של שתי תערובות- כגון שנפל האיסור לג' היתר ומתוך הג' היתר עבר למקום אחר- מותר, כי זה ס"ס בשני תערובות שמותר.
  - גירסת רש"י, ר"י, רמב"ם- "לרובא אסור(1) מרובא לג'(2) ומג' למקום אחר(3)- מותר". דהיינו- נפל האיסור החשוב לריבוא ומשם לג' חתיכות מותרות ומשם לעוד ג' חתיכות מותרות- רק אז מותר. דהיינו לשיטתם צריך ג' תערובות כדי להתיר.
- השו"ע פסק כרמב"ם וסיעתו שצריך ג' תערובות כדי להתיר דבר חשוב. הרמ"א הסכים אבל הוסיף- שמ"מ אין לאדם אחד לאכול את כולו.**

סתירה בשו"ע בין סעיף ד' לסעיף ח': האחרונים הקשו על פסיקת השו"ע- שהרי בסוף סעיף ד' שעוסק בקבוע מדאו'- פסק שמספיקות 2

ספיקות בכדי להתיר את החתיכה. ואילו כאן שזה רק קבוע מדרבנן- הצריך ג' ספיקות?

הט"ז(י)- נשאר בצ"ע, ומצריך בסעיף ד' ג"כ שלוש תערובות כמו כאן.

הש"ך(כג')- מתרץ בדוחק שכיוון שיש הרבה ראשונים שמתירים גם ב-2 תערובות- יש לסמוך עליהם לקולא בדין קבוע שאין לך בו אלא חידושו.

על כך הקשה הגרעק"א- א"כ כאן בסעיף ח' כשעוסקים בקבוע דרבנן- ק"ו שנסמוך להקל שמספיק 2 תערובות?

ב"שפתי דעת" כתב שכאן מחמירים יותר מסעיף ד', כי כאן האיסור אינו ניכר בתערובות ויש מקום יותר להחמיר כפי שכבר ראינו שגוזרים

שמה יקח מן הקבוע, משא"כ בסעיף ד' שהאיסור ניכר- אין מה לגזור.

מה הטעם להצריך ג' ספיקות ולא לסמוך על ס"ס: באמת יש להבין את פסיקתו של השו"ע שהרי קי"ל בכל מקום שס"ס שרי(למשל כתובות

ט' א')? אז מדוע הצריך כאן ג' ספיקות?

- הגר"א הסביר שמכיוון שידענו בבירור שהאיסור נפל לתוך התערובת הראשונה מחמירים להחשיב אותה כולה איסור וממילא אחרי כן יש רק שתי תערובות- ס"ס רגיל.

רמ"א - "ומכל מקום אין לאדם אחד לאכול את כולן. ודוקא שהאיסור שנתערב הוא ודאי איסור אבל ספק איסור שנתערב ונפל מאותה תערובות למקום אחר התערובות השנית שרי. (ארוך כלל כ"ו) יש אומרים שדבר שיש לו מתירין אין להתיר מכח ספק ספיקא (שם כלל כ"ה) וטוב להחמיר אם לא לצורך מאחר שיש לו היתר בלאו הכי.⁶⁰⁶"

סעיף ט' - ספק טריפה שנתערבה:

שו"ע - "ספק טריפה שנתערב באחרות כולן אסורות עד שיהא בהיתר כדי לבטל האיסור אם הוא מדברים המתבטלים שכיון שספק הראשון היה בגופו אין להתירו מכח ספק ספיקא.⁶⁰⁷"

- **בשפתי דעת ביאר** שאף שבאמת מצד הדין גם התערובת השניה ראויה להתיר מטעם ס"ס, מ"מ מצריכים תערובת שלישית-שמה יבוא לאכול את כל התערובת השניה בב"א ואז כבר הוסר ספק אחד כי אם נפל לשם האיסור הרי שודאי אכל אותו.

הש"ך (נ') **הקשה על השו"ע** - כיצד אסר בכל מקרה של שתי תערובות, הרי מכל הראשונים עולה, שגם למי שמצריך 3 תערובות כדי שיתבטל ויהיה מותר, מ"מ אם אין אוכלה כולה כאחד - שרי. ולמה מהשו"ע משמע שגם במקרה כזה יהיה אסור?

הש"ך באמת פסק הלכה למעשה שאם אין אוכלה כולה כאחד - שרי במקרה של הפסד מרובה וכה"ג.
שני של אותה מטבע הקשה הש"ך (נג') **על הרמ"א** - מדוע כתב שבתערובת שלישית אסור לאדם אחד לאכול הכל כאחד? הרי מה שאמרו שלא לאכול הכל יחד זה בשתי תערובות אבל בתערובת שלישית כולם מסכימים שיכול אחד לאכול הכל ביחד.

ברמב"ם עולה לכא' סתירה בנושא זה: **בהל' עכו"ם, פ"ז, ה"י** - התיר הנאה מגביע של עכו"ם שנפל ל-2 תערובות. **ואילו בהל' מאכל"א, פ"ז, ה"י** - התיר חתיכה חשובה שנתערבה ב- ג' תערובות (ולא בשתיים). **הש"ך כאן (נב') כתב שיש מי שתירץ** - שלהתיר הנאה הצריך הרמב"ם רק 2 תערובות ואילו להתיר אכילה הצריך הרמב"ם ג' תערובות.

⁶⁰⁶ **דין דבר שיש לו מתירין לענין ס"ס** - או במילים אחרות - האם דבר שיש לו מתירין יהיה מותר במקרה של ס"ס?

בגמ' בביצה ג: מפורש שדשיל"מ אפילו באלף לא בטל, ואפילו ספיקו אסור. **וכ"פ מרן בסימן קב'.**

הרשב"א כתב - שדשיל"מ מותר במקרה של ס"ס. **הרמ"א כאן כתב ע"פ הארוך** שדשיל"מ אינו בטל אפילו בס"ס - **וטוב להחמיר כשיטה זו אם לא לצורך** (שאז יכול לסמוך על מחי שמתיר) כיוון שסו"ס יהיה מותר בלאו הכי.

הש"ך (נז') **כתב שהשו"ע מתיר דשיל"מ שנתערב בס"ס**, דהרי בסעיף קודם התיר גם דברים חשובים וביניהם גם דשיל"מ אם חתיכה אחת נפלה לים. **אולם להלכה כתב הש"ך (נח') שצ"ע אם אפשר להקל בזה במקום שאין הפסד מרובה, כיוון שגדולי הפוסקים מחמירים.**
הט"ז (יא') **התקשה בהבנת הרמ"א** - מדוע הרמ"א התיר בשעת הצורך גם באיסור דאו', ומצד שני - מדוע באיסור דרבנן הוא התיר רק בשעת הצורך (בס"ס) ולא תמיד.

א"כ, השו"ע היקל בדשיל"מ בס"ס, ואילו הרמ"א החמיר אם לא לצורך. **הש"ך** (נו') **הקשה** - שהרי באו"ח סימן תצ"ז פסק מרן ש"ספק מוכן" (היינו ספק מוקצה כיוון שלא היה מוכן ביו"ט, והוא דשיל"מ כי במוצאי יו"ט יהיה מותר) ביו"ט שני - שרי משום דהוי ס"ס - ספק מוכן ויו"ט שני הוא מספק. אז מדוע שם הרמ"א לא חלק על השו"ע שדשיל"מ אינו בטל בס"ס אלא רק לצורך? מדוע שם לא הגיב לשו"ע שהתיר תמיד דשיל"מ בס"ס?

1. ביו"ט שני מסתמא לצורך עבד. 2. מה שאמר הרמ"א שדשיל"מ אפילו בס"ס אסור זה דווקא בתערובת, אבל בספק איסור - מותר.

ולפי זה הקלו בספק ספיקא של תבואה - ספק אם היא מהחדש, וגם אם כן ספק שמא השריש קודם לעומר ואז אין בכלל איסור חדש.

סיכום להלכה - דשיל"מ בס"ס: מהשו"ע (ע"פ הש"ך) משמע שמותר, הרמ"א מביא שיש מחמירים ונוטה לשיטתם אם לא במקום צורך.

⁶⁰⁷ **נחלקו הראשונים מתי אומרים ס"ס (ב"י בשם הרשב"א):**

- **ר"י** - שלא אמרו ס"ס להקל אלא **בשתי ספקות הבאות מכוח שתי תערובות**, אבל בעלמא שלא בא מכח שתי תערובות - לא. דהיינו דווקא ס"ס שנוצר משתי ספיקות במציאות שעברה על הדבר, כגון טבעת של ע"ז שנפלה לתערובת אחת ואז לשניה - שם יש ס"ס מצד המקרה שקרה במציאות פעמיים, אבל כאשר אחד הספיקות אינו התעורר ממה שקרה אלא ספק בגופו = שיש ספק בגוף הדבר

רמ"א - "ויש אומרים דאסור הואיל והספק הוא איסור מדאורייתא ולא נוכל לומר עוד ספק שאין כאן איסור רק שנתערב באחרים לא מקרי ספק ספיקא ואסור⁶⁰⁸.

אבל אם היו ב' ספיקות- אם היה כאן איסור כלל ונדעו ב' הספיקות ביחד מתירים ספק ספיקא בכל מקום אפילו באיסור דאורייתא וגופו של איסור ואפילו היה לו חזקת איסור, כגון עוף שבחזקת איסור עומד ונשבר או נשמט גפו ספק מחיים או לאחר שחיטה ואם תמצא לומר מחיים שמא לא נקבה הריאה- יש להתיר מכח ספק ספיקא⁶⁰⁹ אע"פ שיש לברר על ידי בדיקת הריאה אין לחוש ועיין לעיל סימן נ"ג".

כגון ספק טריפה שנתערבה באחרות- כאן הספק הראשון הוא לא בגלל התערבות אלא בגוף הבהמה- האם היא טריפה או לא- כאן לא אומרים ס"ס.

• ר"ת- כל ס"ס מותר.

רשב"א- נכון לחוש לר". ו"כ"פ בשו"ע- שכל שהספק הראשון מגופו של האיסור- אין דין ס"ס לקולא.

הרמ"א חולק בטעם - שלא דווקא משום שהספק הראשון בגופו, אלא אין מקילים בס"ס איפה שהספק הראשון מן התורה, מכיוון שאז נחשב שהספק הראשון הוא ממש איסור (כי ספק דאו' לחומרא) ורק אחרי כן יש ספק שני- שהוא רק ספק אחד ואסור. **האחרונים (ש"ך סב') דנו בהבנת השו"ע** שכתב שכל שהספק הראשון מגופו- אין אומרים ס"ס לקולא, ואסור: האם זה רק בספיקות מן התורה, אבל בספק דרבנן אפילו מגופו- שרי. או שהשו"ע לא חילק וכוונת דבריו הם שכל שהספק הראשון בגופו אין מקילים לומר ס"ס ואפילו שהספיקות מדרבנן.

למעשה פסק בש"ך כרמ"א- שכל שהספק הראשון מן התורה- אין אומרים ס"ס לקולא, (אא"כ 2 הספיקות הם בגוף האיסור= האם בכלל יש כאן איסור- גם הרמ"א מתיר, כפי שמבואר בהמשך דברי הרמ"א).

בשפ"ד (סב') כתב שהרשב"א אסור ספק אחד בגופו וספק שני בתערובת (כפי שראינו שפסק הרשב"א כר"י ושכן פסק בשו"ע)- לא רק באיסורי תורה אלא גם באיסורי דרבנן שיש להם עיקר מן התורה, וכן כוונת השו"ע. בעוד שהרמ"א אומר שאפילו באיסורי דרבנן שעיקרם מן התורה- יש בהם ס"ס לקולא ושרי, ורק באיסורי תורה לגמרי מחמירים כן.

סיכום ביניים: מחל' ראשונים מתי אמרינן ס"ס: ר"י רק ב-2 תערובות, ולא כשהספק בגופו. ר"ת- תמיד אומרים ס"ס. הרשב"א פסק כר"י וכן פסק בשו"ע- שכל שהספק הראשון בגופו אין כאן ס"ס. ברמ"א כתב שלא אומרים ס"ס כאשר הספק הראשון מדאו' (אא"כ 2 הספיקות בגוף האיסור= אם הוא בכלל אסור).

נחלקו האחרונים בהבנת השו"ע האם אמר דבריו רק באיסורי תורה או גם בדרבנן, מהרשב"א משמע שאמר דבריו גם באיסורי דרבנן שיש להם עיקר מן התורה. למעשה פסק בש"ך כרמ"א- שבספק איסורי תורה אין אומרים ס"ס.

להבנת דברי הרמ"א- עיין בהערה הבאה- שיש כמה אפשרויות להבין דבריו.

שלוש הבנות אפשריות ברמ"א ביחס לדברי השו"ע (ש"ך, סוף סב'):

1. השו"ע מחמיר והרמ"א מיקל- במקרה של ס"ס שאחד הספיקות בגופו, וזה איסור דרבנן: השו"ע יאסור כי אין כאן 2 ספיקות

בתערובת, והרמ"א יקל ויתיר מכיוון שהאיסור מדרבנן ולא מדאו'.

2. השו"ע מיקל והרמ"א מחמיר- השו"ע אסר רק בס"ס מדאו' כשהספק בגופו, אבל הרמ"א החמיר ואסר בכל ספק דאו', אף שאינו בגופו.

3. השו"ע והרמ"א לא חולקים- אלא הרמ"א כתב טעם אחר לשו"ע מדוע ס"ס יהיה אסור כשאחד הספיקות בגופו.

⁶⁰⁹**הרמ"א מדבר בשני מקרים (דין ארוך זה הוא הכנה חשובה לתחילת דיני ס"ס לש"ך)**- ברישא הוא מדבר על ספק ראשון האם יש כאן איסור וזה מדאו', ואחרי כן על ספק נוסף בתערובת. במקרה כזה כותב הרמ"א- שאסור ולא אמרינן ס"ס שכיוון שהספק הראשון הוא מן התורה- אסור ואחרי כן בא הספק השני. במקרה זה אסור הרמ"א ועל פיו גם הש"ך והט"ז אפילו אם נודעו לו 2 הספיקות יחד- מ"מ אסור מכיוון שהספק הראשון כבר נאסר מהתורה. אם 2 הספיקות נוצרו ביחד- בזה מודה הרמ"א להתיר משום ס"ס, אבל נוצרו אחד אחרי השני ורק נודעו ביחד- אסור הרמ"א.

אבל לפי ה"משאת בנימין"- אע"פ שלא נוצרו 2 הספיקות כאחד- מ"מ אם נודעו כאחד- ג"כ שרי מדין ס"ס. ז"א הוא מיקל להתיר ע"י ס"ס אפילו כשהספיקות לא נוצרו יחד אלא רק נודע לנו עליהם באותו זמן.

כללי ספק ספיקא⁶¹⁰ לש"ך:

א: "דבר שאינו בטל והוא ספק איסור תורה⁶¹¹ שנתערב⁶¹² הרי כולן אסורים אפילו לא נודע הספק איסור עד אחר שנתערב⁶¹³ לפי שאינו דומה לאיסור שנתערב וחזר ונתערב אחד מאותו להתערבות מקום אחר

הש"ך בדין א' (של "דיני ס"ס") כותב שמהפוסקים נשמע שלא כמשאת בנימין, אבל בקיצור דיני ס"ס כתב להקל כמוהו בהפס"מ בתנאי שלא יכאלנו הכל כאחד ובסעודת מצווה.

בהמשך דבריו עוסק הרמ"א ב-2 ספיקות האם בכלל יש כאן איסור. שלא כמו ברישא של דבריו שעוסק בספק אחד האם יש כאן איסור מהתורה ואז ספק אם הוא נפל לתערובת, בסיפא איירי ש-2 הספיקות הם האם יש כאן איסור בכלל. במקרה כזה סובר הרמ"א שכל שהספיקות נודעו ביחד - שרי מדין ס"ס אפילו שלא נוצרו ביחד. בזה מיקל ה"משאת בנימין" שאפילו אם לא נודעו ביחד יהיה מותר במקרה זה ועל זה חולק עליו הרמ"א.

(סברא להקל בשתי ספיקות שעלו כאחד) זה מכיוון שאז זה ס"ס אמיתי כי כל הספק נוצר יחד עם ספק נוסף, אבל במקרה שנוצר ספק אחד כגון ספק טריפה ואז אחרי כן נוצר ספק נוסף - שהיא התערבה בין אחרות - פה יש לומר שלא יהיה דין ס"ס כי אנו מסתכלים על כל ספק בפני עצמו ודנים אותו בפני עצמו ואם זה למשל ספק דאו' - נאסור אותו, אע"פ שאחרי כן נוצר לנו ספק נוסף, כי כל ספק נדון כגופו. ה"משאת בנימין" מחדש ואומר שזה נכון לדון כל ספק בנפרד כשכל אחד נודע בפני עצמו, אבל אם הם נודעו ביחד - אע"פ שהספיקות בפועל נוצרו בזמנים שונים - ס"ס אני עכשיו יודע עליהם וכרגע - שניהם עומדים מולי כאחד, ע"כ אני דן אותם כאחד - כס"ס ולא ככל אחד ספק בפני עצמו.

כל זה לגבי החלק הראשון ברמ"א, אבל בהמשך דבריו - ששני הספיקות הם האם יש כאן בכלל איסור - בזה הרמ"א סובר שכל שנודעו כאחד אע"פ שלא נוצרו כאחד - שרי, ואילו המשאת בנימין מיקל אף יותר, שאפילו אם נודע בינתיים - שרי. הסברא בגללה המחל" יורדת כאן רמה עד כדי שהרמ"א מתיר בנודעו כאחד והמשאת בנימין מתיר אפילו בנודע בינתיים (בין הספיקות) היא מכיוון שברישא של הרמ"א המקרה יותר חמור - יש רק ספק אחד האם זה איסור או לא - לכן אנו מחמירים שזה איסור אא"כ ממש נוצר איתו ספק נוסף יחד (לרמ"א) אבל בסוף דבריו מדבר הרמ"א שיש שתי ספיקות האם בכלל יש כאן איסור - ממילא יש יותר מקום להקל שאפילו בנודעו הספיקות כאחד מיקל הרמ"א, ואפילו ספק בגופו, ספק דאו' וכד' - כי יש פה 2 שאלות האם יש פה בכלל איסור - והשאלות אלו הם שתיהם על גופו ועל אותו עניין - האם יש נקב בריאה למשל כפי שמביא הרמ"א דוג' - אז ודאי שנקל יותר. המשאת בנימין היקל אפילו לא נודע ביחד אלא כל שהיו 2 ספיקות.

סיכום(שהוא הכנה לדיני ס"ס לש"ך): ספק אחד בגוף הדבר (אם הוא איסור) וספק אחד בתערובת (איפה האיסור): הרמ"א אוסר כל שלא עלו הספיקות כאחד. ואסור אע"פ שנודעו הספיקות יחד. במשאת בנימין מיקל בשנודעו כאחד אע"פ שלא עלו כאחד. הש"ך כתב להלכה כרמ"א אא"כ בהפסד מרובה שהתיר כמשאת בנימין ובלבד שלא יכאלנו כאחד ולסעודת מצווה. כששני הספיקות בגוף אחד ובעניין אחד (=האם הוא איסור בכלל וסביב אותה שאלה-לדוג' האם יש נקב בריאה): מקילים יותר. הרמ"א והש"ך מתירין רק בנודעו שניהם יחדיו, אע"פ שהספיקות היו בנפרד. ואילו המשאת בנימין אומר שאפילו נודע בינתיים שרי.

⁶¹⁰ **מדוע התירו איסור בס"ס?**

הראשונים נחלקו מה דין ספק בדאו':

- **הרשב"א כתב** שספק דאו' אסור מן התורה כודאי.
- **הרמב"ם -** ספק דאו' אסור רק מדרבנן, וכפי שכתב **בהלכות טומאת מת, פ"ט -** "כל הספיקות בין בטומאות, בין במאכלות אסורות, בין בעריות ושבתות - אין להם אלא מדברי סופרים".

ע"פ מחלוקת זו אפשר להבין מדוע התירו בס"ס - לרשב"א ס"ס לקולא מדין רוב - שמהתורה הולכים אחר הרוב. וכיוון שיש ספק אחד - יש 50% להתיר, וכשנצטרף עוד ספק יש עוד 25% להתיר - א"כ יש כאן רוב של 75% להתיר.

לרמב"ם ס"ס לקולא כי הספק הראשון יוצר כאן איסור דרבנן וכשיש עוד ספק - הרי שיש כאן ספק דרבנן שאזלינן לקולא.

בדין כה' עולה שהש"ך פסק כרשב"א כי כתב שספק איסור תורה שנתערב חד בחד - כל חתיכה התחזק איסורה ואסורה מהתורה.

⁶¹¹ ספק ראשון - בגוף הדבר - האם הוא איסור, כגון ספק טריפה.

⁶¹² ספק שני - בתערובת. האם מה שאני יוציא יהיה האיסור במידה והוא אסור באמת.

⁶¹³ אפילו נודעו 2 הספיקות יחד - אזלינן כרמ"א שלא מקילים בכה"ג משום ס"ס, אלא רק בשני ספיקות שבאו=שנוצרו כאחד משא"כ הכי שכל ספק נוצר בזמן אחר ורק נודע לו עליהם אח"כ ביחד - לא חשיב ס"ס.

שהתערבות הב' מותר משום ספק ספיקא שהספק הראשון אינו אסור מן התורה⁶¹⁴ וגם שני הספיקות הם מענין אחד ובגוף אחד משא"כ כאן⁶¹⁵, ויש מתירים⁶¹⁶ אם לא נודע הספק איסור קודם שנתערב ויש לסמוך עליהם במקום הפסד מרובה ויש צורך סעודת מצוה ג"כ ובלבד שלא יאכלנו כולו כאחד ויאכלנו שנים שנים".

ב: "וכן ביצה שנמצאת בקליפתה בתרנגולת שאירע לה ספק טרפות בקרוב ונתערבה⁶¹⁷ אפילו באלף כולן אסורות ואין להפריש כל אחד מהן ולהתירו מטעם ס"ס הואיל והספק הראשון אסור מן התורה ואין הספיקות מענין אחד ובגוף אי⁶¹⁸, ואפי' בתרנגולת שנולד בה ספק טרפות שהטילה או נמצא בה ביצה שאין ידוע אם נגמרה בקליפתה קודם שאירע לה הספק טרפות או לא אין זה ספק ספיקא⁶¹⁹".

ג: "והילכך אף אם נתערבה אח"כ אפי' באלף כולן אסורות דמאחר שלא חשוב קודם לכן ספק ספיקא א"כ אין זה אלא כספק איסור שנתערב שבכל מקום שאינו נחשב ספק ספיקא הוא כספק איסור שנתערב⁶²⁰".

ד:⁶²¹ "ודוקא שהביצה היה בודאי מספק טרפה⁶²² או שיש בה ספק אם היא מכשרה⁶²³ או מודאי טרפה ואינו ידוע אם נגמרה קודם לכן או לא⁶²⁴ כגון שיש בחצר שתי תרנגולות אחת ודאי טרפה וא' ודאי כשרה

⁶¹⁴ שהרי מדובר כאן באיסור שנפל לתוך רוב היתר רק שלא בטל שם מכיוון שלא היה שישים כנגדו או משום שהוא דבר חשוב שאינו בטל וכד', אבל מ"מ כל זה מדרבנן, כי מדאורייתא בתיבטייל. ואז נפל עוד פעם לתערובת נוספת.

⁶¹⁵ שאין הספיקות בשתי תערובות- אינם מעניין אחד אלא אחד מהם בגוף, (למשל האם זו בכלל טריפה) ואחד בתערובת(אם היא טריפה איפה היא נמצאת בתערובת לפני). כשמדובר בספק של שתי תערובות מקילים יותר וכמו שפסק מרן שבזה אמרינן ס"ס מה שאין כן בספק בגוף הדבר אם הוא איסור- בו מחמירים.

⁶¹⁶ ה"משאת בנימין". עיין באריכות בהערה על סעיף ט' שם יש הסבר באריכות על כל הדין הזה.

⁶¹⁷ דהיינו- יש תרנגולת שנמצאה טריפה וקודם שנמצאה(ולא קודם שהייתה) טריפה היא הטילה ביצה ואנו מסופקים האם בשעה שנטריפה התרנגולת הייתה הביצה ללא קליפה ואז אמרינן עובר ירך אימו- וגם הביצה אסורה או שמא כשנטריפה התרנגולת כבר הייתה קליפה לביצה ואז אינה מקבלת טעם איסור מאימא שלה הטרפה, מכיוון שהקליפה מונעת ממנה לקבל וכבר אינה נחשבת עובר ירך אימו- ואינה נאסרת. זה ספק אחד בגופו. וספק שני-שנפלה אותה ביצה לתערובת ביצים מותרות ובכל ביצה שנרים נתפק אם זו הביצה עליה אנו מסופקים מתי נטריפה אמא שלה. א"כ הוא ס"ס- ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת.

⁶¹⁸ דין זה הוא בעצם דוגמא לדין הקודם- שאמרנו ספק בגוף וספק נוסף בתערובת- לא אמרינן ס"ס(א"כ נעשו הספיקות יחד), עיין בדין א'.

⁶¹⁹ במקרה של ספק טריפה על התרנגולת וספק האם לביצה הייתה קליפה ולא עבר העם- אין ס"ס ואסור. מכיוון שאין זה נחשב לשתי ספיקות בגופו, אלא יש כאן 2 ספיקות מגופים שונים- 1. בתרנגולת עצמה אם היא טריפה. 2. בביצה אם הייתה עליה קליפה. ובכלל התרנגולת הייתה בחזקת טריפה בשעה שהטילה הביצה.

⁶²⁰ ברגע שבדין קודם הגדרנו שספק בגוף וספק תערובת- לא נחשב ס"ס, הרי הוא כספק אחד וממילא כל שנפול בתוך תערובת- חוזרים מחדש לדין הקודם של ספק בגוף שנפל לתערובת שאמרנו שאין לו ס"ס. וחוזר חלילה.

⁶²¹ בדין זה נראה ג' מקרים המביאים לידי ביטוי את הדינים הקודמים, והמשותף לכולם הוא שהם דוגמאות לספק בגופו(האם הביצה טריפה) שהוא ספק דאו', ואז ספק בתערובת(שנפלה אותה ביצה לתערובת וספק איזו היא)- והדין בכל אלו- שלא אמרינן ס"ס להיתר כיוון שיש כאן 2 ספיקות שאינם מאותו עניין(אחד בגופו ואחד בתערובת) שהראשון ספק דאו'.

⁶²² כגון שיש תרנגולת אחת בחצר שהביצה בטוח ממנה. והאמא הזאת היא ספק טריפה- יוצא שהביצה היא ספק טריפה- שזה ספק אחד דאו' בגופה. כי היא ודאי ירך אמא שלה(וכאן מדובר שהיא בלי קליפה) ויש ספק אם אמא שלה טריפה או לא, ממילא אותו ספק יש על הביצה- ספק דאו' אחד בגופה.

⁶²³ כגון שיש שני תרנגולות בחצר- אחת ודאי כשרה ואחת ודאי טריפה. והביצה ספק ממי מהם יצאה אבל בטוח שהיתה ירך האמא שלה- אז יש ספק אחד האם היא בת הכשרה וגם היא כשרה או שהיא בת הטרפה וגם היא טריפה- זה ספק אחד מדאו', בגופו. ואז נתערבה באחרות(כפי

ואע"פ שנתערבו מתחלה התרנגולות זה בזה הואיל וא' מהן ודאי טרפה הרי הספק הראשון אסור מן התורה והלכך אם נמצא ביצה ביניהן ולא נודע מאיזו תרנגולת היא הביצה אסורה".

ה': "אבל אם אחת משתי התרנגולות אלו שנתערבו זה בזה אינו אלא ספק טרפה אף ע"פ שנודע הספק איסור קודם שנמצאת הביצה- מותרת הביצה אפילו ידוע שהיתה בלא קליפה בשעה שנולד בתרנגולת הספק טריפות דהואיל והספק איסור נתערב מתחלה א' בא' ואנחנו באין לדון עתה מהיכן נולדה ביצה זו והרי אנו מתחילין לדון שמא אין כאן איסור כלל אלא ביצה זו ודאי כשר' היא א"כ הרי אין הספק הראשון אסור מן התורה⁶²⁵ והרי השני ספיקות בענין א' ובגוף א' ובאין כאחד⁶²⁶".

ו': "אבל אם אחת מטילה כמו חברתה אע"פ שאחת מהתרנגולות הוא רק ספק טרפה הואיל ויש כאן שני ביצים וא' מהן ודאי מספק טרפה שניהם אסורים⁶²⁷".

ז': "וכן כל כיוצא בזה כגון שיש כאן חתיכה ויש בה ספק אם היא של כשרה או של ספק טרפה כגון שיש כאן ב' חנויות בא' יש ספק טרפה ובא' כשרה ונתערבו החנויות שאינו ידוע איזהו מהן ספק טרפה ונמצאת

שביארתי דינים הקודמים)- נחמיר לאסור שהרי יש כאן 2 ספיקות שלא מגוף אחד אלא אחד בגופה ואחד בתערובת- ובזה לא אמרין ס"ס, ואסור.

⁶²⁴ זה הספק של דין ב'- שהאמא נטרפה אבל לא יודעים אם הביצה באותה שעה היתה כבר עם קליפה ולא קיבלה טעם איסור או שלא הייתה לה קליפה וכן נאסרה- זה ספק דאו' בגופו. ואז נפלה אותה ביצה לתערובת- ג"כ לא אומרים ס"ס להתיר מכיוון שג"כ הוי ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובת, בדאו'.

⁶²⁵ כאן זו נקודה חשובה- מה שאלה הראשונה שאנו שואלים: בדינים הקודמים שאלנו- האם האמא טריפה או האם היתה קליפה ולא בלעה מהאמא טריפה שלה וכד'- אלו שאלות שהתשובה שלהם היא- ספק, וזה ספק דאו' שאנו מחמירים בו, אע"פ שאחרי כן זה נפל לתערובת ונוצר ספק נוסף. אבל בדין הזה השאלה היא אחרת- מאיזה תרנגולת היא נולדה? וגם אם תאמר שמהתרנגולת שהיא הספק טריפה- שוב עכשיו מיד עולה לך ספק כאחד- שמא גם זו איננה טריפה, שהרי זה ספק. כך יוצא שלרגע אחד לא עמדתי מול ספק דאו', אלא עם עליית הספק מנין לי עלה איתו ספק נוסף- גם היא מהספק טריפה- אולי גם היא לא טריפה- זה ס"ס קלאסי שמקילין ששרי.

⁶²⁶ במקרה של שני תרנגולות- אחת ודאי כשרה ואחת ספק טריפה ויש ביצה שלא יודע מהיכן היא, ואפילו ודאי שהייתה ללא קליפה וקיבלה את הטעם מאמא שלה- מ"מ יש כאן ס"ס ומותר- מכיוון שיש כאן 2 ספיקות בגוף האיסור הבאין כאחד- ספק אם היא באה מהכשרה או מהשניה וגם אם באה מהשניה- ספק אם היא בעצמה טריפה- א"כ במצב בו שני הספיקות בגוף הדבר(בגוף הביצה ולא בשל שנפל לתערובת אחרת) ובאין כאחד- כי הספק הוא ממי נולדה ובאותו רגע גם האם האמא אסורה- אנו כן אומרים ס"ס ומותר. ולעניין זה אין לחלק מתי נודע לו כי בין כך ובין כך יהיה מותר כיוון דהוי ס"ס בגוף אחד.

⁶²⁷ במקרה של 2 תרנגולות שאחת כשירה והשניה ספק טריפה ויש 2 ביצים שבטוח שאחת מהם באה מהספק טריפה אלא שאין יודעים איזה מהם באה ממנה ויזיה מהכשרה- כאן אין אומרים ס"ס. כי כאן באחת מהביצים בטוח יש ספק איסור- כי אחת בטוח מהספק טריפה- א"כ דבר ראשון צריך לשאול האם יש כאן איסור טריפה והוי ספק דאו'- ולכן מחמירים. וגם אם תמשיך אח"כ לומר שמא ביצה זו לא מהספק טריפה- הרי זה ספק בשני גופים שונים. משא"כ בביצה אחת ויש 2 תרנגולות(דין ה')- אחת ספק טריפה ואחת כשרה- שם אין בודאות ביצה מהספק טריפה אז קודם את שואל מאיפה היא- וזה לא ספק דאו'.

זה דומה לדין ג'- שם ברגע שפשטנו ספק אחד לחומר כי הוא מהתורה- כבר לא משנה כמה התערבב באחרות- אין להתיר דהוי ספק דאו' שאסור.

חתיכה לפנייהם ולא נודע מאיזו חנות היא אע"פ שנודע הספק איסור בחנות קודם שנמצאת החתיכה הרי החתיכה מותרת⁶²⁸.

ח' - "אבל כשנמצאו לפנייהם שתי חתיכות וידוע שאחד מן החנויות האסורה וא' מן הכשירה ולא נודע איזו חתיכה בא מהכשירה שתיהן אסורות⁶²⁹".

ט' - "ואפילו חזרה ונאבדה אח"כ א' משתי החתיכות או נפלה מעצמה לים בענין שנאבדה לגמרי מן העולם לא הותרה האחרת⁶³⁰".

י' - "ספק איסור שנתערב ברוב היתר⁶³¹ וחזר אחד מאותו תערובות ונפל ונתערב באחרת א' בא' הרי שניהם אסורים⁶³² ואצ"ל שאם פירש ועודנו בפני עצמו שהוא אסור, אבל נפל לקדרה אע"פ שאין שיעור לבטלו הרי הקדרה מותרת משום ספק ספיקא⁶³³".

ספק ספיקא משם אחד:

יא' - "אם השני הספיקות הם **משם אחד** אינו ספק ספיקא- כגון הנושא קטנה ובעלה תחתיו אע"פ שיש כאן ס"ס ספק באונס ספק ברצון ואת"ל ברצון שמא נבעלה כשהיא קטנה ופתוי קטנה אונס הוא⁶³⁴, אפ"ה אסורה עליו דמכל מקום אי אתה מתירה אלא מטעם אונס והרי הכל שם אונס אחד הוא וכן כל כיוצא בזה".

⁶²⁸ זה ממש כמו דין ה' - יש חתיכה אחת שמסופקים מהיכן היא - אם מהחנות הכשרה או הספק טריפה - זה ספק אחד. ואז ישנו ספק נוסף - גם אם היא מהחנות ספק טריפה - שמא איננה טריפה. כאן הספק הראשון איננו מדא' אלא קודם כל מנין החתיכה, כי בשונה מהדין הקודם שיש 2 ביצים - כאן יש רק חתיכה אחת אז בכלל לא בטוח שהיא הגיעה מהספק טריפה ולכן הספק הראשון הוא מהיכן היא ורק אז שואלים שאלה נוספת על גופה - גם היא מהספק טריפה שמא החנות באמת לא טריפה ולכן הוי ס"ס שמקילים. ממש כמו דין ה'.

⁶²⁹ כנ"ל דין ו' (דינים ז'-ח' הם דינים ה'-ו' בדוגמאות שונות).

⁶³⁰ דינים ו', ח' - בהם אמרנו שאין ס"ס כי ודאי אחת מהחתיכות באה מהספק טריפה וא"כ יש כאן ספק דא' - בהם לא מועיל להתיר אפילו אם אחת החתיכות נאבדה מן העולם (כגון שנפלה לים המלח). והסיבה - מכיוון שהיה כאן בוודאי ספק איסור.

⁶³¹ דבר חשוב (שאינו בטל) שיש ספק אם הוא אסור (כגון שלא יודעים אם הוא היה שמן או חלב), ואז הוא התערב ברוב חתיכות היתר ואינו ניכר שם. מדא' הוא בטל דחד בתרי בטיל אבל מדרבנן דבר חשוב איננו בטל.

⁶³² כגון שאותה חתיכה חשובה שהיא ספק חלב ספק שומן שנתערבה בשתי חתיכות היתר ואז יצאה מהם חתיכה אחת ונתערבה רק עם חתיכה אחת אחרת שדומה לה - שתי החתיכות אסורות. והסיבה היא מכיוון שבתערובת הראשונה אנו אומרים שכל חתיכה היא ספק איסור כי בטוח אחת מהם היא החתיכה שמסופקים שהיא חלב אסור - ממילא כ"א מהם ספק איסור וכשהיא עומדת בפני עצמה או כשעומדת מול רק חתיכה - איננה בטילה, ואע"פ שזה רק ספק דרבנן שהרי מדא' חד בתרי בטיל, מ"מ אסור כי גזרינן שמא יקח מן הקבוע. משא"כ אם חתיכה מהתערובת הראשונה נפלה למספר חתיכות ואז יש רוב כנגדה - כאן יהיה מותר מכיוון שהספק הראשון מדרבנן כי מדא' חד בתרי בטיל, ואז נפלה לעוד תערובת ובטלה שם וכבר לא אומרים שהיא נחשבת כספק בפני עצמה שגוזרים, כי כאן היא בטלה ברוב נוסף.

⁶³³ כי כשנפלה לקדירה זה דומה לנפלה לעוד חתיכות ונתערבה בהם - שם אנחנו אומרים שהספק כבר אינו עומד בפני עצמו אלא נתערב שוב ובטל ולכן אינו אסור יותר.

⁶³⁴ **כתובות ט', א'** - "האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו, ואמאי? ס"ס הוא - ספק תחתיו ספק אינו תחתיו ואת"ל תחתיו - ספק באונס ספק ברצון?" מתרצת הגמ' - "לא צריכא - באשת כהן" (שם גם אנסוה אסורה אז יש רק ספק אחד) או "ואב"א באשת ישראל כגון דקביל בה אביה קידושין פחותה מבת שלוש שנים ויום אחד" - והיינו שבטוח נבעלה תחתיו, כי אם היתה נבעלת קודם לכן (קודם גיל 3, היו בתוליה חוזרים), ונשאר רק ספק אחד - ספק אם נבעלה ברצון או באונס ולכן אוסר אותה עליו - ספק אחד מדא' (אשת איש). **והקשו שם תוס'** - עדיין יש כאן ס"ס -

יב'- "אבל כל שהספק הראשון מתיר יותר מן האחרון מתירין ס"ס כזה"⁶³⁵.

ספק ספיקא שאינו מתהפר:

יג'- "ספק ספיקא שאינו מתהפר אינו ס"ס, הדמיון(כגון)- מצא הסכין פגום לאחר שחיטה דיש ספק ספיקא- שמא בעצם המפרקת נפגם ואת"ל שלא נפגם בעצם המפרקת שמא במיעוט בתרא של סימן נפגם זה הספק ספיקא לא תוכל להפוך ולומר שמא במיעוט בתרא נפגם ואת"ל במיעוט קמא א"כ ודאי נבילה היא ולא תוכל לומר שמא במיעוט בתרא נפגם ואת"ל שלא נפגם במיעוט בתרא שמא בעצם המפרקת נפגם דשניהם אין חשש איסור והכל אחד הוא וכן כל כיוצא בזה"⁶³⁶.

יד'- "וכן נשבר העצם למעלה מהארכובה ואין עור ובשר חופין את רובו ואינו ידוע אם נעשה קודם שחיטה או לאחר שחיטה אינו מותר משום ס"ס דלא תוכל להפוך ולומר את"ל יצא לחוץ שמא לאחר שחיטה שלאחר שחיטה לא שייך לחלק בין יצא לחוץ או לא וכיוון שאמרת את"ל יצא לחוץ ע"כ קודם שחיטה הוא וכן כל כיוצא בזה".

טו'- "ודוקא נשבר העצם וכל כיוצא בו ששני הספיקות הם בשוה בגוף אחד מצד עצמו א"כ מה ראית להתחיל שמא לאחר שחיטה כו' אימא לאידך גיסא שמא יצא לחוץ ולא תוכל שוב לומר כלל שמא לאחר שחיטה, אבל נמצא צפורן של ארי יושבת בגבו של שור ולא ראינו ארי נכנס ה"ז ס"ס ספק נכנס או לא ואת"ל נכנס שמא לא דרס וצפורן זה לא מיד הארי הוא אלא נתחכך בכותל וישב לו צפורן זה בגבו, וכן עבר ובישל

ספק אנוסה ספק מרצון וגם אם תאמר מרצון- שמא היה זה כשהיתה קטנה, ופיתוי קטנה- אונס הוא! ומתוך תוס' - "דשם אונס חד

הוא", דהיינו ששתי הספיקות נובעים מהשאלה האם היה כאן אונס= משם אחד ואין אומרים בזה ס"ס.

⁶³⁵ הש"ך למד דין זה **ממהרא"י, שנתן דוגמא לדבר- כגון עז שילדה תאומים ויש 2 ספיקות לגבי דין בכור(פדיון בכור שחייבים לתת לכהן): א. ספק אולי העז הזאת כבר ביכרה פעם(היינו שכבר הולידה וולד אי פעם שהוא היה הבכור ואף אחד מן התאומים הללו איננו בכור. ב. גם אם לא ביכרה- יש ספק איזה מהתאומים הללו הוא הבכור(שיצא ראשון). במקרה כזה כן נאמר דין ס"ס ונתיר את שניהם שלא להצריכם בפדיון בהמה לכהן. כאן כן אומרים ס"ס למרות שזה 2 ספיקות משם אחד- האם הוא הבכור כי האם לא ביכרה עדיין והאם הוא בכור כי יצא לפני אחיו התאום- בשניהם השם הוא "בכור", אבל כיוון שהספק הראשון מתיר יותר מן האחרון- הוי ס"ס ושרי. כלומר, הספק הראשון שמא העז הזו ביכרה הוא מתיר את שני הזכרים התאומים שלפניו, שכן אם כבר ביכרה הרי ששניהם פטורים כי אינם בכורות- וספק ראשון זה מתיר יותר מהספק השני שאומר- שמא השני מהתאומים הוא הבכור ולא זה- כי ספק שני זה מתיר רק אחד מהם ולא את שניהם. לכן במקרה כזה כן אמרינן ס"ס משם אחד ששרי.**

עפ"ז ביאר הש"ך מה שאמרו סתם כלים אינם בני יומן- משום דהוי ס"ס- ספק לא נשתמשו בו היום(והטעם פגום) וא"ת נשתמשו היום- שמא נשתמשו בו בדבר שהוא פגום או שאינו נותן טעם. לכא' זה 2 ספיקות משם אחד דלא הוי ס"ס מכיוון ששניהם נובעים מדין טעם פגום. אולם הסביר הש"ך דהוי ס"ס מכיוון שהספק הראשון מתיר יותר מהספק השני, כי הספק הראשון מתיר בכל הכלים בעולם שבהם אם עבר 24 הוי טעם פגום, לעומת הספק השני שנכון ביחס לשימוש בכלי הזה- שהמאכל שבו היה פגום, ספציפית בו.

בשדי חמד כתב אם ה"ס מדרבנן לא קפדינן משם אחד.

⁶³⁶ וכ"כ בספר "הליכות עולם"- "לא נקרא ס"ס אלא המתהפכת משני צדדין, כלומר- איזה צד שתיקח בראשונה משכחת לה ס"ס, אבל אם אינה מתהפכת לא מיקרי ס"ס".

בדוגמא שהביא בש"ך משחיטה- א"א לומר ס"ס הפוך שכן א"א לומר- שמא הסכין נפגם במיעוט הסימן השני(והשחיטה כשרה) ואת"ל שלא נפגם במיעוט השני שמא נפגם בעצם המפרקת- כי ברגע שפשטת שהיא לא נפגמה במיעוט בתרא אז הרי היא נפגמה בחלק העליון של הסימן ושם היא כבר אסרה אותו ואינך יכול לתלוץ שמא נפגמה במפרקת- כי כבר פשטת את הספק הראשון לאיסור.

תוך י"ב חדש פירות שיש לחוש שיש תולעים בהן בלא בדיקה מותר משום ס"ס שמא אין שם תולע ואת"ל היה שמא נימוח, וכן גבינה שיש בה ספק אם העמידוה בעור קיבת נבלה מותרת משום ס"ס שמא לא העמידוה בעור קיבת נבילה ואת"ל העמידוה שמא אין שם בנותן טעם ואע"פ שבכל אלו א"א להתהפך מ"מ כיון שאין הב' ספיקות שוין והרי אין אתה יכול לומר שצפורן זה מיד הארי הוא א"כ ידוע שנכנס וא"כ מתחלה צריך אתה לדון אם נכנס כלל או לא, וכן אי אתה יכול לאסור התבשיל א"כ ידוע שיש שם תולע וא"כ מתחלה צריך אתה לדון אם יש שם תולע או לא, וכן בגבינה, וכן כל כיוצא בזה וכן נשבר גף של עוף ואינו ידוע אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה מותר מטעם ס"ס שמא לאחר שחיטה ואת"ל קודם שחיטה שמא לא ניקבה הריאה ואין אתה יכול לומר אימא לאידך גיסא שמא ניקבה הריאה כו' דכיון דשבירת הגף אינה טרפה מצד עצמה אלא מצד שניקבה הריאה א"כ איך תתחיל לומר שמא ניקבה הריאה והרי אין ריעותא בריאה כלל וע"כ מכח שבירת הגף אתה בא לדון על הריאה וא"כ מתחלה צריך אתה לדון על הגף עצמו אימת נשבר, וכן כל כיוצא בזה⁶³⁷.

ס"ס דאו' שהוא גם ספק דרבנן:

טז' - "אם יש כאן ס"ס בענין שהוא מותר מן התורה אלא שהוא אסור מדרבנן ויש ספק בדרבנן ה"ז מותר. כגון ספק אם נמלחו דגים טמאים עם טהורים מותר משום ס"ס - ספק לא נמלחו ואת"ל נמלחו שמא אין בהן שומן ואע"פ שגם ציר דגים שאין בהן שומן אסור מדרבנן מ"מ הרי יש ספק אם נמלחו עמהם או לא וספק דרבנן לקולא, וכן כל כיוצא בזה⁶³⁸."

ספיקות באיסור דרבנן:

יז' - "איסור דרבנן כגון ביצת נבילה וכיוצא בו ג"כ אינו בטל אם הוא דבר חשוב כמו איסור תורה, חוץ מבשר שנתעלם מן העין שהוא איסור שאסרוהו מחמת חומרא יתירה שלא מן הדין שבטל ברוב אבל לא אחד באחד וכן כל כיוצא בו, וכ"ש אם יש ספק בחתיכה אם זו היא שנתעלמה מן העין או לא שמותרת דספק דרבנן

⁶³⁷ **הסבר:** אף ס"ס שאינו מתהפך, כאשר אחד הספיקות הוא הספק הגורם את סיבת האיסור בספק השני - נחשב ס"ס ומותר. כגון: בהמה שנמצאה בה ציפורן של ארי: ספק אם ארי נכנס למקום הבהמה ונעץ בה ונאסרה, ספק אם הבהמה נתחככה בכותל וננעצה בה ציפורן והיא מותרת - אע"פ שהס"ס לא מתהפך כי א"א לומר שמא הציפורן מהארי שדרס ושמא לא נכנס הארי - במקרה זה שהוא ס"ס שאינו מתהפך - מ"מ הוי ס"ס ושרי מכיוון שהספק הראשון - שמא הארי נכנס לחצר הוא שגרם את הספק השני - לולא הארי היה נכנס לא היה נגרם הספק שמא דרס או הפיל שם ציפורן, אי אפשר לדון שמא הציפורן של הארי קודם שדנו אם הארי נכנס - ולכן הוי ס"ס שמותר.

ז"א איפה שיש לך הגיון מאיפה להתחיל אין צורך לחפש מתהפך.

אולם יש אחרונים החולקים על הש"ך וסברי שאין צריך ס"ס מתהפך בכדי להיתר:

הפ"ח אות יג' - חלק מאוד על הש"ך שהצריך ס"ס מתהפך וכתב עליו - "שאינו להם קיום... אין ברצוני להאריך בביטול דברים מבדדים מן הלב שאין להם שום יסוד...". ולשיטתו גם ס"ס שאינו מתהפך שרי. וכ"פ הגרע"י ב"ביע אומר", ח"ג אבן העזר סימן יח', אות ד', ובעוד מקומות. **הרמ"ע כתב הטעם** מדוע ס"ס שאינו מתהפך לא נחשב ס"ס - כיוון שכשאינו מתהפך נחשב לספק אחד שבדאו' מחמירים בו. **מכוח זה הסיק בדגו"מ (ד')** שלשיטת הרמב"ם שספק דאו' לחומרא זה רק מדרבנן - הרי שאין צריך ס"ס מתהפך.

⁶³⁸ דהיינו - ס"ס בדין תורה שמתיר (כיוון דס"ס שרי) - אע"פ שהס"ס משאיר אותנו עם ספק דרבנן - מקילים ושרי. כגון דגים שספק אם נמלחו עם דגים טמאים וגם אם כן - שמא לא היו עם שומן - הדין הוא שמותרים הדגים הטהורים. ואע"פ שציר של דגים טמאים אסור מדרבנן - מ"מ כיוון שיש ספק שמא לא נמלחו איתם בכלל - שרי.

לקולא⁶³⁹ וכן בכל איסור דרבנן אפילו אותו שאסרוהו מן הדין כגון ביצת נבילה וכיוצא בו אם יש ספק אם היא ביצת כשרה או נבילה מותרת, ואפילו נודע האיסור דרבנן קודם שנולד הספק וכן כל כיוצא בזה".

יח' - "גבינה שיש בה ספק אם היא גבינה של ישראל או של עובד כוכבים א"א בזה ספק דרבנן לקולא שכיון שאסרו חכמים גבינות העובדי כוכבים מחמת חשש איסור בגופן עשאוה כאיסור של תורה⁶⁴⁰ וכן כל כיוצא בזה, ולא אמרו ספק דרבנן לקולא בדבר שלא אסרוה מחמת חשש איסור בגופו אלא שאסרוה משום ד"א כגון ביצת נבלה וציר דגים טמאין ובשולי עובדי כוכבים וכל כיוצא בזה, וכן גבינת העובדי כוכבים שנתערבה אינה בטלה ברוב אם היא חתיכה הראויה להתכבד אבל נתערבה גבינה זו שיש בה ספק אם היא גבינת ישראל או גבינת העובד כוכבים בטלה ברוב (וע"ל ס"ס קי"ח)".

יט' - "אין אומרים ספק דרבנן לקולא אלא אם הספק הוא בעצמו ומצד עצמו הוא דרבנן⁶⁴¹ אבל אם האיסור מצד עצמו ספק איסור תורה ומצד אחר בא שהוא מדרבנן א"א בזה ספק דרבנן לקולא⁶⁴² שהרי ספק איסור שנתערב באחרים אינו בטל אע"פ שלא נודעה הספק איסור עד אחר שנתערב אע"פ שמן התורה אפילו ודאי איסור בטל ברוב אלא שחכמים אמרו שדבר חשוב אינו בטל וכן כל כיוצא בזה. בד"א בכענין שאמרנו מפני שיש כאן לפנינו חשש איסור שהרי בתערובות זו עכ"פ יש ספק איסור תורה. אבל אם יש ספק אם יש כאן שום איסור כלל אפילו בא לו מצד אחר שהוא מדרבנן אנו אומרים בו ספק דרבנן לקולא שהרי אנו מתירין אם היו כאן ב' קדרות א' מהן של היתר ונפלה חתיכת נבלה לא' מהן ואינו ידוע לאיזה נפל אם יש בקדירת היתר רוב בענין שהוא מותר מן התורה משום ספק דרבנן לקולא שכל שיש לומר שמא אין כאן איסור כלל הרי הספק מצד עצמו בא לו שהוא מדרבנן, דבר שיש לו מתירין א"א בו ספק דרבנן לקולא⁶⁴³".

⁶³⁹ **בדינים יז' - יח' ישנם ג' דינים סביב איסור דרבנן:**

1. איסור דרבנן שנאסר מחמת חומרה יתירה (כגון בשר שנתעלם מן העין) - אפילו אם הוא חשוב, אם התערב ברוב - מותר לאכול מן התערובת - אפילו שזה רק ספק אחד והוא חשוב - כיוון שזו חומרה יתירה מקילים בו להיתר אפילו שהוא חשוב.
2. איסור דרבנן חשוב שאינו חומרה יתירה אלא נאסר משום סייג וגדר וכד' שלא יבוא לעבור על איסור תורה - גם אם נתערב בתערובת - אינו בטל (כפי שאנו מכירים בד"כ כמו חה"ל וכד'), אבל אם יש באיסור עצמו ספק אם הוא בכלל איסור (ספק בגופו) וספק איסור זה נתערב (ספק תערובת) ברוב היתר - שרי. שלא כפי שאמרנו שבאיסורי תורה ספק בגופו וספק בתערובת - אסור, כאן כיוון דהוי ספק דרבנן מתירים בשתי ספיקות שאחד בגופו ואחד בתערובת.
3. **דין יח' -** איסור דרבנן שנאסר מחמת חשש איסור תורה בגופו (כמו גבינת נכרים) - לא בטל אפילו באלף. באיסור זה לא מקילים אפילו אם יש ספק בגופו עצמו אם הוא איסור, כגון גבינה שמוספק אם היא גבינת נכרים או גבינת ישראל שנפל לרוב היתר - אע"פ שהיו תרי ספיקות - אחד בגופו ואחד בתערובת - מחמירים בו כדא' ואסור. ורק אם נפל לעוד תערובת שרי - כאיסור תורה שהתרנו בשתי ספיקות של תערובת.

⁶⁴⁰ ולכן לא מועיל בה הכלל ספק דרבנן לקולא. אלא צריך בה 2 ספיקות מלבד הספק הראשון שאסרוה חכמים בגללו. דהיינו אם גזרו על גבינה שיש בה ספק אם היא של ישראל או של עכו"ם - אין אנו מחשיבים את זה לספק אחד ונצרך ספק נוסף ויהיה מותר, אלא זה נחשב כאיסור תורה, ומעתה כדי להיתר צריך 2 ספיקות נוספים ולא אחד.

⁶⁴¹ היינו ספק באיסור שכולו מדרבנן.

⁶⁴² היינו איסור שעיקרו מן התורה אבל מסיבה מסויימת זה נעשה כעת מדרבנן - אין אומרים בו הכלל ספק דרבנן לקולא.

⁶⁴³ **הפ"ח כתב** שאפשר להקל בס"ס גם בדשיל"מ.

כז- "וכל זה בספק איסור דרבנן שאין לו חזקת איסור אבל יש לו חזקת איסור אסור"⁶⁴⁴.

כא'- "אם נתערב איסור דרבנן חד בחד אע"פ שאינו דבר חשוב ואחר כך נאבד אחד מהן מן העולם ולא נודע איזהו כיון שנתחזק איסור בב' חתיכות אלו אין אומרים בזה ספק דרבנן לקולא"⁶⁴⁵.

כב'- "אבל איסור דרבנן שנתערב חד בתרי ואינו דבר חשוב במינו בטל ברוב אפילו איסור תורה ושלא במינו צריך ס' היכא שאין הפסד כ"כ אבל אם נאבד אחד מהן אע"פ שישנו בעולם אפילו אין כאן ס' מותר כיון דהוא איסור דרבנן ובטל ג"כ ברוב מן הדין"⁶⁴⁶.

כג'- "נתערב איסור דרבנן שהוא דבר חשוב ברוב או אפילו באלף אינו בטל ודינו ממש כאיסור תורה ועל הדרך שנתבאר בס"י זה סעי"א, וכן אם נאבד א' מהן דינו ממש כאיסור תורה ועל הדרך שנתבאר בסעי"ז"⁶⁴⁷.

כד'- "איסור דרבנן שנתערב חד בחד והוא דבר חשוב ואח"כ נתערב א' מהן ברוב אינו בטל כיון דנתחזק מתחלה האיסור בב' החתיכות א"כ כל א' וא' הרי הוא כגופו של איסור"⁶⁴⁸.

ספיקות באיסורי תורה-

כה'- "וכן ספק איסור תורה שנתערב חד בחד כל אחד הוא כגופו של איסור ואם נתערב אח"כ ברוב אינו בטל מטעם ס"ס".

כז'- "וכל הדינים שנזכרו למעלה בספק איסור תורה וכיוצא בו שהוא אסור הוא אפי' בהפסד מרובה ואפי' אינו רוצה לאכלו כולו כאחד".

ספיקות נגד חזקה-

כז'- "דבר שיש לו חזקת איסור אע"פ שיש בו ס"ס גמור ה"ז אסור שהרי בספק הראשון אנו מעמידין אותו על חזקת איסור אם כן אין כאן אלא ספק א"⁶⁴⁹.

⁶⁴⁴ הדוגמא לכך בד"ן הבא.

⁶⁴⁵ זה דוגמא לכלל הקודם- כיוון שנתערב איסור דרבנן בהיתר ולא בטל שם כי לא היה רוב- שניהם אסורים. ולכן אפילו אם נאבד אחד מהם מהעולם- אין אומרים בזה ספק דרבנן לקולא כיוון שאיתחזק איסורא.

⁶⁴⁶ דין זה כפסיקת השו"ע-רמ"א בסימן קט', סעיף א' גבי חתיכה יבשה שנתערבה בהיתר: מין במינה חד בתרי בטיל. מין בשאינו מינו- מדאורייתא בתרי(ביבש) ומדרבנן החמירו באינו מינו להצריך שישים שמא יבשלו ויהיה מין באינו מינו בלח שאסור מהתורה בפחות משישים כנגד האיסור. הש"ך כאן מצרף להתיר אם אחת מהחתיכות בתערובת של מין בשאינו מינו אבדה- הכל מותר כיוון שמדאורייתא בטל חד בתרי ומדובר כאן רק באיסור דרבנן- לכן שרי.

⁶⁴⁷ דהיינו- דין איסור דרבנן חשוב שנתערב ברוב היתר הוא שאינו בטל. ואם אבדה מאותה תערובת חתיכה אחת- דינו כפי שהתבאר לעיל בסעיף ז'- שדבר שאינו בטל מחמת חשיבותו שנתערב באחרים- אם נאכל אחד מהתערובת בשוגג או שנפל אחד מן התערובת מעצמו לים וכד'- הותרו כל האחרים, אבל את מה שנשאר חייב לאכול בזוגות- שתיים שתיים כי אז ממ"נ- יש כאן ודאי אחד שהוא מותר ובכל פעם תולים שמה שהוא אוכל הוא המותר. וכן לא יאכל את הכל אותו בנ"א.

⁶⁴⁸ היינו כאיסור חשוב ולכן אינו בטל ברוב של התערובת השניה.

כח' - "היו כאן שלש ספיקות מותר שאף אם תעמידנו על חזקת איסור יש כאן ס"ס לא יהא זה חמור מודאי איסור שאין לך חזקת איסור גדול מזה ומותר בספק ספיקא"⁶⁵⁰.

כט' - "וכל זה בחזקת איסור ממש וכן ספק בשחיטה הוא חזקת איסור דהחזקה היא בשחיטה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אבל ס"ס גמור כדרוסה או ספק אם נשבר הגף מתירין מטעם ס"ס דאע"פ דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת מ"מ לענין דרוסה ושבירת הגף אין לנו חזקת איסור וכן כל כיוצא בזה"⁶⁵¹.

ל' - "לפיכך בהמה שאירע לה ספק בשחיטה ונתערב חד בחד ואח"כ נמצאת חתיכה ויש בה ספק אם היא מבהמה הכשרה או מזו אע"פ שבכיוצא בזה הוי ס"ס וכמו שנתבאר בד"ן ז' הואיל ויש כאן חזקת איסור שהספק הוא בשחיטה אין זה ס"ס"⁶⁵².

לא' - "ואפי' נתערב אח"כ החתיכה זו אינה בטלה אם היא חשוב' כמ"ש בד"ן ג' שבכ"מ שאינו נחשב ס"ס דינו כספק איסור שנתערב"⁶⁵³.

⁶⁴⁹ הרמ"א התיר בס"ס בגוף אחד אפילו באיסור דא' כאשר שני הספקות באו כאחד. ואפילו היה לו חזקת איסור. הש"ך כתב על כך שמקורו של הרמ"א ברשב"א. אבל למעשה כתב שאין להתיר בכה"ג ס"ס כשיש חזקת איסור כנגד. אולם הש"ך היקל היכא שיש ג' ספיקות אפילו יש חזקת איסור כנגד זה. הט"ז החמיר אפילו יש 3 ספיקות שאסור ס"ס כשיש חזקת איסור כנגד. והפ"ח היקל- שאפילו יש חזקת איסור כנגד- כל שיש ס"ס- שרי.

הטעם בגללו אנו מחמירים בס"ס אל מול חזקה - מכיוון שבשל החזקה אנו מחמירים בספק הראשון לפושטו לאיסור ואז נשאר רק ספק אחד. ולכן אם יש אחריו 2 ספיקות כן מתיר הש"ך אל מול החזקה כי גם אם את הספק הראשון אנו מעמידים לאיסור משום חזקה- הרי שנשארו לנו עוד 2 ספיקות להקל בהם משום ס"ס.

לגבי ס"ס דרבנן - ראינו לעיל בד"ן כ' שאין מקילין בס"ס אפילו מדרבנן- כל שיש כנגדו חזקת איסור.

⁶⁵⁰ כנ"ל הערה קודמת.

⁶⁵¹ מה שלא מהני ס"ס אל מול חזקה- היינו דווקא כאשר הס"ס קשור ותלוי בחזקת האיסור. כגון בהמה שנשחטה ויש 2 ספיקות בשחיטה- שלא אמרינן ס"ס כי יש לנו ג"כ חזקת איסור שבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת. כך יוצא שבספק הראשון אנו מעמידים אותה על חזקת האיסור שלה ואז נשאר רק ספק אחד שאין מקילים בגללו כי הוא אחד.

אבל היכא איפה שהחזקה אינה קשורה לס"ס, כגון: בבהמה דרוסה- ספק אם נדרסה מחיים או אחר שחיטה(שש"י) ואת"ל מחיים(ואסור)- ספק אם נטרפה או לא(וש"י), או כגון ס"ס בבהמה שנשברה גפה- ספק שנשברה גפה לפני או אחרי שחיטה, וגם אם תאמר שנשברה קודם שחיטה שמא לא ניקבה הריאה כשנשברה הגפה- במקרים אלו אנו מתירים משום ס"ס מכיוון שאע"פ שגם כאן יש חזקת איסור כבכל בהמה- מ"מ אין הס"ס סותר את החזקה.

⁶⁵² דהיינו בהמה שאירע ספק בשחיטתה ונתערבה חתיכה ממנה בחתיכה אחת של היתר ונמצאת אחת מתערובת זו- אסורה אותה שנמצאת. ואע"פ שיש כאן ס"ס- ספק חתיכה זו מהכשרה וגם אם לא- ספק שמא השניה נשחטה כד"ן, מ"מ לא אמרינן כאן ס"ס כי הספק השני- שמא נשחטה כד"ן אין אנו אומרים כי הוא עומד מול חזקת איסור(שבהמה בחייה בחזקת איסור) ולכן ספק זה אנו פושטים לחומרא וממילא נשאר רק ספק אחד- מאין חתיכה זו שפושטים לחומרא.

ואין זה דומה לד"ן ז'- שם ראינו שבשתי חנויות- אחת מוכרת בשר שחטה ואחת מוכרת ספק טריפה- שאם מצא חתיכת בשר מותר לו משום ס"ס- ספק מן הכשרה נפל וגם אם לא- שמא השניה איננה טריפה- לא דמי להכי מכיוון שכן יש חזקת איסור אל מול הספק שחטה בעוד שבד"ן ז' אין שום חזקת איסור אל מול החנות הספק טריפה".

⁶⁵³ עיין לעיל ד"ן ג'. החתיכה שאמרנו בסעיף הקודם שאיננה בטילה משום שיש חזקת איסור אל מול הס"ס- מ"מ אם יש ספק נוסף, היינו סה"כ 3 ספיקות- ראינו שיותר. מכיוון שהחזקה אוסרת את הספק הראשון אבל אז נשאר עוד 2 ספיקות מבלעדיו. מ"מ כאן אומר הש"ך שאם החתיכה המסופקת שנתערבה היא חתיכה חשובה- אפילו תיפול אחרי כן לתערובת נוספת- לעולם לא תהיה מותר. מכיוון שברגע שבס"ס הלכנו

לב'- "אבל אם יש בחתיכה שלש ספיקות כגון שבהמה זו שאירע לה ספק בשחיטה יש בה ס"ס כגון שנמצא אחר השחיטה ספק פגימה בסכין וא"כ שמא אין זו פגימה ואת"ל שהיא פגימה שמא במפרקת נפגם- אע"פ שלא היו מתירין הבהמה כשנתערבה חד בחד משום ס"ס כיון שהיה לה חזקת איסור מכל מקום החתיכה זו שיש בה ספק אם היא ממנה מותרת ואף על פי שנודע הספק הראשון קודם שנולד הספק בחתיכה כמו שנתבאר בדין ז'654".

לג'- "לא מיקרי ספק או ס"ס אלא כשהאיסור וההיתר שוים אבל אם יש לתלות באיסור יותר מבהיתר וכן אם האיסור שכיח יותר מההיתר אין זה ספק כלל וע"ל סימן נ'655".

לד'- "ספק בחסרון חכמה656 אינו ספק כלל לא לענין ספק אחד ולא לענין ס"ס כמו שנתבאר בסימן נ"ג וסימן נ"ה".

לה'- "במקום שיש ס"ס גמור א"צ לבדוק כלל אע"פ שיש לברר האיסור על ידי בדיקה כגון נשבר הגף וספק אם ניקבה הריאה וכן ספק ספיקא בדרוסה וכל כיוצא בזה ויש חולקין ויש להחמיר היכא דאפשר ואין הפסד בדבר657".

לו'- "דיני ס"ס עמוקים ורחבים מני ים ויש בהם כללים וענינים הרבה ענינו של זה לא כענינו של זה וגם בדבר קל ודק יש להפריש בין זה לזה ע"כ אין לנו עכשיו לבדות שום ס"ס או ספק דרבנן להקל ללמוד דבר

לחומרא- הרי שיש כאן איסור חשוב ולא בטל בתערובת לעולם. משא"כ בדין הקודם שכן בטל בתערובת כי אמנם קבענו לחומרא שהוא איסור אבל משנפל בתערובת- מכיוון שהוא לא חשוב הרי הוא בטל.

654 דין זה הוא דוגמא לדין כת' - שם ראינו שבשלוש ספיקות מיקל הש"ך ששרי אע"פ שיש כנגד חזקה, וע"ש בטעם ובחולקים.

655 בשפ"ד כתב שהריאה לדין זה היא מתוס' בכתובות ט', א'- שהקשו מדוע באשת כהן המוצא פתח פתוח נאמן לאוסרה עליו? הרי יש כאן ס"ס- ספק אם היא מוכת עץ וספק שמא לא היה תחתיו? ומתוך תוס' דמוכת עץ לא שכיח. מכאן שאע"פ שיש ס"ס כיוון דלא שכיח אותו ספק- לא מתירים משום ס"ס.

ב"פני יהושע" (שם בכתובות, ד"ה "בא"ד אומר ר"י") הקשה מדוע צריכין ששני הספקות יהיו שקולים, הרי הקלו בס"ס משום רוב(שיטת הרשב"א), וממילא אם אחד הספיקות הוא שקול הרי שיש 50% מול 50% והספק השני אפילו אם הוא לא שקול הרי שסו"ס בהצטרפו ל50% היתר יש רוב היתר וצריך להיות מותר. ובקונטרס אחרון סיכום הפנ"י- "וכמדומה לי באמת שראיתי בכמה פוסקים ראשונים ואחרונים דהיכא דספק אחד שקול, אע"ג דשני אינו שקול- אפ"ה חשבינן ליה ס"ס. וכ"פ הגרע"י (יבי"א, חלק ד', עמוד רנד', חלק ו' עמ"ל- רכב' ועמוד ריח'. "יחווה דעת" ח"ב, סימן עד').

ועיין עוד- "שב שמעתא", א, יח'.

656 כגון שאינו יודע מה הדין בכה"ג או כשאינו בקי בדבר, וכ"פ מרן בסימן צח' סעיף ג'.

657 חייב בדיקה במקום ס"ס:

הרמ"א כאן בסימן היקל מאוד בס"ס בגוף אחד- שאפילו באיסורי תורה ואפילו יש חזקת איסור מולו- שרי. וכן היקל הגרע"י. אבל מהרשב"א בחידושי עולה אחרת- שאפילו היכא שיש ס"ס צריך בדיקה איפה שיכולים ואין הפסד בדבר. וכ"כ כאן הש"ך. בשפ"ד כתב שלכן כתב הרמ"א שמותר כאן כי יש טירחה בבדיקה. לשיטתו- גם הרמ"א מודה שבבדיקה שאין בה טורח כגון ע"י שאלה בעלמא- צריך לברר ולשאול.

בפת"ש כאן כתב בשם הנוב"י- שגם הרשב"א לא החמיר להצריך בדיקה אלא במקום שאפשר לברר את שני הספיקות לגמרי אבל לא צריך לברר איפה שיכול לברר רק ספק אחד מהם.

מדבר אם לא אותן המפורשים כל אחד במקומן וכן אותן שנתבארו למעלה או הדומה להן ממש או שיש בלא זה צדדים להתיר וגם זה אחר רוב העיון שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול⁶⁵⁸.

סעיף י'- ריאה טריפה שנתערבה בין הכשרות:

שו"ע- "ריאה טריפה שנמצאת בין ריאות כשירות ואמר הבודק שהיה יודע באותה סירכא ובשגגה נתערבו אותה ריאה טריפה בין הכשרות ולא היתה בכבשים ערבוביא הכבשים מותרים".

סימן קיא'- דין כלים טריפות שנתערבו בכשרות:

סעיף א'- דין "שאני אומר" איסור נפל לאיסור והיתר להיתר:

שו"ע- "שתי קדרות אחת של היתר ואחת של איסור ולפניו שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור אם החתיכה היא מאיסור דרבנן כגון שומנו של גיד ונפלו אלו לתוך אלו מותרים שאנו תולין לומר האיסור נפל לתוך האיסור וההיתר לתוך של היתר, ואפילו אם ההיתר שבקדרה אינה רבה על שלפניה. וכן הדין אם לא היה כאן אלא קדירה אחת של בשר שחוטה ונפל בה אחת מאלו השתי החתיכות ואין ידוע איזו היא אנו תולין דשל היתר נפלה אפילו אין ההיתר רבה על האיסור או אם לא היה כאן אלא חתיכה אחת מאיסור דרבנן ויש שתי קדירות אחת של היתר ואחת של איסור ואין ידוע לאיזו נפלה גם בזו תולין להקל⁶⁵⁹".

⁶⁵⁸ הכרתי והפלתי חלק מכל וכל על הש"ך (קונטרס בית הספק)- "הנה הרב ש"ך נעל בפניו שערי הס"ס, ולא ראיתי לרבותינו שימשכו ידיהם לדון להתיר ע"פ ס"ס...ו"ל(שהש"ך) נגרר אחרת סברת הרשב"א והר"ן- דספק מדאורייתא אסור מהתורה... אבל לפי מש"כ לעיל שהעיקר כרמב"ם שאין בספק דאורייתא להחמיר אלא מדרבנן, א"כ כל עניין הס"ס הוא להתיר איסור דרבנן, ובה אין להחמיר כ"כ, וסמכינו על דעתינו דעת תורה להקל בס"ס ובלבד שתהיה הכוונה לשם שמים".

והרע"י כתב ביבי"א, חלק ו', חיו"ד, זימם כד', עמ' רכב'- "כבר נודע שהסכימו האחרונים דעבדינן ס"ס נגד מרן".

⁶⁵⁹ **דין "שאני אומר" ביאור הסעיף:** כאשר יש לפנינו 2 חתיכות שאחת איסור ואנו מסופקים לאן היא נפלה או איזה נפלה אנו תולים לומר שההיתר נפל לתוך ההיתר והאיסור נפל לתוך האיסור. בסעיפים הבאים נראה את כללי דין זה, כגון- האם זה גם באיסור דאורייתא, האם ההיתר צריך להיות רב מן האיסור וכד'.

המקור לדין זה הוא במסכת תרומות, פרק ז, משנה ה'- "שתי קופות, אחת של תרומה ואחת של חולין, שנפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזו מהן נפלה- הרי אני אומר לתוך של תרומה נפלה...".

ובפסחים מד', א' מביאה הגמרא ברייתא דומה לזאת ומעמידה- "הנח לתרומה בזה"ז (שהיא) דרבנן- דהיינו כל הדין של סעיף זה- "שאני אומר" הוא דווקא באיסורי דרבנן, וזה הגיוני ע"פ הסברא, כי באיסורי דרבנן אפשר לתלות לקולא.

הגמ' ביבמות פב', א'- מקשה על ר' יוחנן איך פוסק את דין "שאני אומר" לקולא(שתרומה נפלה לתוך תרומה) אם הוא גם סובר שתרומה בזה"ז דאורייתא- איך הוא מיקל בדין תורה? (ומבלי להכנס להמשך הדיון) **עולה שבדין דרבנן ברור לגמרא שאומרים "שאני אומר"**.

וה"ה נמי לאיסור "שאני אומר" = לקולא אם אתה אומר שהאכול(תרומה) בכדי אכילת פרס- חייב מהתורה? שהרי יוצא שאתה מיקל בדבר שאתה סובר שהוא מהתורה? ומ"מ יוצא מכאן- שאם היה שיעורו מדרבנן היה ודאי מותר לומר "שאני אומר", ורק בשל שלפי ר' יוחנן כזית בכדי אכילת פרס הוא מדאורייתא- לכן אין אומרים כן.

הרשב"א פסק דין זה להלכה, וכ"פ בטור ובשו"ע.

אם התערבו החתיכות לפני כן:

סעיף ב'- דין "שאני אומר" רק כשאין האיסור בקדירה רבה על ההיתר:

שו"ע- "במה דברים אמורים שתולין בכל אלו להקל אפילו אין ההיתר רבה על האיסור שאין האיסור גם כן רבה על ההיתר אבל אם האיסור רבה על ההיתר אין תולין להקל⁶⁶⁰".

סעיף ג'- דין "שאני אומר" אינו באיסור תורה:

שו"ע- "היה האיסור של תורה אין תולין להקל לומר לתוך האיסור נפל עד שיהא ההיתר רבה על האיסור כדי שיתבטל בתוכו מדברי תורה".

סעיף ד'- חתיכת נבילה שנפלה לאחת משתי קדירות ויש באחת מהן כדי לבטלה:

שו"ע- "היה ההיתר רבה על האיסור כדי שיתבטל בתוכו מדברי תורה⁶⁶¹ תולין להקל. כיצד- שתי קדרות אחת של בשר שחוטה ואחת של נבילה ונפלה חתיכת נבילה לתוך אחת מהן אם ההיתר שבקדרת ההיתר רבה קצת על חתיכת הנבילה תולין להקל לפי שדבר תורה מין במינו בטל ברוב אלא שחכמים הצריכו ששים, היו שתי הקדירות ממין אחד והאיסור ממין אחר אין תולין להקל עד שירבה ההיתר ששים על האיסור⁶⁶²".

סעיף ה'- שתי חתיכות שאחת אסורה ונפלו לשתי קדירות:

- **הש"ך(ד) כתב** שכל ההיתר הוא דווקא בחתיכות נפרדות שניכרות בפני עצמן. אבל אם התערבו חתיכת האיסור בהיתר ואינו מזהה- כאן כבר כל חתיכה מוחזקת באיסור ולכן אין אומרים בזה דין "שאני אומר"(של איסור נפלה לאיסור ושל היתר להיתר) ואסור. אבל ב- 2 קדירות מקילים אפילו נתערבו החתיכות לפני כן וכל אחת הוחזקה באיסור- שכן סו"ס יש כאן 2 קדירות ויש כאן ספק דרבנן להיכן נפלה אותה חתיכה אפילו שנתחזק בה איסור- ולכן מקילים להיתר משום "שאני אומר".
  - **פר"ח, לחם הפנים, כו"פ ועוד- מותר אף אם נתערבו לפני כן** החתיכות מכיוון שאף כשאתחזק איסורא- מקילים בספק דרבנן.
  - **שער המלך- מותר אף אם נתערבו-** כי כנגד חזקת האיסור יש חזקת היתר של מה שבקדירה.
- ⁶⁶⁰ **מהגמ' שם ביבמות עולה** כי ר' יוחנן אומר דין "שאני אומר" במקום בו האיסור וההיתר שוים, אבל לא במקום בו האיסור רבה על ההיתר. **הרא"ה סובר אחרת מדין זה המובא בשו"ע-** שאפילו בשתי קדירות והאיסור רבה על ההיתר- שרי, שסו"ס יש כאן ספק דרבנן שמקילים בו- כי אנו מסופקים לאן נפל האיסור- והרי מדובר באיסור דרבנן, אז ספק דרבנן לקולא.
- הש"ך(ו) כתב** שמה שאוסרים אם רבה האיסור על ההיתר זה דווקא בחתיכה של איסור שמוסופקים לאיזה אחת מ-2 קדירות היא נפלה, אבל אם מדובר ב-2 חתיכות וקדירה אחת- אין ודאות שנפלה חתיכת איסור כי אולי נפלה ההיתר- ובמקרה כזה יהיה מותר אפילו רבה האיסור על ההיתר.

סיכום: השו"ע מחמיר שבכל מצב שרבה האיסור על ההיתר- אנו אוסרים ולא אומרים דין "שאני אומר". הש"ך היקל בזה כשיש 2 חתיכות אחת איסור ואחת היתר וקדירה אחת- מכיוון שכאן בכלל לא בטוח שהאיסור נפל, משא"כ בחתיכה אחת של איסור ויש 2 קדירות- שם בטוח שהאיסור נפל. והרא"ה היקל בכל מצב אפילו חתיכת איסור שאינו יודע לאיזה כלי נפלה- כי סו"ס הוא ספק דרבנן לקולא.

⁶⁶¹ היינו ביטול מרוב מדאו'- חד בתרי, ולא מה שהצריכו חכמים 60.

⁶⁶² מכיוון שמיין ב שאינו מינו צריך 60 מהתורה- לפי מה דפסקין בסימן צח', ב'- כר"ת שתערובת מין במינו בטילה ב ס' מדאו'.

שו"ע- "היו כאן שתי קדרות של היתר ולפניהם שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור ונפלה אחת לתוך זו ואחת לתוך זו אסורות שתיהן⁶⁶³ אפילו באיסור דרבנן אם אין בשום אחת כדי לבטל האיסור⁶⁶⁴, אבל אם יש באחת מהן לבטל האיסור שתיהן מותרות⁶⁶⁵".

סעיף ו'- דין "שאני אומר" למפרע:

⁶⁶³ **הקשה הב"ח-** למה לא אומרים כאן דין צירוף- ששתי הקדירות יצטרפו לבטל האיסור, שהרי בסעיף ז' פסקינן שמצטרפות אם הם שייכת לאדם אחד?

ותירץ- מה שמצטרפות בסעיף ז' זה בנפלה חתיכה אחת, אבל כאן מדובר שנפלה חתיכה אחת של איסור וחתיכה אחת של היתר- ובזה ודאי נפלה ונתערבה חתיכת איסור ולכן מחמירים שלא לצרף.
ש"ך(יג') וט"ז(ו')- דחו תירוץ הב"ח וכתבו שאה"נ, אלא שכאן עוסקים רק מצד דין "שאני אומר", ואילו בסעיף ז' עוסקים בדין "צירוף", והדינים משלימים זא"ז.

⁶⁶⁴ **הסבר:** כל מה שאמרנו דין "שאני אומר" לתלות שהאיסור נפל לאיסור והקדירה השניה מותרת זה לא כאשר יש לנו שתי חתיכות שאחת מהם אסורה ונפלו שתיהם לשתי קדירות מותרות- כאן אנו אוסרים את שתי הקדירות כי בטוח אחת מהם נאסרה ואין אנו יודעים איזו מהם לכן שתיהם אסורות.

המקור לדין זה הוא במשנה בתרומות, פ"ד, משנה י'- "הדורס ליטרא קציעות(תאנים) על פי הכד ואינו יודע איזו היא(באיזה כד הוא דרס את התאנה תרומה האסורה)...רבי יהושע אומר לא תעלה עד שיהיו שם מאה כד(שכיוון שאנו לא יודעים באיזה כד- אין אנו מתירין את הכדים כולם אלא עד שיהיו מאה כדים שבהם יתבטל הכד האסור)".

ושאלו- מדוע צריך שיהיו מאה כדים כנגד הכד(שאינו ידוע איזה הוא) האסור? הרי יש כאן ספק דרבנן כי מדא' הכד האסור בטל ברוב?
תירץ הרמב"ן- מה שהחמירו שם עד שיתבטל הכד האסור במאה זה כי כל הכדים הם של אדם אחד, א"כ ודאי שאם נתיר לו יבוא להשתמש גם בכד האסור. אבל בשני בנ"א שלא באו להשאל כאחד- אפילו לא היו מאה כדים כנגד- שרי, מכיוון שתולים לומר שהכד האסור נמצא אצל השני, **ודומיא דסוגיית שני שבילין בפסחים י', א'-** שלאדם אחד מחמירים אבל לשני בנ"א מקילים.

אבל הרשב"א לא קיבל דברי הרמב"ן והסביר אחרת- מכיוון שאם היו נכונים דברי הרמב"ן הייתה המשנה צריכה לכתוב ולחלק- שמה שאסרו אם אין מאה כנגד היינו בשל בנ"א אחד, אבל בשל שני בנ"א מקילים. וכיוון שהגמ' לא חילקה- אין זה החילוק אלא שכל מה שאנו מקילים לתלות ולהתיר כד אחד מדין "שאני אומר" זה דווקא היכא שיש היתר לשני הצדדים כגון שתולין לומר שתרומה נפל לתוך תרומה ושל חולין נפל לתוך של חולין, אבל במקום שצד אחד יהיה מותר רק ע"י שיעור לבטלו כגון ליטרא קציעות שנדרסה על פי החבית שאילו אתה אומר לא לתוך חבית זה נדרסה אלא לתוך חברתה- אין אתה מתיר עדיין את השנית אלא אסורה כיוון שאין בה כדי לבטל האיסור- במקרה כזה לא תולים לומר "שאני אומר" זה נפל לכאן והשני מותר. ולכן כאן כל הכדים יהיו אסורים לא נתלה לומר שדרס את הקציעות לכד מסוים זה והשאר יהיו מותרים, א"כ יש מאה כדי היתר מול הכד האסור- שאז בטל ברוב. לשיטה זו אין לחלק בין אדם אחד לשנים, **ובשיטה זו הלך הטור** כשכתב מפורש- "ואין חילוק בין אם שתי הקדירות של אדם אחד או משל שני בנ"א", **לאפוקי מהרמב"ן האמור לעיל.**
בשו"ע פסק כרשב"א, ולא חילק בין אדם אחד לשני בנ"א.

בש"ך(יג') פסק כרמב"ן - שכל ששייך לשני בנ"א שרי אם לא באו יחד.

שתי קדירות היתר, אחת גדולה ואחת קטנה, שנפל איסור לאחת מהם- האם אומר "שאני אומר" איסור לשל קטנה נפל וגדולה מותרת?

- **בש"ך(יא') כתב** שה"ה נמי בשתי קדירות היתר, אחת גדולה ואחת קטנה, שנפל לאחת מהם איסור- אין תולים לומר לשל קטנה נפל האיסור וגדולה מותרת- כי גם כאן סו"ס אתה אוסר אחת מהם שבכך אין דין "שאני אומר".
- **שלא כאו"ה שכתב** להתיר בכך את הגדולה כי תולים לומר- שאני אומר איסור לשל קטנה נפל.

⁶⁶⁵ אם יש באחת הקדירות לבטל האיסור- אנו תולים לומר- "שאני אומר" איסור נפל לתוך אותו היתר שיש בו רוב מול האיסור והאיסור בטל שם ואז שתי הקדירות מותרות. ובזה כן אפשר לומר "שאני אומר" מכיוון שבכך שני הצדדים נשארים בהיתרם ודמי למה דאמרין חולין נפל לשל חולין ותרומה לשל תרומה- ששניהם מותרים.

בש"ך(יב') כתב שזה נכון דווקא באיסורי דרבנן, אבל באיסורי דא' לא תולים לומר שהאיסור נפל לתוך ההיתר שיש בו רוב מולו ובטל שם- כיוון שזה ספק דא' מחמירים. וזה מתחבר לכל מה שהסברנו בריש הסימן שכל מה שאומרים דין "שאני אומר" זה דווקא באיסור דרבנן כי ספק דרבנן לקולא, אבל לא באיסורי תורה

שו"ע- "היה כאן שתי קדירות של היתר ונפל איסור לתוך אחת מהן וידוע לאיזו נפל וחזר ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל אני אומר למקום איסור הראשון נפל גם השני⁶⁶⁶, אבל אם נפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל ואחר כך נפל איסור לתוך אחת מהן וידוע לאיזו נפל שתיהן אסורות".

רמ"א: "ודוקא שאין ס' לבטל האיסור שנפל שם אבל אם היה ס' לבטל האיסור שנפל שם הוי כאילו לא נפל שם איסור כלל (ב"י בשם הרשב"א)".

סעיף ז'-

שו"ע- "היו כאן שתי קדירות של היתר ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל ואין באחת כדי לבטל האיסור ויש בשתיהן כדי לבטלו- שתיהן מצטרפות לבטלו ולא עוד אלא אפילו אחת בבית ואחת בעליה מצטרפות והוא הדין אפילו למאה, בד"א בששתיהן של אדם אחד לפי שכל שהן של אדם אחד עתיד להתערב אבל אם הם של שני בני אדם אין מצטרפות⁶⁶⁷".

⁶⁶⁶ לכא' דין זה פשוט, כפי שראינו בסעיף א' בזה הסימן- שכיוון שיש לפנינו קדירה אחת אסורה תולים לומר שאיסור נפל לתוך איסור והיתר

לשל היתר. ובאמת כך הקשה הב"ח- מה החידוש של סעיף זה על פני סעיף א'?

לכן חידש הש"ך שסעיף זה בא ללמדנו שאפילו באיסורי דא' או אומרים דין "שאני אומר" להקל ולהתיר אחת הקדירות.

אבל הש"ך (יד) והט"ז (ז) חלקו עליו- שלעולם לא אומרים דין "שאני אומר" אלא באיסורי דרבנן, ומה שכאן התחדש הוא שגם באיסורי דא' שיש להם שיעור מדרבנן- יש דין "שאני אומר". אבל לא באיסורי דא' ששיעורם מהתורה.

⁶⁶⁷ הסבר: איסור ודאי שנפל לאחת משתי קדירות היתר ואין יודעים להיכן נפל- ראינו לעיל בסעיף ה' שאע"פ שזה איסור מדרבנן בכל זאת לא מקילים לומר "שאני אומר" לשל זה נפל וכך נתיר את הקדירה השניה, אלא שניהם נאסרות. שם הסברנו שהטעם לדבר הוא כיוון שאין אומרים דין "שאני אומר" במקום שאוסר ע"י זה את אחת הקדירות (אלא רק במקום שמשאיר כל קדירה בעניינה- כגון שאומר של חולין נפל לחולין ושל תרומה נפל לשל תרומה).

בסעיף זה מחדש השו"ע שאם חתיכה אסורה נפלה לאחת משתי קדירות ואין אנו יודעים להיכן נפלה- כיוון שהספק מתעורר על שתי הקדירות (או יותר)- כל מה שהספק מתעורר עליו מצטרף לבטל את האיסור בשישים שלא יאסור.

הרשב"א כתב עפ"י התוספות- שאפילו היו ב' קדירות אחת בבית ואחת בעליה- שתיהן מצטרפות (לבטל האיסור). והוסיף הרשב"א ע"פ רבינו שמשון- שאם הקדירות הם של שני בנ"א שונים- אינן מצטרפות לבטל האיסור.

הפוסקים קבעו מספר סייגים להיתר הצירוף של כל הקדירות המסופקות כדי לבטל האיסור:

- **צירוף באיסור תורה-** כל ההיתר לצרף הוא דווקא שנפל איסור מדרבנן ויש ספק דרבנן, אבל בספק דא' לא מקילים להיתר צירוף. ולכן אצלנו שכתב השו"ע שמותר ע"י צירוף הקדירות זה או באיסור דרבנן או במקרה שבכל קדירה בפ"ע יש רוב בשביל לבטל האיסור מדרו'- ורק מדרבנן צריך עכשיו לבטל, ולכך הכל מצטרף.
- **צירוף כשאר דרך לערב-** כתבו הש"ך והט"ז שכל מה שמתירים ע"י הצירוף של שתי הקדירות זה בדברים שדרך העולם באמת לערבן, וכלשון השו"ע- "שעתידי להתערב", אבל אם לא יצטרפו, כגון קדירה אחת של בשר ואחת של חלב, או קדירה עם מאכל מתוק וקדירה עם מאכל חמוץ- שאין דר לאוכן יחד- א"א לדון אותם יחד כמצטרפות.
- **צירוף בשתי חתיכות-** הקשה הב"ח מדוע בסעיף ה' אסר המחבר את שתי הקדירות במקרה ששתי חתיכות אחת של היתר ואחת איסור שנפלו לשתי קדירות היתר ולא אמר לצרף שם שתי הקדירות ואז האיסור יהיה בטל בהם ולא יאסור? ותייך הב"ח שבשתי חתיכות אין דין צירוף של סעיף ז'. אבל הש"ך (יג) דחה דברי הב"ח וכתב שסתם ככה מהני צירוף אפילו בשתי חתיכות, ומה שלא כתב כן המחבר בסעיף ה' כי איירי שם בסיבות אחרות בגלל לא מצרפים כגון בקדירות שאין דרך לערבן.
- **צירוף למ"ד חנ"נ בשאר איסורים-** הב"ח כתב שלמ"ד חנ"נ בשאר איסורים אין כלל דין צירוף זה מכיוון שקודם שנצטרפו הקדירות- הרי שבכל אחת לא היה בפני עצמה לבטל האיסור וממילא כל הקדירה נ"נ ואיך עכשיו מצטרפות להיתר?

רמ"א- "ויש מחמירים דאפילו באדם אחד אין להקל ולצורך הפסד יש להתיר באדם אחד ומיהו אין לאכלו אלא לאחר שיערבנו יחד דאז כבר נתבטל האיסור (בארוך כלל כ"ו בשם מהרי"ש)".

הלכות מאכלי נוכרים:

סימן קיב' - פת עכו"ם⁶⁶⁸:

אבל הש"ך והט"ז חלקו עליו שכן מצרפין גם למ"ד חנ"נ. והטעם מדוע החתיכה לא נאסרת קודם הצירוף מדין חנ"נ היא מכיוון שלא אומרים חנ"נ אלא בחדוה היכן האיסור שלא כמו כאן שמסופקים להיכן הוא נפל טולכן אין דין חנ"נ ומצטרפות הקדירות (ש"ך יז)). או שמכיוון שיש דין צירוף זה נחשב כבר עכשיו כמחברים ואין כל אחד עומד בפני עצמו ולכן אינו נאסר כנבילה (ט"ז י').

- **צירוף בבאין לשאול זה אחר זה** - הש"ך והט"ז פסקו להקל בשני בנ"א שבאים להשאל זה אחר זה, כשיטת הרמב"ן. דהיינו- אע"פ שבשו"ע התיר לצרף קדירות שעולה בהם הספק בכדי לבטל האיסור- הרי אמרו שזה רק בשייכות לאדם אחד. כאן מקילים יותר שגם בשני בנ"א הבאים זה אחר זה- אנו מקילים לצרף הקדירות של שניהם יחד לבטל האיסור, כיוון שלא באים יחד לפנינו. וזה דומה למה שהקלו בשני שבילין שאחד טהור ואחד טמא- התירו לשני שבאו להשאל וכל אחד הלך בשביל אחר.

אבל הרמ"א לא סמך להתיר בשני בנ"א כלל- שהרי כתב "ויש מחמירים דאפילו באדם אחד אין להקל. ולצורך הפסד יש להתיר באדם אחד", הא שבשנים ודאי שלא, והסברא היא כי אמנם כלים שלא אדם אחד שהתעורר בהם ספק יש מקום לצרפם כאילו הם אחד אבל קשה לומר כן על כלי של שני בנ"א שונים- שנחשבים כספק אחד ובטל בשניהם בשישים.

⁶⁶⁸ **סוגיית הגמ' העוסקת בפת עכו"ם: מסכת ע"ז, משנה, דף לה:-** "ואלו דברים של עכו"ם אסורין (באכילה)... חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו, והפת והשמן שלהם. רבי ובית דינו התירו השמן...". **ושם בגמ' -** בהתחלה דנים גבי חלב, מדוע אסור הרי ניתן לבדוק, ומעמידים בחלב ששם כרוטב למאכל שלא ניתן לבדוק. אחרי כן עוסקת הגמ' בפת- "א"ר כהנא א"ר יוחנן- פת לא הותרה בבית דין. מכלל דאיכא מאן דשרי..."

סעיף א' - איזו פת אסורה⁶⁶⁹ משום פת עכו"ם:

שו"ע - "אסרו חכמים לאכול פת של עממים עכו"ם⁶⁷⁰ משום חתנות⁶⁷¹ (ואפילו במקום דליכא משום איסור חתנות אסור) ולא אסרו אלא פת של חמשת מיני דגן, אבל פת של קטנית ושל אורז ודוחן אינו בכלל פת סתם שאסרו⁶⁷²".

ומביאה הגמ' שני מקרים שנראה שהתיר בהם רבי-א. פעם אחת יצא רבי לשהה והביא לו גוי פת יפה, ורצה רבי להתירה שכן בשדה זה אקראי וכלל אין לחוש שם משום חתנות. ב. פעם אחת הלך רבי למקום וראה שהפת דחוק שם לתלמידים ושאל רבי-וכי אין כאן פלטר (=נחתום, אופה) שנתיר על ידו.

ובהמשך הגמרא- "א"ר חלבו, אפי' למ"ד פלטר עכו"ם (שמותר ליטול ממנו פת)- לא אמרן אלא דליכא פלטר ישראל... ור' יוחנן אמר- אפילו למ"ד (שמותר) פלטר עכו"ם ה"מ בשדה אבל בעיר לא משום חתנות".
שם, לו:- "גזרו על פתן ושמןן משום יינם, ועל יינן משום בנותיהם".

⁶⁶⁹ כל מקום שהתירו פת עכו"ם- מותרת הפת לגמרי ואין לאסור משום בישולי עכו"ם שכייון שחיינו של אדם תלויים בפת- לא גזרו עליה משום בישולי עכו"ם כלל. מכאן יוצא שכל מקום בסימן זה שמצאנו היתר או קולא בפת עכו"ם- זה מותר לאכילה ואין מה לדון מצד בישולי עכו"ם, כי זו גזירה אחרת בכלל שלא נכללה בה פת. ברגע שהותרה הפת- הותרה! עיין על כך בב"ח ס"ק ח' ד"ה "ואין להתיר", בסופו.

אמנם ישנם מאכלים שצריך לדון בהם משני הצדדים כי יש בהם גם חלק פת וגם חלק בישול כמו בורקס ממולא בתפוז"א/ בבשר- מצד הבורקס יכול להיות שיהיה מותר מדין פת עכו"ם אבל יש לדון מה יהיה מדין בישולי עכו"ם על התפוז"א שהתבשלו בפנים.

⁶⁷⁰ בבית יוסף מביא מחל' ראשונים גדולה- איזו פת נחשבת ל"פת עכו"ם" שאסורה:

- **שיטת הר"ן, טור-** איסור פת עכו"ם הוא כשהגוי גם לש וגם ערך ואז לקח ממנו הישראל, אבל אם יש חסרון באחד מאלו- אין כאן איסור. יש כאן חומרא גדולה כי לשיטה זו אפילו אם הישראל אפה את הפת או עשה בה מלאכה אחרת מג' מלאכות היא תהיה אסורה משום פת עכו"ם. אא"כ הבצק של ישראל ובה הקלו ע"י ג' מלאכות.
ביאור שיטתו- "שהפת של גויים- אפילו נתבשל (נאפה) ע"י ישראל, כיוון שהגוי לשו וערכו, ומן הגוי הוא לוקחו- אסור משום חתנות...". **לכא' קשה על שיטתו** שכן מצינו **במסכת ע"ז, דף לח:-** "שפת שלוש מלאכות יש בו...ואם אפה ישראל שרי"- היינו שבפת יש היתר שאם עשה בה הישראל אחת מג' מלאכות עיקריות (הסקת התנור, אפיית הפת (=הכנסתה לתנור) או חיתוי בגחלים)- יהיה מותר, א"כ מדוע הר"ן אסר אם אפה ישראל?
מתרץ הר"ן, יש לחלק בין פת שהבצק של ישראל ואפה אותה גוי שבה הקלו ועליה אמר רבינא בדף לח: שלוש מלאכות מתירות את הפת, לפת מבצק של גוי שבה החמירו ולא מועילות ג' מלאכות אלו.
הר"ן מביא ראייה לשיטתו מכך שבסוגיית הגמ' בדף לה:- העוסקת באיסור אכילת פת עכו"ם, כלל אין את ההיתר של אחת משלוש מלאכות הנ"ל. **מהראב"ד משמע שסובר כר"ן** (מטעם אחר).
- **שיטת הרמב"ם, רשב"א-** אין לחלק בין פת של ישראל לפת של עכו"ם, ובשניהם- כל שעשה ישראל אחת מג' מלאכות עיקריות תהיה הפת מותרת. דהיינו לשיטתם- אפי' אם הגוי עשה הכל (לש, ערך וכד'), אם הישראל אפה- שרי. **וכ"פ בשו"ע.**
שתי הבנות באחרונים בשיטת הרמב"ם:

לכ"ע השו"ע פסק כרמב"ם (כמוכח בסעיף ט' ששגירת התנור מועילה בכל פת) אלא שקיימות 2 הבנות באחרונים בנוגע לשיטת הרמב"ם בפת עכו"ם:

א. **הש"ך והט"ז** מבינים שמה שאומר הרמב"ם שאין לחלק בין פת של עכו"ם לפת של ישראל זה רק לעניין ג' מלאכות- שמועילות בשתייהם להתיר את הפת. אבל לעניין היתר פת פלטר (ס' ב')- כן מחלק הרמב"ם בין פת של עכו"ם לפת של ישראל ואומר שרק בפת של עכו"ם יש דין פת פלטר לקולא כיוון שזו גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה כי אין פת ישראל מצויה, אבל אם זה פת (=בצק) של ישראל כבר א"א לומר שזו גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה (שהרי אם יש לישראל בצק- שיאפה הוא ולא הגוי,

רמ"א - "וגם אינו אסור משום בישולי עכו"ם אם אינו עולה על שולחן מלכים".

סעיף ב' - היתרים בפת עכו"ם:

שו"ע - "יש מקומות שמקילין⁶⁷³ בדבר ולוקחים פת מנחתום העכו"ם במקום שאין שם נחתום ישראל מפני שהיא שעת הדחק⁶⁷⁴ (וי"א דאפילו במקום שפת ישראל מצויה שרי(מרדכי)⁶⁷⁵"), אבל פת של בעה"ב אין שם מי שמורה בה להקל שעיקר הגזירה משום חתנות ואם יאכל פת של בעלי בתים יבוא לסעוד אצלם⁶⁷⁶".

אם כן יש דרך שאפשר לעמוד בגזירה), ולכן אין היתר פת פלטר בפת של ישראל שאפאה עכו"ם. **עיין על כך בש"ך סימן זה, אות ז'.** וכן בסימן קי"ג, **סעיף ג' בש"ך וט"ז שם.**

ב. פשט הבית יוסף ו"חתם סופר" נראה שחולקים ואומרים שמה שאמר הרמב"ם שאין לחלק בין פת של עכו"ם לפת של ישראל שאפאה עכו"ם, זה לא רק לעניין ג' מלאכות המתירות את הפת אלא גם לעניין כל היתרי פת עכו"ם כגון פלטר- שהיתר זה קיים גם בפת של עכו"ם וגם בפת של ישראל שאפאה עכו"ם, ועיין על כך **חידושי חת"ס על סעיף ב'.** בעז"ה נראה איך כל אחד מן האחרונים הנ"ל ממשיך ומבאר את דברי השו"ע שפסק כרמב"ם לפי הבנתו הוא את דברי הרמב"ם.

באמת נראה שאפשר לצמצם המחלוקת ולומר שכלל לא פליגי- שהרי כל מה שנחלקו זה האם יש היתר פת פלטר במקום דחוק שאין פת ישראל- האם היתר זה הוא רק בפת של עכו"ם(ש"ך, ט"ז) או גם בבצק של ישראל שאפאו גוי(חת"ס) ובאמת לא נחלקו כי אם מצוי בצק של ישראל אז לא חשיב שעת הדחק ולכן אין מקום להתיר פת פלטר. דהיינו לשניהם למעשה אין להתיר פת פלטר איפה שיש בצק ישראל- לט"ז וש"ך כי אין בבצק ישראל היתר זה, ולחת"ס כי לא נחשב שעה דחוקה שרק בה התירו פת פלטר- שהרי יש בצק של ישראל אז שיאפה בעצמו.

סיכום ביניים: נחלקו הראשונים איזו פת עכו"ם נאסרה, לר"ן כל פת שהבצק של הגוי והוא לש וערך אותה- אסורה, ולא מועילות ג' מלאכות אלא דווקא בבצק של ישראל. אבל לרמב"ם ורשב"א- בכל בצק מועילות ג' מלאכות ואפילו ערך ולש הגוי עדיין יש להתיר כל שעשה הישראל אחת מג' מלאכות. בתוך שיטתם נחל האם הם מדמים לגמרי בין בצק ישראל לבצק של גוי כך שגם קולות נוספו של פת עכו"ם חלות על בצק של ישראל כגון פת פלטר(חת"ס) או שלשאר דברים אין להשוות ביניהם ו"קולות" פת פלטר היא דווקא בבצק של גוי(ט"ז וש"ך). השו"ע פסק כרמב"ם וכרשב"א(ש"ך, א').

פת של מומר:⁶⁷¹

- **פת"ש (א') - פת של מומר שרי-** כי אין מה לחשוש לחתנות שהרי מותר, כי אע"פ שחטא- ישראל הוא.
- **פרי מגדים - פת קראים אסור דמחללין שבת והרי הם כעכו"ם.**

⁶⁷² **כתב הרא"ש** שמה שאסרו זה פת חטים ומיני דגן טובים, אבל מיני דגן גרועים כמו קטנית וכד'- אין בהם משום פת עכו"ם, כי אין עליהם שם פת, וגם משום בישולי עכו"ם אין בהם כיוון שאינם עולים על שולחן מלכים. ונלע"ד שהטעם הוא כי אין מה לגזור בהם משום חתנות.

⁶⁷³ **באיזה אופן התירו לאכול פת נוכרים- מחל' ראשונים:**

היתרי הראשונים בפת עכו"ם מבוססים על הגמ' הנ"ל במסכת ע"ז, דף לה: שם נחלקו ר' חלבו ור' יוחנן מתי התירו פת עכו"ם, יש 2 דרכים להבין את המחלוקת שלהם: א.(מחמירה) ר' יוחנן שאמר שהתירו פת פלטר בשדה הוסיף על ר' חלבו שאמר שזה דווקא במקום שלא מצויה פת ישראל. דהיינו ר' יוחנן מצריך גם שדה וגם שלא מצויה פת ישראל. ור' חלבו מצריך רק שלא מצויה פת ישראל. ב.(מקילה) ר' יוחנן התיר פת פלטר בשדה בכל גווי וגם אם מצויה פת ישראל, כי לא יבואו לחתנות בשדה, וחולק על ר' אבהו שהתיר בעיר רק כשלא מצויה פת ישראל.

הראשונים נחלקו כאיזה ליטת וכן כמי לפסוק בליטת בה הם בחרו:

- **הר"ן פסק כדרך השניה ולקולא-** "דר' יוחנן לא פליגי על דר' חלבו, ונקטיניהו כתרומיהו לקולא- דבשדה מותר לעולם, ובעיר מותר כשאין פלטר ישראל".
- **הרמב"ם- מחמיר. נחלקו בהבנתו:**

1. **הר"ן הבין שהרמב"ם פסק לחומרא כדרך א', ושם פסק כר' חלבו שמותר פת עכו"ם כשלא מצויה פלטר ישראל.**

רמ"א - "ולא מיקרי פת של בעל הבית אלא אם עשאו לבני ביתו, אבל עשאו למכור מיקרי פלטר אע"פ שאין דרכו בכך, וכן פלטר שעשאו לעצמו מיקרי בעה"ב"⁶⁷⁷.

סעיף ג' - פלטר גוי שהזמין ישראל לביתו:

שו"ע - "יש מי שאומר (הרא"ה) שאם פלטר הזמין ישראל - הרי פתו כפת בעה"ב"⁶⁷⁸.

2. **הב"י הבין וגרס** ברמב"ם מילת "שדה" - והיינו שפסק כדרך א' וכו' יוחנן שצריך גם שיהיה בשדה וגם שלא מצוי פלטר

ישראל ורק אז נתיר פת עכו"ם.

- **הרשב"א** פסק כדרך ב' והלכה כר' חלבו - שכשלא מצוי מותר, ורבי יוחנן מבאר ששדה נחשב כלא מצוי פלטר ישראל, אפי' שיש פלטר בעיר סמוכה.

כל שיטות הראשונים האלה להתיר פת עכו"ם הם דווקא בפלטר גוי אבל בפת של בעה"ב לא התירו כלל.

נפק"מ לכך שהתירו פת של פלטר עכו"ם כשלא מצויה פת ישראל - מי שהולך בדרך התיר לו ר' שמעיה פת של עכו"ם, כיוון שלא מצוי. כמו שהמשנה במסכת דמאי אומרת שהתירו לעניים ואכסנאים (הולכי דרכים) - דמאי, אע"פ שהיו איסור דרבנן, הקלו.

המרדכי - מתיר לגמרי פת עכו"ם. מכיוון שגזירת פת לא נתפשטה בכל המקומות ולכן מותרת פת עכו"ם אפי' במקום שפת ישראל מצויה שם, משום שכלל לא קיימת הגזירה (ועיין על כך בש"ך סעיף ט' שיש בכך מחל' אחרונים). **וכ"פ הרמ"א**.

סיכום: מתי התירו פת פלטר עכו"ם?

א. **מרדכי** - מותר לגמרי כי גזירת פת לא נתפשטה ונחלקו האחרונים האם התיר לגמרי או רק פת פלטר.

ב. **ר"ן** - בשדה מותר לעולם ובעיר מותר כשאר פלטר ישראל.

ג. **רמב"ם ע"פ הר"ן** - גם בשדה וגם כשאר פלטר ישראל רק אז מותר פת עכו"ם.

ד. **רמב"ם ע"פ הרשב"א** - כשלא מצוי פת ישראל מותר.

הכרעת השו"ע - "יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחים פת מנחתום נוכרי במקום שאין שם נחתום ישראל מפני שהיא שעת הדחק".

ש"ך ו' - מבאר באופן כללי מדוע הקלו יותר בפת עכו"ם מבישולי עכו"ם (כגון שיש שהקלו בפת פלטר כשלא מצוי פלטר ישראל וכד') - כיוון "דעל הפת יחיה האדם", כמובא בירושלמי - "דחיי נפש הוא".

⁶⁷⁴ **ירושלמי ע"ז, פ"ב, ה"ח** - "מקום שאין פת ישראל מצויה בדין הוא שתהא פת הגויים אסורה, ועימעמו עליה והתירוה מפני חיי נפש... ובלבד מן הפלטר".

⁶⁷⁵ **מחל' אחרונים בשיטת המרדכי (ש"ך, ח')** - י"א דמה שהתיר המרדכי כל פת עכו"ם כיוון שלא נתפשט המנהג היינו אפי' לקחת פת

מבעה"ב גוי, אפילו אם מצויה שם פת ישראל, שהרי כלל אין גזירה. **אבל העט"ז כתב** - שמה שהתיר המרדכי היינו פת של פלטר אפי' מצוי שם פת ישראל, אבל פת בעה"ב לא התיר אם מצויה שם פת ישראל.

⁶⁷⁶ עיין ש"ך י' שאנו מתירים פת בעה"ב כשלא מצויה פת ישראל, כפי שפסק בסעיף ח', בשם הרא"ה.

⁶⁷⁷ **הלכה למעשה בפת עכו"ם (ש"ך, ט')** -

- **ת"ח, ב"ח** - נתפשט לנהוג כרמ"א שהביא את המרדכי - שמותר פת עכו"ם פלטר (ואולי גם של בעה"ב, תלוי במחל' המובאת בש"ך הקודם. מהרמ"א בתורת חטאת נשמע שמותרת כל פת אפילו של בעה"ב) אפילו במקום שמצוי פת ישראל. ורק בעשי"ת יש להחמיר.

- **הש"ך חולק** - "ומיהו נראה שיש להיזהר כל ימות השנה שלא ליקח פת של עכו"ם מן הפלטר היכא שיש פלטר ישראל אם לא שהפת של העכו"ם יפה יותר דאז שרי".

⁶⁷⁸ דהיינו אע"פ שזה פת פלטר שהתירו במצבים מסוימים, כאן נתייחס לזה כפת בעה"ב כיוון שהפלטר הזמין את הישראל לאכול אצלו את הפת.

בש"ך (יב') - מבאר שזו שיטת הרא"ה שאזלינן בתר השתא. כי מסתכלים על המצב עכשיו שהזמין הגוי את ישראל לביתו.

אבל הרשב"א ועוד סוברים דבתר התחלתו אזלינן - ולכן פת שאפה פלטר מותרת לעולם, אפילו אם קנה אותה בעה"ב. ואילו פת שאפה בעה"ב אסורה לעולם כיוון שתחילתה אסורה.

אלא שקשה מסעיף ז' שם פסק מרן מפורש כרשב"א - שאזלינן בתר ההתחלה, תמיד, א"כ כיצד כתב כאן כמי שאומר שאזלינן בתר השתא?

סעיף ד'- פת עכו"ם במקום שהגיע פלטר ישראל:

שו"ע- "מקום שאין פלטר ישראל מצוי, לדעת המתירין ליקח פת מפלטר נכרי אם הגיע שם פלטר ישראל- הרי פת פלטר נכרי אסורה עד שימכור פלטר ישראל פתו, ולאחר שכלה פת ישראל חוזר פתו של נכרי להכשרו"⁶⁷⁹.

סעיף ה'- פת עכו"ם יפה מפת ישראל:

שו"ע- "יש אומרים שמי שיש בידו פת או שיש פלטר ישראל, ויש פלטר נכרי עושה פת יפה ממנו, או ממין אחר שאין בידו של פלטר ישראל- מותר לקנות מפלטר נכרי במקום שנהגו היתר בפת של פלטר, דכיון דדעתו נוחה יותר בפת פלטר זה מפני חשיבותו בעיניו- הרי זה כפת דחוקה לו"⁶⁸⁰.

סעיף ו'- פת שנילושה עם ביצים:

שו"ע- "במקום שנהגו היתר בפת של פלטר, אפילו הוא נלוש בביצים או שביצים טוחים על פניו, מותר. אבל אינפנד"ה שאפאה עובד כוכבים, אסור לאכול מהפת שלה (ע"ל סימן קי"ג ס"ג)⁶⁸¹.

רמ"א- "ויש אוסרים בפת שביצים טוחים על פניו, משום שהן בעין ואינם בטלים לגבי פת, ויש בהם משום בשולי עובדי כוכבים (תוספות וסמ"ג והגהות אשירי וארוך ומרדכי פא"ט וסמ"ק סי' ר"ז). וכן נוהגין. ואותן נילו"ש שקורין קיכלי"ך או מיני מתיקה שקורין לעקי"ך, הם בכלל פת ובמקום שנהגים היתר בפת של עובד כוכבים גם הם מותרים, ולא אמרינן שיש בהם משום בשולי עובד כוכבים"⁶⁸². ויש מיני נילו"ש שקורין קיכלי"ך

וכתב לכך שני תירוצים: 1. באמת המחבר פסק שאזלינן בתר התחלה, כסעיף ז', וכאן הביא את הרא"ה כדעת יחיד, שאינה להלכה. לכן כתב בלשון "יש מי שאומר". 2. באמת אזלינן בתר ההתחלה, אבל במקרה שמזמין אותו הפלטר גוי לביתו- זה כבר חמור ממש ויש לחשוש בכך יותר, לכן כאן כמקרה חריג גם השו"ע החמיר ואסר.

⁶⁷⁹ **ש"ר, יג'-** אם לקחו הישראל מהגוי בהיתר(כגון: קודם שהגיע הפלטר ישראל)- יכול להשתמש בפת אע"פ שהגיע עכשיו פלטר ישראל, שאסרו עכשיו רק לקחת מפלטר גוי, אבל מה שכבר לקח שרי, שלא כנשמע מפשט השו"ע. **וכ"פ בילקו"י, כאן סע' י'.**

⁶⁸⁰ **בטור הביא את הרשב"א שהוא המקור לדין זה-** שמתיר פת עכו"ם אפילו במקום שיש פלטר ישראל, אם הפת של הפלטר עכו"ם יפה יותר מזו של הישראל. **הטור הקשה** שנראה שנעלם מהרשב"א הירושלמי. כי הירושלמי התיר רק במקום שכלל לא מצוי פלטר ישראל ואז יש דוחק ופת הוי חיי נפש ולכן התירו, אבל לא בכהאי גוונא.

בבית יוסף מתפלא על הטור איך העיז לומר על הרשב"א שלא ראה את הירושלמי ושנעלם מדעתו, הרי הרשב"א- "לא ניתן ליחשד בכך מאן דניהירין ליה שבילי רקיע". **ומבאר הבית יוסף את טעם הרשב"א-** "דכיוון שהותרה פת פלטר- הותרה לגמרי...דכיוון דדעתו נוחה יותר בפת פלטר...מפני חשיבותו בעיניו הרי זה כפת דחוקה לו, וכן נהגו". **וכ"פ בשו"ע.**

⁶⁸¹ דהיינו, אין חשש בישולי עכו"ם בפת זו על אף הביצים הללו כי הם בטלות לפת.

⁶⁸² כל מאכל בצקי שאם קובע עליו סעודה נידון כפת- נכנס לגדר פת עכו"ם, לכל היתריה(כגון רוגעלך וכד'), וזו קולא גדולה לדון אותם כפת עכו"ם שכן בה יש היתרים רבים. **לענין זה יש לשים לב** למאכלים כאלו שקובעים עליהם סעודה ונחשבים כפת אבל יש בהם דברי מאכל הניכרים(כמו הפנא"ה שמזכיר כאן הרמ"א וכן בסימן קי"ג, ג')- שבהם יש לדון לא רק מצד פת עכו"ם אלא גם משום בישולי עכו"ם. **דוג' למעשה(ההבדל בין רוגעל"ך לבורקס תפו"א וכד')**- לפי דברינו אלו יוצא שכל מיני רוגעל"ך וכד'- מיני מזונות שעיסתם היא עם דברים המתבשלים כמו ביצים, שוקולד, סוכר וכד'- נחשבים כפת עכו"ם לכל היתריה, כי הדבר המתבשל בהם טפל להם ואינו עיקר ואף אינו ניכר ועומד בפני עצמו. אבל בורקס תפו"א/ גבינה/פטטריות וכד'- כל אלו יש בתוכם מאכל הניכר בפני עצמו וגם אם הוא פחות חשוב א"א לא להתייחס לבעיית הבישול של דברים אלו ולכן יש לדון אותם גם מצד בישולי עכו"ם.

שאופין אותם על ברזלים ומושחין הברזל בשעת אפייה בחלב או חזיר, באותן יש ליזהר ולאסרן. וכן המנהג (מהרא"י בהגהת ש"ד ואגור בשם ר"י מפרי"ש).

סעיף ז' - בפת הולכים אחר ההתחלה:

שו"ע - "פת בעל הבית אסורה לעולם, אפילו קנאה פלטר ממנו, ואפילו שלחה לישראל לביתו. וכן אפילו שלחה אותו ישראל לאחר, אסורה לעולם. ושל פלטר, מותרת לעולם, אפילו קנאה בעל הבית ממנו, שלא הלכו באיסור זה אחר מי שהפת בידו עכשיו, אלא אחר מי שהיה לו בשעת אפייה"⁶⁸³.

סעיף ח' - היתר פת בעה"ב כשאינ פת אחרת:

שו"ע - "יש מי שאומר (הרא"ה) דבמקום שאין פלטר מצוי כלל - מותר אפילו של בעה"ב"⁶⁸⁴.

רמ"א - "ואין צריך להמתין על פת כשר, וכן נוהגים".

סעיף ט' - ג' מלאכות המתירות את הפת וזריקת קיסם:

שו"ע - "הדליק עובד כוכבים התנור ואפה בו ישראל, או שהדליק ישראל ואפה עובד כוכבים, או שהדליק העובד כוכבים ואפה העובד כוכבים ובא ישראל וניער האש מעט, הרי זה מותר. ואפילו לא זרק אלא עץ אחד לתוך התנור, התיר כל הפת שבו, שאין הדבר אלא להיות היכר שהפת שלהן אסורה"⁶⁸⁵.

⁶⁸³ זוהי שיטת הרשב"א ועוד ראשונים שאזלינן בתר ההתחלה ולא כרא"ה שכתב שאזלינן בתר השתא, עיין בש"ך על סעיף ג'.

⁶⁸⁴ לכא' קשה שהרי בסעיף ב' כתב במפורש בשו"ע שאין מי שמתיר בפת בעה"ב, ותירץ הש"ך (י') שמה שכתב בסעיף ב' שאין מי שמתיר היינו לשיטת הרמב"ם שמחמיר אבל אגן לא קיימא לן הכי אלא כמובא בסעיף ח'.

⁶⁸⁵ הגמרא בע"ז, לח:- דנה בהיתרים ודינים שונים בבישולי עכו"ם. ביניהם מביאה הגמרא היתרים בפת - "אמר רבינא - הלכתא, האי ריפתא דשגר(הסיק) גוי ופה ישראל, אי נמי שגר ישראל ואפאה גוי, אי נמי שגר גוי ואפה גוי ואתא ישראל וחיתה בה חיתויי - שפיר דמי". דהיינו יש כאן 3 מלאכות שמועילות להוציא מדין פת עכו"ם אם עשה אותם ישראל: 1. הסקת התנור. 2. אפיה. 3. חיתוי בגחלים. השו"ע פסק להלכה כרמב"ם שאחת משלוש מלאכות אלו מועילה להתיר פת עכו"ם (אפילו של גוי).

הראשונים דנו האם השלכת קיסם(חתיכת עץ) לתנור גם היא מועילה כמו אחת משלוש מלאכות אלו או לא(ב"י):

א. רא"ש - תמה על אלו שהתירו השלכת קיסם כי "לכא' מוכח בכל שמעתין דבעינן שיהא ישראל מקרב הבישול, ותימה על מה שנהגו האינדנא(להתיר בהשלכת קיסם)". ומסביר הרא"ש שכנראה ההיתר הזה נשען על מה שהתירו הראשונים שאם נתן הישראל בתחילת ההיסק מעט גחלים וקיסם להעלות השלהבת - נחשב כל ההיסק על שם ישראל, אע"פ שהגוי הוסיף אחרי כן בעצמו. ומתוך כך באו "האחרונים והקלו בהשלכת הקיסם". ולמרות שלא מסכים הרא"ש להיתר של זריקת קיסם, מסיים - "והנח לישראל שיהיו שוגגין", היינו דהתיר בדיעבד. הרמב"ן ג"כ לא התיר ע"י השלכת קיסם.

ב. רי"ף - יש שגרסו בגמ' שם במקום ההיתר של חיתוי גחלים - "ואתא ישראל והדר הדרוי...פירוש - שמהפך בפת לקרב בישולו".

ג. רמב"ם - "אפילו לא זרק הישראל אלא עץ אחד לתוך התנור - התיר כל הפת שבו, שאין הדבר אלא היכר שפת גויים אסור". הרשב"א פסק כרמב"ם - "ומסתברא שאין לך קיסם שאינו מוסיף בחום התנור ומקרב בישולו, וכל זה מקולותיו של פת, ומנהגן של ישראל תורה היא...".

לעניין הלכה מסכם הב"י - כיוון שהרשב"א והרמב"ם מסכימים להתיר בהשלכת עץ, והטעם שכתב הרמב"ם - טעמא דמסתבר הוא ומנהגן של ישראל תורה מסייען, נקטינן הכי".

רמ"א - "ואם נפח באש הוי כחיתוי" (טור סימן קי"ג ובאגור בשם ר"י מולין והוא בתשובת מהרי"ל רכ"א /קצ"ג/).

סעיף י' - תנור שהכשירו ישראל באותו יום:

שו"ע - (בשם המרדכי) "אם אפו בתנור ע"י עכו"ם ג' פעמים ביום אחד, והכשירו התנור ע"י קיסם בב' הפעמים, ובפעם השלישית לא הכשירו- מותר"⁶⁸⁶.

רמ"א - "וי"א (אגור) דאם הכשיר התנור פעם אחת ולא עמד התנור מעת לעת בלא היסק, אפילו אפאו בו כך כמה ימים- הכל מותר מכח הכשר הראשון, ויש לסמוך על זה"⁶⁸⁷.

סעיף יא' - איסור מכירת פת עכו"ם לגוי:

שו"ע - "פת של ישראל שאפאה עכו"ם בלי חיתוי דישראל ובלא קיסם"⁶⁸⁸ אסור לזבוני לעכו"ם דילמא אתי לזבוני לישראל, ואם פיתת הלחם לשניים מותר לזבוני לעכו"ם"⁶⁸⁹.

רמ"א - "זה"ה לכל פת של עכו"ם שאסור"⁶⁹⁰, ולכן נהגו שלא לקנות חתיכות פת מן העכו"ם דחיישינן שמא הוא פת איסור ומכרה לו ישראל כך".

סעיף יב' - היתרים נוספים בפת עכו"ם:

שו"ע - "אם אפה עובד כוכבים הפת בלא חיתוי ישראל ובלא קיסם, אפילו קרמו פני הפת בתנור, מועיל חיתוי ישראל כל זמן שהפת צריך לתנור ומשביח באפייתו עדיין. ויש מי שאומר שאפילו הוציא הפת יש תקנה להחזירו לתנור על ידי ישראל, אם הוא משביח"⁶⁹¹.

⁶⁸⁶ המרדכי ביאר הטעם - שנשאר קצת בעין מן הגחלים הבעורות מן ההיסק הראשון ועדיף טפי מזרק קיסם.

⁶⁸⁷ וטעם הדבר - דעדיין היסק ראשון מועיל לפת האחרון, דחום הראשון מועיל גם עתה דדבר הנראה לעינים שתנור נוח להתחמם אם הוסק גם מאתמול.

ספק פת עכו"ם (ש"ר, כ') - "אם הוא מסופק אם הכשיר ישראל התנור או לא- שרי, דהוי ספיקא דרבנן לקולא".

⁶⁸⁸ שאין בה שום הכשר ואסורה משום פת עכו"ם.

⁶⁸⁹ בשם המרדכי - שאסור למכור פת של עכו"ם אפילו לגוי - שמא יקנה ממנו ישראל. אבל אם חותך לשניים - שרי שזה היכר טוב ולא יקנה הישראל.

⁶⁹⁰ לענ"ד הרמ"א מוסיף שגם פת של עכו"ם אסור לישראל למכור לגוי כי גם בה יחשוב ישראל אחר שיראה את המכירה שהפת מותרת ויקנה אותה.

⁶⁹¹ כתב המרדכי - "אפילו קרמו פני הפת בתנור - מועיל חיתוי דישראל אח"כ - כל זמן שהפת צריך לתנור ומשביח באפייתו עדיין, דהוי גמרו בידי ישראל, וכן תבשיל היה מועיל אף לאחר שנתבשל כמאב"ד. אך רבינו יהודה כתב דחיתוי דישראל לא מהני לאחר שנתבשל כמאב"ד, וכן לעניין פת- לא מהני לאחר שקרמו פניה".

והביא בב"י עוד היתרים בפת עכו"ם בשם האגור - שיש 2 דרכים נוספות לתקן פת שנאפתה ע"י גוי:

1. ידליק אש בפתח התנור - כיוון שהפת משתבחת מן האש.

2. אפילו כבר הוציא את הפת מהתנור - יחזירו בשנית ע"י ישראל, ואם הפת משתבחת - זה מועיל.

סעיף יג' - היתר פת עכו"ם כשאוכל עם חברו:

שו"ע - "מי שאינו נזהר מפת של עכו"ם, שהיסב אצל בעל הבית הנזהר מפת עכו"ם, ועל השולחן פת ישראל ופת של עכו"ם היפה משל ישראל - יבצע בעה"ב מן היפה ומותר בכל אותה סעודה בפת של עכו"ם"⁶⁹².

סעיף יד' - כותח של עכו"ם:

שו"ע - "כותח(=מאכל של חלב עם פת) של עכו"ם מותר, ואין חוששין לפת עכו"ם שבו"⁶⁹³.

רמ"א - "וכן כל מקום שנתערבה פת של עכו"ם בשאר מאכל - בטל ברוב בין בלח בין ביבש. אבל אסור לערב כדי לאכלו (ארוך)".

סעיף טו' - תערובת טעם פת והיתר משום איבה:

שו"ע - "מי שנזהר מפת עובד כוכבים, מותר לאכול בקערה עם מי שאינו נזהר ממנו, ואף על פי שטעם פת עובד כוכבים מתערב בפת ישראל, אינו חושש"⁶⁹⁴.

דהיינו כל פעולה של ישראל שמועילה להשבחת הפת נחשבת כמתקנת את הפת מאפיית הנכרי שבה.

השו"ע בסעיף יב' פסק היתרים אלו של המרדכי והאגור.

⁶⁹² בשם ראבי"ה.

נחלקו האחרונים מה המקרה בו קיים היתר זה למי שמקפיד על פת עכו"ם שיוכל לאכול (ט"ז ח') -

- **כתב בתה"ד** שמברך על פת עכו"ם נקיה, אפילו הוא אוכל לבד ומקפיד בד"כ שלא לאכול פת עכו"ם, משום חיוב מצווה - לברך על היפה.
  - **ב"ח** - המקרה הוא שיש בעל דירה שהוא נחשב בעל הבית ויש מי ששוכר ממנו את הדירה. השוכר מזמין את בעל הדירה לאכול אצלו. השוכר אוכל פת עכו"ם ובעל הדירה לא. החידוש הוא שאע"פ שהדירה שייכת לבעל הבית, מ"מ כעת נחשב השוכר לבעל הסעודה ובעל הבית טפל לו והולכים אחר השוכר שאוכל פת עכו"ם ובעל הבית נגרר אחריו נעשה מותר באותה סעודה בפת עכו"ם. **הט"ז דוחה את תה"ד** כי בשו"ע, **או"ח**, **סימן קס"ח**, **ס"ה** - פסק במפורש כשר מקוצי, שלא כתה"ד - שמי שיושב לבד ויש לפניו פת עכו"ם יפה יותר מהפת ישראל - יוריד מהשולחן את פת העכו"ם (אם נוהג שלא לאכול פת עכו"ם) ויברך על פת ישראל. **וכן דחה הט"ז את מה שכתב הב"ח**.
  - **לכן מעמיד הט"ז** את הדין במקרה שבעה"ב הזמין אליו אדם שלא מקפיד על פת עכו"ם, אותו אדם יאכל בסעודה מהפת הנקיה כי אותה הוא רוצה יותר, והרי צריך לברך על מה שיאכלו ממנו בסעודה, אם כן בעל הבית צריך לברך על הפת עכו"ם כי ממנה יאכל האורח, ובשל שהוא מברך על הפת עכו"ם מהסיבה הנ"ל - התירו לו כבר לאכול ממנה בכל הסעודה כולה.
- ש"ך (כא')** - ההיתר בסעיף זה הוא משום איבה כמו שמובא ברמ"א בסוף הסימן. ואע"פ שאיבה זה רק במקום שיש מספר אנשים שיראו שלא אוכל וכאן יש איתו רק אחד וזה אחד מול אחד, עדיין יש כאן איבה כיוון שצריך לבצוע על הפת הנקיה ואם לא יבצע על הפת של חברו שהיא הנקיה - תיפול איבה בינו לחבירו, לכן צריך לבצוע עליה אפילו היא פת עכו"ם.
- ⁶⁹³ מדובר כאן במאכל שאין בו משום בישולי עכו"ם והפת עכו"ם בטלה בו ברוב ולכן מותר לאוכלו.
- האחרונים דנו מדוע אין כאן בעיה של חלב עכו"ם הרי כותח זה מאכל של חלב?** **הט"ז** כתב שיש שאמרו שאין מה לחוש לחלב עכו"ם כאן כיוון שאפשר לבדוק, כמו שמפורש בגמרא ע"ז, לה: - שחלב מבהמה טהורה עומד ומבהמה טמאה אינו עומד, א"כ גם כאן ניתן לבדוק. ומוסיף לשיטה זו, שאם הרוב עומד ויש מיעוט שאינו עומד - יש להקל כי מיעוט חלב העכו"ם בטל ברוב. אבל הט"ז דחה שיטה זו, שכן מצינו במספר סוגיות שאין ביטול אפי' למיעוט חלב טמא שאינו עומד ברוב, א"כ גם כאן אין להתיר. **לכן מעמיד הט"ז שמדובר כאן בגוי שחלב והישראל ראה אותו, ולכן החלב מותר**, אבל מ"מ הוסיף הגוי למאכל משהו מהפת שלו ועל כך כתב מרן - שלענין פת עכו"ם אין לחשוש כי בטל.

רמ"א - "י"א דמי שנזהר מפת של עכו"ם ואוכל עם אחרים שאינן נזהרים - מותר לאכול עמהם משום איבה וקטטה הואיל ואם לא יאכל עמהם פת שהוא עיקר הסעודה, התירו לו משום איבה. ואין ללמוד מכאן לשאר איסורין (ב"י בשם תשובת אשכנזית והוא תשובת מהרי"ל סימן ל"ה)⁶⁹⁵."

סעיף ט"ז - כמה צריך לילך בשביל לאכול פת עכו"ם:

שו"ע - "יש מי שאומר שהנזהר מפת עכו"ם והוא בדרך - אם יש פת של ישראל עד ד' מילין - ימתין⁶⁹⁶."

רמ"א - וכבר נתבאר לעיל⁶⁹⁷ שנוהגין להקל."

סימן קי"ג - בישולי עכו"ם⁶⁹⁸:

סעיף א' - התנאים לאסור תבשיל משום בישולי עכו"ם:

שו"ע - "דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי⁶⁹⁹ וגם עולה על שולחן מלכים⁷⁰⁰ ללפת בו את הפת או לפרפרת, שבישלו גוי⁷⁰¹, אפילו בבית ישראל - אסור⁷⁰² משום בישולי עכו"ם^{703, 704}".

⁶⁹⁴ **דין תערובת וחנ"נ בפת עכו"ם:** הסיבה שמקילים להתיר היא כי תערובת פת עכו"ם מותרת. דהיינו כל שהפת עכו"ם בטילה ולא ניכרת - אינה אוסרת אפילו שיש את הטעם שלה. הטעם לדבר ככל הנראה הוא כי אין האיסור בפת/בישולי עכו"ם איסור עצמי כמו טריפה אלא איסור שנוצר בשל הגברא שעשה אותו - א"כ אין מה לדון בה מצד הטעם שיש בתערובת, כי לא הטעם הוא האסור. מתוך כך מובנים גם דברי הפת"ש(ה') - שאין דין חנ"נ בפת/בישולי עכו"ם כי הקלו בה שאין צריך לבטלה בשישים וביסוד הדבר עומדת אותה סברא שכיוון שאין איסור עצמי במאכל - אינו אוסר בתערובת וגם אינו עושה חנ"נ.

⁶⁹⁵ **ש"ך** - כי רק בפת שזה מאכל שנאכל תמיד יש משום איבה, משא"כ במאכל אחר שיאמרו שלא אוכל כי לא אוהב.

⁶⁹⁶ **פת"ש (ו')** - ואם זה לא לכיוון שלו - יחזור מיל אחד לאחור כמו לענין תפילה. ואין חילוק במרחק זה בין אם הולך ברגל או על סוס, או הדרך קשה וכד'.

למעשה - בכיוון הליכתו - 4 ק"מ, ובכיוון אחר - 1 ק"מ. יש שכתבו שמי שנוסע ברכבו לנסיעות של דברים שוליים - צריך לחכות 72 דקות בכיוון נסיעתו, או 18 דק לכיוון אחר. עיין "מדריך הכשרות המעשי", עמ' 57, ד'.

⁶⁹⁷ כנראה כוונתו לסעיף ח' שם כתב ש"א"צ לחכות על פת כשר'.

⁶⁹⁸ **מקור דיני בישולי עכו"ם הוא במסכת ע"ז לז: -לח:.**

טעם לבישולי עכו"ם - ע' ספר "באר הגולה" למהר"ל, עמוד יד' -

ישראל נבדלים מאומות העולם ולכן אין להם לקבל חיותם מאומות העולם. ולכן - דווקא מאכל שאינו נאכל כמות שהוא חי - הוא אסור כי מי נותן בו החיות? מי שמכין אותו, אז אם הגוי מכין ומכשיר אותו לאכילה - אין לאוכלו כדי שלא יקבל חיותו מהגוי. אבל מאכל שנאכל כמות שהוא חי, גם אן הגוי בישלו - הוא לא נתן בו את החיות ולכן עליו אין את גזירת האכילה.

⁶⁹⁹ לגבי **בישול אחר בישול** - כתב בש"ך (ה') - ששומן בשר שכבר הותר אין בו משום בישולי עכו"ם שאין בישול אחר בישול. **חימום של אוכל** שהתקרר - מותר, אפילו סוג אוכל שאינו נאכל כשהוא קר כגון **מרק** (מדריך הכשרות המעשי, עמ' 52).

האם יש בקפה (וכן תה, קאו וכד') משום בישולי עכו"ם? דן בכך בשו"ת "יחווה דעת" ד', סימן מב' - בקיצור נאמר שאמנם הקפה אינו נאכל חי אבל כיוון שהמים שמתערבים איתו נאכלים חיים - אין בהם בישולי עכו"ם, והרי הקפה בטל אליהם - כמו שלמשל בהלכות ברכות מברכים

סעיף ב' - בישולי עכו"ם המעורבים עם מאכל כשר:

"שהכל" על קפה, ולא "העץ" בגלל פולי הקפה שבו - כי הכל בטל למים, אזי גם כאן יהיה בטל הקפה שאינו נאכל חי למים הנאכלים חיים ושרי. וזה מתחבר לסעיף הבא בו רואים שהולכים אחר העיקר.

⁷⁰⁰ בהגדרה מה עולה על שולחן מלכים נראה למעשה שרוב המאכלים המצויים כיום נחשבים כעולים על שולחן מלכים (כך כתב ב"מדריך הכשרות המעשי" עמ' 51).

האם תפוא נחשבים לעולים על שולחן מלכים:

- ערוה"ש - לא נחשבים שעולים על שולחן מלכים.
- חכמת אדם - כן עולים על שולחן מלכים. על כך תירץ בערוה"ש שזה בימיהם שהיה חסר.

למעשה נראה שכן נחשבים לעולים על שולחן מלכים שכן הם מוגשים בבתי מלון מפוארים וכד'.

⁷⁰¹ האם יש איסור בישולי עכו"ם במומר - פת"ש (א'): תלוי בטעם האיסור. אם הטעם הוא משום חתנות אזי אין איסור במומר - כי מומר נחשב יהודי וכן בתו, ואין איסור חתנות. אבל לטעם שאסור שמא יחליף לו מאכל טהור בטמא - יש לחשוש שהרי אינו שומר תו"מ. וה"ה במי שמחלל שבת בפהרסיא.

מדין זה נראה שיש לחשוש לבישולי עכו"ם גם באדם שאינו שומר כשרות. אולם למעשה - ישראל המחלל שבת בפהרסיא שבישל - לא אסר את המאכל, שהווי דין דרבנן וספק לפי איזה טעם הולכים. בצי"א, ח"ט, סימן מא' האריך בדבר ומתיר בשופי לתת ליהודי כזה לבשל לכתחילה כשיש במקום משגיח כשרות מכיוון שאף לדעת הפת"ש אין כבר חשש שמא יאכילנו דברים טמאים כי על זה מפקח המשגיח. (מדריך הכשרות המעשי, עמ' 53, סע' ח').

⁷⁰² כתב הטור - שלקות שבשלם גוי אסורים. ר' אברהם היה מתירם אם בשלם הגוי בבית ישראל, דלא שייך אז משום חתנות וכן לא שייך שם שמא יאכילנו טמא. אבל ר"ת חלק שגם בבית ישראל יש איסור בישולי גויים. לא אסרו אלא דבר חי ושעולה על שולחן מלכים.

⁷⁰³ טעם איסור בישולי עכו"ם (ב'י): מבואר ברש"י: 1. משום חתנות. 2. שמא יחליף הגוי ויאכיל היהודי דבר טמא.

בגמ' ע"ז דף לח נחלקו - בסורא התירו את הנאכל חי שאין בו בישולי עכו"ם, ובפומבידיתא התירו משום בישולי עכו"ם כל שאינו עולה על שולחן מלכים. נחלקו הראשונים כמי לפסוק:

א. רוב הראשונים פסקו כשתי הלישנות להקל.

ב. הרמב"ן החמיר ופסק רק כסורא שרק מה שנאכל חי אין בו משום בישולי עכו"ם.

הרמב"ם ביאר טעם ההיתר - שכל שאינו עולה על שולחן מלכים אין אדם מזמין חבירו לסעוד עליו, ולכן אין חשש חתנות.

בשו"ע פסק - לקולא - שכדי לאסור מאכל משום בישולי עכו"ם צריך גם עולה על שולחן מלכים וגם שאינו נאכל חי. אבל לחומרא כר"ת שגם בבית ישראל יש את איסור בישול עכו"ם.

⁷⁰⁴ האם איסור בישולי עכו"ם תלוי בשינוי המאכל מברייטות (ש"ר, א'):

מכך שהמחבר לא התנה את הדבר בכך שהמאכל נשתנה מברייטות משמע שסובר שאינו תלוי בכך ומ"מ אסור - בין נשתנה בין לא. וכן משמע מהרמב"ם ומהרמ"א (כאן בסעיף ב').

וממשיך הש"ך - שבאמת נראה עיקר בש"ס כהר"ן ורש"י דאין איסור משום בישולי עכו"ם אלא כשנשתנה מברייטות ע"י האור... וכן נראה דעת הר"ף... והראב"ן... מיהו דעת שאר הפוסקים נראה דאין לחלק בזה".

מקור כל הדיון הזה של הש"ך הוא בתחילת סוגיית בישולי עכו"ם - ע"ז דף לז: שם דנה הגמרא מנין בכלל שאסרו בישולי עכו"ם ומנסה ללמוד מהפסוק ששלח משה בקשה לסיחון: "אוכל בכסף תשביריני ואכלתי, מים בכסף תתן לי ושתיתי". ומנסה שם הגמרא ללמוד - "מה מים שלא נשתנו (שרי) אף אוכל שלא נשתנה שרי", ומקשה הגמ' - "אלא מעתה חטיין ועשאן קליות ה"נ דאסורין" כי נשתנו מברייטות, וממשיכה שם הגמ' ודוחה הקושיות. (ובאמת נחלקו הראשונים) (מובא בב"י) מדוע חטיין שעשאן קליות מותרים - הר"ן כתב הטעם מכיוון שלא נשתנו מברייטות, אלא רק נקלו בתנור. הרמב"ם כתב טעם אחר - כי לא עולים על שולחן מלכים. ור"י כתב הטעם כי נאכלים חיים) - מ"מ יוצא שרק לר"ן מועיל הטעם שלא נשתנו ולכן אין בהם בישולי עכו"ם, אבל הרמב"ם ורבינו ירוחם לא קיבלו טעם זה, משמע שחולקים עליו.

שו"ע- "עירב דבר הנאכל כמו שהוא חי עם דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי ובישולם העובד כוכבים, אם העיקר מדבר שיש בו משום בישולי עובד כוכבים, אסור. ואם לאו, מותר"⁷⁰⁵.

רמ"א- "ומותר לאכול אפונים קלויים של עובדי כוכבים, וכן הקטניות שקורין ערבשין, קלויים, דאין עולים על שלחן של מלכים"⁷⁰⁶ וכן נהגו בהם החר"ם לא במקום שנהגו למשוך המחבת בחלב, שאז נהגים בהם איסור. (רמב"ם פ"ז דמ"א ומהר"א מפראג והגהות בארוך). אבל בלאו הכי, שרי ואין לחוש לכלים של עובדי כוכבים, דסתמן אין בני יומן. וכל פרי שנאכל כמו שהוא חי, אע"פ שבשלו אותו עובדי כוכבים ונמחה ונעשה תבשיל בידיהם, שרי. ועל כן אוכלין הפובידל"א שעושין העובדי כוכבים (ד"ע ממשמעות הרמב"ם ור"ן ותוס' והוא פשוט)".

סעיף ג' - פנאד"ה שאפאה גוי:

שו"ע- "פנאד"ה שאפאה עכו"ם"⁷⁰⁷ - אסורה אפילו למי שנהג היתר בפת של עכו"ם - מפני שהשומן נאסר כשהוא בעין משום בישולי עכו"ם ונבלע בפת, וכן ירקות הנאכלים חיים שבשולם עם בשר - אסורים מפני ששומן של בשר נבלע בהם"⁷⁰⁸.

⁷⁰⁵ **כתב בטור** הולכים במאכלים אחר העיקר, בין להקל בין להחמיר. לכן כסא דהרסנא שבישול הגוי, שעשוי מציר של דגים שנאכל חי, ומקמח שאינו נאכל חי - כיוון שהקמח הוא העיקר הולכים אחריו לאסור.

בבית יוסף הביא שמקור הדין הוא מהרשב"א שהביא את סוגיית הגמרא מדף לח, א', גבי כסא דהרסנא - "ואי עבדינהו עכו"ם כסא דהרסנא (=תבשיל של שומן דגים עם קמח) - אסור. פשיטא? מהו דתימא - הרסנא (ציר שנאכל חי) עיקר - קמ"ל (שהקמח עיקר ואינו נאכל חי ולכן עיקר התבשיל הוא אסור משום בישולי עכו"ם ולכן אסור כולו)".

עוד מביא בבית יוסף מחל" ראשונים גבי "נילי"ש" = מיני מאפים כגון רוגעלך וכד':

- **תוס' אומרים שאין להם דין פת עכו"ם אלא בישולי עכו"ם.**
- **אבל הר"ר יחיאל דן אותם כפת מכיוון שאם קובע עליהם סעודה מברך המוציא. וכבר ראינו שפסק הרמ"א לעיל בסימן קי"ב, סעיף ו' - שמיני רוגעלך וכד' נידונים כפת (היינו לקולא שיש בו היתרי פת עכו"ם).**

⁷⁰⁶ ולא כי לא נשתנו מבריינתן, ומכאן הוכיח הש"ך בסעיף קודם שלרמ"א יש איסור בישולי עכו"ם גם בלא נשתנה המאכל מבריינתו.

⁷⁰⁷ **כתב בטור -** "פנאד"ה של גוי שאפאה גוי אסורה אפילו למי שנהג היתר בפת עכו"ם, שהשומן נאסר כשהוא בעין משום בישולי עכו"ם ונבלע בפת, וכן ירקות (שנכנס בהם רוטב של בשר שבישלו הגוי)..."

בבית יוסף כתב שבטעות כתב הטור שהפנאד"ה הזו של גוי, שהרי הוא הדין נמי אם הפנאד"ה הזו של ישראל - גם אז נאסרת משום בישול עכו"ם. וכן משמע מדבריו בשו"ע. בין היא של ישראל בין היא של עכו"ם - יש בה איסור בישולי עכו"ם.

לש"ך וט"ז היה קשה עם הגהה זו של הבית יוסף על הטור וכן מפסיקתו בשו"ע שלא כתב את זה דווקא בפת של עכו"ם. מכיוון שרק בפת של עכו"ם ניתן (לשיטתם) להעמיד את ההלכה כך שיש היתר בפת עכו"ם כגון פת פלטר ומצד שני יש איסור בישולי עכו"ם. אבל אם מדובר בפת של ישראל - אין בה היתר בפת וגם לא בבישולי עכו"ם, מכיוון שלשיטתם כל מה שהתיר הרמב"ם ואחריו השו"ע (ק"ב, ב') בפת פלטר זה דווקא בפת של גוי ולא בשל ישראל (כי בישראל לא הקלו כי אין זו גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה), ממילא יוצא שהעמדת הדין שמותר בפת פלטר ואסור משום בישולי עכו"ם זה רק בפת של עכו"ם ולכן דיקדק בלשונו הטור, ולא כשו"ע שלא דק וכתב בכל פת, משמע אפילו היא של ישראל. אבל באמת לפי מה שכתבנו לעיל (בהערה על סעיף א' בסימן קי"ב) בשם החת"ס (וכן מפשט הבית יוסף) - היתר פת עכו"ם הוא בין בפת של גוי בין של ישראל - וממילא אפשר להעמיד הלכה זו שיש היתר של פת ואיסור של בישולים גם בפת של ישראל שאפאה הגוי ואתי שפיר מה שלא חילק בכך השו"ע. ועיין לעיל בהערות ריש סימן קי"ב.

סעיף ד'- דין בישולי עכו"ם בשפחות:

שו"ע- "יש מי שמתיר בשפחות שלנו ויש מי שאוסר אפילו בדיעבד⁷⁰⁹ (רשב"א)".

רמ"א- "ובדיעבד, יש לסמוך אדברי מתירים⁷¹⁰ (ארוך כלל מ"ג והגהות ש"ד). ואפילו לכתחלה נוהגין להקל בבית ישראל שהשפחות והעבדים מבשלים בבית ישראל, כי אי אפשר שלא יחתה אחד מבני הבית מעט".

סעיף ה'- כיוון הגוי לדבר אחר ואגב כך בישל:

שו"ע- "עובד כוכבים שבישל, ולא נתכוין לבישול, מותר. כיצד, עובד כוכבים שהצית אור באגם כדי להעביר החציר, ונתבשלו בו חגבים, הרי אלו מותרים, ואפילו במקום שעולים על שלחן מלכים. וכן אם חרך הראש להעביר השער, מותר לאכול ראשי האזנים שנצלו בשעת החריכה. אבל אם כיון לשם בישול, כגון שהסיק התנור לבשל בו, והיה בו בשר תחלה ונצלה, אף על פי שלא כיון לזה הבשר, שהרי לא ידע בו, אסור⁷¹¹".

⁷⁰⁸ **פשט ההלכה הוא** שמדובר כאן בפשטידה שנאפית ע"י הגוי ולכן יש בה בעיה של פת עכו"ם ומלבד כך יש בה שומן שהוא הנותן בה את הטעם ובו יש בעיה של בישולי עכו"ם. ההלכה אומרת שאע"פ שיש דרך להתגבר על הבעיה של פת עכו"ם לשיטות המתירות במצבים שונים כמו פת פלטר- מ"מ מאכל זה יהיה אסור משום השומן שבו שהוא עיקרו והוא אסור משום בישולי עכו"ם. **החיידוש בהלכה זו ביחס להלכה בסעיף קודם-** לא רק שהולכים אחר העיקר אלא שכאן אע"פ שעכשיו אינו בעין אותו שומן שהוא העיקר- מ"מ כיוון שהיה בעין- מתחשבים בו ואסור המאכל. **ועיין על כך בסימן קיב', סעיף ו', בביאור הגר"א אות יג'. וכן כאן סימן קיג', סעיף ג', בביאור הגר"א אות ח'.**

⁷⁰⁹ בבית יוסף הביא שנחלקו הראשונים בדין שפחות בבית יהודי לעניין בישולי עכו"ם -

- **הרמב"ן כתב שאין איסור בישולי עכו"ם בשפחות הקנויות לגמרי לישראל,** כאלו שחייב על מלאכתן בשבת ומעשה ידיהם לבעליהם וכד'- כי לא נכללות בשם גויים לעניין איסור בישולי גויים.
  - **אבל הרא"ה והרשב"א חלקו וכתבו שטוב להחמיר בכך.**
- בדרכי משה-** האיסור הוא רק לכתח' אבל בדיעבד אפשר להקל בשפחות שבביתו כי קנויות לו ועוד יש לצרף את שיטת ר' אברהם שהובאה בתוס' לעיל שהתיר כל בישולי עכו"ם שבבית ישראל. ומוסיף שבמהר"א **התיר אפילו לכתח' לאכול מאכלים של שפחות גויים בביתם,** כי סמכין על כך שא"א שלא יחתה אחד מבני הבית בקדריה, שכך היו רגילים.
- בשו"ע הביא את שתי הדעות,** אמנם **כלל נקוט בדינו ש"ש ויש- הלכה כיש בתרא"-** היינו שפסק כאן מרן לחומרא כרשב"א האוסר. **וברמ"א היקל הלכה למעשה.**

⁷¹⁰ ש"ך, ז'- באיזה סוג של שפחות הקל הרמ"א ומה טעם ההיתר:

1. דווקא בשפחות הקנויות לנו לגמרי שבהם אין שם גויים לעניין בישוליהם, ולא בכאלו ששכר לשנה או לתקופה מסויימת.
  2. אפשר שאפי' בשפחות שלא קנויות לנו התיר הרמ"א בהסתמך על כך שר' אברהם התיר שאין כלל בישולי עכו"ם בבית ישראל.
  3. גם בשפחות שלא קנויות התירו, כי סומכים על הטעם שא"א שלא יחתה אחד מבני הבית אפי' מעט, וזה נכון בין בקנויה בין לא.
  4. יש להתיר בכל השפחות מטעם שכל האיסור הוא מחשש חתנות שקיים רק בעושה מרצונו ולא מי שעושה בכפייה ע"פ ציווי.
- ⁷¹¹ **ע"ז, לח, א'-** "אמר ר' יוחנן- האי עכו"ם דחריך רישא- שרי למיכל מיניה אפילו מריש אוניה"- הגוי שורף את הראש בשביל להסיר את השיער להקל עליו בהפשטת העור ואגב כך נתבשלה האוזן ונעשית ראויה לאכילה- שרי, שלא כיוון הגוי לבישול. וה"ה במקרה נוסף שהביאה הגמ'- גוי ששרף שדה כדי לגלות פניה ונשרפו חגבים- שהחגבים מותרים כי לא נתכווין לבשל.
- הטור** למד מהגמ' הנ"ל שכל שלא כיוון הגוי לבשל- מותר מה שנתבשל אגב מעשיו. מצד שני מוכח שם מהגמ' שאם נתכווין הגוי לבשל בשביל עצמו ואגב כך בישל גם של ישראל כגון שהכניס תבשילו לתנור ובתנור היה תבשיל אחר- אסור, שאע"פ שלא כיוון לבשל את תבשיל הישראל, כיוון שביקש לבשל- אסור. **אמנם יש מקרה ביניים בו החמיר הטור** והוא שהגוי הדליק את התנור בשביל לייבש לעצמו משהו כגון חתיכת עץ

סעיף ו'- לא אסרו אלא כשכל הבישול ע"י הגוי:

שו"ע "כל שבישלו ישראל מעט בישולו, בין בתחילה בין בסוף- מותר, לפיכך אם הניח הגוי בשר או קדירה ע"ג האש והפך ישראל בבשר והגיס בקדירה או שהגיס ישראל וגמר העכו"ם- ה"ז מותר"⁷¹².

לעשותה כלי וידע שיש שם מאכל של ישראל- אע"פ שבסתמא לא כיוון הגוי אלא לייבש את אותו העץ ואין מקום לאסור כי לא נתכווין לבשל. מ"מ אסר הטור את המאכל ישראל שבתוך התנור כי חיישינן שמא יכוון הגוי גם לבישול המאכל.

בבית יוסף כתב שמקור החשש של הטור הוא בגירסת הרי"ף את הגמ' שהביאה את המקרה של ייבוש העץ- "האי גוי דשדא סיכתא לאתונא (זרק עץ לייבוש) וקבר בה ישראל קרא מעיקרא (הישראל הטמין בתנור דלעת)- שרי, לבסוף אסיר", הרי"ף שהוסיף את המילים "לבסוף אסיר" מסביר שמדובר שאם מעיקרא לא ידע הגוי שיש שם מאכל ישראל- מותר, כי ודאי לא כיוון לכך הגוי. אבל אם לבסוף, דהיינו שידע הגוי שהישראל שם תבשיל כי הניחו רק בסוף אחרי שהגוי הניח בתנור את העץ- כאן אסור כי חיישינן שמא כיוון לכך הגוי לבשל. **הב"י מסכם להלכה** שלא לחוש כרי"ף כיוון שלא ראה עוד מישהו שגרס כמוהו. וכך פסק **בשו"ע** שרק אם הגוי נתכווין לבשל לעצמו- יהיה אסור גם מאכל ישראל, אבל מי שלא נתכווין לבשל- אין לאסור מאכל ישראל שנתבשל, ולא כתב את חומרת הטור שהביא בשם הרי"ף לחשוש שמא יכוון הגוי גם לבשל.

⁷¹²**ע"ז, לח' א':** "איבעיא להו- הניח הגוי והפך ישראל מהו? ואסיקנא בין שהניח גוי והפך ישראל, בין שהניח ישראל והפך הגוי- מותר, ואינו אסור עד שתהא תחילתו וגמרו בידי גויים".

בטור כתב בעקבות הגמ'- לא אסרו אלא כשכל הבישול ע"י גוי. אבל אם היה תחילתו או סופו ע"י ישראל- מותר. כיצד? הניח הגוי את התבשיל ע"ג הגחלים ובא ישראל וחתה בגחלים- מותר, אע"פ שהיה מתבשל בלא חיתוי, (וכן הפוך).

בבית יוסף כתב "ונראה לי דהאי היפוך בבשר (שעשה הגוי ועדיין יהיה מותר כי הישראל הניח) לא להפכו מצד שהוא מונח ע"ג גחלים ולהניחו מצד אחר קאמר, דהיינו (=כי היפוך כזה של הרמה והפיכה לצד השני נחשב ל-) מסלקו ממש (בסעיף ח' נדון בדין סילוק), וכל שסילקו הגוי קודם שנתבשל כמאב"ד והחזירו לאור- אסור. אלא (מה הכוונה כאן שהפך הגוי ויהיה מותר-) כשהיה (הגוי) מנענעו והוא מונע (מזיז) האש קא מיירי, וע"י כך הובערו הגחלים ונתקרב בישולו. אבל רבינו (הטור) נראה שמפרש דהיפך דאמרינן (שאינו אסור אם הישראל היפך) אגחלים קאי (היינו שהישראל חיתה בגחלים ובכך התיר המאכל), ולפיכך כתב וחתה בגחלים במקום והיפך"

סיכום ביניים: לשו"ע מועיל מעשה הישראל דווקא אם היפך הישראל את התבשיל ולא אם רק חיתה בגחלים (כפי שיתבאר בסעיף הבא), **אבל לטור** מספיק שהישראל חיתה בגחלים וכך משמע מפשט לשונו- דמהני להוציא כך משם בישולי עכו"ם. **מ"מ מדקדק בב"י** שגם מה שהוא אומר היפוך אין כוונתו שמרים והופך מצד לצד- שהרי זה כבר נחשב סילוק וכאן נכנסים לבעיה- כי אם יעשה כן הגוי התבשיל נאסר משהגיע למאב"ד, **כפי שיתבאר בסעיף ח'.**

כל מה שמועיל מעשה

הישראל- רק במקום שללא הגוי עדיין היה מתבשל: בהמשך כותב הב"י שכל מה שאנו אומרים שאם הישראל התחיל או סיים זה מועיל להוציא המאכל מבישולי עכו"ם היינו דווקא שבלא מעשה הגוי היה גם ככה מגיע התבשיל לידי בישול מינימלי, אבל אם ללא מעשה הגוי לא היה מתבשל כלל, כאן כבר לא מועיל מה שהישראל התחיל- כי לא נחשב שהתחיל הישראל כי גם ככה לא היה מתבשל, וכל הדין כאן הוא שהגוי זירז את הבישול ובזה מועיל איזה מעשה של הישראל. אבל במקום שהגוי גרם לבדו לבישול ובלעדיו לא היה מתבשל כלל- לא מועיל מה שהתחיל הישראל. **כל זה כמובן מפשט הגמ' בדף לח', א', וכפי שפסק בשו"ע, סעיף י'.**

דין שיפוד על האש (ב"י): שיפוד עם בשר- אין מספיק שהישראל יניחו על האש (ונאמר שהישראל התחיל ולכן אין כאן בישולי גויים) והגוי ימשיך ויהפוך- כי הצד אליו הופך הגוי לא היה מתבשל ללא ההיפוך ועוד ששיפוד עשוי להשמט וסילקו אותו ממקומו ז"א, **הב"י אומר שבשיפוד לא תועיל ההנחה של הישראל עליה דיברנו בסעיף זה** (שהצרכנו שהגוי יעשה הכל), כי היא מועילה רק במקום שגם ככה היה מתבשל המאכל והגוי רק זירז התהליך, ובשיפוד- ללא הגוי שהפך כלל לא היה מתבשל הצד השני. ועוד יש להוסיף ולהחמיר- שהרי היפוך מצד לצד נחשב סילוק לב"י כפי שכתב לעיל, א"כ שיפוד ודאי דרך להפכו מצד לצד= לסלק, וא"כ בסילוק כלל לא מועיל מה שעשה הישראל לפני כן כגון שהניח על האש כיוון שע"י הסילוק- כאילו בטלה ההנחה של הישראל והגוי מתחיל הכל מעצמו. לכן כאן בשיפוד שהופך הגוי ודאי יש לאסור. (לרמ"א בכל גוונא יש להתיר בין סילק, בין לא יכל להתבשל ללא הגוי- אם הישראל הדליק את האש, כפי שיתבאר בסעיף הבא. אבל לשו"ע שאין היתר ע"י ההדלקה של האש- יש בשיפוד בעיה חמורה כל שהגוי שמר והתעסק בו).

בדרכי משה כתב על מה שאמר כאן הב"י לגבי השיפוד- "ומאוד החמיר בדבר זה לחוש לספיקא דרבנן". היינו שהרי אין אנו יודעים אם הגוי סילק או לא אז למה להחמיר בכך כיוון שבשיפוד יש חשש שעשה כן.

סיכום: א"כ ראינו כאן שלושה גדרים-

רמ"א - "ואפילו לא היה מתבשל בלא סיוע הגוי"⁷¹³.

סעיף ז' - הדליק ישראל את האש או חיתה:

שו"ע - "אין שגירת (=הסקת) התנור מועלת אלא בפת"⁷¹⁴, אבל בשאר המתבשלים אין שגירת התנור ולא הדלקת האש מעלה ומוריד, אלא ההנחה דווקא⁷¹⁵. לפיכך הרוצה לבשל במחבת בתנור של עכו"ם צריך שיתן ישראל המחבת לתוך התנור למקום הראוי להתבשל בו"⁷¹⁶.

1. **לב"י** צריך פעולה של ישראל בגוף התבשיל כגון היפוכו וכד' ולא פעולה שקשורה בלבד כגון חיתוי בגחלים, לטור גם חיתוי בגחלים מועיל. דהיינו - לשו"ע יש היתר במקום שהישראל מקרב הבישול ע"י פעולה **בגוף התבשיל**, כגון הנחתו, הגסתו, הפיכתו.
  2. כל מה שמועילה פעולה של ישראל זה במקום שלולא הגוי היה מתבשל גם ככה, אלא שהגוי מזרז את הבישול כגון ע"י חיתוי, הפיכה וכד', אבל אם לולא הגוי לא היה מתבשל - לא מועילה פעולת ישראל.
  3. גדר סילוק - בו נדון בסעיף ח', לכן רק נזכיר שהב"י כתב שסילוק משנה את כל התמונה כי נחשב כהנחה מחדש וקוטע את כל הרצף של מלאכת ישראל שסייעה שלא להחשיב את זה כבישולי עכו"ם.
- ⁷¹³ **נתקשו האחרונים בדברי הרמ"א** שלכא' סותר גמרא מפורשת בע"ז, **דף לח, א'** - שאסרה את התבשיל במקום שלולא הגוי לא היה מתבשל כלל, אז איך כאן הרמ"א התיר ע"י שהישראל התחיל את המלאכה אם ללא הגוי זה לא היה מתבשל, הרי כל ההיתר הוא כשהגוי זרז הבישול ולא כשגרם אותו בעצמו?

הש"ך (ח') מתרץ שני תירוצים:

1. **באמת הרמ"א פסק כאן כנגד הש"ס**, אבל ראה מקום לעשות זאת כמו שלעיל **בסימן קיב', ט'** - הקלו להתיר פת עכו"ם לא רק ע"י ג' מלאכות אלא גם ע"י השלכת קיסם שזה נגד הגמרא שכתבה שרק ע"י הסקת תנור יהיה אפשר להתיר ולא הזכירה השלכת קיסם. א"כ, כשם ששם הקלו בדינים אלו נגד הש"ס, כך גם כאן. ומה שלא הגיה הרמ"א בסעיף י' בסימן זה על השו"ע שפסק כדינא דגמרא שכל שהגוי גרם את הבישול ולולא מעשיו לא היה מתבשל כלל - לא הגיה שם הרמ"א (אע"פ שחולק וסובר כמו כאן שבכל זאת יהיה מותר) כי סומך על מה שאמר כאן בסעיף ו', וה"ה שם בסעיף י', שלא כפסיקת השו"ע שם.
  2. **באמת אינו חולק הרמ"א על דינא דגמרא**, ואם בגלל הגוי זה נתבשל ובלי סיועו לא היה מתבשל - אסור. ומה שהתיר כאן אע"פ שלולא הגוי לא היה מתבשל - כיוון שמדובר כאן שהישראל הביא את הגחלים, ואז מותר בכל גוונא אפילו הגוי בישל הכל לגמרי - כיוון שהתיר הרמ"א בסעיף ז' בכל מקרה שהישראל הדליק. ובאמת מסכים הרמ"א למה שכתב השו"ע בסעיף י' - שאם בזכות הגוי זה התבשל - אסור, כי שם לא מדובר שהישראל הביא את הגחלים.
- (אם להסבר הראשון של הש"ך ברמ"א היה קשה שזה נגד דינא דש"ס, לפי ההסבר השני של הש"ך קשה שזה נגד פשט ההלכה בשו"ע שלא משמע שדיבר בהביא ישראל גחלים אלא בסתמא שהדליק והניח הגוי והפך ישראל וכד').
- לדינא מסכם הש"ך** שצ"ע, ואמנם מהרמ"א והאו"ה נשמע להקל אפילו רק בזכות הגוי התבשל כמו שהקלו בקיסם, אבל מרוה"פ לא נראה כן לדינא.

הט"ז (ו') גם הוא נתקשה כנ"ל בדברי הרמ"א ותירץ:

1. מדובר כאן שלולא הגוי זה היה מגיע למאכל בן דורסאי ובגלל הגוי יסתיים כל בישולו - ובזה התירו כיוון שגם בלי הגוי היה מתבשל כבן דורסאי.
  2. אין הרמ"א סותר דינא דגמרא, כי אמנם בדף לח, א' משמע שאם בזכות הגוי התבשל התבשיל - ודאי שאסור התבשיל משום בישולי עכו"ם, חזרה בה הגמרא מסברא זו וקבעה בסוף בדף לח: - "דאין איסור עד שתהא תחילתו וסופו ע"י הגוי", **היינו שבשלב המסקנה קבעה הגמ' שכל סיוע שהוא של ישראל מועיל, אפילו אם לולא הגוי לא היה מתבשל**. וכך גם משמע מהרמ"א בסעיף הבא - שכל שעשה ישראל איזה מעשה אפילו הדלקת האש - זה מספיק אפילו שהגוי עשה את השאר.
- ומסכם הט"ז** - שאין לסמוך על קולא זו של הרמ"א - שאם הישראל הדליק הכל מותר, או שכל מעשה של ישראל מועיל, ורק במקום שזה בית ישראל יש לסמוך על כך כי מצרפים את שיטת ר' אברהם שאמר שאין דין בישולי עכו"ם בבית ישראל.
- ⁷¹⁴ **בט"ז (ז')** **ביאר ששגירת התנור מועילה רק בפת** כי היא מלאכה מיוחדת בפת כיוון שצריך להסיק התנור ולהוציא כל הגחלים קודם שיאפה הלחם מה שאין כן בשאר תבשיל שמסיק האור בשעה שהתבשיל מתבשל מוסיף והולך תמיד ולא ניכר כ"כ מעשה הישראל.

רמ"א - "ויש חולקין וסבירא להו דהדלקת האש או חיתוי בגחלים מהני לעניין בישול כמו לעניין פת, וכן נוהגין, ואפילו חיתוי בלא כוונה מהני ומועיל⁷¹⁷. וי"א דאפילו לא חיתה ישראל ולא השליך שם קיסם, רק שהעכו"ם הדליק האש מאש של ישראל- שרי⁷¹⁸(מהר"ם)".⁷¹⁹

סעיף ח' - תבשיל שסילקו מן האש והחזירו גוי⁷²⁰:

שו"ע - "נתן ישראל קדירה על האש וסלקה⁷²¹, ובא עכו"ם והחזירה- אסור, אא"כ הגיע למאב"ד, שהוא שלישי בישולו, כשסילקה⁷²²".

⁷¹⁵ **ע"ז, לח:** -"אמר רבינא- הלכתא: האי ריפתא דשגר עכו"ם ואפה ישראל, א"נ שגר ישראל ואפה עכו"ם, א"נ שגר עכו"ם ואפה עכו"ם ואתא ישראל וחתה בה חיתוי- שפיר דמי".

נחלקו הראשונים האם שלוש היתרים אלו של רבינא הם דווקא בפת או גם בבישולי גויים:

- **ר"ן, רשב"א, רבינו יונה ועוד (ב"י)** - שלוש המלאכות שהקלו הם רק בפת, "לפי ששגירת התנור היא מלאכה מיוחדת בו, אבל בשאר תבשילין לא... ומשמע דהדלקת אש בלחוד לא מהני, וכן כתבו הראשונים ז"ל, ואין בדבר זה ספק". כדי להתיר צריך שיתן היהודי את המחבת לתוך התנור למקום ראוי להתבשל שם, אבל הדלקת האש וכש"כ חיתוי בגחלים- לא מועיל.
  - **מהר"א והאורן (דרכי משה)** - חיתוי מועיל להתיר בישולי גויים, וכן השלכת קיסם. ובשם מהר"ם כתבו שאם הדליקה הגויה האש מאש של ישראל ובישלה- התבשיל מותר. וכן איתא במרדכי- דחיתוי מהני, וכש"כ דעשיית האש מהני.
- ⁷¹⁶ **בש"ת "יחווה דעת"**, ח"ה, נד'- היקל לפוסקים כמחבר לאכול במסעדה או מלון שיש בהם ישראל שרק מדליק את האש אך שאר הבישול נעשה ע"י גוי- מכוח ספק ספיקא- ספק הלכה כרמ"א וספק הלכה כרבינו אברהם שהתיר בישולי עכו"ם בבית ישראל, וסיים שהמחמיר בזה תבוא עליו ברכה. אבל הרבה פוסקים ספרדים החמירו בזה מעיקר הדין.
- ⁷¹⁷ **ש"ך, ט"י** - כשמחתה בגחלים ע"פ היתר הרמ"א יראה שאותו חיתוי מועיל לתקן האש. וצריך שיכוון לסייע בתיקון האש להכשיר את המאכל.
- ⁷¹⁸ בעניין דעת המהר"ם שהביא הרמ"א - כתב בערוך השולחן, קיג', סעיף מד' - לסמוך על קולא זו רק בשה"ד ובבית ישראל. וכן כתב הגרשז"א בהליכות שלמה, חלק ב', עמ' מב' - שאין לסמוך על דעה זו.
- ⁷¹⁹ **נראה ששורש מחלוקתם של השו"ע והרמ"א הוא** האם צריך סיוע ומעשה של הישראל לתיקון המאכל עצמו ורק אז יוציא את המאכל משם בישולי גויים- כן נראה מהשו"ע שהצריך דווקא הנחת המאכל ע"י הישראל על האש או היפוכו וכד'- שבאלו נוגע דווקא באוכל ומתקנו במשהו. אבל הרמ"א שלא דווקא בגופו של מאכל צריך שם ישראל אלא כל שעשה ישראל איזשהיא פעולה שמביאה וקשורה לתיקון ובישול המאכל- כבר לא שם גוי על אותו בישול ושרי, היינו מין היכר כל שהוא. לכן הרמ"א מתיר אפילו ע"י הדלקת האש בלבד ולא רק עיסוק במאכל עצמו.
- ⁷²⁰ **דין זה מאוד רלוונטי** מכיוון שלבית יוסף(סוף דבריו על סעיף ו')- כל הפיכה מצד לצד נחשבת לסילוק, ואז יוצא שגם אם יהודי הניח שיפוד או כל דבר על האש- ברגע שהפך אותו הגוי- נחשב לסילוק וכבר לא מועיל מה שהישראל התחיל את הבישול כשהניח, כי ברגע שהפך= סילק נחשב שהגוי מתחיל ועושה הכל מחדש.
- א"כ זו נפק"מ גדולה למסעדות, קייטרינג וכד' שם בד"כ המשגיח רק מדליק את האש והשאר מכינים גויים וכד'. כל זה כאמור, רק לשיטת מרן אבל הרמ"א היקל כל שהדליק ישראל.
- ⁷²¹ **נחלקו האחרונים מי סילק** - (לכו"ע אם סילק ישראל הרי שעקר את מה שהניח והתחיל מקודם ולכן נחשב מעשה חדש של הגוי כשמחזיר את הקדירה(הגוי). אלא שנחלקו האם זה נכון גם בסילקה הגוי):
- **הט"ז וש"ך סוברים**- שגם אם הגוי סילק- "דכל דאיסתלק ליה מעשה קמא- פנים חדשות באו לכאן והוי בישול עכו"ם ממש... (לשון הט"ז). שאם הגוי סילק- לא נעקר מעשה ההנחה של הישראל ולכן אף אם הגוי החזיר קודם שנתבשל כב"ד- סו"ס שם ישראל שהתחיל כאן ושרי.
  - **הב"ח סובר** שאין הגוי יכול לעקור שם ההנחה של ישראל אלא רק הישראל עצמו יכול לעקור ולבטל המעשה שלו.
- מכאן כבר נתבררה המהות של דין הסילוק**- שכיוון שנסתלק- נחשב עכשיו כאילו בישול מחדש ואם הגוי מחזיר נחשב כמבשל הכל מחדש ולכן אסור אם עשה כן לפני שהגיע לבן דורסאי.
- ⁷²² **כתב הטור**- במה דברים אמורים מה שהתרנו כל שלא עשה הגוי את כל המלאכה- דווקא כשהגוי מצאה על גבי הגחלים והמשיך ובישל. אבל אם נתנו הישראל על האש וסילקו ואז בא הגוי והחזירו לאש- כאן כבר לא מועיל מה שהישראל התחיל במלאכת הבישול כשהניח על האש, כ' כ

סעיף ט'- גוי שבישל עד כבן דורסאי:

שו"ע- "אם בישלו עובדי כוכבים כמאכל בן דורסאי וגמרו ישראל, יש לאסור, אלא אם כן הוא ערב שבת או ערב יום טוב או שיש הפסד מרובה בדבר"⁷²³.

הסילוק שעשה אחרי שהניח מלמד ומחשיב את זה כאילו הלכה ההנחה שעשה ישראל ועכשיו שמחזיר את זה הגוי לאש נחשב כמתחיל מעצמו ועושה הכל בעצמו- ויש בזה בישולי גויים, א"כ זה הגיע כבר למאכל בן דורסאי קודם שהחזיר את זה הגוי מהסל חזרה לאש, ואז כיוון שכבר נתבשל כמאב"ד נחשב כמבושל וכבר לא אוסר מה שהחזיר את זה הגוי לאש.

מקור הדין הוא בגמ' ע"ז, לח, א'- "א"ר יוסי א"ר יוחנן- כל שהוא כמאב"ד- אין בו משום בישולי עכו"ם"

חידוד הדברים: מהלך הגמ' שם- הגמ' אומרת "הניח הגוי ע"ג גחלים ובא עכו"ם והפך בו- מותר" ומעמידה את זה בכך שהגוי רק זירז את הבישול אבל גם בלעדיו היה מתבשל. מקשה הגמ' מהמירא של ר' יוחנן ממנה משמע שאם לא הגיע למאב"ד יש בישולי עכו"ם אפילו אם בעוד כמה זמן יגיע לידי בישול- וה"ז סותר מה שאמרנו שכל מה שיתבשל בסוף- אין בו משום בישולי עכו"ם? ומתרצת הגמ' שמה שאמר ר' יוחנן היינו כגון דאותביה בסילתא(הוריד את התבשיל מן האש לסל) ושקליה עכו"ם ואותביה בתנורא".

דהיינו שיש לחלק בין שני מקרים: מקרה ראשון- שכל הזמן היה המאכל על הגחלים, כאן מועילה כל פעולה, בין בתחילה בין סוף, של הישראל, ורק במקום שלולא הגוי לא היה מתבשל- רק אז אוסר אם גרם הגוי לבישול. מקרה שני- של ר' יוחנן- שהמאכל התחיל להתבשל ע"י ישראל ואז הישראל(או עכו"ם תלוי במחל"ש-ר"ב"ח) סילקו מן האש והניחו בסל בצד- במקרה זה אם החזירו הגוי קודם שהגיע למאב"ד- יהיה המאכל אוסר, ואע"פ שהישראל התחיל ועשה מעשה במאכל- כיוון שהמאכל נסתלק מן האש נעקרה כל המלאכה הזו של הישראל ונחשב שהגוי עשה בעצמו ולכן אוסר. וזה פשוט שהרי לולא שהגוי היה מחזירו לאש- לא היה מתבשל, א"כ זה תואם מה שאמרנו שכל מה שמועיל מעשה הישראל היינו דווקא שלולא הגוי היה מתבשל גם ככה רק ביותר זמן, אבל כאן שהמאכל סולק קודם שנתבשל כמאב"ד- ברגע שמחזיר הגוי- הוא זה שגורם לבישול של המאכל ולכן אוסר משום בישולי עכו"ם.

כאן המקום להזכיר את דברי הב"י בסעיף קודם שכל שהופכו מצד לצד חשיב כסילוק- וממילא דין זה יהיה רלוונטי מאוד. שכיוון שסילקו את המאכל= הפכו אותו מצד לצד כבר לא משנה מה שהתחיל הישראל את הבישול (אם לא הגיע לבן דורסאי) וכל שם הבישול על הגוי ואסור. כל דין זה הוא דווקא בסילוק, אבל אם לא סילק אין שום משמעות אם הגיע לבן דורסאי אלא כל שעשה הישראל משהו בתבשיל כגון הנחה/ הגסה וכד'- מועיל, כמבואר בסעיף ו'.

עוד מוסיף בבית יוסף- שניפוח בפה מועיל כחיתוי בגופו- כל שהוא ניפוח טוב שמדליק עצים כבויים.

⁷²³ **הקדמה:** בסעיף הקודם ראינו שאם המאכל התבשל כבן דורסאי- כבר אין הגוי יכול לאסורו, אפילו סילק ישראל והחזיר הגוי שרי. הסברא פשוטה- כיוון שהמאכל הגיע לבן דורסאי הוא כבר נחשב למבושל ולא אוסרו בו יותר משום בישולי עכו"ם.

הראשונים נחלקו האם גדר זה של "בן דורסאי" הוא דווקא לקולא כבסעיף קודם- שהגוי כבר לא יכל לאסור את התבשיל או גם לחומרא- שמהגיע התבשיל לבן דורסאי כבר לא יוכל "להצילו" ישראל ע"י חיתוי בו וכד':

- **הרשב"א** כתב שגם לחומרא- היינו שאם בישל העכו"ם את התבשיל כמאב"ד כבר אין לו היתר אח"כ ע"י גמר בישול של ישראל.
- **אבל הרא"ש** חולק דלהקל כתב ר' יוחנן בגמ' דין בן דורסאי- שאם בישלו הישראל כמאב"ד שוב לא יכול הגוי לקלקלו אפילו אם סילקו והחזירו, אבל לחומרא לא אמרין ואפילו בישלו הגוי כמאב"ד וסילקו- מ"מ יוכל הישראל להחזירו לאש ולתקנו ולהוציאו מבישולי עכו"ם.

בבית יוסף כתב סוברת הרא"ש היא שכמו שהקלו בהניח ישראל וחיתה הגוי ובישל אח"כ ששרי, וכן לצד השני- שאם הניח הגוי אפילו כמעט כל הבישול מספיק שיחתה הישראל בסוף, ולא מחמירים שכיוון שהניח הגוי ובישל שלא יוכל לתקן הישראל- כן יש להקל כאן שאפילו אם הגיע לב"ד ע"י ההנחה של הגוי ואז סילקו- יועיל מה שיחזירו הישראל. **אבל הרבה מהראשונים חולקים על הרא"ש- רשב"א, ר"ח, ריב"ש ועוד,** שגם לחומרא אמרין וכל שבישלו הגוי למאכל בן דורסאי וסילקו- כבר לא יועיל מה שמחזירו ישראל.

מחלוקת בשיטת הרשב"א: רבינו ירוחם **בדק הבית כתב** שגם לשיטת הרשב"א וסיעת האוסרים בהגיע לב"ד שלא יוכל הישראל לתקנו- זה דווקא כשסילקו את התבשיל אחרי שהגיע לבן דורסאי- שעכשיו לא תועיל החזרת הישראל. אבל אם התבשיל לא סולק- ודאי יועיל מה שיעשה הישראל בסוף אפילו אחרי שהגיע ע"י הגוי לב"ד- כיוון שמצינו בגמ'- שצריך שיעשה הגוי מתחילתו ועד סופו וכל שעשה הישראל משהו שרי(וכפי שפסק מרן בסעיף ו'). **אבל הרשב"א בפשטו** אינו כפי שהסביר בו רבינו ירוחם- אין היתר אחרי שהגיע למאכל בן דורסאי- אפילו כשלא סילקו, אלא סתם הניחו על האש הגוי והגיע לבן דורסאי- כבר לא יוכל הישראל לתקנו.

הב"י פסק לחומרא כרשב"א וסיעתו וכתב שבשעת הדחק כגון ע"ש וגד'- אפשר לסמוך על המקילין.

רמ"א - "ויש מתירין בכל ענין, (טור בשם הרא"ש ור"ן ור"ף ומהר"ם ואו"ה וסמ"ק סימן שכ"ג שר' יקר עשה כן מעשה וכ"ה בכל בו וכ"פ בשה"ת ומרדכי ואגודה פא"מ ורא"ה בס' ב"ה וסמ"ג דף נ"ז ע"ב ושכן קבל מר"י ור' ירוחם נ"ז ח"ז שכן הסכימו רוב הפוסקים ולא כדת השיג הב"י בב"ה אר' ירוחם בזה עיין שם) וכן נוהגין⁷²⁴."

סעיף י' - גוי שגרם לבישול:

שו"ע - "הניח ישראל ע"ג גחלים עוממות שלא היה ראוי להתבשל עליהם כמאב"ד, ובא עכו"ם והפך בו ונתבשל-אסור".

סעיף יא' - ספק סילקו הגוי:

שו"ע - "הניח ישראל ע"ג האש והניח הגוי לשומרו והפך בו, ואין ידוע אם סילקו גוי עד שלא הגיע למאב"ד אם לאו- הרי זה מותר, ואין חוששים שמא סילקו דספק דבריהם להקל"⁷²⁵.

רמ"א - "וכן כל ספק בישולי עובדי כוכבים וכיוצא בו, מותר".

סעיף יב' - מאכלים שראויים לאכילה ע"י הדחק:

שו"ע - "דגים קטנים⁷²⁶ שמלחן⁷²⁷ ישראל או עכו"ם הרי הן כמו שנתבשלו מקצת בישול, ואם צלאן העכו"ם אחר כן מותרים. אבל דגים מלוחים גדולים- אינם נאכלים אלא ע"י הדחק, לפיכך אם צלאן עכו"ם- אסורים, ויש מתירין⁷²⁸".

פסיקת השו"ע: מפשט השו"ע בסעיף ו' מובן שודאי מועילה כל מלאכה של ישראל אפילו ממש בסוף הבישול הרבה אחרי שהגוי הביא אותו לבן דורסאי, כפשטה של גמרא. ואע"פ שאין החמיר השו"ע כרשב"א- שלא יכול הישראל לתקן אחרי שהגיע למאכל בן דורסאי- הרי זה רק כפי שהסביר רבינו ירוחם(המובא בבית יוסף) בשיטת המחמירים (רשב"א)- שזה איירי רק בסילקו אחרי שהגיע לבן דורסאי, בזה החמיר כאן השו"ע שכבר לא יועיל מעשה הישראל. אבל בהיה מונח ולא סילק לרגע- ודאי מועיל מעשה ישראל אפי' בקצת ואחרי שהגיע לבן דורסאי, כפשט סעיף ו' בשו"ע. וכן כתב בשו"ת "היכל שלמה" שפשוט הוא שכל מה שמחמיר כאן השו"ע שלא יועיל אחרי שהגיע לב"ד זה דווקא בסילקו, ולכן לא כתבו זאת האחרונים.

גם מסדר הסעיפים בשו"ע פשוט שכל דבריו זה דווקא אחרי הסעיף הקודם בו דיברנו במקרה שסילקו.

⁷²⁴ היינו **כשיטת הרא"ש**, שדברי ר' יוחנן הם לקולא, אבל לא שהמאכל נאסר כל שהגיע למאב"ד, וזה נכון בוודאי בהיה מונח כל הזמן וה"ה בסילקו- אם מחזירו ישראל אפילו לקראת סוף בישולו- מועיל.

⁷²⁵ בב"י נתן טעם נוסף להיתר **בשם הרשב"א**- משום שאין לגוי הנאה בסילוקו עד שנחוש לכך.

⁷²⁶ **הקשו האחרונים**- הרי גם בלי שמלחו אותו אנו יודעים שאין בהם בישולי עכו"ם, שכן בפשט **הגמ' בע"ז בדף לח, א'**- משמע שזה החילוק בין סורא לפומבדיתא- שדגים קטנים אינם נאכלים חיים ולכן ייאסרו בבישולי עכו"ם לסורא אבל כיוון שאינם עולים על שולחן מלכים יהיו מותרים לבני פומבדיתא. א"כ מה זה משנה שמלח אותן לפני כן, הרי בלאו הכי אנו פסקינן לקולא כתי לישנא אז הדגים לכ"ע יהיו מותרים?

ותירצו בכך ג' תירוצים:

1. **ב"י** - קודם המליחה ההיתר הוא כי אינם עולים על שולחן מלכים, והחידוש הוא שאף שאחר מליחה כן עולים לשולחן מלכים- מ"מ

יהיה מותר שכן עכשיו נאכלים הם חיים.

2. **רש"ל** - בגמרא התירו קטנים לגמרי וכאן איירי בקצת גדולים.

רמ"א - "וכן כל דבר שנאכל ע"י הדחק ובישול עכו"ם דינו כדגים גדולים. ובשר מלוח אינו נאכל כלל כמו שהוא חי, ואסור אם נתבשל ע"י עכו"ם".

סעיף יג' - בישול שלא באש:

שו"ע - "דג שמלחו עובד כוכבים ופירות שעשן עד שהכשירן לאכילה, הרי אלו מותרין, דמלוח אינו כרותח בגזירה זו, והמעושן אינו כמבושל"⁷²⁹.

רמ"א: "גם כבוש אינו כמבושל, דלא אסרו אלא בישול של אש" (טור)^{730, 731}.

סעיף יד' - ביצה:

שו"ע - "ביצה - אע"פ שראויה לגומעה חיה, אם בישלה עכו"ם - אסורה"⁷³².

סעיף טו' - תמרים:

שו"ע - "תמרים המרים קצת, שאינם נאכלים חיים אלא ע"י הדחק - אם בשלם העכו"ם אסורים"⁷³³.

סעיף ט"ז - דין הכלים שבישל בהם עכו"ם:

3. **ב"ח** - מה שהגמ' דיברה שאינו עולה על שולחן מלכים זה בדגים קטנים שיש ביכולתם ובמינם לגדול ולהיות דגים גדולים - בהם אמרה הגמ' שאינם עולים על שולחן מלכים. אבל אצלנו מדובר בדגים שזהו טבעם - הגודל הקטן ובהם יש רגילות לאוכלם כך ואף להעלותם לשולחן מלכים.

⁷²⁷ **ה"ט ז וש"ך** הסבירו שעל מליחה (וכמו"כ עישון, כבישה וכד') לא גזרו, אלא רק בבישול ע"י האש.

⁷²⁸ **כתב הרשב"א**: דגים מלוחין גדולים - אע"פ שנאכלין חיים מחמת מלחן, אכילה זו אכילה ע"י הדחק, ולכן לא חשיב אכילה, ולכן יש בהם משום בישולי עכו"ם, ויש שהתירו, והראשון נראה עיקר.

⁷²⁹ **בבית יוסף כתב** - לא אסרו אלא בישול בתולדות האש בלבד. ומביא מקורות שונים כראיה לכך.

⁷³⁰ **נפק"מ לעניין בישול במיקרוגל** - אמר **הגר"ן גולדברג** (מובא ב"מדריך הכשרות המעשי", עמ' 52, הערה 11) - שכיוון שמיקרוגל אין דינו כאש אלא כבישול בחמה - אין בו משום בישולי עכו"ם. שלא גזרו אלא על אש. **ויש חולקין**.

⁷³¹ **דהיינו** - כבישה, מליחה, עישון וכד' לא נאסרו משום בישולי עכו"ם, ואע"פ שלעניין דברים אחרים נחשבת כבישה כבישול ממש (סימן קה', ס' א') מ"מ לעניין בישולי עכו"ם גזרו רק על מה שהתבשל באש.

חימום של אוכל שהתקרר - מותר, אפילו סוג אוכל שאינו נאכל כשהוא קר כגון מרק.

⁷³² **דין זה מאוד מצוי בבתי מלון או "קייטרינג" למיניהם** שעומד גוי על דוכן של גז ומבשל שם חביתה וכד' - שלפי מרן אין מקום להתירה אם לא בצירוף מספר קולות גדולות, ורק לרמ"א יש מקום להתיר אם מדליקו ישראל.

דין זה הוא כפי שנפסק במהלך הגמ' **בדף לח, א'**, במחלק' האמוראים שם האם ביצה אסורה משום בישולי עכו"ם.

ב"ט ז כתב שטעם האיסור בביצה הוא כי אינה ראויה לאכילה אלא ע"י הדחק ואף אלו שהתירו בדגים גדולים כי נאכלים ע"י הדחק - מ"מ בביצה ובתמרים הם יודו שיש בעיה של בישולי עכו"ם.

⁷³³ **בטור חילק את התמרים לג' סוגים ע"פ הגמרא שם בדף לח** - . תמרים מתוקים - נאכלים חיים לכן אין בהם בישולי עכו"ם. תמרים מרים -

אינם נאכלים חיים ולכן יש בהם בעיית בישולי עכו"ם. תמרים בינונים - אע"פ שיש מקצת בנ"א שאוכלים אותם חיים - יש בהם בישולי עכו"ם כי נאכלים ע"י דוחק גדול. **וכ"פ בשו"ע**.

ש"ך - "ומיהו הני אגסים ותפוחים, אע"פ שרוב אכילתן ע"י צלי ובישול - אם צלאן או בשלם הגוי - מותרים, כי נאכלים ג"כ חיים ועוד שעיקר אכילתן חי".

שו"ע - "כלים שבישל בהם העכו"ם לפנינו- דברים שיש בהם משום בישולי עכו"ם צריכים הכשר⁷³⁴, וי"א שאינם צריכים⁷³⁵. ואף לדבריהם של המצריכים הכשר- אם הוא כלי של חרס- מגעילו ג' פעמים ודיו, מפני שאין לאיסור זה עיקר בדאו"⁷³⁶.

רמ"א - "עכו"ם שבישל לחולה בשבת מותר למוצ"ש אפילו לבריא, ואין בו משום בישולי עכו"ם דכל כה"ג היכרא איכא"⁷³⁷.

סימן קכ"ו - טבילת כלים⁷³⁸:

⁷³⁴ ש"ך(כא)- אם נתבשל בכלים האסורים תבשיל- ויש בו רוב שרי- כי מה שבלוע בכלי בטל ברוב תבשיל ההיתר.

⁷³⁵ בטור מביא מחלוקת ראשונים בדבר בליעת הכלים שבושלו בהם בישולי העכו"ם:

- הרשב"א, בעל התרומה- מחמירים שהכלים צריכים הכשר, ולכן כתב שיזהר ישראל שיש בביתו שפחה שמבשלת לעצמה שיהפוך המאכל קודם שיגיע לב"ד(כשיטתו לעיל בסעיף ט').
  - הרא"ש, ר"ן, רא"ה- חולקים שלא אסרו פליטתו בבישולי גויים ואין צורך להכשיר הכלים {יש שתלו מחלוקתם בכך שלרשב"א איסור בישולי עכו"ם הוא בחפצא, ולכן גם הכלי נאסר, וכן ניתן להסביר דינים נוספים של הרשב"א(במיוחד לחומרא) בסימן זה. ואילו לרא"ש האיסור הוא בגברא- שגזרו עליו שלא יבוא לידי חתנות, אם כן- אין הבישולים אוסרים את הכלי שבושלו בהם}.
- השו"ע פוסק להלכה כרשב"א** ומביא כי אומרים את דעת הרא"ש. וכותב שיש לסמוך לקולא- שאמנם בד"כ כלי חרס שנתבשל בהם איסור- נשברים, כאן כיוון שזה דין דרבנן- סומכין להקל במקרה כזה ולהגעיל החרס ג' פעמים ודיו.
- ⁷³⁶ מכך שהרמ"א לא חלק כאן לעניין בליעת הכלי נראה שמודה הוא לשו"ע.

הקשה עליו הש"ך(כ')- מדוע לעיל בסעיף ד'- הקל בדיעבד בשפחה שהכינה תבשיל וסמך על ר' אברהם שאין איסור בישולי עכו"ם בבית ישראל, ואילו כאן מסכים לחומרא שהכלי גם בדיעבד אסור?

ותירץ שיש לחלק כי כאן מדובר שהשפחה מבשלת לעצמה ובזה אין לסמוך על מה שכתב שם הרמ"א שודאי מישהו מבני הבית יחתה כשיעבור ליד התבשיל, כי כאן עושה לעצמה ואין רגילות לעבור ולחתות.

⁷³⁷ **בשם הרא"ה**. ה"ט(טו) **מביא את הרשב"א שחולק מכל וכל** על היתר זה של הרא"ה שהובא ברמ"א, ומצטט את הרשב"א: "וחלילה וחס שלא הותר אפילו לחולה עצמו אלא בעת הצורך בלבד, דהיינו בשבת, הא למוצ"ש חוזר לאיסורו- וכש"כ לבריא. ודומה לנבלה שמוותרת לחולה בשבת אבל למוצ"ש אסורה מיד" ... **ומסכם ה"ט"ז** - "ואילו ראו ב"י ורמ"א ספר משמרת הבית(הנ"ל של הרשב"א) לא היו פוסקים להיתר כרא"ה בזה".

⁷³⁸ **פרשת המלחמה במדין היא המקור בתורה לדין הכשר כלים(הן לעניין טבילה והן לעניין הגעלה)- במדבר, פרשת מטות, פרק לא':**

"וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: נָקֵם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אֲחֵר תֹּאסֹף אֶל עַמִּיךָ: ... וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הִחְלְצוּ מֵאֲתָכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא וַיְהִיו עִלְמָדָן לְתֵת נִקְמַת יְהוָה בְּמִדְיָן: ... וַיִּקְחוּ אֶת כָּל הַשְּׁלָל וְאֶת כָּל הַמִּלְקוֹם בְּאֶדָם וּבְבִהֵמָה: ... וַיֹּאמֶר אֱלֹעָזָר הַכֹּהֵן אֶל אֲנָשֵׁי הַצֶּבֶא הַבָּאִים לְמַלְחָמָה זֹאת חֲקַת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה: ... אַךְ אֶת הַזֶּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף אֶת הַנְּחֹשֶׁת אֶת הַבְּרָזֶל אֶת הַבְּדִיל וְאֶת הָעֶפְרָת: כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר אֶךְ בְּמִי נָדָה יִתְחַטָּא וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמִים".

ובגמ' מסכת עבודה זרה דף עה', ב'- מתני'. הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים, את שדרכו להטביל - יטביל, להגעיל - יגעיל, ללבן באור - ילבן באור. השפוד והאסכלא - מלבנן באור. הסכין - שפה והיא טהורה.

גמ'. תנא: וכולן צריכין טבילה בארבעים סאה. מנהני מילי? אמר רבא, דאמר קרא: כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר, הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת. תני בר קפרא: מתוך שנאמר במי נדה - שומע אני שצריך הזאה שלישי ושביעי, ת"ל: אך, חלק; א"כ, מה ת"ל במי נדה? מי? שנדה טובלת בהן, הו"א אומר: ארבעים סאה. איצטריך למיכתב וטהר, ואיצטריך למיכתב במי נדה; אי כתב וטהר, ה"א וטהר כל דהו, כתב רחמנא

סעיף א- חיוב טבילת כלי סעודה של מתכת או זכוכית:

שו"ע - "הקונה מעכו"ם כלי⁷³⁹ סעודה⁷⁴⁰ של מתכות או של זכוכית⁷⁴¹ או של כלי המצופים⁷⁴² באבר⁷⁴³ מבפנים- אע"פ שהם חדשים צריך להטבילם⁷⁴⁴ במקוה⁷⁴⁵ או במעיין של 40 סאה⁷⁴⁶".

במי נדה; ואי כתב רחמנא במי נדה, הוה אמינא הערב שמש כנדה, כתב רחמנא וטהר, לאלתר. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: אפי' כלי חדשים במשמע, דהא ישנים וליבנן כחדשים דמו, ואפילו הכי בעי טבילה. מתקיף לה רב ששת: אי הכי, אפי' זוזא דסרבלא נמי! א"ל: כלי סעודה אמורין בפרשה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: לא שנו אלא בלקוחין וכמעשה שהיה, אבל שאולין לא... אמר רב אשי: הני כלי זכוכית, הואיל וכי נשתברו יש להן תקנה, ככלי מתכות דמו".

מהרמב"ם (מאכלות אסורות, פרק י"ז, ה"ה) נראה לכא' שזו מצווה מדרבנן- דברי סופרים:

"טבילה זו שמטבילין כלי הסעודה הנלקחים מן העכו"ם ואח"כ יותרו לאכילה ושתיה אינן לענין טומאה וטהרה אלא מדברי סופרים".

כסף משנה הלכות מאכלות אסורות פרק יז, ה"ה-

"ומדברי רבינו נראה שהוא סובר שטבילה זו מדרבנן וכ"כ הר"ן שם גבי משכנתא שזה דעת רבינו. ובתשובות הרשב"א כתוב בלשון הזה מה שכתבת שהטבלת כלי מדרבנן לא כלם מודים בו ומדברי הרמב"ם יראה שהוא סבור שהיא מדאורייתא ופשטא דשמעתא בשלהי ע"ז הכי משמע טפי עכ"ל. ונראה שטעמו מפני שראה שכתב רבינו ומפי השמועה למדו".

ועיין בספר המצוות לרמב"ם, שורש שני- שיתכנו מצוות שהרמב"ם מכנה אותם מדברי סופרים אבל הם דאו'.

⁷³⁹ **כלים גדולים כגון סירי ענק(פת"ש, א')** - אע"פ שמקובעים לקרקע הם נחשבים כליים, ואין להם תקנה אלא ע"י שינקב בהם נקב ויוציאם מתורת כלי ואז יתקנם אומן ישראל. זוה המקור לכך שאומן ישראל יכול לעשות קילקול בכלי ואז לתקן ושהתיקון עושה ששם הכלי הוא על האומן הישראל.

⁷⁴⁰ המקור לכך שדוקא כלי סעודה וכלי מתכות הוא פשט **הגמ' שם בע"ז עה**:-- שנאמר "כל דבר אשר יבוא באש" ואין דרך להשתמש באש אלא צרכי סעודה.

הגדר לכלים הצריכים טבילה: כתב בערוך השולחן, סימן קכ', ס"ק ל- "כלי סעודה הצריכין טבילה- לאו דווקא כליים שאוכלים ושותים בהם אלא אפילו כליים שמבשלים ואופין ומטגנים בהם המאכל והמשקה כולם צריכים טבילה"- היינו לא רק כלי אוכל אלא גם כליים המשמשים לגמיר הכנת אוכל, הבאים במגע ישיר עם האוכל, חייבים בטבילה. ולכן פסק המחבר **בסעיף ד'**- שרשת שצולים עליה חייבת בטבילה, אבל דברים כמו פלטה, תנור, חצובה- שאין מניחים ישירות עליהם- אינם צריכים טבילה. ועיין על כך בסעיף ד'.

⁷⁴¹ **כלי פורצל"ן (פת"ש, ב')** - אינם טעונים טבילה כיוון שעשויים מחול ואדמה וכד', "וכלי מתכות אמורין בפרשה". ולא דמי לכלי זכוכית שהגמ' במפורש הכניסה אותם לחיוב טבילה, מכיוון שיש דמיון בין זכוכית למתכת שכשנשברים יש להם תקנה, אבל בכלי פורצל"ן וכד'- כל שנשברים אין איך לתקנם.

סיכום סוגי החומרים החייבים ופטורים מטבילה:

- **כלי מתכת**- חייבים בטבילה מהתורה. י"א שכלים העשויים ממתכות חדשות כנירוסטה חייבים בטבילה(בברכה) רק מדרבנן.
- **כלי זכוכית**- חייבים בטבילה עם ברכה מדרבנן.
- **כלי חרס, קרמיקה, אבן, עץ, נייר**- פטורים מטבילה.
- **כלי פלסטיק**- לרה"פ(צ"א, הגרשז"א, חזו"א) פטורים מטבילה. ויש שאמרו שטוב להטביל בלא ברכה(יביע אומר).
- **כלי פורצל"ן**- יש הפוטרים, כנ"ל בפת"ש, וי"א לטובלם בלא ברכה.

⁷⁴² **רק"א ד"ה "המצופים באבר"**- "כלים שהוטבלו ואח"כ ציפם באבר- צריכים טבילה שנית".

⁷⁴³ **כלים המצופים בזכוכית- הש"ך(ב)** כתב שלא רק המצופים באבר- מתכת אלא ה"ה המצופים בזכוכית, שהרי גם זכוכית חייבת טבילה מדרבנן. דין זה הוא נפק"מ להרבה מכלי החרס וקרמיקה בימינו שהם מבריקים מבחוץ- כי הם מצופים בזכוכית וצריך לטובלם. אמנם אם זה רק ציפוי דק לשם הוספת חוזק ואטימות- יטביל ללא ברכה.

⁷⁴⁴ במקרה הרגיל כשהשו"ע אומר צריך טבילה פירושו טבילה עם ברכה.

⁷⁴⁵ **כשמטביל יכניס כל הכלי בב"א- פת"ש(ג')**- בשם החכ"א- שצריך להכניס את כל הכלי כולו בב"א למקוה ולא חלקים חלקים מכיוון שטובלים להוציא מטומאה- ואם לא מטביל בב"א- אז ברגע שמוציא את החלק שהוטבל- מתפשטת עליו הטומאה מהחלק שעדיין לא הוטבל.

רמ"א - "י"א דכלים המצופים באבר אפילו מבפנים יטבול בלא ברכה⁷⁴⁷ (סמ"ק וארוך), וכן נוהגין".

סעיף ב' - כשטובל - ירפה ידיו או ילחלח במים:

שו"ע - "צריך שיהא הכלי רפוי בידו בשעת טבילה⁷⁴⁸, שאם מהדקו בידו הוי חציצה, ואם ללחלח ידו במים תחילה - אין לחוש⁷⁴⁹".

⁷⁴⁶ **כתב בטור** - כלים הנקחים מן הגוי אסורים בשימוש עד שיטבילם ללא חציצה במקוה של 40 סאה. **וכתב בספר המצוות** שדווקא במקוה של 40 סאה ולא במעיין. ואע"פ דסתם כלי טמא נטהר במעיין כל שנכנס כולו, מ"מ בכלים הנקחים מהגוי החמירו להצריך 40 סאה. **הטור תמה** עליו שכן לא הגיוני להחמיר בטבילה זו של כלים הנקחים יותר מבטבילת נדה, שהרי כל דין הטבילה של כלים אלו נלמד מטבילה זו, ובה מספיק טבילה במעיין.

קיימות מספר הבנות בקושיית הטור על ספר המצוות:

- **בב"י הבין** שהטור שאל על ספה"מ - מדוע החמרת בדין כלי הניקח מן הגוי יותר מן הדבר שממנו הוא נלמד - יותר מנידה. הרי בנידה מספיקים מי מעיין ברביעית(כל שנכנסת כולה), אז למה זה לא מספיק גם לטבילת כלי כזה. **והקשה על כך בב"י** - שהרי ודאי לשיטת הטור אשה נידה צריכה 40 סאה, אז לא החמיר בכלים ספר המצוות יותר מנידה, אלא קבע בהם אותו דין כמו נידה - 40 סאה, א"כ מה הקשה הטור.
- **בדרכי משה הסביר** שקושיית הטור היא לשיטת ספר המצוות - שלשיטתו מספיקה טבילת נידה במעיין בכלשהו אז מדוע החמיר בכלים יותר מהמקור שהוא נלמד ממנו - נידה.
- **ה"ט(ז"ב) גם הוא עוסק בשאלת הטור** ומסביר שכוונתו היא שממה שאמרה התורה בכלי מדיין - וטהר" למדו שהכלים צריכים טהרה, אבל איזו טהרה? - כמו בשאר כלים טמאים שדרך הטהרה במים. וא"כ ה"ה ללמוד שכמו שבכלי טמא מספיק טבילה במעיין בכלשהו - כך גם כלים הנקחין שנלמדים מכלים טמאים גם תספיק טבילת מעיין בכלשהו. וזה קושיית הטור - הרי על כלים הנקחים להיות ככלים טמאים. קמ"ל הסמ"ק ע"פ הגמרא - "אך כמי נידה יתחטא" - דומיא דנידה שצריכה 40 סאה במקוה, אבל במעיין מספיק בכלשהו. אמנם כל זה בכדי להסיר קושיית הטור על הסמ"ק,

למעשה פסק מרן שהן במקוה והן במעיין צריכים טבילה ב-40 סאה.

טבילה בשלג: פת"ש(ד') בשם החכ"א - בשה"ד יכול להטביל כלי זכוכית בשלג מכונס, שכל חיוב טבילתם הוא רק מדרבנן.

⁷⁴⁷ **ש"ך(ד') - בשם המרדכי** - שגם כלי שמצופה רק מבחוץ יטביל בלא ברכה.

לגבי דברים המצופים במתכת, נאמר **שם בגמ'** - "קוניא - פליגי בה רב אחא ורבינא... והלכתא כסופו", ופרש"י - שמדובר בכלי חרס שמצופה באבר = מתכת, ושהולכים אחר סופו, דהיינו שכיוון שמחופה במתכת הולכים אחר המעטפת ולא אחר הפנים שהוא חרס, וחייב טבילה.

נחלקו הראשונים איזה ציפוי מחייב טבילה בברכה:

- **תוס', רא"ש** - רק מה שיש בו מתכת מבפנים טעון טבילה(בברכה).
- **מרדכי** - בין מצופה רק מבחוץ בין מצופה רק מבפנים - טעון טבילה, שלא חילקו חכמים בדבריהם.
- **סמ"ק, ארוך** - רק כשמצופה מבפנים ומבחוץ טעון טבילה בברכה, ואם רק מבפנים - טובל בלא ברכה. מצופה מבחוץ - אינו צריך טבילה.

סיכום השיטות בכלי המצופה אבר: השו"ע פסק כשיטה הממצעת(תוס') שדורשת טבילה עם ברכה כשיש ציפוי אבר מבפנים. הרמ"א פוסק כשיטה המקילה(סמ"ק) שרק במצופה גם מבפנים וגם מבחוץ צריך טבילה בברכה ולכן כותב שכלי שמצופה רק מבפנים יטבול ללא ברכה (וביאר הש"ך טעמו כי ציפוי רק מבפנים הוא לנוי בלבד). אבל הש"ך חשש לשיטה המחמירה(מרדכי) וכתב שגם כלי שמצופה רק מבחוץ יטבול, ללא ברכה.

⁷⁴⁸ **מדוע לא גוזרים שמא ירפה ידיו(ש"ך,ו')** - צ"ע מדוע לא חילקו בזה האחרונים, שהרי הרמב"ם לא התיר ע"י שמרפה את ידיו גזירה שמא לא ירפה. אז היאך התירו ללא לחוש לגזירה זו. **בפת"ש(ה')** הסיק מכאן שלש"ך לא מועילה טבילה בריפוי ידיו. **אבל בתפארת משה** תירץ את קושיית הש"ך וכתב שכל מה שחוששים וגוזרים שמא לא ירפה ידיו זה דווקא בטבילת נידה - שבה אם לא תרפה יעברו על איסור כרת של בועל נידה, משא"כ בטבילת כלים שגם אם לא ירפה לא יבוא לאיסור חמור כ"כ - לא גזרינן.

רמ"א - "ודווקא לחלח ידיו במי מקוה אבל לא במים תלושין"⁷⁵⁰ (מרדכי).

סעיף ג' - נוסח הברכה:

שו"ע - "מברך על טבילת כלי"⁷⁵¹, ואם הם שנים או יותר מברך על טבילת כלים".

סעיף ד' - סוגי כלים ודינם:

שו"ע - "טריפד"ש ששופתים עליהם קדירה (כמו כיריים) - אינם טעונות טבילה"⁷⁵², אבל פדיליא"ש (כמו רשת של מנגל) טעונות טבילה, מפני שנותנים עליהם המאכל עצמו".

סעיף ה' - כלים המשמשים להכנת המאכל:

שו"ע - "סכין של שחיטה (או סכין שמפשיטים בה את העור) יש מי שאמר שאינו צריך טבילה"⁷⁵³.

רמ"א - "ויש חולקין (תשב"ץ) וטוב לטובלו בלא ברכה. הברזלים שמתקנים בהם המצות - אינם צריכים טבילה"⁷⁵⁴, וכן כיסוי שכופין על הפת לאפותו, אבל כיסוי קדירה - צריך טבילה".

⁷⁴⁹ **משנה, מקוואות, פ"ח** - "האוחז ידו באדם או בכלים ומטבילן - טמאים, ואם הדיח את ידיו במים - טהורים, ר"ש אומר ירפה את ידיו כדי שיבואו בהם המים".

⁷⁵⁰ **זה תמצית דבריו בדרכי משה** - צריך להזהר כשמטביל כלי כבד, שבשל כובדו הוא שוקע ונוצרת חציצה בקרקע. ומה שכתב שמי שמלחלח ידיו אינו צריך לחוש למה שמהדקו - היינו דווקא במי מקוה אבל לא במים תלושים - שאינם מועילים כי הם יוצרים חציצה כשמהדק ידיו בכלי, שהרי מה שנוגע בכלים הם מים תלושים ולא מי מקוה, כי ידיו מהודקות. ובזה זה שונה מאדם שטובל ועומד על הקרקע - שעולה לו הטבילה אע"פ שרגליו "מהודקות" על הקרקע, כיוון שיש תחתיו מי מקוה ולכן כולו מוקף וטובל במי מקוה כשרים, משא"כ בכלי כבד שמכניסו למקוה בתוך דלי ובדלי יש מים שאובין - הרי בשל כובדו נוצרת חציצה ויש תחת הכלי רק מים שאובין ולכן לא עולה לכלי הכבד טבילה זו.

הט"ז (ד') מקשה וחולק על הרמ"א כיצד יתכן לומר שדווקא במי מקוה, הרי גם אם לחלח ידיו במים שאובים - ס"ס כשמכניס ידיו למקוה עם הכלי - יש דין השקה והמים שבידיו נעשים טהורים כמי מקוה? וממילא הכלי כולו נטבל במי מקוה, כי גם המים שתחת ידיו וצמודות לכלי נטהרו ע"י השקה. **ואמנם המרדכי כתב** במפורש שצריך מי מקוה, אבל כוונתו הייתה דווקא בכלי כבד שבו באמת מחמת כובדו נוצרת חציצה ואז אין השקה עם המים שתחתיו. בו ספציפית צריך מי מקוה. אבל בשאר טבילה של כלי שמחזיק בידיו - אפילו לחלח ידיו במים תלושים ודאי יועיל כי כאן אין חציצה ותהיה השקה והמים יטהרו. **הרא"ש** בכלל הקל בדין זה ובכלל לא חושש אפילו בכלי כבד מותר עם לחלח ידיו אפי' במים תלושים. **הלבוש כתב** שטוב שיתננה מיד ליד וכך ייצא ידי הכל.

⁷⁵¹ **בב"י** הביא שיטות נוספות - שיברך על טבילת כלי מתכות וכד'. אבל **בט"ז הקשה עליהם** שא"כ לשיטתם שיברכו - "על טבילת כלי מתכת של סעודה", שהרי רק כלי סעודה צריכים טבילה. **אלא קובע הט"ז** "שא"צ להזכיר בברכה כל פרטי פירושי המצוות, ולא דמי לברכת נר של חנוכה, דהתם עיקר המצוה היא של חנוכה - כמו הכא בכלים".

⁷⁵² **הולכים אחר רוב תשמישו של הכלי: כתב הפרי חדש, כאן ס"ק יב'** - שחצובה שלפעמים צולים עליה ישירות כגון לחם/חצילים וכד' - פטורה היא מטבילה שהולכים אחר הרוב. וא"כ ה"ה לפלטה שלפעמים צולים עליה ישירות - אינה צריכה טבילה.

בפת"ש (שו) כותב על כלי גדול שהיה מונח בתנור והיו בו מים חמים שבד"כ משתמשים בו לקחת ממנו מים רותחים תוך כדי יצירת העיסה. רק מדי פעם היו משתמשים במים החמים שבו להכנת תה. וכתב שא"צ טבילה כלל כי **הולכים אחר רוב תשמישו**.

⁷⁵³ זו שיטת המרדכי.

⁷⁵⁴ **בדרכי משה (ד')** **כתב** שהברזלים שמתקנים בהם המצות וכד' - אין צריכים טבילה הואיל והדבר שמתקנין בו צריך עדיין אח"כ תיקון. אבל סכין המיוחד לקלפים (לחיתוך קלף, נייר וכד') אסור לאכול בו עראי אם לא טבל אותו. **סכין של שחיטה** נהגו המהר"ש והתשב"ץ לטבולו.

סעיף ו'- כלי עץ שמעמידו מברזל:

שו"ע- "כלי עץ שיש לו חישוקים של ברזל מבחוץ שמעמידים אותו- אינו טעון טבילה"⁷⁵⁵.

סעיף ז'- כוס של כסף מחובר בכלי עץ:

שו"ע- "כוס של כסף מחובר בכלי עץ צריך טבילה"⁷⁵⁶.

ההבדל בין סכין של שחיטה לברזלים שמתקנים בהם המצות: הקשו כאן הש"ך והט"ז- כיצד חילק הרמ"א בין סכין של שחיטה לברזלים שמתקנים בהם המצות, הרי שניהם הם דברים שמתקנים איתם את המאכל ועדיין הוא צריך תיקון אחרי כן- אז מדוע חילק בדיון שלהם? תירץ הש"ך שיש לחלק בין סכין של שחיטה שיכול לשמש גם כן לאכילה- לכן בו החמירו לטובלו ללא ברכה, משא"כ בכלי מצות שכלל לא אפשרי להשתמש בהם לאכילה ולכן בהם לא הצריכו טבילה כלל. הט"ז כתב שהרמ"א נצמד לדברי האו"ה שכך הביא גבי כלים שמכינים בהם מצות, ובאמת צריך להטביל גם כלי מצות כזה.

מספרים שגוזזים בהם את הירק: מתוך הדיון הנ"ל גבי סכין שחיטה והקושיה על הרמ"א הגיעו האחרונים לדון האם מספרים כאלו שחותכים בהם את הירק בשדה- לתולשו מן הקרקע- האם הם חייבות בטבילה או לא.

הב"ח כתב שצריכות טבילה אבל הפרישה חלק שאינם צריכות טבילה, ע"פ מה שתירץ הש"ך את דברי הרמ"א, הוא ממשיך ואומר שגם מספרים כאלו יפטרנו מטבילה מכיוון שאין ראוי להשתמש בהם לאכילה אפילו תיאורטית.

מדיני משכון בחו"מ שם רואים שכל משכון שיש בו משום "אוכל נפש"- חייבים להחזיר לבעליו משום "לא תחבול". בין הדברים שנחשבים לאוכל נפש יש את המספרים הללו- מכאן שהם נחשבות לכלי אכילה ולכן צריכות טבילה.

אבל הש"ך והט"ז דחו ראייתו- "דאין עניין כלי שעושה בו אוכל נפש לעניין כלי סעודה", שהרי בכלל דין זה יש גם כלי אומנתו של האדם וכד'- שהם בודאי לא כלי אכילה- ה"ה נמי במספרים אלו שאינם כלי אכילה ולכן אין צריך לטובלם. ומסיים הש"ך- "ולפ"ז המקדח שמנקבין בו ברזות החביות- אין צריך טבילה, ולא כמהרי"ל". ובט"ז מסיים- "דה"ה (שלא צריך טבילה) ברזל שמתקנין בו הקרעפ"ל" בפורים או שמגרדין בו העיסה...רק (אא"כ) מסירין בו השרוף מן הלחם כשמוציאין אותו מהתנור- צריך טבילה... ובכולם הטעם- דכל שצריך לדבר המשתמש לבישול אין צריך טבילה".

סיכום: רק כלי שמשמש ממש לאכילה או להכנתו הסופית של המאכל- חייב בטבילה, אבל שאר כלים בדרך לא, ולש"ך גם כלי שמשמש בו בדרך ההכנה אסור אם יכול להשתמש בו לאכילה כמו סכין של שחיטה.

תוספת ביאור: ישנם שלושה שלבים בשימוש בכלים במאכל:

1. כלי שמשמשים בו כשהאוכל עצמו מוכן לאכילה (כגון: צלחות, כוסות, סכו"ם וכד')- ודאי חייב בטבילה עם ברכה.
2. כלים שבמהלך השימוש בהם נעשה ראוי לאכילה, כגון: סיר, מחבת וכד'- חייב בטבילה עם ברכה.
3. כלים הבאים במגע עם מזון בשלבי ההכנה הראשונים שגם לאחר השימוש בהם המזון צריך הכנה נוספת כדי להכשירו לאכילה, כגון- נפה, מארוך וכד'- השו"ע היקל שאינו צריך טבילה וכן נראה מהרמ"א אא"כ ראוי לשימוש גם במזון שראוי לאכילה אבל האחרונים האשכנזים החמירו להטבילו בלא ברכה.

⁷⁵⁵ כתב בטור- "כלי של עץ שיש לו חישוקין של ברזל שמעמידין אותו- אין צריך טבילה, אפי' למי שהולך אחר המעמיד". [דין "מעמיד" מתבאר

במסכת שבת דף טו:- לעניין טומאה- כלי חרס אינם נטהרין בטבילה. אבל אם היה בהם נקב ומילאו אותו באבר=מתכת- יש מי שאומר שהולכים אחר המעמיד- היינו אותו אבר שמילאו בו את הנקב והוא זה שמאפשר את השימוש בכלי ע"י שנותן לכלי שם ודין כאילו כולו מתכת וכך אע"פ שרובו חרס אנו מחשיבים אותו כמתכת שיש לו טהרה במקוואה].

נחלקו הראשונים האם כלי כזה- שיש לו מעמיד מתכת מבחוצה לו- חייב בטבילה(ב"י)?

- המרדכי כתב בשם תוס' שא"צ טבילה.
  - המהר"ם מצריך טבילה- "דאזלינן בתר המעמיד לעניין טבילה כמו לעניין טומאה".
- בשו"ע הכריע לקולא- שאינו צריך טבילה. בש"ך(יב)- הקשה איך השו"ע לא חשש לשיטת המהר"ם שהביא בעצמו בב"י שהצריך טבילה. בדרכי משה ובאו"ה כתבו שטוב לטובלו בלא ברכה(לחוש לשיטת המהר"ם). בהערות על סעיף הבא נראה שנחלקו הש"ך והט"ז האם במקרה זה החמיר המהר"ם או במקרה אחר, ע"ש.

רמ"א - "וכן רחיים של פלפלין שבתוך העץ יש ברזל קבוע שטוחנין בו- צריך טבילה (מרדכי), וכן המשפכות של ברזל⁷⁵⁷ או הברזות של ברזל ושאר מתכות- כולן צריכין טבילה(ארוך), ודווקא שעיקר הכלי הוא של מתכות, אבל אם עיקר הכלי הוא של עץ רק שמעט ברזל קבוע בו- הואיל ואפשר להשתמש בו בלא הברזל

⁷⁵⁶ **כתב הטור** - "כתב בספר המצוות- כוס של כסף מחובר בכלי עץ- צריך טבילה, כיוון שמשמש בשל כסף, אבל מבחוץ לא- אע"ג דמעמיד. ויש מחמירין להטבילו בלא ברכה".

(הסבר, קושיה ותירוץ בדברי הטור "ויש מחמירין": הבית יוסף מסביר שהמקרה הראשון בטור הוא בחתיכות מתכת שנעמדות ע"י עץ מסביב, וכיוון שהמשקה נוגע במתכת שהיא מבפנים- חייב טבילה. אבל כשהכסף מבחוץ אין צריך טבילה כי המשקה לא נוגע בו, ואפילו שהכסף מבחוץ הוא המעמיד- עדיין א"צ טבילה כי לענין זה לא אמרינן שהכל הולך אחר המעמיד. **ולגבי מה שכתב הטור "שיש מחמירין להטבילו בלא ברכה"**- כתב הב"י "נראה דאתרוייהו קאי"- בין הוא של כסף ומעמידו של עץ ובין הוא של עץ ומעמידו של כסף. דמספקא להו אי נקטינן **כמהר"ם** דאמר בתר מעמיד אזלינן או כדברי תוס' ורא"ש- שלא אזלינן בתר מעמיד. לפיכך מחמירים להטבילו בלא ברכה, מספק. דהיינו החומרא היא לשני הצדדים- גם בכסף מבחוץ ועץ מבפנים יטבול ללא ברכה, וגם הכסף מבפנים והעץ מבחוץ יטבול ללא ברכה.

לט"ז קשה על הבית יוסף בהסבירו את הטור, שכן בטור כתב על סעיף ו'- שבמקרה של כלי עץ שיש לו חישובין של ברזל א"צ טבילה גם למ"ד שהולכים אחר המעמיד, ואילו בסעיף ז' אמר שבכוס של עץ שכסף מבחוץ- א"צ טבילה ויש מחמירין שצריך טבילה. דהיינו, **קשה על הסבר של הב"י** שהמחמירים מחמירים בשני המקרים, מכיוון שבסעיף הקודם לא כתב הטור לחוש למחמירים, ואם הם מחמירים גם כשיש כסף מבחוץ- היה ראוי שגם שם נחמיר להטביל בלא ברכה, כמו שכתב הטור שיש מחמירין בסע' ז'. **סיכום:** קשה על הסבר הב"י בטור- שא"כ גם בברזלים של סעיף ו' היה לו להביא את המחמירים (וכעין מה שהקשה הש"ך בסעיף קודם איך לא חשש השו"ע לשיטתו בב"י שכתב שיש מחמירים בשל הספק אם הולכים אחר המעמיד, וכתב בפשטות שא"צ ברכה). **מתוך הט"ז שהמקרים של סעיף ו' וסעיף ז' הם שונים.** בסעיף ו' שהמתכת מבחוץ- אין מי שמחמיר ללכת שם אחר המעמיד, (שלא כב"י שהבין שמי שמחמיר מחמיר גם בזה). ומה שיש מי שמחמיר(המהר"ם) זה רק בכלי עץ שהיה לו מעמיד ממתכת בחוץ **והדופן של המתכת עולה מעל לעץ ונראית גם מבפנים**, במקרה זה עסוק הטור והמחבר בסעיף ז'- ובזה א"צ טבילה חוץ מהמהר"ם שהוא היש מחמירין, שכיוון שהמתכת החיצונית עולה ונראית מבפנים- לכן מחמיר וצריך טבילה, אבל בסעיף ו' כלל אין מי שמחמיר לילך אחר המעמיד ולהצריך טבילה כי המעמיד (ברזל) אינו עולה שם מעל העץ.

יוצא שיש מחלוקת בין הש"ך לט"ז בהסבר השו"ע בסעיפים ו' וז':

- **הש"ך כתב** שבאמת גם בסעיף ו' בכלי עץ שמעמידים אותם בחישובים של ברזל- צריך לטבול אותו בלא ברכה כפי שפסק בב"י. לחוש לשיטת המהר"ם.
- **אבל לט"ז** השו"ע חזר בו ממה שכתב בב"י ובמקרה כזה של סעיף ו' שהמעמיד רק חיצוני אפילו המהר"ם לא מחמיר. ורק כשהמעמיד החיצוני נראה גם מבפנים אז יש מחמירין וזה סעיף ז'.

סיכום: לכ"ע במקרה שיש מתכת מבפנים ומעמיד מעץ מבחוץ צריך טבילה כי המשקה נוגע במתכת, וכך פסק המחבר בסעיף ז'. השאלה מתחילה במקרה שהמשקה נוגע רק בעץ ומבחוץ יש מתכת שמעמידה אותו. במקרה כזה לכ"ע אין לטבול בברכה אלא שנחלקו האם בכך החמיר המהר"ם בכל זאת להצריך לטבול בלא ברכה שמא ג"כ הולכים אחר המעמיד כמו בהל" טומאה. בסעיף ו' המחבר פסק שכלל לא צריך להטביל כלי כזה שהוא מעץ ומבחוץ מעמידו ממתכת. הש"ך והט"ז נחלקו בהבנה מתי החמיר המהר"ם להצריך טבילה בלא ברכה וממילא מתי יש לחוש לשיטתו- הש"ך הבין שהוא כתב להחמיר בדיוק במקרה של סע' ו'- כי סו"ס המתכת מעמידה ויש לחוש שהכל הולך אחר המעמיד, ותמוה למה המחבר בשו"ע לא כתב להטביל בלי ברכה ולא חשש לשיטתו כפי שחשש לה בב"י. אבל הט"ז הבין שבמקרה כזה שמבפנים עץ ומבחוץ מתכת- כולם מודים שא"צ טבילה והמהר"ם לא החמיר במקרה כזה כלל אלא במקרה שיש מבפנים עץ ומבחוץ מתכת שעולה מבחוץ יותר מהעץ כך שגם מבפנים נראית למרות שלמעשה אין המשקה נוגע בה. ככה"ג מבין הט"ז שהחמיר המהר"ם ולזה חשש בב"י (וכתבו בשו"ע, ז) אבל לא במקרה של סעיף ו' ולכן פשוט למה שם כתב מפורש שא"צ להטבילו.

⁷⁵⁷ **ש"ך(טו)**- אבל משפך של עץ ויש בו שפופרת של ברזל- א"צ טבילה אע"פ שמשמשים בו דרך הברזל, דמאחר שאינו מעמיד בטלה אצל המשפך, וכן כל כיו"ב.

אין צריך טבילה. אבל כלי המתקן ביתדות של ברזל, ובלא היתדות לא היה אפשר להשתמש בו, והם מבפנים- צריך טבילה⁷⁵⁸.

סעיף ח'- השואל והשוכר כלי מן הגוי:

שו"ע- "השואל⁷⁵⁹ או השוכר כלי מהעכו"ם- אינו טעון טבילה, אבל אם ישראל קנאו מעכו"ם והשאלו לחבירו- טעון טבילה⁷⁶⁰, שכבר נתחייב ביד הראשון. ויש מי שאומר⁷⁶¹(הגהות אשירי) שאם לא לקחו הראשון לצורך סעודה אלא לחתוך קלפים וכיו"ב- אין צריך להטבילו⁷⁶²".

⁷⁵⁸ **הלכה למעשה**- כל כלי מתכת או כלי שהמתכת עיקרית בו לא רק מצד גודלה אלא גם מצד תפקידה, שבלעדיה א"א להשתמש בכלי- צריך טבילה בברכה, אבל אם זה סתם ליופי או שאינה עיקר הכלי אלא שאפשר להשתמש בלעדיה- אין צריך טבילה.

⁷⁵⁹ **בפת"ש(ט')** **כתב בשם שו"ת חינוך**- שישאל השואל או שוכר כלים מן החנווני בתנאי כזה שאם ישברו יצטרך לשלם לחנווני הגוי לא רק דמי עלות הכלי אלא דמי רווח- הרי זה נחשב כקונה וצריך טבילה.

⁷⁶⁰ **האם מותר לישראל לשתות כוס מים בבית של יהודי שאינו שומר תו"מ, שלא הטביל כליו?** לכא' מכאן משמע שאסור כיוון שהישראל הראשון התחייב בטבילת הכלי, א"כ הישראל האחר ששותה ממנו נחשב כשואל הכלי וחייב מכוח הראשון.

• **בספר "דעת כהן", סימן רכז'- דן הרב קוק** בנושא זה ומנסה להיתר שם בכלי זכוכית שכל חיובם הוא מדרבנן ועוד משום כבוד הבריות וכד', **אבל מסיים להלכה שאין להיתר בכך** כיוון שחשיב שואל מישראל שנתחייב הישראל שהרי זה כלים שבביתו שמתמש בהם לצרכי סעודה. **עוד הוא כותב** שם שישאל השואל **מישראל מומר**- חשיב כשואל מן העכו"ם ולכן פטור מטבילת הכלי ששואל, וטעמו- שכיוון שבירושלמי משמע שכל דין טבילת הכלים הוא כדי להעביר מטומאת עכו"ם לקדושת ישראל, א"כ זה שהשליך מעליו קדושת ישראל- הרי שצריך לטבול כלים שלו כדי להחזירם לקדושתם.

• **אבל הגר"א נבנצל אמר בשם הגרשז"א(מובא במדריך הכשרות המעשי, עמוד 30, הערה 27)**- שחיוב הטבילה הוא מדרבנן וכשאין לסועד אפשרות לטבול לא אסרו עליו חכמים את השימוש, ולכן המתארח אצל חבירו או קרוב משפחה, ודרישתו לטבול את הכלים תגרום לאי נעימות- פטור מטבילת כלים, **וכ"כ בשו"ת "אבני ישפה", ח"ג, סימן עד' בשם הגרשז"א- שאשה חוזרת בתשובה שהוריה אוסרים עליה לטבול הכלים- מותר לה לאכול ללא טבילה כיוון שהיא אנוסה.**

⁷⁶¹ מקור דין זה הוא בסוגיה **בע"ז עה:-** "אמר ר"נ לא שנו אלא בלקוחין, וכמעשה שהיה(עם מדיין)". **בהגהות אשירי מחדש**- שאם לקח ישראל מהגוי את הכלי לחתוך בו קלפים(=ניירות וכד'), ולא לצרכי סעודה, והשאלו לישראל אחר- פטור השני מלהטביל כיוון שהוא רק שאל בידו, והראשון כלל לא התחייב כי לקחו לשימוש שאיננו לאכילה. אבל כאשר השני קנה מהראשון- ודאי חייב עכשיו בטבילה שכן כעת חיוב הטבילה חל עליו מצד עצמו והוא משתמש בו לאכילה.

⁷⁶² **דין ישראל ששאל מישראל אחר שלקח מגוי שלא לשם אכילה:**

כתבו הש"ך וט"ז- שבאו"ה חולק ומחייב את השני טבילה, אע"פ שהראשון לקחו מן הגוי לצורך חיתוך קלפים(ניירות). שהרי אם היה רוצה הישראל הראשון להשתמש בו לאכילה היה חייב טבילה- א"כ גם זה שהשאל ממנו ובא מכוחו- אם הוא רוצה לאכילה- צריך טבילה. **ומסכמים**- "ונראה דיש להטבילו בלא ברכה או יטבול כלי אחר עימו".

כתב על כך בפת"ש(ט')- אע"פ שמהש"ך והט"ז משמע שנטו להחמיר שיטביל כמו שכתב באו"ה. **מ"מ בכלי זכוכית שחייבים בטבילה מדרבנן- יש להקל בשעת הצורך ולסמוך על הגהות אשירי** שלא יצטרכו להטביל, כגון כשיש לו סעודה גדולה ואין לו פנאי להטבילם וכד'. **הרב עובדיה יוסף בשו"ת "יביע אומר", חלק ז', יו"ד, סימן ט', אות ג'** סומך על היתר זה של ההגהות אשירי" במסעדות, אולמות אירועים וכד'- שכיוון שבעלי המסעדה קנו את הכלים מן הגוי לסחורה(= להרויח כסף) ולא לאכילה, ומי שאוכל שם הוא רק שואל או שוכר- ממילא יוצא שלפי הרמ"א כאן אינו חייב בטבילה. ואע"פ שלכתח' יטבילו, מ"מ אין בכך חובה. **אבל באג"מ חולק**, שכיוון שנקנו הכלים כדי לאכול בהם- חייבים טבילה.

אולם בכל מקרה אפשר להיתר לאכול ללא טבילה אם אחד מבעלי המלון הוא גוי ששותף עם עוד יהודים- ואז הכלים פטורים מדינא מברכה, כמבואר ברמ"א על סעיף יא'

בהמשך כתב הש"ך(יז')- שמכאן למדנו שאפילו כלי מאכל- אם קנאו ישראל מן הגוי לשימוש שאינו למאכל- פטור מטבילה.

רמ"א - "אבל הראשון אסור להשתמש בו לצרכי סעודה אפילו בדרך עראי בלא טבילה, אע"פ שלקחו לצורך קלפים. וכן אם קנאו ישראל השני מן הראשון לצורך הסעודה - צריך טבילה גבי השני".

סעיף ט' - כלי שמשמש כמשכון:

שו"ע - "משכן עכו"ם כלי לישראל - אם נראה בדעת העכו"ם שרוצה לשקעו בידו - טעון טבילה. ואם לאו - יטבילנו בלא ברכה⁷⁶³ או יקנה כלי אחר ויטבילנו עימו"⁷⁶⁴.

רמ"א - "ואם לבסוף נשתקע בידו - יחזור ויטבילנו בלא ברכה".

סעיף י' - ישראל שנתן כסף לאומן גוי:

שו"ע - "ישראל שנתן כסף לאומן עכו"ם לעשות ממנו כלי - א"צ טבילה"⁷⁶⁵.

⁷⁶³ מכאן הוכיח **בביאור הגר"א** שהמחבר סובר שטבילת כלים מדאן, כי פשט את התיקו בגמ' לחומרא.

⁷⁶⁴ **איבעיא בגמ' ע"ז, דף עה:** "אמר רב בר רב אשי - אבא משכן לו גוי כסא דכספא, ואטבילה ואשתי ביה, ולא ידענא אם משום דקסבר משכנתא כזביני(כמו דבר שנקנה) דמי אי משום דחזי לגוי דדעתיה לשקועיה(=להשאיר המשכון אצל ישראל ולכן יצטרך להחזירו)".
הרמב"ם פסק בדין זה לקולא, כי לדעתו טבילת כלים מדרבנן(כמבואר בהל' מאכל"א, פי"ז, ה"ה), אבל יש שפסקו שיטבול ללא ברכה(תוס', רש"י, מרדכי).

בשם תשובה אשכנזית כתבו - ברגע שנשתקע הכלי אצל הישראל - צריך טבילה שניה בלא ברכה, דראשונה - כעומד ברשות הגוי דמי, ולא כיוון לשם כך, דהיינו שלא כיוון שזה ישתקע אצלו לעולם ולכן צריך טבילה נוספת.
נחלקו האחרונים באיזה אופן נשארה הגמ' בתיקו וממילא פסקו שמספק יטבילנו:

- **ש"ך** - האם במקום שלא יודע מה דעת הגוי - האם רוצה לשקועו בידו או לא, ובשל הספק יטבילנו, כי אולי משכנתא כזבינא. אבל אם יודע בודאות שאין הגוי מתכוון לשקועו - בזה אין ספק ולא צריך לטבול.
- **ב"ח** - גם במקום שודאי שאין הגוי ישקע הכלי אצל הישראל - מ"מ עדיין הסתפקה הגמ' אולי משכנתא כזבינא ויהיה חייב בטבילה בלא ברכה מספק.

כיצד משתמש היהודי במשכון של גוי שאצלו?

המהרי"ל העלה בעיה - שכן אסור בכל מקרה להשתמש בכלי בלי לשאול את העכו"ם מכיוון שיש כאן גניבת דעת, ומ"מ כתב שאין נוהגין כן ולא חוששים בכך לגניבת דעת. **וגם הט"ז כותב** שאין לחוש לגניבת דעת וכותב - "וראיתי בקהלות גדולות שבימי סוכות משתמשים בבגדים המצויירים, משכנות של עכו"ם, לנוי לסוכה, ומשאלין לאחרים רבים... וחלילה לומר דכולהו עבדי איסורא. ובאמת גם במהרי"ל לא חתם מהרי"ל בעצמו על זה אלא המעתיק-אפשר... שטעה".

⁷⁶⁵ ישראל שהביא חומר לגוי שיבנה לו כלי האם חייב בטבילה:

בטור הביא שתי דעות - "ישראל שנתן כסף לאומן גוי לתקן לו כלי - אין צריך טבילה, אפילו למ"ד אומן קונה בשבח כלי, כיוון שלא נקרא שם הגוי עליו. **וריצב"א** כתב דאפילו אם נתן לו(הישראל לגוי) כלי שבור לתקנו - אם לא היה מחזיק רביעית קודם לכן ותיקנו שמחזיק רביעית - צריך טבילה. דקי"ל הכל הולך אחר המעמיד".

בבית יוסף מביא 2 הבנות אפשריות במחלוקת שבין הרישא - שיטת תוס', לבין הסיפא - שיטת ריצב"א:

- **ההבנה הראשונה היא** - שהישראל נותן לגוי חומר גלם = כסף שיבנה/יתקן לו את הכלי. כיוון ששם הכלי הוא על שם בעליו, והמתכת היא של ישראל ע"כ בכל מקרה אפילו הגוי בונה בעצמו הכל - אין כאן שם הכלי על הגוי ולכן פטור מטבילה. דין זה נכון גם למ"ד אומן קונה בשבח כלי(=מסכת ב"ק צח: - נחלקו בגמ' אם אומן קונה בשבח כלי, דהיינו אומן שקיבל חומר מבעל המפעל ובנה שולחן ואז שבר אותו - האם בעל החומר יכול לתבוע את האומן ששבר את השולחן, או שנאמר שכל השבח והאיכות של הכלי = השולחן היא של האומן ולכן אומן קונה בשבח כלי ואינו חייב על שבירת השולחן אלא רק צריך לתת את עלות העצים שקיבל. מ"מ לדעה זו למעלה - אפילו אם אומן קונה בשבח כלי - אין שם הכלי על האומן אלא על הבעלים, ולכן אינו צריך טבילה). **ואילו ריצב"א חולק** שלא רק

רמ"א - "ויש חולקין" ⁷⁶⁶ (ריצב"א) ויש לטובלו ללא ברכה ⁷⁶⁷. ואם מקצת הכסף שנעשה ממנו הכלי(ע"י הגוי בשביל הישראל) הוא של עכו"ם- צריך טבילה ⁷⁶⁸. וכן אומן ישראל שעשה כלי לעכו"ם וקנאו ממנו ⁷⁶⁹ יטבילנו

כשהגוי בנה אלא אפילו תיקן לישראל כלי שהיה לו חור ולא החזיק רביעית-חייב הכלי טבילה כי הכל הולך אחר המעמיד. דהיינו הגוי הוא זה שהעמיד וגרם לכלי להתקיים ושיוכלו להשתמש בו- הוא נחשב המעמיד ולכן הכלי צריך טבילה.
הקושי על הסבר זה כפי שמעיד בעצמו הב"י הוא שבד"כ המושג "הכל הולך אחר המעמיד" הוא לגבי אותו חלק=חומר שהשלים את הכלי ועכשיו הכלי ניתן לשימוש בגללו, ולא מצינו בש"ס ופוסקים שקוראים למי שתיקן או יצר את הכלי "מעמיד" (ע"י לעיל סעיף ו', הוסבר באריכות מהו המעמיד).

- **הבנה נוספת שהביא הב"י** - שגם ברישא(תוס') מדובר בכלי שניקב(ולא שיבנה כלי חדש) והביאו ישראל לגוי שיתקן לו, ועל זה אמרו שאינו צריך טבילה והריצב"א חייב טבילה. היתרון בהסבר זה הוא שהכלי של ישראל אבל החלק שמשלים את החסר שייך לגוי והחלק הזה הוא המעמיד, אז כאן אפשר להשתמש במושג "מעמיד" במובן המוכר שלו, אלא שהב"י העלה מספר קושיות גדולות על העמדה זו ולכן כתב - "ולפיכך נראה דפירוש ראשון עיקר בדברי רבינו".

בהמשך הב"י מביא את המרדכי- שלא חולק על הדינים שאמרנו עד כה אלא עוסק במקרה שונה- ישראל שנתן כלי עם נקב לגוי והגוי מתקן את הנקב מחומר גלם של עצמו- במקרה כזה שהחומר הוא של הגוי- גם ר"י (שחלק על הריצב"א מקודם) מודה שאם היה נקב בפחות מרביעית, כיוון שהכלי לא היה ניתן לשימוש- החומר של האומן הגוי נחשב למעמיד וצריך ללכת לפיו ויצטרפו טבילה.

סיכום: בחלק הראשון של הב"י הוא ביאר את מחלוקת תוס' - ריצב"א שהובאה בטור בעניין שהישראל נותן לגוי כלי לתקן לו והמתכת בה הוא מתקן/בונה היא של ישראל- ולכן קבע תוס' ששם ישראל על הכלי וא"צ טבילה ואילו ריצב"א חייב כיוון שהולכים אחר המעמיד שזה הגוי שהעמיד את הכלי. בסופו הביא הב"י מקרה בו גם תוס' מודה לריצב"א כיוון שהחומר תיקון(המתכת) הוא של הגוי א"כ כלל אין שם של ישראל על הכלי ולכן אם הגוי בנאו (שתיקנו לשימוש) והניח בו מעמיד שלו- הכל הולך אחר המעמיד וחייב בטבילה.

הלכה למעשה בדיון ישראל שנתן חומר לגוי שיבנה לו כלי: בשו"ע פסק כתוס' - שאם הישראל נתן כסף לגוי שיעשה ממנו כלי- הכלי פטור מטבילה מכיוון שהחומר שייך לישראל ושלא כריצב"א שסבר שהגוי האומן נחשב למעמיד שהולכים אחריו. ואילו הרמ"א חשש ופסק כריצב"א. ד"ן זה הוא נפק"מ גדולה לעניין בית חרושת של ישראל שעובדים בו גויים- האם הכלי נחשב על שם הישראל כי הוא נותן את חומר הגלם והוא בעל המפעל(שו"ע ולכן פטור מטבילה) או שמא כיוון שהגוי בונה את הכלי הוא המעמיד ונחשב הכלי על שם הגוי וחייב בטבילה(רמ"א כריצב"א), אבל בכלי זכוכית נקל גם לריצב"א כמבואר בפת"ש המובא להל, ועיין ערוך השולחן.

גוי שנתן כסף לאומן ישראל שיעשה ממנו כלי: בדרכי משה כתב בשם האו"ה - גוי הנותן כסף(חומר גלם) לנפח ישראל, וישראל אחר קונה מאותו נפח, קודם שהגיע חזרה לידי הגוי- אפילו הכי צריך טבילה, וזה דווקא לפי שיטת תוס' ברישא- שכיוון שהחומר של הגוי- שם הכלי הוא על שם הגוי ולכן צריך טבילה. אבל לדעת הריצב"א שם שהכל הולך אחר המעמיד- היינו האומן היהודי שיצר את הכלי, בלי קשר למי שייך החומר- א"כ אין הכלי צריך טבילה כי ישראל העמידו. (דהיינו מקרה זה הוא הפוך מהמקרה שהובא בטור).

⁷⁶⁶ **חשש הרמ"א לשיטת הריצב"א דווקא בכלים שחיובם מהתורה:** כתב בפת"ש - מה שהרמ"א חשש לשיטת הריצב"א ואמר להטביל כלי של ישראל שיוצר ע"י אומן גוי- זה נכון לעניין מתכות שחיובם בטבילה הוא מדאורייתא. אבל בכלי זכוכית- כגון ישראל בעל מפעל לכלי זכוכית שגוי עובד אצלו ומייצר לו את הכלים- כאן אין לחוש לשיטת הריצב"א לילך אחר המעמיד- הגוי שיוצר ומעמיד את הכלי, כיוון שמלכתחילה כל דין הטבילה הוא מדרבנן.

⁷⁶⁷ **סיכום עניין- האם הולכים אחר המעמיד בטבילה- חילוק בין החומר הנקרא "מעמיד" לבין גוי אומן המכונה "מעמיד":**

- **דין חומר המעמיד- סעיפים ו'ז':** לעיל בסעיף ו'ז- ראינו שהשו"ע כותב שאם המעמיד ממתכת הוא רק מבחוץ- אין צריך טבילה, ורק אם הוא מבפנים ומשתמשים בו צריך טבילה בברכה. בב"י הביא את שיטת המהר"ם שמחמיר שגם כשהמעמיד מבחוץ צריך טבילה ללא ברכה, כי הולכים אחר המעמיד, ונחלקו הש"ך והט"ז בהבנת השו"ע מתי אומר לעניין זה שהולכים אחר המעמיד. בש"ך כתב על סעיף ו' - שלפי השו"ע במעמיד מתכת חיצוני צריך טבילה בלא ברכה כשיטת המהר"ם שהחמיר שהולכים אחר המעמיד. הט"ז חלק וכתב שהשו"ע חזר בו ממה שכתב בב"י ולא חושש לשיטת המהר"ם אלא רק במקרה שנראה המעמיד מבחוץ. כל זה עד כה לעניין מעמיד= חומר שבגללו עומד הכלי.

- **דין גוי המעמיד- סעיף י':** כאן בסעיף י' יש את שיטת הריצב"א שאומר שהולכים אחר המעמיד- וכאן הרמ"א חושש לשיטה זו וכותב שכן צריך להטביל כלי כזה שעשאו גוי(מחומר של ישראל) כי הולכים אחר המעמיד. מה שכאן חשש הרמ"א לשיטה המחמירה זה ללא קשר לכך שלא חשש לה בסעיפים ו'ז'- כי כאן זה לא שהחומר(המתכת) הוא המעמיד אלא שהגוי שבונה נחשב למעמיד- ובזה

בלא ברכה אם העכו"ם נתן את כל המתכות⁷⁷⁰, אבל עשאו לעצמו רק שקנה המתכות מן העכו"ם או שנתן מקצת מתכות משלו- א"צ טבילה⁷⁷¹.

סעיף יא'- ישראל שמכר או משכן כלי לגוי:

שו"ע- "ישראל שמכר כלי לעכו"ם וחזר ולקחו ממנו⁷⁷²- צריך טבילה⁷⁷³, אבל אם משכנו⁷⁷⁴ בידו וחזר ופדאו ממנו- א"צ טבילה⁷⁷⁵.

רמ"א- "ישראל ועכו"ם שקנו כלי בשותפות- א"צ טבילה⁷⁷⁶. ישראל שגנבו או גזלו ממנו כליו והוחזרו לו- א"צ טבילה⁷⁷⁷, אבל שר או מושל שאנסו ישראל ולקחו כליו והוחזרו לו- צריכין טבילה, דכבר נשתקעו ביד העכו"ם".

החמיר הריצב"א ולכך חשש הרמ"א כשהצריך טבילה בלא ברכה. ובוודאי אם החומר שממנו נבנה הכלי (ע"י הגוי) הוא גם של הגוי שהולכים אחר החומר שהוא מעמיד להצריך טבילה, משא"כ בסעיף ו'- שהמתכת מעמידה אבל לא משתמשים דרכה. דהיינו- כשהמעמיד הוא חיצוני ובזכותו הכלי עומד אך אינו נראה מבפנים- גם השו"ע וגם הרמ"א לא הצריכו טבילה ולא חששו לשיטת המהר"ם שהצריך (חוץ מלש"ך שהבין שגם השו"ע מצריך טבילה בלי ברכה- כמהר"ם), אבל כשהמתכת מבפנים והגוי בנה= העמיד- פה הרמ"א החמיר כריצב"א שצריך טבילה, ואם הכסף שייך לגוי והוא מבפנים- בזה ודאי אמרין שהמעמיד של הגוי מצריך טבילה.
⁷⁶⁸ זוהי שיטת המרדכי שהובאה בב"י שאומר שלכ"ע כשהחומר של הגוי- הולכים אחר המעמיד, ואם המעמיד הוא של גוי- מטביל, שהרי כאן כשהמתכת של גוי אין כלל "שם כלי" ישראלי- לא מבחינת החומר ולא מבחינת האומן שיצר.

האם במקרה זה צריך להטביל בברכה:

- הט"ז כתב שהכוונה שצריך טבילה בלא ברכה, מכיוון שאע"פ שהמעמיד הוא של הגוי, כבר ראינו לעיל בסעיף ז' שאמנם יש מקום לחשוש לשיטת המהר"ם שהולכים אחר המעמיד, אבל מ"מ רק לחוש אבל לא לעניין לברך.
- הש"ך (כב') כתב שכן צריך לברך כי הולכים אחר המעמיד= חתיכת הכסף שהשלים הגוי משלו.

⁷⁶⁹ ישראל אחר.

⁷⁷⁰ כי שם הכלי עליו.

⁷⁷¹ הש"ך (כד') מסביר שבמקרה שהאומן ישראלי- כדי לחשוש למעמיד ולומר שהכלי צריך טבילה זה רק כשכל החומר גלם הוא מהגוי, אבל אם רק חלק ממנו של הגוי- אינו צריך טבילה. זוהי שונה ממקום שהאומן הוא גוי שם ראינו בשם המרדכי שמספיק שאפילו מקצת מן החומר גלם הוא של הגוי בכדי להצריך טבילה.

⁷⁷² ישראל ועכו"ם שותפים בכלי(ש"ך, כו')- אם קנה ישראל את חלק העכו"ם בכלי חייב עכשיו טבילה, כי מה שעד עכשיו נפטר מטבילה היינו משום שהיה גם שם עכו"ם עליו, משא"כ עכשיו כשקנה ממנו.

⁷⁷³ מכר כליו לגוי בפסח (פת"ש, יג')- לפ"ז מי שמכר כליו לגוי בע"פ מפני החמץ- חייב להטבילם, וערוה"ש היקל בכך שלא להצריך טבילה.

⁷⁷⁴ ש"ך (כה')- נחלקו האחרונים גבי מה שאמרו שמשכנו אצל הגוי א"צ לטבולו- כ"ע מודים שאם נתיימש מלפדותו עדיין לא צריך טבילה, כי אין שם הגוי עליו. אבל אם נתכוון הישראל להשקיע הכלי אצל הגוי- ואז לקחו חזרה- האם כאן צריך טבילה? המהרש"ל מחייב בטבילה כלי כזה, אבל שאר אחרונים(ב"ח, או"ה) סוברים שגם כאן א"צ טבילה.

⁷⁷⁵ וביאר טעמו בבית יוסף מפני שכשמכר לגוי נקרא שם הגוי עליו וצריך להכניסו חזרה לקדושת ישראל.

⁷⁷⁶ בש"ך (כד') כתב הטעם בשם האו"ה- שישאל ועכו"ם שקיבלו שותפות- א"צ טבילה "דהא בודאי אינו יוצא מידי שם טומאה בטבילה זו דהרי עדיין שם שותפות העכו"ם עליו".

דין שותפים לעניין טבילת כלים בבית מלון וכד': מכאן נמצא היתר גדול למי שנמצא בבתי מלון וכד' שיש שותפות או מניות של גוי באותו מלון/ מסעדה וכד'- שכיוון שהכלי שייך לגוי אינו צריך טבילה.

⁷⁷⁷ בטעם הדבר: שכדי שיתחייב בטבילה צריך שיהיה שם הגוי על הכלי- ובגנב אין הדבר כן מכיוון שחושש הוא להראות את זה בפומבי, אבל במושל שאינו חושש- הרי שם הכלי עליו ולכן הכלי מתחייב בטבילה.

סעיף יב' - ידי הכלים צריכים טבילה:

שו"ע - "צריך להטביל ידי הכלי"⁷⁷⁸.

סעיף יג' - הסרת החלודה קודם הטבילה:

שו"ע - "צריך להעביר החלודה קודם הטבילה, ואם לא העביר - אם מקפיד עליו - חוצץ, ואם שיפשוף ונתן בגחלים ונשאר עדיין מעט של חלודה שלא יכול לעבור ע"י כך - הוי מיעוטו שאינו מקפיד עליו ואינו חוצץ".

סעיף יד' - טבילה ע"י קטן וכוונה בטבילה:

שו"ע - "אין מאמינים קטן על טבילת כלים"⁷⁷⁹.

רמ"א - "אבל אם טבלו לפני גדול - הוי טבילה".

סעיף טו' - טבילה ע"י גוי:

שו"ע - "אם הטביל כלים ע"י עכו"ם - עלתה"⁷⁸⁰ להם טבילה (אבל אינו נאמן על הטבילה)".

אבל העט"ז (מובא בש"ך, כד') כתב טעם אחר - שבגניבה לא נתייאשו הבעלים ולכן אינם חייבים בטבילה, אבל במושל הרי בעל הכלי התייאש ולכן יצטרך לטבול, כי כשנתייאש נחשב שיצא מרשותו. **והקשה עליו הט"ז** שלפי שיטתו משמע שאם בגנב גם התייאש יהיה צריך לטבול, ולא משמע כן כי הטעם שבגנב נפטר מטבילה זה כי אין שם הכלי עליו, ואין זה תלוי בשאלה אם נתייאש הבעלים או לא.

⁷⁷⁸ **בשם המרדכי**. אפילו ידיות מפלסטיק חייבות בטבילה משום שהן מקבלות את דין הכלי (**הגרי"ש אלישיב**).

⁷⁷⁹ **דין טבילה ע"י קטן - האם צריך כוונה בטבילה: בבית יוסף הביא בשם תרומת הדשן** - שאין לשלוח קטן להטביל כלים דכיוון דטבילת כלים דאו' - לא מהימנין לקטנים עליהו, ומ"מ להטביל קטן בפני ישראל מבוגר - שרי. ואפילו למי שפסק כר' יוחנן (**במסכת חולין לא, א'** שנחלקו בגמרא גבי אשה שדחפו אותה וטבלה מאונס אם עלתה לה טבילה או לא, יש מי שהתיר באומרו שטבילה אינה צריכה כוונה, ורק לענין קודשים מצונו שאשה צריכה לכוין בטבילה מנדתה כדי להיות מותרת בקדשים. אבל ר' יוחנן הצריך כוונה גם בשביל להתיר חולין, כגון שטובלת הנידה כדי להיות מותרת לבעלה. ולכן לשיטתו לא עלתה טבילת אשה שטבלה מאונס. כאן מוסבר שטבילת כלי ע"י קטן מועילה גם לשיטתו כיוון שהישראל הגדול מלמד אותו לכוין כשעומד לידו) בענין טבילת אשה - שצריך כוונה, מ"מ בקטן שעומד עליו ישראל יש להתיר כי הישראל שעומד מאחוריו מלמד אותו לכוון.

הט"ז (טז') כתב סיבה נוספת מדוע אפשר ללא כוונה של הקטן - שכלל לא צריך כוונה כי זו לא טבילה כמו מטומאה לטהרה של נידה, אז מנין לנו להצריך בה כוונה.

נפל כלי למים - האם עלתה טבילה:

• **ש"ך (כח')** - "ולפ"ז (שטבילת כלים אינה צריכה כוונה כי אינה מטומאה לטהרה) אם נפל כלי למים קודם הטבילה - א"צ לחזור ולהטבילו".

• **הב"ח חולק** שטבילת כלים כן צריכה כוונה ולכן לא מועילה הטבילה לכלי כשנפל למים מכיוון שלא הייתה כוונה.

⁷⁸⁰ **הרמב"ן** התיר טבילת כלים ע"י גוי, שהרי אע"פ שאין שליחות בגוי - א"צ שליחות לגבי טבילת כלים (כי זה דין בכלי שיטבילו אותו ולא מצווה על אדם להטביל).

הט"ז מקשה שמלשון השו"ע משמע שזה עולה רק בדיעבד אבל שלא יטביל ע"י גוי לכתח' וקשה שהרי **הרמב"ן** שהוא המקור לדין זה כתב דין זה לכתחילה. **הב"ח הסביר** שבאמת טבילת כלים צריכה כוונה ולכן לא יעשה ע"י גוי לכתחילה כי אין לו כוונה, ורק בדיעבד מועיל. **אבל לט"ז קשה על כך** שכן משמע באופן פשוט שאין טבילת כלים צריכה כוונה. **אלא הטעם שרק בדיעבד יטביל ע"י גוי הוא** כי כשהגוי מטביל - היהודי אינו יכול לברך, כי אין בגוי דין שליחות.

סעיף טז'- היתר נתינה לגוי והשאלה ממנו:

שו"ע- "אם שכח ולא הטביל כלי מע"ש או מעיו"ט- יתננו לעכו"ם במתנה ואח"כ ישאלנו ממנו, ומותר להשתמש בו(מרדכי)".

רמ"א- "וכן יעשה אפילו בחול במקום שאין לו מקוה⁷⁸¹, ואם עבר והשתמש בכלי בלא טבילה- לא נאסר מה שהשתמש בו ויטבלנו עוד".

סימן קכא'- דיני כלים האסורים⁷⁸²:

סעיף א'- הכשר כלים ששימושם בקר:

שו"ע- "הלוקח כלים ישנים מן העכו"ם- כדרך שנשתמש בהם העכו"ם כך הוא הכשרן. לפיכך, הלוקח כלי תשיש ישנים שנשתמש בהם בצונן, כגון כוסות, וצלוחיות וכיו"ב- מדיחן וצריך לשפשפן היטב במים בשעת הדחה כדי להסיר ולמרק האיסור שעל גביהן⁷⁸³ ואח"כ שוטפן במים ומטבילן, והם מותרים".

רמ"א- " יש מקומות שנהגו היתר לשום יין בכלים שנסריהם מדובקים בחלב, משום שטבע היין לברוח מן החלב, והחלב נקרש ועומד בעצמו ואינו נוגע כלל ביין".

סעיף ב'- הכשר כלים ששימושם בחם:

שו"ע- "לקח מהם כלים שנשתמש בהם בחמין- בין שהם של מתכת או של עץ או של אבן⁷⁸⁴- מגעילן ואח"כ מטבילן, אם הם של מתכת, והם מותרים. ואם הטבילן ואח"כ הגעילן- מותרים(ר"י), וי"א שצריך לחזור ולהטבילן⁷⁸⁵(רשב"א)".

⁷⁸¹ פת"ש(טו')- יש חוככים בהיתר זה- דהוי הערמה ואסור. ה"ט(ז"ח') חלק על ההיתר הגורף בקולא זו וכתב- שאחר השבת או כשיגיע למקום עם מקוה- יטבול את הכלי דהוי כלקוח ביד ישראל שלא עדיף ממשכן העכו"ם ביד ישראל ודעתו לשוקעו שראינו לעיל בסעיף ט' שלכ"ע צריך טבילה.

⁷⁸² מקור דין הגעלת כלים הוא בפרשת מדין שהוזכרה לעיל בריש סימן קכ'. ובגמ' ע"ז עה':-

מתני'- "הלוקח כלי תשיש מן העובדי כוכבים, את שדרכו להטביל - יטביל, להגעיל - יגעיל, ללבן באור - ילבן באור. השפוד והאסכלא - מלבן באור. הסכין - שפה והיא טהורה".

גמ'- "ת"ר: הלוקח כלי תשיש מן העובדי כוכבים, דברים שלא נשתמש בהן - מטבילן והן טהורין; דברים שנשתמש בהן ע"י צונן, כגון כוסות וקתניות וצלוחיות - מדיחן ומטבילן והם טהורין; דברים שנשתמש בהן ע"י חמין, כגון היורות הקומקמוסון ומחמי חמין - מגעילן ומטבילן והן טהורין; דברים שנשתמש בהן ע"י האור, כגון השפודין והאסכלאות - מלבנן ומטבילן והן טהורין".

⁷⁸³ כתב בבית יוסף בשם הרמב"ד שכלים שתשישם קר - "צריך לשפשפן היטב במים בידו בשעת הדחה ושלא יעביר המים עליו בנחת, דא"כ למה הוצרכו לטבילה והדחה- תסגי ליה בטבילה לחודה...".

⁷⁸⁴ סוגי כלים ודרך הכשרם:

- **כלי אבן- בתשובה לרב האי גאון כתב- דכלי אבנים דינן ככלי חרס** ולא שרו בהגעלה, **אבל רב אלפס** נתן להם דין כלי שטף וכן עיקר.
  - **כלי חרס-** שסתם ככה אין להם הכשר, שנאמר (ויקרא, ו', כא') "וכלי חרש אשר תבושל בו- ישבר". אא"כ ממלא אותו כולו בגחלים או לרא"ש- שמחזירו לכבשן שבו הוא יוצר. **העיטור כותב:** "אי לא מסתפינא מרבנותא אמינא שאפי' כלי חרס כקדירה בת יומא(יועיל לה הכשר) כיוון דאיסורה מדרבנן(שהרי אינה בת יומה)- מגעילה שלוש פעמים במים ודיו... " **(בב"י כאן מבאר שמקורו הוא מהירושלמי מסכת תרומות, פ"א, ה"ד-** "תני רבי חלפתא בן שאול- קדירה שבישל בה תרומה- מגעילה ג' פעמים בחמין ודיו...". **הרשב"א** חילק שכל ההיתר בכלי חרס להגעילו ג"פ היינו דווקא כשבלע איסור דרבנן שאין לו עיקר מן התורה. **הב"י בעצמו הסתפק בדבר(האם גם באיסור דרבנן שיש לו עיקר מן התורה כמו קדירה שאינה בת יומה יועיל היתר הגעלה ג"פ בחרס או לא)** שהרי במנחות כא, א'- מבואר שדם שנמלח אינו אסור אלא מדרבנן ובכל זאת מסופר בחולין ק"א:- "פינכא דאימלח בה בישרא בי רבי אמי ותברה"- "ואמאי(שואל הב"י) ליעבד בה הגעלה?" אלא שאולי מכיוון שבאמת א"א להתיר הגעלה ג"פ בכלי חרס שנבלע בו איסור דרבנן כדם מלוח, כי יש לו עיקר מן התורה, או שסתם לא רצה לחכות להגעילה ג"פ דילמא משהה לה ופשע בינתיים). אבל בהמשך דבריו מסתייג- "אפשר דלא התירו אלא באיסור של דבריהם שאין לו עיקר מן התורה כמו בישולי עכו"ם וכד' (וכפי שפסק המחבר סו"ס ק"ג שמועילה לכלי חרס הגעלה ג"פ אם בושל בו בישולי עכו"ם)".
  - **כלי פורצל"ן-** נחלקו דורות רבים, יש המדמים לזכוכית ויש המדמים לחרס, ועיין **שו"ת יביע אומר, ח"א, יו"ד, סימן ו', אות כב'.**
  - **כלי פלסטיק-** י"א שאפשר להכשירם וכבולעו כך פלוטו- עיין: **צ"א- ח"ז, סי' ו'; חלקת יעקב ח"ב סימן קסג'; מנחת יצחק ח"ג סי' סז;** וי"א שא"א להגעילם, כלשון **האג"מ, ח"ב או"ח סימן צב'-** "אין להגעיל כלים העשויים מתערובת חומרים כימיים שלא נזכרו בדברי הקדמונים".
  - **כלים שמשמשים בהם ע"י האור-** צריך ללבן היטב עד שיהיו ניצוצות ניתזין ממנו, ואין צריך לשופם בתחילה, "כי כוח האש יעביר הכל". **בגמרא ע"ז, דף ע"ז, א'-** "עד כמה מלבן- עד שתשיר קליפתן", **ובירושלמי-** "הליבון צריך שיהיו הניצוצות מנתזין ממנו". **והר"ר אביגדור** התיר ליבון קל- היינו שמניח קש מצד אחד והוא נשרף, ולא הצריך שתשיר קליפתו כי- "אם היה צריך ללבנה עד שיהיו ניתזין ניצוצות ממנה- הייתה לגמרי מתקלקלת". **והמרדכי חילק-** שכלים הבלועים היתר מספיק ליבון קל וכלים הבלועים איסור צריכים ליבון חמור.
- הגעלת שני כלים יחד:** **הב"י מביא דיון בשם שו"ת הרשב"א-** שאין מגעילין שני כלים ביחד כשאין כנגד שניהם יחד 60, אבל גבי כלים שמגעילים בזה אחר זה, האם צריך שיהיה במים כנגד כל הכלים שמגעיל או לא- כותב הרשב"א **שבשאלה זו נחלקו גדולי הדורות. עיין ש"ך(כ) בסוף הסימן שמביא באריכות דיון זה.** האו"ה נטה להתיר אפילו אין במים פי 60 כנגד כל הכלים שמגעיל בהם, והביא לכך מספר ראיות. אבל הש"ך דחה ראיותיו וכתב שצריך שיהיו המים פי 60 מכל הכלים שמגעיל שם מכיוון שהאיסור חוזר וניעור, וכן פסק לחומרא בשו"ת הרשב"א.
- ⁷⁸⁵ **מה קודם הגעלה או הטבילה:**
- **רשב"א-** דווקא מגעילין ואח"כ מטבילין, אבל אם הטבילין תחילה הוי טובל ושרץ בידו(כי טובל כשהכלי עוד עם האיסור עליו).
  - **ר"י-** יכול להטבילין תחילה, ואם לא ירצה להשתמש בו אלא צונן- יכול להטבילו ולהשתמש בו לצונן וכשירצה להשתמש בו בחמין- יגעילו ויספיק לו טבילה שהטבילו כבר.
- ש"ך(ד)- בשם העט"ז:** אמנם לרשב"א לא מועילה טבילה קודם הגעלה, אבל אם התכוון להשתמש בו רק לקר (והרי לא צריך הגעלה ולכן לעניין קר זה מועיל לרשב"א מה שהטביל) והטבילו, ואז נמלך בדעתו ורוצה להשתמש בו גם לחם- **כאן גם הרשב"א מודה שאינו צריך להטבילו פעם נוספת קודם שמגעילו.** ואע"פ שבד"כ לא מועילה לשיטתו טבילה שקודם הגעלה- כאן מדובר שהוא טבל להיתר ולא חשיב טובל ושרץ בידו כי באמת כוונתו הייתה לשימוש רק בקר ולכן הטבילה כשרה ותועיל גם אם ישנה דעתו ויגעיל כדי להשתמש בחם. **וגם לצד השני-** היכא שמתכווין להשתמש בו גם שימוש חם- לא תועיל לרשב"א מה שהטביל אותו ונשתמש בו לקר, שאע"פ שלקר אינו צריך להגעיל, מ"מ כיוון שכונתו לחם- לא עלתה לו הטבילה אפילו לשימוש קר.
- בפת"ש(ד) מביא את ה"תפילה למשה"** שחולק על העט"ז ושלא מועילה טבילה כזו לרשב"א קודם הגעלה, אף אם כוונתו הראשונית הייתה לשימוש רק בקר.
- הלכה למעשה- האם מועילה טבילה קודם הגעלה:**
- ש"ך(ה)-** חושש לשיטת הרשב"א וכותב "נראה דיש לחזור ולהטבילין ללא ברכה".
- בפת"ש(ג) כותב בשם הדגמ"ר-** שבכלים שאינם בני יומם **לכ"ע** מועילה טבילה קודם הגעלה כי הטעם שבהם פגום וממילא לא חשיב טובל ושרץ בידו.

רמ"א - "דין כלי עצם עיין בהלכות פסח סי' תנ"א. אין להגעיל שום כלי כל זמן שהוא בן יומו⁷⁸⁶ (טור). ואין להשתמש במי הגעלה⁷⁸⁷ (ארוך). כל מקום שצריך הגעלה לא מהני אם קלפו לכלי בכלי אומנות (ת"ה סי' ק"ל ובמרדכי והגהת ש"ד). ועיין לעיל סימן ק"ח דין מרדה של איסור".

סעיף ג' - פרטי דיני הגעלה וליבון:

שו"ע - "דיני הגעלה וליבון הלא הם כתובים בהלכות פסח⁷⁸⁸ (סימן תנ"א, תנ"ב).

סעיף ד' - מחבת שבלעה איסור:

שו"ע - "מחבת שמטגנים בה, אע"פ שלענין חמץ בפסח די לה בהגעלה, לענין שאר איסורים - צריכה ליבון⁷⁸⁹".

ושם סעיף ה' כותב בשם ה"יריעות אוהל" שהלכה כרשב"ם וצריך לחזור ולטבול ברכה.

⁷⁸⁶ **כתב בטור** שהגעלה מועילה דווקא בכלי שאינו בן יומו או שהמים שמגעילים בהם יהיו יותר מפי 60 ממנו כדי שיתבטל האיסור במים ולא ייצא ויחזור ויבלע. בשעת הצורך, כשלא ניתן להמתין 24 שעות - ניתן להוסיף למי ההגעלה חומר פוגם, כגון אקונומיקה - וזה פוגם בטעם האיסור שבמים. אבל הוספה זו אינה רצויה לכתחילה כיוון שלכתח' צריך להגעיל במים ולא בשאר משקים.

נחלקו ר"ת - ר"י מאי חשיב "בן יומו" (מסכת ע"ז דף ע"א):

- **רש"י, ר"ת מיקלים** - שכל שעבר עליו לילה שלם ללא בישול, אפילו בישלו בו אתמול לפנות ערב. ברגע שהגיע הבוקר למחרת אינו בן יומו.
- **ר"י מחמיר** - שבן יומו פירושו מעת לעת היינו - 24 שעות מהשימוש האחרון, וכן עיקר.

הט"ז(ב) מקשה מדוע הביא הרמ"א רק שיגעיל כשהכלי לא בן יומו ולא הביא שמותר אפילו באותו יום אם יש פי 60 מול הכלי שמגעיל, **לענ"ד נראה** שהרמ"א חשש למה שהביא בשו"ת הרשב"א שצריך שיהיה פי 60 מכל הכלים שמגעיל וזה קשה לכן יש לסמוך רק על ההיתר שאינו בן יומו.

היתר הגעלת כלי בן יומו שבלע היתר: בהמשך **כותב הט"ז** - שיש להקל להגעיל אפילו כלי בן יומו אם היתרא בלע - כמו שבאשיר"י התיר

להגעיל כלים בני יומם בער"פ - כי הוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא. היינו כלי האיסור פולט את החמץ למים והמים מעבירים אותו לכלי הגדול שבו הוא מוגעל = נ"ט בר נ"ט, והחמץ באותו זמן הוא היתרא ולכן יש להקל אפילו הוא בן יומו.

⁷⁸⁷ **חיוב שטיפה לאחר ההגעלה:** כתבו **הרא"ש, רמב"ם, הגאונים והאחרונים** שיש חובה לשטוף את הכלי אחר הגעלתו.

בטעם הדבר כתב רש"י שהטעם הוא כדי שהכלי לא יחזור ויבלע את האיסור שיצא ממנו. **אולם הרא"ש דחה** טעם זה כיוון שזה לא מועיל מה שמכניסו למים קרים כי עד שמוציאו מהמים החמים ומעביר לקרים כבר יבלע האיסור. **הב"ח(ז) כתב** שצריך לשטוף את הכלי כדי להעביר ממנו את הלחלוחית מים שבו כי הם עצמם אסורים.

⁷⁸⁸ **נושאים הקשורים להגעלה שהובאו בטור:** כבולעו כך פולטו, שיכול להכניס רק חלק מהכלי ואז את החלק השני. הגעלת כלי גדול ע"י בניית שפה למעלה או ע"י גלישת המים. מחל' ראשונים האם עירוי כ"ר נחשב ככ"ר לענין הגעלה - שאם מערה מכ"ר אולי יועיל למה שנבלע בו איסור בכ"ר. כלים שנשתמש בהם בדברים חריפים צריכים הגעלה אפילו אם שימושם היה רק בקר.

⁷⁸⁹ **מדוע בפסח הקלו יותר משאר איסורים(ש"ר, ח):**

- **עט"ז** - לענין פסח הקלו כיוון שהיתרא בלע ולכן מספיקה הגעלה, אבל בשאר איסורין בלע איסור ולכן צריך ליבון.
- **שו"ת מנחם עזריה** - לענין פסח מספיקה הגעלה מכיוון שבד"כ מבשל חמץ עם מים והם מהווים אמצעי בין הכלי לחמץ ולא נחשב שמלבן את החמץ. אבל בשאר איסורין בד"כ מבשלים עם מעט שמן והאש צורבת אותם וצריך ליבון.

הנפק"מ ביניהם(באה"ט, ג') - שלפי העט"ז גם בשר שנבלע במחבת חלבי יספיק לו הגעלה כיוון שהיתרא בלע, אבל לפי הרמ"ע - גם חלב שנבלע חייב ליבון כיוון שנבלע ללא אמצעי.

בפת"ש(ז) הקשה בשם הגרעק"א שהרי זה דין ברור מהגמ' **במסכת ע"ז, דף ע"ו** שכל בליעה של היתר מספיק לה הגעלה (היינו נ"ט בר נ"ט דהיתרא), א"כ גם בשר שנבלע במחבת חלבי פשוט שמועילה לו הגעלה משום שבלע היתר. אז מה כתב בשו"ת מנחם עזריה טעם אחר ולא

סעיף ה'- הכשר כלים לשימוש חלקי:

שו"ע- "אם הגעיל כלי הצריך ליבון- אסור להשתמש בו בחמין אפילו שלא ע"י האש"⁷⁹⁰.

רמ"א- "אבל מותר להשתמש בו צונן אפילו לכתחילה ע"י הדחה ושיפשוף היטב, וכש"כ (שמותר) בכלי הצריך הגעלה. ודווקא בדרך עראי כגון שהוא בבית עכו"ם או בדיעבד⁷⁹¹, אבל אם רוצה להשתמש בו בקבע- יש מחמירים ואומרים דאפי' להשתמש בו צונן צריך הגעלה או ליבון- גזירה שמא ישתמש בו חמין(מרדכי), והכי נוהגין. ואפילו כלים שתשימשן בצונן- אם יש לחוש שחיממו בו יין, כגון כלי כסף- נוהגין להגעיל ואין לשנות (ראבי"ה). וכלי חרס שנשתמשו בו בצונן דא"א בהגעלה- מקרי דיעבד וסגי ליה במריקה ושטיפה היטב, ומותר ליתן בו אח"כ אפילו דברים חריפים כחומץ⁷⁹² וכיו"ב, וכש"כ דברים קשים כתבלין וכיו"ב".

סעיף ו'- הכשר כלי שנשתמש במקצתו:

שו"ע- "כלי מתכות, אע"פ שי"א שאם נשתמש בו איסור במקצתו- נאסר כולו משום דחם מקצתו חם כולו, אבל לענין הכשר- לא עלה לו הכשר עד שיכשיר כולו, בין לענין הגעלה, בין לענין ליבון"⁷⁹³.

משום שהיתרא בלע כפשת גמ' ונראה שסבור שחמץ לא חשיב היתר כי שם חמץ עליו כבר עכשיו ולכן א"א להקל במחבת שבלעה חמץ משום שהיתרא בלע אלא מטעם אחר שאותו כתב.

⁷⁹⁰ **בטור כתב הטעם** - שכל שתשימשו ע"י האש אינו פולט הכל בהגעלה ראשונה, וכל זמן שישתמשו בו ע"י חמין- פולט מעט מעט. **דין זה כתבו הרשב"א וגם הר"ן הסכים לשיטתו.** ואולם הביא הר"ן **שיטה המתירה שימוש בחמין אם הגעיל את הכלי כי האיסור שהיה יצא כבר בהגעלה הראשונה**, אבל אין הלכה כמותו.

⁷⁹¹ כגון שקנה כלי זה ואין לו אחר ורוצה להשתמש בו (ש"ך, יא').

⁷⁹² **מחל" בהבנת היתר הרמ"א ליתן בתוך כלי ששטף והדיח אותו גם דברים חריפים:**

- **ט"ז(ו)-** הבינו כפשוטו, ומקורו הוא מהרשב"א שהוא בסעיף ז' להלכה- שנעיצה בסכין מועילה אפילו לשימוש קר בדברים חריפים, לכן גם כאן- הדחה ושטיפה מועילה לשימוש בדבר קר וגם לדברים חריפים.
- **ש"ך(י')-** חולק שלא יתכן להתיר שימוש בחומץ(חריף) בכלי שרק הדיחו אותו, שהרי החומץ סופח לתוכו מהאיסור יותר ממה שהועילה ההדחה להוריד, שהרי זה כלי שהאיסור נבלע בו בחום, אז ההדחה מועילה לסתם שימוש בו בקר אבל לא בדברים חריפים שיוציאו ממנו את האיסור. ולא דמי למה שהתיר הרשב"א בסכין שנעצה בקרקע שיוכל להשתמש בה בקר גם בדברים חריפים, כי נעיצה מועילה יותר, אבל שטיפה והדחה של כלי לא תועיל להתיר בו שימוש של צונן חריף כחומץ. **ולכן מעמיד הש"ך שכל מה שהתיר כאן הרמ"א שימוש בחומץ היינו בכלי שכל השימוש בו באיסור היה בקר, ולכן השטיפה תועיל, אבל אם השימוש בו היה בחם אין ליתן בו חומץ, שלא כט"ז.**

⁷⁹³ **דין הגעלת מקצת הכלי:**

הגמ' בדבחים צו' אומרת שכלי שבישל במקצתו חטאת טעון מריקה ושטיפה בכל הכלי משא"כ כשבישל תרומה.

נחלקו הראשונים בהבנת הגמ':

- **הטור הבין** שחולין זה כתרומה ולכן כשם שתרומה לא עובר האיסור לכל- כך גם שאר דברים אסורים אין האיסור מתפשט.
- **הרשב"א הבין** שאמנם בתרומה הקלו שאין האיסור מתפשט לכל הכלי אבל לענין איסורין כמו נבלה אין לדמות לתרומה ולהקל אלא צריך הכשר לכולו.

ומתוך כך הגיעו למחל" בדין הגעלת מקצת הכלי:

רמ"א - "ודווקא אם נשתמש בכולו, אבל אם ידוע שלא נשתמש רק בקצתו- כבולעו כך פולטו"⁷⁹⁴.

סעיף ז' - הכשר סכינים:

שו"ע - "סכין ישן, בין גדול, בין קטן הניקח מן העכו"ם- אם בא להשתמש בצונן- אם אין בה גומות- נועצה עשר פעמים בקרקע קשה"⁷⁹⁶, וצריך שכל נעיצה ונעיצה תהיה בקרקע קשה לפיכך לא ינעוץ במקום שנעץ

• **הרשב"א, רא"ש** - כל כלי מתכת שחם מקצתו-חם כולו. דהיינו אם נשתמש בו באיסור רק על מקצתו- נאסר כולו. וכל זה רק לענין איסור, אבל לענין הכשר- אין אומרים שברגע שיכשיר מקצתו- כולו יהיה כשר אלא צריך להכשיר את כולו ממש, בין לענין הגעלה, בין לענין ליבון. ראייתם היא **מפסחים ל'**: גבי סכיני דפסחא שאמרה שם הגמ' שמגעילים אותם ואת כתם, ואף על פי שלא נשתמש בכולו- הכל צריך הכשר.

• **הטור והר"ן חולקים** - "ונראה לי דווקא נשתמש בכולו, אבל אם ידוע שלא נשתמש אלא במקצתו- נכשיר נמי מקצתו, דכבולעו כך פולטו". היינו שרק החלק שנגע בו האיסור נאסר וממילא צריך להכשיר רק את החלק הזה. **בדרכי משה(טז) כותב בשם תרומת הדשן** - שאין הלכה כרשב"א אלא כר"ן וכתור, וכן משמע **מהארון**, היינו שהאיסור לא נתפשט לכל, כי הארון כתב שלכתחילה יגעיל את הכלי עם הידית אבל טעמו הוא מכיוון שכל השנה נוגעים בכת של הכלי עם היד שהיא מלוכלכת, ולא בגלל שהאיסור נתפשט בכולו. ולכן גם התיר בדיעבד גם ללא שמכשיר את היד הכלי.

קצת קשה שהטור חולק על אביו הרא"ש (כפי שהקשה בהגהות והערות על הב"י). **הש"ך(יז)** מבאר באריכות שהטור והרא"ש לא חולקים: מה שהרא"ש הצריך ליבון לכל הסכין(שממנו למדו שהרא"ש אומר שחם מקצתו חם כולו) זה דווקא לענין ליבון. כי הליבון עושה פעולה של כילוי רק למה שהוא נוגע בו אז כשנבלע האיסור וקצת נתפשט בסכין- א"א להוציאו אלא ע"י שיכלה את כולו. אבל הטור דיבר לגבי הגעלה, ולענין זה מספיק להגעיל רק כנגד מקום האיסור, כי גם אם נגיד שהאיסור התפשט מעבר למקום האיסור- מ"מ כמו שנכנס- כך ייצא ואם מגעיל כנגד מקום האיסור הרי זה מוציא גם את כל האיסור שנתפשט. יוצא שגם הרא"ש יסכים לטור בהגעלה וגם הטור יסכים לרא"ש בליבון ואין להקשות משיטת הרא"ש בליבון על שיטת הטור בהגעלה שחולקים זה על זה כי לא דמי ליבון להגעלה.

הבנה נוספת ב"חם מקצתו חם כולו": בהמשך מבאר שם הש"ך שכל הדיון הוא לשיטת הרשב"א שמבאר חם מקצתו חם כולו כמו שאנחנו הסברנו- שהאיסור מתפשט לכל הכלי. **אבל לשיטת הרא"ש** שמסביר ש"חם מקצתו חם כולו" פירושו שאם יש איסור קר על מקום מסוים והכלי חם במקום אחר נחשב שהכלי כולו חם ושנבלע האיסור במקומו בחום ולכן צריך הגעלה, אבל מ"מ רק במקום הבליעה יש איסור ובשאר הכלי אפשר לבשל כי לא לענין התפשטות האיסור אנו אומרים חם מקצתו חם כולו אלא לענין התפשטות החום. א"כ לשיטה זו(שהש"ך פוסק כמותה) כלל לא נתפשט האיסור אז אין צורך בהגעלה של הכל כי האיסור נבלע רק במקומו.

סיכום: ראינו עד כה ג' שיטות ב"חם מקצתו חם כולו"-

1. **טור, ר"ן, רמ"א** - לא אומרים חם מקצתו חם כולו(אלא בקדשים אבל בחולין לא) אלא האיסור נבלע רק כנגד מקום בישולו.
2. **רשב"א, רא"ש** - חם מקצתו- חם כולו- אמרינן(גם בקודשים וגם בחולין) לחומרא ולא לקולא, לכן האיסור מתפשט לכל הכלי, אבל א"א להכשירו ע"י כשרת מקצתו.
3. **רא"ם, וכ"פ הש"ך** - חם מקצתו חם כולו" אמרינן אלא שפירושו הוא שהחום מתפשט וגורם לאיסור להבלע ע"י חום אפילו שבמקום האיסור קר, כי קצה הסיר חם- חשיב שכולו חם, אבל מ"מ האיסור נבלע רק במקום עליו הוא נמצא.

⁷⁹⁴ **הלכה למעשה: ש"ך(יח)** - באמת סגי כרמ"א בהכשר מקצתו. היינו בדיעבד, אבל לכתח' צריך הכשר כולו. אבל במקום שהיתרא בלע גם הרשב"א מודה שסגי ליה בהכשר מקצתו(ש"ך, טז).

⁷⁹⁵ מפשט הלכה משמע שהשו"ע פסק כרשב"א ורא"ש- שהאיסור מתפשט לכולו. ואילו הרמ"א חולק ופוסק לקולא כר"ן וכתור וכפי שכתב בדרכי משה- שאין האיסור מתפשט לכולו.

אלא שהקשו על הרמ"א (ש"ך וט"ז)- שמלשוננו משמע שמסכים לדברי השו"ע, והרי הוא חולק, אז היה לו לכתוב בלשון מחלוקת- "וי"א ש...". שהרי לפי שהשו"ע האיסור מתפשט לכל והכל צריך הכשר ולפי הרמ"א רק מקום הבליעה של האיסור צריך הכשר. **הש"ך(טז) תירץ** שכיוון שניתן להבין שהשו"ע לא חולק על הרמ"א אלא מסכים שצריך להכשיר רק כנגד מקום הבליעה, וכל מה שחידש השו"ע שקצת הכשר לא מועיל להכלל פירושו שאי אפשר להכשיר חלק ממקום בליעת האיסור וכך יהיה כל מקום הבליעה מוכשר, אלא צריך הכשר לכל מקום הבליעה, אבל שאר הכלי שלא בלע מהאיסור- אינו צריך כלל הגעלה. כך ניתן אולי להסביר את השו"ע ולא יחלוק על הרמ"א ולכן לא כתב הרמ"א לשון שחולק.

נעיצה אחת. ואפילו לחתוך בו דבר חריף כמו צונן סגי בהכי⁷⁹⁷ (רמ"א- ולהשתמש בקביעות לא גרע משאר כלי שנוהגין להגעיל אפילו לצונן⁷⁹⁸). ואם יש בה גומות או שרוצה לחתוך בה חמין או לשחוט בה- מלבנה⁷⁹⁹ או משחיזה⁸⁰⁰ במשחזת של נפחים היטב על פני כולה".

⁷⁹⁶ מקור הדין לגבי נעיצת ושיפת סכין הוא **במשנה ע"ז, דף עה:-** "הסכין שפה והיא טהורה", **ובגמ' שם-** "אמר רב עוקבא בר חמא- ונעצה בקרקע עשר פעמים. אמר רב הונא בריה דרב יהושע- וקרקע שאינה עבודה (=קשה)... אמר רב כהנא בסכין יפה שאין בה גומות... אמר רב הונא בריה דרב יהושע- ולאכול בה צנון".

⁷⁹⁷ לענין מה שכתב הרשב"א שניעצה מועילה גם לשימוש בחריף- ראייתו מהמקרה בסוף מסכת ע"ז על שבור מלכא שנעץ עשר פעמים בקרקע לפני שהגיש אתרוג לרב יהודה- והרי אתרוג הוא חריף. סימן שגם לשימוש קר בחריף מספיקה נעיצה. **אבל בפת"ש(ט') כותב בשם ה"בכור שור" שתוס' חלוקים על הרשב"א ומה שמותר ע"י נעיצה זה רק אתרוג כאותו מקרה של שבור מלכא אבל לא כל חריף. פסיקה זו של השו"ע היא חידוש גדול, מכיוון שלפיכך יוצא שניעצה בקרקע מועילה לשימוש בסכין לדברים קרים אפילו חריפים ואפילו היה בלוע בסכין איסור!** על פי זה יוצא- שאם נאמר ששטיפה ע"י שפשוף היטב בסקוצ' וסבון דומה לנעיצה בקרקע- הרי שמותר להשתמש בכל סכין שהיא לחיתוך של דבר חריף- כל ששטפה טוב עם סקוצ' וסבון כי זה נחשב לנועצה בקרקע שהתיר בשו"ע שימוש בסכין זו אפילו לחריף כדלעיל סעיף ה' בסימן זה.

⁷⁹⁹ דין זה שניעצה מועילה רק לשימוש קר ולא לחם כבר ראינו לעיל בסעיף ה'- **מהגמ' בפסחים ל:-** שסכיני פסח צריכים הגעלה גם הם וגם קתם.

מהלך הדיון בראשונים כיצד להכשיר סכין אסורה: רש"י שם בפסחים כתב שהגעלה מספיקה בכדי להכשיר הסכין. **אבל תוס' שם ד"ה "ואמר" כתבו שקשה מהגמרא בחולין ח:-** "קאמר גבי סכין של גויים מלבנה באור, וכן בתוספתא תניא- הסכינים והשיפודים והאסכלא מלבן באור", **משמע שסכין צריכה ליבון באור ולא כרש"י שכתב שצריכה הגעלה בלבד. לכן מחלק תוס' ואומר- שבאמת סכין שבלעה איסור צריכה ליבון ולא מספיקה הגעלה, אבל סכין שבלעה היתר כמו הסוגיה על סכיני פסח- מועילה אפילו הגעלה בלבד. ר"ת מחלק חילוק אחר- כל מה שאומרים שסכין צריכה ליבון זה דווקא בסכין גדולה, אבל קטנה אינה צריכה ליבון אפילו איסורא בלע. וסברתו- כיוון "שדרך לצלות בה בשר(וממילא נוגע בה על האש וכך נצרב בה האיסור), אבל סכינים קטנות שאין דרך לצלות בהם בשר- ודאי סגי להו בהגעלה".**

ריב"א חולק על ר"ת שכל סכין שבלעה איסור צריכה ליבון ואין לחלק בין גדולה לקטנה, "לפי שפעמים דרך להפוך בהם בשר ע"ג גחלים". **אבל ר"ת לא מקבל סברא זו** כיוון- "דזה אינו קרוי תשמישו ע"י האור כיוון דאין תשמישין קבוע ע"י האור".

ר"ת מביא ראיה לשיטתו מהירושלמי שם רואים שסכין גדולה צריכה ליבון. אבל דחו את ראייתו ע"י העמדה ששם מה שצריך ליבון זה לא כי משתמשים בסכין לשימוש חם אלא אפילו לשימוש קר וצריך ליבון מכיוון שיש לסכין גומות. **בסכין עם גומות לא מועילה כלל נעיצה ואפי' הגעלה אלא ליבון בלבד גם לשימוש קר.**

הרא"ש גם הוא דוחה ראייתו של ר"ת ואף הקשה על שיטתו- שמה יש לחלק בין סכין קטן לגדול- הרי אפי' אם רוב השימוש בסכין קטנה אינו ע"י האש, סו"ס כשמשמש אפילו מעט נבלע איסור וגם היא תצטרך ליבון. **לכן קובע הרא"ש- שילבן קצה הסכין הקטנה שרק בה נגע באש, ואע"פ- ש"חם מקצתו- חם כולו"-** מ"מ כיוון שהישראל ישתמש בה רק לחם ולא לאש מספיק בהכי. ועיין לעיל סעיף ה', הארכנו בביאור שיטתו של הרא"ש שסבור כרשב"א לענין "חם מקצתו- חם כולו".

הב"י מסיים דבריו עם לשונו הזהב של הרשב"א ב"תורת הבית", המסכמת את כל השיטות: "סכין שבא לחתוך בה רותח- יש מגדולי המורים שהורו שצריכה ליבון] זו שיטת ריב"ם בתוס' שמצריך ליבון בין בגדולה בין בקטנה, שהרי פעמים שהגוי משתמש בסכין להפוך על גבי האש. וכן מהרא"ש שדחה את ר"ת משמע כן שהרי הצריך ללבן את חוד הסכין, אפי' קטנה. וכן סוברים הראב"ד והרמב"ם שדווקא בסכיני פסח מספיקה הגעלה כי היתרא בלע, אבל בשאר סכינים צריך ליבון- "שפעמים שצולין בהם" ויש מי שאומרים שהסכינים הגדולים צריכים ליבון שפעמים שצולין בהם ע"ג האש, אבל הקטנים מגעילן ודו] [שיטת ר"ת בתוס'] במה דברים אמורים בסכינים של גויים, אבל בסכין שמכשירים בפסח- מגעילן ודו, ואפילו הגדולים שבהם] שהרי גם ר"ת, ריב"ם וכל הדעות שהבאנו מבוססות על תירוץ תוס' בהבדל בין הסוגיה בפסחים ל: גבי סכיני פסח שמספיקה שם הגעלה לסוגיה בחולין ח: שהצריכה ליבון בסכינים- שכאן היתרא בלע וכאן איסורא בלע, ויש מי שהורה להקל בכולם להגעילן בכ"ר ודו] [רש"י ורי"ף- שאין לחלק בין היתרא בלע לאיסורא בלע ותמיד מועילה הגעלה- "כי אנו בתר רוב תשמישה אזלינן"]

וכן נוהגין"

סיכום שיטות הראשונים בהכשר סכין לשימוש בחם:

- **ריב"ם, רא"ש, ראב"ד, רמב"ם-** כל סכין שרוצה להשתמש בה לחם- צריכה ליבון, שפעמים שצולין בהם. אבל בהיתרא בלע(חמץ וכד') מספיקה הגעלה. וכ"פ בשו"ע.

רמ"א - "וי"א דהשחזה לא מהני רק לחתוך בה צונן, אבל לא לעניין חמין⁸⁰¹ (כרוה"פ וכרשב"א, כפי שכתב בדרכי משה), והכי נהוג לכתח' ואם לא יוכל ללבן הסכין היטב משום הקתא- ילבנו ויגעילנו אח"כ. ומיהו אם ליבנו ולא הגעילו- אפי' יש בו גומות, או אם הגעילו ולא ליבנו ואין בו גומות וחתך בו מאכל חם – לא נאסר אפילו הסכין בו יומו⁸⁰².

ואם השחזו במשחזת היטב בכל מקום, והגעילו אח"כ- מהני אפי' לכתח' כמו ליבון, אם יוכל לנקות הגומות שבו⁸⁰³.

- **ר"ת** - סכין גדולה צריכה ליבון, סכין קטנה מספיק להגעילה, שסכין קטנה אין דרך לצלות בה. אבל בהיתרא בלע מספיקה הגעלה.
- **רש"י**, **רי"ף** - תמיד מועילה הגעלה של סכין בכ"ר, שאזלינן אחר רוב שימוש.

800 הראשונים נחלקו האם בכדי להכשיר סכין צריך שיפה וגם נעיצה או אחד מהם:

- **רש"י** - צריך גם שיפה של הסכין וגם נעיצה בקרקע.
- **שאר הפוסקים** - חולקים עליו שצריך או נעיצה או שיפה, וסברתם - שלא יתכן שהמשנה תביא דין סכין ולא תכתוב את כל הפרטים הנצרכים להכשר, שהרי המשנה כתבה רק "שפה" - משמע שמספיק. ("שיפה" פירושה ליטוש הסכין באבן או בריחיים וכד').

עוד נחלקו הראשונים - למה מועילה השיפה של הסכין:

- **רוה"פ וביניהם הרשב"א סוברים** שהשחזה כזו מועילה רק לשימוש קר.
  - **אבל הרמב"ם סובר** ששיפה מועילה לשימוש גם בחם. הוא לומד זאת מהמשנה שכתבה שהסכין שפה והיא טהורה - משמע לגמרי, לכל שימוש, גם לחם. הרמב"ם הביא ראיה מהירושלמי לשיטתו, **הבי"י פסק להלכה כרמב"ם שהשחזה מועילה לכל גם לחם וכ"פ בשו"ע**.
- בדרכי משה(יח') כתב** - שיש לחוש למחמירים שסוברים שלא מועילה שיפה לחם, **וכ"פ ברמ"א**.
- ⁸⁰¹ **ש"ך(כ')** - אע"פ שהרמ"א כתב להחמיר שלא תועיל השחזה לחמין, מ"מ אם עשה כן והשתמש לחמין - זה בסדר ומותר, כיוון שיש את הרמב"ם וסיעתו וכפי שפסק בשו"ע.

⁸⁰² מכיוון שבדיעבד אנו מקילים לסמוך על השיטה המתירה(רש"י) להכשיר סכין רק ע"י הגעלה כי רוב שימוש אינו באש.

⁸⁰³ **הכשרת סכין - הלכה למעשה:** סכין איננה חמורה משאר כלים אלא לעניין הבליעה שלה בקר קשה והשימוש שלה בקר.

דהיינו - אם בלעה הסכין בחיתוך של דבר קר קשה(אבל לא דבר רך כגבינה רכה - כי בכזו אין הסכין בולעת ע"י הדוחקא ומספיקה הדחה, **ועיין על כך בש"ך(לא') על סעיף ז' בסימן צ"ד**) כגון גבינה קשה/בשר קר וכד' - לא מספיקה הדחה של הסכין כדי להשתמש בה כי יש בה תכונה מיוחדת שע"י הדוחק שלה היא בולעת לתוכה יותר ולכן צריך נעיצה בקרקע ולא מספיקה הדחה. הוא הדין - אם בלעה הסכין מדבר חם כגון מבשר חם בחום שהי"ב כגון מכלי ראשון שהי"ב או מדבר גוש חם למ"ד שדבר גוש נחשב ככ"ר או מכלי שני - אז יש כאן בליעה של איסור וכדי להשתמש בה לשימוש קר - לא תספיק הדחה כבכל כלי שבלע איסור שתועיל בו הדחה כדי להתיר להשתמש בו בקר אלא בסכין נצטרך נעיצה בקרקע כדי להשתמש בה גם לחיתוך קר כי ע"י הדוחקא יוצא מה שבתוכה אא"כ נעצה בקרקע ו"ניקו" את מה שהיה דחוק. לעניין זה ודאי שהגעלה או עירוי כלי ראשון מועילה כמו נעיצה כי נעיצה אמנם מכניסה לתוך הסכין אבל הגעלה היא חזקה יותר מדוחק הסכין אז אם נעיצה מועילה לשימוש בקר ודאי שהגעלה תועיל לכך.

עד כאן עסקנו בסכין הבלועה מאיסור(שנכנס אליה בין ע"י חמים בין ע"י חיתוך קר) ורוצה להשתמש בה בצונן - שלעומת כל כלי אחר לא מספיקה הדחה הטב אלא צריך נעיצה בקרקע ובוודאי שגם עירוי כ"ר והעלה מועילה.

במקרה של סכין חלבית בת יומה שחתך בה חתיכת בשר חמה שהי"ב - מלבד מה שאמרנו שהסכין צריכה הגעלה - הרי שיש לדון מה דין הבשר: אם יש בבשר פי שישים מן הסכין - הבשר מותר אבל צריך לחתוך "כדי קליפה" משני צידי הבשר בו נכנסה הסכין וחתכה. אבל אם אין בבשר פי שישים מהסכין - הרי שהבשר כולו נאסר(ואין כאן דין נ"ט בר נ"ט משום שזה נ"ט בר נ"ט דאיסורא), **ועיין על כך בסימן צד', סעיף ז'.**

האם סכין שבלעה איסור ורוצה להשתמש בה בחם - צריכה ליבון גם בימינו: כל מה שהצריכו כאן הראשונים ליבון וכן פסק מרן היינו דווקא משום שחששו שהסכין בלעה לא רק בבישול אלא בליבון כי הפכו איתה בשר על האש. אבל בימינו אין מה לחוש לכך ולכן מספיקה הגעלה להוציא איסור שנבלע בסכין.

תם ונשלם

תודה לא-ל בורא עולם